احمد راسم

عثمانلی تاریخی

#2565

£1 12/6

Rasim, Ahmet

رسملی وخریطه‌لی

عثمانلی تاریخی

Resimli va hariteli Osmanli Tarihi

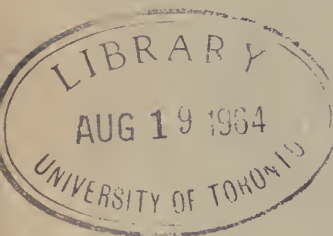
محرری

احمد راسم

برنجی طبع

برنجی جلد

صاحب و ناشری :
اقبال کتبخانه‌سی صاحبی
حسین

استانبول
شمس مطبعه‌سی — باب عالی قارشوسنده نومرو ۷۲
۱۳۲۶ - ۱۳۲۸

سلطان محمد خان خامس حضرتلری

برقاچ سوز

(دارالشفقه) ده اوچنجی صنفدن دردنجی‌یه ترفیع ایتدکدن صکره برکون دیوانخانه‌یه تعلیق ایدیلن درس جدولنه باقارکن «فذلکهٔ تاریخ عثمانی» دیه برترکیب کوردم. اوآنه قدر تاریخی لفظاً ایشیتمش، فقط نه اولدیغنی بیلمیور ایدم. درسلره باشلاندی. هر درسک خواجه‌سی کلدی. تاریخ خواجه‌سی یوق. بولنه‌میور. برقاچ آی صکره «رضا بك» نامنده بر ذات صنفه تاریخ خواجه‌سی صفتیله کله‌رك درسه باشلادق. نصل؟ قرائت کتابی ایمش کبی دره تپه آشه‌رق اوقویورز. برفضله‌سی وار ایسه اوده ازبرله‌مك.

نه‌قدر کوچ، نه‌قدر متعب بر درس دکلی؟ آکلامق احتمالی مفقود. جناب حق ینه مرحوم رفیق پاشادن راضی اولسون که بر خلاصه وجوده کتیرمکه حصر همت ایله‌مش. شایان دقتدر که بز اوسنه فذلکه‌یی‌ده بیتیره‌مدك. حتی یاری بیله ایده‌مدك. ایرته‌سی سنه‌ده هیچ بر تاریخ درسی کورمدك. آلتنجی صنفده تاریخ عمومی‌یه ابتدا ایتدك. خواجه مسوده کتیرز، بز تبییض ایده‌رز. زمان قوپیه‌جیلق ایله کچدی. برحالده‌که اوسنه دخی اومختصر تاریخ عمومینك قرون اولی قسمنی اوقویه‌مدق. والحاصل سکز سنه ظرفنده تاریخك عمومی وخصوصی قسملرندن یالکز اللیشر، آلتمشر صحیفه‌لك مقدماتیله قالدق.

مکتبدن خروجمزدن صکره ایسه عین موانعه مصادف اولیور

ایدم. وقعه‌نویس تاریخلرینی طوپلامق متعسر، طوپلانسه‌بیله اوقویوب ایچندن چیقمق غیر قابل. یازیلیشلری اعتباریله اولجه بیوك بر وقوف ایله تاریخ اوقومغه حاضر بولنمق ایجاب ایدییوردی. «کائنات» ك عثمانلی تاریخی برفکر مخصوص ویردی. مع هذا برطرفدن‌ده تتبعاته قویولدم. چکدیکم زحمتلری تقدیر ایتدیکم ایچون:

اولا: (کوچك تاریخ عثمانی) نامیله حالا مکتبلرمزده اوقونان خلاصه‌لری یازدم‌که بونلرك همان نصفندن زیاده‌سنی دورسابقك (انجمن تفتیش ومعاینه) سی چیقاردی. برقسمنی‌ده بن قورقومدن طی ایلدم.

ثانیاً: مکتبلرمزده (تاریخ اسلام) درسلری آچیلمق فکرینی ایلری‌یه سوره‌رك بعض طرفلردن تصویب ایدلمك حسبیله (کوچك تاریخ اسلام) نامیله بر کتاب دها نشر ایلدم.

بوصوك برتشبث‌ایدی. چونکه آندن صکره حکومت مستبده‌نك نظر دقت وتجسسی تاریخ اوزرینه کمال دهشتله دیکیلوب قالدی.

شو قدر وارکه ربع عصره یقین بر زمان ایچنده تاریخ عثمانی وتاریخ اسلامه دائر نشریات عدیده وقوعه کلدی. متعدد وتدریسی تاریخلر یاپیلدی. حکومت مستبده تاریخی بزدن تبعید ایتدکجه آکا تقرب ایتمك املی بیودی. کیزلی کیزلی تدقیقاتده بولنمغه، تاریخ عثمانی‌یه عائد ترکجه و فرانسزجه اثرلری اوقومغه دوام ایلدم. (اقدام)، (صباح)، (ترجمان حقیقت) نسخه‌لریله بعض مجامع موقوته‌ده (سانسور) ك اذن ویردیکی نیم‌تاریخی ونیم اجتماعی مقالات، اوزمانك تاریخ حقنده‌کی الك بیوك مساعداتنی ناطقدر.

∴

بزده مثلا : بالنسبه اك معتنا يازلمش ويازيلديشى اعتباريله‌ده تاريخ ادبياتمزده برفصلك مقدمه‌سنى وجوده كتيرمش اولان (نعيما) تاريخنى اوقومق عادتا برهنردر . عربجه ، فارسى بيلمك و كندى لساننده براز بهره‌ياب اولمق على‌العموم تاريخلرمزك آكلاشيلمسى ايچون كافى دكلدر . خصوصى تاريخلرله وقعه نويسلر مضبوطاتنى كاملاً اوقويوب اصطلاحات وموضوعاته كسب وقوف ايتمك وعثمانلى جغرافياسنى (عتيق وجديد) ايجه بيلمك، تشريفات رساله‌لرينى وتذاكر شعرايى، مكتوبات رسميه‌يى يوقلامق، برازده عنعناته عقل ايرديرمك بردرجه‌يه قدر حصول مقصدى تأمين ايدر. حال بوكه هر عثمانلى كندى تاريخنى بيلمكله مكلفدر. بوبيلمك كرچه درجاته منقسمدر ، مع هذا هيچ اولمازسه برنجى درجه‌سى شرطدر. ايشته بن بوبرنجى درجه‌يى ناطق اولان معلومات تاريخيه‌مزى طوپلادم. مكاتب اعداديه تدريساتنه موافق اولمق اوزره ترتيب ايده‌رك ميدانه چيقاردم .

بو تاريخده اك زياده نظر دقته آلديغم «نصل ياشامش» اولديغمزدر. بناءً عليه وقايع حربيه و سياسيه‌يى متن اتخاذ ايده‌رك حيات اجتماعيه‌يه متعلق فقراتى (فائده) نامى تحتنده زير متنه كچيردم. عادات واخلاق ماضيه‌مزى كوسترن پارچه‌لرى، بزده‌كى تاريخلرك نمونه‌لرينى ، قسماً ادبيات تاريخيه‌يى، وسائط حربيه وسياسيه‌مزى، برى وبحرى قواى عسكريه‌مزك تشكيلات وترتيبات ابتدائيه‌سيله زمان زمان اوغراديغى تحولات اساسيه تفصيلات وتفرعاتنى، اكلنجه‌لرمزى، دوكونلرمزى ، اويونلرمزى ، اصول تشريفاتيه‌يى ، مراسمى ، ازجمله اصطلاحات وكلمات تاريخيه‌مزى ، تشكيلات وتأسيسات اداريه‌يى ، دولتك بسط وقبضنى موجب احوالى، پادشاهان ورؤسانك حيات خصوصيه‌لرينه

عائد تصويرات تاريخيه‌يى ، تاريخدن بزم ايچون آلنمسى الزم اولان درسلرى ، صنوف رجال ايله خلقك معاشرت نامنه تابع اولدقلرى تحولاتى، معاهداتك نتايجنى، تاريخ عثمانينك تاريخ اسلام وبالخصوص تاريخ عمومى ايله مناسباتنى، تربيهٔ مدنيه درسلرينك تاريخ ايله اولان رابطه‌سنى، دولتك اوروپا دولتلريله زمان زمان پيدا ايتديكى مناسباتك اعوجاجاتنى، نه‌درجه‌يه قدر چاليشمامز برقوم حالنه كيرمش اولديغمزى، عثمانليلرك آناطولى، روم ايلى، آفريقا طرفلرنده مناسباتده و تماسده بولندقلرى كافهٔ حكومات و اقوامك خلاصهٔ تاريخيه‌لرينى ، مؤرخلر-مزدن شايان اعتماد اولانلرينك تنقيدات و مؤاخذاتنى ، اختلالات وفسادات داخليه ايله علت مزمنه حكمنده اوله‌رق حالا دوام ايدن شقاوتلرك شكللرينى وبونلرك عنعنات اخلاقيه و عنصريه ايله موجود اولان نسبتلرينى ، جهلك ، تعصبك ، حكومتسزلكك ، و قوانين ونظاماتك مرعيتنده اتخاذ ايديلن اصول غيرمقبوله انواعنك زمان زمان احداث ايتديكى غوائل و مشكلاتى ، ملتك نصل بر اسارت قويه آلتنه آلنه‌رق اواسارت حالنده نه‌كبى وسائط زجريه واغفاليه‌ايله استدامهٔ جهل قاعدهٔ مستبدانه‌سنك نفوذ حكومت و حاكميته بدل طوتولديغنى، نه‌دن ترقى ايده‌مديكمزى، اسباب انحطاط نه‌لردن عبارت اولديغنى والحاصل داخلى و خارجى طرزسياستمزده كورلمش ايلكلرله فنالقلرى اعداديه صنفلرينه قدر ترقى ايتمش برطالبه آكلاتمق فكريله همان جمله‌سنى طوپلادم .

بومحصولك نه‌قدر مديد برچاليشمه نتيجه‌سى اولديغنى ارباب انصاف تقدير ايدر . ناقص . پژمرده ، طاغينق ، اكسيك وعددى ايكى يوزى متجاوز يازمه و مطبوع آثار تاريخيهٔ عثمانيه وتواريخ

اجنبیه‌دن بویله برخلاصه وجوده کتیرمك ظن ایدرم‌که بر کار سهل دکلدر .

اعتقادمجه مکتبلرمزده یابوطرزده تاریخلر تدریس ایدلملی ویاخود تاریخ درسلرندن صرف نظر ایله‌ملیدر .

کتابمز حجماً بیوك ومحتویاتی سنهٔ تدریسیه ایچون فضله کورینه‌جك درجه‌ده ایسه‌ده مقصدمز آکلاشیلنجه بومحذور مندفع اولور . درسلر (متن) اوزرندن یوریدیله‌جك ، طلبه (فائده) لری قرائت صحیفه‌لری اولمق اوزره مطالعه و تتبع ایده‌رك زمان زمان وقایع عمومیه ایله برلشدیره‌جکدر .

تاریخك، جغرافیا ایله اولان مناسبت کلیه‌سی‌ده اونودلمامشدر . درون کتابده مندرج خریطه‌لردن ماعدا دزدست طبع بیوك خریطه‌لرمزده واردرکه بونلر اعصار سالفه‌ده‌کی توسعات و تقبضاتمزی کوستره‌جکدر . قیافت بحثلری ، اشکال وتصاویر ، تاریخی بنالر ، مراسمه ، اردولراحوالنه دائرالده ایدیلان رسملر، محاربات مشهوره تابلولریله اسلحه وسفائن ومسکوکات عثمانیه نمونه وتعریفلری، وثائق سیاسیه و اوراق مهمهٔ تاریخیه‌دن لزومی کوریلنلرده کتابمزده مطبوعدر .

برنجی دفعه اوله‌رق ممالك عثمانیه‌ده بویله بر تاریخ نشرینه موفق اولدیغمدن طولایی جرأتمك زیاده‌لکی عفو بیورلسون . فقط زمانك باشقه برتربیه‌یه محتاج اولدیغنی باغیره چاغیره اعلان ایدنلردن بری‌ده بن اولدیغم جهتله عهده‌مه مترتب بروظیفه‌یی ایفایه مسارعتم طبیعی ایدی .

موضوعك بیوکلکی بنی خیلیدن خیلی‌یه یورمقله برابر اقتحام ایتمکه چالیشدم . بوصورتله تاریخ عثمانی‌یه دائر اولان استطلاعاتك

بر يره طوپلانمسى ايچون اوزونجه برفهرس حصوله كلدى . بناءً عليه كتابم، ارباب مطالعه ايچون ده جالب فوائد اولور ظن قويسنده يم .

شونى ده عرض ايده يم كه محتويات فكر مشروطيت نقطهٔ نظرندن محاكمه ايديله رك جمع ايدلمشدر . ماضيده سائقهٔ خوف وريا ايله ايى كورلمش برفكرى عين اندام وقيافتله سوروكليوب درج ايتديكم جهتله ترتيبات ومطالعاتده ، سياق اسلافه مغاير چيغيرلرده واردر . الك برنجى املم تازه وكنج ذهنلره وقوعاتك بالآخره درس عبرت صورتنده تجلى ايدن اشكالنى كوسترمك ايدى . موفق اولدم ايسه الى الابد مفتخر اوله جغم .

احمد راسم

مقدّمه

سلیمان شاه — ارطغرل بك

عثمانلی دولتنك مؤسسی اولان (عثمان غازی) نك بیوك پدری «سلیمان شاه» در. سلیمان شاه، وسطی آسیانك «آلتای» ویا «آلتون» طاغ دینیلن قسمنده ساكن «قایی خان» نامنده‌كی ترك قبیله‌سنه منسوب بر بك ایدی. هجرتك یدنجی عصری ابتدالرنده آسیانك «قره قروم» طرفلرنده قوتلی برحكومت تشكیل ایده‌رك

---

۱ — فائده

چنكیز

دنیانك اك بیوك جهانكیرلرندن، واك ظالم خونریزلرندن اولوب «مغول» طائفه‌سنه منسوبدر. اصل اسمی «تموچین» در. ظهوری عالم اسلام ایچون بیوك مصائبدن اولان بو شخص مضر، ٥٤٩ تاریخ هجریسنده مغولستانده طوغوب ابتدای حالنده بر كوچك قبیله‌نك رئیسی ایكن سائر رؤسای قبائلك بعضیسیله اتفاق وبعضیسنه قارشی حرب ایده‌رك جنكده‌كی طالعنك یاردیمیله دها برطاقم یرلر ضبط وكیتدكجه دائرهٔ حكومتنی توسیع ایله‌مش و ٥٩٩ تاریخ هجریسنده بتون مغولستان وتاتارستان خانلری طرفندن (خاقان) عنوانیله پادشاه طانیله‌رق (قره‌قوروم)ده جلوس ایتمشدر.

بووجه ایله بتون مغولستانك متبوعی اولدقدن صوكره بواقوام بدویه‌دن كلیتلی برعسكر، دها طوغریسی بریغماكران اردوسی تشكیل ایده‌رك جهانكیرلكه

اطرافه ظلم آتشی صاچان « چنکیز » نام « مغول » حکمدارینک شرندن یرنی ، یوردینی ترك ایتمش ، ترکستانده « ماهان » طرفلرینه قونمش ایدی . فقط بورادەده چنکیزك شرندن امین اولەمیەرق اولا «اخلاط» طرفنه، اورادن دخی «ارزنجان» نواحیسنه کوچمش ایدی. قبیله خلقنك اللی بیك ایله یوز اللی بیك آراسنده اولدیغی روایت اولنیور . مشار الیه بورالرده برمدت طوردقدن صکره جنکیزیلرك فتنەسی برطرف اولمشدر ظنیله مملکتنه عودته قرار ویرمش و«حلب» جوارنده « جعبر » نام قلعه یاننده « فرات » نهرینی کچرکن آتندن دوشەرك بوغولمشدر . مشار الیهك نعشی محل مذکوره کومولمش وقبری « ترك مزاری » دیه مشهور قالمشدر .

بووقعه لوزرینه سلیمان شاهك (کون طوغدی) (سنقور تکین)

مباشرت ایتمش، ابتدا الیوم (ترکستان شرقی) نامیله معروف اولان (خطا) یی، بعده چینك جهت شمالیەسنی و (پکین) شهرینی ومتعاقباً (قوریا) مملکتنی ضبط ایلەمش وبوجهتله قوت ومکنتنی برقات دها آرتیردقدن صکره ٦١٦ ده (محمد خوارزم شاه) • اعلان حربله (ماوراء النهر) (خوارزم) ، (خراسان) (قندهار) و (ملتان) جهتلرینی تخریب ، اهالیسنی قتل عام و (بخارا) (سمرقند) (بلخ) (هرات) کبی بیوك شهرلری خاك ایله یکسان ایتدیکی کبی مدنیت اسلامیەنك آثارندن اولان نیجه معمورەلری دخی بردها کسب عمران ایدەمیەجك صورتده ویرانەلره چویرمشدر . شمال غربی‌یه طوغری دخی توسیع فتوحات ایدەرك (دشت قبچاغی) و(قافقاس) بلادیله (روسیه)نك قسم جنوبیسنی ضبط وعسکرینك برفرقەسی (روم) • یعنی آناطولی‌یه دخول ایله الکاسنی (بحرچین) دن (بحر سیاه) • قدر توسیع ایلەمشیدی . (٦٢١) ده (قرەقوروم) • رجعت ایدوب (٦٢٤) تاریخنده وفات ایتمشدر . اك زیاده تلذذ ایتدیکی شی بیکناه آدملرك واطفال ونسانك قانی دوکمك ایدی. عسکری مجرد اکنجه ایچون آدم اولدیرردی.

[شمس الدین سامی]

نامارنده‌کی ایکی اوغلی ، دیکر ایکی اوغلی اولان (ارطغرل) بك ایله (دوندار) بکدن آیریله‌رق وسطی آسیایه کیتمشلر ، ارطغرل ایله دوندار بك‌ده برابرلرنده درت بش یوز فامیلیا خلقی اولدیغی حالده «حلب» طرفلرنده قالمشلردر .

قالانلر برمدت « پاسین » اوواسیله «سورمه‌لی چوقور » ده کزیندیلر .

ارطغرل ، اوغللرندن (صارویاتی ساوجی) بکی، قونیه سلطاننه کوندروب بر (یایلاق) ایله برده (قیشلاق) ایسته‌دی . ایشته بو اثناده ایدی‌که ارطغرل بك یولده بربریله محاربه ایدن ایکی اردویه راست کلدی . بر طرف مغلوب اولمش ایدی . یکیتلك مقتضاسی اوله‌رق مغلوب طرفه یانده‌کی بش آلتی یوز سواری ایله امداد ایتدی .

---

٢ — فائده

« سلچوقیلر »

اصل صافی وخالص ترك اوله‌رق ساحهٔ تاریخده قارشومزه « سلچوقیلر » چیقار . قوم مذکور ترکستان اقلیمنده بر عشیرت ایکن ایلك طانیدیغمز رئیسی (بقاق) اسمنده برآدم ایدی . اوزمان بقاق وعشیرتی ییلدیزه وآتشه طاپارلردی . « سلچوق » اوغلنك آدیدر .

اقوام آسیائیه میاننده وقوعه کلن برمحاربه اوزرینه سلچوق بکك راحتی بوزوله‌رق ایکی بیك عائله ایله برابر ایران طرفلرینه هجرت و ٣٤٩ سنهٔ هجریه‌ده اسلامی قبول ایله‌مشدر . بوذات یوزسنه قدر یاشامش و (آرسلان ، میکائیل ، موسی) نامارنده اوچ اوغلی اولمشدر . بواوچ اوغلی بر چوق زمان ایران ، بخارا طرفلرینی فتح ایله‌مشلر . فقط اصل سلچوقیه دولتنی تأسیس ایدن میکائیلك اوغلی (طغرل) بکدر .

طغرل بك ، «کرمان» و«ایران» دن ماعدا «قافقاسیا» وآناطولینك

بوطرف غالب اولدی. مکر امداد ایتدیکی اردو، سلچوقیه عسکری، وصکره‌دن مغلوب اولان‌ده تاتارلر ایمش.

بونك اوزرینه (قونیه) ده بولنان سلچوقی حکمداری ایکنجی (علاءالدین کیقباد) ارطغرله (طومانیچ) و(ارمنی) یایلاقلریله (سکود) قیشلاغنی ویردی. بووقعه «٦٣٠» سنهٔ هجریه‌یه تصادف ایدر.

*
* *

ارطغرل بوطرفلرده یرلشمکله برابر سلچوقیه حکومتنك روملره قارشی «اوج بکی» یعنی «سرحد محافظی» شرفنی دخی قازانمش ایدی. بو

برقسمنی‌ده ضبط ایتمش، «طربزون» طرفلرنده شرق ایمپراطورلغنك بیوك بر اردوسنی تپه‌لمشدر. وفاتنده تشکیل ایتدیکی او قوجه دولت برطاقم حکوماته آیرلمشدرکه مشهورلری (ایران، روم، کرمان) دولت سلچوقیه‌لریدر. ارطغرل غازی‌یه «طومانیچ» و «ارمنی» یایلاقلریله «سکود قیشلاغنی» ویرن، «علاءالدین» کیقباد روم دولت سلچوقیه‌سنك اون بشنجی حکمداری اولان ذاتدر.

روم سلچوقیلرینك پای‌تختی «قونیه» شهری ایدی. «قلیج آرسلان» نامنده‌کی حکمدار آناطولینك قسم اعظمنی ضبط ایتمش و (سلطان روم) لقبنی آلمشدر. اهل اسلامی قدس شریفدن چیقارمق بهانه‌سیله اوروپا خرستیانلرینك تشکیل ایتدکلری (اهل صلیب) اردولرینی پریشان ایتمشدر. اوغلی (مسعود) ایله آنك اوغلی ایکنجی «قلیج آرسلان» دخی اهل صلیب ایله خیلی اوغراشمشلردر.

ایشته بودولتی زده‌له‌ین مجادلاتدن بری‌ده اهل صلیب محاربانیدر. تاتارلر ایسه قالان انقاضی بسبتون اورته‌دن قالدیرمشلردر.

روم سلچوقیلرندن کلن اون بش حکمدار

١ — سلیمان بن قطلمش
٢ — داود
٣ — قلیج آرسلان
٤ — مسعود شاه قلیج آرسلان

جهتله جوارده‌کی روم تکفورلریله سلچوقیه حسابنه محاربه ایدردی. حتی «اسکیشهر» ی آلدی.

ارطغرل غازی (٦٨٠) سنه‌سنده طقسان یاشنی متجاوز اولدیغی حالده «سکوذ» ده ارتحال ایتمشدر.

(عثمان)، (کوندوز) و (صارویاتی ساوجی) نامرنده اوچ اولاد براقمشدر. (آقچه قوجه)، (طورغود آلپ)، (صالتوق آلپ)، (صمصمه چاوش)، (عبدالرحمن غازی)، (قره مرسل) نامرنده سرکرده‌لری وار ایدی.

---

٥ — عزالدین قلیج آرسلان ثانی
٦ — غیاث‌الدین کیخسرو
٧ — رکن‌الدین سلیمان ثانی
٨ — عزالدین قلیج آرسلان ثالث
٩ — عزالدین کیکاوس
١٠ — علاءالدین کیقباد
١١ — غیاث‌الدین کیخسرو ثانی
١٢ — رکن‌الدین سلیمان ثالث
١٣ — غیاث‌الدین کیخسرو ثالث
١٤ — غیاث‌الدین مسعود ثانی
١٥ — علاء الدین کیقباد ثانی

٣ — فائده

توغ — علم — هلال

توغ — قدیمدن بری ممالك شرقیه‌ده، ترکستانده، ترك دولتلریله هند و چین حکومتلرنده بیوك بر سنجاق اوزرینه بویالی آت قویریغی قیللرندن، طاغنیق صاچه مشابه برعلامت وضع اولنه‌رق عسکرك ایلروسنده کوتوریلور،

برنجی باب

عثمان غازی

— ١ —

٦٥٦ سنهٔ هجریه‌سنده «سکود» ده دنیایه کلمشدر. پدری «ارطغرل» ك وفاتنده ٢٤ یاشنده اولدیغی حالده قبیله‌سنه رئیس اولدی. سلچوقیه حکومتی پدری کبی کندیسنی‌ده اوج بکی طانیدی.

مشارالیهك ریاسته کچدیکی شو زمان شایان تدقیقدر: سلچوقیلر عثمان غازینك «بی‌زانس» یعنی «استانبول ایمپراطورلغی» حدودی محافظلغنی طانیمقله برابر کندیسی‌ده انقراض بولمق اوزره ایدی. عثمان غازینك

وبوکا «حالیش» دینور ایدی. بالآخره بونك شکلی دکیشدیریلوب برصیریغك اوجنه، پریشان برحالده آشاغی‌یه صارقان وقرمزی‌یه بویانان آت قیللرینك بالاسنه بیاض وسیاه قیللرك اوروله‌سندن متحصل برقاچ بوکوم صاچ براقیلدقدن صکره

علم

بونك اوست طرفنه‌ده یالدیزلی طوپ شکلنده بر «فلکه» وضع اولنمشدر. بو حالیشلره مؤخراً «توغ» دینلمشدر. سلطان سلچوقی «علاءالدین ثانی» طرفندن عثمان غازی‌یه کوندریلن توغده بوقبیلدن ایدی.

بوتوغلر بالآخره دولتمزده بیوك رتبه‌لی ذواته علامت فارقه اولمق اوزره

اطراف و جوارندەکی روم تکفورلرینـه کلنجه بونلرده: استانبول ایمپراطورلرینی طرفندن کندی حاللرینه براقلمش اولدقلرندن ایسته‌دکلری کبی حرکت ایدر اولمشلردی. یغماجیاق و بوکا مماثل ایشلرله کچینیرلردی. بوجهتله حدود بویلرنده مصادمه اکسیك اولمازدی. «سلجوقیه» دولتی چنکیزخان نسلندن که «غازان» خان وسردار.

ویرلمشدر. میرلوالره ویاسنجاق بکلرینه بر، میرمیرانلره ویا بکلر بکلرینـه ایکی، وزرایه اوچ، صدر اعظمه بش دانه ویریلیر و محاربه زمانلرنده پادشاهك رکابنـده یدی توغ بولنـور ایدی.

سنجاق — سلطان علاءالدین ثانی طرفندن یوللانیلان سنجاق بیـاض رنکده ایدی. ایلك زمانلرمزده پادشاهلرك اوکلرنده بیاض بایراق چکیلمشدر. صکره یشیل بر زمین اوزرنده بیاض قلابدان ایله ایشـلنمش اوچ هلالی ویاخود قرمزی بر زمین اورته‌سنده ویشیله بویانمش بر شکل بیضی درونده صاری صیرمه ایله بربرینك کیروسنده کندك اوچ هلالی محتوی بولنان ایکی نوع سنجاق دخی استعمال اولنمشدر. مراد خان اولك سنجاغی یشیله و سلطان محمدك قرمزی‌یه تحویل ایتدکلری مرویدر.

عثمان غازی

لرینك تعرضاتیله بیقیلیور ، والیلرك اطاعتسزلکی بو نتیجه‌یی تامیله تعجیل ایدییوردی .

فقط عثمان غازی ، بو نوع امرادن دکل ایدی . سلچوقیه حکومتنه اطاعت و صداقت کوستریر ایدی .

عثمان غازی ایلك دفعه « اینه کول » حاکمی ایله اورو- شمشدر. مصادمه «ارمنی» دربندنده وقوعه کلمش وبرادری صارویاتی ساوجی بکك اوغلی « بای خواجه » شهید اولمشدر . بونك اوزرینه

هلال — برروایته کوره دولت سلچوقیه بایراقلرینك صیریقلری اوجنده هلال شکلنده برفلکه موجود ایدی. حتی سلطان سلچوقی طرفندن کوندریلان بیاض سنجاغك بالاسنده دخی برشکل هلال وار ایمش. بوسنجاق عثمانلیلرجه علامت استقلال عد ایدلدیکندن مؤخراً عثمانلیلرك بایراقلرنده هلال ترسیمنه بوندن طولایی میل ایدلمشدر . شمدیکی بایراقلرمزده‌کی هلالك اورته‌سنده‌کی ییلدیزه کلنجه اسکی دکلدر، سلطان « عبدالمجید » زماننده « تنظیمات خیریه » دن صکره قبول ایدلمشدر .
عثمان غازی، ابتدا شکل هلالی کندی اوتاغنك بالاسنه رکزایتدیرمشدر.

پیاده وسواری اوچیوز قدر دلاورله اطرافه هجوملر ایتمش و ٦٨٦ ده وقوع بولان محاربه‌ده تکفور مقتول اولمشدر .

٦٨٨ ده «قره‌جه حصار» ی آلمش و بونك اوزرینه کندیسنه سلطان «علاء الدین» طرفندن توغ ، بیاض سنجاق وکوس ، طبل ، زورنا ، نقاره ، نفیر وسائره‌دن مرکب بر «مهترخانه» ایله برابر ، برات کوندرلمشدر . بونلری (قره‌جه بلبان چاوش) نامنده بری کتیرمشدر .

٦٨٩ تاریخنده (یکی شهر ، بیله‌جك ، کوپری حصار ، اینه کول ، امین اوکی ، یارحصار) ضبط ایدلمشدر .

---

٤ — فائده

ازدواج عثمان

آطنه اهالیسندن ، علم وزهدایله مشتهر شیخ «اده‌بالی» نامنده بر ذات شریف وار ایدی‌که اوزمانلرده اسکیشهر جوارنده «ایت‌بورنی» کوینده اوطورردی . عثمان غازی مشارالیهك صحبتندن متلذذ اولمغله صیق صیق زیارتنه کیدردی . حضرت شیخك «مال خاتون» نامنده بر کریمهٔ عفیفه‌سی وار ایدی . «مفصل» نام تاریخ دییورکه :

(عثمان غازی برقاچ کره کوردکدن صکره سودی . مال خاتونی بدرندن قول پیغمبری موجبنجه زوجه‌لکه ایستدی . حضرت اده‌بالی ، ارطغرل زاده عثمان‌بك کبی بر امیر زاده امیره کندیسی کبی بر درویشك قیزی کفو اوله‌میه‌جغنی دریش ایدرك رد ایتدی . حضرت عثمان مأیوس اوله‌رق دردینی «اسکیشهر» بکنه آچدی . فقط بك بو اعترافدن متحسس اوله‌رق مال خاتونه عاشق اولمسونمی ؟ حتی اوده «اده‌بالی» دن قیزی ایستدی ایسه‌ده عیناً جواب رد آلدی . فقط شیخ ، بکك اخلاقندن شبهه‌لنه‌رك ایت بورونی ترك و ارطغرل غازینك حدود امارتی داخلنه نقل مکان ایلدی . فی‌الحقیقه اسکیشهر بکی خشمندن قورقوله‌جق بر بد طینت ایمش . آلدیغی جواب رددن طولایی غضبلاندیغی کبی شیخك

بو زمانك الك مهم وقعه‌سی عثمان غازینك ایلك پای تختمز اولان «قره‌جه حصار» ده کندی نامنه خطبه اوقوته‌سیدر . ایلك خطبه‌یی « طورسون فقیه » نامنده بر ذات اوقومشدر . بوندن ماعدا خالقك امورینی کورمك ایچون « قاضی » نصب ایتمش و انضباط و عدالته بك زیاده دقت ایدلدیکی جهتله « قره‌جه حصار » بازاری اطرافده نام آلمشدر .

٦٩١ ده «صاری قیا» سمتندن (سقاریا) نهرینی کچه‌رك ارطغرل غازینك آرقداشلرندن (صمصمه چاوش) ایله برابر (کونیك) ، (طراقلی یکیجه‌سنی) ضبط ایتمشدر .

ارطغرل غازی مملکتنه التجاسندن دخی کویا میر عثمانه قیزینی ویرمکه بر میل حس ایده‌رك حسد ایلدی . انتقام سوداسنه دوشدی .

برکون عثمان غازی احباسندن «اِن اوکی» حاکمنك خانه‌سنده مسافر ایدی. قرنداشی «کوندوز آلپ» دخی برابرنده بولنیوردی. اسکی‌شهر حاکمی مشار الیهی طاریرده صیقشدیره‌رق فرصتدن استفاده ایچون جوارده‌کی روم تکفورلرندن «خرمن قیا» حاکمی «کوسه میخال» وبر مقدار آدمیله سلاح بدست اولدیغی حالده اوه کله‌رك عثمانی کندیسنه تسلیم ایتمسی ایچون صاحب‌خانه‌یی تضییقه باشلادی. صاحب خانه‌ده : «اولورم. عثمان بکی رقیبنه تسلیم ایده‌مم» دیدی.

میر عثمان طیشاریده‌کی کورلتینك سببنی آکلاینجه همان قلنجی چکه‌رك فیرلادی . حریف ایله اویله برچارپیشش چارپیشدی‌که قاچیردی . بیچاره کوسه میخال قاچه‌مادی. کریبان مغلوبیتی عثمانك النده قالدی . فقط بومبارزه‌ده آنك کوستردیکی آرسلانلغه حیران اولدی. اودقیقه‌دن اعتباراً حضرت عثمانه بیوك برمحبت باغلادی. وقعه اطرافده طویولدی. فقط مال‌خاتونی ینه جناب عثمانك بر رؤیاسی آلدی. رؤیا شودر: عثمان غازی «اده‌بالی»نك خانه‌سنده ایمش . آی، کوزایله کوریله‌بیله‌جك برسرعتله بیودکجه بیویه‌رك شیخك قوجاغندن چیقوب بدرحالنی آلدقدن صکره آغوش عثمانه ایمش . بعده غازینك کوبکندن اولو بر آغاج چیقه‌رق دال بوداق صالیویرمش، یرلری ، دکیزلری قاپلامش . (قفقاس ، توروس ، اطلس ،

استقلال عثمانی

— ٢ —

٦٩٩ سنه‌سنده تاتار خانی « محمود غازان » دولت سلجوقیه‌یی محو ومنقرض ایلدی .

بوانقراض اوزرینه شرقاً «قیزیل ایرماق» ه منتهی اولان حکومت سلجوقیه اراضیسی اوزرنده اون ایکی حکومت صغیره ظهورایتدی.

١ — «چناق قلعه» بوغازی اوزرینه طوغری « قره‌سی »

٢ — آیدینك شمال طرفنده اسکی (سارد) قصبه‌سی موقعیله برابر «صاروخان»

٣ — «آیاسلوغ» داخل اولمق اوزره « آیدین ایلی »

هوسما) طاغلری هپ بو آغاجك آلتنده سایه‌بان اولدقلری کبی (دجله، فرات، نیل وطونه) نهرلری دخی ینه اونك سایهٔ لطیفی آلتنده آقیورمش . یشیل صحرالر ، تارلالر، سرو وکل اورمانلری آره‌سنده آقان چایلر ، اوزاقدن اوزاغه شهرلر، قصبه‌لر ، پارلاق قبه‌لر ، قله‌لر ، دیکیلی طاشلر و سائره‌لری اوزرنده هپ هلاللر کورینیور ایمش. بو آره‌لق شدتلی بر روزکار چیقمش ، دوکیلن یاپراقلر اطراف ممالکك هر برینه کیتمش. صکره قره ودکز آره‌سنده آلتون برحلقه‌یه وایکی صاری یاقوت ایله ایکی‌ده زمرد آره‌سنه قونولمش بر الماس پارچه‌سی کبی پارلایان «قسطنطینیه»یه طوغری اماله ایتمش . جناب عثمان بو یوزوکی پارمغنه طاقارکن اویانمش .

مشارالیه بورؤیایی شیخك مریداننذن درویش «طورغود» ه آکلاتمش. اوده شیخه بیان حال ایده‌رك شویله بر مناسبت جمیله ایله مال خاتونه نائل اولمشدر. وقعهٔ ازدواج «ارطغرل غازی» زماننده‌در . بو ازدواجدن شهزاده «علاءالدین پاشا» ایله ایکنجی پادشاه عثمانی، سلطان « اورخان » غازی وجوده کلمشلردر . [مفصل]

٤ — منتشا
٥ — تکه
٦ — حمید ایلی
٧ — مرکزی «قونیه» اوله‌رق «قرەمان اوغللری»
٨ — مرکزی «کوتاهیه» اولمق اوزره «کرمیان زاده‌لر»
٩ — «آماصره، سینوب» داخل اوله‌رق «قسطمونی» امارتی یعنی (اسفندیار اوغللری)
١٠ — «سکود، اسکی شهر» طرفلرنده «عثمانلیلر»

٥ — فائده

«بیله‌جك وقعه‌سی»

«میخال» بکك حضرت عثمانه کوستردیکی خصوصیت، جوارده‌کی روم تکفورلرینك نظر دهشت وحسدینی جلب ایلدی. حتی مشارالیهی، میخال بکك محبتندن چویره‌میه‌جکلرینی کورنجه خیانت ایچون تشویقه باشلادیلر. میخال بك ایسه بالعکس آنلری عثمانلیلره صداقت ایتمکه دعوت ایلردی. بومیانده «بیله‌جك» تکفوری «یار حصار» تکفورینك قیزیله ازدواج ایده‌جکندن تکفورلر میخال بکه:

— اکر، میرعثمانی بودوکونه دعوت ایدر ایسه‌کز عیش ونوش اثناسنده دفعةً اوزرینه هجوم ایدوب کارینی تمام ایلرز.

وادیسنده تلقیناتده بولندیلر. میخال بك صورت ظاهره‌ده قراری قبول وفقط حضرت عثمانی‌ده کیزلیجه ترتیبدن خبردار ایلدی.

«بیله‌جك» تکفورندن دعوت کلنجه اجابت کوستردی. حتی دوکون هدیه‌سی اوله‌رق برسوری قویون یوللادی. یایلاغه کیده‌جکی بیانیله برمعتاد قیمتلی اشیاسنی ینه قادینلر واسطه‌سیله برکون اول قلعه‌یه نقل ایتدیرمك افکارنده بولندیغنی‌ده بیلدیردی. تکفور، غازی عثمانك ازالهٔ وجودندن ماعدا مالنه دخی قونمق طمعیله سوتمه‌سنی آرتیرمش ایدی.

عثمانليلرك مبادئ ظهورنده آناطولى و روم ايلينك احوال سياسيه‌سى

مشاراليه اك قيمتلى اشيا اوله‌رق لزومى قدر اسلحه‌يى باركيرلره يوكلتدى. قرق قدر قهرمانى قادين قيافتنه قويه‌رق و كنديلرينه تعليمات لازمه ويره‌رك بيله‌جكه كوندردى . كنديسى‌ده دوكون محلى اولان (چاقيرپيكار) ه — يولده اك بيوك قوتى پوصويه قويه‌رق — آز آدم ايله كيتدى. كيجه اولوب دوكون محلنده ذوق وصفايه قويولديغى اثناده، بيله‌جك قلعه‌سنده بولنان قادين قيافتنده‌كى قهرمانلر سلاحلرى چيقارديلر . قلعه‌ده‌كيلرى كسديلر. بوموفقيتى عثمان غازى‌يه كيزليجه بيلديرديلر . مشاراليه ظاهر حالده هيچ رنك ويرمه‌مش ودشمنك كندى حقنده اجرا ايده‌جكى معامله‌يه انتظار و دقت ايتمكده بولنمش ايدى . تام آنلرك هجوم ايچون دقيقهٔ مناسبه اتخاذ ايتدكلرى برزمانده جناب غازى ذاتاً تنبيهلى بولنان آدملرينه اشارت ويردى . قورقه‌رق قاچيورلرمش كبى طاوارانديلر . دوكون خلقى‌ده بونلرى طوتمق ايچون آرقه‌لرينه دوشديلر .

بوطاقمك خارجنده‌اوله‌رق «آطنه» طرفلرنده «رمضان اوغللری» و«مرعش» طرفلرنده دخی «ذوالقدریه اولادی» حکمران اولمشدر.

دولت سلچوقیه‌نك انقاضی اوزرنده وجود بولان بوحکومتلردن بالآخره هیچ بری پایدار اوله‌مادی .

عثمان‌غازی اعلان‌استقلال ایلدیکی جهتله نظردقتنی « قوجه‌ایلی » یعنی شیمدیکی «ازمید» و «اسکدار» متصرفاقلری حوالیسنه و « بروسه» طرفلرینه چویردی .

«قویون‌حصار» اوکنده (کته، اطرانوس، کستل) تکفورلرینك اردولرینی مغلوب ایتدیکی زماندن اعتباراً حکومتی باشقه بر متانت ومکنت قازانمش ایدی . استانبول ایمپراطوری « آندرونیقوس » مغوللری عثمانلیلر اوزرینه صالدیرتمق ایچون بوندن اول صیره‌سیله ایکی مغول خانه نشانلادیغی همشیره‌سی « ماری » یی « غازان خان » ه تقدیم ایلمشیدی . فقط عثمان غازی عزمندن دونمیه‌رك « ازنیق » ی محاصره ایتمش واستانبول بوغازی اوزرینه دخی یورو- یه‌رك « استاوروز » و « آناطولی حصار » ینه قدر کلدیکی کبی

اولجه ترتیب ایدلمش پوصویی کچوبده اورته‌ده قالنجه پوصوده‌کیلر طیشاری فیرلایوب بیله‌جکده‌کیلرده یتیشدیلر . ایکی آتش آره‌سنده قالان دشمنی ایسته‌دکلری کبی تپه‌لدیلر. حتی‌داماد بیله مقتول‌اولدی. کلین قیز «نیلوفر» خاتون عثمانلیلرك‌النه کچدی . حضرت عثمان بو صالحهٔ پاکیزه‌یی اوغلی اورخان غازی‌یه تخصیص ایلدی. جناب اورخان دها اون ایکی یاشنده ایدی . فقط بومحاربه‌ده بیوك یارارلق کوستردی .

اورخان ایله نیلوفر سلطانك ازدواجندن شهزاده «سلیمان پاشا» و شهزاده سلطان «مراد» دنیایه‌کلمشلردر، حضرت‌نیلوفر، «بروسه»دن کچن صو اوزرینه‌بر کوپری انشا ایتدیردکلری جهتله ابتدا اسملری کوپری‌یه بعده بو صویه علم اولمشدرکه حالا «نیلوفر» چایی دیه معروفدر .

« شیله » یه طوغری‌ده سکیزتشدر . « ماری » ازنیقدن تهدید ایدییوردی. عثمان غازی بورانك کلیدی مقامنده اولان «قوچ حصار» ی‌ده ضبط ایتدی . (ازنیق)ك امدادینه کلن استانبول ایمپراطورلغی عسکرینی « یالاق آباد » یعنی « یالوه » طرفلرنده فنا حالده بوزدی . صیره « بروسه » یه کلمش ایدی. بوشهر ذاتاً اون سنه‌دن بری محاصره آلتنده بولنیوردی . فقط حضرت غازی انحراف مزاج ایله محاصره‌ده بولنمیور، « قویون حصار » اوکنده جلادت وحماستی کورلمش اولان اوغلی «اورخان» غازی حربی اداره ایدییوردی . ٧٢٦ سنه‌سنده غازی « میخال » بکك توسطیله بروسه اهالیسی اوتوز بیك « دوقه » آلتونی فدیهٔ نجات ویره‌رك شهری تسلیم ایلدیلر .

اورخان غازی خبرفتحی ویرمك اوزره پدرینك یاننه کلدیکنده

---

٦ — فائده

اوغلی اورخانه ویردیکی نصیحت

عاقبت کار بودر هر کسه
باد فنا پیر و جوانه اسه

عزم بقا ایلر ایسه‌م بن بو دم
دولت و اقبال ایله اول محترم

چونکه سنك کبی خلف قویه‌ئم
رحلت ایدرسم بوجهاندن نه غم

لیك وصیت ایدرم کوش قیل
غیری غم دنیی فراموش قیل

دیلرم ای صاحب اقبال و جاه
ایتمیه سین جانب ظلمه نکاه

مشـار الیهی اولوم یتـاغنده کوردی . بابا ایله اوغل قوجاقلاشوب آغلاشدیلر .

— ٣ —

اورته بویلو، غایت کنیش کوکسلی، اسمرجه تنلی، ایری کوزلو چاتیق قاشلی ایدی . وجودینك بلندن آشاغی قسمی کوودهسندن دها اوزون ایدی .. قوللرینی یانلرینه صالیویردیکی زمان اللرینك اوجلری دیز خذالرندن آشاغی اینر ایدی .

استقلال حکومتدن صکره یکرمی یدی سنه دها توسیع حکومته

عدل ایله بو عالمی آباد قیل
رسم جهاد ایله بنی شاد قیل

راه جهاد ایجره ایدوب اجتهاد
مملکت‌رومده قیل عدل وداد

ایله رعایت علمایه تمام
تا که بوله امر شریعت نظام

هر نرهده ایشیدهسین اهل‌علم
کوستر آکا رغبت واقبال‌وحلم

عسکر و مال ایله غرور ایلمه
شرع شریف اهلنی دور ایلمه

شرعدرر مایهٔ شاهی و بس
شرعه مخالف ایشه ایتمه هوس

مطلبمز دین خدادر بزم
مسلکمز راه هدادر بزم

یوقسه قورو محنت وغوغا دکل
شاه جهان اولمنی دعوی دکل

عثمان غازی دوری

سعی ایتدی . « یکیشهر » ده نقریس علتنـدن وفات ایله‌مش و نعشی وصیتی موجبنجه بروسه‌ده « مناستر کنبد » ینه دفن ایدلمشدر.

نصرت دین اولدی چو مقصد بکا
مقصدمه قصد ایراشور سکا

عالمه انعامنی عام ایده کور
مملکت امرینی تمام ایده کور

شاه که احسان ایله بیکانه‌در
سلطنت اسمی آ.کا افسانه‌در

حفظ رعایایه چالیش روزوشب
تا که قرین اوله سکا لطف رب

[تاج التواریخ]

براقدیغی حکومتك حدودی شمالاً «مرمره» ساحلی ایله «سقاریا» نهری آغزی، جنوباً «کوتاهیه» جواری ایله محدود ایدی. بوحدود داخلنده : (سکود، اسکیشهر، قره‌جه حصار، خرمن قیا، بیله‌جك، ویار حصار) موجوددر. «ازنیق» ایله «بروسه» داخل دکلدر. محاربه‌لرنده قازاندیغی موفقیتلر اصول تعرضده‌کی مهارتی نتیجه‌سی ایدی.

٧ — فائده

عثمان غازینك خصوصیت احوالی

اول پادشاه ملائك سیرت «قناعت» و «سماحت» کبی ایکی خصلته مالك ایدی. کرك خصوصی وارداتندن و کرك مال غزادن النه هرنه کچرسه انفاق ایتمك معتادی ایدی. هرایکندی وقتی دائره‌سنده نه‌قدر آدم وار ایسه اطعام ایتك دها امارتلری زماننده بری معتادی اولوب دولت سلجوقیه‌دن کندیسنه علامت پادشاهی اولمق اوزره یوللانیلان «مهترخانه» یی چالدیرر، متعاقباً سفره قوردیرردی. مورخ‌لرك قولنجه برملعق ایکی دفعه کیمزلر ایمش. فقط بوحال وفرت ثروتندن زیاده عنایت وسماحتندن نشأت ایلر ایمش. بو سببه مبنیدرکه حین وفاتلرنده مخلفاتی میاننده آلتون ومجوهره دائر همان برشی چیقمدیغی کبی البسه اوله‌رق دخی یالکز برقاچ قات ظهور ایتمشدر. اوچ سوری دخی قویونی قالمشکه مورخلرك قولنجه «میخالیج» وجوارنده‌کی چفتلکلرده بولنان قویونلر اشبو اوچ سورینك نسلندن اولمغله زمانزه قدر دوام ایتمشدر.

بونلردن ماعدا زینتدن عاری ساده برقلیجی. برقاچ رأس آتی قالمشدر. غازی عثمانك قیافتلری، باشلرینه کیدکلری قیرمزی چوقه‌دن معمول سرپوش خراسانی ایله اوزرینه برپشانجه برصورتده صاردقلری صاریقدن واوزون، کنیش یکلی ـلمعتدن عبارت اولوب بوندن ماعدا برده قرمزی چوقه یاقه‌لی فراجه‌لری وار ایمش.

وفاتلرندن مقدم (بروسه) ده کوموشلی قبه دینیلن مناسترك تربه‌یه تحویلیله اورایه دفنینی وصیت بیوردقلرندن کندی امامی اولان «طورسون فقیه» ایله

ایکنجی باب

اورخان غازی

— ١ —

٦٧٨ سنهٔ هجریه‌سنده دنیایه کلمشدر . بروسه فتحنك عقبنده پدری عثمان‌غازی یرینه کچمشدر. (٧٢٦ سنه). ٤٨ یاشلرنده ایدی . روملردن ایلك فتح ایتدیکی یر اسکداره درت ساعت مسافه‌ده بولنان « سمندره » قلعه‌سیدر . فقط «ازمید» ك فتحی عثمانلیلرك مرمره دکزی طرفنه طوغری ایلری‌ده ایرمه‌یه اهمیت ویردکلرینی کوستریر . (٧٢٧)

غازی اورخانك امامی بولنان (عثمان ینشی) وسائر خواص، نعش مغفرت نقشلرینی غسل وتکفینن ایدرك بروسه‌یه کتوردیلر . سلطان سلچوقینك کوندردیکی « طبل » ایله « تسبیح » یقین زمانلره قدر تربه‌لرنده بولنورکن یاندیغی و « قلیچ » ایله «آق سنجاق» ك ایسه خزینهٔ همایونده محفوظ بولندیغی جملهٔ روایاتدندر . [مفصل]

---

٨ — فائده

یکیچری تشکیلاتی

اولجه بیك نفردن عبارت اولمق ومحاربه زماننده کندیلرینه یومیه بر آقچه ویرلمك اوزره تأسیس ایدلمش اولان یایا عسکرینك اهالی اوزرنده جور واذیتلری کورولدی . حال بوکه دائرهٔ حکومت بیومش ومنتظم برعسکره احتیاج حاصل اولمش ایدی . بونك اوزرینه چندرلی (قره‌خلیل) منتظم و دائما قشله‌لرده اوطورر برصنف عسکر تشکیلنی دوشوندی .

عثمانلی حکومتی

اورخان غازی

اورخان غازینك جلوسنی متعاقب یکی بر شکل آلمشدر. بیوك برادری (علاء الدین پاشا) عثمان غازینك وفاتی اوزرینه اورخانك کندیسنه تکلیف ایتدیکی سلطنتی قبول ایتمه‌دی. اورخانك یارارلغی، قهرمانلغی جمله‌جه معلوم ایدی. علاءالدین پاشاده عقل وحکمت ایله مشهور ایدی. سلطنتی قبول ایتمه‌دی اما کوچك برادرینه وزیر اولمق کبی اك بیوك

« تحت تابعیت عثمانی‌یه کیرن روملرك حقوق ووظایفجه مسلمانلردن هیچ فرقلری اولمیه‌جغی جهتله، خدمت عسکریه‌نك بونلرك اوزرینه دخی تعمیمی لازم کله‌جکی نظر دقته آلندی. بونك اوزرینه بر قاچ سنه‌ده برکره روملردن عسکره بیك دلی قانلی آلینمه‌سی قانون اتخاذ اولندی‌که بوکا «دیوشیرمه قانونی» دیرلر.
« ایلك دیوشیریلن بیك نفر روم دلیقانلیسندن «یکی چری» تشکیل ایدلدی. بهرینه اسکی یایالر کبی کونده بر درهم معاش ویرلمسی و فقط بونلرك علی الدوام موظف اولوب قشله‌لرده اوطورمه‌لری، کوستره‌جکلری یارارلقلره کوره مسلکلرنده ترقی ایتملری، اصلا تأهل ایتمیه‌رك سقط ویا اختیار اولونجه‌یه قدر عسکر قالملری قبول ایدلدی.

بر اثرِ حمیت ومروتی کوستردی. اورخان غازی فتوحات ایله مشغول اولدیغی صیره‌لرده دولتك عسکری، ملکی تشکیلاتنی وجوده کتیردی. یعنی دولته برطرز مدنی ویرمکه موفق اولدی .

بوتشکیلات اوچ ماده اوزرینه اجرا ایدلمشدر :

٢ — بوزمانه قدر خلقك النده سلجوقیه پاره‌لری بولنیوردی . بونك عثمانلی سکه‌سنه تحویلی .

١ — عسکرك اهالیدن تفریقی ایچون قیافت عسکریه ایجادی .

٣ — عسکرك صنف ووظیفه‌لرینك تعین وتخصیصی .

بو تشکیلات مذاکره‌سنده عثمانلیلرده ایلك قاضیعسکر اولان «چندرلی قره خلیل» ده بولنمشدر .

ایلك سکه کوموش وباقردن یاپیلمش ، برطرفنه «کلمهٔ شهادت» وبر طرفنه‌ده (اورخان خلدالله ملکه) عباره‌سی یازلمشدر .

«روایته کوره اورخان غازی یکی چری‌یی تشکیل ایلدکدن صکره بونلردن بر قاچنی برابر آله‌رق اوزمانلر «آماسیه» طرفلرنده زهد وتقوی ایله مشهور (حاجی بکتاش ولی) نك «صولوجه قره اویوکی» نام محلده‌کی اقامتکاهنه کیده‌رك بتون عسکر حقنده خیردعالرینی التماس ایله‌مش، شیخ حضرتلری‌ده الك برینی نفرلردن برینك باشنه قویه‌رق :

— بونلرك اسمی یکی‌چری اولسون ، جناب حق یوزلرینی آق، بازولرینی قوتلی ، قلنجلرینی کسکین، اوقلرینی مهلك، کندیلرینی دائما غالب بیورسون. دیه دعا ایتمشدر .

یکی‌چریلر عزیز مشارالیهی حامی عد ایتمشلر وبوسببله «بکتاشیان» نامنی آلدقلری کبی آغالرینه دخی «آغای بکتاشیان» دیمشلردر .

یکی چری کلاهلری دخی یایا کلاهلری کبی ایکن حضرت بکتاش ولی‌النی نفرك باشنه قویدیغی زمان جبه‌سنك قولی صارقدیغندن بوکا اشارت اولمق اوزره کلاهلرك آرقه‌لرینه مستطیل شکلنده بر پارچه کچه کلاه دها علاوه اولنمشدر .

قیافت عسکریه‌یه کلنجه: عسکرك بیاض رنكلی کلاه کیمه‌لری قرارلاشدیرلمش و بوندن طولایی قیافت عسکریه‌یی ایلك ایجاد ایدن عثمانلیلر اولمشدر .

ترك بهادرلرندن « یایا » نامیله تشکیل ایدیلن بیك نفرلك صنف بزده‌کی تشکیلات عسکریه‌نك اساسیدر . یکی چری بو صنفدن صکره احداث ایدلمشدر .

اورخان‌غازی (٧٣١) ده (ازنیق) ی تماماً فتح ایدیه‌رك استانبول ایمپراطورلغنه بیوك برضربه اورمشدر . حتی (طراقلی) و (کملیك) قصبه‌لریله مرمره قیلرینی تا «قارتال»ه قدر آلمشدر. ازنیق، فتحدن صکره «بروسه» نك یرینه پای تخت اتخاذ ایدلمشدر .

---

٩ — فائده

سلاحلر

دولت عثمانیه‌نك تأسسی زماننده اوروپاده تفنك و طبانجه نوعندن اولان خفیف اسلحهٔ ناریه‌ایجاد ایدلمش‌ایدی. فقط استعمالی شرقده‌بیلنمدیکی کبی‌غربده دخی نادراً قوللانلمقده بولنمش‌ایدی. بوسببدن عثمانلی اردوسنك بدایت‌تأسسنده یکیچریلرکه‌ نکش یعنی یای ایله مجهزاولوب اوق آتار وبوندن ماعدا اوزرلرنده قلیج ، بیچاق وخنجر دخی طاشیرلردی . دیکر پیاده‌لر ایسه کرك بوسلاحلرله وکرکسه قما ، بالطه ، تبر ، طوپوزکبی اسلحه‌ایله مسلح بولنورلردی . که‌ نکشلر ایچنه اوق طولدیرلمش « تیرکش « نامنده براوقلغی آرقه‌لرنده و یاپی اللرنده طاشیرلرایدی. پیاده‌لرن طقوزنجی عصرهجری‌یه‌قدر صپان دخی قوللانمشلردر . سواریلر قلنجلرینی پیاده‌لرکبی بویونلرینه طاقار و مچی اکثریت اوزره یان طرفلرینه آصارلر ایدی. مزراق ، لوبوط، کورز ویا طوپوزی اللرنده طاشیوب جریدی بر قاچ عددی بر یرده اوله‌رق بر طوربه درونده اکرك یان طرفنه باغلارلر ایدی . بونلر یای ، اوق ، قالقان دخی قوللانمشلردر .

[قیافت عسکریه]

۸۳۷ ده « قره‌سی » حاکمی « عجلان » بك وفات ایتدی . بیوك اوغلی مقـامنه کچدی ایسـه‌ده فنا خویلی بر آدم ایدی . اهـالیسی معیت پادشاهیده بولنوب اولاد معامله‌سی کورن « طورسون » بکك تعیینی استرحاماً عجلان بك امراسندن « حاجی‌ایل » بکی کوندردیلر. بونك اوزرینه قره‌سی اوزرینه حرکت اولنه‌رق اثنـای سـفرده « کرماستی » « میخالیچ » « اولوباد » قلعه‌لری ضبط وبالآخره بتون « قره‌سی » عثمانلی مملکتنه الحاق اولندی. بیوك شهزاده « سلیمان » پاشا دخی والی نصب ایدلدی . (۸۳۸)

«علاءالدین پاشا» ازنیق فتحندن صکره وفات‌ایتمش ایدی. مشار الیهك وفاتندن صکره «سلیمان پاشا» وزیر اولدی . مشار الیه قره‌سی امراسنی، بیوکلرینی یرلرنده ابقا ایتدی. بوبرطوغری سیاست ایدی.

---

۱۰ — فائده

تشکیلات اداره — اراضی

فتوحات ایله دولت بیودکجه اداره تشکیلاتی دخی یاپیلیوردی . عثمان غازی « ازنیق » شهرینی محاصره ایده‌رك « یکی شهر » ه عودتنده تحت اداره‌سنده بولنان یرلری‌بر قضا ویاسنجاق صورتنده تفریق ایده‌رك تنسیب ایتدکارینی بورالره متصرف ایتمش ایدی . حتی (قره‌جه حصار) ی حضرت اورخانه (اسکیشهر) ی برادری (کوندوز آلپ) ه ویره‌رك (این‌اوکی) ایله (یورت حصار) ه آیغود آلپی، (اینه‌کول) ه‌ده « طورغود آلپی » تعیین ایتمش ایدی.

براز صکره طوغریدن طوغری‌یه « سنجاق » و « قضا » لره آیریلدی . سنجاقلرده برر « میرلوا » ، قضالرده برر « قاضی » بولنوردی . اراضی دخی « تیمار » و « خاص » نامليله ایکی‌یه آیریلدی . مثلا بش یوز کویی اولان برسنجاغك‌ایکی اوچ کویی ایجابنه کوره ایکیشر، اوچر‌دن‌طقسان تیماره آیریله‌رق

قره‌سی امراسنك بیوكلری «حاجی ایل بكی، غازی فاضل بك، آجه بك» و «بروسه» فتحنده ایچریده قوماندان اولان «اورنوس» بك ایدی. بو ذاتلرك بالآخره دولته بیوك بیوك خدمتلری سبق ایتمشدر.

قره‌سی فتحندن صكره یكرمی سنه قدر حرب اولمامشدر.

٢ — روم ایلی‌یه مرور

تاریخلرمزك روایاتنه كوره اورخان غازی «قره‌سی» فتحندن عودتندن صكره بركون روم ایلنه كچمك فكرینی اورته‌یه قویمش. اواثناده حضورنده بولنان شهزاده «سلیمان پاشا» دخی بوخدمتك كندیسنه تودیع ایدلمسنی استرحام ایتمش. بونك اوزرینه «اورخان»

عسكرله ویرلمش، بش یوزدن باقی قالان دیكر كویلر «خاص» اعتبار اولنه‌رق شهزاده‌لره، وزیرلره، بكلر بكلرینه، میرلوالره وسائر بیوكلره بوندن حصه‌لر آیرلمشدر. باقی قالانده «خاص همایون» نامیله خزینهٔ دولته براقلمشدر. بوخاصلر، تیمارلر چفتلك دیمك دكل ایدی. چونكه هر خاص و تیمارك حاوی اولدیغی اراضی شونك بونك تارلالری اولوب صاحبلری بوتارلالری اكوب بیچرلر ویالكز عشریله آلیم صاتیم خرجنی خاص ویاتیمار صاحبنه ویریرلردی.

تیمار صاحبلری تیمارلری اولان اراضی داخلنده اوطوررلر وحرب وقوعنده مكمل سلاح وتواناآتی وحالنه كوره آدملریله برابر هانكی میرلوایه تابع ایسه‌لر آنك قوماندانسنه كیره‌رك محاربه‌یه كیدرلردی.

دولتك وارداتی جزیهٔ شرعیه‌دن، خرستیان بك وتكفورلرندن آلنان مقطوع ویركولرله خاص همایون اعشارندن، كمرك وطوزله‌لر حاصلاتندن عبارت اولوب محاربه‌ده آلنان غنائمك دخی بشده بری (خمس شرعی) بوكا داخل ایدی. خمس شرعی بووارداتك اڭ بیوكی ایدی. مصارف، وارداته نسبتله پك آز ایدی. فضلهٔ واردات ایله‌ده جامع، مدرسه، كوپری، خان، حمام یاپیلیردی.

غازی ممنون اولەرق بوکار مشکلی حقیقةً اهلی اولان مشار الیهە حواله ایتمش .

سلیمان پاشا، بوامر اوزرینه سواحلی تدقیق ایچون «قپو طاغی» نه کلمش . جوارده‌کی « آیدنجق » خرابه‌سنه کیده‌رك اطرافی تماشایه باشلامش .

بر آقشام مشارالیه مقصدینی اوراده «آجه» بك وغازی «فاضل» بك ایله «اورنوس» بکه آچمش، فاضل بك ایله آجه بك‌ده همان بر صندال ویا صال ایله قارشو طرفده‌کی « چمنی » کوینه کچه‌رك باغلر ایچنده برخرستیان یاقه‌لیوب عودت ایتمشلر .

سلیمان پاشا ، اسیره التفات ونوازشله معامله ایده‌رك کوکلنی وقلاوزلق ایده‌جکنه دائر وعدینی آلمش .

١١ — فائده

اسان تاریخی نمونه‌لری

اولا آجه بك وفاضل بك « کمر » نام محله واردیلر . بر صال دوزوب ایکیسی بیندیلر. «کلیبولی»دن یوقاری «جاناك» نام قلعه‌جوارینه چیقدیلر. کیجه‌ایله باغلر آراسنده برخرستیان بولوب اول کیجه بری سلیمان پاشایه دیل کتوردیلر. مزبوره سلیمان پاشا خلعت فاخره کیدیروب رعایت اولمغله بونلره رهنمالقلر ایلدی . یتمش سکسان کشیله وبعضلر قولنجه قرق نفرآدمله سلیمان پاشا ومزبوران دلیران قوی الحشاء روم ایلی یقاسنه کچدیلر . وزبان حالله کویاکه بوابیاتی اوقودیلر .

نظم :

«آق دکزی کچمشز بز برایکی صالله همت مردانله غیبدن ارسالله»
«اولدی بزم صالمز تخت سلیمان بیزه کوزلرمز آچمشز احسن اعمالله»

. درحال اطرافدن بر طاقم صیغیرلر طوپلاتوب کسه‌رك طلوم دریلرندن صاللر یاپدیرمش وهرصاله قرقر آدم بیندیرمش .

شهزاده‌نك صالنده « آق‌سنقر » « قزیل اوغلان اوغلی » « قره تیمورطاش پاشا » « قره حسن اوغلی » «آقچه قوجه‌اوغلی » ، « بابانجق اوغلی» کبی امکدارلر بولنمشلر، حاجی ایلبکی ، آجه‌بك . غازی فاضل واورنوس بکلرده دیکر بر صاله بینمشلر . صولرله قارشی قییی‌یه کچوب « چمنی » قلعه‌سنی باصمشلر . اهالیسنه طوقونمیوب آنلردن کمیلر تدارك ایتمشلر . ینه اوکیجه بو کمیلرله اوچ یوز دلاوری روم ایلی‌یه کچیرمشلر . بوصورتله اوچ کون ظرفنده اوچ بیك کشی‌یی آقطارمه ایتمشلر . (بولایر) ایله (آقچه‌لیمان) ده‌کی روم کمیلرینی یاقمشلر. (آیاسلونیه) قلعه‌سنی‌ده فتح ایده‌رك سکنه‌سنی قارشی «قره‌سی»یه نقل ایتمشلر . بووقعه هجرتك ٧٥٨ نجی و استقلال عثمانینك اللی ایکنجی سنه‌سنه تصادف ایدر. عثمانلیلرك تاریخ سیاسی واجتماعیلری‌ده بوندن صکره بیوك برتحول کوسترر .

حتی ناظم مولود نبی «سلیمان چلبی» که مشارالیه سلیمان پاشای‌غازینك، سمی‌هم مشربی واحیاناً سرحلقهٔ بزمنه داخل اولوب مصاحبتیله شرف کسب ایدن همنام مؤدبی ایدی ، مجاهد بزرکوارك روم ایلی یقاسنه کچدیکنی ایشیتدی. تهنیت غزایه دعانامهٔ بی‌همتا انشا ایدوب مناسبتله بومطلع غرایی املا ایتمشیدی .

بیت :

« ولایت کوستروب خانه صویه سجاده صالمش سین »
« یقاسین روم ایلینك دست تقوا ایله آلمش سین »

اولا (اودکوکلك) قلعه‌سن آلدیلر . خلقن عموماً قلیچدن کچیروب بعده (اکسیمال) قلعه‌سنی فتح ایدوب ایچنده‌کیلری خراجه کسدیلر ......

[کنه‌الاخبار — عالی]

دور استیلامزه بر مبدأ صحیح آرانیله‌جق اولورسه « روم ایلی‌یه مرور » تاریخنی کوسترمك روادر.

سلیمان پاشا روم ایلی‌یه مروروندن صکره (کلیبولی)، (بولایر)، (معلقره)، (ایپصاله)، (تکفور طاغی) وسائره‌یی ضبط ایده‌رك شماله طوغری ایلریله‌مکده دوام ایتمشدر.

٨٦٠ سنه‌سی تاریخ عثمانیمزده حزن وماتمله مشحوندر. چونکه شهزاده مشارالیه آوده آتندن دوشه‌رك متأثراً ارتحال ایلدیکی کبی سلطان «اورخان» دخی بویله بر ولد نجیبك فراقنه طیانه‌میه‌رق ایکی آی صکره عازم آخرت اولمشدر.

سلطان اورخان اوزون بویلو، بیاض وجزئیجه ینبه جلدلی، چاتیق قاشلی، ایری والا کوزلو، قوچ بورونلی، خفیف اللحیه اولوب برقولاغنده سیاه بربك وار ایدی.

---

١٢ — فائده

عثمانلیلرك ایلك کمیجیلکی

عثمان غازی دورنده مرمره دکزی اوزرنده آنجق بر قاچ میل امتدادنده ساحله مالك ایکن (مدانیه) کورفزینك قارشیسنده کائن (قالو لیمنی) آطه‌سنه (قره‌علی) نامنده بر سردارمز، بر مقدار عسکرله قایقلره بینوب صالدیرمش وپك چوق غنیمت آله‌رق عودت ایتمشدر. بوقره‌علی (آیغود آلپ) نام قهرمانك اوغلیدر.

دور عثمان غازیده دکزجیلکمز وقوعاتندن اوله‌رق ینه مدانیه ساحلنه یقین (کیبوس) جزیره‌سنه بر آقینمز واردر.

تاریخ دیبورکه:

بو سفر، اوزمان دولت علیه‌نك مرمره دکزنده‌کی آناطولی ساحلنی محافظه

اورخان غازی دوری

خیرات وحسناته میلی چوق ایدی. ایلك مدرسه زماننده (ازنیق) ده تأسیس ایدلمش ومدرسلکنه مشاهیر علمادن (مولانا داود قیصری) تعیین قلنمشدر .

ایتمك اوزره امرای مشهوره‌دن «قره مرسل» نامنده‌کی ذاتك باش بوغی بولندیغی بر (اینجه دونما) طرفندن اجرا قیلنمش ایدی. حتی بعدالفتح (ایمرالی) یعنی (امیر عالی) نامنی آلمش اولان (قالو لیمنی) جزیره‌سنه دخی «قره علی» قومانداسیله سوق اولنان مفرزهٔ عسکریه‌نك «قره مرسل» اداره‌سنده بولنان مذکور دونما طرفندن کوندرلمش اولمسی عادتا محققدر. بناءً علیه عثمانلیلرك ایلك قپودان دریاسی «قره مرسل» در.

«قره مرسل» دن صکره ایکنجی خدمت بحریه شهزاده سلیمان پاشاده کوریلور. چونکه پاشای مشارالیه ترتیب ایلدیکی صاللر واسطه‌سیله (کلیبولی) یه کچوب روم ایلی فتوحاتنه باشلامشلردر .

وضعیت اطراف

عثمانلیلرك روم ایلی‌یه مرورلری حسبیله اطرافك وضعیاتنی بیلمك کله‌جك وقوعاتك ایجه آکلاشلمسی ایچون الزمدر.

عثمان غازی، دورنده‌کی فتوحات صرف شماله، شمال شرقی ایله شمال غربی‌یه منحصر اولدی. اورخان غازی، دورنده‌ایسه دهازیاده غربه توجه‌ایدیله‌رك «قره‌سی» الحاق و«ازمید»، «کملیك» کبی ساحلی مملکتلرك ضبطیله «مرمره» دکزینك آسیا سواحلی کاملاً استرداد اولندی. شوحالده آناطولیده حکومات صغیره‌دن شرقمزده «آنقره»ده «اخیلر» قسطمونیده «اسفندیار اوغللری»، جنوبمزده (قره‌مان، کرمیان، حمید، تکه، منتشا)، جنوب غربمزده دخی (صارو خان، آیدین‌ایلی) بولنوب شمالمزده‌ایسه یالکز استانبول ایمپراطورلغنك خیال حکومتی اوچوشوب طوریبوردی.

---

۱۳ — فائده

قره‌مان اوغللری — اخیلر

سلچوقیلرك انقراضندن صکره (قونیه) ده تشکل ایتمش برحکومت ایدی. مؤسسی (قره‌مان) نامنده بری‌اولوب پدری ارمنیدن‌دونمه (نور صوفی) نامنده بر شیخ ایدی. نورصوفی (آماسیه) ده «بابا الیاس» نامنده بر شیخك مریدی اولوب بابا الیاسك قتلندن صکره قونیه‌یه کله‌رك اوراده مریدلرینی چوغالتمش ایدی. حتی سلچوقیلردن (علاءالدین ثانی) نورصوفی‌یه اعتقاد تامله معتقداوله‌رق قزینی نورصوفینك اوغلی قره‌مانه ویرمشدی.

نور صوفی، اوغلنك استقبالنی تأمین ایتدکدن صکره (سلفکه) جوارینه چکیلمش وروم ایمپراطورلرینك اداره‌سنده بولنان بو اسکله‌نك محافظیله مناسبات

ایمپراطورلغك حالی پك بحرانلی ایدی . عثمانلیلرك آناطولیده ظهورندن اول ایکی اوچ صنف اراضی‌یه مالك ایدی .

١ — آناطولیده : ازنیق، ازمید ، بروسه ، اسکدار ، آلاشهر مغنیسا ایله قره‌دکزده برقاچ شهر .

٢ — روم‌ایلیده : قسطنطینیه، تراکیاده (شمدیکی ادرنه‌ولایتی) (ادرنه ، سیروز ، میسوری ، سیلیوری) ، ماکدونیاده : (سلانیك ، کلیبولی) و سلانیك ، کسندیره ، آینه‌روز قضالرینی حاوی اولان «خالکیدیق» شبه جزیره سی ، تسالیانك برقسمی .

٣ — ردوس ، بوغچه‌آطه ، وبرقاچ جزیره دها ...

عثمانلیلرك ظهورندن روم ایلی‌یه مروررلری مدتی آره‌سنده آناطولیده‌کی اراضی‌یی همان کاملاً غائب ایتدیکی کبی روم ایلیدن دخی «کلیبولی» شبه جزیره‌سندن ال چکمکه باشلامش ایدی. هله قوهٔ عسکریه‌جه پك ضعیف ایدی .

عثمانلیلر روم‌ایلی‌یه مرور ایده‌رك آز زمان ظرفنده «چورلی»یه

دوستانه پیدا ایده‌رك بعده حیله ایله قلعه‌یی ضبط ایله‌مشدر . بونك اوزرینه سلطان علاء الدین بورانك محافظلغنی آنك اوغلی قره‌مانه ویردی .

قره‌مان بر آز صکره (آرمناك) ی ضبط ایله (لارنده) یی مقر حکومت اتخاذ ایتمش وحکومتنه (قره‌مان) حکومتی دیدیرمشدر .

دولت‌سلجوقیه‌نك انقراضنده قره‌مان‌اوغلی «محمود» بك‌هنوز سن بلوغه وارمش ایدی . بو یاورو (بدرالدین) عنوانیله (ارمناك) ده حکومت تأسیس ایتمش ووفاتنده (یخشی) و(سلیمان) ناملرنده ایکی اوغل براقمشدر. (یخشی) بك زمان حکومتی سکونله گچمش ایسه‌ده (علاءالدین) جالس حکومت اولدقده عثمانلیلری چکه‌میه‌رك فتنه وفساد ترتیبیله اوزرلرینه حرب آچمغه ابتدار ایله‌مشدر . ایشته قره‌مان اوغللرینك مختصر ترجمهٔ حالی بوندن عبارتدر .

قدر نفوذلرینی تأسیس ایتدکلری اثناده ـ «صرپ صندیغی» وقعه‌سیله دخی تظاهر ایدییورکه ـ شمالده «بلغارستان»، شمال غربی‌یه طوغری «جنوبی صربیه» ، غرباً «بوسنه ، آرناوودلق» حکومتلری ایله تماس ایتمشلردر . فقط بو تماسلری قیزغین آتشه دوندیرن ینه استانبول ایمپراطورلغنك اقوام خرستیانیه ایله آناطولیده‌کی کوچك اسلام حکومتلرینی عثمانلیلر علیهنه تشویق ایتمه‌سی و ـ ایلروده کوره‌جکمز وقوعاتدن دخی آکلاشیله‌جغی وجهله ـ اوروپاده او زمانلر (دین) نامنه حرکت ایدن پاپالرك بالذات ویا بالواسطه نصرانیتی یالکز حکومتمز اوزرینه سوق ایله‌مسیدر .

استانبول ایمپراطورلغی اوزمانك مدنیت و معرفتنه مالك بر حکومت ایدیسه‌ده ملتلرك ، قومیتلرك بقا وترقیلرنده اك زیاده تأثیری اولان صلاح حالدن آیرلمش و فساد اخلاقه کرفتار اولمش ایدی . بوندن ماعدا خرستیانلغك (شرق کلیساسی) یعنی (اورتودوقس) مذهبنك اساسی ومقامی (قسطنطینیه)ده بولنمقده و «روما» ده‌کی غرب کلیساسندن یعنی «قاتولیك» مذهبندن آیری بر (ادارهٔ روحانیه) یه مالك اولدیغندن اوروپانك قاتولیك اولان سائر اقوام خرستیانیه‌

قرەمان اوغلی غائله‌لری ٨٧١ تاریخنه قدر دولت عثمانیه‌یی مشغول ایتمش. واو تاریخده فاتح سلطان محمد خان طرفندن بتون قرەمان حکومتی عثمانلی ملکنه الحاق اولنمشدر .

اخیلر : دولت سلجوقیه‌نك صوڭ زمانلرده ظهور ایتمش بر درویش طائفه‌سی ایدی. بینلرنده بر سر وارایدی. بونلر بربرلرینه وعلی العموم ابنای بشره معاونت ایتمکی برنجی وظیفه بیلیرلردی. ذاتاً «اخی» دیمك قرداشم دیمکدر. ایچلرندن بعضیلری سلچوقیلرڭ انقراضندن استفاده ایدەرك آنقره وسیواس طرفلرنده بعض کوچك حکومتلر تشکیل ایتمشلردی .

سندن‌ده بر درجه‌یه قدر آیری طورمقده ایدی . هله ایمپراطور-
لرینك احوالی بسبتون انتظام حکومتی چیغیرندن چیقارمش و بو
جهتله بر وقتلر بش‌یوز بیك نفوسه قدر یوکسه‌لن قسطنطنیه اهالیسی
اوته‌یه بری‌یه هجرتله آزالمشیدی . حتی ایمپراطورلر « جنویز » نامیله
شمدیکی ایتالیانك (جنوه) شهرندن ظهور ایده‌رك کمیجیلکده و دکز
تجارتنده فوق‌العاده ترقی ایدن اوزاق بر حکومتك یاردیمیله نائل
حکومت اولمغه تنزل ایده‌رك شهرك قارشی جهتنده‌کی « غلطه » بیله
جنویزلیلره کچمش ایدی .

عثمانلیلر روم ایلی‌یه کچمکله برابر آناطولیده همان هر طرفدن
محصور ایدیلر . بونلر میاننده بالخاصه « قره‌مان » اوغللریله « اسفندیار »
اوغللری پك زیاده اندیشه ویرییوردی . فقط جمله‌سی یکدیکرلرینك
علیهنده ایدیلر . بوجهتله اتحاد واتفاق ایده‌میورلردی .

---

١٤ — فائده

اهل صلیب

قدس شریفی اسلاملرك الندن آلمق واسلاملرك قوت وسطوتنه خلل کتیرمك
فکر و مقصدیله پاپالرك حمایه‌سنده اوله‌رق اوروپا حکمدارلریله دره بکلرینك
قوماندالری آلتنده تجمع وطاقم طاقم اسلام مملکتلرینه هجوم ایتمش اولان
متعصب خرستیان کروهلرینه ویریلن اسمدر . بونلر روبالرینه قیرمزی خاچ
دیکرلر ایدی . بوندن طولایی کندیلرینه (اهل صلیب) دینلدی .

استقلال عثمانیدن ٢٠٩ سنه اول ظهور ایتمش وباشلیجه سکز دفعه وقوع
بولمشدر :

١ نجی اهل صلیب ، (پیه‌ر) نامنده بر پاپاسك وپاپا ایکنجی (اوربن) ك
تشویقیله اوپانه‌رق قره‌دن استانبوله کلمشلر ، بورادن آناطولی‌یه کچه‌رك ازنیق

اوچنجی باب

مرادخداوندکار

— ۱ —

۷۲۶ ده تولد ایتمشدر. جلوسی ۷۶۱ سنه‌سنه مصادف اولوب اوتوز بش یاشنده ایدی.

عثمانلیلر روم ایلی‌یه هنوز کچمش و استانبول ایمپراطورلغی دخی بالقان حکومتلرندن (صرپ، بلغار، آرناوود) وسائر ممالک قراللرندن امداد ایسته‌مش ایدی. بوجهتله بر آن اول «ادرنه»نك ضبطی قرارکیر اولدی. فقط «قره‌مان» بکی آنقره‌ده بولنان و (اخی) نامیله مشهور اولان دره‌بکلریله برلشه‌رك تجاوزه باشلادی. مرادخداوندکار، یکرمی

وحتی «سوریه»یه کیره‌رك اورفه، آنطاکیه وقدسی ضبط ایتمشلردر. سلچوقیلردن (قلیچ آرسلان) بونلره مقابله ایتمش ایسه‌ده مغلوب اولمشیدی.

۲ نجی اهل صلیب، پاپا اوچنجی (اوژه‌ن) ك تشویقیله طوپلانه‌رق ینه استانبوله و اورادن شامه کیده‌رك محاصره ایتمش ایسه‌لرده مغلوب اوله‌رق دونمشلردر.

۳ نجی اهل صلیب، پاپا اوچنجی (قله‌مان) ك حمایه‌سی آلتنده طوپلانمشدر. بوتجمعده فرانسه، انکلتره قراللریله آلمانیا ایمپراطوری دخی وار ایدی. «عکا»یی محاصره ایتمشلرسه‌ده پرچوق تلفات ویرمشلردر. (صلاح‌الدین ایوبی) نامنده براسلام مجاهدی بونلری تارمار ایتمشدر.

٤ نجی اهل صلیب، پاپا (ئی نوسانك)ك حمایه‌سنده اوله‌رق (فولق) اسمنده برمتعصبك تشویقیله طوپلانمشدر. بوطاقم استانبوله کلدکلرنده بوراسنی ضبط ایتمشلر وایمپراطورلغی روملردن آلمشلردی.

بش بيك عسكرله «آنقره» اوزرينه يوريه‌رك ضبط ايتدى. بعده روم ايلى‌يه كچه‌رك صيره‌سيله «چورلى»‌يى، «چتال بورغاس»ى، حاجى ايل بكى ايله اورنوس بك دخى «كشان» و «ديمتوقه»‌يى الده ايتمشلردر. بو اثناده «ادرنه» دخى آلنه‌رق لالا شاهين پاشا «زغره» و «فلبه»

غازى مراد خداوندكار

و اورنوس بك دخى «كوملجنه» و «يكيجه واردار» طرفلرينه

---

٥ نجى اهل صليب، پاپا اوچنجى (هونوريوس)ك حمايه‌سنده اوله‌رق تشكل ايده‌رك مصرده بوزولمشلردر.

٦ نجى، (پاپا غره‌غوار) ك حمايه‌سى آلتنده اوله‌رق آلمانيا ايمپراطورى ايكنجى «فره‌دريق» طرفندن اداره اولنمش وموى اليه قدسى بلا محاربه ضبط ايتمش ايدى.

٧ نجى و سكزنجيسى فرانسه قرالى «لوئى» طرفندن ايقاع ايدلمش و برنجيسنده مصرده «دمياط» ضبط ايده‌رك بعده مغلوب اولمش وعسكرنده وبا علتى چيقمقله اسير دوشمش ايدى. آغير برفديهٔ نجات ويره‌رك قورتولدى. ايكنجيسنده ايسه تونسه كيدوب اوراده وفات ايتدى.

کیتمشلردر . علمادن « قره‌رستم » اجتهادیله اموال غنائمدن بشده بر آلتمسی «خمس شرعی» قرارکیر اولمشدر .

۷٦٦ ده روم‌ایلیده غایتله مهم برحادثهٔ غالبیت وقوعه کلمشدر : (تراکیا) یعنی‌ادرنه ولایتی‌وحوالیسنك ضبطی حسبیله‌عثمانلیلر «بالقان» شبه جزیره‌سنده بولنان بلغارلر وصربلر کبی قوتلی ایکی « اسلاو » حکومتیله تماس ایتمشلردر . دیکر طرفدن رومادە بولنان پاپا بشنجی (اوربن) ده مسلمانلر علیهنه بر«اهل‌صلیب» محاربه‌سی آچیلمق ایچون تشویقاتده بولنیوردی. اوروپانك غربنده وجنوب شرقیسنده بولنان خرستیان پرنسلری بوتشویقاتدن متأثر اولدیلر . حتی مجار قرالی (لوئی‌دان‌ژوو)، جنوبی صربیه پرنسلری (ووقاشین) ایله (اوغلی‌یه‌شا)، بوسنه قرالی (تی‌ورت‌قو)، بلغارچاری (شیشمان) ، اولاح وویوده‌سی (میرچه) برلشوب آلتمش بیك کشیلك براردو ایله اوزرمزه یوریمکه باشلادیلر . پادشاه روم ایلی محافظه‌سنی «لالاشاهین پاشا» یه براقه‌رق

اهل صلیب محاربه‌لری اوروپا ایله عالم اسلام آره‌سنده‌کی مناسبتی تزیید ایتمش واوروپالیلر صنایع ومدنیت اسلامیه‌دن عبرت آله‌رق اوزماندن بری طریق تمدن وترقی‌یه کیرمشلردر .

---

۱۵ — فائده

طغرا

«راغوزه» جمهوریتیله عقد ایدیلن معاهده برفرمان صورتنده یازلمش‌ایدی. ایلچیلر بونده طوغریدن طوغرویه پادشاه طرفندن امضا کبی برعلامت بولنمسنی ایسته‌دیلر. سلطان مراد حضرتلری‌ده همان اللرینی مرکبه باتیروب فرمانك بالاسنه باصدی. ایشته عثمانلیلرده ایلك طغرا بوپنچهٔ مراد خاندر . دینیور.

بروسه‌یه چکیلمش ایدی. پاشا، بویله قوتلی بر اردونك ورودینی «مریج» نهری طرفلرنده (چرمن) اوزرنده آکلایوب بروسه‌یه خبر یوللامقله برابر «حاجی ایل بکی» ده درت بیك سواری ایله استکشافه کوندردی. حاجی ایل بك کیجه‌نك قاراکلغندن بالاستفاده بونلری باصدی. عساکر متفقه شاشیردیلر. صرب بکلری قاچارلرکن (مریج) ده بوغولدیلر. مجار قرالی فرار ایدوب قورتولشنی بوینده آصیلی طوران حضرت مریمك تصویرینه عطف ایتدی. سلطان مراد بوخبر مظفریتی، اردوسیله (بیغا)یه کلدیکی صره‌ده خبر آلدی. کمال سرورایله بروسه‌یه دونه‌رك «بیله‌جك» و «بروسه» طرفلرنده جامعلر، خیرات انشا ایتدیردی. حاجی ایل بکك بونلری باصدیغی یره «صرب صندیغی» دینیلدی.

بومظفریت عظیمه تراکیایی، بلغارستانی کاملاً وصربستانك برقسمنی عثمانلیلره قازاندیرمق نتیجه‌سنی ویردی. صرب قرالی (ووقاشین) ك اوغلی (مارقو) انقیاده مجبور اولدی. شمالده بولنان

مورخلره کوره بزم بیلدیکمز طغرالرك اورته یرنده‌کی اوچ عمودی خط سلطان مرادك اوچ اورته پارماغی، ینه بزم بیلدیکمز طغرالرك صاغ طرفنه اوزانان چفته خط باش پارمغی وصول طرفنده‌کی منحنی خطلر ویاخود طغرالرك ایچنده‌بولنان «المظفر دائما» ده‌کی میمك کشیده‌سی‌ده سرچه پارماغی جهتی‌ایمش.

فقط طغرانك عثمانلیلردن وحتی اسلاملردن پك چوق زمان اول موجود اولدیغی مظنوندر. بونك برنوع «آرمه» اولدیغی بیله مرویدر.

طغرالرده پادشاهك آدی ایله پدرینك آدی و برده «المظفر دائما» ترکیبی موجوداولوب غازی‌ایسه (الغازی) کلمه‌سی صاغ‌طرفده‌کی بوشلغه یازیلیر. بوبوشلغه چیچك وسائره قونولدیغی کبی پادشاهمزسلطان «محمد خامس» حضرتلرینك طغرالرنده اولدیغی کبی بعضاً ده اسم یازیلیر.

(راغوزه) جمهوریتی سفیر یوللایوب بر تجارت معاهده‌سنی عقد وسنوی بش یوز دوقه آلتونی ویرمکی تعهد ایتدی که عثمانلیلرله خرستیانلر آره‌سنده ایلك عقد ایدیلن معاهده بودر .

تاریخ بوراده دییورکه: لالاشاهین پاشا حاجی ایل بکك موفقیتنی چکه‌میه‌رك مشارالیهی زهرلتدیرمشدر .

بلغار پرنسلرندن (قسطنطین) ك مقرحکومتی اولان «کوستندیل» ضبط ایدلدیکی کبی ینه بلغارلردن (دسپوت طاغی ، سیروز) آلندی . صربلیلر (نیش) ی ترك ایتـدیلر . صرب قرالی (لازار) اردوی عثمانی‌یه بیك سواری وخزینه‌یه اللی‌قیه کوموش ویرمك اوزره صلحه راضی اولدی . بلغـار قرالی (سیشمان) دخی ویرکویه یاتدی . حتی قیزینی سلطان‌مراد خداوندکاره ویردی. فقط ایرتسی سنه ویرکوسنی ویره‌مدیکندن «اینجه بلبان» نامنده‌کی برقوماندانمز بلغارستانك ایکنجی شهری اولان (صوفیه) یی آلدی .

دیکر طرفدن (تیمور طاش) پاشا (مناستری ، پرلپه‌یی ، اشتیپی ، قارلی ایلی) ضبط ایتدی . بو اثنـالرده ایدی که (کرمیان) اوغلنك

---

١٦ — فائده

لسان تاریخی نمونه‌لرندن

سـلطان مراد خان اول عصرنده (ادرنه) و (قوصـوه) محاربهٔ عظیمهٔ مشهوره‌لرینك ثمرهٔ غالبیتی اوله‌رق ممالك عثمانیه (طونه) ساحللرینه و (صرب) حدودینـه قدر توسیـع قیلنوب بعد ازین محاربانك اك خیرلو ومنفعتلوسی روم ایلنده وقوع بوله‌جغنـدن (ادرنه) شهری روم ایلی پای تختی اتخاذ اولندی . آناطولیجه دخی (آنقره) و (بیغا) سـنجاقلری حرباً و (اسپارطه) سـنجاغی

(بوسنه، هرسك، آرناوود، اولاح) بكارینیده کندیلرینه جلب ایتدیلر. ایکی یوز بیك عسکر طوپلادیلر. تیمورطاش پاشا (طوپلیجه)ده مغلوب اولنجه صرپلرله بلغارلرك برلشمه‌لرینی منع ایتمك ایچون چندرلی قره خلیلك اوغلی وزیر اول «علی پاشا» کافی قوتله بونلرك اوزرینه آتیلدی. (طرنوه) یی، (شمنی) یی آلدی. (نیکبولی) یی محاصره ایتدیکی اثناده سلطان مراد ده یتیشدی. شیشمان، دامادی سلطان مرادك عفوینه التجا ایتدی. متداخل ویرکولرینی ویردی. طرف دولتدن‌ده (سلستره) کندیسنه اعاده‌ایدلدی. فقط براز صکره (شیشمان) ینه آزدی. بودفعه علی پاشا (نیکبولی) یی تکرار محاصره ایتدی. قرال، قاریسی و اوغللریله برر کفنه صاریله‌رق علی پاشانك آیاقلرینه دوشدیلر. پاشا مرقومی حضور پادشاهی‌یه یوللادی. بر کره دها مظهر عفو اولدی.

سلطان مراد ایسه اردوسیله «قوصوه» یه طوغری توجه ایتمش ایدی. صرپ قرالی (لازار)، (صرپ، مجار، اولاح، بوشناق)

معتدل اوله‌رق صوفیه قوماندانی بزم «اوزونجه سوندك» ایله برابر آوه چیقمشدی. قوماندان، برآو آرقه‌سنه دوشه‌رك طوغانجی باشی ایله «تاتار بازاری» یولنه طوغری خیلی ایلرولمش. فقط آقشام‌ده اولمش. صوفیه‌یه عودت ممکن اوله‌مانجه عثمانلی حدودینه قریب برکویه کلمشلر. اوزمان طوغانجی آتندن اینه‌رك:

— رخصتکزله کویه واروب ترکلردن برآزیم ویه‌جك کوتوره‌یم. دیه اذن آلمش.

قوجه سوندك، کویه وارنجه (دلی بلبان) ایله (احمد غازی) نامنده ایکی دلاوره راست کلمش. صوفیه قوماندانك شوراده یقینده اولدیغنی سویله‌مش، نصل یاقه‌لایه‌جغنی ده آکلاتمش، سوندك، افندیسنك یاننه عودت ایدنجه قوماندانه:

— ترکلر بزم بوراده اولدیغمزی آکلادیلر دییوبده قوماندان قورقه‌رق:

قوصوه محاربه‌سی

و ملل سائره‌دن مرکب یوز بیك عسکرله قارشی طوردی . (۷۹۱) سنه‌سی شعباننك اون‌بشنجی صالی کونی «قوصوه» صحراسنده‌اك مدهش برمحاربه وقوعه کلدی . دشمن مغلوب اوله‌رق صرپ قرالی لازار دخی مقتول دوشدی .

— آمان اویله ایسه بنی نصل قورتاره‌جقسك ؟

دینجه :

— سنی بعض اثوابه صاروب، باغلایوب اورمان ایچنه صاقلارم. کندمده ایکی بارکیرله قوشوب صوفیه‌یه کیده‌رك عسکر کتوروب سنی خلاص ایدرم .

دیمه‌سیله قوماندانده بورأیی تصویب ایله‌مش .

طوغانجی باشی ، قوماندانی صاروب صارمالایوب اورمانده صاقلامش ایسه‌ده طوغریجه عثمانلی کوینه کلمش. بلبان ایله احمد غازی‌یی آلوب افندیسنك یاننه

سلطان بایزید

«ادرنه»یه عودتنده تدارکات عسکریه‌ده بولنه‌رق ایلك بهارده « تیمور طاش پاشا » صربیه، غازی فیروز بك «ودین»اوزرندن مجارستانه آقدیلر. پادشاه بروسه‌یه دوندی. تیمور طاش پاشا جنوبی صربیه‌یی ضبط ایده‌رك قرالی (استه‌فان) ویرکو ویرمك ویالکز شمالی صربیه‌ده حکومت ایتمك اوزره معاهده‌یه منت کوستردی.

پادشاه قره‌مان اوغللرینك حیله‌لرینی بیلدیکندن آناطولیده‌کی کوچك بکلکلری اورته‌دن قالدیرمغی تصمیم ایتدی.

---

١٩ — فائده

قوصوه محاربه‌سی

صرب اردوسنده یوزبیك وموکب همایونده قرق بیك عسکر وار ایدی. عثمانلی اردوسنده ارکان حربیه ریاستی «اورنوس بك» نام پیرجوان همت عهده‌سنه تودیع اولنمشیدی. ییلدیرم بایزید، یعقوب چلبی، وزیر اعظم علی پاشا، روم ایلی بکلر بکی تیمور طاش پاشا، آناطولی بکلربکی صاریجه پاشا، صوباشی آینه

فقط بو اثناده استانبول اوزرینه یوریه‌رك ایمپراطور (ژان پالئولوغ) ایله اوغلی (مانوئل) ی برقله‌ده حبس واونك یرینه ساوجی بك وقعه‌سنده کوزینه قاینار سرکه دوکوله‌رك جزا ایدیلن (آندرو

یردی . پادشاه اولاح بکی اوزرینـهییلدیرم کبی یتیشدی . مغلوب ایده‌رك ایکی قات ویرکویه باغلادی . فقط آناطولیـده ینه فسـاد قوپدی. قره‌مان اوغلی (علی‌بك) بودفعه «تیمور طاش» پاشایی باصوب اسیر ایتمشیدی .

پادشاه علی‌العجله «بروسه» یه دوندی . بوراده طوپلانان عثمانلی اردوسی‌قره‌مانلی‌یی تلاشه دوشوردی. تیمور طاش پاشایی صالیویردی ایسه‌ده کندیسنی پادشـاهه عفو ایتدیره‌مدی . (آق‌چای) ده اسـیر اوله‌رق تیمور طاش پاشـا طرفندن اعدام ایدلدی . (طاش ایلی) و (لازنده) دخی الحاق اولندی .

صکره «تیمور طاش» پاشا روم‌ایلی بکلر بکی نصب‌اولنه‌رق دها صکره مشارالیهه وسائرلرینه وزارت ویرلدیکندن علی پاشایه (وزیراعظم) ، (وزیراول) عنوانی ویریلدی .

عثمانلی‌مملکتی توسع ایتدکجه تیمارلرده‌چوغالدی. بناءً‌علیه تیمارلی‌سپاهیسی‌ده آرتدی . فقط بونلر ایالت عسکری ایدی . مرکزده یکیچریلر کبی دائمی وموظف سواری عسکری ترتیبنه لزوم کورلدیکندن دیوشیرمه چوجقلرندن «ابنای سپاهیان» نامیله بربلوك تشکیل و تیمارلرك خدمته الویریشـلی اولادە انتقالنی قانون اتخـاذ ایلدی . محاصره‌لرده قوللانمق اوزره بر طاقم آلات وادواتده احداث ایتمشدر .

---

٢١ — فائده

قیشله — مکتب

عثمانلیلر خرستیانلر حقلرنده نصل طاورانیرلردی؟ یا حکومتلرینی ابقا ایدرك ویرکویه باغلارلردی ، یاخود خراجه کسرلردی . خراجه کسیلنلر عشر ورسوم ویردکدن ماعدا محاربه‌ده آلنان اسیرلر ، یکیچری یتشدیرمکه کفایت ایتمزسه

ییلدیرم بایزید ٧٩٤ سنه‌سنده آناطولی فتوحاتنی بیتیرمك ایچون «بروسه» دن حرکت ایتمشدر .

اولا (قیصریه) ایله (سیواس) اورته‌سنده‌ مغول وتاتار قیرینتی عشیرتلرینی باشنه طوپلایه‌رق شقاوت‌ایدن (قاضی برهان‌الدین) نامنده‌کی سرکرده‌اوزرینه یوریدی، قاچیردی. بونك‌اوزرینه (طوقات، سیواس، قیصری) یی بلامحاربه آلدی . بورادن طوغریجه «سینوب» بکی «کوتوروم بایزید» لك اوزرینه کیتدی . «قسطمونی» یه کلدیکنده کوتوروم وفات ایتدی. (عثمانجق، جانیك ، صامسون) ده بلامحاربه آلندی. دولتك شرقی آناطولی حدودی برطرفدن طربزون قراللغی ودیکر طرفدن «ارمنستان» و«کردستان» اوزرینه حکومت سورن «بایندریه» حکومتی حدودیله برلشدی . روم ایلیده دخی (افلاق ،

بونلردن «دیوشیرمه» آلیرلردی. سلطان مراد خداوندکار زماننده دیوشیرمه‌لره «عجمی اوغلانلری» دنیلمشدر. بونلر اورخان غازی زماننده اولدیغی کبی درحال یکیچری ایچریسنه ویریلمز ، آیریجه تعلیم وتربیه ایدیلیرلردی . حتی «ادرنه» ضبطندن صکره جسیم جسیم قیشله‌لر یاپدیریله‌رق بورالره یرلشدیرلمشلردی .

«بوقیشله‌لراوزمانلر ایچون برمکتب عسکری‌ایدی. زیرا عجمی‌اوغلانلری بورالرده یدی سنه بولنورلر وموظف ومعلم استادلر واسطه‌سیله عسکرلك‌عالمنده کوریلن یورغونلق ومشقتلره آلیشدیریلورلردی . کندیلرینه برعسکره لزومی اولان صفات واخلاق وهنر ومعرفت اوکره‌دیلوردی . وقتلری کلوبده اوجاقلره چیقان بوعجمی اوغلانلری مکمل برر عسکر دیمك اولورلردی . یکیچریلرك دنیانك هرطرفنده قازاندیغی نام وشهرت وظفر ونصرت ، ایشته شومکتب هنر ومعرفتدن چیقان دلاورلر ومکمل عسکرلر سایه‌سنده حاصل اولمشیدی»

عجمی اوغلانلری (یکیچری) (سپاه) (سلحدار) و «بلوکات اربعه» تعبیر اولنان (علوفه‌جیان یمین ویسار) (غربای یمین ویسار) و (عزبلر) بلوکلرینه قید اولنورلردی .

مستحکمی اولان (نیکبولی) جوارینه وارمش ایدی. (نیکبولی)ده عثمانلی امرای عسکریه‌سندن (طوغان) بك بولنیوردی .

سلطان بایزید دخی اردوسیله یورییه‌رك موقع مذکورده بوقارمه قاریشیق اردویه تصادفله محاربه‌یه باشلامشدر .

نتیجهٔ محاربه عثمانلیلره موافق دوشه‌رك اهل صلیب پریشان اولمش وهرایکی طرفدن‌ده کلی تلفات وقوعه کلمشدر. مجارقرالی (سیکیزموند) بر بالقجی قایغنه بینه‌رك قاچه‌بیلدی . فرانسه شوالیه‌لری همان کاملاً تلف ویا اسیر اولدیلر. اسرا اوقدر زیاده ایدی که یالکز «تیمورطاش پاشا زاده امور» بك فرقه‌سنه ایکی بیکدن زیاده اصابت ایلدی. متفقلرك اك قیمتدار چادیرلری، مهمات حربیه‌سی عثمانلیلر النه دوشدی.

---

٢٣ — فائده

نیکبولی محاربه‌سی — (براهل صلیب محاربه‌سی)

اوروپا تاریخلرنده محاربهٔ مذکوره شویله مضبوطدر :

مجار قرالی « سیکیزموند » بایزید خانه آناطولیدن عودتنده برهیئت سفارت یوللادی. بوهیئت پادشاه مشارالیهدن نه‌حق ایله بلغارستانی ضبط وتخریب ایتدیکنی قرالك آکلامق ایستدیکنی صوردی . بایزید ، ایسه حرف واحد سویله‌مه‌دن هیئت سفارته قبول صالوننده‌کی اوقلرله سائر اسلحه‌یی کوستردی . فقط عین زمانده « طونه » نك شمالندن کندی علیهنه بیوك بر فورطنه‌نك قوپمق اوزره اولدیغنی آکلادی . تدارکات مهمه‌ده بولنه‌رق استانبولی تماماً ومنتظماً محاصره ایتمك ایسته‌دی ایسه‌ده شمال تعرضاتی باشلادیغندن موفق اوله‌مدی .

مجارستاندن غربه آتیلان نعرهٔ استمداد بودفعه طویولدی . مجارستانك (غران) یعنی (استرغون) پسقپوسی (نیقولا دوقانی‌زا) نك ریاستنده فرانسه‌یه کوندریلن برمجار هیئت سفارتی قرال آلتنجی (شارل) حسن قبول ایتدی .

قورقوسز «ژان»، سردار (دو)، مارشال «بووسی‌قو»، قونت «دولا مارش» اسیر اولمشلردی. بوخبر فرانســه‌یه وارنجه کلیسا چاکلری ماتم هوالری اوردیلر. بالآخره فرانسزلر برهیئت سفارت یوللایه‌رق ایکی یوز بیك فلورین مقابلنده اسیرلرینی آلدیلر.

بو محــاربه‌نك نتایج مهمه‌ســندن اوله‌رق (بوسنه، بلغارســتان رومانیا) تحت انقیاده کیردی. عثمانلیلر مجارستانك (استیریا) (سیرمی) طرفلرینه کیره‌رك (میترویچه) یه استیلا، (یه‌تاو) موقعنی احراق ایله اون آلتی بیك اسیر سوردیلر. استانبول ایمپراطورلغی تیریل تیریل تیتره‌دی.

سلطان‌بایزید مظفریت شاهانه‌سنی ایالتلره، یاقینده بولنان حکومات اسلامیه‌یه بیلدیردی. مصرده بولنان خلیفهٔ عباسی کندیسنه (سلطان اقلیم روم) عنوانی ویردی.

فرانسه‌دن: سردار (قونت‌دو)، مارشال (بووسی‌قو) قونت، (دولامارش) وسائره سلاحلاندیلر. (بورغونیا) دوقه‌سنك مخدومی قورقوسز (ژان) بو اهل صلیبك رئیسی انتخاب اولندی. پدری مشاور اولمق اوزره یانته (فلیپ دوبار) ایله آمیرال (ژان‌دووی‌یه‌ن)ی ویرایکی معتبر دها ویردی. بونلرك برابرلرنده شوالیه‌لر وبرطاقم اجرتلی محاربلر وار ایدی. پیاده وسواری اوله‌رق اون بیك، اون ایکی بیك کشی قدر وار ایدیلر.

آلمانیادن: قونت (پالاتن‌روبر)، قونت (دوسیللی)، برچوق «توتون» شوالیه‌لری، بونلردن ماعدا بلچیقا، فلامان، لوکسانبورغ، اسویچره، انکلیز اهل‌صلیبی‌ده برلشدیلر. ونديكليلر اعانات حربیه ایله قالیونلر یوللادیلر. ردوس شوالیه‌لری دونمالرینی‌سوق‌ایتدیلر. (بولونیا)دن، (اولاح)دن اولاح بکی (میرچه) ایله برابر عساکر معاونه کلدی. والحاصل بتون غرب حکومتلری آره‌لرنده‌کی منازعه‌لری اونوده‌رق «مجارستان» ایله «قسطنطینیه»یی قورتارمق ایچون اتحاد ایتدیلر. بونلرك جمله‌سی مجارستانك مرکز اداره‌سی اولان (بودین) ویا (بود)ده برلشدیلر. (سیکیزموند) مجار واولاح عسکرینی بوراده طوپلادی.

ییلدیرم بایزید «نیکبولی» مظفریتندن صکره نظر دقتنی ینه استانبول اوزرینه عطف ایده‌رك اولجه یاری براقدیغی محاصره‌یی صیقیلاشدیردی. ایمپراطورك التجاسی ووزیراعظم علی پاشانك ارتشاسی ثمره‌سی اوله‌رق فتحدن واز کچدی . فقط ایمپراطور استانبولده بر اسلام محله‌سی تشکیلنه ، جامع انشاسنه ، محکمه کشادینه و هرسنه اون بیك دوقه آلتونی اعطاسنه راضی اولدی .

۷۹۸ دن ۸۰۰ تاریخنه قدر عثمانلی اردوسی آناطولی وروم ایلی‌ده حرکات جدیده‌ده بولنمشدر. تیمور طاش پاشا، بر قول اردو ایله آناطو.

۲٤ — فائده

سلطان بایزید ، یالکز باشنه

سلطان بایزید حرکت واقعه‌سنی دشمنه سزدیرمکسزین « نیکبولی اوزرینه وارمش وآلتی ساعت قدر تقرب ایدرك احوال دشمندن خبردار اولمق ایچون (اورنوس) بکی برمقدار عسکرله صالدیرمش ایسه‌ده اورنوس بك (نیکبولی) اطرافنده کرچکدن دریا خروش براردو کورنجه کندی تقربنی بیله سزدیرمکسزین دونوب کیفیتی پادشاهه عرض ایلمشدر .

پادشاه نیکبولیده (طوغان) بکك حالی نه اولدیغنی اوکرنمکی جمله‌دن زیاده مراق ایدرك اویله کثرتلی بر دشمن ایچندن کچوب قلعه‌یه یاقلاشمق وآله‌جغی خبری کتورمك کیمسه‌نك کاری اوله‌میه‌جغنه حکم ایدنجه بو تهلکه‌لی ایشی بالذات کورمکی کوزینه کسدیرمزمی ؟ بو جرأتی ارکان دولتنه سویلسه هیچ بریسنك رضا کوسترمیه‌جکی و مطلقا منع اولنه‌جغی درکار بولندیغندن ییلدیرمدن کوزی ییلمیان اول صاعقهٔ جهانسوز قراکلق برکیجه‌ده سرعت وجرأتده کندیسی کبی ییلدیرم اطلاقنه شایان اولان برآته بینوب کیجه‌نك ظلمتندن بالاستفاده (نیکبولی)یه طوغری آت صالدیردی. وکیمسه‌یه کورنمکسزین ویاخود کورلسه بیله کیمسه‌نك

لیده فتوحاته باشلایه‌رق (دیوریك، دارنده، کنغری، بهسنی، ملاطیه کاخ) شهرلرینی آلدیغی کبی برادرو دخی (اورنوس) وغازی (یعقوب) بکلر قوماندالرنده اوله‌رق «تسالیا» و «موره» اوزرلرینه کیده‌رك (ترحاله، یکیشهر) و حتی «آتنه» یی ضبط ایلدی.

بو تاریخدن ٨٠٥ تاریخنه قدر بر سکون حاصل اولمشدر.

آناطولیده حدود عثمانیه: قره‌دکز ساحلی داخل اوزره شرقاً طربزون ایمپراطورلغیله خط فاصل اولان (چهارشنبه) نهری، غرباً «آطنه» یه قدر بحر سفید ساحلی، بورادن «طاوروس» سلسله‌سندن کچن برخط موهوم ایله محدود،

روم ایلیده: شمالاً «طونه» نهری، (ودین) دن کچن خط «قوصوه» یه قدر ایندکدن صوکره غربه توجه ایدرك (تسالیا)یی، یونانستانی وشرقاً استانبول سورلریله قره دکز ساحلنی محیط ایدی.

نظر اشتباهنی حلب ایتمکسزین نیکبولی قلعه‌سی قارشوسنه قدر واردی. قوجه شهسوار، شماتت رعدی آکدیرر بر صدای مهیب ایله:

— بره طوغان! طوغان!

دیه ایکی دفعه حایقیردقده قلعه ایچنده بولنان طوغان بك پادشاه شوکت شعارینك بوصورتده ایشیتدیکی صداسندن شاشیروب قالدی. معهذا ایشیتدیکی شی قولاق چینلامه‌سی نوعندن اولمیوب حضرت پادشاه قلعه خارجنده نداسنی تکرار ایدوب طورمقده اولدیغندن همان قلعه دیواری اوزرینه سکیرته‌رك مقابلهٔ ندایه باشلادی.

طوغان بك قلعه بدنی اوزرنده وحضرت پادشاه دخی استار بدنی حذاسنده بولندقلری حالده قونوشمغه باشلادیلر. برایکی هفته‌دن بری دشمن کرك (طونه) نهرندن وکرك قره‌دن نیکبولی‌یی حصر وتضییق ایتمکده‌ایسه‌ده، پادشاهك امداده یتیشه‌جکنی قویاً مأمول ایدن غازیان عثمانیانك مقاومتده ثباتدن یوزچویرمدکلری کبی قلعه‌نك دخی هرطرفی محکم اولدیغی ودرجهٔ کافیه‌ده ذخیره‌لری‌ده بولندیغی

بایزیدخان دوری

طوغان بکدن خبر آلنجه پادشاه حضرتلری غایت ممنون اوله‌رق سالماً اردوگاهه عودت ایلدی .

مکر حضرت پادشاهك طوغان بك ایله مشافهه‌سنی دشمنك اینجه قره‌غوللری ایشیده‌رك برسوارینك قلعه محصورلری ایله مخابره ایلدیکنی قراللرینه قدر اخبار ایتمشلر وتعیین اولنان آدملر اوسواری‌یی اله‌کچیرمك ایچون پك چوق آرامشلرسه‌ده اله کچیره‌مامشلر . [مفصل]

٢٥ — فائده

سلطان بایزید ، اسرا ایله

حضرت پادشاه فرانسه‌لی اسیرلردن فدیهٔ نجات اولان ایکی یوز بیك فلوری آلدقدن صکره آنلره برشاهین وپارس آوی کوسترمك آرزوسنده بولندی .

تیمور

— ٣ —

٧٩٠ سنه‌سنده ییلدیرم بایزید « سینوب » ی فتح ایتمش ایدی . سینوب حاکمی (کوتورم بایزید) ك یانىنه التجا ایدن آناطولی بکلری بوسببله آسیاده توره‌مکه باشلامش اولان «تیمورلنك» نامنده‌کی تاتار سرکرده‌سنك یانىنه قاچمشلر ایدی .

تیمور، بر قاچ بابادہ مشهور مغول حکمداری ظالم « چنکیز » ك نسبیله برلشیر، هم طوپال، هم‌ده چولاق‌ایدی. برلقبی‌ده « کورکان » ایدی. کورکان لقبی وسطی آسیا امراسندن « امیرحسین » ك دامادی اولمه‌سندندر . کورکان تاتارجه « داماد » دیمکدر . ٧٧١ سنه‌لرینه قدرده وسطی آسیاده سرسریانه طولاشمش و صکره‌لری باشنه طوپلادیغی سرسریلر وچویردیکی حیله‌لرله « بلخ » شهرینی ضبط ایتدیکی کبی یواش یواش «سمرقند» و «خوارزم» طرفلرینی‌ده استیلا ایده‌رك (ایران) ، (کورجستان) وحتی (آناطولی) یه ال آتمش، دها صکره‌لری بر قولی « موسقووا » یه ، هندستانده (غانج) نهرینه ، بر قولی‌ده (سوریه) یه قدر اوزانمش ایدی .

بو آوده یدی‌بیك طوغانجی وآلتی بیك کوپك خدمتکاری وارایدی . کوپکلرك چوللری‌جانفسدن، پارسلرك طاسمه‌لری مجوهرلی‌ایدی. مشارالیه (قورقوسزژان) ه — علیهمه سلاح استعمال ایتمه‌مکلکك ایچون سکا یمین تکلیف ایتمك ایسته‌مم . اکر وطنکه عودتکده ینه بنمله حرب ایتمك ایسترسه‌ك بنی میدان حربده دائما قارشوکده بولورسك . چونکه بن حرب وفتح ایچون طوغمش بر آدمم . دیمشدر . [تاریخ عمومی — ارنست لاویس]

تیمورلنك

(تیمور) ە التجا ایدن آناطولی بکلری کندیسنی سلطان بایزید علیهنه تشویق ایدرلردی. تیمور ایله سلطان بایزید آرە‌سندەکی اصل اختلاف «عراق عرب» و «تبریز» حاکمی سلطان (ادریس) ك اوغلی سلطان «احمد جلایر» ایله (قرەقویونلی) قرە محمدك اوغلی «آذربایجان» حاکمی (قرە یوسف) بکك استیلای تیموردن قورقەرق مصرە واورادە حکمدار بولنان سلطان (برقوق) ك بونلری آتدیغی محبسدن فرار ایلە عثمانلیلرە التجا ایتمەلری ایدی.

٢٦ — فائده

استانبول احوالی

درون شهردە جامع، محکمه واسلام محله‌سی انشاسی واون بیك دوقه آلتونی ویرکو اعطاسی شرطلرینی قبول ایدن ایمپراطور ایکنجی (امانوئل) دکل ایدی.

تیمور، بونك اوزرینه یوزبیکلرجه عسکرله اولا (سیواس)ه هجوم و چولق چوجق اهالیسنی قتل ایتدی. (ملاطیه) یی ییقدی. بونلردن صکره «احمد جلایر» ایله «قره یوسف»ی ایستهمك مقصدیله یوللادیغی سفیری قتل ایدن (سلطان برقوق) ذن انتقام آلمق ایچون «حلب» و «شام» طرفلرینه دوندی. اورادنده (بغداد) ه یوریهرك ایتمدیکی ظلم براقمادی.

ییلدیرم بایزید، بواثنالرده بروسهدن حرکتله تیمور اوزرینه یوریمش ایسهده تصادف ایدهمهمش وارزنجانه کیدهرك حاکمی (طاهر الدین) ویا (طاهرتن)ی یاقهلایوب اولاد وعیالیله بروسهیه سورمشدر.

یکنی یدنجی (ژان) ایدی. «امانوئل» غربدن ینه برامداداولمازسه ایمپراطورلغك محو اولدیغنه قائل اولهرق ایتالیان پرنسلریله پاپایه، وندیکه، فرانسه، انکلتره قراللرینه استمداد نامهلر کوندردی. بونامهلره یالکز فرانسه قرالی آلتنجی «شارل» روی قبول کوستردی. (نیکبولی) محاربهسنده اسیر دوشوب فدیهٔ نجات ایله قورتولمش اولان مارشال (بووسیقو) یی (١٢٠٠) کشی ایله یوللادی. بوهیئتك ایچنده اصیلزاده شوالیهلر وارایدی. (بووسیقو) چناق قلعه بوغازندن چوب استانبوله واردی. کندیسنی فوق العاده آلقیشلایوب (مستخلص) عد ایتدیلر. ایمپراطورلغك سر سرداری اولدی. حتی ازمید اوکلرینه قدر یوریدی ایسهده بوزولدی. (ریوه) قلعهسنی باصوب اهالیسنی قتل عام ایتدی.

فقط بونلر بیهوده تشبثلردن ایدی. (امانوئل) غربدن قوتلی بر امداد بولمق مقصدیله حکومتی یدنجی (ژان) براقوب اوروپایه کیتدی. وندیکه، ایتالیانك باشلیجه شهرلرینه، پارسه، لوندرهیه اوغرادی. فرانسهده ایکی سنه قالدی. فقط بایزید خان متصل استانبولی صیقیشدیرییوردی. (امانوئل) ك ایستهدیکی امداد آ کا غربدن کلمهدی. آسیانك ایچریلرندن کلدی. (تیمورلنك) عثمانلی مملکتنی چیکنهمك ایچون حاضرلانیوردی.

سلطان بایزیدك آنقره محاربهسنده اسیر دوشمهسی اوزرینه ایمپراطور استانبولدهکی جامعی ییقدی واسلام اهالی یی خارجه آتدی.

ایشته (آنقره) محاربه‌سنه سبب اولان وقعه‌لردن بری‌ده بودر. بو محاربه‌ده ییلدیرم بایزیدك اردوسی مغلوب اوله‌رق کندیسی‌ده (تیمور)ه اسیر دوشدی.

سلطان بایزیدك اسیر دوشمه‌سی اوزرینه وزیر اعظم (علی پاشا) ایله یکیچری آغاسی وامرادن بعضلری علی‌العجله بیوك شهزاده (امیر سلیمان) ایله برابر بروسه‌یه دوندیلر. اورادن خزینه‌یی وحرم همایونی آله‌رق (قرتال، پندك، وککبوزه) قضالرینی استانبول ایمپراطوری (امانوئل)ه تسلیم وکوچك شهزاده (قاسم) ی دخی ترهین ایده‌رك کمیلرله قارشی یاقه‌یه گچوب «ادرنه»یه واردیلر. شهزاده‌لردن عیسی چلبی (بالیکسر)ه، محمد چلبی‌ده (آماسیه) یه کیتدیلر.

دیکر شهزاده (موسی چلبی) ییلدیرم بایزیدله برابر اسیر دوشمش ایدی. (مصطفی چلبی) ایسه اورته‌دن غائب اولدی.

---

۲۷ — فائده

لسان تاریخی نمونه‌لرندن

ییلدیرم بایزید خانك وزیر اعظمی بولنان (علی پاشا) که یقین وقته قدر جاری اولان دارات وزارتك مخترعیدر. مزین و ملبس «ایچ اوغلانلری» و «حرم آغا» لری قوللانمق واوانئ زروسیم استعمال ایلمك یوللرینی آچدیغندن وقاعدهٔ دخی دولتك ترفه وتنعم زمانی (؟) حلول ایلمش ایدوکندن ییلدیرم خان حضرتلری «آلتون دوکمه‌لی» وآلتون تللر ایله نسج اولنمش البسه‌لر کیمکه وزر وسیمدن مصنوع اوانی استعمال ایلمکه باشلایوب سائر احتشامات وتزیینات دخی بومقیاس اوزره جریان ایلدیکندن اواخر ایام سلطنتنده وظائف عسکریه‌یی تقلیله مجبور اولدی.

[نتایج الوقوعات]

تیمور ، (بروسه) ، (کوتاهیه) اوزرینه یورییوب یغما ایتدیردی. بروسه‌ده محبوس بولنان قره‌مان اوغلی محمد بکی «قره‌مانه»، کرمیان اوغلی یعقوب بکی «کوتاهیه» یه ، صاروخان اوغلی (خضرشاه) ی «مغنیسا» یه ، آیدین اوغلی جنید بکی «آیدینه» واسفندیاراوغلنی‌ده اسکی حکومتنه نصب ایتدی . عثمانلیلرك آناطولیده‌کی فتوحاتنی اسکی بکلرینه ویردی .

دیکر طرفدن (آنقره) محاربه‌سی استانبول ایمپراطورلغنك اللی‌سنه دها عمرینی آرتیردی. ایمپراطور (امانوئل) کنیشجه برنفس آلدی. یکنی یدنجی (ژان) ی ایندیردی . استانبولده ییلدیرم بایزیدك امریله نصـب ایدلمش اولان قاضی‌یی ، امامی قوغدی . اسـلام محله‌سنی ، جامعلرینی ییقدی . هر بری بر طرفه فیرلامش اولان شهزاده‌لری بربرلرینه دوشورمك ایچون حیله‌لر اعماله باشلادی .

ییلدیرم بایزید چهره‌سی مدور ، رنکی قیرمزی‌یه مائل بیاض ، کور قرال قاشـلی ، کوزلری الا ، قوچ بورونلو ، سـیرك وایری

---

۲۸ — فائده

تیمورك بایزیده یوللادیغی تهدیدنامه

(ترجمه وخلاصه)

حمدله وصلوله وتحیه‌دن صکره ای دیار رومده ملك اولان ییلدیرم بایزید! بیل‌که بز نصر وتأیید ایله منصور ومظفر بر سلطان جدیدز . خلایقك جمله‌سی بزه قولدرلر. متنبه‌اول‌که (قره‌یوسف) و(سلطان‌احمد) بزم قلیجلرمزك سطوتندن وعسکرلرمزك هیبتندن قاچدیلر . سکا خفی دکلدرکه بو آدملر مادهٔ فساد اولوب تخریب‌بلاد وتدمیر عبادایلرلر . بونلر (فرعون) و (هامان) کبی علوواستکبارده

دیشلی، آچیقجه قرال‌صقاللی ، اورته بویلو ، کنیش کوکسلی ایدی.
حین وفاتنده ٤٤ یاشلرنده‌ایدی . محاربانده فوق‌العاده جسور ومتهور اولدیغی کبی امور عادیه‌ده دخی شدتی وار ایدی .

بروسه‌نك چیچکلی قطیفه‌سندن خفتان کیر ، آلتون ایله مطلا کلاه اوزرینه دستار صارار ایدی .

مؤرخین ، صرپ قرالی (استه‌فان) ك همشیره‌سی (اولی‌وه‌را) یه مفتونیتی، بو سببله عیش وعشرته مبتلا اولدیغی ، وزیر اعظم علی پاشانك سوقیله سفاهت واسرافه طاله‌رق آره‌ده صیره‌ده کوستردیکی جبر و شدتله اسکی نظام دولتی صارصدیغنی خطالرندن اولمق اوزره کوستریرلر. حتی تیمور کندیسنه یازدیغی ایکنجی، اوچنجی ودردنجی مکتوبلرده احترامات مخصوصه‌ده بولندیغی حالده ویردیکی سرت وحقارت آمیز جوابلری‌ده احوال سکره عطف ایدنلر واردر .
فقط بزجه مقبول بر استناد دکلدر .

کافردرلر . اکر کندی ادبارینی ایسته‌میورسه‌ك آنلری قبول ایتمه . بونلر معیتلری خلقیله سزك دیاریکزده حمایت کورمشلر . آنلر نره‌یه حلول ایدرلرایسه نحوست وشأمت دخی اورایه حلول ایدر . حاشا بومثللو آدملر مثك زومك جناحی تحتنده اولمامیدرلر . آنلری جایتدن حذرایدیکز . بلکه آنلری اخراج ایدیکز . هرنره‌ده بولور ایسه‌کز اخذ وحصر ایله قتل ایلیکز . صاقین بوامرمزه مخالفت ایتمیکز . زیرا اوحالده قهرمز سزك اوزرکزه واقع اولور . بزه مخالف اولانلر ایله تبعه وجماعتلرینك احوالنی مطلقا ایشیتمشسکز . الحاصل آره‌مزده قیل وقالی چوغالتمیکز . هله جدال وقتالی هیچ کوزه آلدیرمیکز . ایشته بز سزه بوبراهینی اتیان ومثللر ضرب ایلدك . بونك ضمننده انواع تهدید وتخویف دخی داخل بیلیکز . والسلام علی من هدالله والامر ومثدلله .

بشنجی باب

دور فترت

بیوك شهزاده سلیمان چلبی «ادرنه» یه واصل اولوب حکومت ایتمکه باشلادی. «تیمور» اردوسنی اطرافه طاغیده‌رق آناطولی‌یی یغما ایتدیکی کبی «ازمیر»ی دخی ضبط ایتمش واوراده بولنان «شوالیه»لرله بوغوشوب بوراسنی دخی ویرانه‌یه دوندیرمش ایدی. دیکر طرفدن آماسیه‌ده بولنان (محمد چلبی) ده لالاسی «بایزید پاشا» وخواجه‌سی «صوفی بایزید»ك همتلریله نفوذینی اوحوالیده توسیع ایتدی.

---

۲۹ — فائده

ییلدیرم بایزیدك جوابی

(ترجمه و خلاصه)

حمد اول اللهه مخصوصدرکه بزی اسلام ایله مشرف وسلاطین اعراب واعجام اوزرینه غزو ایله معزز قیلمشدر. صلوة اواللهك خیرالانعام اولان محمد ایله آل عظامی واصحاب کرامی اوزرینه اولسون. تیمور اسمیله موسوم اولان ای کلب عقور! ای ملك تکفوردن اکفر اولان تیمور! معلومك اولسون‌که مکتوبکی اوقودم‌ای مشئوم! بنی بویله مهملات‌ایله‌می قورقوده‌جقسك؟ بوترهات ایله‌می مخادعه ایده‌جکسك؟ بنی عجم ملوکی ویاخود دشت‌تاتاری ظن ایدییورسك؟ یوقسه عسکر طوپلایشمی هند جیشنه‌می قیاس ایلیورسك؟ یوقسه طوپلادیغم عسکری هرات وعراق عسکری کبی‌می ظن ایلیورسك؟ یوقسه بنم نزدمده بولنان غزات اسلامی عساکر حلب وشام کبیمی قیاس ایلیورسك؟ حال بوکه

ایشته کوریلیورکه (محمد چلبی) آماسیه‌ده کسب قوت ایتدکجه بو حال تیمورك نظر دقتنی جلب ایده‌رك اولجه تعقیبنه یوللادیغی سرکرده‌لرندن « قره یحیـا » نك (بولی) قربنده بوزولدیغنی کوز اوکنه کتیره‌رك آناطولی کوجبه‌لرندن « قره دولتشاه » ی اوزرینه یوللادی . چلبی ، دولتشاهی قتل و اردوسنی مغلوب ایلدی . تیمور اوچنجی دفعه اوله‌رق (قباد) اوغلی نام سرکرده‌یی یوللادی، آنی‌ده (نیکسار) ده قاچیردی . والحاصل تیمورك ارسال ایتدیکی (پلیدانیال) اوغلنی (قاز اووه) ده ، (کوزلر) اوغلنی «قره حصار» ده تپه‌لدی. «مزید» اوغلی نامنده‌کی شقی‌یی «سیواس»ده یاقه‌لادی. بومزید، مظهر عفواوله‌رق بالآخره (مزید پاشا) عنوانیله بیوجك برعثمانلی سرداری اولمشدر .

یوز چویروب کفر ایدنلرك عذاب اکبر ایله نصل عذاب اولندقلری آنلرنزدنده دخی ثابت اولمشدر . سنك ایشـك نقض عهود و ذممدن وسفك دمدن وهتك حرمدن عبارتدر . بز ایسه شرقاً وغرباً افضل سلاطین وبعداً وقرباً اشرف خواقینز . بزم جیوش وعساکرمزك نظامنی سن بیلورسك و بزم تظافر وتناصر ایلدیکمزه واقفسك . باغی وطاغیلرك امرینه تکفل ایدنلر ایله عادل غازیلرك امرینه تحمل ایدنلر آره‌سنده نه‌قدر فرق واردر ! حرب و ضرب بزم رأیمز وجهاد صنعتمز وفی‌سبیل‌الله غزا ایدنلرك عادتی عادتمزدر . اکر سن حرص‌دنیا ایله کویکلر کبی مقاتله‌یه قالقیشور ایسه‌ك بز دخی مقاتله ایدرز و اوزمان اللهك دیدیکی اولورکه اوده کلمة علیادر. بزم ارلرمز نفسلرینی ومالارینی‌بذل ایلدکلرندن عقباده آنلر ایچون جنت واردر. حاصل کلام بزم بتون اشتغالمز واحوالمز کفره ومتمر دیندن اعدای دین اولانلر ایله قتاله منحصردر .

معلومك اولسون که بوکلامی بزم بلادمزه کوندروبده جنك میدانینه کلمز ایسه‌ك زوجه‌لرك طوالق ثلثه ایله بوش اولسونلر . اکر سن بزم بلادمزه قصد ایدرسك‌ده بن سندن قاچار وسنکله مقاتله ایتمز ایسه‌م بنم زوجاتم دخی طوالق ثلثه ایله بوش اولسونلر. سلام مسلمین اوزرینه اولسون واللهك لعنتی‌ده سنك وسکا بیعت ایدنلرك الی یوم الدین جمله‌سی اوزرینه اولسون .

فقط الده ایدیلن اسکی عثمانلی سکه‌لری ایچنده «سکهٔ مشترکه» نامیله برپاره واردرکه بونك برطرفنده آلت آلته :

لا اله الا الله
محمد رسول‌الله
ضرب فی برسه

یازلدیغی حالده دیکر طرفنده‌ده :

دمور خان کرکان
محمد بن بایزید خان
خلد ملکه
٨٠٦

یازیلیدر . بو سکه بعضلرك ادعاسنه کوره چلبی سلطان محمدك برمدت تیمورك حمایه‌سنی قبول ایتدیکنه دلیل تاریخی ایمش .

٣٠ — فائده

دولت بایندریه

بوحکومته (آق قویونلی) حکومتی دخی دینیر . یدی ، سکز عصر اول ترکستاندن (ایران)، (عراق) و(آناطولی) طرفلرینه هجرت ایتمش ترکمان بکلرندندر. بونلره برابر (قره‌قویونلی) نامیله برعشیرت دها هجرت ایتمش، بونلر (ارزنجان) و(سیواس) طرفلرینه کیتدکاری حالده آق‌قویونلیلر (دیاربکر) طرفلرنده حکومت قورمشلر ایدی. ایلك رئیسلری (علاءالدین ترکمانی) نامیله معروف اولان (طور علی) بکدر . وفاتنده اوغلی (فخر الدین قتلغ) ، آندن صکره بونك اوغلی (قره‌ایلوك عثمان) ، بعده (حمزه) و (جهانکیر بن‌علی) حکومت ایتمش وجهانکیرك زماننده (اوزون حسن) ظهور ایله‌مشدر . بوسلاله‌دن (احمد میرزا) ییلدیرم بایزیده التجا ایله‌مشدی . بوحکومت بالآخره ایران شاهی (اسماعیل صفوی) طرفندن محو ایدلمشدر . (اوزون حسن) وقعه‌لری تاریخ عثمانیده ایجه مهمدر.

بو وقعه‌لردن بر آز صکره تیمور، آناطولی‌یی باشدن باشه خرابه حالنده براقه‌رق مرکز اداره‌سی اولان «سمرقند»ه چکیلدی. بونك اوزرینه (طوقات، سیواس، آماسیه) ایله قره‌دکز آره‌سنده بولنان ممالك «محمد» چلبی‌یه اطاعت ایتدی. شهزاده‌لردن (عیسی چلبی) ده بو آره‌لق ظهور ایدرك «بروسه»ده تخته چیقدی. ایشته کوریلیورکه سلطان (بایزید)ك اوچ اوغلی آیری آیری محللرده حکومت ایتمکه

---

٣١ — فائده

(ادبیات تاریخیه) نمونه‌سی

ییلدیرم بایزید

تیمورك آوازهٔ جهانگیری دنیایی طوتمش ایکن عاقبت حالی ملاحظه ایدوبده آکا سرکشلکدن کری طورمدیغی ایچون پادشاهك (ییلدیرمك) صحیفهٔ شان حکومتی بحق لکه‌دار عد اولنه‌ماز. دنیاده و باخصوص هنگام بلاده نیجه حاللر وقوع بولورکه ظاهرده اختیاری کورینور. لکن حقیقتده عروض مرض قدر وبلکه دها بدتر اضطراریدر. عالمده کیم واردرکه عثمانلیلر کبی بونجه مدت علو همت وکمال شجاعتله اعداسنه غالب مطلق کچینن قهرمان برملتك ریاستنده بولنوبده رایت استقلالی آلتنده اصلا قلیجنك آغزی دونمه‌مش منتظم براردویی حاضر سلاح کورمکده ایکن برمتغلبك (تیمورك) حکمنه انقیاد ایتسون. تیموره اختیاریله هانکی حکومت اطاعت ایلدی؟ برعثمانلی پادشاهی عشیرت بکلری قدرده سطوتنه مغرور اولمسونمی؟

بونکله برابر ظهوره کلن مغلوبیتدن دولت اك بیوك برغلبه قدر فائده‌لره ظفریاب اولمشدر. نته‌کیم مزروعاتندن آزغینلق کوریلن یرلر برکره پامال خیول ایدیلورسه ثمره بخش منفعت اولور. چونکه بایزید عصرنده غالبیت تزاید ایتدیکی کبی جبارلق دخی زیاده‌لشه‌رك اصول اداره طبیعتك خارجنه چیقمشیدی. ایشته حکومتی اسکی حال اعتداله چویرن بومغلوبیتك الجاسیدر.

باشلامشلردر . بوحال همان یوز سنه ظرفنده آناطولینك کافه‌سنی
وروم ایلینك طونه بویلرینه قدر اك مهم یرلرینی ضبط و بلغار ،
صرب قراللقلرینی اطاعته مجبور ایتمش اولان قوجه عثمانلی دولتی
ایچون بك بیوك برمصیبت ایدی .
اسیر اولان «موسی» چلبی‌ده سلطان بایزیدك وفاتی‌اوزرینه ظهور
ایتدی. «آماسیه»ده بولنان (محمدچلبی) اردوسیله بروسه‌یه هجوم‌ایدرك

---

٣٢ — فائده

آنقره محاربه‌سی

تیمور (آنقره) جوارنده‌کی (چیبق) اووه‌ده اردوکاه قورمش ایدی. صاغ
جناحنده‌اوغلی (میران شاه) ، صول جناحنده دیکراوغلی (شاه رخ) ، قلبکاهده
جمله‌سی یك‌نسق روباکیمش سکسان آلای عسکرله اوغلی (میرزا محمد سلطان)
و(پیر محمد) بولنیوردی. قلبکاهده ایکی‌آلای زرهلی سواری دخی وار ایمش.
بوندن ماعدا اردوسنك تا اوك طرفنده اوتوز ایکی رأس فیل بولنیوردی .
عسکرینك مقداری حقنده برملیون‌سکز یوزقرق بیك دینیلیورایسه‌ده مبالغه‌سز
ایکی یوز بیکی متجاوز اولدیغی اك زیاده محقق اولانیدر .

یلدیرم بایزیدك معیتنده یوز یکرمی بیك قدر عسکر وار ایدی . صرب
قرالی لازار اوغلی (استافان) یکرمی بیك قدر عسکرله صول ، شهزاده سلیمان
بك، بکاری تیمور طرفنده بولنان‌آناطولی عسکریله برخیلی تاتار وترکمنلرله صاغ
جناحلرده سلطان بایزید اون‌بیك یکیچری ایله قلبکاهده ، شهزاده محمد چلبی‌ده
اردونك کیروسنده احتیاط بولنیوردی .

محاربه‌یه ٨٠٤ سنه‌سی ذی‌الحجه‌سنك اون‌طقوزنجی جمعه کونی باشلانیلدی.
تیمور طرفی: (سورون سورون) ، عثمانلیلر (الله الله) دیه کیریشدیلر. تاتارلرك
ایلك هجوملری عثمانلیلرك مقاومتلریله دفع اولدی . بومحاربه‌ده صرب عسکرینك
ویکیچریلرله روم ایلیدن کلن کرك پیاده وکرك سواری عسکرك تفنکلی دخی

(عیسی چلبی)یی بوزدی. عیسی چلبی اردوسنده بولنان مشهور (تیمورطاش) پاشا مقتول اولدی . شهزادهٔ مغلوب «یالوه» دن استانبول ایمپراطورینه واورادن‌ده بیوك برادری سلیمان چلبی‌یه التجا ایتدی. سلیمان چلبی ایسه

قرداشی بر اردو ایله آناطولی‌یه یوللادی . اوده «بروسه» اوزرینه یوریدی. بو آره‌لق (آماسیه)ده بولنان محمدچلبی یتیشه‌رك بردهامغلوب ایتدی. عیسی الك صوکنده ازمیره التجا ایده‌رك (آیدین، صاروخان، تکه ومنتشا) بکلریله برلشدی . چلبی محمد اوزرینه یوریدیسه‌ده ینه مغلوب اولدی. (آیدین ، مغنیسا) سنجاقلری چلبی‌یه کچدی . عیسی، بومحاربه‌دن صکره قره‌مانه چکیلوب بردها کورونمه‌دی .

بودفعه‌ده امیرسلیمان بتون روم‌ایلی عسکریله آناطولی‌یه کچدی . بروسه‌یی ضبط ایده‌رك آماسیه‌یه چکیلمش‌اولان چلبی اوزرینه وزیر اعظم مشهور «علی پاشا» یی یوللادی. علی پاشا «آنقره» اوزرینه قدر کلدی ایسه‌ده مهم برایش کوره‌مدی . (محمد چلبی) ایسه امیر سلیمان

اولدقلری محققدر. تاتار عسکری ابتدا صربلیلره صالدیردقلرندن کوزلجه برآتش یدیلر. حتی تیمور :

(بودرویشلر آرسلان کبی دوکوشیورلرمش !) دیمشدر . فقط عثمانلی عسکری تیمورك عسکرینه نسبتله آز اولدیغی کبی کندیسنه التجا ایتمش بولنان آناطولی بکلری دخی عثمانلی اردوسنده بولنان اسکی عسکرلرینی فراره تشویق ایتدکلرندن اردونك قوتی دها زیاده آزالدی. ذاتاً صیجاق وصوسزلق‌ده جانه کار ایده‌جك درجه‌یی بولمشیدی. ابتدا شهزاده (سلیمان بك)، وزیر اعظم (علی پاشا) ویکیچری آغاسی (حسن آغا) وسائره بروسه‌یه طوغری فرار ایتدکلرندن صرپ قرالی دخی بونلری چویریورمش کبی کورینه‌رك رجعت ایتمش واحتیاطده بولنان محمدچلبی دخی عسکرینی آله‌رق آماسیه طرفنه قاچمشدر . سلطان بایزیدك یاننده یالکز یکیچریلرله قپوقولی عسکرندن ماعدا هیچ بر فرقه قالمامشیدی . تاریخ دیبورکه :

« انجامکار آقشام یاقلاشدی ، آرتق مقاومته امکان قالمدیغنی ذات شاهانه دخی کورمکله بیندکلری آتی مهمیزلیوب رجعته‌باشلادیلر. فقط (محمود خان) نامنده برتاتار سرداری فرقه‌سیله برابر ذات شاهانه‌یی تعقیب‌ایتدی. اوائناده پادشاهك آتنك آیاغی سورچدی . دشمن عسکری اطرافنی صاردی .

اردوسنی اوفاق تفك مفرزه‌لرله ازعاج ایدییوردی . بر آره‌لق امیر مشارالیه بروسه‌یه چکیلدی . واوراده معتادی وجهله عیش و نوشه طالدی. کندیسنك آناطولیده بولنمسی رقیبی محمد چلبینك موفقیات آتیه‌سنی احضار ایتدی . روم ایلیده ظلم حدی آشمش وافلاق بکی (میرچه) حدود بکلرینك آقینجیلقلرندن بیقمش ایدی . موی الیه بو آره (موسی چلبی) یه خبر یوللادی .

برمدت صکره محمدچلبی‌ده اسفندیاراوغلیله اتفاق ایده‌رك برادری موسی‌چلبی‌یی «سینوب»دن کمیلره بیندیره‌رك روم‌ایلی طرفنه گچیردی. موسی ، افلاق وویوده‌سی (میرچه) واسطه‌سیله عسکر تدارك ایده‌رك «ادرنه» یه یورییوردی . امیر سلیمان بوخبری آلیر آلماز روم ایلی‌یه گچدی. موسایی مغلوب ایتدی .

امیرسلیمان بوموفقیتدن صکره شمال طرفلرینه برسفر ایتدیکی کبی وندیك جمهوریتی‌ده حمایه‌سنه کیردی . موسی ، بالقانلرده سرسری

سلطان بایزید ، تیمورلنکك حضورینه کتیرلدکده تیمور تختندن قیرلایوب استقبال ایتمش وکندی یاننه اوطورته‌رق حسب‌حاله باشلامشدر . حتی ییلدیرم بایزیده :

— « بوکونکی غلبه سزده اولسه‌یدی بنم‌باشم تهلکه‌ده قاله‌جغنه شبهه یوق ایدی. بویله قانلی برانتقامی بزدن قطعاً بکله‌میکز. شدت‌طبعکز کبی برشدتی بزده بوله‌مازسکز. بز «عفو، ظفر زکاتیدر» حکمنه رعایت ایدرز . جانکزه قصدمز اولمدقدن بشقه ملککزده دخی قصدمز یوقدر . برقاچ کون مسافر اولکزده ملککز ینه سزه تسلیم ایدیلور . هیچ الم چکمیکز » دیه غایت قیمتلی خلعتلر کیدیروب فوق‌العاده رعایت ایتمشدر .

ییلدیرم بایزیدله برابر شهزاده (موسی چلبی، تیمور طاش پاشا ، اوغلی علی بك، منتبك، فیروز) کبی امراده اسیراولمشلردی. مشارالیه سکز آی اسارتدن صکره (آقشهر) ده وفات ایلمشدر .

اولمش ایدی. افلاق بکی (میرچه)ده کندیسنی قبول ایتمیوردی. فقط امیرسلیمان بتون وزرا وامراسنی کندیسندن صوغوتمش، وزیراعظم

صدراعظم

٣٣ — فائده

صدر اعظم

دولتمزده ایلك صدر اعظم اولان اورخان غازینك بیوك رادری « علاء الدین پاشا » صکره ، « سلیمان پاشا » در . بو ایکی ذات خاندان سلطنتدن ایدیلر . افراددن ایلك صدر-اعظم اولان چاندارلی « قره خلیل » (خیرالدین پاشا) در . بو ذاتك وفاتنده اوغلی « علی پاشا » یرینه قائم اولمشدر .

قانونی سلطان سلیمان زمانه قدر صدراعظملره (وزیر اول) دینیردی . وزیر ثانی ، وزیر ثالث ، وزیر رابع وحتی خامس ناملریله درت وزیر دها وار ایدی که بونلره دیوان همایونده قبه آلتنده طوپلانوب مذاکره ایتدکاری ایچون «قبه وزراسی» تسمیه اولنوردی .

وزیر اعظملق فاتح زمانه قدر(چاندارلی) اولادینه منحصر ایدی. بوزماندن اعتباراً وزرانك اسکی واهلیتلولرینه توجیه اولنمغه باشلامشدر.

علی پاشاده وفات ایتمش اولمغله امور حکومت پك مذبذب برحاله کلمشیدی. دیکر طرفدن کندیسی بتون ذوق و صفایه ، عیش وعشرته طالەرق حماملردن چیقمازاولمشیدی. ایشته موسی، بوحاللری طویار طویماز عسکرطوپلایەرق (ادرنه)یی باصدی. امیرسلیمان‌باصغین اثناسنده حمامده مست وبیهوش ایدی. وقوعاتی اخبار ایدنلره غضب ایدەرك حتی مشهور «اورنوس» بکی تحقیر و یکیچری آغاسی حسن آغانك صقالنی تراش ایتدیردی . فقط موسی ادرنه‌یه کیردیکنــدن فراردن باشقه چارەسی قالمادی. قاچدیغی صیرەلرده کویلیلر طرفندن قتل ایدلدی .

صدراعظملر کندی قوناقلرنده وظیفەلرینی کوررلردی . استانبول پای‌تخت اولدقدن صکره صدراعظم قوناقلرینه (پاشا قپوسی) و (باب آصفی) و اك صکره (باب‌عالی) دنیلمشدر . (باب عالی) پك صکره دائرهٔ رسمیه اتخاذ ایدلمشدر .

بدایتده پادشـاهلرك مهرلری یوزوك اوزرینه قازیلیردی . اسکی برعادت اولەرق پادشاه بویوزوکی صدراعظم اولان ذاته ویریر، اودەپارماغنه طاقارایدی. صکرەلری آلتوندن اورمه کیسه‌یه قونولدیغی جهتله جیبلرنده طاشیرلردی .

صدر اعظملر عسکرلك ایشلرینك‌ده مرجعی‌ایدیلر . حربه مأموراولدقلرنده « سردار اکرم » عنوانتی آلیرلر و محـاربه‌یه کیتمەدن قرق کون اول پادشاه حضورینه چیقارلردی. استانبولی ترك ایتمەدن اول وزیرلردن بری قائممقام نصب اولنوردی . محاربەلرده صـدر اعظم برابرنده بولنان وزرادن برینی سرعسکر تعیین ایدر ، کندیسی احتیاط طرفنده قالیر، معیتنده برمجلس حرب بولنوردی. باشلرینه یارم اندازەدن اوزون وآلت طرفی مربع برکلاه کییوب اوزرینه غایت اینجه هند دلبندی صارار وصاغدن صوله طوغری درت پارمق عرضنده صیرمه ایشلەمه شرید باغلاردی‌که بوعلامته (قلاوی) دینیردی . آرقەسنه « اوست » تعبیر اولنور درت قوللو، آغیر صیرمه ایشلمه قابلی، سمور کورك وبلنه پادشاه طرفندن احسان ایدلمش مرصع خنجر طاقاردی .

(ادرنه) وقعه‌سندن صکره میدانده ایکی شهزاده قالمش دیمکدر . آناطولیده (چلبی محمد) ، روم ایلیده (چلبی موسی) .

موسی چلبی پك زیاده سرت و خشین بر ذات اولدیغی کبی محمد چلبی کندیسنی روم ایلی‌یه سوق ایتدیکی زمان امیر سلیمانه غلبه‌سی حالنده سکه‌نك کندی نامنه ضرب وخطبه‌نك‌ده ینه کندی نامنه قرائت ایدیله‌جکنی شرط اتخاذ ایدلمشیدی. موسی چلبی وعدنده طورمادی. سوزندن دوندی. برادری امیرسلیمانك وزرا وامراسنه امنیت ایده‌میه‌رك دکیشدیردی. کور (شاه ملك) نامنده برینی کندیسنه وزیر ایلدی .

---

٣٤ — فائده

ییلدیرم بایزیدك نطقی

آنقره محاربه‌سنه باشلانمه‌دن اول ییلدیرم بایزید عسکره بر نطق ایراد ایتمشدر . بو نطقك تاریخ والمزه تعلقی واردر :

« بونجه زماندرکه بودودمان دولت‌نشانك امکدارلری وجهاد وغزا طریقنده مجرب اولان خدمتکار وخدمتکذارانیسز ! الی‌الآن کم کنلك و عرض شکستلك ایدوب ایبلوککز مقابله‌سنده کملك ظهور ایتمدی . اکر بعض جزؤیاتده صادر اولدیسه‌ده یعلم الله علممز متعلق اولمدی . و بالجمله درت بش آتادن برو پدر برپدر خاندانمزه‌ده خدمت ایتمش بهادرلرسز، حسب ونسبکزه وزمان سلطنتمزده غریق مال‌ومنال ولایق جاه وجلال اولان دلاورانسیز . ایو آدیکزه بودمده سزاوار اولان نه ایسه اول وجهله طوروشك . وکفران النعمه‌لك کفرندن ابا ایدوب حق نان ونمك قدیم مستدعاسنجه دشمن برکشته روز ایله مقابله اولوب اوروشك . امیددرکه خدای مستعان یار ومعینکز وغیاث مستغیثین اولان پروردکار دیان هرحالده ظهیرکز اوله . الی‌الآن صدورایدن وقوعات کبی بونده دخی نصرت وظفر یرلری راحت وامنیتکزه وصول بوله »

[تاریخ عالی چلبی]

— ٢ —

موسی چلبی تختنده براز کسب قوت ایدر ایتمز «امیر سلیمان» ایله ایلك محاربه‌سنده قارشی طرفه کچه‌رك کندیسنی مغلوب ایتدیرن صربلیلردن انتقام آلدی . عسکریله صربستانه کیره‌رك اورته‌لغی کسوب قاووردی و بورادن عودتنده تکمیل حدتنی ، او مغلوبیتده همتی سبق ایتمش اولان استانبول ایمپراطوری علیهنه چویردی .

---

٣٥ — فائده

چلبی موسی ایله اورنوس بك

اورنوس بك، سلطان مراد خداوندکارك کندیسنه ویرمش اولدیغی مالکانه‌لره چکیلمش ، یاشی یوزی تجاوز ایتمش ایدی . موسی چلبی ادرنه‌ده جالس تخت اولدقدن صکره برکون مومی الیهی چاغیرتدی . اورنوس بك :

— بن هم اختیارم ، همده کوزلرم اعمی اولدی . کندیلرینه نه خدمت ایده‌بیلیرم ، نه‌ده حضورلرنده آدابه رعایت . بنی عفو ایلسونلر .

دیه جواب ویردی . موسی بوجوابی آلنجه :

— باقه‌لم اعمای دکلمی آکلارز . دیه‌رك جبراً حضورینه کتیرلمسنی امر ایلدی . اورنوس بك چارناچار کلدی. حضوره کیرکن کندیسنی کورلر کبی یدیردی. موسانك اتسکنی دخی کورلر کبی اویدی . فقط بوحالی قناعت بخش اولمادی . موسی یمك امرایتدی . یمکده برصحن پیشمش قوربغه کلدی . اورنوس بك صحنی کورمه‌مش کبی طاراندی ایسه چلبی :

— شوندن بیورك. دیه‌رك صحنی سوردی . اختیار کله‌سنی قورتارمق سوداسیله قوربغه‌لردن ییدی .

مومی الیه مالکانه‌سنه عودت ایتدکدن صکره‌ده عالمی ایناندرمق وتکرار برمصیبته کرفتار اولمامق ایچون کوزلرینی باغلار ایمش .

«سلیمان چلبی» تیمور وقعه‌سندن حین فرارنده ایمپراطوری خراج کذارلقدن عفو ایتمش، (ماکدونیا)، (تسالیا)ده‌کی یرلرینی ویرمش، قره دکزك روم ایلی ساحلی اوزرنده‌کی ممالکدن بر قسمنی ترك ایله‌مش ایدی. «موسی چلبی» صربیه‌دن طوغریجه (سلانیك) اوزرینه ایندی. اورایی محاصره واطرافنی یغما ایتدی. ایمپراطور تلاشه

یکیچری آغاسی

٣٦ — فائده

یکیچری آغاسی

کرك پای تختده کرك طشره‌ده بولنان یکیچری عسکرینك قوماندانی ایدی. بوندن ماعدا پای تختك ضبط وربطنی تأمین ایلمك‌ده وظیفه‌سی ایدی. بوجهتله آغا هفته‌ده ایکی اوچ کره کیجه ویا کوندوز استانبول سوقاقلرینی طولاشیر، جزایه مستحق اولانلری آرقه‌سندن کتیردکاری «فلقه» یه یاتیره‌رق دکنك ایله دوکر ایدی. یانغینلرده صدراعظم ایله برابر بولنوردی.

باشنه کیدیکی کسوه‌یه «قلفات» دینیر ایدی. قیرمزی چوقه‌دن بیضی‌یه یقین بر شکلده اولوب اوستی دیلیملر تشکیل ایده‌جك وجهله دیکیلمش و اوك طرفندن بر آز یری آچیق وسائر محللری چتال و اری صاریلش صاریق ایله اورتولمشدر. آرقه‌سنه (اوست) نامنده قولسز بر کورك کییردی. بو کورکك بر قاریش قدر محلی اوك طرفندن کورینور و اوموزلرك آلت طرفلریله بویون جهتنه بر مقدار کورك قونوردی.

دوشه‌رك آناطولیده بولنان (محمد چلبی)یه خبرلر کوندردی. موسانك وزراسندن چاندارلی (ابراهیم پاشا) دخی مسئلهٔ فترتی بیتیرمك اوزره ایمپراطورك تشویقیله نزدنده بولنیوردی .

الحاصل ایمپراطور نقلیهٔ کمیلری تدارك ایتدی. چلبی کلی عسکر ایله که‌رك اسکداردن قارشی یاقه‌یه کچدی . فقط «ایجکز» ده موسایه غلبه ایده‌مدی . آناطولیده ایسه (جنید) صو باشی ، باش کوسترمش ایدی . بونك اوزرینه آناطولی‌یه کچدی . جنید بکی تأدیب ایتدکدن صکره تکرار «بروسه» یه که‌رك ایمپراطورله بالمخابره ایکنجی دفعه روم ایلی‌یه مرور ایلدی . (ویزه) ده اردو قوره‌رق اورادن (صوفیه) یه وبالآخره صربستانه کچدی . موسی چلبینك ظلمندن بتون امرا (محمدچلبی) طرفنه کچیورلردی. ایشته بوطولاشمه آره‌سنده ایکی اردو «چامورلی» صحراسنده مصادمه ایتدیلر. «موسی» مغلوب اولوب قاچدی . تعقیبنه مأمور «صاریجه پاشا» ، بیچاره‌نك نعشنی برباتاقلقده بولدی . دولت عثمانیه‌یه عارض اولان فترتده بو وقعه ایله ختام بولدی .

آغانك برده قیرمزی شلواری اولوب آیاقلرینه صاری مست ویاپابوج وبلنه مرصع برخنجر طاقار، کوموش طاقملی آته بینر، ایام رسمیه‌ده ویول یورویشلرنده اوکنده اوجاغه مخصوص توغ ، آرقه‌سندنده درت یدك آت کیدر ، هرایکی طرفنده «شاطر» نامنده برخدمه بولنوب اوجاق سنجاغی ایله مهترخانه طاقمی‌ده آرقه‌دن کاور ، جمعه کونلری جامعه کیدرکن اوکنده بر سبیلجی خلقه صو طاغیدیردی .

آغانك تخصیصاتی قانونی سلطان سلیمان زماننده آیده آلتمش بیك غروشه بالغ اولور ایمش .

[تشکیلات وقیافت عسکریه]

آلتنجی باب

چلبی سلطان محمد

— ١ —

دور فترت ١١ سنه امتداد ایله‌مشدر . چلبی سلطان محمد ٨١٦ سنهٔ هجریه‌سنده (ادرنه) ده ٢٦ یاشلرنده تخته جلوس ایتدی. دولت ینه وحدت اداره‌یه نائل اولدی . فقط دولتك حالنده ضعف وار ایدی. روم ایلنده سلطان بایزید دورنده عثمانلی ممالکنه ربط ایدلمش اولان صرب وافلاق حکومتلری دور فترتده بر نوع استقلال پیدا ایتمشلر ایدی . (شرقی روما) یعنی استانبول ایمپراطورلغی‌ده سلیمان ، عیسی، موسی چلبیلرله‌اویوشه‌رق «ماکدونیا»، «تسالیا» و «یونانستان»

---

٣٧ — فائده

ادبیات تاریخیه نمونه‌سی

جای عبرتدرکه بودوره کلنجه‌یه‌قدر (دورفترت) اوفاق تفك حکومتلر شویله طورسون عصرلرجه کائناته ولوله انداز دهشت اولان جهانکیر ملتلرده بیله هیچ برینك بویله برصدمهٔ طاقت اندازدن (وقعه تیمورنتیجه‌سی) خلاص اولدیغی یوق ایدی . حتی احوال ملك ، تشریح عللنده اعمال نظر ایدن بعض حکیم بوتجارب ناقصه اوزرینه دولتلر ایچون برعمر طبیعی تصور ایتمشیدی . بر خیال هائلك حقیقتدن برائتنی یعنی هروجود سیاسینك بر حیات دائمیه‌یه مظهریتنی الك اول اثبات ایدن (آل عثمان) درکه دلائل متسلسله‌سنك مقدمهٔ کبراسی چلبی محمد خاندر .

[دور استیلا — کمال]

چلبی سلطان محمد

طرفلرنده ضبط ایدیلن یرلری اعاده ایتدیرمش ایدی. آناطولی ایسه دها بر بشقه وضعیتده بولنیوردی . (ازمیر اوغلی)، آیدین ایلندن ماعدا (تکه، حمید، منتشا، صاروخان) بکلرینی زیر حکمنه آلمش، آق دکزده‌کی ترك قورصانلری ایله برلشه‌رك آطه‌لر دکزینی تیتره‌تمش، قرمانلیلر ایسه پادشاه، موسی چلبی ایله اوغراشدیغی اثناده «بروسه»یی محاصره ایده‌رك تیمورك براقدیغی ویرانه‌لری برقات دها ییقمش ایدی.

---

٣٨ — فائده

تسالیا

حال حاضرده دولت عثمانیه‌نك «یانیه» ولایتیله یونانستانك (یکیشهر، ترحاله، قاردیجه) طرفلرندن عبارتدر. حدودی: جنوباً یونان ممالکیله زیتون وغلوص کورفزی، غرباً «ئه‌پیر» یعنی جنوبی آرناوودلق، شمالاً ماکدونیا، شرقاً آطه‌لر دکزیدر. بورانك اقلیمی معتدل وخوشدر. طوپراغی غایتله منبتدر. بوغدای آرپه وسائر حبوبات حاصل اولدیغی کبی زیتون، طوت وسائر میوه‌لرده مبذولدر.

چلبی اول امرده بو مشکلاتی کوردی . (موسی چلبی) نك سرعسکری (میخال زاده محمد) بکی (توقات) ده حبس وقاضیعسکری شیخ (بدرالدین)ی (ازنیق)ه اعزام ایله‌دی .

جلوسی متعاقب استانبول ایمپراطورینك ایلچیلری تبریکه کلدیلر. بعده (بلغار ، صرب ، افلاق ، بغدان) و بر آز صکره‌ده (وندیك، راغوزه) سفیرلری تبریکاته مسارعت ایتدیلر. پادشاه جمله‌سنه حسن معامله ایدوب دولتنك صلح وآسایش طرفداری اولدیغنی تأمین ایتدی . موسی چلبینك نعشنی بروسه‌یه کوندردی . قرمان اوغلی (محمد) بواثناده بروسه حصارینی محاصره ایتمش ایدی . سلطان محمدك جلوسندن اوزمان خبردار اوله‌رق مملکتنه قاچمشدر .

چلبی ، روم ایلی ایشلرینی بو وجهله اتمام ایتدکدن صکره

تسالیا اهالئ قدیمه‌سی ثروت طبیعیه‌لری حسبیله دیکر یونانیلردن اول دائرهٔ مدنیته کیرمشلردی. قدیماً (اسکی شهر) « Larissa » ، (چتالجه) « Phar-sala » و (قرانون) « Crano » تسالیانك اك مشهور شهرلرندن ایدی . اسکی زمانلرده بوراسنی ماکدونیا قراللری و آنلردن صکره روماليلر ضبط ایتمشلردر . شرق روما ایمپراطوری (قسطنطین) بوراسنی خصوصی بر ولایت حالنه قویمشدر .

قطعهٔ مذکوره استانبولك فتحندن صکره ٧٩٦ سنه‌سنده عثمانلی مملکتنه الحاق اولنوب ١٢٤٨ استلالنده قسماً ، یکی تشکل ایدن یونانستانه ویرلمش ایدی. روسلرك دور سلطان حمیدده بزی مغلوب ایدرك آیاستفانوسه قدر کلدکلرندن صکره عقدایدیلن برلین معاهده‌سنی متعاقب جنوب شرقی جهتندن بر کوچك پارچه‌سی‌ده ینه یونانستانه ترك ایدلمشدر .

ادارهٔ عثمانیه زماننده (ترحاله) ایالتی نامیله معروف ایدی . بعده تشکیل ولایات اصولنده مستقل برسنجاق اولمق اوزره یانیه ولایتنه مربوط بولنیوردی. اوزمان (یکیشهر ، غلوص ، ترحاله ، قردیچه ، چتالجه ، آلاصونیه ، ارمیه) اسملریله یدی قضایه آیرلمشدی .

آناطولی‌یه کچه‌رك ازمیرده‌کی جنید اوغلنك اوزرینه یورییوب (ازمیری) ضبط ومرقومی تأدیب‌ایتدی. بعده قرمان اوغلی اوزرینه یورییه‌رك (قونیه) یی قوشاتدی. وزیری (بایزید پاشا) طاغلره صاووشمش اولان قرمان اوغلنی ترتیب ایتدیکی بر حیلهٔ عاقلانه ایله یاقه‌لادی. غریب حال! مرقوم حضور همایونه چیقاریلیرکن قوینته بر کوکرجین صاقلامش وپادشاهك قارشوسنده :

— بوجان بو تنده ایکن صداقتدن آیرلمام .

دیه‌رك یمین ایتمش . عفو اولنور اولنماز کوکرجینی اولدیره‌رك ، بزم

۳۹ — فائده

قرمان اوغلی محمد بك

بروسه‌یی محاصره ایده‌رك ایتدیکی ظلم براقیبان بو (محمد بك) باباسی « علاء الدین » ی « سلطان بایزید » حضرتلرینك بوراده حبس ایتمش اولمه‌سنك انتقامنی آلمق اوزره سلطان مشارالیهك قبرینی آچدیرمش وکمیکلرینی یاقمشدر . برقبره ، بر موتایه ایدیله‌جك رعایتك تماميله ضدینه اولان شو بیاغی معامله (تیمورلنك) ده بیله کورلمه‌مشدر . حاصلی سلطان محمد حضرتلرینك بروسه‌یه ورودی تأخر ایتمه‌جکنی موسی چلبینك نعشنك ورودندن آکلانجه علی العجله یاپه‌بیله‌جکی فنالقلری یاپمش والنهایت طاسی، طراغی طوپلایوب مملکتنه قاچمشدر . امراسندن « خرمن طانه‌سی » دینیلن ولطیفه‌کولردن اولان برذات اوآلچاغك بویله مسارعهٔ فرارینی کورنجه صبر ایده‌میوب دیمش ایدی‌که :

— عثمان اوغللرندن براولو (موسی چلبی‌نك نعشی) سنی بوقدر قورقوتوب قاچیریر ایسه یابونلرك بر دیریسی کله‌جك اولورسه نه یاپار ایدك ؟

محمد ، بوحقارتدن پك زیاده متأثر اولمش وبیچاره « خرمن طانه » یی باغیرته باغیرته بوغمشدر .

[مفصل : خلاصه]

عثمان اوغللریله عداوتمز ، بشیکدن قبره قدر ، دییه‌رك اردوکاهده بولنان آتلری آلوب (ایچ ایل) ه قاچمشدر . بونك اوزرینه (قونیه) محاصره‌سی صیقیلاشدیریلوب فتح ایدلمش ایسه‌ده ینه عفو ایدیله‌رك قرمان اوغلنه ویریلدی .

(موسی چلبی)یه معاونتیله معروف اولان افلاق بکی (میرچه) دخی دور فترتده کسب استقلال ایتمش و بو یولده دولت علیه ایله معامله‌یه باشلامش ایدی. ٨١٩ تاریخنده (میرچه)نك اقرباسندن پرنس (دان) نامنده بری دولته مراجعت ایده‌رك کندیسنه افلاق بکلکی ویرلدیکی

٤٠ — فائده

ایلك ایلچی

دولت علیه طرفندن ایلك دفعه اوله‌رق اوروپایه سفیر ارسالی (چلبی سلطان محمد) زماننده وقوعه کلمشدر. «وندیك» تاریخلرینك بیاننه کوره (چالی) بك نامنده برعثمانلی قپودانی اوتوز قطعه کمی ایله کلیبولیدن چیقه‌رق (ناقسوس) ، (اندروس یوروس) ، (میلوس) آطه‌لرینی اورمغه کیتمش ، بو آرالق (پیه‌ترولوره‌دانو) نامنده بروندیك قپودانك قومانداسنده بولنان اون بش قطعه قالیونه تصادف ایتمشدر . ایکی قپودان یکدیکریله محاربه‌یه مأذون دکل ایدیسه‌لرده کلیبولی‌یه عودت ایدن عثمانلی دونتماسندن زهرلی اوقلر آتیلمش وقپودان (دانو) دخی بونی حرب اشارتی آکلامش، وقوعه کلن محاربه‌ده عثمانلی طرفی مغلوب اوله‌رق کمیلر دشمن النه دوشمشدر. حال بوکه (وندیك) جمهوریتی اوزمان حمایهٔ عثمانیه‌ده بولنیوردی . بونك اوزرینه وندیکدن کلن سفیرلرله ادرنه‌ده بر مقاوله پاپیلمش وبومقاوله موجبنجه طرفین اسیرلری آلنوب ویرلمش ، (وندیك) سابق وجهله ینه ویرکو ویرمك اوزره دولت علیه حمایه‌سنی طانیمش . ایشته بومقاوله‌نك بر نسخه‌سنی دولت علیه طرفندن تعیین ایدیلان برمأمور (وندیك) ه کوتورمشدرکه ایلك سفیرمز اولمق اوزره مظنوندر .

تقدیرده خراج ویره‌جکنی بیلدیردی ، مجـار قرالی (سیکیسموند) دخی (میرچه) یی التزام ایتمکله چلبی حضرتلری (طونه) اوزرینه یوریدی .

(یرکوکی) ایله (بکرش) آره‌سنده وقوع بولان محاربه‌ده مجار وافلاق عسکری مغلوب اولدی. (میرچه) خراج ویرمکی قبول ایتدی. واوغلنی رهن اوله‌رق یوللادی . اردو مجارستانه یوریدی. پادشاه ، معهود (جنید) بکی (طونه) حوالیسنه والی تعیین ایلدی . مجارستان داخلنده (کرسبورغ) محاصره‌سی برفائده‌یی موجب اولمادی. (بوسنه) طرفلرنده دخی آقینجیلرمز ایلریله‌مدی . فقط آناطولیده ینه احوال دکیشمك اوزره اولدیغندن مجار سفری ترك ایدیلدی .

حضرت پادشـاه مجار سفرندن عودتنده آتدن دوشه‌رك ایچه راحتسز اولدی . بوسـببله آناطولی اوزرینـه درحال کیده‌مدی . آناطولی‌یه مرورنده «اسفندیار» بك (طوسیه ، کنغری ، قلعه‌جك)

---

٤١ — فائده

ذوالقدریه دولتی

«مرعش» طرفلرنده ٧٨٠ دن ٩٢١ سنه‌سنه قدر حکومت ایتمش کوچك بر ترکان حکومتیدر. بوحکومتی (ذوالقدرزین‌الدین قره‌جه) نامنده بر ترکان عشیرت رئیسی تأسیس ایتمشدر . ٧٨٠ تاریخنده (مرعش) ی وصکره (البستان)ی آلمش واوغلی خلیل بك (ملاطیه ، خربوت) ایله (بهسنی) یی ضم ایله‌مشدر . چلبی سلطان « محمد » ذوالقدریه اولادندن (سولی) بکك کریمه‌سیله تزوج ایتدیکی کبی ایکنجی سلطان (مراد) دخی ینه بونلردن (سلیمان) بکه برهیئت سفارت یوللایه‌رق بش قیزندن‌اك کوزلی‌اولان (سیتی) قادی‌ی‌اوغلی (فاتح سلطان‌محمد) ه آلمشدر .

قضالرینی، معیت پادشاهیده بولنان اوغلی (قاسم) بکه اغبرارندن طولایی طوغریدن طوغری یه دولته ترك ایلدی .

تیمور وقعه سنه سبب اولانلردن قره قیونلی (قره یوسف) ینه (تبریز) ده حکومت تأسیس ایتمش و تیمورك دردنجی اوغلی اولوب آنك وفاتندن صکره (سمرقند) ده حکومت ایدن (شاهرخ) ایله ضد کیتمکه باشلامشیدی. دیکر طرفدن (دیاربکر) ده آق قیونلی (قره یولك عثمان) بك ایله ده آره لرنده منازعه اکسیك دکل ایدی . حتی قره یوسف، عثمان بکی مغلوب ایده رك (ارزنجان)ه بیله کیرمشیدی. جناب پادشاه بیوك اوغللری اون درت یاشنده شهزاده مرادی (آماسیه)یه والی ایدوب یاننه (بیجر اوغلی حمزه) بکی مستشار ویرمش ایدی . قره یوسف، ایشی آزیده رق ارزنجان والیسی (پیر عمر) نامنده کی سرداری حدود عثمانیه یه تجاوز ایتدی . آرسلان اوغلی (حسن) بك نامنده برینك (جانیك) ده جنید بکی اعدام ایلدیکی ، اسفندیار بکك دخی (صامسون) و (بافره) یی ضبط ایده رك ایکنجی

بوحکومت (یاووز سلطان سلیم) زماننده ممالك عثمانیه یه الحاق ایدلمشدر . ذوالقدریه لیلردن ۱٤۱ سنه ظرفنده ۹ نفر حکمدار کلمشدر .

زین الدین قره جه
اوغلی خلیل بك
زین الدینك اوغلی سولی بك
خلیل بکك اوغلی نصیرالدین
سلیمان بك
آرسلان بك
شاه بوداق (ایکی دفعه)
شهسوار بك
علاء الدوله

اوغلی (خضر) بکه ویریلدیکی خبرآلنه‌رق اردوی همایون (آماسیه)یه توجه ایله‌دی. بوسفرده (صامسون)، (جانیك) آلندی.

وقوعات مهمه‌دن بری‌ده «شیخ بدرالدین» سماوی وقعه‌سیدر. شیخ بدرالدین فاضل، عالم برذات ایدی. (موسی چلبی) نك قاضی عسکرلکنده بولندیغی حسبیله (ازنیق)ده کونده یوزآقچه ایله اقامتـه مأمور ایدلمش ایدی. بوذات تعلیم وتدریس ایله مشغول اوله‌رق پك چوق شاکرد یتیشدیرمش وبونلر میاننده (بورکلیجه مصطفی) نامنده برشاکردی‌ده کندیسنك قاضیعسکرلکی زماننده کتخدالغنده بولنمش ایدی. ایشته بومصطفی، ازمیر جوارنده (قره‌برون) طرفلرنده خلقی افساد ایده‌رك عادتا عصیانه سوق ایتمش ایدی.

شیخ، بوعصیانی خبر آلیر آلماز باشـنه کله‌جکنی بیلدیکندن

---

٤٢ — فائده

صره ارسالی

صره کیسه دیمکدر.

عثمانلی پادشاهلری ایچنده حرمین شریفینه یعنی (مکه ایله مدینه)یه ایلك صره یوللایان چلبی محمد اولدیغی بیلدیریلیورسه‌ده صره‌نك مقداری وجنسی معلوم دکلدر.

بایزید ثانی نصفی «مکه» ونصفی «مدینه» علماسنه توزیع ایدلمك اوزره هر سنه اون درت بیك آلتون یوللامغی اعتیاد ایتمش ایدی.

یاووز سلطان سلیم، «مصر»ی فتح ایتدیکی اثناده شریف مکه «سیدبرکات» اون‌اوچ یاشنده‌بولنان اوغلی (ابونمی)یی مصره کوندرمش و امانات پیغمبری‌ایله بیت‌اللهك اناختارنی‌ده یوللامش ایدی. سلطان سلیم بوندن پك زیاده محظوظ اوله‌رق «سید ابونمی» یه فوق‌العاده رعایت وخلعتلر احسان ایلدی. (٩٢٣) سنهٔ هجریه‌سی عرفه‌سنده عموم (حجاز) و (تهامه)ده نام‌لرینه خطبه‌لر اوقوندی.

ازنیقدن سینوبه و آندن افلاقه قاچدی . اورادن «سلستره» طریقیله روم‌ایلیده‌کی (دلی اورمان)ه کلدی. دیکر طرفدن (چلبی سلطان‌محمد) مخدوملری سلطان مراد ایله «بایزید» پاشایی بورکلیجه مصطفی‌اوزرینه یوللادی . مصطفی (قره بورون)ده طوتولوب کندیسی وعونه‌سی قتل ایدیلدی. بونك آرقه‌داشلرندن مهتدی(طورلاق کمال) دخی«مغنیسا»ده آصیلدی .

(شیخ بدرالدین) اوزرینه‌ده شهزاده مرادی یوللادی. شهزاده، شیخك جمعیتنی طاغیتدی وکندیسنی اسیر ایتدی. اوزمان رئیس‌العلما اولان مولانا (حیدر)ك فتواسیله (سیروز)ك بازار یرنده صلب‌ایدلدی. (شیخ بدرالدین) ك کندی علیهنده ویریلن بوفتوایه امضا ایتدیکی روایت اولنیور .

پادشاه (عرفات) ده کندی نامنه خطبه اوقونمه‌سنك شکرانه‌سی اولمق اوزره حرمین اهالیسنه ایکی یوزبیك « فیلوری » آلتونیله حبوبات یوللادی . بونلری توزیع ایچون ایکی متدین قاضی ایله امیر « مصلح‌الدین » نامنده بر ذاتی مأمور و بوندن ماعدا هرسنه بویله برصرهٔ همایون ارسالنی‌ده فرمان ایلدی که بومصلح الدین بك عثمانلیلرك برنجی حجاز والیسی دیمکدر . بوندن اول مصرده بولنان ملوك چراکسه « صدقات مصریه » نامیله صره یوللارلردی .

حجاز اهالیسی جناب سلیمك صره‌سندن پك زیاده ممنون اوله‌رق « صدقات رومیه » نامنی ویردیلر .

سلطان حمید ثانینك اوائل حکومتنده اشبو صره‌نك مقداری (اوچ ملیون، بش‌یوز اوچ بیك آلتی یوز اون) غروشه بالغ اولمشیدی . بومبلغ عثمانلی پاره‌سی حسابیله بوقدردر . حال بوکه حرمین شریفینده تداول ایدن مسکوکاته کوره بونك‌اسقونطوسی دخی واردرکه بوده ضم اولنجه « درت ملیون یدی یوزیکرمی طقوز بیك سکز یوز یتمش یدی» غروش ایدر ایدی .

— ٢ —

چلبی سلطان محمد ، دولته اسکی نظام و انتظامنی ویرمك عزم شاهانه‌سیله اوغراشمقده ایکن (٨٢٤) ده «ادرنه»ده وفات ایله‌مشدر. عثمانلی حکومتنك ایکنجی بانیسی‌در. سکز سنه ظرفنده عثمانلیلق عادتا تازه حیات بولورجه‌سنه قوت وشوکت صاحبی اولمشدر .

اوزونجه بویلو ، جدی عثمان غازی کبی اوزون قوللو ، غایت بیاض تنلی ویوزلو ، قیویرجیق وچاتیق قومرال قاشلی ، دکرمی چهره‌لی ، صیق صقاللی و بیقلی ایدی. محمود ، احمد ، مراد ، یوسف و مصطفی بك نام‌لرنده بش شهزاده‌سی دنیایه کلمش ایسه‌ده ایلك ایکیسی حین حیاتنده وفات ایتمشلر ایدی .

---

٤٣ — فائده

شیخ بدرالدین وطریقتی

بورکلیجه مصطفی ایله طورلاق کمالك آناطولیده نشر ایتمك ایسته‌دکلری طریقتك اساسی زوجه‌لر مستثنا اولمق اوزره « بنم اوم ، سنك اوکدر. اومدن اوك کبی استفاده ایدرسك » دستوری ایمش . بونلر اسلام علماسی ایله پاپاسلرك وضع ایتدکلری بدعتلری قالدیرمق وایکی دینی بردین یاپمق خلیاسیله ساده‌دل اهالی‌یی قاندیرمغه چالیشمشلردر . حتی بورکلیجه معیتنه اوچ بیك قدر آدم طوپلامش ایدی . شیخ بدرالدین (ازنیق) ده بوشیلردن خبری یوق ایمش کبی کورینور وفقط کلن کیدنلرله کوریشه‌رك علم وعرفانی ایله آنلری جلب ایلردی .

بورکلیجه مصطفی آناطولیده « دده سلطان » نامنی آلمش وهر ایکیسنك طوپلادیغی آدملر برروایتده اون اوچ بیکه بالغ اولمشدر .

سلطان مشارالیهك ارتحالنه یقین زمانلرده (آنقره) محاربه‌سنده غائب اولان «مصطفی چلبی» بن‌ایم دعواسیله بری دها ظهور ایتمش ایدی. سلطنتك هرطرفده غائله‌سی آرتار اولدیغی اثناده وقوع وفاتی ارکان دولتی شاشیرتدی. آماسیه‌ده بولنان شهزاده (سلطان مراد)ه درحال خبر کوندرلدی ایسه‌ده مشارالیه کلنجه‌یه قدر زمان کچه‌جك وخبر وفات یاییله‌جق اولورسه برفتنه قوپمق احتمالی دها زیاده آرته‌جق ایدی. بونك اوزرینه وکلا:

— پادشاهمزك ازمیر اوغلی «حمزه بك» اوزرینه سفری واردر. دیه یکی چری ایله سپاهی عساکرندن برمقدارینی «کلیبولی» بوغازندن کچیره‌رك «بیغا»یه یوللادیلر. فقط «سلحدار» دینیلن عسکر دخی بیغایه کچیرلمك اوزره ایکن شبهه‌لندیلر. پادشاهمزك یوزینی بر دها کوره‌لم‌ده اویله کیده‌لم. دیدیلر. وکلا بونلرك اصرارندن زیاده‌سیله صیقیلدیلر. النهایت حکیم باشینك ترتیبی اوزره پادشاهك جسدینه

بر روایته کوره «شیخ بدرالدین» اوزرینه کیدن شهزاده مراد حضرتلری کندی آدملرندن بعضلرینی کویا فرار ایدیورلرمش کبی شیخ طرفنه کچیرمش، بونلر دخی بردن‌بره مومی‌الیهی طوتوب الی ایاغی باغلاندقدن صکره ادرنه‌یه کوندرلمش، اوراده‌ده علمادن برمجلس عقدایدیله‌رك شیخك باطل دعواسی‌تدقیق اولنه‌رق اعدامنه حکم ایدلمشدر. بونلر اسلام وخرستیانلغی برلشدیروب یکی بر دین ایجاد ایتمك ایسته‌دکلرندن ایچلرنده خرستیانلردن، پاپاسلردن‌ده مریدلر وار ایدی. شیخ صلب اولنورکن آبدست آلمش وتوبه ایله‌مشدر.

«برآره‌لق بورکلیجه مصطفی «ساقیز» آطه‌سنه ایکی مرید یوللامش واوراده دنیادن الچکوب اوطوران براهبی یکی طریقته ادخال ایله‌مشدر. مشهور مورخ (دوقا) بوراهب ایله کوروشمش. راهب، دوقایه: بوکلن آدملرك عبا ترلك کیدکلری حالده دکز اوزرنده یوریدکلرینی سویله‌مش، حتی مورخی بیله کندی قاندیغی کبی قاندیرمغه اوغراشمش ایمش.

روبالرینی کیدیروب قراکلق براوطه‌ده تخت اوزرینه اوطورتدیلر . تختك آرقه‌سنه برآدم کیزلنه‌رك مرحومك اللریله باشنی صاللادی . سلحدار ضابطانندن ایچری‌یه کیرنلر ذاتاً پادشاهك یوزینه باقمق آدابدن اولمدیغی جهتله بوحرکتلری سلام شاهانه ظن ایتدیلر. صاغ اولدیغنه ایناتوب کیتدیلر .

چلبی سلطان محمدك بیوکلکی حقنده تاریخك ضبط ایتدیکی شو برقاچ سطری اوقومق کفایت ایدر .

« حلیم ، صبور ، شجیع ، غیور ، تهدیدینی یرینه کتیرر ، ایشنده موفق اولور برپادشاه ایدی. بیك محنت ومشقت ایله عثمانلی دولتی تجدید ایله‌مش وبالذات یکرمی درت محاربه‌ده بولنه‌رق قرق قدر یاره آلمشدر . »

سلطان مراد (آماسیه)دن قالقه‌رق « بروسه » یه مواصلت ایدنجه پادشاهلغی اعلان ایدلمش وپادشاه مرحومك جنازه‌سی دخی بروسه‌یه نقل اولنه‌رق « یشیل جامع » دیه چینیجیلك صنعت قدیمه‌مزك بو کون بیله اك مهم نشانه‌سی اولان محل قربنده دفن ایدلمشدر .

---

٤٤ — فائده

آقینجی عسکری

عثمانلیلرك ایلك عسکرلکی «آقینجیلق» ایله باشلامشدر. بوعسکر (عثمان غازی) زماننده مشهور « کوسه میخال » بك طرفندن تشکیل ایدلمشدر . بونلر ممالك متجاوره‌یه صالارلردی. (اورخان غازی) زماننده یکیچری وسپاهی ایجاد ایدلدیکنده برصنف مخصوص اولمشدر. میخال‌بك سلاله‌سی بوصنفك سرکرده‌لکنده بولنورلردی .

حائز اولدیغی «چلبی» لقبی هر ایکی تفسیره ده موافقدر: بك و شهزاده معناسنی ادعا ایدنلرله نازك و لطیف معناسنه کلدیکنی دعوا ایدنلرده حقلیدرلر. چلبی حلیم و متواضع ایدی. امرایی سفره سنه قبول ایدر، سفرایه حرمت و رعایت ایلر، باخصوص اسلام، خرستیان جمله سنی حقنده مساوات پرورلکده بولنور، علما و ارباب اهلیتله هم مجلس اولور ایدی. جمعه کونلری فقرایه یمك طاغیتمق عادتی ایدی. باشنه صاردیغی صاریق آلتون ایشلمه قاووغنك تپه سنه قدر چیقار، غایت قبا طورر، کیدیکی خفتان ایچی کورکلو، دیك یاقه، کورکك کنارلری خفتانك اتکلرندن طیشاری یه دونوك و دیکیك اولوب یکلری غایتله اوزون و یرده سورینور ایدی.

چلبی وفاتنه قدر استانبول ایمپراطورلغی حقنده تضییقاتده بولنمامش ایسه ده برآرالق (اورخان غازی) زماننده فتح ایدلمشکن تیمور بلاسنده ینه ایمپراطورلغه کچمش اولان جوارده کی «هرکه» «داریجه» «پندك» «قرتال» موقعلرینی ضبط ایتمشیدی. ایمپراطور (امانوئل) دولتی

آقینجیلر ایکی یوزاللی سنه قدر عثمانلی اردوسنه خدمت ایتمش سواریلردر. دور استیلامزده بونلر قیش موسمنی اولرنده ویا صنعتلری باشلرنده کچیررلر، یاز کلنجه طوپلانوب امر بکلرلر، آتلرینه غایتله کوزل باقارلردی. بونلرك اون نفرینه براونباشی، یوز نفرینه برصوباشی وبیك نفرینه ده بر بیکباشی قوماندا ایدردی. هجوملری «آقین» دیمك ایدی. بریره هجوم ایده جکلری زمان بر قاچ فرقه یه آیریلیرلر، ابتدا برنجی فرقه کیروب تصادف ایتدیکی قصبه و شهرلری یاقار، بعده بونلرك آردنجه ده اوته کی فرقه لر کیروب یغمایه باشلارلردی.

بوعسکر برزمانلر جوار مملکتلره دهشت ویرمشیدی. بونلردن و سائر صنف عسکریمزدن صکره لری «سردن کچدی» و «طال قلیج»ناملرنده ایکی صنف شجیع دها ظهور ایتمشدر.

اشغال ایده‌جك اولان فتنه‌لر تحریسندن خالی قالمیوردی . بوندن صکره اوقویه‌جغمز «دوزمه مصطفی» مسئله‌سی‌ده ایمپراطورك الیله حادث اولمشدر . مع هذا استانبول ایمپراطورلغی تیمور وقعه‌سنك ظهوری یوزندن قازاندیغی اللی سنه‌لك عمرك همان یاریسنه قدرینی یاشامش و روم ایلی جانبندن بتون بتون امیدینی کسمکه مجبور اولمشیدی . «دوزمه مصطفی» نك ظهورنده افلاق بکی (میرچه) نك‌ده دخلی وار ایدی .

تاریخ عثمانیمزك بالخاصه بوندن صکره کله‌جك صفحه‌لرینی آکلامق ایچون بالقان شبه‌جزیره‌سنك شوعصرده‌کی وضعیتی ایجه بیلمه‌لیدر .

---

٤٥ — فائده

ماکدونیا Macédoine

بالقان شبه جزیره‌سنك جنوب طرفی اورته‌سنده بر خطه‌در . شمدیکی تقسیماتده (سلانیك) ولایتنك هرطرفیله (مناستر) ولایتنك سرفیجه و (قوصوه) ولایتنك اسکوب سنجاقلرینی و بلغارستان قراللغنك «کوستندیل» متصرفلغنی حاویدر. بورانك عمومیت اوزره هواسی معتدل اولوب هرنه قدر آچاق وبطاقاق طرفلرنده حرارت زیاده، ستمه اکسیك دکل ایسه‌ده اورته ارتفاعلرده، وادیلریله یایلرنده هوا پك لطیف وصاغلامدر. طاغلرنده برودت زیاده‌در. طوپراغی منبتدر. بغدای ، آربه ، چاودار ، یولاف ، مصر وسائر ذخایر چیقار. پاموق، توتون، خشخاش یتیشیر. شرق طرفلری توتون محصولی ایله مشهوردر . ایکی میلیونه قریب اهالیسی واردر . اسلام ، روم ، بلغار ، یهودی ، اولاح عنصرلرندن متشکلدر. مشهور (اسکندر) کبیر پك اسکی زمانلرده ماکدونیا قرالی ایدی .

ماکدونیانك معموراولمغه فوق العاده قابلیتی واردر. شمدیکی حالده درونده بری (دده آغاج) دن (سلانیك) ه ، دیکری (سلانیك) دن (اسکوب) ه ، ینه سلانیکدن (مناستر) ه قدر اوچ شمندوفر خطی واردر .

يدنجی باب

ایکنجی سلطان مراد

— ١ —

٨٢٤ تاریخنده «بروسه» ده تخت عثمانی‌یه جالس اولمشدر. هنوز اون سکز یاشنده ایدی.ییلدیرم بایزید (قوصوه)ده پادشاه اولنجه برادری «یعقوب» چلبی‌یی اعدام ایتمش، چلبی محمدده دور فترتده برادرلریله اوغراشمش ایدی. مراد ثانی، قتل برادر فکرنده اصلا بولنمادی. بالعکس هر کسه ملتفتانه طاوراندی. هر طرفه ایلچیلر چیقاردی. اسلام و خرستیان حکمدارلرینه نامه‌لر یوللادی. مجار قرالی «سیکیسموند» ایله بش سنه‌لك متارکه عقد ایتدی. استانبول

یکی عثمانلیلر اسلام، خرستیان وسائر وطنداشلر آره‌سنده «اخوت، مساوات» قانوننی وضع ایتدکلرندن، آز زمان ظرفنده ما کدونیاده پك بیوك ترقیلر وجوده کله‌جکنده شبهه یوقدر.

---

٤٦ — فائده

تقلید سیف

تقلید سیف، قلیج قوشاتمق دیمکدر. عثمانلی پادشاهلری تخته جلوس ایتدکلرنده بیعت عمومیه‌دن صکره تقلید سیف آلایی اجرا ایدیلیرکه پادشاهلق اعلاننك باشلیجه مراسمندندر. سلطان مرادثانی پادشاهلغی خبرینی آماسیه‌ده

ایکنجی سلطان مراد

ایمپراطوری ایسه سلطان مراددن اول طاورانه‌رق ایکی سفیر اعزام ایتدی. بونلر هم جلوس تبریکنده بولندیلر، هم ده چلبی سلطان محمد زماننده «لمنی» ده موقوف دوزمه مصطفانك سنوی یوز بیك آقچه‌لك ویرکوسنی صاغلامق ایستدیلر. پادشاه بونلری رد ایتدی. بونك اوزرینه ایمپراطور سلانیك والیسی (دیمتریوس) ی کمیلرله «لمنی» آطه‌سنه یوللایه‌رق اوراده موقوف بولنان (جنید

آلدقدن صکره معیتنده‌کی آدملریله برابر «بروسه» یه تقرب ایلدیکنده ییلدیرم بایزیدك دامادی شیخ مبارك «امیربخاری» حضرتلری اهالی ایله برابر خارج شهره چیقوب قارشیلامش وسلطان مشارالیهه کندی ایله قلیج قوشاتمشدر. بورسم مستحسن بوتاریخدن اعتباراً عثمانلی پادشاهلری طرفندن اجرا اولنه کلمشدر. حتی فاتح سلطان محمد دخی (آق شمس الدین) حضرتلرینك الیله قلیج قوشانمشدر.

یاووز سلطان سلیمدن صکره کلمش اولان عثمانلی پادشاهلرینك جلوسی تبرکاً مشارالیهك قلیجنی قوشانیرلر وقلیج آلاینی استانبولده «تربهٔ ایوب انصاری» ده اجرا ایدرلر.

اوغلی) ایله برابر مصطفایی آلدیردی . «کلیبولی» یه چیقـارتدی . مصـطفی بورادن (سیروز) طرفلرینه کیده‌رك اوطرفلرده عسـکر طوپلادی . حتی «اورنوس زاده» لرله ، (اورخان ، قوملی اوغلی) کبی قوماندانلرده التحاق ایتدیلر. بونك اوزرینه سلطان مراد پدرینك سرعسکری «بایزید» پاشایی سریعاً روم ایلی‌یه کوندردی . ایکی اردو (سـازلی دره) ده قارشی قارشی‌یه کلدیلر . پاشانك عسـکری آز اولدیغی کبی بر قسمی‌ده دوزمه مصطفی طرفنـه کچدکلرندن مغلوب واسیر اولدی. بعده قتل ایدلدی .

دوزمصطفی بوموفقیت اوزرینه ادرنه‌یه داخل اوله‌رق، جامیسی استانبول ایمپراطورینه بیله یوز ویرمیه‌رك ذوق و صفایه طالمش ایکن سلطان مرادك جنویزلیلردن کمی تدارك ایده‌رك روم ایلی‌یه کچه‌جکی شایعه‌سی اوزرینه آناطولی‌یه کچمکه تشبث ایتدی . حتی جنید صو

---

۴۷ — فائده

ادبیات تاریخیه نمونه‌لری

اوغلی سـلطان مرادثانی ایام سـلطنتنده همت حاکمانه و قناعت حکیمانه کبی ایکی ضد کاملك جمعنده اظهار کمال ایلمشدر. سلاح جهادی حمایه‌سنده حکم قرآن مرکز حکمت یونان اولان «موره» اقلیمنده انتشـار ایلدی . همت بی‌اندادی سایه‌سنده بوسنه وآرناودلق بکلرینی جزیه کذار ایلدی . بوندن صکره وجههٔ عزیمتنی مجاهدهٔ اعدادن جهاد نفسه تحویل ایدرك پدری، دشمن اولاد وبرادری، برادرینك قاتلی ایچمکه معتاد ایدن تخت وتاج سلطنتی بالاختیاراوغلی (محمدخان) ثانی‌یه ترك ایله کوشهٔ انزوایه چکیلدی .

[دور استیلا — کمال]

باشیده برابر اولدیغی حالده اردو ایله «لاپسکی» یه کچدی . بونك اوزرینه ارکان دولتی دوشونجه آلدی . چلبی زماننده (توقات)ه نفی ایدلمش اولان (میخال بك زاده محمد) بك جلب ایدلدی. سلطان مراد برابرنده ابراهیم پاشـا ، عوض پاشا ، علی بك ، اوروج وامور بکلر اولدیغی حالده بروسه‌دن عسکرله چیقوب « اولو آباد» طرفلرنده اردو قوردی .

میخال زاده‌نك آقینجی، یایا، عزبلر دینیلن عسکر اوزرنده پك بیوك تأثیری وار ایدی. محمدبك برکیجه نهر کنارینه کیده‌رك دوزمه مصطفانك اردوسنده‌کی امرایی آدلریله چاغیردی :

— بره‌ترك‌طرخان! بره‌کوملو (قوملی)! بره اورنوس اوغللری! چلبی سلطان محمد کبی بو دولتی انقراضدن قورتاران بر ذاتك اوغلنه اطاعت ایتمیوبده تورودی مصطفایه اویمق نه قانجقلقدر، نه آلچاقلقدر!

دیه باغیردی . بو باغیریش مصطفانك اردوسنده درین بر تبدل حصوله کتیردی .

دیکر طرفدن « عوض پاشا » ده برحیله دوشونه‌رك مصطفی ایله

---

٤٨ — فائده

عثمانلیلرده طرز اعمار

عثمانلیلر بدایت ظهورلرندن اعتباراً برفکر مدنی تعقیب ایتمشلردر. هرجامعك یاننده برمکتب، برمدرسه وفقرایه مخصوص برعمارت، برتابخانه انشا ایتدکاری کبی یکی یکی قصبه‌لرده تأسیس ایلرلر، منتظم ومکمل کوپریلر، یوللر یاپارلردی. ازجمله بوکونکی کون «ادرنه» ولایتی داخلنده بولنان (ارکنه) قصبه‌سیله کوپریسی شایان حیرت برطرز اعمار کوستر. مراد ثانی زماننده بوراسنك بطاقلق واور-

جنید صو باشی‌یه آیری آیری مکتوبلر کوندردی . مصطفایه کیدن مکتوبده کندیسی وارث سلطنت ایسه‌ده معیتنده‌کی امرانك خائن اولدقلری ، جنیده کیدن مکتوبده دخی سلطان مراد طرفنی التزام ایدرسه مصطفی کبی برآدمك وزیری مرتبه‌سنده قالمیوب (آیدین) طرفنده‌کی ملکی کندیسنه ویریله‌جکندن باشلی باشنه حکمدار اوله‌جغی بیلدیرلمشدی . بوایکی شاشیرتماجه برکیجه یکیچریلرك دوزمه مصطفی عسکرندن عزبلری باصغین ایتملری و پك چوغنی اسیر آلملری‌ده انضمام ایلدی . بواثناده جنید صوباشی، باشنی آلوب قاچدی. دوزمه مصطفی سردارلرك خیانتندن کندینی نصل قورتاره‌جغنی دوشونمکه باشلادی . اردوسنده‌کی آقینجلرده ذاتاً سرکرده‌لری اولان (میخال زاده محمد) بکی کورنجه بری طرفه کچدیلر . الحاصل دوزمه مصطفی اردوسی بوزولدی. مصطفی ایسه فرارایده‌رك کلیبولی‌یه کچدی. سلطان مراد دخی ازمیرده «فوچه»ده بولنان جنویز مأمورینك کوندردیکی کمیلره راکباً آردی صیره روم ایلی‌یه کچه‌رك تعقیب ایتدی. مصطفی

مانلق اولمقله اشقیا یتاغی اولدیغی وکان کچنك صویولدیغی آکلاشلمسی اوزرینه برکوپری ایله برقصبه تأسیس ایدلمسنه قرار ویرلدی. ایلان کوپری‌که بوکون حالا (جسر ارکنه) دیه آکیلیر ، یوز یتمش درت کمرلیدر ، همان تمامیله طورمقده‌در. بومناسبتله تأسیس ایدیله‌جك قصبه ایچون کوپرینك اوج طرفندن اعتباراً برجامع ، برحمام ، برعمارت ، برکروانسرای و خدمتکارلرینك بارینه‌لری ایچونده کافی مقدارده خانه‌لر انشا اولنمشدرکه برقصبه تشکیلی ایچون بونلردن مهم ابنیه تصور اولنه‌ماز. عثمانلیلره یاقیجیلق ، ییقیجیلق اسناد ایدنلر (ارکنه) کبی نیجه قصبه‌لرك انشا وتأسیس ایدلدیکندن بی‌خبراولان غرضکارلردر.

حضرت پادشاه بوعمارتده ایلك پیشن طعامی بالذات کندیسی تقسیم ایتمش وجامعك موملرینی الیله یاقمشدر .

ادرنه‌دن «قزیل آغاج» یکیجه‌سنه قاچمش ایسه‌ده اوراده معقبلر طرفندن طوتوله‌رق تکرار ادرنه‌یه کتیریلدی . قلعه‌نك برجلرندن بری اوزرینه آصیله‌رق «٧٢٥» ده بو فتنه دخی اورته‌دن قالقدی . مع‌هذا دوزمه مصطفانك اصل (چلبی مصطفی) اولدیغنی تاریخلرمزدن برقسمی تصدیق ایدییورلر .

(دوزمه‌مصطفی) وقعه‌سنك بوصورتله‌ختامی استانبول‌ایمپراطورینی تلاشه دوشوردی . ایمپراطور امانوئل، (پاله‌ئولوغ) خاندانندن ایکی کشی‌یی سفیر اوله‌رق یوللادی . مقصدی قباحتی اورتمك ایدی . فقط سلطان مراد زیاده‌سیله مغبر اولدیغندن سفیرلری دوندردی . کندی‌ده یکرمی بیك کشیلك بر اردو ایله استانبولی محاصره ایتدی. بو اثناده (امانوئل) پك زیاده خسته اولوب اوغلی (ژان) ویا (یوان) قوماندا ایدییوردی . محاصره اوچ آی دوام ایتدی . بو مدت ظرفنده ایمپراطورك تشویقی و کرمیان اوغلی ایله قرمان اوغلنك اغواسیله «حمید» ایلنده والی بولنان «سلطان‌مراد»ك کوچوك برادری

---

٤٩ — فائده

سلطان مرادك خلیل پاشایه افاده‌سی

بونجه دمدر عبادالله ایچون چالیشوب اسلامی خاشاك فتنه‌دن پاك واعدانك کریبان حیاتنی چاك ایدوب دین و دولت اغورینه مقدوری صرف ایلدك . بر مدت دخی حکومتدن ال چکوب کوشهٔ انزواده فارغ‌البال وآسوده حال اولمق خاطردن کچر

« اهل تجریدك کلاهی تاج استغناسیدر »
« سلطنت دیدکاری آنجق جهان غوغاسیدر »

« مصطفی » چلبی عصیان ایده‌رك بروسه اوزرینه یورودی . اوراده موفق اوله‌میه‌رق (ازنیق) طرفنه کچدی . بونك اوزرینه « سلطان مراد» استانبول محاصره‌سنی براقه‌رق آناطولی‌یه کچدی. شهزاده‌نك لالاسی شرابدار « الیاس » بکی کندیسنه جلب ایده‌رك اوده بیچاره‌یی تسلیم ایلدی. برابجیر اغاجنه آصیلوب ازاله ایدیلدی .

بوکورلدیلر آره‌سنده اسفندیار اوغلی — که (سینوب، قسطمونی) طرفلرنده عادتا عثمانلی والیسی کبی ایدی — اختلال ایده‌رك (بولی) و (طراقلی) طرفلرینه آقمش ایدی . (بولی) طرفنده وقوع بولان محاربه ده مجروح اوله‌رق سینوبه قاچدی . اورادن استرحاماتده بولنه‌رق قسطمونی ولایتیله کریمه‌سنی ویره‌رك قورتلدی . (٨٢٧) . بواثناده صدر اعظم « ابراهیم » پاشانك افتراسیله (عوض) پاشا کبی بیوك برذاتك کوزلرینه میل چکیلوب کور ایدیلدی.

(فیروز) بك افلاق، (اورنوس زاده) دخی یونانستان طرفلرنده بولنیوردی . حدودلرده هیچ بر اثر عصیان یوق ایدی . سلطان

سلطنت واحتشامك نتیجه‌سی نه‌ایدوکی بیلندی ونقوش حب جاه لوحهٔ خاطرمزدن سیلندی. فضل رحمانه استناد ایدەلم ، نامنی حکومت اوزره یاد ایدەلم ، بوفنا دولتندن ال چکەلم ، مزرعهٔ دلده حب‌حب اکەلم ، دائما نفسله جهاد ایدەلم ، طی سرمنزلتی مراد ایدەلم. خلف اشرفم محمدخان، کاسون اولسون بومسندە سلطان. حال حیاتمده ولی عهدم محمد خانی مالك ملك جهان و عامهٔ عالمه فرمانران ایتمکی مناسب کوردم . دیجك خلیل پاشا منعه قادر اولەمیوب اودم فرمان داور اعظم ایله شهزادهٔ اکرم حضرتلرینه :

« همان امر ایلدی یازیلدی نامه »
«کهر ریز اولدی الفاظیله خامه »

[صولاق زاده]

مراد طوغریجه «ادرنه»یه کچەرك مکمل بردوکون یاپدی . استانبول
ایمپراطوری (یوان) سنوی اوچ یوز بیك آقچه ویرمك و (درقوس)
جواری کندیسنده قالوب بتون قره دکز ساحلنی ترك ایتمك اوزره
بر صلح عقدینی استرحام ایتدی .

افلاق بکی ایله صرب قرالی‌ده ادرنه‌یه کلوب عرض عبودیت
ایلدیلر . افلاق بکی «دراقولا» (شیطان وویودا) نامیله معروفدر .

(منتشا) بکی وفات ایتمکله معیت پادشاهیده بولنان ایکی اوغلی
قاچمشلر واستقلاله قالقشمشلر ایسه‌ده طوتولوب توقاتده حبس ایدلدیلر .
بالآخره بری فرار ایتدی . دیکری قتل ایدلدی . مملکتلری‌ده الحاق
اولندی (٨٢٩) .

کوریلیورکه دولت، تیمورك تکرار یرلرینه نصب ایتدیکی بکلری
بر بر ینه دائرهٔ اطاعته آلیور واسکی حدودینه طوغری توسع
ایدییور . حتی ازمیر اوغلی معهود (جنید) بك اوزرینه‌ده آناطولی

٥٠ — فائده

تشکیلات عسکریه

عثمانلی اردوسی اساساً «قپوقولی» و «ایالات عسکری» نامله ایکی
قسمدن عبارت ایدی . قپوقولی (خاصه عسکری) دیمك ایدی . معاشدن ماعدا
تعیینات دخی آلیرلر و پایتختده قشله‌ده اوطوررلردی . صکره‌لری طشره‌لرده
قلعه‌لر ومهم موقعلرده‌ده اقامه ایدلمشلردر . قپوقولی، پیاده وسواری ایکی قسمه
آیرلمشیدی . قپوقولی پیاده‌سی : یکیچری، عجمی‌اوغلانلری، جبه‌جیلر، طوپجیلر،
طوپ آرابه‌جیلری ، خمبره‌جیلر ، سقالر نامیله یدی اوجاقدن متشکل ایدی .

(جبه‌جی اوجاغی): پیاده‌نك اسلحه‌سنی، مهماتنی تعمیر وتوزیع ومحافظه ایدردی .

بكلربکی «حمزه» بك ايله آیدین بکی (یخشی) بك كوندريلەرك مرقوم، اوغلی (قورد حسن) ايله برابر اعدام ایدلدی و آیدین ایلی کاملاً عثمانلی مملکتنه کچدی .

قرەمان اوغلی (محمد) بودفعه دخی «تکه» امیری (عثمان چلبی)یی قاندیرەرق معيتنه عسكر ويرمش و تكەنك مركز ادارەسی اولان «انطاليه» یی محاصره ایتمشيدی . شهرك قوماندانی فیروز بكك اوغلی حمزه بك (آق حصار) طرفندن طوپلادیغی عسکرله عثمان چلبینك اوزرينه بالهجوم قتل ایتمش ایسەده قرەمان اوغلی قلعەیی زياده صیقیشدرمش وفقط آتیلان برکولله وجودینه اصابت ایتمكله پارچه پارچه اولمشدر . مع هذا حضرت پادشاه همشیرەلرندن برینی مقتول محمد بكك اوغللرندن «ابراهیم» بکه ويرەرك پدرينك يرينه نصب وديكر همشیرەلرینیده دیکر اوغلی «علی» بکه تزویج ایلدی .

آناطوليده پیدرپی اصلاحات اجرا اولنیوردی . بوقبیلدن اولەرق

شیمدیکی طابور تفنکجی اوستەلری مقامنده ایدیلر. بونلرك قوماندانلرینه «جبه جی باشی» دينيردی .

(طوپجی اوجاغی): اسمندن آکلاشیلەجنی اوزره هم طوپ خدمتنده هم ده طوپ نامللولری دوكمك و قونداق اعمال ایتمك و مواد ناریه احضار ایلەمك خصوصنده قوللانیلیردی . آمرلری (طوپجی باشی) نامنی حائز ایدی . طوپ دوكمخانەسی مدیرینه «دوکیجی باشی» دینیردی . (آرابەجی اوجاغی) ده : طوپ آرابەلری سوق وتحریکنه مأمور بلوكلر ایدی . (خمبرەجیلر) : هاوان دینیلن طوپلرله خمبره آتان صنف عسكری ایدی. (لغمجیلر): قلعه محاصره ومدافعەلرنده یرآلتندن يوللر قازارق لغم ياپارلردی. (سقا اوجاغی) ده : قپو قولی اوجاقلرینی تركيب ایدن اورتەلرك يعنی بلوكلرك صولرینی تدارك ایلرلردی .

[تشکیلات وقیافت عسکریه]

«آماسیه» بولنان «یورکیج» پاشا (قزیل قوجه اوغللری)، (آرسلان اوغلی)، (پیر حیدر) کبی اشقیا امراسنی اورته‌دن قالدیردی. کرمیان اوغلی (یعقوب) بك سکسان یاشنده برپیر اولدیغی حالده سلطان مرادی زیارت و ملکنی وصیت ایلدی. ۸۳۱ ده وفات ایده‌رك «کوتاهیه» سنجاغی عثمانلی‌یه دور ایدیلدی. دقت ایدیلیرسه آکلاشیلیرکه آناطولیده یالکز قرمان اوغللریله اسفندیار زاده‌لر قالدی.

صرب قرالی «لازارוویچ» وفات ایتمش و یرینه تاریخلرمزده (ویلیق اوغلی) دیه معروف اولان «ژورژ برانقوویچ» کچمش ایدی.

(کوکرجینلك) قلعه‌سی حقنده چیقان براختلاف اوزرینه اردو بوراسنی اشغال و مجار قرالی «سیکیسموند» ك اردوسیله مصادمه ایتمشدر. بومجادله نتیجه‌سنده صربستان یکی قرالی سنوی اللی بیك دوقه آلتونی ویرمك وهر نه زمان ایسته‌نیلیرسه موجود عسکریله خدمت پادشاهیده بولنمق اوزره برمعاهده یاپیلدی.

(۸۳۲)ده وقعهٔ تیمورده تکرار روملره کچمش اولان (سلانیك) قلعه‌سی اوزرینه براً وبحراً هجوم وبر آیدن زیاده محاصره ایدلدکدن

---

۵۱ — فائده

تشکیلات عسکریه

(قپوقولی سواریسی): دائمی صورتده سلاح آلتنده بولنان سواری عسکری ایدی. بونلرك درسعادتده قشله‌لری یوق ایدی. فقط آت بسله‌مك خصوصنده قولایلق اولمق ویقین بولنوب ایلك امرده سریعاً طوپلانه‌بیلمك اوزره استانبول ایله ادرنه وبروسه شهرلری آره‌لرنده‌کی کوی و قصبه‌لرده اقامت ایدرلردی. بوسواری عسکری :

صکره ضبط اولندی . بعده (تسالیا ، ایپر ، موره) طرفلرینه چکیله‌رك «یانیه» آلندی . آرناوودلق حکمداری (ژان قاستریوت) وفات ایتدی . ذاتاً سکز سنه اول اوغللری نزد شاهانه‌یه آلنمش وتربیهٔ عثمانیه واسلامیه‌یه ادخال ایدلمش ایدی .

ینه بو سنه (بروسه) ده «طاعون» ظهور ایده‌رك پك چوق وفیاتی موجب اولدی . بویتمه‌مش کبی برده قحط ظهور ایتدی .

بومصیبتلردن صکره برقاچ سنه داخلی اصلاحات ایله اوغراشیلدی ایسه‌ده افلاق وویوده‌سی «دراقولا» اصل وویوده (دان) ی قتل ایده‌رك حکومتی ضبط ایله‌دی . بوسببله اوزرینه اردو یوللاندی . (دراقولا) بو اردویی مغلوب و (دان) ك قرداشنی قتل ایلدی . فقط خوفندن دولت عثمانیه تابعیتی قبول وسنوی ویرکو ویرمکی تعهد ایتدی . حتی بر فرقه عثمانلی عسکرینی قوماندا سنه آله‌رق (سیکیسموند) ه مخالفتله مجارستانك (ترانسیلوانیا) ولایتنك آلتی اوسته کتیردی . بو آره‌لق (سیکیسموند) آلمانیا ایمپراطوری انتخاب ایدلمش ایدی .

---

١ — سلحدار

٢ — سپاه

٣ — صاغ علوفه‌جیلر (علوفه‌جیان یمین)

٤ — صول علوفه‌جیلر (علوفه‌جیان یسار)

٥ — صاغ غربا بلوکی (غربای یمین)

٦ — صول غربا بلوکی (غربای یسار)

نامлریله آلتی بلوکدن مرکب ایدی . بوبلوکلردن باشدن ایکیسنه «باش» دیکر ایکیسنه «اورته» واك صکره‌کی دیکر ایکیسنه «آشاغی» بلوکلری دینیردی . باش بلوکلردن سلحدار بلوکنه «صاری بایراق» سپاه بلوکنه «قرمزی بایراق» (بلوکات اربعه) دیه تاریخلرده محرر اولان دیکر درت بلوکده «آلاجه بایراق» اسم اولمشیدی .

اون ایکی ذاتدن مرکب برهیئت سفارت کوندریله‌رك اولجه موجود متارکه تمدید اولندی. یالکز «اسحق» بك قوماندا‌سنده بولنان اردو صربستانی چیکنه‌دی . (ویلیق اوغلی) ویرکوسنی آرتیره‌رق وقزینی حرم همایونه ویره‌رك «سمندره» قلعه‌سنك بناسنی استدعا ایتدی.

قره مان اوغلی (ابراهیم) بك کوردیکی نعمتی انکار واستانبول ایمپراطورینك وساطتیله مجار و آلمان حکمدارلریله اتفاق ایده‌رك متارکه‌نك عقدندن خبردار اولمقسزین «حمید» سنجاغنه تعرض ایتمکله (قونیه) اوزرینه حرکتله ضبط ایدلدی . بو اثناده آلمانیا ایمپراطوری ایله (ویلیق) اوغلنك بالاتفاق هجوملری خبری‌ده آلنمش ایدی . همشیرهٔ پادشاهینك رجاسی اوزرینه قره‌مان اوغلی عفو اولندی . صرپ قرالی (ویلیق اوغلی) فسادینك اکلاشلدیغنی حس ایده‌رك قزینی حرم همایونه تقدیم ایتدی . مع‌هذا سلطان‌مراد مجارستانه آقینجیلر کوندردیکی کبی اورنوس زاده علی‌بك قوماندا‌سنه دراقولا ایله ویلیق اوغلی دخی قاته‌رق مجارستانی چیکنه‌دی . بو آقین‌ده یتمش بیك اسیر آلندی .

۵۲ — فائده

مجارلر

اسکی تاریخلرمزده مجارلر «انکروس» نامیله یازیلیدر . بونلرك اصللرینك ترکلرك اصللریله مناسبتلری واردر. اوروپاده شمدیکی بولندقلری محلره «وولغا» و «اورال» نهرلری طرفلرندن کلمشلردر. عن‌اصل آسیا قوملرندندر. بنی بشرك (تورانی) دینیلن زمره‌سنك (فی‌نووا) شعبه‌سندندرلر . روسیه‌نك شمال‌طرفنده بولنان (لاپون) لر، (فنلاندالی) لر و (اسکی بلغار) لرله لسان و جنسیتجه

(٨٤٠) ویلیق اوغلنك قیزی پرنسس (ماریا) یی تزوج ایچون ادرنه‌ده سور همایونه قرال اجابت ایتمیه‌رك و (سمندره) محافظه‌سنی اوغلی (ژورژ)ه براقه‌رق مجار قرالی نزدینه قاچدی .

پادشاه حضور همایونده (دراقولا)یی استنطاق ایده‌رك نتیجه‌سنده کلیبولیده حبس ایتدی . صربیه اوزرینه تکرار یوریه‌رك عثمانلی انشاآتندن اوله‌رق (سمندره) ضبط و (بلغراد) محاصره ایدلدی‌ایسه‌ده موفقیت حاصل اوله‌مادی . بوسنه قرالی ویرکوسنه ضم ایلدی . (راغوزه ، وندیك) ایلچیلری کلوب عرض تبریك ایتدیلر .

بوآرالق مجار قرالی و آلمانیا ایمپراطوری (سیکیسموند) وفات ایتمکله یرینه (ولادیسلاس) نامنده اون آلتی یاشنده برکنج ، قرال اولدی .

بلغراد محاصره‌سندن صکره «مزید بك» قوماندا‌سنده اوله‌رق مجارستانك «اردل» دیدیکمز «ترانسیلوانیا» ایالتنه آتیلان اردومز (زه‌نی ایمره) جوارنده برمجاراردوسنی بوزدقدن‌صکره «هرمانشتاد» محاصره‌سنده طوردی که مشهور «ژان‌هونیاد» بومحاصره‌یه امداد ایچون کله‌رك مزید بکی بوزدی. اوغلی‌ایله کندیسنی اسیرایدوب قتل ایتدی . بونك اوزرینه مجارلر ایلریلدیلر. سلطان مراد «قوله‌شاهین

یاقینلق ومشابهتلری چوقدر . مجارلر پك قدیم زمانلرده (اونغر) وبا (هونغار) اسمیله «اورال» طاغلرینك جنوبنده اوطوررلردی. آنلرده طبق ترکلر کبی (حزر) دینیلن برقومك تسلطیله وطنلرینی‌ترك ایده‌رك اوروپایه طوغری کلمشلر و (قارپات) طاغلرینی کچه‌رك شمدکی مجارستان صحراسنه یرلشوب اوراسنی ایکنجی وطن اتخاذ ایتمشلردی .

مجارلرده وقتیله عشیرت حالنده یاشامشلردر . اوروپاده یرلشدکدن صکره خرستیانلغی قبول ایده‌رك لاتین لسانی اوزره اوقویوب یازمشلردی . شمدیکی

پاشـا » یی ینه بر اردو ایله یوللادی ایسـه‌ده « وازاغ » ده مغلوب واسیر اولدی .

ژان هونیاد ، بوغالیبتلرله « نیکبولی » مغلوبیتنك آجیسنی چیقا‌ریوردی. قوماندا‌سنده‌کی عساکر، مجار سواریلریله «اردل» اجرتلی عساکر معاونه‌سی ، مجار ، چه، آلمان افرادی ایدی . ایرتسی سنه ژان هونیاد ، مجارستاندن صربیه اوزرینه ایندی . برطرفدن پاپانك مجارستان وکیلی قاردینال (ژولیه‌ن)، برطرفدن‌ده پاپا دردنجی (اوژن)ك تشویقاتیله اوروپادن ترکلری چیقارمق نیتیله (مجارسـتان ، پروسیا ، ساقسونیا ، باویرا ، صربستان، افلاق، لهستان) حتی (فرانسه، بلچیقا) دن بیله عسکر طوپلاندی. بویله براهل صلیب اردوسی اوزمانه قدر طوپلانمامش ایدی. هونیاد ، (سمندره) دن طونه‌یی کچه‌رك ، اورته‌لغی یاقوب ییقه‌رق (شهر کوینه) ، آندن (نیش) ه کلدی. (موراوا) Morava نهری اوزرنده وقوع بولان محـاربه‌ده ینه «هونیاد» غلبه چالدی. سلطان مراد (صوفیه) یه چکیلدی. دشمن اردوسنك کوزی (فلبه) اوزرینه دیکیلمش ایدی . آنك ایچون کمال سرعتله یوریور‌دی. (ایزلادی) دربندنده‌کی محاربه‌ده دخی غالب کله‌رك حتی (یالواج)

لسـانلرنده اسلاوجه ولاتینجه‌دن ماعدا آلمانجه ویر چوق زمان عثمانلی تابعیتنده قالدقلرندن ترکجه‌دن دخی برچوق کلمه آلمشلردر .

مجارلر (آلموس) نامنده‌کی خانلرنك معیتنده اوله‌رق شمدیکی مجارستانه کیرمشلردی . (آلموس) ك اوغلی (آرپاد) آلمانیا ایمپراطورله اتفاق ایده‌رك مجارستانده قالمش وکندیسـنه (اونغاریه) دوقه‌سی عنوانی ویردیرمشدر . خرستیانلغی بوندن اون عصر اول قبول ایدن (استه‌فان) نامنده بر دوقه‌در . ۱۰۰۰ تاریخ میلادنده پاپا «استفان»ه مجار قرالی عنوانی ویروب برتاج هدیه ایله‌مشدر .

Yalovatch صحراسنده سلطان مرادی بر دها بوزدی . آناطولیده ایسه قرمانلیلر فرصتی غنیمت بیله‌رك «آق حصار» «آق شهر» «بك شهر»ی چیکنه‌یوب (کوتاهیه، آنقره)یه، حتی بروسه اوزرینه بیله یوریدیلر. هونیاد، (یالواج) محاربه‌سنه قطعی بر حرب نظریله باقه‌رق چکیلدیکندن سلطان مراد علی‌العجله آناطولی‌یه کچوب قره‌مانلیلری ازدی ، فقط همشیره‌سنك آره‌یه کیرمسیله ینه عفو ایلدی .

ژان هونیادك اردوسنده مجار قرالی (ولادیسلاس) ایله صربیه قرالی (ویلیق اوغلی) ده بولنیوردی . سلطان مراد متارکه تکلیف ایتدی. بونك اوزرینه مجارستانده «سکدین» Szégédi ده عقد ایدیلن معاهدهٔ صلحیه‌ده : صربستان ایله هرسکك ژورژ برانقوویچه (ویلیق اوغلی) ، افلاق مملکتنك (ولادیسلاس) ه ترکی واسیر دوشن داماد (محمود چلبی) ایچون دخی یتمش بیك دوقه آلتونی فدیه اعطاسی قبول ایدلدی . فقط صربیه ایله افلاق ، مجارستانك تحت تابعیتنده قالدی . معاهده اون سنه ایچون عقد ایدلدی وصورتی ترکجه، مجارجه یازیلدی. سلطان مراد قرآن عظیم الشانه ، ولادیسلاس‌ده انجیله یمین ایتدیلر. ذات شاهانه بربری آردنجه ظهور ایدن مغلوبیتلردن صوك درجه‌ده

آرپاد سلاله‌سی ۱۳۰۱ سنهٔ میلادیه‌سنده منقرض اولمش و مجارلر بوندن صکره قراللرینی انتخابله تعیین ایتمکی اصول اتخاذ ایتمشلردر . بونلردن (سیکیسموند)ی بك کوزل طانیرز .

۱۵۷۰ سنهٔ میلادیه‌سنده شیمدیکی آوستریا ایمپراطورینك منسوب بولندیغی «هابسبورغ» خاندانی قرال طانیمشلر ایسه‌ده ۱۸٤۸ ده اختلال ایتمشلردی . روسیه‌نك یاردیمیله آوستریالیلر غالب کلدیلر . ۱۸٦۸ ده شیمدیکی ایمپراطور آوستریا ومجارستان دولتنی تشکیل ایدوب آوستریا ایمپراطورلغی و مجار قراللغی تأسیس ایتدی. ۱۸٤۸ اختلالنده مجار امرا واصیلزاده‌لرندن بك چوق کیمسه

متأثر بولنورکن « طوقات » ده والی بولنان بیوك شهزاده (علاءالدین) بکك خبر وفاتی کلدی . بناءً علیه تأثری صوك درجه‌یه واردی . وزیراعظم چندارلی «خلیل پاشا» ایله «اسحق پاشا»یی چاغیره‌رق سلطنتی بیوك اوغلی « سلطان محمد » ه ترك ایله فراغت ایده‌جکنی بیلدیردی . مانع اولمق ایسته‌دیلرسه‌ده اصرار ایلدی [٤٩ — فائده] یه باق . بونك اوزرینه « مغنیسا » ده والی بولنان شهزاده سلطان « محمد » ه بر نامهٔ همایون ارسال ایدلدی. مشارالیه (ادرنه)یه کلنجه سلطان مراد اسحق پاشا ایله حمزه بکی برابر آله‌رق مغنیسایه چکیلدی (٨٤٧) .

— ٣ —

سلطان (محمد ثانی) ادرنه‌ده جالس تخت اولدیغی زمان هنوز اون درت یاشلرنده ایدی . (سکدین) ده عقد معاهده‌یه مأمور اولان مرخصلرمز اکمال مأموریت ایلدکلری اثناده پاپا دردنجی (اوژن)ك یکنی قاردینال (قون‌دول‌می‌یه‌ری) (Co dolmierie) ده اورایه مواصلت ایتدی . پاپانك مجارستان وکیلی (ژولیه‌ن) ایله وندیك واستانبول ایمپراطورلغی مرخصلری تکرار حربه باشلانمق ایچون اصرار ایتدیلر.

عثمانلیلره التجا ایتمشدر . مرحوم سردار اکرم عمر پاشا ، مشیر محمد علی پاشا ، محمود پاشا ، میرلوا عثمان پاشا بونلر میاننده ایدیلر. زمانمزدده یکی عثمانلیلر ایله مجارلر آره‌سنده پك بیوك بر دوستلق حاصل اولمشدر .

براصلدن چیقدیغمز ایچون « مجار قرداشلرمز » ترکیبی بزده دخی پك بیوك برحس اویاندیرر .

شمدیکی مجارلر صنایعده، علومده ایلری‌یه کیتمکده‌درلر. بوکون پای تختلری اولان (پشته) اوروپانك اورته‌سنده اینجی کبی برشهردر . زراعت و تجارتلری کوندن کونه آرتمقده‌در .

معاهده‌نك عقدندن هنوز اون کون کچمش ایدی. پاپا وکیلی: [بردینی آیری‌یه ویریلن یمینك حکمی یوقدر] دیه حکم ویردی. والحاصل هونیاده بلغارستان قراللغی وعد ایدیلدی. فقط عثمانلیلرك صربیه‌ده یدلرنده بولنان مواقعك تسلیمنه قدر هیچ برحرکت اجرا ایدلمه‌مسنه قرار ویریلدی. عثمانلیلر اوموقعلری تخلیه ایدرك تسلیم ایدر ایتمز (ژان هونیاد) ده قوتلی بر اردو ایله بلغارستانه کچدی. (نیکبولی) دن (وارنه)یه طوغری یوریمکه باشلادی (۸٤۸).

دولت، سرکارنده اون‌درت یاشنده نوجوان برپادشاه، قارشیسنده دهشتلی بر اهل صلیب اردوسی اولدیغی حالده داخلی و خارجی بر مهلکه‌یه کیرییوردی. بونك اوزرینه صدراعظم (خلیل پاشا) ایله وزرادن (شهاب‌الدین پاشا)، (صاروجه پاشا) و سائر ارکان حکومت سلطان مرادی دعوته قرار ویردیلر. مسئله‌یی حکیمانه، ظریفانه سلطان محمده آکلاتدیلر. هم پادشاه، هم‌ده ارکان دولت طرفندن نامه‌لر یازیلدی. سلطان مراد اولا اجابت ایتمدی ایسه‌ده سلطان محمد یازدیغی ایکنجی نامه‌ده حقیقةً پادشاهزاده‌لکه لایق برلسان منطق ایله:

[اکر پادشاه سز ایسه‌کز دین دولتك خدمت ایستدیکی زمانده استغنا کوسترمه‌کز وظائف پادشاهی‌یه مغایردر. اکر پادشاه بن ایسه‌م

---

٥٣ — فائده

ایالات عسکری

اوته‌دن بری عثمانلی مملکتی ایالات وسنجاقلره آیرلمشیدی. ایالت، عادتا ولایت دیمکدر. ایالتلرده وزیرلر، بکلربکیلر و میرمیرانلر، سنجاقلرده‌ده میرلوالر، بکلر بولنوردی. وزیرلردن ماعداسنه «امرا» دینیردی.

ایشته سزه امر ایدییورم ، سـلاخ باشنه کلیکز . لزوم اطاعتی سزه اخطار ایدییورم] .

مآلنده بیان حال ایتدی . سـلطان مراد ده آناطولی اردوسنی آله‌رق بوغاز ایچندن جنویز کمیلرینه راکباً روم ایلی‌یه کچدی .

(وارنه) یی محـاصره ایدن (ژان هونیاد) اردوسنه مجار قرالی (ولادیسلاس) ده التحاق ایتدیکی کبی افلاق بکی (دراقولا) ، پاپا وکیلی (چزارینی) Césarini ، اکری (Erlau)، وارادین (Varadin) پسقپوسلری‌ده موجودایدیلر. بواهل صلیب بلغارستانده کلیسالره‌بیله ایتمدك حقارت براقمادی .

ساطان‌مراد (ادرنه)ده اردوسنی تنظیم‌ایتدکدن صکره (وارنه)یه طوغری یوریدی . دشمن وارنه‌یی آلمش ایدی . ایکی اردو قارشو قارشـویه کلنجه سـلطان مراد معاهده نامه‌یی بر مزراغك اوجنه طاقدیروب عثمانلی سنجاغی یانـه دیکدی . محاربه ابتدا ایتدیکی انناده بزم آناطولی عسکری بوزولدی. (قره‌جه) بك کبی امرادن‌بعضلری شهید دوشدیلر. والحاصل پادشاهك یاننده قپوقولی بلوکلرندن ماعدا عسکرقالمادی. حتی سلطان مراد بیله رجعت ایدرکن قره‌جه بك :

— آمان پادشاهم ، ثبات. دیه‌رك آتنك دیزکینلرندن طوتدی .

عثمانلی دولتی صرف برعسکر حکومتی اولدیغندن وزیرلرله امرا هم ملکیه ایشلرینی ، هم‌ده عسکری وظیفه‌لرینی کوررلردی .

اسکی تعبیرلردن (دیرلك) کچینه‌جك ومدارتعیش دیمکدر . سنوی یوزبیك آقچه‌دن زیاده دیرلکی اولان تیمارلره « خاص » دینیر و بونلر وزیرلرله امرایه توجیه اولنوردی . خاص صاحبی اولان ایالت پاشالریله سنجاق بکلری محاربه‌یه کیتدکلرنده دیرلکلری قاچ یوز بیك آقچه‌دن عبارت ایسـه بهر بش بیك آقچه ایچون بر (جبه‌لو) یعنی سلاحی مکمل وکندیسی محاربه‌یه الویریشلی بر سواری

بو آرالق مجار قرالی آتنی سوره‌رك پادشاهك اوزرینه هجوم ایتدی. فقط (قوجه خضر) نامنده براختیار یکیچری قرالك اولا بارکیرینی، صکره کندیسنی کسه‌رك باشنی سلطان مرادك اوکنه قویدی. باش درحال مزراق اوجنه طاقیله‌رق دشمن اردوسنه کوستریلدی. بوحال آنلره دهشت ویره‌رك فراره باشلادیلر. مهترخانه قوتلی سسلرله بیوجك برولوله‌ٔ غالبیت چالدی. پاپانك مجارستانده وکیلی (ژولیه‌ن)، ایکی پسقپوس وسائره مقتول اولدیلر. امرادن روم ایلی بکلربکی «داود» پاشا بومغلوب اردویی قوغالادی. هونیاد جانی پك کوجلکله قورتاردی. عثمانلیلرك ده یوزی کولدی.

ادرنه‌یه عودتده سلطان مراد ایکنجی دفعه اوله‌رق سلطنتی اوغلی سلطان محمده براقوب (مغنیسا)یه کیتدی ایسه‌ده یکیچریلر ادرنه‌ده ظهور ایدن بربیوك یانغین اثناسنده فساد چیقاردیلر. زوربالره یارمشر آقچه ترقی ویریلدی. فقط سلطان محمد پك کنج اولمغله اطاعت عسکریه‌نك قابل اوله‌میه‌جغی ده آکلاشیلدی. ارکان دولت سلطان مرادی تکرار چاغیروب ادرنه‌ده (بوجق) تپه‌ده بیعت ایتدیلر. سلطان محمد مخلوعا مغنیسایه دوندی.

کوتورمکه مجبور ایدی. مثلا اوچ یوز بیك آقچه خاصی اولان بر وزیر مطلقا آلتمش جبه‌لو کوتوره‌جك ایدی.

ایالت عسکری: یرلی قولی (پیاده)، سرحد قولی وطوپراقلیناملرنده سواری عساکردن تشکل ایتمش ایدی.

(یرلی قولی): ایالت پاشالری ایله سنجاق بکلرینك قوماندا واداره‌لری آلتنده ایدی. بوعسکر خدمته کیردیکی زمان معاش وتعیین آلیردی. بونلر: عزب، سکبان، تفنکجی، اجاره‌لی، لغمجی، مسلم ناملریله بش صنفه آیرلمشیدی.

— ٤ —

استانبول ایمپراطورینك ژان هونیاد وقعه‌لرنده پارماغی، حیله‌سی، فتنه‌سی وار ایدی. سلطان مراد بوكا واقف ایدی. مجار مسئله‌لری بیتنجه نظر دقتی (موره) Morée اوزرینه چویردی. موره‌ده امانوئلك اوغللرندن (قسطنطین) ایله (دیمتریوس) اولجه دولت علیه تابعیتنی طانیمش اولان روم سرکرده‌لرینی قوغمش و (كوردوس) برزخنه شمالدن هجومی منع ایچون باشدن باشه سور چكه‌رك بیوك خندقلر قازدیرمش ایدی كه بوكا «كرمه حصار» Mur de l'Hexa-milion دینیر. سلطان مراد، (ترخان) بكی موره اوزرینه یوللادیغی كبی كندیسی‌ده بالذات كیده‌رك (كرمه حصار) ی، (كوردوس) ی (پاتراس) ی والحاصل شمال طرفلرینی ضبط ایتدی. بواثناده «راغوزه» سفیرلری كلوب عذرلر دیلدیلر. پادشاه‌ده بش یوز دوقه آلتونی ویركولرینی بیك آلتونه ابلاغ ایتدی.

آرناوودلق ویاخود (میردیتا) رئیسی (قاستریوتی) عثمانلی تابعیتنی قبول ایده‌رك حتی اوغللرینی معیت پادشاهی‌یه ویرمش ایدی. بونلردن

(عزب صنفی): صرف بیكارلردن متشكل ایدی. (سكبانلر): فوق العاده احتیاج زماننده كندی رضالریله عسكر اولان كویلولردن ایدی. (اجاره‌لیلر): حدودلرده بولنان شهر وقلعه‌لرده‌كی طوپجیلر ایدی. بونلر اجرتله استخدام ایدلدكلرندن اجاره‌لی نامنی آلمشلردر. (مسلملر): اردو پیشدارینك اوكنجه كیدوب یوللری وكوپریلری تعمیر ایدرلردی. مسلملر روم ایلی اهالیسندن و اكثریتله خرستیان افرادن ایدیلر. آناطولی مسلملرینه «یوروك» تعبیر اولنوردی.
(سرحد قولی): حدودلرده دشمن تجاوزینی منع ایتمك اوزره تأسیس ایدلمش

«اسکندر» بك، هونیادك اینك غالب کلدیکی زمانلرده اردو (موراوا) طرفلرنده بولنورکن بورایه کلن آرناوود زادکانك تشویقاتنه قاپیلیر وبرکیجه رئیس افندینك یعنی سرکاتب پادشاهینك چادرینه کیره‌رك آرناوودلغك مرکزی اولان (قروایا) یعنی (آق‌حصار) محافظنه خطاباً کندیسنك اورایه والی نصب اولندیغنه‌دائر رئیسی خنجرایله قورقوده‌رق الندن برفرمان آلدقدن‌صکره بیچاره‌یی قتل‌ایله فرارایدر. اسکندر (میر-دیتا) طاغلرینه وارنجه کندیسنی بکله‌ین آلتی یوز کشی‌یه ملاقی اولور ویالکز باشنه (قروایا)‌یه کیره‌رك فرمانی قوماندانه کوسترمکله حصارك آناختارلرینی آلیر. بعده کیجه‌لین آدملرینی ایچری‌یه صوقه‌رق اوراده‌کی عساکر مستحفظه‌یی بوغازلاتیر. خبرعصیان سائرمحللردن‌ده طویولور. (کیغالق)، (طوسقه‌لق) بکلریله یانیه طرفلری، حتی قره‌طاغ وویوده‌سی (استفان) بیله بو عصیانه داخل اولور. دیکر طرفدن‌ده (هونیاد) اردولرمزی بوزییوردی. حتی «مصطفی پاشا» قوماندا‌سیله کوندریلن اردو بیله مغلوب وپاشا اسیر اولدی.

٨٥١ ده پادشـاه بالذات اوزرینه کیده‌رك (قروایا) یی ضبط و«اسکندر»ی طاغلره فرار ایتمکه مجبور ایتدی. بومحاربه‌لرده کلیبولی طوپخانه‌سندن اوسته‌لر جلب اولنه‌رق طوپلر دوکدیرلدی.

برسواری صنفی ایدی. دائمی ایدیلر. بونلرك دلی (دلیل)، کوکللی، بسلی اسملرنده اوچ شعبه‌سی وار ایدی.

(طوپراقلی سواری): خاص، تیمار و زعامت صاحبلرینك محاربه زماننده چیقاردقلری جبه‌لو عسکر ایدی‌که صلح زماننده دولت بونلره طوپراق کوستریر، آنلرده بوطوپراغك عشریله کچینیرلردی.

یکرمی بیك آقچه‌دن یوز بیك آقچه‌یه قدر قیدلی حاصلاتی اولان دیرلکه «زعامت»، اوچ ویا آلتی بیك آقچه‌دن یکرمی‌بیك آقچه‌یه قدر اولان دیرلکه‌ده (تیمار) دینیردی.

تا «تیمور» وقعه‌سنده اللی سنه عمر قازانمش اولان استانبول ایمپرا‌طورلغی بتون بتون ضعف ایچنده قالمشیدی. ایمپراطور یدنجی (یوان) وفات ایدرك میراثی (دیمتریوس)، (طوماس) و(قسطنطین دراغازه‌س)ه قالمشیدی. بونلر (یوان) دن محلول تخت ایچون رقابته قالقیشدیلر. سلطان مراد «دیمتریوس»ه خبر کوندره‌رك تختی «موره» دسپوطی (قسطنطین)ه ترك ایتمسنی امر ایتدی. بونك اوزرینه «قسطنطین» ایمپرا‌طور اولدی که بوذات استانبولك صوك حکمداریدر.

سلطان مراد قیشك عودتی اوزرینه آرناوودلقدن رجعت ایتمش واسکندر بکه تکلیف ایتدیکی بش بیك دوقه آلتونی ویرکو ایله عثمانلی تابعیتنی قبول ایتدیره‌مه‌مش ایدی. حتی عودتده اسکندر بك

---

٥٤ — فائده

اصطلاحات تاریخیه

اسکی تاریخلرمزده بعض اسملر، ترکیبلر واردرکه شمدیکی حالده متروك اولدیغی ایچون بردن‌بره آکلاشیله‌ماز. بوسببله ایجاب ایتدکجه برر ایکیشر یازیله‌جقدر.

انکروس = مجار
نمچه = آوستریا
لاس = صرب
اردل = مجارستانك شمدیکی (ترانسیلوانیا) قطعه‌سی
بوغاز کسن = روم ایلی حصاری
آرناوود اسکندریه‌سی = اشقودره
کوس‌اووه = قوصوه
لاس اوغلی = لازاری

کوزلجه حصار = آناطولی حصاری
ویلیق اوغلی = ژورژ برانقوویچ
آلاجه حصار = قروشه‌ویچا
یالاق‌آباد = یالوه
سرف = صرب
بالیوس = وندیك سفیری
کورودس = قورنت، اینه‌بختی
ژیغمونه = سیکیسموند (مجار قرالی)

اردونك یولنی کسه‌رك ایچه ضایعاتده سبب اولمشیدی . سلطان محمد ایلك بهارده تکرار آرناوودلغه کیتمك اوزره تدارك کوریرکن ینه «هونیاد» باش کوستردی. آرناوودلرله صربلره کووه‌نه‌رك برابرنده اولاح ، آلمان قره بیناجیلری ، بوهمیا ، چه ، مجار ، اردل وسائره عسکری اولدیغی حالده صربیه‌یی چیکنه‌دی . هونیاد ، بودفعه مجار قرالی قائمقامی ایدی. چونکه ولادیسلاس «وارنه» محاربه‌سنده مقتول اولمشیدی .

سلطان مراد اردوی همایونی آله‌رق بودفعه ینه هونیادك اوزرینه یوریدی . دشمنه جد اکبری «برنجی مراد»ك صوك محاربه میدانی اولان (قوصوه) ده یتیشدی (۸۵۲) . بومحاربهٔ مدهشه اوچ کون دوام ایتدی. متفقین اون یدی بیك مقتول ویردی. اردولری صوك

---

۵۵ — فائده

کیسه — آقچه

کیسه — اسکی زمانلرده کیسه‌لرك درونده بولنان پاره‌نك مقداری آلتون وکوموش اولدیغنه کوره باشقه باشقه‌ایدی. بومقدار همان هرعصرده دکیشمشدر. ینه اسکی زمانلرده آقچه‌ده «کیسه» وفیلوری آلتونی که ـ فاتح زماننده ٤٠ آقچه ایدی ـ آنده « صره » تعبیری مستعمل‌ایدی. تاریخلرمزك بیاننه کوره اوللری کیسه دینیلدیکی اوتوز بیك آقچه ویاخود اون بیك آلتون آکلاشیلیر ایدی . فاتح عصری ایله بایزید ثانی عصرنده کیسه‌لرك کوموشی اوتوز وآلتونی اون بیکرلك ایدی . دها صکره‌لری طرابلس ، تونس وجزایر ضربخانه‌لرنده ضرب اولنمش (سلطانی آلتون) کیسه‌لرینك هربری بیك عددلك اولدیغی کبی ۹٤٤ تاریخلرنده یکرمی بیك ، ۱۰۷۰ سنه‌لرنده قرق بیك و ۱۱۰۰ دن صکره‌کی سنه‌لرده اللی بیك آقچه برکیسه اعتبار اولنمشدر . صوك سنه‌لرده (استانبول

درجه‌ده منهزم اولدی . ژان هونیاد قاچدی . سلطان مراد اولکی مغلوبیتلرك آجیسنی چیقاردی .

مشارالیه بومحاربه‌دن صکره اصلاحات ایله اوغراشدی. ذوالقدر اوغلی سلیمان بکك کریمه‌لرندن برینی سلطان محمده تزویج ایده‌رك دوکون یاپدی. عثمانلیلغك اسکی نشئه‌سی عادتا عودت ایتمشیدی .

ادرنه‌ده ، بروسه‌ده جامعلر ، مدرسه‌لر ، خیرات مکمله وجوده کتیردی. فقط (٨٥٥) سنه‌سنده «ادرنه»ده بردن بره باش آغریسنه اوغرایوب ایکی کون صکره ارتحالی وقوعه کلدی . وفاتی ، سلطان محمدك « مغنیسا » دن « ادرنه » یه ورودینه قدر اون اوچ کون قدر صاقلاندی . نعشی جلوس محمدی‌یی متعاقب بروسه‌یه نقل اولنه‌رق دفن ایدیلدی .

کیسه‌سی) (کیسهٔ رومی) (کیسهٔ دیوانی) و (کیسهٔ مصری) دیه اسملر ویرلمشدر . والحاصل کیسه‌لرك مقداری حال و زمانه و نقودك رواجنه کوره دکیشمش واك صکره بش‌یوز غروشده قالمشدر. یقین زمانلرده مالیه حساباتنده معاملات علی‌العموم (کیسه) اوزرینه جریان‌ایدر وآلیش‌ویریشدده کیسه قوللانیلیردی. بش کیسه‌یه، یوز کیسه‌یه آلدم تعبیرلری ایسه اون اون‌بش سنه‌دنبری ایشیدلمز اولدی . حتی سلطان محمود ثانی زمانندە ضرب اولنمش اولان متالیك مسکوکات قوللانلمغه باشلادقدن صکره آلتیلقلر ایله بشلکلر ، یوزلکلر ، الیالکلر صاییلوب ویریلیر ، یکرمیلکلر ، اونلقلر ایسه صاییلمقده کوجلك چکیلدیکی ایچون یکرمیلکدن بیك و اونلقدن ایکی بیك عددی بر کیسه‌یه قونلوب اویله‌جه بش یوز غروش اوزرندن آلنوب ویریلیردی .

آقچه — سلطان اورخان غازی زماننده کسیلان ایلك عثمانلی سکه‌سیدر . اوزمانه قدر (درهم) اسمی واصولی قوللانیلیردی. بواسم ایله اصول قالدیرلدی و (مغول) لساننده بیاض سکه معناسنه اولان (آقچه) کلمه‌سی قبول ایدلدی .

— ٥ —

سلطان مراد ثانى ، حين وفاتنده ٤٩ ياشنده ايدى. اوتوز برسنه پادشاهلق ايتمش، (وارنه) محاربه‌سنه عزيمتنده جلوس ايتديكى وعودتنده حكومتى ينه سلطان محمده براقوب برآز صكره تكرار جالس اولديغى قبول ايديله‌جك اولورسه اوچ دفعه تخته چيقمشدر .

اورته بويلو ، آچيق آلنلى ، قيرمزى‌يه مائل آق بكزلى ، قويو الا كوزلو، قومرال قاشلى، سيرك ديشلى، كولر يوزلى ايدى . سلطان علاءالدين ، محمد ، احمد ، اورخان ، حسنناملرنده بش شهزاده‌سى دنيايه كلمشدر .

زماننده ديوشيرمه اصولى تنظيم ايديله‌رك خرستيان چوجقلرى آناطولى‌يه كوندريلير، عثمانلى لسانى اوزره اوقويوب يازمه اوكره‌ديلير ، بونلرك برقسمى كميجيلكه ، و برقسمى‌ده او زمانك مكتب حربيه‌سى حكمنده اولان ادرنه تعليمخانه‌لرينه سوق ايديليردى . سلحدارلرله غربا يعنى اوته‌دن بريدن كلمه يبانجى كيمسه‌لردن مركب عسكرى آلايى كندى تأسيسيدر .

سلطان اورخان زماننده كسيلن آقچه‌لر ميانده (ايكى آقچه‌لك) و سلطان محمد زماننده كسيلنلرده‌ده (اون آقچه‌لك) سكه‌لر موجوددر. حتى مرادثانى وزراسندن (لالايوركج) پاشا دخى پادشاهك مساعده‌سيله آناطوليده آقچه كسديرمشدركه (لالايوركج آقچه‌سى) ديه معروف ايدى .

بكلربكى آقچه‌سى، قلب آقچه، قزيل آقچه، قيريق آقچه ناملرنده بر طاقم قلب ومغشوشلرى‌ده ظهور ايتمشدر. ١٢٣٤ تاريخندن صكره آقچه كسيلمه‌مشدر .

[تقويم مسكوكات عثمانيه] .

سكزنجى باب

فاتح سلطان محمد

— ١ —

٨٥٥ سنه‌سى محرمنك اوچنجى كونى ادرنه‌ده ايكنجى دفعه‌اوله‌رق جلوس ايتمشدر. هنوز يكرمى بر ياشنده ايدى. پدرى مراد ثانينك خبر وفاتى آلنجه برعرب آتنه بينه‌رك و :

— بنى سون آرقه‌مدن كلسون .

ديه‌رك سوردى. ايكنجى كونى «كليبولى» يه واردى . «ادرنه» يه مواصلتنده (خليل پاشا) يى صدارتده ابقا، (اسحق پاشا) يى آناطولى بكلر بكى نصب ايتدى .

سلطان مرادك (اسفندياراوغلى) كريمه‌سندن هنوزسودده بولنان «احمد» نامنده‌كى شهزاده‌سى بوغولدى . سلطان محمد، اوكى والده‌سى صرب پرنسسى «مارا» يى پدرى صرب قرالى نزدينه يوللادى . استانبولدن تبريك ايچون «قسطنطين دراغوزس» نامنده برايلچى كلدى.

---

٥٦ — فائده

رشوت

حتى روايات تاريخيه‌دندركه فاتح، بركيجه صباحه قارشى صدراعظم خليل پاشايى نزدينه چاغيردر. پاشا، بووقتسز دعوتدن فوق العاده تلاش ايده‌رك بتون بتون جانندن قطع اميد ايله يانه برآز آلتون (!) آلير. حضور پادشاهى‌يه عرض ايدر (!). پادشاه، صدراعظمك بوتلاشنى كورنجه :

فاتح سلطان محمد خان ثانی

قبول وحقنده التفات ایلدی . بوندن ماعدا (راغوزه ، وندیك ، جنوه ، غلطه‌ده‌کی جنویزلر ، ساقیز ، مدیللی ، ردوس شوالیه‌لری ، صربیه ، افلاق ، ژان هونیاد ، اسکندر بك و ایمپراطورك قارداشلری ، موره دسپوطلری دیمتریوس ایله طوماس) سفیرلر یوللایوب تبریك ایتدیلر . سلطان محمد جمله‌سیله اوچ سنه مدتله متارکه عقد ایتدی. قرمان اوغلی ابراهیم‌بك برمعتاد عصیان ایده‌رك اسکی آیدین، کرمیان اوغلری نسلندن یاننده بولنان برقاچ سرسری‌یی آیارتمش وکندیسی (علائیه) طرفلرینه صالدیرمش

— لالا، امین اول، نه‌خزینه‌کی ایسترم، نه‌حیاتکه قصدم واردر. مرادم یالکز استانبولك فتحنه معاونتکدر . بویاصدیغی کوردکمی ؟ اویقوسزلقله دونه دونه بوحاله کتوردم . کیجه ، کوندوز خیال ایتدیکم استانبول فتحی حاصل اولمدقجه راحت ایتمك احتمالم یوقدر.) دیر وپاشانك مواعیدی اوزرینه :

— روملرك پاره‌سندن صاقین

امر تهدید آمیزیله ختم کلام ایلر .

[اوراق پریشان — کمال]

ایسه‌ده «اسحق پاشا» اردو ایله اوزرینه کیتدی . حضرت پادشاه دخی اولا «بروسه»یه، صکره «قرمان»ه توجه‌ایتمکله سرسریلر پریشان، قرمان اوغلی دخی قیزینی ویره‌رك «طاش ایلی» ندن طالب امان‌اولدی.

قرمان سفرندن بروسه‌یه عودتنده یکیچریلر جلوس بخششی ایسترز دیه آیاقلاندیلر. اون کیسه آقچه ویریلدی . فقط آغالری ایله سائر بیوکلری عسکرلکه یاقیشمایان بو حاللردن طولایی قامچی ایله دوکولوب عزل اولندیلر .

ایمپراطور، قرمان اوغلنك قیامنی بهانه ایده‌رك سلطان مراد زماننده استانبولده محفوظ بولنان (سلیمان چلبی) نك طورونی شهزاده «اورخان»ك ویرکولرینی ایسته‌دی. مقصد پادشاهی ذاتاً استانبول فتحی ایدی. جلوسنی متعاقب اطرافده‌کی حکومتلرله عقد متارکه ایدیشی‌ده بوسببه مبنی‌ایدی. اوزمان استانبول ایمپراطورلغی پك زیاده‌کوچولمش ایدی . (قسطنطینیه) دن ماعدا مرمره دکزی ساحانده (سیلوری) ایله بر ایکی‌کوی وقره دکز ساحانده‌ده برقاچ موقع قالمش ایدی . ترکلرك اوروپا قطعه‌سنده یرلشه‌بیلملری‌ده آنجق « استانبول » ك فتحیله ممکن اوله‌جق ایدی .

---

۵۷ — فائده

صربلر

صربلر بوندن بیك ایکی یوز، بیك اوچ یوز سنه اول مجارستانده کائن (قارپات) طاغلرینك‌اوته طرفلرندن شمدیکی بولندقلری‌اراضی‌یه هجرت ایتمشلردر. بونلر برطاقم قبیله‌لردن مرکب ایدیلر. حکومتلری یوق ایدی. خرستیانلغی قبول ایتدکدن برعصر صکره یعنی ۱۰۱۹ میلادی تاریخنده استانبول ایمپراطوری

قسطنطنیه، خرستیانلغك اوزمان اك کوزل شهری ایدی. اولجه بش یوز بیك قدر نفوسی وار ایکن یوز سکسان بیکه قدر اینمش ایدی. فقط سوری، قلعه‌سی برنجی درجهٔ اهمیتده ایدی. حتی برخیلی زمان عثمانلیلرك، عثمانلیلردن اول سائر اقوامك هجوملرینه مقاومت ایتمش ایدی. مع‌هذا عثمانلیلر بو دورده فنون عسکریه‌ده فوق‌العاده مهارت کسب ایتمش اولدقلری کبی قلعه‌نك ضبطنی قولایلاته‌جق واسطه‌لرده تدارك ایتمشلر ایدی.

ییلدیرم بایزیدك آناطولی حصارینی انشا ایتدیکنی یوقاریده کورمش ایدك. سلطان محمد ده قرمان سفرندن صکره بوغازه کله‌رك شیمدی روم ایلی حصاری دیدیکمز «بوغاز کسن» حصارینی یاپدی. شو حالده استانبولك اوروپا ایله مناسباتی کسیلمش اولدی. ایمپراطور سفیرلر یوللادی. حصارك انشا ایدلمسی متارکه‌یه منافی اولدیغندن طولایی پروتستو ایلدی. سلطان محمد ده سفیرلره:

— بن سزك علیهکزه برتشبثده بولنمیورم. مملکتمی محافظه ایچون

(واسیل) ك زماننده بیزانس دولتنك برولایتی حالنه کیردی. بونلره ایلك دفعه استقلال قازاندیران (استه‌فان نمانیا) نامنده برسرکرده‌در. استه‌فان، قراللغی اعلان ایتمش وبونك طورونلرندن (استه‌فان دوشان) ماکدونیا ایله آرناوودلغی وتسالیا ایله یونانستانك شمال طرفنی ضبط ایدرك بیوك برحکومت تشکیل ایتمشیدی. بوسلسله ١٣٦٩ سنهٔ میلادیه‌سنده محو اولوب «دوقاچین» سلسله‌سی ظهور ایله‌مشدر. عثمانلیلرله ایلك حرب ایدن بو «دوقاچین» در. مرقوم مغلوب اولوب وفات ایتدی. قوصوه محاربه‌سنده سلطان مراده قارشی کلن قراللر میاننده بوسلسله‌دن (بلیانوویچ) نامنده برقرال وار ایدی. بودخی محاربه‌ده مغلوب وبالآخره مقتول اولمشیدی. صربیه‌نك تاریخی بوندن صکره تاریخ عثمانی ایله برابر یورور.

چالیشیورم که هیچ برزمان نقض عهد دکلدر. ایمپراطورکز مجارلرله اتفاق ایده‌رك کمیلریله پدرمك کلیبولیـده یولنی کسمش و پك بیوك برمخاطره‌یه براقمش ایدی. اونوتدیکزمی؟ پدرم اوزمان جنویزلیلردن معاونت ایسته‌مکه مجبور اولمشیدی. بن هنوز کنج، ادرنه‌ده بولنیور ایدم. بزقورقومزدن تیتریبور ایدك ، سزایسه بزم فلاکتلرمزه کولیور ایدیکز. پدرم وارنه‌ده ایکن روم ایلی ساحانه برقلعه یاپه‌جغنه یمین ایتدی. بن آنك یمینی یرینه کتیرییورم. ملکمك اوزرنده ایسته‌دیکمی یاپمقلغمه قارشی بنی منع ایتمکه ویا ایشمه قاریشمغه حقکز ویا قدرتکز وارمیدر ؟ ایکی ساحل دخی بنمدر. ایمپراطورکزه دییکزکه شیمدیکی پادشاه اولکیلره بکزه‌میور . شیمدی سز کیده‌بیلیرسکز ، فقط بردها بویله خبرلری کیم کتیریرسه دریسنی یوزرم . »

مألنده جواب ویردی . روم ایلی حصارینه بیوك طوپلر قو -

---

٥٨ — فائده

فتحدن صکره

حضرت فاتح بتون وزرا وامراسی معیتنده اولدیغی حالده (اکری قپو) دن مظفراً کیردیکی زمان طوغریجه (آیاصوفیه) یه کیده‌رك اومعبد عظیمك لطافت معماریه‌سنی تماشایه باشلامش وبوصره‌ده بریکیچری‌یی کلیسانك کوزل طاشلرندن برینی سوکمکله مشغول کورنجه الندەکی طوپوز ایله حریفك باشنه اوره‌رق :

— بن سزه مالجه اولان یغمایه رخصت ویرمش ایدم . ملك ایسه بنمدر. دیه‌رك منع ایتمشدر . بواثناده نماز وقتی حلول ایتمکله برمؤذنه اذان محمدی اوقومه‌سنی امر ایدرك آیاصوفیه‌ده جماعتله نماز قیلمشدر . بونمازك ایکندی نمازی اولدیغی مظنوندر .

نولدی. حتی محافظه‌سنه «فیروز» آغا نامنده برینك قوماندا اسنده اوله‌رق درت یوز یکیچری تعیین ایدلدی .

سلطان محمد ادرنه‌یه عودتنده ایمپراطورده استانبولك قپولرینی قپامش، شهرده‌بولنان اسلاملری حبس ایتمش ایدی. پادشاه، (موره)ده بولنان ایمپراطورك قرداشلرینی آکا معاونتدن منع ایچون (طرخان) بك ایله اوغللرینی برادر ایله اوزرلرینه یوللادی .

ایمپراطورك خدمتنده بولنان (اوربان) نامنده بر مجارلی طرف دولته کلدی . استانبول دیوارلرینی ییقه‌جق جسیم طوپلر دوکدی. بو طوپلرك اك بیوکی ادرنه‌ده دوکولدی . بو طوپی ٦٠ الی ۱۰۰ اوکوز چکر ، ثقلنی ۷۰۰ طونیلاته اولوب ۱۲۰۰ اوقه‌لق کوله‌لری بیك متره‌یه قدر آتاردی [*] .

[*] فاتحك کندی ترتیب وحسابی اوزرینه مهندس (مصلح‌الدین) و (صاریجه سکبان) ایله (اوربان) نامنده برمجارك دوکدکاری طوپدرکه اوچ یوز قنطار باقردن اعمال اولنمشیدی. اون ایکی قنطار آغیرلغنده مرمر کله‌یی برمیل مسافه‌یه آتاردی . اودوده بولنان طوپلرك مقداری دخی اوچی بیوك اولمق اوزره یوز اوتوزه بالغ ایدی .

پادشاه غراندوق ویابیوك آمیرال دینیلن و ایمپراطوردن صکره روم ایمپراطورلغنك اك بیوك آدمی اولان (لوقا) یی حضورینه چاغیروب التفات ایتمش وایمپراطورك نره‌ده بولندیغنی صوردارکن حضوره برقاچ ضابط کیره‌رك طیشاریده ایکی یکیچرینك ایمپراطوری کندیلری اولدیردکلرینی سویلدکلرینی خبرویرمشدر. فاتح بیکارجه سنه‌لك بردولت قدیمه‌یی زیروزبر ایتمش اولدیغی وصوك ایمپراطوری مقتول بولندیغی حالده باشنی ممالك عثمانیه‌ده تشهیر ایتمك خاطرینه کلمکله ایمپراطورك نعشی بولنمسنی وباشنك کتیرلمسنی فرمان ایلدی .

نعشی آرامغه کیدنلر بولمقده کوجلك چکمه‌دیلر. چونکه (قسطنطین) حکمدارلق علامتی اولمق اوزره اوزرینه اوفاجق اوفاجق آلتون قره قوشلر میخلی

سلطان محمد شهرك پلانلرینی، هجوم خطلرینی چیزمش، عثمانلی اردوکاهی اوله‌جق محللری کزمش، تعیین ایتمش، طوپ باطاریه‌لرینی تعبیه ایده‌جك محللری کوسترمش ایدی. آغیر طوپلر تاریخ میلادك ١٤٥٣ سنه‌سی شباطنده (ادرنه) دن بیزانس اوزرینه طوغری آغیر آغیر یوریتکه باشلامشدر.

— ٢ —

فاتح محمد، اوتاغنی (اکری قپو)نك قارشیسنده‌کی تپه‌یه قوردی. صاغ جناحده یوز بیك، صول جناحده اللی بیك عسکر بولنیور، «زاغنوس» پاشا غلطه تپه‌لرینی طوتیوردی. اردوده اوچ بیوك طوپله برابر ایریلی اوفاقلی اون‌درت باطاریه طوپ دها وارایدی. بونلردن ماعدا تخته قوله‌لر و سائر محاصره آلاتی موجود ایدی. دکزدن دخی (بالطه اوغلی سلیمان) بك قومانداسنده دونانما کلیوردی (٨٨٧ ربیع الآخر).

(ارغوان) رنکنده بر آیاق قابی کییر ایدی. نعش حضوره کتیریلنجه استانبول فتحی مژده‌سیله برابر باشك آناطولیده تشهیرینی و نعشنك خرستیان آیینی اوزره وکال احتراماله دفن ایدلمسنی امر ایلدی.

ایمپراطور عثمانلی عسکرینك سوردن ایچری‌یه کیردکلرینی و ایش ایشدن کچدیکنی آکلاینجه شورایه بورایه باش اوره‌رق:

— نی اولدیره‌جك برخرستیان یوقمی؟ دیه فریاده باشلامش ایدی. روایته نظراً ایکی یکیچری ایمپراطوری طانیمامشلر واوزرینه قلیچ اوشوره‌رك بری یوزندن ودیکری آرقه‌سندن ایکی بیوك یاره آچمشلردر. ایمپراطور درحال اورایه دوشوب تسلیم روح ایلامشدر.

[مفصل]

ایمپراطور «قسطنطین دراغوزس» روم ایلی حصارینك انشاسی تاریخندن بری شهره متانت ویرمکدن خالی قالمامشیدی . اجنبی

استانبول محاصرەسی رسملرندن : سفن حربیهٔ عثمانیەدن برطاقمنك قرەدن یوریدلمسی

تاریخلرینك ویردیکی معلوماته کوره ایمپراطورك قوتی سکز طقوز بیك رادەسنده اولوب بوکا اوتوز اوتوز بش بیك قدر الی سلاح طوتار

---

٥٩ — فائده

پطریق نصبی

روم تاریخلرینك روایتنه کوره استانبولده جامعه تحویل ایدیلان کلیسالرك عددی قرق ایکی ایسەده اکثرینك اسملرینی نه روملر ، نەده آثار عتیقه علماسی بیلەمەمکدەدرلر .

فاتح . دخولنك اوچنجی کونی « روم - اورتودوقس » لرینك پطریق

اهالی ایله سائر کوکللو، هر ملتدن یبانجیلر، جنویزلر، وندیکلیلر، اجنبی قپودانلر دخی هیئت مدافعه یه داخل ایدی. حتی (غران) نامنده برده آلمان طوپجی وارایدی. دوننا آلتیسی اجنبی وبیوك کوچك یکرمی اوچی روم کمیسی اولمق اوزره ۲۹ حرب سفینه سندن عبارت ایدی. بومحاصره ده هجوم ومدافعه ایچون (قاتاپولت) Catapulte نامنده اوق وطاش آتار منجنیق، عادی منجنیق، قله شکلنده حرب ماکنه سی، اوق، آتش رومی دینیلن «غره ژووا» آتشی ایله طوپ ولغم آتق اصولی هر ایکی طرفدن ده قوللانلمشدر. روم طوپلری هم عدداً، هم ده حجماً آشاغی ایدی. ادرنه دن کتیریلان بیوك طوپ حین استعمالده پاتلایوب مهندس (اوربان) ی ده اولدوردی. بالطه زاده نك قوماندasنده بولنان دونانمای عثمانی بك مهم اولهمامقله برابر عجمیلك دخی وارایدی. حتی برنجی هجومده اون سکز پاره کمیمز ساقیزدن کلن بش جنویز کمیسنه مغلوب اولدی. بوبش کمی روزکارك یاردیمیله دونانمامزك اورته سندن کچه رك استانبول لیمانی آغزینه قدر کلدی. روملر بورایه زنجیر کرمشلردی. زنجیر آلات مخصوصه ایله ایندیریله رك ایچری یه کیردیلر. بو حاله فاتحك جانی صیقیلدیغی کبی روایاته نظراً

انتخاب ایتملرینی امر ایله مشدر. بوسببله اسکی روم ایمپراطورلری زماننده نه مراسم وار ایسه جمله سی اجرا ایدلمشدر.

انتخاب ایدیلن پطریق اصطبل عامره دن کوندریلن غایتله مکلف ومزین اکرلی واوزری بیاض حاشه ایله اورتولی برآته راکب اوله رق برابرنده هیئت روحانیه اولدیغی حالده سرایه کلدی. فاتح، تخت اوزرنده اوطوردیغی ویاننده ارکان سلطنت بولندقلری حالده اوزری اینجی ایله مرصع برآلتون عصا ویردی. موجود پاپاسلر هپ برآغیزدن دعای پادشاهی یی اوقودیلر. دعا بیتدکدن صکره فاتح آیاغه قالقدی و پطریق دخی آیاق اوپدی. بر دها دعا تکرار اولندقدن

رشوت آلمقله رومله طرفدار اولان خلیل پاشایه ده محاصره یی قالدیرتمق ایچون فرصت ویردی ایسه ده فاتح دیکله مدی . قره طرفنده دخی

محاصره و فتح قسطنطنیه

طوپلر ایشه یارامادیغی کبی اخشاب هجوم قله لرینی ده روملر یاقدیلر . ذات شاهانه زاغنوس پاشا ایله (منلا کورانی) و (آق شمس الدین) کبی علمای محترمه دن بیوك برمجلس تشکیل ایدرك مذاکره ایتدی . عثمانلی کمیلرینی بر کیجه ده طوله باغچه دن قیزاقلره چکه رك خلیجده «بلاط» و«آیوانسرای» اوکنه ایندیردی .

صکره حضار ، ضیافته دعوت ایدلدی . ضیافتدن صکره رکابده موجود اولان وزیرلر ، پاشالر آلای والا ایله پطریقی پطریقخانه یه کوتوردیلر .

فاتح، سائر مذهبلره سالك خرستیانلرك ده رئیسلرینی ابقا ونصب ایله مشدر . حتی بونلره عصا و قلیج ایله برابر برنفوذ استقلال دخی ویرمشدر . ارمنی ، اسلاو ، لاتین خرستیانلر کندی مذهبلرینك پاپاسلریله قالمشلردر .

ایمپراطور مدافعه‌ده
یارارلق کوستریپوردی.
محاصره اللی اوچ کون
سوردی. فقط الك صو-
کنده (طوپ قپو، اکری
قپو) اوزرندن اجرا
ایدیلن هجوم موفقیتله
نتیجه‌لندی. عثمانلیلر
استانبوله کیردیلر (۸۵۷
سنه ۲۷ جمادی الآخره)
پادشاه «فاتح» عنوان
عالیسنی احراز ایتدی.
فاتح، یکرمی کون
قدر استانبولده اوطور-
دی. شهری تنظیم ایدرك
روملره یکیدن پطریق نصب ایتدی. پطریقخانه‌یه امتیازلر ویردی که
حالا حکملری جاریدر.

استانبولك صوك ایمپراطوری

*
* *

پاپالق علیهنده بولنان و قاتولیکلك ایله اورتودوقس مذهبنك برلشمه‌سنه اصلا طرفدار اولمیان (ژورژ سقولارییوس) که (ناوییوس) ویا (غنادیوس) نامیله معروفدر، فتحدن صکره ایلك پطریق انتخاب ایدیلن روحانیدر.
استانبولده ایلك دفعه قاضی اولان (جلال زاده خضر) بك نامنده برذاتدر.

— ٣ —

فتح قسطنطینیه اثناسنده احوال عالم واطراف

فتح قسطنطینیه اثناسنده هنوز (آمریقا) و (آوستراليا) قطعه‌لری کشف ایدلمه‌مش ایدی. حتی اوزمان دنیانك اوچ قطعه‌سی بردرجه‌یه قدر معلوم‌ایدی‌که آنلرده : «اوروپا» ، «آسیا» و «آفریقا» ایدی .

اوروپاده حکومت اوله‌رق : (فرانسه) ، (انکلتره) ، (دانیمارقه) ، (اسوچ) ، (آلمانیا) ، (روسیه) ، (لهستان) ، (بوهمیا) ، (مجار) ، (اسویچره) ، اسپانیاده (قاستیل ، آراغون، ناوار ، پورتکیز) و(اندلس)ده اسلام حکومتلرندن « بنی احمر » وارایدی. شرق روم ایمپراطورلغی محواوله‌رق یرینه (عثمانلی ایمپراطورلغی) قائم اولمش وبونك اوزرینه تاریخده « قرون جدیده » دینیلن دور باشلایوب « قرون وسطی » دوری ختام بولمش ایدی .

آسیاده : عرب ، سلاجقه ، (طربزون) ایمپراطورلغی ، قفقاس، ایران، ترك ، تاتار ، هند وچینناملرنده کومه‌لر وار ایدی . مع‌هذا بو هند و چین بیله معلوم دنیله‌جك حالده دکل ایدی . او زمانك مورخلری، جغرافیونی بونلرك حالنی ایییدن ایی‌یه بیله‌میورلردی . حقلرنده پك آز معلومات وار ایدی .

آفریقاده : فاس ، تونس ، جزایر ومصر حکومتلری بولونیور ایدی . شویله‌جه صایه‌جق اولورسه‌ق او زمان معلوم عد ایدیله‌جك اوچ قطعه اوزرنده بللی باشلی حکومتلرك مجموعی یکرمی بشی کچه‌میوردی .

فتح قسطنطینیه‌ده، فرانسه‌ده (والووا) خاندانندن یدنجی شارل (مظفر)

---

٦٠ — فائده

عثمانلی تاریخلری نمونه‌لری — عبرت

فاتح حضرتلری (٨٥٧) سنهٔ هجریه‌سنده بربیوك اردو وجسیم طوپلر ایله (ادرنه) دن کلوب استانبولی فتح ایتمشدر . ایشته دولت علیه شمدی مرکز

حکمدار اولوب انکلیزلرله آچیلان و (یوز سنه محاربه‌سی) دیه تاریخده شهرت بولان محاربه بیتمش ایدی .

بیزانس ایمپراطورلرینك تختی

انکلتره‌ده آلتنجی (هانری) نامنده (پلانتاژه‌ن) خاندانندن بر قرال حکومت ایدییور وشیمدیکی فرانسه‌نك برچوق‌ایالتلری انکلیزلرده بولونیوردی. بوندن ماعدا انکلتره‌ده قرال خاندانینك (یورق) و (لانقاستر) قسملری

صحیحنی بولدی و فاتح حضرتلری جهت سلطنتی اکل ایله صحیحاً « ملوك الملوك » اولدی .

برملتك سعادت حالی (اتحاد) و (اتفاق) ایله (حسن اخلاق) قضیه‌لرینك نتیجهٔ خجسته‌فالی اولدیغی بومسئله ایله‌ده مثبت اولورکه عثمانلولر آناطولینك بر کوشه‌سنده برشرذمهٔ قلیله‌اولوب روملرکرك قوهٔ مالیه‌جه وکرك معلومات دولیه‌جه

آرەسندە (چفته کال) محاربەسی نامیلە اوتوز بش سنە سورن داخلی بر محاربە باشلامشدی .

دانیمارقە ، (استریتید) خاندان قرالیسندن دردنجی (والدە مار) ك قیزی (مارغەریت) ك اسوج ، نورووج و دانیمارقە حکومتلرندن تشکیل ایتدیکی

فاتح سلطان محمد خان دورنده قطعات معلومهٔ جهانك تقسیمات سیاسیه‌سی

(قالمار) اتحادی نامندەکی بیوك حکومتك آیرلمسی و تکرار برلشدیرلمسی منازعاتیلە قارمە قاریشیق ایدی . اسوج ، (قالمار) اتحادندن آیرلمق تلاشندە ایدی .

آلمانیا ، (هابسبورغ) خاندانی نامیلە مشهور اولان سلالەدن اوچنجی (فردریق) اسمندە قیدسز بر ایمپراطورك زیر حکمندە ایدی . (هابسبورغ) ،

آنلرە فائق ایدی . حتی استانبولك فتحندن صکرە اوروپایە منتشر اولان روملر اورالردە نشر معلومات ایتمشلردر . لکن ایچلرینە « غرض » و « نفاق » و « فساد اخلاق » کیرمش اولدیغندن قوهٔ مالیە و علمیەلری کندولرینی خلاص ایدەمیوب عثمانلیلرك مغلوب ومحکومی اولدیلر . [عبرت آل‌ه‌لم]

[تاریخ جودت پاشا]

(اسویچره) ده برکوچك کوی ایدی. اصل مؤسسی آلساس دوقه‌سی (اتیفو) اولوب فقط خاندانی میدانه چیقاران (غونتران) نامنده‌کی (آلساس) قونتی‌در. بونك طورونی (رادبو) ۱۰۲۰ میلادی تاریخنده (هابسبورغ) سراینی یاپدیرمشدر. فتح قسطنطنیه‌ده آوستریا قراللق بیله اولمیوب آرشی‌دوقه‌لق ایدی. او اثناده آلمان حکومتلری بر یره کله‌رك بیوك برآلمان ایمپراطورلغی تشکیل ایتمشلر ایدی.

روسیه، ده (کور واسیل) نامنده برموسقوف پرنسی وارایدی. روسلر، بوزمانلرده تاتار خانلری آره‌سنه کیرن اختلافدن استفاده ایده‌رك تاتارلره خراج ویرمکدن قورتلدقلری کبی آنلری تهدیده بیله باشلامشلردی. فقط روسلرك بو اثناده اوروپا ایله مناسبتلری همان هیچ یوق کبی ایدی. حتی بزمله اولان مناسبتلری (بایزید ثانی) زماننده، قریم خانی (منکلی) کرای واسطه‌سیله‌در. هنوز اوروپانك شمال شرق طرفلرنده بولنیورلردی.

لهستان، (یاکه‌لون) ویاخود (ژاژه‌لون) دینیلن سلاله‌دن دردنجی (قازیمیر) ك اداره‌سنده ایدی. (قازیمیر) پك زیاده معارف پرور ایدی. پروسیانك یاریسی تحت اداره‌سنده بولنمقله برابر یاریسی خراج ویرمکده ایدی. (یاکه‌لون) شیمدی روسیه داخلنده بولنوب (لیتوآنی) نامیله تاریخ عثمانیده کوره‌جککز برایالات دوقه‌سی ایدی.

یاکه‌لونلرك لهستانده حکومت دوری، بو زواللی قراللغك اك پارلاق زمانیدر.

---

٦١ — فائده

عثمانلی سکه‌لری

سلطان اورخانك ضرب ایتدیکی سکه‌لرك بریوزنده (لااله الاالله محمدرسول الله) وبریوزنده (اورخان خلدالله ملکه) یازیلی اولدیغی کبی سلطان مراد اول سکه‌لرینك دخی بریوزنده ینه کلمهٔ شهادت ودیکر یوزنده دخی (مراد بن اورخان خلدالله ملکه) یازیلیدر. ییلدیرم بایزیدك سکه‌لرینك بریوزنده (خلدالله ملکه) ودیکر

بوهمیا ، یاخود (چه) قراللغی پروتستانلغك ظهوری مقدمه‌سی اولان و (هوسیتلر) محاربه‌سی دیه شهرت بولان غائله‌دن قورتولمش ایدیسه‌ده ینه آلمانیانك تأثیری آلتنده بولنیور و قرال (آلبر) نامنده بری تختنده او طوربیوردی .

مجارستانده: بشنجی (لادیسلاس) قرال ایدی. مجارلر حالا (وارنه) محاربه‌سنك ویردیکی ضعف ایچنده ایدیلر. معلوم اولدیغی اوزره (ژان هونیاد) بو محاربه‌ده کندیسنی پك کوج قورتارمش ایدی.

ژان هونیاددن صکره اوغلی (ماتیاس قوروه‌ن) بو (لادیسلاس) دن صکره مجار قرالی اولمشیدی. اسویچره ، جمهوریت حالنی طانیتمش و فرانسه‌یه تسلیم ایتدیرمش ایدی .

اسپانیاده غریب برحال کوریلیوردی . شرقده اوروپا طوپراغی اوزرنده عثمانلی نامی آلتنده براسلام حکومتی فتح قسطنطنیه‌ایله اوروپاده بیوك بردولت تشکیل ایلدیکی حالده اسلاملر اسپانیادن یعنی اوروپادن چیقمق اوزره بولنیورلردی. اسلاملر اندلسده یالکز (غرناطه) حکومتنه مالك ایدیلر . خرستیانلرده ایسه (قشتاله) و یاخود (قاستیل) حکومتی ایله (آراغون) قراللغی اوکده اولمق اوزره (پورتکیز) و (ناوار) حکومتلری وار ایدی .

اندلسدن آفریقا اوزرینه توجه ایدن نظر، تونسده (حفصیون) نامیله بر حکومت اسلامیه دها کورور. فقط زوال بولمق اوزره‌ایدی. یالکز بوحکومته لفظاً منسوب عرب دکز قورصانلری واردی‌که ایتالیانلره قارشی برسلاح مدافعه حالنده ایدیلر .

مصرده ایسه « چراکسه مملوکلری » نامیله برحکومت وار ایدی . بونلر

یوزنده(بایزید بن مراد) مضروب اولوب چلبی سلطان محمد ومراد ثانی سکه‌لری دخی عین وجهله‌در.

دولتمزده فاتح زمانه کلنجه‌یه قدر آلتون سکه کسیلمه‌مشدر . مشارالیهك زماننده کسیلان آلتون سکه‌لرك برطرفنده (ضارب النضر صاحب العز والنصر فی‌البر والبحر) وبرطرفنده دخی (سلطان محمد خان ابن‌السلطان مراد خان ضرب

۷۸٤ سنهٔ هجریه‌ده ظهور ایتمشدر. مصرده (برقوق) نامیله ظهور ایدن بر چرکس سردار، بودولتك بانیسیدر. بونلردن ۹۲۲ تاریخنه‌قدر یعنی یاوزسلطان سلیمك مصری فتح ایتدیکی زمانه قدر ۲٤ حکمدار کلمشدر. فتح قسطنطینیه اثناسنده مصر ملکی (منصور فخرالدین) نامنده بری ایدی‌که بونی کندی سرعسکری (اتابك) اولان (اینال بك) خلع ایده‌رك یرینه کچمش ایدی.

آسیاده: یمنده (بنو حمزه) حکومتی ظهور ایدییوردی. حجازده (بنی قتاده) سلاله‌سندن شریفلر بولنوب مکهٔ مکرمه امیری ایدیلر. عثمانلی دولتنك حین ظهورنده بوسلاله‌دن (رمیثه) و (قمیضه) نامرلنده ایکی شریف مشترکاً امیر مکه بولنیورلردی. (نجد) قطعه‌سنده ینه عشیرت ریاستی جاری ایدی.. استانبولك فتحندن ایکی بچق عصر اول طربزونده تأسس ایدن ایمپراطورلقده دخی یکرمنجی ایمپراطور اولان (داوید) بولنمقده ایدی.

اصل ترك اوله‌رق (البستان ، مرعش ، عینتاب ، ملاطیه و خربوت) طرفلرنده ذوالقدریه حکومتی وار ایدی‌که بونلرك بکلرندن سلیمان بکك قیزی (ستی خاتون) فاتحك زوجه‌سی ایدی. سلیمان بك، فتح قسطنطینیه اثناسنده وفات ایتمش واوغلی (آرسلان بك) امیر اولمشیدی. بونلردن ماعدا (آطنه) طرفلرنده (رمضان اوغللری) نامیله دیکر بر ترك حکومتی دها وار ایدی. فتحده (حمزه بك) نامنده بری بو حکومتك امیری ایدی. شوراسنی ایجه خاطرده طوتمالیدرکه ساچوقیلرك کرك آناطولیده کرك سوریه وعراق عرب و ایرانده‌کی ممالکی اوزرنده غرباً حکومت عثمانیه تشکل ایتمش وشرقاً دخی (دولت صفویه) نامیله یکی بر حکومت تأسس ایتمك اوزره بولنمش ایدی.

فی‌قسطنطینیه) وتاریخ محرردر. تا (یاووز سلطان سلیم) زمانته قدر بومنوال اوزره‌کیتمش و (تبریز) فتحندن صکره کسیلن سکه‌لرده « سلیم شاه » عنوانی کورلمشدر.

سکه‌لره « طغرا » یازلمسی ایلك دفعه اوله‌رق (امیر سلیمان) ك ضرب ایتدیکی آقچه ومانغرلره چلبی سلطان محمدك آقچهٔ یکانه‌سنده کورلمش وبواصول بالآخره ترك ایدیله‌رك سلطان محمد ثالث زماننده تکرار احداث قیلنمشدر. بو طغرالر زمانمزده‌کی طغرالر کبی منتظم دکل ایدی.

طغراره سلطان احمد ثالث زماننده حسن وانتظام ویرلمشدر. یوقاریده ذکر

یالکز عثمانلیلر طرفنده قرەمان اوغللریله آق قیونلیلر موجود ایدی . قره۔
قیونلی دینیلن ترکلر دخی ایرانده حاکم اولوب حین فتحده ایکنجی حکمدارلری
اولان (جهانکیر) تخت نشین ایدی. کرجستانده ایسه (قارتلی) ، (قاخت)
و (غوری)ناملریله معروف اوچ حکومت، اوچ برادر النده بولنیوردی .

هندستانده افغانیلردن (لودی) خاندانی یکی بر حکومت تشکیل ایتمشلر
ایدی. چینده دخی (مینغ) سلالەسی وار ایمشکه اوزمانلر نه اوروپا چیندن
نەده چین اوروپادن خبردار دکل ایدی . بونلردن ماعدا اوروپاده (وندیك ،
جنویز) حکومتلریله راغوزه جمهوریتی ، ردوس شوالیەلری ، صربیه ، افلاق ،
بغدان وویوودەلنی، مورە دسپوطلنی وسائر تابع ونیم تابع کوچك حکومتلرده
وار ایدی . پاپا «بشنجی نیقولا» ایسه بو اثناده استانبول فتحیله دها زیاده
سهل الحصول برحاله کلمکده اولان اتحاد نصرانیته چالیشیوردی .

— ٤ —

فاتح استانبولجه لزوم کوردیکی ایشلری بیتیردکدن صکره (ادرنه)یه
عودت ایتدی . خلیل پاشانك استانبول محاصرەسنده اهانتی وقوعی
سببیله پادشاه، پاشایی اولا حبس وقرق کونصکره قتل ایلدی. دولت
عثمانیەده ایلك قتل ایدیلن بوچندارلی زاده خلیل پاشادر. بو آنەقدر
برنجی وزیرلك چندارلی خاندانندە ایکن بوشرف آنلردن آلندی .

استانبول فتحندن صکره دولتك بالقانلرده وضعیتی تبدل
ایتدی .

ایتدیکمز یازیلردن ماعدا اسکی عثمانلی سکەلری اوزرنده، (سلطان البرین وخاقان
البحرین) ویاسادەجه (سلطان البرین) عنوانلریله باصلدقلری محلی اشعاراً بعضلرنده
(قسطنطینیه) وبعضلرنده دخی (اسلامبول) یازیلیدر. حتی سلطان (عبدالحمید)
اولك آلتون سکەلرندن برنده (ضرب فی دارالسلطنة العلیه) وسلطان (احمد ثالث)
زماننده ضرب اولنان بیوك فندق آلتونلرینك بریوزنده (طغرا) ودیکر یوزنده
(عزّ نصره ضرب فی قسطنطینیه) منقوشدر .

(صربیه، بوسنه، هرسك، موره) اوزرینه بر بری آردنجه سفرلر اجرا ایدلدی. (٨٥٩ـ٨٦٣).

بزم (ویلیق اوغلی) دیدیکمز صربیه قرالی (برانقوویچ) ك یرینه فاتح (استه‌فان لازارو ویچ) ی نصب ایتمك ایسته‌دیکندن (ویلیق) اوغلی (هونیاد) ه التجا ایتدی. خروات دیوشیرمه چوجقلرندن وزیر اعظم محمود پاشا (٨٦٠) ده بلغراد محاصره‌سنده موفق اوله‌مادی. دولت، «برانقوویچ» ی اوتوزبیك دوقه آلتونی ویرمك شرطیله صرب قرالی طانیدی. (٨٦٣) سفرنده اردوی عثمانی یوز اللی بیك کشیدن مرکب و اوچ یوز طوپه مالك اولدیغی حالده بلغرادی محاصره ایتدی‌ایسه‌ده پاپا اوچنجی (قالیقست) هونیاده مراجعتله بر اهل صلیب تشکیل ایتدی. هونیاد، طونه‌ده‌کی کوچك دونانمایی یاقدی. (بلغراد)ك امدادینه‌یتیشه‌رك اردومزی بوزدی. حتی سلطان فاتح یاره‌لندی. بکاربکی «طابی قره‌جه پاشا» ایله برابر یکرمی درت بیك عثمانلی شهید وطوپلرمز محواولدی. فقط ویلیق اوغلی‌ده براز صکره‌ویرینه قرال اولان لازاراوغلی‌ده ایکی آی صکره اولدیلر. اورته‌یه ایکی وارث چیقدی. بری فاتحك اوکی والده‌سی «مارا» یاخود «مریم سلطان» و دیکری‌ده لازارینك دامادی بوسنه قرالنك زوجه‌سی (ایره‌ن) ایدی. (ایره‌ن) صربستانه کیردی ایسه‌ده قاتولیك اولدیغندن قبول ایدلمدی. صدراعظم محمود پاشانك برادری اولوب صربلیلره‌موقت رئیس تعیین اولنان (آباغوویچ) ی (ایره‌ن) حیله ایله قتل‌ایتدیردی. بونك‌اوزرینه فاتح، تکرار صربیه اوزرینه یوریه‌رك (سمندره)یی وسائره‌یی فتح ایتدی. بوندن صکره صربیه بر عثمانلی ولایتی حالنه کیردی. یالکز بلغراد مجارلرده قالدی (٨٦٣).

سمندره‌نك فتحندن اول «موره» قطعه‌سی دخی ضبط واستیلا ایدیله‌رك یالکز (قورون، متون، آرغوس) کبی برقاچ موقع وندیکلیلر اداره‌سنده براقیلدی (۸۶۲).

صربیه‌نك کاملاً فتحی بوسنه وهرسکك دخی استیلاسنه یول آچدی. بوسنه قرالی، صربیه‌دن ال چکدکدن صکره ویرکو ویرمکده کوشه‌مش و وندیکلیلره قارشی (بوسنه) نك الده بولندیرلمسی لازم کلمش ایدی. صدراعظم محمود پاشا بوسنه قرالنی (کلوج) حصارنده محاصره ایده‌رك اسیر آلدی. هونیادك اوغلی (ماتیاس) (۸۷۰) ده بوسنه‌یی استرداد ایچون هجوم ایتمش ایسه‌ده محمود پاشا غالب کله‌رك مجارلری دفع ایلدی.

افلاق ویوده‌سی اولوب تاریخلرمزده (قازیقلی ویوده) و مجارلر آره‌سنده «شیطان» و کندی اهالیسی بیننده «جلاد» نامیله معروف اولان (دراقولا) نك اوغلی (ولاد) طرف دولتدن وقوع بولان دعوت اوزرینه: «بن کله‌جك اولورسه‌م افلاق اهالیسی یریمه بر باشقه‌سنی کتیررلر» دیه‌رك اعتذار ایتمش وبونك اوزرینه مملکتی محافظه ایچون کوندریلن ویدین بکی (چقارجی حمزه) پاشا ایله معیتی برکیجه باصه‌رق قازیقلامش ایدی. صدراعظم محمود پاشا قره‌دن وپادشاه دریادن کیدرك افلاقه کیردیلر. شیطان وویوده براورمانه کیزلنه‌رك اردویی‌ده باصدی. فقط موفق اوله‌میه‌رق مجارستانه قاچدی. مرقومك یرینه معیت شاهانه‌ده بولنان برادری (رادولا) وویوده تعیین ایدلدی. شمالی آرناوودلقده تا مراد ثانی زماننده بری عصیان ایتمش اولان اسکندر بك اوزرینه کیدن فرقه‌لرمز بوزولیوردی. فاتح اردوسیله یوریه‌رك (آقچه حصار)ی محاصره ایتمش ایسه‌ده اسکندر بك طاغلره التجا ایدرك هرکیجه باصقینه چالیشیر ایدی. قیشك کلمه‌سی اوزرینه سلطان محمد

(بلبان) بکی براقه‌رق چکیلدی وایرته‌سی سنه اسکندر بك وفات ایتمکله آرناءودلق قبائل بکلریله وندیك و دولت عثمانیه آره‌سنده قالدی .

صربیه‌نك فتحی ، آرناءودلغك حکومتسزلکی عثمانلی اردولرینك دها شماله طوغری یورومه‌لرینی قولایلاشدیردی . عثمانلیلر اون سنه مدتله جنوبی مجارستان ایله (خروانستانی ، اسقلاوونیا ، استیریا ، قارنیولا) طرفلرینه آقین ایتدیلر . فقط (وندیك) جمهوریتیله آچیلان حرب ، قره‌دن ، دکزدن اون آلتی سنه سوردی .

جنویزلیلر ایله وندیکلیلر استانبول ایمپراطورلغنك ضعفنه سبب اولمشلردی . سلطان محمد (٨٦٣) ده صربیه‌دن دونه‌رك قره دکز ساحلنده بولنان (آماصره) نام جنویز حکومتنی وآطه‌لر دکزنده‌کی (طاشوز) آطه‌سیله بعض ساحل موقعلری و استانبول فتحنی متعاقب غاطه‌یی آلمش وموره سفرنده ایسه وندیکلیلری ازمش ایدی . بوسببله وندیکلیلر موره‌ده اختلال چیقارتمق ، اسکندر بکه یاردیم ایتمك ، قرەمان اوغلنه ال ویرمك صورتیله عثمانلیلری تعجیز ایدییورلردی . فاتح وندیکلیلردن (آغریبوز) آطه‌سنی آلدیغی کبی بوسنه وهرسك استیلاسنده اورالرده بولنان وندیك ممالکنی دخی زده‌له‌مشیدی .

---

٦٢ — فائده

شرقی روما ایمپراطورلغی

سلطان فاتح محمدك استانبولی ضبط ایده‌رك حیاتنه خاتمه چکدیکی شرقی روما ایمپراطورلغنك استانبول ایمپراطورلغندن ماعدا (شرق ایمپراطورلغی) (بیزانتیون) و (بیزانس) دیه دیکر اسملری‌ده واردر . استانبولك اسکی اسمی (بیزانتیون)

استانبولك فتحنی متعاقب فاتح وندیك و جنویز کمیلری کبی سفائن انشا ایتدیره‌رك آق دکزه دوناننما یوللامغه باشلامشیدی . محمود پاشا ، افلاق سفرندن عودتنده بودوناننما ایله (مدیللی) آطه‌سنی آلدی . چناق قلعه بوغازینه قلعه‌لر یاپیلوب طوپلر قونولدی .

۸٦۸ تاریخنده آناطولیده دخی وضعیتمز دکیشمش ایدی . «آماصره»نك ضبطندن صکره قره دکزك آناطولی ساحلنده ایکی حکومت قالمشیدی : اسفندیار اوغللریله طربزون حکومتی. (۸٦٤)ده اسفندیار اوغلی اسماعیل بك (سینوب) ك محاصره‌سی اوزرینه سلطان محمده التجا ایتمش وممکلتی الحاق لولنمشدر . سینوبك فتحی اوزرینه طربزونه کیدن اردوی همایونه قارشی حکومت بایندریه‌دن (اوزون حسن) طربزون حکومتی حمایه ایتمکه قالقیشدی. فاتح (اوزون حسن)ك اوزرینه «حمزه» بکی یوللادی. (قویلحصار)ی ضبط ایتدی. حسن، والده‌سی «ساره»قادینی رجاجی یوللادی. فقط پادشاه طربزوندن وازکچمدی. «بیزانس» بقیه‌سی اولان بوحکومتی‌ده اورته‌دن قالدیردی .

کوریلیورکه عثمانلیلر اوروپا قطعه‌سنه کچدکلری زماندن اعتباراً کاه روم ایلیدن وقوع بولان هجوم، کاه آناطولیده ظهور ایدن عصیانلرله وحتی عین زمانده ایکی طرفله اوغراشمق کبی کوج ، عارضه‌لی ،

ایدی . بوحکومت میلادك ۳۹۵ تاریخنده تأسس ایتمش و ۱٤٥۳ تاریخنده انقراض بولمشدر . دیمك که (۱۰٥۸) سنه دوام ایتمشدر . مدت دوامی آلتی دوره‌یه آیرلمشدر .

۱ — ۳۹۵ سنه‌سندن ٥٦٥ سنه‌سنه قدر : (ژوستینانوس) نام ایمپراطور زماننده غربی روما ایمپراطورلغی انقراض بولمغله ایتالیا ایله شمالی آفریقانك واسپانیانك برقسمی النه کچمشیدی .

تهلکه‌لی مشغولیتلره اوغرامقدن خالی قالمامشلردر . وندیکلیلرك خصومتی ایسه نظر دقتلرینی هم دکزه، هم ساحله عطف ایلیوردی.

قرمان اوغلی ابراهیم بکك بیوك اوغلی اسحق بك جاریه‌دن ودیکر آلتی اوغلی سلطان مراد ثانینك همشیره‌سندن اولمقله بونلر آره‌سنده عداوت بیومش ایدی . بو آلتی اوغل ابراهیم بکی «قونیه» ده محاصره ایتدیلر. ابراهیم بك قاچارکن وفات ایلدی. فقط حیاتنده (ایچ ایل) ایله (سلفکه) یی اسحق بکه ویرمش ایدی . آلتی اوغلك الك بیوکی (پیراحمد) بك طایی زاده‌سی سلطان محمده واسحق بك ده اوزون حسنه یالواردی. اوزون حسنك یوللادیغی عسکری عثمانلیلر بوزوب سلفکه یی محاصره ایتدیلر . بونك اوزرینه اسحق بك عائله‌سیله اوزون حسنه قاچدی و پیر احمد بك قرمان حاکمی اولدی . (٨٦٨)

ایشته بو پیراحمد بك ده ٨٧٢ ایدی که وندیکلیلرله اویوشوب ذوالقدر اوغلی «شهسوار» بکه برابر عصیان ایتدی . فقط وزیر اعظم محمود پاشا اوزرینه واروب پریشان ایلدی . فقط اسیر طوته‌بیله‌جك ایکن آلدیرمادی . بونی وزرادن محمد پاشا نامنده نااهل و حریص بری پاشانك رشوت آلدیغنه عطف ایدرك عزلنه سبب اولدی. (٨٧٢)

دیکر طرفدن وندیکلیلر متفقلری پاپا دردنجی (سیقست)، ناپولیلیلر، ردوس شوالیه‌لریله آناطولی اوزرینه صالدیره‌رق ازمیری

---

٢ — ٥٦٥ دن ٧١٧ سنه‌سنه قدر : زواله یوز طوتمشدر . ایتالیانك بیوك قسمنی غائب ایتمش، صربلر، خرواتلر، بلغارلر طونه‌نك جنوب طرفنی ضبط ایلمش، سوریه، مصر، آفریقا، قبریس دخی اسلاملر طرفندن آلنمشدر .

٣ — ٧١٧ دن ٨٦٧ سنه‌سنه قدر : الك مهم وقعه پاپانك نفوذندن وبناءً علیه قاتولیکلکدن آیرلدیغیدر . ایتالیانك جنوب طرفلریله سجلیا، کرید،

ضبط و(انطالیه، سلفکه) ساحللرینه کلوب قرمانه یاردیم ایدییورلردی. فاتح «بوسنه» اوزرینه ایتدیکی هجوملرده برآره (اشقودره) یی ده وندیکلیلردن آلدی. حتی عثمانلی آقینجیلری (تاغلیامنتو) کچیدینی زورلایه‌رق «وندیك» جوارینی آتشه‌ویردیلر. وندیکلیلری متفقلری ترك ایتدکلرندن (لمنی) آطه‌سنی وآرناوودلقده‌کی مواقعی ترك ایتمك ویوزبیك دوقه آلتونی تضمینات حربیه‌دن ماعدا سنوی یوزاون بیك آلتون خراج ویرمك شرطیله نائل مصالحه اولدی. برآز صکره (زانطه) ایله (آیاماورا) آطه‌لری‌ده آلیندی.

— ٥ —

اوزون حسن

(آق قویونلی) یاخود (بایندریه) حکومتنك اك نامدار حکمداری ایدی. (دیاربکر)ده کسب قوت ایتمش وقره‌قیونلی حکمداری (جهانشاه میرزا) ایله تیمورلنکك طورونی (ابوسعید میرزا)یی قتل ایده‌رك مقر اداره‌سی (تبریز) اولمق اوزره بیوك دولت تشکیل ایتمش ایدی. قرمان اوغلی پیر احمد ایله برادرلری مغلوباً کندیسنه التجا ایدنجه اوزون حسن بونلره عموجه زاده‌سی (یوسفجه میرزا) قومانداسنده مقدار کافی عسکر ویره‌رك قرمانه یوللادی. بواردو اوته‌یی بری‌یی یغما ایده

آطنه طرفلری اسلام النه دوشمشدر. بلغارلرله وقوعه کلن محاربه‌لر قوتنی آزالتمشدر.

٤ — ٨٦٧ دن ١٠٥٦ سنه‌سنه‌قدر: بلغارلرك تشکیل ایتدکلری ماکدونیا حکومتی غائله‌سیله کچمش وبرآره‌لق بلغارلر صربیلیلرك مملکتلرینی‌ده ضبط ایتمشدر. فقط ایمپراطورلق قبریس ایله سجلیا وحلب وآطنه جهتلرینی تکرار یدضبطنه آلمشدر.

ایده (حمید ایلی)نه قدر کلدی. قونیه والیسی شهزاده سلطان مصطفی (قیر ایلی)نده بونلری باصوب یوسفجه میرزایی اسیر ایتدی . (٨٧٧) دیکر طرفدن فاتح سلطان محمد اردوسیله حرکت ایدەرك سیواسدن صکره روم ایلی بکلربکی «خاص مراد» پاشا آقینجی بلوکلریله اوزون حسنك طوزاغنه دوشوب معیتیله شهید و«طرخان زاده عمر» بك کبی بعض امرا دخی اسیر اولدیلر. بونك اوزرینه سلطان محمد (بایبورد)ه طوغری ایلرولەیوب ترجان قربنده (اوتلق بلی) دینیلن محلده اوزون حسن عسکرینه مقابل کلدی . اردوی همایون همان یوزبیك کشیلك ایدی. بومحاربهٔ مدهشەده حسن ، فنا حالده مغلوب اولدی . دولتده بوطرفده یکرمی اوتوز سنه راحت ایتدی .

اثنای حربده صاغ جناح شهزاده سلطان بایزیدك ، صول جناح شهزاده سلطان مصطفانك قومانداسنده اولدیغی کبی ایکنجی دفعه وزیراعظم اولان محمود پاشا وکدیك احمد پاشا و آناطولی بکلربکی داود پاشا دخی اردوده موجود ایدیلر .

عودتده کدیك احمد پاشا قرمانك (سافکه ، ارمناك ، منیان ، و موقن) قلعەلرینی آلدی. سلطان مصطفی (دوەلی قره حصار)دەکی قرمان امراسندن (آتاجه بك)ی تپەلدی. پیراحمد بك ایسه (منیان)دن ذوالقدر اوغللری نزدینه قاچوب اوراده وفات ایتدی . سلطان

---

٥ — ١٠٥٦دن ١٢٦٠ سنەسنه قدر: سلجوقیلر، آناطولینك یاریدن زیادەسنی ضبط وبلغارلرله صربلیلر استقلال اعلان ایتمشلردر. بودورك دخی الك مهم وقعەسی «قدس»ی اهل اسلام الندن آلمغه کیدن اهل صلیبك استانبولی ضبط ایدرك بر«لاتین» حکومتی تأسیس ایتملریدر :کرید و سائره وندیك جمهوریتنه کچمش ، آرناوودلق ، ازنیق ، طربزون برر کوچك حکومت حالنه کیرمشدر که بونلرده بوآنه قدر اوقودیغمز وجهله برر برر عثمانلیلره انتقال ایلەمشدر .

مصطفی بو آرالق ارتحـال ایتمکله یرینه برادری (سلطان جم) قرمان والیسی نصب ایدلدی. عثمانلیلرك ظهورندن بری مسلط اولان قرمان حکومتی‌ده مشـارالیهك والیلکنده اورته‌دن قالدیرلدی . دولت بر غائله‌دن دها قورتولدی .

قوهٔ بحریه زمان زمان ایلریلدی . آطه‌لر دکزی یواش یواش عثمانلی دکزی اولیوردی . (مدیللی) ، (لیمنی) ، (ایتبروس) ، (طاشوز) و (سماديرك) آطه‌لری ضبط ایدلدی .

(۸۸۰) ده وزیر اعظم کدیك احمد پاشا ، اوچ یوز قدر کمی ایله قره دکزده (قریم) اوزرینه کیده‌رك (کفه) ، (آزاق) ، (منکوب) قلعه‌لرینی آلدی . جنویزلری قریم ساحلندن چیقاردی. قریمده بولنان (قپچاق) خانی (حاجی کرای) ك وفاتنده اوغللری میراث دعواسنه دوشمش وممکلت فتنه وفسـاد ایچنده قالمشـیدی . پادشاه او طرفدن کلن محضر اوزرینه (حاجی کرای) ك اولادندن (منکلی کرای) ی قریم خانی نصـب ایتدی . قریم‌ده بو سـببله دولتك ممتاز برایالتی اولدی (۸۸۰) : ایرته‌سی سنه بغدان بکی تأدیب اولندی .

کدیك احمد پاشـا (۸۸٤) ده صدارتدن موره والیلکنه تعیین

---

٦ — ۱۳٦۱ دن ۱٤٥۳ سنه‌سنه قدر: ازنیق ایمپراطوری (قسطنطین پالیولوغ) تکرار استانبولی ضبط ایتمشدر. آنجق بلغار وصربیه مستقل قالمش ، سواحلك برچوق یری وندیك وجنویز حکومتلرینه کچمش ، دولت عثمانیه ظهور ایدرك آناطولیده‌کی مملکتلرینی برد برر ضبط ایتدیکی کبی اوروپایه دخی کچه‌رك صرب وبلغارستانی آلدقدن صکره ۱٤٥۳ ده استانبوله دخی کیره‌رك حیات موجودیتنه خاتمه چکمشدر .

ایدلدی . مشارالیه یوز قطعه سفینه‌دن مرکب دونانما ایله (ایتالیا) سفرینه عزیمت ایده‌رك (زانطه) آطه‌سیله ایتالیانك (اوترانت) شهرینی اوروب ١٢٠٠٠ اسیر آلدی . (اوزون حسن) ده بو اثناده وفات ایتدی .

— ٦ —

فاتحك ایتالیا سفرینه عطف دقت ایله‌مسی، استانبول ایمپراطورلغنه صاحب اولمه‌سندن طولایی وقتیله بو ایمپراطورلغك تصرفنده بولنان ایتالیا شهرلرینك ده عثمانلی یدینه کچمسنی اخطار ایدن وندیك جمهوریتنك برفتنه‌سی نتیجه‌سی ایدی. دیکرطرفدن آطه‌لر دکزنده‌کی (ردوس) آطه‌سی حالا شوالیه‌لر النده بولونیوردی. «مسیح پاشا» قوماندا‌سنده اوله‌رق کوندریلان آلتمش سفینه‌دن مرکب بردونانما جزیره‌یی محاصره ایتمش و قلعه‌ده آچیلان کدیکلردن عسکر ایچری‌یه کیرمش ایکن مسیح پاشا: مال غنیمت دولتکدر دیه اعلان ایلدی. بوجهتله اردویه کوشکلك کله‌رك مغلوب اولدی . مسیح پاشا وزارتدن سنجاق بکلکنه ایندیرلمش واوآرالق مصرده حکم ایدن «امرای چراکسه» دن (قایتبای) ذوالقدریه حاکمی « شهسوار » بکی طوته‌رق آصمش

شرق روما ایمپراطورلغی حکمدارانی برسلاله‌دن اولمیوب (ته‌اودوسیوس ، تراکی ، ژوستیانوس ، هراقلیوس ، ایسوریان و میخاللر ، ماکدونیا ، قومننوس ، آنکلوس ،) واك صوك (پالئولوغ) لرله (قانتاکوزنلر)ناملریله مختلف سلاله‌لره منسوبدرلر . دولت عثمانیه (پالئولوغ) و (قانتاکوزن) لر دورنده مناسباتده بولنمشدر . عثمانلیلر استانبولی استقلاللرندن ١٥٨ سنه صکره ضبط ایتمشلردر . شرق روما ایمپراطورلغی عثمانلیلرك استقلاللرندن ٩١٢ سنهٔ میلادی اول موجود ایدی .

ایدی. (قایتبای) شهسوار بکی الهکچیرمك ایچون معاونتده بولنلمیهجق اولورسه (ذوالقدریه) مملکتنی دولته ترك ایدهجکنه دائر وعدده بولنمش ایکن شهسوارك یرینه برادری و خصمی «شاه بوداق» ی نصب ایتدی .

ایشته جناب فاتح ، عادتی اوزره مصر حکومتی علیهنه اولهرق آناطولی یه‌می یوقسه ردوس فتحنه‌می کیتدیکندن کیمسه‌یی خبردار ایتمکسزین اردو ایله اسکداره کچوب «ککبوزه» طرفنده «خنکار چایری» نام موقعه واردیغنده ارتحال ایلهدی .

«اورته بویلو ، قالین کمیکلی ، اوموزلرینك آره‌سی کنیش ، کووده‌سی باجاقلرندن اوزون ، یوکسك ومقوس قاشـلی ، چهره‌سی بیاض اوزرینه غایت آتشین برآل ایله مزین ، صاچی ، صقالی سیاه وقیویرجق، بورنی قیصه‌رق واوك طرفنه مائل، آلنی آچیق، کوزلری پارلاق، آغزی کوچك، بورنی کرازه صونولمش شاهین غاغاسی شکلنده کمرلی ایدی » .

ادرنه‌ده طوغمش، ادرنه‌ده جلوس ایتمش ایدی. برنجی جلوسنده ایکی سنه‌دن زیاده پادشاه اولمش وایکی جلوسی آره‌سنده یدی سنه‌دن زیاده مخلوع قالمشیدی. (نامق کمال) بك مرحوم دییورکه :

---

٦٣ — فائده

قریم خانلغی

مشهور «جنکیز» ك وفاتندن صکره «مغول» حکومتی قسم قسم اولمش و «دشت قیپچاق» نامیله ظهوره کلن حکومت «قریم» شبه جزیره‌سیله قره‌دکزك شمال ساحللرینه حکم ایتمش ایدی. بو(دشت قیپچاق) دخی بالآخره یدی خانلغه

(پدری، مراد ثانی، ثانیاً سلطنتی قبول ایتمکله فاتح کوردیکی درس تجربه‌نك تأثیرندن وهله «زاغنوس» پاشانك دفع وتحقیرندن داغدار اولدیغی حالده اولکی منصبی اولان مغنیسایه عودت ایله‌مشدر. بو وقعه (یعنی خلع) کندی ایچون بر محنت اولدیسه دولت ایچون بالعکس بر بیوك سعادت صاییلور. چونکه فوق‌العاده یارادلمش ذوات ایچون فلاکت مکتبندن بیوك بر درسخانهٔ کمال اوله‌ماز. بو قهرمان ایسه مدت مدیده مبتلا اولدیغی مخلوعیت زماننده یالکز درس فلاکتدن دکل. حائز اوله‌جغی حاکم عنوانی عالم صفت فاخره‌سیله تزیین ایده‌جك درجه انواع معرفتدن دخی کمالیله مستفید اولمشیدی.

(بو زمان انزوانك آثارندندرکه عربی، فارسی، لاتین ویونانی، عبرانی لسانلرینی تحصیل ایلدی. وبو تحصیل ثمراتندن شرق وغربك سوابق ودقایقنه کمالیله واقف ایدی. وبو زمان انزوانك آثارندندرکه علوم شرعیه وعقلیه‌نك اصول وفروعنی تکمیل ایلدی و بو تکمیل ثمراتندندرکه او زمانلرجه مثلی نامشهود بر (متمدن) دولت تشکیلنه و فن حربك ترقیات حاضره‌یه مبدأ اوله‌جق صورتده تاسیس وتعدیلنه مقتدر اوله‌بیله‌جك درجه‌ده حکمت حکومته عارف ایدی).

مدت سلطنتی ٣١ سنه‌در. بو مدت ظرفنده فاتح اقدامات

آیرلمشدر. جنکیز نسلندن «طوختیمچ» مشهور تیمورلنك طرفندن بو حکومته تعیین ایدلمش ایسه‌ده موی‌الیه بالآخره تیموره عصیان ایده‌رك مغلوب اولمشدر. یرینه ینه تیمورك سردارلرندن (ایدقو) حکمدار نصب اولندی. فقط بو دفعه‌ده طوختمیچك ایکی اوغلی (ایدقو) نك علیهنه قالقمش و بونلردن (قادر بردی) نام بیوك برادر مقتول اوله‌رق کوچك برادر (جلال بردی) ایسه ایدقوء یی مغلوب وقتل ایله‌مشدر. (جلال بردی) پك چوق حکومت ایده‌میوب ینه جنکیز نسلندن (محمود خان) . حکومتی قاپدیرمش و سنه‌لرجه بورالری قانه

فوق العاده سیله عثمانلی حکومتی (فتح قسطنطینیه) یه موفقیتدن طولایی شرقك اك بیوك ایمپراطورلغی درجه سنه چیقارمش واوروپانك اوزمانلر اك جسیم واك متمدن برهیئت اجتماعیه سی حالنه قویمشدر. برحالده که حین وفاتنده وضعیت جغرافیه مز ایله وضعیت سیاسیه مز کلیاً دکیشمش ایدی. ممالك عثمانیه آناطولیده «فرات» نهری یوقاریلرینه وروم ایلیده «طونه» کنارلرینه قدر توسع ایده رك ایکی قطعه اوزرینه طبیعی برر حده استناد ایتدیکی کبی اکثریا بو حدود خارجنده اجرا ایتدیکی وایتدیردیکی آقینلر ، بغدان سفری کبی محاربه لرله کندیسندن صکره کله جك عثمانلی پادشاه وسردارلرینه ده مکمل ایزلر براقمشیدی. ایشته بونك ایچون ایدی که (ایران) و (مصر) حکومتلری آیری آیری اندیشه یه دوشمشلر وآوستریا ایله ایتالیا دهشت ایچنده قالمشلردی . (لهستان) دخی قریمك ضبطی اوزرینه تماسه کیرمشدر .

مع هذا فاتح ایکی نقطه ده توقف ایتمشدر . بری « بلغراد » محاصره سی که بو شهر آلنمادقجه حکومت عثمانیه طونه بویندن ایلری یه کچه مدی، دیکری (ردوس) آطه سی موفقیتسزلکی که آطه لر دکزی و بناءً علیه آق دکز حاکمیتی شبهه لی قالدی :

مع هذا فاتح زمانی عثمانلیلغك اك زیاده کمال وترقی یه مستعد اولدیغی

بویانمشدر . اك صوك اوله رق (جلال بردی) نك اوغلی (حاجی کرای) قبچاق مملکتنی اله آلدی ووفاتنده براقدیغی اون ایکی اوغلی تخت ایچون یکدیکریله بوغوشه رق بونلردن ده (احمد کرای) جمله سنه غالب کلدی . او زمان (منکلی) کرای جنوزلیلره قاچدی .

عثمانلی دوننماسی (کفه) یی اوروبه ده آلدیغی اسیرلری استانبوله کتیردیکنده (منکلی) دخی بونلر آره سنده ایدی . فاتح اسیرلرك قتل ایدلمسنی فرمان ایتمش وصیره (منکلی) یه کلنجه ایکی رکعت نماز قیله رق باشی هنوز سجده ده وارمش ایکن

بر زمان ایدی : فاتح قدرتی ، معرفتی ، عرفانی ، جسارت ومهارتی ایله ملتك طالع واقبالنی یالکز جهانکیرلکه دکل بالخاصه معارف وصنایع

استانبول فتحی محاربه‌سی رسملرندن

پرورلکه مساعد مزیتلرله دخی بیولتمشیدی . اك بیوك برادیمزك دیدیکی وجهله :

عفوی اراده‌سی کلمشدر. ایشته قریم اهالیسنك عثمانلیلری دعوت ایچون یوللادقلری محضر بو صیره‌ده ورود ایتدی . منکلی سرایه آلنوب کندیسنه سنجاق وتوغ ویریله‌رك قریم خانی نصب اولندی. بو تاریخدن یعنی ۸۸۰ سنه‌سندن قریم خانلغنك روسیه طرفندن محو ایدلدیکی تاریخ اولان ۱۱۹۸ سنه‌سنه قدر دولت علیه طرفندن قرق اوج خان تعیین ایدلمشدر . بو خانلر (جلال بردی) سلاله‌سندن و اصلاً جنکیز نسلندن ایدیلر .

(اکثر اعاظمی بولندیغی مرتبه‌یه زمانك تأثیری ایصال ایدر، آنجق فاتح زمانی احراز ایتدیکی مرتبهٔ عظمته بالعکس کندی همتنك تأثیریله واصل ایتمشدر» حقیقتی شبهه‌دن بریدر.

استانبول فتحنی فاتحه بر درلو عفو ایده‌مین اجنبی تاریخلری بیله حقنده درلو درلو شهادتلرده بولنمقده‌در: حتی الك یکی نشر اولنان مفصل بر تاریخ عمومیده بیله علیهنده عیش وسفاهت، عهده وفاسزلق، کذب وخونخوارلق کبی جداً حقسز اسناداتده بولندقدن صکره دینیلیورکه:

(محاربه‌لرده اظهار ایتدیکی جسارت ومردی، یورولمق بیلمز فعالیتی، حددن افزون حرص استیلاسی، فکر سیاستنك علویت وانجه‌لکی وعسکری حقنده‌کی لطف انعامی ایله حقیقةً بر ترك پرنسی اولدیغنی تسلیم ایتدیرمشیدی. مشهور (اسکندر یونانی) یی و روما ایمپراطوری (یولیوس قیصری) کندیسنه اورنك ایدینمشیدی. پك زیاده مالك علم وهنر اولوب ترکجه، رومجه، اسلاوونیه‌جه، عربجه، عجمجه متکلم ایدی. جغرافیا ایله تاریخده وزمانك فنون حربیه‌سنده پك زیاده وقوفی وار ایدی. جامع وسائر ابنیهٔ دینیه و خیریه انشا-

---

٦٤ — فائده

سردن کچدی — طال قلیج

سردن کچدی، آقینجی عسکری ایچندن «دشمن اردوسی ایچنه طالمق ومحصور بر قلعه‌یه کیرمك» ایچون فدائی یازیلان افراده ویریلن اسم ایدی. اردویه طاله‌جق اولانلر عودت احتمالندن زیاده اولومی کوزه آلدیرر و دشمنه صاغ،-

آتنده پك زياده سميحانه طاورانمش ؛ روم و ايتاليان صنعتكارلرينه التفات وحرمت ايتمشدر . حتى رسام مشهور ونديكلى (جنيالى بهللينى) يه تصويرينى ياپمغه مساعده ويرمشدر كه بوندن صكره

فاتح سلطان محمد خان دورى

اندرون همايونده « السيد حسين » وسائر ناملرده يرلى مصورلر دخى يتيشمشدر .

زمانك علماسى فتواريله تنظيم ايتديكى « قانوننامهٔ محمدى » نامندهكى قانونى ـ كه نسخهٔ اصليهسى غير موجوددر ـ تاريخلرمزك روايتنه كوره ايكى قسمدن عبارت ايمش :

صول ويا آرقه طرفندن بردن بره هجوم ايدرلردى. بونلرك هجوملرى پك زياده دهشتلى اولور و اكثريا طالدقلرى اردويه بياغى پريشانلق كتيريردى .

مشهور ناپوليون :

برنجی قسم ، هیئت دولته و ایکنجی قسم دخی بایرام و طعام مراسمی ایله مهر همایونه وتخت سلطنت اصول توارثنه دائر ایمش .

فاتحك خواجهٔ اولی « منلا کورانی » نام ذات شریفدر . علمایه پك زیاده حرمت ورعایت ایدر ، حتی خواجه‌سنك دائما الی اوپدیکی کبی زماننك اك بیوك عالمی اولان مشهور « منلا خسرو » ه جامعده بیله آیاغه قالقار ایدی . استانبولده تأسیس ایتدیکی فاتح مدرسه‌لری دنیانك اك بیوك دارالفنونلری نمونه‌سی ایدی . کیجه‌لری مدرسه‌لری طولاشه‌رق طلبه‌یی تشویق ایدردی . « بر لاتین شاعری کندیسنه بر قصیده تقدیم ایتمش و جائزه اوله‌رق شاعرك همشهریلرندن برچوق اسیری آزاد ایله‌مشدر »

استانبولدن ماعدا «بروسه» ، «ازنیق» و«ادرنه»ده دخی ارباب کمال یتیشمش و فاتح بالذات « عرب و یونان ادبیاتنه میل » کوسترمش ایسه‌ده ادبیاتمز ینه ایران ادبیاتی تأثیرندن قورتوله‌مامشدر .

چندارلی خلیل پاشانك قتلیله قتل وزرایه ایتدیکی استفتاحی مشهور خروات محمود پاشانك قتلیله تکرارلامه‌سی تاریخ عثمانیمزده بالآخره برچوق سؤمثال تشکیل ایلدیکی‌ده اونودلمامليدر . مؤرخين ، شهزاده (احمد) ك قتلنده درلو درلو تأویللر کوستریرلر .

(عثمانلی عسکرینی طال قلیج اولمغه مجبور ایده‌جك قدر صیقیشدیرمق الویرمز . برکره طال قلیج اولمنی کوزه آلدیرمش برقاچ یوز آدم میدانه‌چیقار ایسه اوکارنده مغلوب اولمامق ممکن دکلدر) دیمشدر .

فتحی اوزاپان قلعه‌لره سردن کچدیلر کیجه‌این بغتةً نردبان قورمق وایچری‌یه کیرر کیرمز صیرا قلیج هرطرفه قلیج آتمق ایچون یازیلیرلردی . بونده‌کی تهلکه پك ظاهردر . بیوك جسارت ایستر .

فقط « قتل الاخ » یعنی برادر اولدورمك سیئه‌سی بایزید اولدن باشلامش وفاتحك‌ده النی بولاشدیردقدن صکره بر خیلی فجیعه‌لرده سبب اولمشدر. زمان بونوع قتللره « تأمین آسایش عامه » دیه بر قولپ بولمش وسلطنت غوغالرینك اوکنی آلمق ایچون آنجق بوتدبیری موافق کورمشدر. ایران حکومتیله اوروپا حکومتلرینك اکثرنده‌ده بوعادت فجیعه جاری اولمشدر. بوندن ماعدا فاتح، استانبولی فتح ایتمکله برابر (بیزانس) سلطنتی، دبدبه‌سنی‌ده خوش کوروب آلمشدر. حتی (نتایج الوقوعات) نام تاریخ دییورکه :

(استانبول تختنه مالك اولدیغی مثللو استانبول ایمپراطورینك وارکان دولتنك تعظیمات و تزییناتنه یعنی قوری دبدبه وداراته وانواع تشریفاته) دخی وارث اولدی که « سورغوج » لر و « صولاق » و « پیکلر » و درلو درلو « البسه‌لر » ایله آلایلر اوجمله‌دندر . حتی « افندی » تعبیری بیله روملردن مأخوذدر .)

دیکر طرفدن‌ده « تراجم احوال » نام اثر (کمال) ده :

---

٦٥ — فائده

هیئت دولت

فاتح سلطان محمد دورنده هیئت دولت درت رکندن تشکل ایتمش ایدی .

١ — وزیرلر

٢ — قاضی عسکرلر

٣ — دفتردارلر

٤ — نشانجیلر

(اوتوز سنه همان بتون دنیا ایله اوغراشدی. اون آلتی ملك، ایکی یوز مستحکم شهر ضبط ایتدی. سلطنتی، زماننده، دنیانك الك برنجی حکومتی عد اولنه‌جق بردرجهٔ کماله ایصال ایلدی.)

فی‌الواقع فاتح زماننده اردونك موجودی منتظم ومعلم اولمق وحتی اشقودره محاربه‌سنده کاملاً اسلحهٔ ناریه ایله مجهز بولنمق اوزره یوز بیکدن ایکی یوز اللی بیکه قدر چیقمش ایدی. بحریه‌جه دخی عظیم ترقی وار ایدی. (مدیللی)، قره‌دکز و (کفه) طرفلریله ایتالیایه کوندریلان دونانما بوبابده بیوك برمثالدر.

عثمانلی سکه‌لری کوموش وباقیر ایکن فاتح اووقتك مجار آلتونلری وزننده و عیارنده آلتون کسدیرمشدر که دولتك زنکینلکنه دلالت ایدر.

«قره‌دکز یولیله آسیا تجارتنی توسیع وجنویزلری قریمدن طرد ایده‌رك بوتجارتی عثمانلیلره حصر ایتدی. وندیك جمهوریله عقد ایتدیکی معاهده‌ده جزئی بر کمرك بدلی تعیین ایده‌رك آکا مقابل وندیك اشیاسنك سربستجه دخولنه رخصت ویردی. کرك بومعاهده و کرك «سجلیا» قرالیله عقد ایتدیکی اتفاق دولت علیه ایله اوروپا

— وزیرلك عددی ابتداارده بر ایکن صکره‌لری ایکی واوچ وفاتح زماننده درده چیقمشدر. وزیر اعظم پادشاهك وکیل مطلقی ایدی. بو جهتله ادارهٔ دولت ایچون هر شعبه‌نك مرجعی وهیئت حکومتك رئیسی ایدی. سلطان محمد چندارلی خلیل پاشایی قتل ایتدکدن صکره هیئت دولته بالذات ریاست ایدردی. کدك احمد پاشانك وزیر اعظملغنده برکون اوسق باشی فرسوده بر ترکمن مجلس اثناسنده ایچری‌یه کیره‌رك :

آره‌سنده‌کی « مناسبات دولیه » نك برنجیسیدر . بالطبع فاتح کبی زمانتنك علوم وفنوننده وسیاسیاتنده برنجی اولان بر پادشاه یوکبی مناسباتك قیمتنی بیله‌جك ایدی .

علمه حرمةً علما قیافتنده کیندیکی مشهوردر .

فاتح لقبی ، استانبولك و بر چوق ممالکك فتحندن طولایی نام عالیسنه پك زیاده یاقیشمشدر . عثمان غازی سلچوقیه یادکاری اولان مهترخانه چالدقجه حرمةً آیاقده دیکلردی . بوعادت فاتح عصرینه قدر دوام ایتمش ایسه‌ده مشارالیه بوعادتی قالدیردی .

زمانه قدر پادشاهلر زرین کلاه مولوی کیوب اوزرینه دستار صارارلردی . فاتح ، پك زیاده تعظیم ایتدیکی علمایه بکزه‌مك نیتیله صوف « مجوزه » رسمنده دلبند باغلادی . عسکرك اطلس . ایپکلی قماشلر کینوب سوسلنمه‌سی دخی بو عصرده‌در . حین ارتحالنده کندی بنا کرده‌سی اولان « جامع شریفك » خطیره‌سنده دفن ایدلمش وبومناسبتله نامی اوسمته یادکار قالمدر .

— پس سزدن شهریار اختیار اولان قانغکزدر ؛

دیه سؤال ایتمش و بوسؤال فاتحك حدتنی موجب اولمشدر. احمد پاشا بونك اوزرینه (دیوان) ك یعنی هیئت دولتك وزرایه اقلمسنه پادشاهك موافقتنی آلمش وبو جهتله اداره‌ٔ دولت صدراعظمك عهده‌سنه کچمشدر . بوندن بویله سلطان فاتح وزرانك اوطوردیغی محله ناظر و اوکنه قفس موضوع خصوصی بر محلده اوطوردیغی کبی بو عادت خیلی زمان دیکر پادشاهلر طرفندن‌ده قبول ایدلمشدر .

— قاضیعسکر ، هیئت دولتك ایکنجی رکنی ایدی. اولجه برقاضیعسکر وار ایکن فاتح زماننده روم ایلی وآناطولی قاضیعسکری نامله بری روم ایلی ودیکری

طقوزنجی باب

ایکنجی سلطان بایزید

— ١ —

٨٨٦ سنه‌سنده عثمانلی پادشاهی اولمشدر. ٣٥ یاشلرنده ایدی. (آماسیه) ده والی بولنیوردی. برادری سلطان (جم) ده (قرهمان) والیسی ایدی. کندیسنك اوغلی سلطان (قورقود) ایله سلطان جمك اوغلی (اوغوز) خان دخی سلطان محمدك زماننده تأمینات اوله‌رق سرایده بولندیریلیوردی.

فاتحك وفاتنی صدر اعظم قرمانی محمد پاشا عسکردن صاقلادی. و نعشنی

— پادشاه مزاجسزدر. استحمام ایده‌جکدر.

بهانه‌سیله قپالی برآرابه ایله استانبوله نقل ایتدی. برطرفدنده سلطان بایزیده خبر کوندردی. فقط سلطان جمه خصوصیتی اولدیغی ایچون تخته چیقارمق املیله آکاده ساعی یوللادی. (ککبوزه) ده بولنان اردو

آناطولی جهتی دعوالرینه باقمق اوزره ایکی‌یه ابلاغ ایدلمشدر. مفتی یعنی شیمدی شیخ الاسلام دیدیکمز ذات قاضیعسکرلرله استانبول قاضیسنك بیله مادوننده ایدی. شیخ الاسلام عنوانی برنجی سلطان محمود خان زماننده استانبول مفتیسنه ویرلمشدر.

ایکنجی سلطان بایزید

ایله استانبولك مخابره‌سنی کسدی. مقصدی وفاتك طویولمه‌سی و بر قاریشیقلق چیقمه‌سی ایدی. فقط اردو خبر آلدی. یکیچریلر «پندك» اسکله‌سندن و سائر محللردن کمیلره بینه‌رك استانبوله کلدیلر. صدر اعظم محمد پاشانك قوناغنی باصوب مالنی یغما و کندیسنی قتل ایتدیلر. بالخاصه شهرده‌کی زنکین اولریله یهودی اولرینی باصوب صویدیلر. کوریلیورکه بووقعه دولتك حیثیتی ایچون پك آغیردر. اوزمان استانبول محافظی بولنان (اسحق) پاشانك همتیله اورته‌لق دوزلدی.

— دفتردارلر هیئت دولتك اوچنجی رکنی ایدیلر. فاتح زماننده روم ایلی ایچون بر دفتردار و آناطولی ایچونده بر معاون دفتردار وار ایدی. بونلر یاری فارسی ویاری ترکجه اوله‌رق سیاقت دیدیکمز یازی ایله دفتر طوتوب مالیه ایشلری حقنده تقریر ویررلردی.

— نشانجیلر دردنجی رکنی ایدیلر. بونلر طرف پادشاهیدن ویریلن فرمان وبراتلرك بالاسنه «طغرا» کشیده ایدرلر و دولت کاتبی اولملری اعتباریله هیئت دولته داخل اولورلردی.

سلطان (قورقود) پادشاهك وصولنه قدر « دولت قائممقامی » اعلان ایدیلدی .

سلطان بایزید طقوزنجی کون اسکداره کلدی . سپاهیلر کیتمش ایدی. استقبالنه رجال دولت وامرای عسکریه کیتدیلر . پادشاهك بیندیکی قایغك ایکی طرفنی یکیچریلر آلدیلر. سرایه کلدکلرنده صف باغلایوب بر عرضحال ویردیلر. بوعرضحالده صدر اعظم (محمد پاشا) نك قتلنی طلب ایله یغمادن طولایی عذر دیله‌دکلری کبی معاشلرینه ضم ایدلمسنی وضم اولمدیغی حالده فوق‌العاده عطیه‌ویرلمسنی استدعا ایتدیلر. ایسته‌دکلری کبی یاپیلدی. بوراده دقت ایدیله‌جك برماده وارکه اوده بزده بودرلو عسکر اطاعتسزلکنك صکره‌لری ایلریلیه‌رك دولتك باشنه درلو درلو غائله‌لر، تهلکه‌لر کتیرمش اولماریدر . هله بوعطیه استدعاسی هر جلوسده عادت حکمنه کیردی . غائله بیتدکدن وسلطان مرحوم دفن ایدلدکدن صکره (اسحق پاشا) صدر اعظم اولدی . فقط یکی برغائله دهاچیقدی. (قرمانی محمد پاشا) نك سلطان (جم) ه یوللادیغی خبرجی‌یی یولده آناطولی بکلربکی (سنان پاشا) طوتوب کسمش ایدی . مع‌هذا سلطان (جم) خبر آلمش ایدی .

٦٦ — فائده

دیوان — باب عالی

فاتح عصرنده (٨٧٢) تاریخنده باب‌عالی دیدیکمز اڭ بیوك دائرهٔ حکومت بنا اولنمشدر. دیوان ، صوفه معناسنه اولوب بوراده هیئت دولت مجلسی ویری دیکدر. صدراعظم اولان ذات جمعه ایرتسی، پازار، پازار ایرته‌سی وصالی کونلری سرایه کیدر وکندیسندن اول کیتمش اولان هیئتك اعضاسی طرفلرندن قارشیلانیره

دوشونمه‌دن وسلطنتده بروجه قاعده حق اولمدیغنی بیلوب طوررکن عسکر طوپلایوب «بروسه» اوزرینه یوریدی. بو وقعهٔ خروج، خبر آلنیرآلنماز سلطان (جم) ك اردوسی اوزرینه «ایاس» پاشا قوماندا سیله بر اردو کوندرلدی. (بروسه) اهالیسی «دور فترت» ده‌کی شهزاده‌لر

سلطان جم

غوغاسنی اونوتمادقلرندن هرایکی اردویه‌ده قبول ایتمیوب شهرك قپوسنی قپادیلر. فقط سلطان (جم) اردوسنه ذخیره ویروب طرفدارلق ایتدیلر. ایکی اردو محاربه‌یه باشلایوب (ایاس) پاشا اردوسی مغلوب وکندیسیله برچوق یکیچری اسیر اولدی. سلطان (جم) بروسه‌یه کیردی. حکومتی الینه آلوب خطبه اوقوتدی، سکه دخی باصدی. بوسببلرله دولتینه بر تفرقه‌یه اوغرامق احتمالنه معروض قالدی. سلطان بایزید بونك اوزرینه دیکر براردو ایله یوریدی. سلطان (جم) بیوك خاله‌سی (سلجوق) خاتونی یوللایوب دولتی آناطولی کندیسنده و روم ایلی بایزید سلطانده قالمق اوزره پایلاشمق طلبنده بولندیسه‌ده مسموع اولمادی. پادشاه بر طرفدن جمك سردارلرینی ولاله‌سنی اله آلدی ودیکر طرفدن‌ده شدتلی هجوم ایده‌رك شهزاده‌یی مغلوب ایتدی.

تا دیوان همایونه کیرنجه‌یه قدر آرقه‌سندن کیده‌رك کندیسی صدره اوطوردقدن صکره وزیرلرله قاضیعسکرلر صاغ، دفتردارلر ایله نشانجیلر صول طرفنه اوطوررلردی. باقیله‌جق ایشلری دیوانه یعنی صدراعظمه ویرمکه مأمور اولان (تذکره‌جی) لر قارشیسنده و دولت کاتبی اولوب (رئیس افندی) دینیلن ذات‌ده صوفه‌نك کنارنده طورور، بونلردن ماعدا قپوجیلر کتخداسی (سرقرنا) و چاوش باشی (مابین مشیری) معیتلری اولان قپوجیلر (قرنا) وچاوشلرله برابر بولنورلردی. باب عالی وقتیله صدراعظمك اقامتکاهی ایدی. مجلس اوکلادن صکره عقد اولنوردی.

سلطان جم، بو مغلوبیتله اولا (قونیه)یه واورادن والده وعائله‌سنی آله‌رق (طرسوس) و (حلب) طریقیله (شام)ه وشامدن‌دخی (قدس) و (غزه) طریقیله (مصر) ه قاچوب سلطان (قایتبای) ه التجا ایتدی.

یکیچریلر ایکنجی دفعه اولمق اوزره آیاقلاندیلر. بروسه‌لیلرك (ایاس پاشا) یه قپولری آچاملری یوزندن آرقه‌داشلرینك مغلوب ومقتول اولدقلرینی بهانه ایده‌رك شهری یغما ایتمك ایسته‌دیلر. سلطان بایزید عطیه‌لر ویره‌رك کوجلکلرله واز کچیردی.

(فاتح) ك قهریله (اوزون حسن) ه التجا ایتمش اولان قرمان اوغللرندن (قاسم بك) سلطان جم قارغشه‌لغنی فرصت بیله‌رك مملکتنی کری آلمق دعواسیله حسنك اوغلی (یعقوب میرزا) یانندن قالقدی، طاش ایلنه کلنجه (وارساق)، (طورغودلو) عشیرتلری و قرەمان امراسیله برلشدی. اوزرینه مشهور (کدك احمد پاشا) یوللاندی.

دیکر طرفدن سلطان جم (مصر) دن (حجه) کیتمش و عودت ایتمش ایدی. (قاسم) بکك یوللادیغی خبره اینانه‌رق حلبه کلدی. (آطنه)ده قاسم بکله بولوشه‌رق (قونیه) یی محاصره ایتمشلرسه‌ده موفق

٦٧ — فائده

ادبیات تاریخیه نمونه‌لری

فاتح، ضبط ایتدیکی ممالکدن بعضیسنك حکمدارینی و عساکرینی اعدام ایتدیرمشیدی. اوروپا مورخلری بونی لسان نفرین ایله بیان ایدرلر. واقعا بو معامله‌لر اسلامك بدایت ظهوری کبی بروقت سعادتده ویاخود اوروپانك شمدیکی حالی کبی بر زمان مدنیتده وقوع بولمش اولیدی تعریضه حق اولوردی. فقط فاتحك ظهورندن ایکی عصر مقدم شرقده (چنکیز) قتل عام و تغلب مطلق

اوله‌مادیلر . جم ، عسکریله (آنقره) طرفنه کیتدیکنده سلطان بایزید دخی اردو ایله اوزرینه یوریدی .

بوخبر سلطان جم اردوسنك متانتنی بوزدی . کندیسی دخی قرەمان اوغلیله (آق شهر)ه وبعده (طاش ایلی) نه قاچدی . سلطان بایزید (قدس) ده مرفهاً اقامت ایتمك طریقنی تکلیف ایتدی . سلطان جم بونصیحتی دیکله‌میوب ینه قرمان اوغلنك دسیسه‌سیله روم ایلی‌یه کچمك اوزره ردوس شوالیه‌لرینه — کمی بولمق آرزوسیله — التجا ایتدی .

(کدك احمد پاشا) نك ایتالیادن فتح ایتدیکی (اوترانت) قلعه‌سی کری ویریلدی . (راغوزه) جمهوریتی ایله تجدید مصالحه ایدلدی ، ویرکیسی اوچ بیك دوقه آلتونه ایندیرلدی . (وندیك) حکومتی ایله دخی معاهده تجدید قیلندی . سلطان جم عائله‌سی حسبیله وندیکك هرسنه ویرەکده اولدیغی اون بیك دوقه آلتوندن واز کچیلوبماللرندن یوزده درت کمرك آلنمسنه قرار ویریلدی .

مشهور (کدك احمدپاشا) دولته بونجه خدماتده بولنمش وجلوسدن صوکره سلطان (جم) و (قاسم) بك وقعه‌لرنده فوق‌العاده یارارلق

داهیه‌لرینی تجدید وغربده « اوچنجی اینوسان » نامنده‌کی پاپا (انکیزیسیون) دنیلان ومعناسی قاتولیك مذهبنك خارجنده بولنانلری کمال تقید ایله تحری ایدرك اله کچدکجه اشکنجه ایله افنا ایتمکدن عبارت اولان بلیه‌یی ایجاد ایلدکاری جهتله هرطرفك اخلاقنده کلی برتغیر حاصل اوله‌رق انسانیت قانه صوصامش ، سیف انتقام چکیلمش ، آتش تعدی علولنمشدی .

بر زمانده‌که پاپاسلر اله کچیردکلری اسلامی خیال وخاطره کلمز اذیتلرله تبدیل مذهبه اجبار ایتدکدن صکره « روحی آخرته مطهر کیتسون » دیه آتشه یاقاره بر زمانده‌که مجارستانده (هونیاد) طعام ایتدکجه مسلمان اسیرلرینی قارشوسنده

کوسترمش ایکن سلطان بایزیدی دها شهزاده‌لکنده بر محاربه‌ده عسکری ایچه تعبیه ایتمدیکندن طولایی تعییب ایله‌مسی یوزندن پادشاهک قلبنده طوران کین وغرضه قربان اولدی . ادرنه‌ده ویریلن بر ضیافتده بر اشارت اوزرینه قتل ایدلدی . (٨٨٧) .

(اسحق پاشا) عزل اولنوب «داود پاشا» صدر اعظم اولدی .

٨٨٨ ده بلغارستانه عزیمت شاهانه واقع اوله‌رق بعض قلعه‌لر تعمیر وانشا و (هرسك) ممالك عثمانیه‌یه الحاق ایدلدی . مجارستان قرالیله‌ده بش سنه مدتله متارکه یاپیلدی . قره‌مان اوغللرینك صوکی اولان (قاسم) بك وفات ایتدی . افلاقه سفر آچیلدی . اردوی همایون طونه‌یی کچوب (کیلی) قلعه‌سیله اون آلتی کون محاصره‌دن صکره (آق کرمان) قلعه‌سی ضبط ایدلدی . بوسفرده قریم خانی (منکلی) کرای، ایلك دفعه اوله‌رق اللی بیك تاتارله محاربه‌یه اشتراك ایتمش وکندیسنه بر (آلتون قالپاق) وسائر هدیه‌لر احسان اولنمشدر . (٨٨٩)

(افلاق) سفرندن (ادرنه) یه عودتده (مصر) سلطانی ایله (هند)

اعدام ایتدیره‌رك چالغی یرینه آنلرك انینیله اکلنیر ، برزمانده‌که آرناودلقده «اسکندر بك» النه نه قدر عثمانلی کچرسه چنکله آصار ، بر زمانده‌که افلاقده (شیطان ویوده) ترکلردن طوته‌بیلدکلرینك جمله‌سنی قازیقلایه‌رق آنکله بربیوك صحرایی دونادیر ، بر زمانده‌که (طمشوار) حاکمی عسکرینه شراب ایله اهل اسلامك قانی ایچیریر و عثمانلی مجروحلرینك یاره‌سندن دیشیله ات قوپاره‌رق پارچه آغزنده اولدیغی حالده قالقار رقص ایدر ، فاتحدن (حالا شیمدی بیله اوروپاده بر غالبك یکده رعایت ایتمدیکی) حقوق امم قواعدینه تماميله اتباع آرامق نصل جائز اوله‌بیلیر ؟

[تراجم احوال — فاتح]

شاهی طرفلرندن تبریك ایچون کلن سفیرلر قبول ایدلدی . فقط (مصر) سلطانی فاتحك صوك ایام سلطنتنده و (سلطان بایزید)ك بدایت حکومتنده اظهار ایتدیکی غیر لایق معامله‌لرله دولتی کندیسندن دلکیر ایتمش ، (سلطان جم) ی قبول ایتمکله برابر هند حکمداری (شاه بهمن) طرفندن یوللانیلان هدیه‌لری غصب ایتمك «رمضان اوغلی» الندن (اطنه) ایله (طرسوس) آلمق ، (مکهٔ مکرمه) یه کیدن حجاجی تعجیز ایتمك کبی احوال غیر مناسبه‌ده‌دخی بولنمش اولمغله علیهنه حرب آچیلدی. ایکی حکومت اسلامیه آره‌سنده ظهور ایدن بومحاربه آلتی سنه‌قدر دوام ایتمش واك صکره (تونس) امیری (مولی عثمان حفص) آغیر هدیه‌لرله سفیر یوللایوب صلحه توسط ایله‌مکله دولتدن آلنان یرلرك اعاده‌سی و (آطنه) قطعه‌سی داخلنده‌کی (چوقور اووه) (مکهٔ مکرمه) و (مدینهٔ منوره) ارقافندن عد ایدلمسی شرطیله عقدمصالحه ایدلمشدر . مصر اردوسی اولجه آناطولی بکلربکی (هرسکلی احمد پاشا) یی معیتنده‌کی (قره‌کوز محمد پاشا) ایله (حضر) بك زاده دیکر (محمد پاشا) نك رقابتی یوزندن مغلوب و اسیر ایتمش و (٨٩٤) ده

٦٨ — فائده

فاتحك معارفپرورلکی

تاریخلرمزك متفقاً بیان ایتدکلری وجهله فاتحك علم و معرفته وارباننه پك زیاده حرمت ومیلی وار ایدی. حتی (ماوراء النهر) علماسندن اولوب «اوزون حسن» طرفندن سفیرلکله یوللانان (علی قوشی) نك فضلنه حرمتله استانبولده اقامت ایله‌مسنی طلب ایله‌مش و(علی قوشی)دخی وظیفه‌سنی اکمال ایدنجه عودت ایده‌جکنی بیلدیرمکله (آذربایجان) دن عودتنده هر مرحله ایچون یومی بیك

(طرسوس) ایله (آطنه) آره‌سنده کائن (آغا چایری) صحراسنده دخی (خادم علی پاشا) یی بوزمشیدی. عثمانلیلرك نیجه اییلکنی کورمش اولان ذوالقدر اوغلی (علاء الدوله) دخی (مصر سلطانی) طرفنه کچمش ومومی الیهك برادری اولوب (شام)ده محبوس بولنان معهود (شاه بوداق) بك اورادن قاچه‌رق دولته التجا ایتمش ایدی. شاه بوداق، التجاسندن صکره (ذوالقدر) مملکتی اوزرینه کیدوب برادر زاده‌سنی اسیر وکوزلرینی علیل ایتمش ایسه‌ده کندیسی‌ده حیله ایله برادری (علاء الدوله) نك النه کچمشدر. (قره‌کوز محمد پاشا) اردونك مغلوبیتنه سبب اوله‌جق حرکاتده بولنمسنه مبنی درسعادته کتیریله‌رك اعدام ایدلمشدر.

بو اثناده شهزاده‌لردن سلطان احمد (آماسیه)، سلطان شهنشاهی (منتشا)، سلطان قورقود (صاروخان)، سلطان سلیم دخی (طربزون) والیلکلرنده بولنیورلردی.

ینه بو اثناده ایدی‌که دولتك آوروپا قطعه‌سنده‌کی شمالی وضعیتی دکیشیوردی: (ژان هونیاد) ك اوغلی اولوب آنك وفاتنده مجارستان

آنچه احسان ایله‌مشیدی. فقط جناب فاتحك معارف پرورلکنك اڭ بیوك درجه‌سنی اثبات ایده‌جك دلیل، استانبولده کندی جامعی اطرافنده وجوده کتیردیکی (مدرسهٔ عالیه) درکه دنیانك اڭ مکمل وعصرینك یکانه (دارالفنونی) هیئتی ایدی.

بوهیئت آیری آیری سکز شعبه‌دن مرکب اولوب بونلرك اعدادی درسلری تحصیلنه مخصوص (تتمه) قسملری، ابتدائی مدرسه‌لری دخی وار ایدی.

اوقویوب یازان برشاکرد اولا (ابتدای خارج) دینیلن مدرسه‌لرده اوقور. بوراده اکمال تحصیل ایتدکدن صکره «ابتدای داخل» مدرسه‌سنه کیرر. بورادن صکره‌ده «موصله» نامی ویریلن (تتمه) مدرسه‌لرینه ترفیع ایدردی‌که بعده (صحن) تعبیر ایدیلن دارالفنونلردن برینه قبول اولنوردی.

ماتیاس قوروه‌ن

قرالی انتخاب ایدیلن (ماتیاس قوروه‌ن) وفات ایتمکله مجارلر (لهستان) قرالی (ولادیسلاو) ی قرال انتخاب ایتمشلردی. «بایزید ثانی» (بلغراد) ك اردویه تسلیم ایدیله‌جکنی اخبار ایدن قلعه محافظنك سوزینه اعتماد ایله (صربیه) اوزرینه یوریمش ایسه‌ده (صوفیه) ده مرقومك سوزندن دوندیکنه واقف اوله‌رق (آرنا. وود)لق جهتنه کیتمشدر. مع مافیه (مجارستان) ایله (آوستریا) ایچلرینه طوغری (سمندره) متصرفی (میخال زاده علی بك) و (بوسنه) والیسی (یعقوب پاشا) کیره‌رك بونلردن (علی بك) بر پوصویه دوشوب شهید اولمش، (یعقوب پاشا) ایسه مجارلری مغلوب ایده‌رك روم ایلی بکلر بکلکنه

سلطان سلیمان قانونی‌ده فنونك باشلو باشنه تحصیلی ایچون (سلیمانیه) مدرسه‌لرینی تأسیس ایده‌رك فاتحك اثرینی اکمال ایتمشدر. بو مدرسه‌لرده (حدیث) (طب) (ریاضیه) و (علوم طبیعیه) متخصصلری یتیشدیریلیردی.
الهیات، حکمیات، فقه، حدیث وادبیات عربیه فاتح تتمه‌لرنده اوقودیلور وبونلردن شهادتنامه آلانلره (ملازم) نامی ویریلیردی. بو ملازملردن قدرت علمیه‌لرینی اثبات ایدنلرده، بالاخره (مدرس) رؤسی آلیرلردی که بوکونکی اوروپا درجات تحصیلیه‌سی دخی شیمدیکی حالده بو اساسك اکمال ایدلمشیدر.

ترفیع ایدلمشدر . مجارلر بو مغلوبیت اوزرینه اوچ سنه مدتله مصالحه ایسته‌مشلردر .

لهستان طرفلرینه دخی آقین اجرا اولنه‌رق (بایقوچ زاده بالی بك) مظفراً دونمشدر. بوآقینك سببی (له) قرالنك (افلاق) ه تعرضی ایدی .

عثمانلیلر ایله روسلر آره‌سنده‌کی وقوعه کلن ایلك مخابرهٔ سیاسیه (٨٩٧) سنه‌سنه مصادفدر .

صدر اعظم (هرسکلی‌زاده احمدپاشا) عزل اولنوب فاتحك اعدام ایتدیکی (چندارلی خلیل) پاشانك اوغلی (ابراهیم پاشـا) وزیر اعظم اولدی (٩٠٢) .

(٩٠٤) وقایعی آره‌سنده اك زیاده جالب دقت اولانی (موره) سفریدر . (وندیك) حکومتی اطرافك دشمنلغنی قازانه‌رق حتی (پاپا)

---

٦٩ — فائده

فاتحك ادیانه رعایتی

استانبولی فتح ایتمکله برابر خرستیانلرکده حریت مذهبیه‌سنی اعلان وروم پطریقلکنی ابقا ایلدیکنی کورمش ایدك . او اثنالرده صلابت دینیه‌ده ایلری‌یه واراتلردن بعضلری :

— « اسلامیت بو درجه‌ده قوت وعلویت بولمشکن خرستیانلره یا اسلام اولکز ویاخود قلیجدن کچرسکز دیوبده اکمال کارایتمه‌مك نصل جائز کوریلور؟ دیه اعتراض ایتمشلردی . فاتح بو اعتراضی طونجه :

— دین اسلامی حضرت شارعدن زیاده حمایه ایتمك ادعاسنده بولنمق نه بیوك وظیفه‌سزلکدر ! جوابیله رد ایله‌مشدرکه فی الواقع پك طوغری بر رد شاهانه‌در .

ایله (آوستریا، میلان، فلورانسه و ناپولی) حکومتلری عثمانلیلری تشویق ایتدی. بونك اوزرینه (هرسكلی احمد پاشا)، آناطولی بکلربکی (سنان پاشا) (موره)یه یوللاندی. قپودان دریا (داوود پاشا) ده بوسفره مأمور اولەرق ٩٠ بیوك سفینه و ١٦٠ قدر یلکنلی ایله (لپانتو) «اینه بختی» یی محاصره وضبط ایلدی و (٩٠٥) ده (متون)، (ناوارین) و (قورون) شهرلریله (کفالونیه) و (آیاماووی) آطەلری آلندی. وندیکلیلرده (ناوارین) ده بولنان اون ایکی سفینەمز اوزرینه آنسز هجوم ایدەرك برینی یاقدیلر واون برینی آلدیلر. فقط (کمال رئیس) مؤخراً وندیکلیلری مغلوب ودرت قطعه سفینەلرینی ضبط ایلدی. فرانسزلر «مدیللی» آطەسنه عسکر چیقاردیلر [١] ایسەده (مغنیسا) والیسی سلطان (قورقود) ك یاردیمیله آطەدن صاووشدیلر و (سریغو) یعنی (چوقه) آطەسی

[١] خاقان مخلوع عبدالحمید ثانی زماننده بر بورج مسئلەسندن طولایی فرانسزلر ینه بو جزیرەیه عسکر اخراج ایدەرك حکومتی تذلیل ایتدیلر و بیچاره متصرف رشید پاشانك یورکنه اینديرديلر ایدی.

٧٠ — فائده

سلطان جم و عاقبتی

(ردوس) شوالیەلری سلطان جمی عزت واکرام ایله قبول ایتدیلر. بو آرالق قرمان والیسی شهزاده (عبدالله) و (کدك احمد پاشا) طرفلرندن ایکی ایلچی کوندریلەرك دواملی برصلح ایستەنیلیرسه برمرخص یوللامەلرینی تکلیف ایتدیلر. شوالیەلر رئیسی عقد صلح ایدیلیرسه سلطان جمك تسلیمی شرط اتخاذ ایدیلەجکنی آکلادی.. سلطان جمی کیملرندن برینه بیندیرەرك فرانسەده کائن (نیس) بلدەسنه یوللادی. بوطرفده یدی سنه قدر قالدقدن صکره تحت الحفظ (روما)یه کوندریلوب پاپا سکزنجی (اینوسان)ه تسلیم ایدلدی. پاپا کندیسنه فوق العاده

طرفلرنده فورطنه‌یه طوتوله‌رق باتدیلر . (٩٠٨) ده دیکر بر فرانسز دوننماسی (پاپا ، ونديك) دوننمالریله برلشه‌رك (سانتاموره) یعنی (آیاماوری) آطه‌سنی ضبط ایتدیلر . متعاقباً ونديك ایله عقد ایدیلان مصالحه‌ده (کفالونیه) وندیکده و (آیاماوری) عثمانلیلرده قالدی . مجار قرالی (ولادیسلاو) ایله یدی سنه ایچون عقد ایدیلان متارکه‌ده (افلاق وبغدان) بکلریله (راغوزه) جمهوریتنك ایکی طرفه‌ده ویرکو ویرملری شرط قونولدی .

— ٢ —

(اوزون حسنك) وفاتی اوزرینه دولت علیه‌نك آسیاده ، شرق جهتنده قومشوسی بولنان ایران احوالی بسبتون دکیشمش و (آق قیونلی) حکومتی یرینه (شاه اسماعیل صفوی) نك حکومتی ظهور ایتمش ایدی . شاه اسماعیل ، سلطان بایزید ثانی ایله دوستانه مناسباتده بولنیوردی : حتی (ذوالقدریه) حاکمی (علاءالدوله) نك

حرمت ورعایت ایلدی . بو صیره‌ده استانبولدن یوللانیلان بر ایلچی قرق بیك دوقه آلتونی اعطاسی مقابلنده سلطان جمك محافظه‌سنی تأمین ایله‌مش واوچ سنه صکره پاپا وفات ایتمکله آنك یرینه پاپا اولان مشهور (آلکساندر بورجیا) درسعادته بر سفیر یوللایه‌رق سنوی قرق بیك دوقه ویرلمك شرطیله شهزاده‌نك توقیفده ابقاسنی ویاخود دفعةً اوچ یوز بیك دوقه ویرلدیکی تقدیرده اولومنی تکلیف ایتمشدر .

بو تکلیف هنوز مذاکره ایدلمکده ایکن او زمان فرانسه قرالی اولان سکزنجی (شارل) عسکریله رومایه کیرمش و پاپا دخی سلطان جمی برابر آله‌رق (سنت آنژ) نامنده‌کی قلعه‌یه صیغینمشدر . قرال شرائط صاحبه‌دن اولمق اوزره سلطان جمك کندیسنه تسلیمنی ایستیوردی . دیکر طرفدن‌ده شهزاده‌نك ایکی سنه‌لك تخصیصاتی اولان سکسان بیك دوقه آلتونی حاملاً

قیزینی ایسته‌مش و(علاءالدوله) ده ویرمه‌یجه اوزرینه یوریمش ایدی . بومناسبتله عثمانلی مملکتی داخلندن‌ده کچمسنه مساعده ایدلدی . فقط شاه‌اسماعیل، (دیاربکر) ایله (خرپوت)ی آلدقدن ماعدا (علاءالدوله) نك اوغلی ایله ایکی طورونی طوتوب کباب ایتمشدر . بوحاللر جناب (بایزید) طرفندن خوش کورولمدی. دیکر طرفدن شاه، آناطولی‌یه یوللادیغی آدملری واسطه‌سیله « شیعه » مذهبنی یوریتیور ، اورالره فساد تخمی اکیوردی . مع هذا (طربزون) والیسی اولان شهزاده سلطان (سلیم خان) (شاه اسماعیل) ك مملکتی ایچنه کیره‌رك (بایبورد) و(آذربایجان) ه قدر ایلریله‌دی . شاهك برادری (ابراهیم میرزا) یی طوتدی . بونك اوزرینه شاه، سفیر یوللایوب تأکید محبت ایتدی و (سلطان سلیم) ده استیلادن منع ایدلدی .

سلطان بایزید ثانی پك زیاده حلیم بر پادشاه ایدی . بو طبیعتدن ماعدا خلق آره‌سنده شایع اولان «ولی» لقبندن دخی آکلاشیله‌جغی اوزره صوفی مشرب ایدی . حتی مشهور وندیکلی (آندره غیریتی)

رومایه کلمك اوزره بولونان ایلچیسنی ، (بورجیا) نك یرینه صکره پاپا اولان قاردینال (ژولیه‌ن) (آنقونا) شهرنده طوتوب پاره‌لری ضبط ایلدی. بونك اوزرینه شیطان «بورجیا» سلطان بایزیدن، جمك مماتی بدلی اولان اوچ یوزبیك دوقه‌یی آلمق فکریله، مشارالیهی تأثیری بش آلتی کون صکره کوریلن برنوع زهرله زهرله‌یوب فرانسز قرالنه دیری‌دیری تسلیم ایتدی. زواللی جم ، فرانسز عسکریله رومادن چیقدیغنك هفته‌سنده (ناپولی) ده مسموماً ارتحال ایلدی . (٩٠٠ سنه)

سکزنجی شارل پك زیاده متأسف اولمش و جسدینی تحنیط ایتدیروب (کلیبولی) یه یوللامشدر. سلطان‌جمك نعشی بورادن «بروسه»یه ایصال‌اولنوب (سلطان مراد خان) ثانی تربه‌سنه دفن ایدلمشدر . مشار الیه شاعر ، فاضل ایدی . اون اوچ سنه دیار اجنبیه‌ده اسارت چکمشدر .

نامنده اولوب عصر بایزیدده بر حیات بولنان بری یازدیغی براثرده : «اتلی ویاغلی یوزنده وحشت ومهابته دائر هیچ برعلامت کوریلهمز» دیمشدر. شعری سور، فن نجوم ایله عقائد وقوانین شرعیه مطالعهلرندن حظ ایدردی . یاپدیردیغی جامعلرله خستهخانه ومکتبلر متعدد ایدی. پك زیاده زاهدانه کینیر ایدی .

برمدت ینه مطالعهلرله مشغول اولدی. هرسکلی (احمد پاشا) نك یرینه نصب ایتدیکی خادم (علی پاشا) ایله قونیه والیسی شهزاده سلطان (قورقود) ك آرهسی آچیق ایدی . شهزاده حجازه کیدهجکندن بحثله بر عریضه یوللامقله برابر (آنطالیه) دنده عائلهسی وآدملریله کمیلره بینوب عموجهسی سلطان جم کبی «مصر» ه کیتدی . مصر سلطانی، (قورقود) ی حسن قبول ایتدی وحقنده فوق العاده اکرامانده بولندیسهده حجازه عزیمتنه سلطان بایزیدك کوجنهجکی وسیلهسیله مانع اولدی . شهزاده مصردن تکرار بر عریضه یازهرق عذرلر دیلدی وینه (قونیه) یه عودت ایتدی .

جناب پادشاهك سنی ایلریلهدکجه ضعفیده آرتیوردی .

---

٧١ — فائده

اندلس مسلمانلری

٨٩٢ تاریخنده «اندلس» دینیلن (جنوبی اسپانیا) ده (بنی احمر) نامنده یالکز باشنه قالمش بر اسلام حکومتندن سلطان بایزید ثانی یه بر سفیر کلدی . بو سفیرك پادشاهه ویردیکی نامهده خرستیانلرك و (قاشتاله) ویا (قاستیلیه) نامنده اولان حکومتك مملکتلرینه استیلا ایتمك تهدیدنده بولندیغی و اهل اسلام یدی یوز سنهدن زیاده بر زماندن بری بوراده حکومت ایلهیکده

٩١٥ سنه‌سی ایلولنك دردنجی کونی عظیم بر زلزله اولدی .
١٠٩٠ جامع ١٠٦٧ خانه ، سور استانبولك قره طرفنده‌کیلرله دکز طرفنده‌کیلردن اکثری ، یدی قله و سرای دیوارلری ییقیلدی . بیکلرجه خلق انقاض آلتنده قالدی. (چوروم) ایله (دیمتوقه) خراب اولدی . بوزلزله « کوچوك قیامت » دیه شهرت بولدی .

پادشاه ، زلزله‌دن ناشی ادرنه‌یه کیتدی .

*
* *

بواثنالرده دولتك احوال داخلیه‌سنده مهم مهم وقعه‌لر حاضرلانیوردی .

معلوم اولدیغی اوزره سکزشهزاده‌دن باقی‌قالان درت شهزاده‌دن (شهنشاه) قرمان ، (قورقود) تکه ، (احمد) آماسیه و (سلیم) دخی طربزون والیلری ایدیلر . سلطان بایزید بر آرالق (بولی) سنجاغنی شهزاده (یاوز سلیم) ك اوغلی (سلیمان خان) ه ویردی . (سلطان احمد) (آماسیه) ایله‌دن سعادت آره‌سنده (سلیمان خان) ك بولنمسنه اعتراض ایتدی.

اولدقلرندن بویله بر تهلکه‌دن قورتارلمسی رجا ایدلدیکی یازیلی ایدی . بونك اوزرینه (کمال) رئیس نامنده بحریونیزك اك مشهورلرندن برذات قوماندەسنده اوله‌رق اسپانیا ساحللرینی اورمغه مأمور بر دونتما کوندرلمسنه اراده صدور ایتدی .

تاریخ عمومی ویا تاریخ اسلام درسلرنده کوره‌جککز اوزره اهل اسلام هجرت محمدیه‌نك ٨٦ سنه‌سنده شامده خلیفه اولان امویلردن (ولید) ك زماننده (موسی بن نصیر) و (طارق بن زیاد)ناملرنده ایکی بیوك قوماندان و قهرمانك همتیله وآفریقانك تا اك غرب طرفنده واقع (سبته) بوغازندن کیلرله اسپانیایه کچه‌رك مذکور قطعه‌یی ضبط ایتمکه باشلامشلر، اسپانیانك پای تختی اولان طیطله (طولدو) شهرینی آلمشلر ایدی .

سلیمان قریمده «کفه» یه تحویل ایدلدی. شهزادهلر آرهسنه کیرن اغبراره ایسه الك زیاده (سلطان بایزید)ك اوچنجی شهزاده (احمدخان)ی ولیعهد نصب ایتمسی سبب اولمشیدی. شهزاده (شهنشاه) وفات ایدنجه (سلطان قورقود) بتون بتون قوشتولاندی. فقط یکیچریلر - که سلطان بایزیدك تخته چیقدیغی زماندنبری اطاعتسزلکده و دولت امورینه قاریشمقده چکینمز اولمشلردی - (سلطان قورقود)ك شعره وموسیقی یه دوشکونلکنی ومحاربانه یارایهمیهجغنی ایلری یه سورهرك آنك طرفنی التزام ایتمیورلردی. «سلطان احمد» دن دخی - مشارالیهك یکیچری آغاسنه یازدیغی بر نامهده قوللاندیغی آنلرجه ناخوش تعبیرلردن طولایی - یوز چویرمشلر. (سلطان سلیم)ك ایسه شجاعتی، بسالتی، دها او زمان مشهور اولمشیدی. مشارالیه (سلطان قورقود)ك مصره عزیمتله هیچ بر شیئه موفق اولهمدیغنی و(سلطان احمد)ك عسکر نزدندهکی دوشکونلکنی خبر آلنجه «طربزون» ده صیغامادی. قرینه چکهرك اوغلی (سلیمان خان)ك بنجاغنده ایدیندیکی اون بیك عسکرله (طونه) نهرندن کچدی. پدری سلطان بایزیده یازدیغی بر عریضهده یکرمی آلتی سنهدن بری یوزلرینی کورهمدیکندن وروم ایلی طرفنده بر سنجاغه تعیین ایدلمسندن

اسپانیاده اولا حکومت تأسیس ایدن امویلردن (عبدالرحمن بن معاویه) نام ذاتدر. بوراده بوسلالهدن ماعدا صکرهلری باشقه باشقه بر طاقم حکومتلر دها ظهور ایتمشدر.

بنی احمر، حکومتی ٦٣٣ سنهسنده «ابوعبدالله محمد» نامنده بر ذات طرفندن تأسیس ایدلمشدر. بو حکومتدن اول (موحدین) نامنده دیگر بر حکومت وار ایدی. بنی احمر ٨٩٨ سنهسنه قدر ٢٦٥ سنه دوام ایتمشدر. بو مدت ظرفنده بونلردن (٢٠) حکمدار کلمش والك صوك حکمدار (ابوعبدالله الصغیر) نامنی طاشیمقده بولنمش ایدی.

بحث ایتمش ایدی. (ادرنه)یه مواصلتنده طوغریجه استانبول اوزرینه یوریدی . (سلطان‌بایزید) روم ایلی بکلربکی (حسن‌پاشا) یی اون بش بیك عسکرله قارشی یوللادی. (سلطان‌سلیم) ادرنه‌یه عودتله (سلطان احمد)ك ولی‌عهدلکدن چیقارلمسی شرطیله « سمندره » سنجاغنی قبول ایتدی. (قورقودخان) ایسه بو آرالق سلطنت‌دعواسیله « آنطالیه » دن قالقه‌رق « صاروخان » ی ضبط ایلدی .

شو حاللردن اکلاشیلیرکه دولت بیوجك بر سلطنت غوغاسی ایچنده یووارلانمقده ایدی. بوغوغا یتیشمیورمش کبی (حمید) و (تکه) طرفلرنده (قره‌بیق اوغلی) نامنده اهل شیعه‌دن بری توره‌یوب اورته‌لغی یاقوب ییقمغه باشلادی . عثمانلی تاریخلری بوحریفی « شاه قولی » و« شیطان قولی » نامله‌یله یاد ایدرلر. مرقوم، اوزرینه کیدن آناطولی بکلربکی « قره‌کوز » پاشایی مغلوب و عسکرینی قتل ایده‌رك عصیانی‌بیولتدی. (سلطان‌بایزید) بووسیله ایله (سلطان‌احمد)ی معیتنده صدر اعظم (علی پاشا) اولدیغی حالده شقینك تأدیبنه مامور ایلدی. مقصد (سلطان‌احمد)ك غلبه‌سی حالنده سلطنته استحقاقنی تامین ایتمك

بنی احمر زماننده اندلس یعنی اسپانیانك جنوب طرفی غایتله معمور ومرکز اداره اولان (غرناطه) شهری علم ومعرفت وصنعت ایله پرنور ایدی. بونلرك براقدقلری اثرلردن اولان (الحمراء) سرایی ایله (البیضائین) قلعه‌سی‌زمانمزده بیله دنیانك اك مهم ؛ اك کوزل بنالرندن معدوددر . ایچلرندن (محمد خامس) نامنده عدالت اداره‌سیله اشتهار ایله‌مش ذاتلر دخی چیقمشدر . اسپانیالیلردن (قاستیلیه) حکومتی‌عسکرلری ٨٩٨ ده بونلرك‌اوزرینه هجوم‌ایده‌رك (غرناطه)یی ضبط ومسلمانلر حقنده صوك درجه‌ده غدارانه وظالمانه معامله‌لر اجرا ایتمشلردر. اسپانیولار بنالری یاقدیلر . کتابلری یاقدیلر . یاپتادقلری ظلم براقدیلر . بوقدر معمور اولان اندلس قطعه‌سی خراب اولدی. فقط اسپانیالیلرده عربلر چیقدقدن صکره بللرینی بردرلو طوغرولته‌مادیلر .

ایدی . فقط بوتشبثدن اول (سلطان سلیم) بر دها عودت ایده‌رك (ادرنه)یی ضبط و حکومت ایتمکه ابتدار ایتمش ایدی . ذات شاهانه اردو ایله اوزرینه کیتدی و (علی پاشا)نك توصیه‌سی موجبنجه (سلطان سلیم)عسکریله محاربه‌یه کیریشه‌رك پریشان ایتدی. شهزاده سلیم، قره‌دکز ساحلنده‌کی کمیلرینه بینه‌رك قریمه ، قائن پدری خانك نزدینه قاچدی. سلیمك بوزولمسی سلطان بایزید وزراسنك یورکلرینه صو سربدی . چونکه مشارالیهدن قورقیورلردی .

(علی پاشا) آناطولیده (سلطان احمد) له بولوشدقدن صکره (شاه قولی) نك اوزرینه کیدوب (سیواس) ایله (قیصری) آره‌سنده (کوك چای) نام موقعده وقوع بولان محاربه‌ده هم کندیسی هم ده (شاه قولی) مقتول اولدیلر. (علی پاشا)نك مقتولیتی یکیچریلری (سلطان احمد) علیهنه بردها قالدیردی. پاشایه یاردیم ایتمدیکنی، اشقیا کندی سنجاغی یقیننده ولدیغی و عسکری موجود بولندیغی حالده ناموس دولتی محافظه‌یه

٧٢ — فائده

ایلك عثمانلی و روس مخابرهٔ سیاسیه‌سی

٨٩٧ سنه‌لرینه طوغری موسقوه چاری اولان اوچنجی (ایوان) بتون روسیه پرنسلکلرینی برلشدیره‌رك بردولت تشکیل و(نووغورود) ایله (قازان)ی دخی ضبط ایتمش ایدی . ایشته بو چار ، بایزید ثانی زماننده عثمانلی حکومتیله مناسباته کیریشمك آرزوسنده بولنمش و قریم خانی (منکلی کرای)ك دوستی اولمقله آنك واسطه‌سیله استمزاج ایله‌مشدر. بونك اوزرینه طرف دولتدن منکلی کرایه:

— اکر موسقو قرالی سنك قرنداشك ایسه بنم ده قرنداشم دیمکدر.

جوابی ویرلمشدر .

مقتدراولەمدیغنی ایلری‌یە سوردیلر. کوریلیورکه یکیچریلر طوغریدن طوغری‌یە مداخلەدە بولنیورلر.

(سلطان سلیم) ایسە قریمدە وقوعاتی تعقیب ایدوب اوچ بیك عسکرلە ینە قریمدن استانبول اوزرینە حرکت ایلەدی. (سلطان احمد) بوآرالق (ککبوزە) یە کلمکلە یکیچریلر آیاغە قالقوب استقبالنە کیدن ایکنجی وزیر (مصطفی پاشا) ایلە قاضیعسکر و نشانجیلرك اولرینی یغما ایلدیلر. (سلطان سلیم)ی ایستەدکلرینی بیلدیردیلر. (علی پاشا) نك یرینە صدراعظم اولان (هرسکلی احمدپاشا) ایلە قاضیعسکر و نشانجیلر عزل ایدلدی.

(سلطان‌قورقود) استانبولدە یکیچری اوجاغنە دخالت ایتدی. (سلطان احمد) دونەرك برادر زادەسی (محمد) خانك الندن (قونیە)یی آلدی. یرینە عودت‌ایتمسی حقندە (سلطان‌بایزید)ك‌یوللادیغی مأمورك بورنی، قولاغنی کسوب کری‌یە چویردی. بووقعەلردن‌دە آکلاشیلیرکه احوال دولت فنا، وخیم بر درجەیە ایتمش ایدی.

پادشاه حضرتلری ایسە اختیار و بودرلو مختلرە طیانەمیەجق

موسقو چاری اوچنجی (ایوان) طرفندن سلطان بایزید ثانی‌یە کوندریلن نامەنك ترجمەسی:

ـ (سلطان‌الحر، ترکستان پرنسلرینك‌پادشاهی، حاکم البر والبحر سلطان بایزید حضرتلرینە بز «ایوان»کە لطف حقلە بتون روسیەنك یکانە وحقیقی حاکم ارثیسی‌یز. وشمال وشرق‌طرفلرندە برچوق‌ممالکك مالکی‌یز، خاکپای همایونکزە شونی عرضە لزوم کوریورزکەیکدیکرمزی تبریك ایچون هنوز سفیرلشمامشزدر. فقط روس تاجرلری سزك ممالککزە کیدوب کلمشلر و اورالردە ایکی دولت‌ایچون خیرلی بر یولدە تجارت ایلمشلر ایدی. لکن سزك حاکملرکز طرفندن کوردکلری معاملات اعتسافیەدن برقاچ دفعە بکا شکایت ایلمشلردی‌دە بن سکوتی ترجیح

درجه‌ده بیزار ایدی . (سلطان احمد) ك معامله‌ٔ ناروای اوزرینه یکیچریلر ینه آیاقلاندیلر. (سلطان سلیم) قومانداسنده اوله‌رق شهزاده‌یی تأدیبه مأذونیت ایسته‌دیلر . طبیعی قبول ایدلدی. درحال یاوزه بر ساعی یوللاندی . مشارالیه آلایله شهره کیردی. یکی سرای قپوسنده برادری (قورقود خان) ایله وزرا طرفلرندن قارشیلاندی . ذات شاهانه کندیسنه سنوی ایکی یوز بیك دوقه ویرمکی تکلیف ایتدی ایسه‌ده قبول ایله‌مدی . والحاصل ٩١٨ سنه‌سی صفرینك سکزنجی کونی یکیچریلرله برابر استانبول اهالیسی سرای اوکنه کیده‌رك (سلطان سلیم)ی پادشاه ایسته‌دکلرینی بیلدیردیلر .

سلطان بایزید دخی :

— دولتی اوغلم (سلیم) ه ترك ایتدم. جناب حق متیمن ایلسون.

دیه‌رك سلطنتدن چکیلدی . یکرمی کون صکره (دیمتوقه)یه استراحته کیدرکن یولده وفات ایلدی .

شو وقعه دولت عثمانیه‌ده ایلك خلع حادثه‌سیدر .

بایزید زماننده واردات دولت درت ملیوندن بش ملیون دوقه آلتوننه قدر چیقدی .

ایلمش ایدم. کچن یاز (آزاق) پاشاسی روس تجارینی برخندق قازمغه وبعض انشاآت ایچون طاش طاشیمغه مجبور ایلدی . بوندن زیاده‌سی‌ده یاپیلدی .
(آزاق‌وکفه‌ده بولنان تجارمز اللرنده بولنان مالی یاری فیأتنه ویرمکه مجبور ایدلدیلر . تاجرلرمزدن بریسی خسته اولورسه کافهٔ اموالی تمهیر اولنه‌رق اکر وفات ایدر ایسه مالك جمله‌سی طرف حکومتدن ضبط اولنیور و اکراعادهٔ عافیت ایدر ایسه یالکز نصفی ویریلیور . تاجرلرك وصیت نامه‌لرینه اعتبار اولنمیور . روسلرك مالی ایچون عثمانلی حاکملرینه کندیلرندن بشقه وارث طانیمیورلر . ایشته بوقدر حقسزلقلری بنی مجبور ایلدی‌ده تبعه‌می سزك ممالکزده

(سلطان عثمان غازی) آت صیرتنده تختگاه یاپمش ایکن فتح قسطنطینیه‌یی متعاقب دبدبه واحتشام فوق‌العاده آرتدی، حتی عهد بایزیدده سرای همایونك محافظ اوله‌رق اوچ یوز قپوجیسی واوچ بیك سلاحشوری وار ایدی .

ارتحالنده آلتمش یاشلرنده ایدی. ٣٢ سنه پادشاهلق ایتمشدر .

مشارالیه اوزون بویلو، آبلاق یوزلو، الا کوزلو، کوکسی کنیش ایدی. یوزنده بکلر وارایدی. درویش نهاداولوب صلاح احوال ایله شهرت آلمشیدی . بایزیدده‌کی جامع شریف تأسیس کرده‌سیدر . بایزید وقفی اوقاف اسلامیه‌نك الك بیوکلرندندر. عمامه صارار ودیبادن خفتان کییردی .

صلحه میال وراحت وعزلتی سور ایدی . آنك ایچون زماننده

تجارتدن منع ایتدم . مقدما تاجرلر رسوم نظامیه‌دن باشقه برشی ویرمدکلری وسربستجه تجارتلرینه مساعده اولندیغی حالده بومعاملات اعتسافیه نه‌دن نشأت ایلیور ؟ بوبابده ذات شاهانه‌کزك معلوماتی وارمیدر؟ یوقسه یوقیدر ؟ پدرکز سلطان محمد ثانی حضرتلری بیوك ومشهور پادشاه ایدیلر . روایته کوره بزه ایلچی کوندروب تبریك ایتدیرمك آرزوسنده ایکن بو آرزویی قوه‌دن فعله چیقارملرینه ارادهٔ الٓهیه مانع اولمش . فقط بوآرزونك الیوم حصولنی نه‌دن کورمیه‌لم ! جوابکزه منتظرم .)

موسقوا — ٣١ آغستوس ١٤٩٢

استانبوله ایلك دفعه کلن سفیر (میشل پلست چی‌یف) نامنده بر ذات اولوب تاریخ ورودی (٩٠٠) سنه‌سنه تصادف ایدر. بوذات روسیه‌سربستیٔ تجارتنی مذاکره‌یه کلدیکی حالده وزرا طرفندن کندی شرفنه ویریلن ضیافتلره تنزل و البسهٔ فاخره ایله اقامت مصرفی اوله‌رق طرف دولتدن ویریلن اون بیك دیناری قبول ایتمدیکندن بو طور غروری بکنیلمیه‌رك ذات شاهانه طرفندن قریم خانه وقوع بولان خطابده :

بیوك حربلر، اوزون سفرلر وقوع بولمامشدر. دولتك وقت حضرده اللی بیك زعامت و تیمارلی عسکری، اون ایکی بیك یکیچریسی وار ایدی. دوننما علی العاده یتمش قالیوندن عبارت ایدی. (دیمتوقه) یه کیدرکن (سلیم اول) ك کندیسنی زهرلتدیکی حقنده ضعیف برروایت دخی موجوددر.

(سلطان بایزید حلیم، سلیم، حربدن محترز اولدیغی حالده جسور، عسکرلکده ماهر ایدی. حتی اوق آتمقده زمانتك فریدی ایدی. (بنی احمر) حکومت اسلامیه سنك زواله پك زیاده تأسف ایتمش ایدی. فقط دولتك اوزمانده اسپانیا کبی اوزاق بر مملکته ال اوزاتمه سی یك ده ممکن اوله مادی. ونديك ایله ایتدیکی حربك مسئولیتی مذکور حکومتده اولدیغنی مبین فرانسه قرالی اون ایکنجی (لوئی) یه برنامه ارسال ایلمشدر.

سنه لرجه سورن شهزاده لر نزاعی پك زیاده کدرینی موجب اولمشدر.

— دوستلقلرینی قازانمق ایستدکلری روسیه قرالنك طرف شاهانه لرینه قبا بر ایلچی کوندردیکی و بوسببله عودتنده برابرنده هیچ بر مأمورك روسیه یه کوندریله میه جکی بیلدیرلمشدر.

(۹۰٤) سنه سنده دیکر بر روس سفیری دها کله رك طرف پادشاهیدن چار نزدینه بر ایلچی اعزامی خصوصی استدعا ایدلمشدر.

تاریخ سیاسی نام اثر:

(خارجه سیاسی مناسبتلر تأسیسی سلطان بایزید حضرتلری زماننده باشلایوب اوروپا و آسیایه ایلچیلر کوندریلوب ذات شاهانه نك کریمهٔ محترمه لری او زمان مشهور اوزون حسنك طورونی وعجم دولتنك ولی عهدی (احمد میرزا) یه وسلطان جمك کریمه سی ده مصر سلطانی (ناصرمحمد بن قایتبای) ه تزویج بیورلدی) دییور.

اوننجی باب

یاوز سلطان سلیم

— ١ —

بر آز یوقاریده یازلدیغی وجهله ٩١٨ سنهٔ هجریه‌سنده پدرینی خلع ایله عثمانلی تختنه جالس اولمشدر. سن کماله ایریشمش و ٤٣ یاشلرینه وارمشدی.

مشارالیه دها استانبول اوزرینه یوریدیکی اثناده مسلك سیاستنی آکلاتمشیدی :

«عربستانی، مصرده حکم ایدن «امرای چراکسه» الندن؛ عجمستانی شیعه‌دن قورتارمق، اسلامی بر نقطه‌یه جمع ایچون ایجاب ایدرسه (هند) ه، (توران) کیتمك»

یکیچریلره فضله فضله عطیه ویردیکی کبی سلطان (قورقود) ایله (سلطان احمد) ی سنجاقلرنده ابقا ایلدی. (کفه) ده بولنان اوغلی

---

٧٣ — فائده

« شاه اسماعیل صفوی »

شیخ « جنید » نامنده برینك اوغلیدر . بو شیخ جنیدك جدی (شیخ صفی الدین) نام ذاتدرکه علمی، قدری بیوك، کندیسی کرامتله مشهور ایدی. حتی « تیمورلنك » « اردبیل » شهرنده‌کی تکیه‌سنه کله‌رك خیر دعاسنی ایسته‌مش وشیخ حضرتلری‌ده کل انسانیتندن محاربه‌لرده طوتمش اولدیغی اسیرلری آزاد

یاوز سلطان سلیم

سلطان (سلیمان) ی استانبوله کتیرتدی. خزینه‌یی واردات بوله‌رق دوزلتمکه، تدارکات حربیه‌سنی اکماله باشلادی. (دوبرو وندیك) ك یعنی (راغوزه) جمهوریتنك اشیای تجاریه‌سنه یوزده بش کمرك قویدی. فقط وکلا ایله شهزاده‌لر علیهنه چالیشیورلر، عسکری عصیانه حاضرلیورلر ایدی. بو ترتیبلرك نتیجه‌سی اوله‌رق (سلطان احمد)ك اوغلی (علاءالدین) باباسنك تشویقیله (بروسه) اوزرینه یورودی. شهری ضبط ایلدی. (سلطان سلیم) بو وقعه‌یی طویار

ایدلمسنی شرط قویمش ایدی. بو صورتله آزاد اولان اسیرلر شیخ صفی الدینی پیر طانیوب مشارالیهك مریدلری اولمشلردر. طورونی شیخ جنید دخی بیوك باباسی کبی پك چوق مریده مالك ایدی. (قره قیونلی) دولتنك اوچنجی حکمداری (میرزا جهان شاه) جنیدك کثرت مریداننده اندیشه ایده‌رك مومی الیهی (آذربایجان) دن چیقارمش، اوده (آق قیونلی) حکومتنه التجا ایده‌رك حتی (اوزون حسن) ك قیز قرنداشنی آلمش ایدی. شیخ جنیدك اوغلی «شیخ حیدر» دخی ینه اوزون حسنك یعنی طاییسنك قیزی «عالمشاه» خاتونی آلمش و بو ازدواجدن (شاه اسماعیل) ۸۹۲ ده تولد ایلمشدر.

طوپتاز (سلطان سلیمان) ی استانبولده قائممقام براقه‌رق یتمش بیك عسکرله حرکت ایتدی. شهزاده‌لرك (سلطان جم) کبی آوروپایه فرار ایده‌مه‌ملری ایچون آناطولی ساحلنه یکرمی بش کمی یوللادی.

مالقوج زاده (علی بك) ی (بروسه) یه کوندردی. کندیسی (سلطان احمد) ی تأدیب ایچون (آنقره) طرفنه کیتدی. (علی بك) (علاءالدین) ی (بروسه) دن چیقاروب (ملاطیه) و(دارنده) یه قدر قوغالادی. (سلطان احمد)، پادشاهك کلدیکنی طویجه طاغلره قاچدی. ایکی اوغلنی‌ده (شاه اسماعیل) طرفنه قاچیردی. پادشاه (آماسیه) سنجاغنه داوود پاشا زاده (مصطفی) بکی تعیین ایتدی. دوندی. عسکری‌ده قیشلاغه کیتمکه اذن ویردی.

طبق پدرینك طالع جلوسنه مظهر اولمشیدی. (سلطان احمد) اوقیش، عسکرك قیشلاغه کیتمه‌سندن استفاده ایده‌رك (آماسیه) یه تکرار هجوم و (مصطفی) بکی اسیر ایتدی. (سلطان سلیم) مدهش بر انتریقه ایچنده ایدی. (مصطفی) بکك اسارتندن شبهه‌لندیکی کبی

شاه اسماعیل (٩٠٥) ده یانینده‌کی مریدانی ایله (شروان) اوزرینه یورییوب پدرینی قتل ایتمش اولان (فرخ یسار) ی طوتوب اولدورمش وشروانی آلمشدر.

صکره‌لری بتون آذربایجانی ضبط ایدوب (تبریزی) ی کندیسنه پای تخت ایدینمشدر. دها صکره‌لری ایسه (عراق عجم) (فارس) و (کرمان) ایله (دیاربکر) (بغداد) والنهایت (خراسان) ی آله‌رق کندی نامنه نسبتله (دولت صفویه) یی تأسیس ایتمشدر. شیعی‌لکی ایرانده رسماً اعلان ایدن بو ذاتدر. یاووز سلطان سلیم، شاه اسماعیلی (چالدیران) محاربه‌سنده فنا حالده مغلوب ایتمش وموی‌الیه بو مغلوبیتدن صکره (١٠) سنه دها یاشامشدر. ٢٤ سنه سلطنت ایتمش و وفاتنده بیوك اوغلی (شاه طهماسب) ایرانه شاه اولمشدر.

وکلادن‌ده شبهه‌لندی . کیزلی بر فرقه ترتیب ایده‌رك (سلطان احمد) اوزرینه یوللادی . فقط صدر اعظم (مصطفی) پاشا (سلطان احمد) طرفداری اولدیغندن وقتیله خبر ویردی . (سلطان احمد) کندیسنی باصوب طوته‌جق اولان بو فرقه‌یی بر گیجید یرنده باصه‌رق اسیر آلدی . بعده سلطان سلیم بوسیله و الده ایتدیکی بعض مکتوبلرله اولا صدر اعظم (مصطفی) پاشایه بر سیاه خفتان کیدیره‌رك اعدام ایتدیکی کبی متوفی برادرلرینك (بروسه) ده بولنان (یدی یاشندن یکرمی بر یاشنه‌قدر) کلش بش شهزاده‌سنی‌ده قتل ایتدیردی. (هرسکلی احمد) پاشایی صدارته کتیردی. (صاروخان) یقین بولنمق حسبیله اول امرده (سلطان قورقود)ك باعث اوله‌جغی غائله‌لردن قورتلمق ایسته‌دی. اون بیك سواری ایله (بروسه)دن قالقه‌رق بش کونده (مغنیسا) اوکنه واردی. سلطان‌قورقود، آدمی (پیاله) بك‌ایله نصلسه‌قاچه‌رق(تکه)ده بر مغاره‌یه صیغندی. فقط (تکه) سنجاق بکی بونلرك اختفا کاهنی بوله‌رق‌یاقه‌لایوب یوللادی. (قورقود) خان (بروسه)ده قتل اولندی.

---

٧٤ — فائده

اسکی اصطلاحات تاریخیه

ویره = بر قلعه ویا مستحکم بر موقعك شرط ایله تسلیمی

الغار ویا ایلغار = صالدیروب سرعتله کیتمه .

چاسار = چار ، قرال .

تمسك = معاهده‌نامه و صلح‌نامه و امثالی رسمی و طرف دولتدن ویا معاهده‌یی عقد ایدن طرفدن مهرلی تعهد کاغدی که ایکی طرف یکدیکرینه ویریردی . بوکا تمسك آلوب تمسك ویرمك دینیردی‌که عقد معاهده دیمکدر .

(ساطان احمد) ایسه یکرمی بیك عسکرله (بروسه) یه طوغری یورییوردی. (ساطان سلیم) استانبولدن برمقدار عسکر جلب ایده‌رك مقابلةً اوزرینه واردی . (میر آخور محمد اغا) قومانداسنده بولنان پیشداری ایلك مصادمه‌ده بوزولدی واردونك قوتنه خلل کلدی ایسه‌ده دنیاده نادر یارادلمشلردن اولدیغی ایچون ینه او آز عسکرینه آره‌ده‌کی چایی یوزه‌رك کچیرتدی . (سلطان احمدی) مکرر هجوملرله بوزدی . حتی (سلطان احمد) فرار ایدرکن حیوانی قپانه‌رق بومانعه ایله کندیسنی تعقیب ایدن (احمد پاشا) نك النه دوشوب برادری (قورقود) ی قتل ایدن جلاد (سنان) الیله اعدام ایدلدی (٩١٩) .

شوقیصه سطرلر مألندن دخی آکلاشیلیورکه سلطان سلیمك تخته جلوسنی تعقیب ایدن وقوعات عادتا دورفترتك اوفاق برنمونه‌سی ایدی . ذاتاً او زماندن اعتباراً شهزاده‌لر آره‌سنده محاربه همان معتاد اولمشیدی . سلطان سلیم (قورقود) ك وفاتندن برساعت اول یازدیغی برمرثیهٔ منظومه‌دن متأثر اوله‌رق آغلادیغی واوچ کون ماتم طوتولمسنی

مواد کاغدی = صلح وسائره عقدنده قرارلاشان تعهدلرك یازلدیغی ورقه. بو مهرلننجه (تمسك) اولوردی . اولدن بری صلح عقدنده « مواد کاغدی » تمسك اولمق ایچون مهرلتیردی . تمسك آلوب ویرمکده مراسم دخی اجرا ایدیلیردی . تجدید صلح ایچون حاضرلانان « عهدنامهٔ همایون » ، طرف دیکر سفیرینه ویاخود قپوکتخداسنه ویریله‌جکی اثناده تعظیماً جمله وزرا آیاغه قالقارلر ایدی. بومناسبتله سفیر ویاقپوکتخداسنه کورك کیدیرمك، دونانمش آت ویرمك ومعیتی افرادینه دخی خلعت ویرمك عادت ایدی .

دوژ = وندیك حکمدارینه ویریلن اسم .

دیل = اسیر .

عساکر بکتاشیه = یکیچریلر .

واردوقوسطه = قالیون دینیلن اسکی، بیوك سفینه انواعندن .

امر ایتدیکی، حتی کندیسنی طوتوب کتیرن اون بش ترکمانی‌ده بونك اوزرینه قتل ایلدیکی حالده سلطان احمدی‌ده مغلوب ایتدکدن صکره اعدام ایله‌مه‌سی داخلده‌کی فتنه‌یی باصدیروب خارجدن (شاه اسماعیل) طرفندن کلدیکنی کوردیکی فتنهٔ دیکری بلا اندیشه تنکیله قدرتیاب اوله‌بیلمسنی تأمین ایچون ایدی.

آناطولیدن ادرنه‌یه عودتنده (افلاق وبغدان) بکاربنك، (راغوزه) جمهوریتنك عبودیت عرض ایتمك و ویرکولرینی ویرمك ایچون کلن مأمورلریله (وندیك، مجار، مصر، روس) ایلچیلرینی قبول ایتدی (٩٢٠). (شاه اسماعیل) دن ایسه کلن کیدن یوق ایدی.

فقط جلوسندن اول سویلدیکی خط سیاستك‌ده تعقیب ایدیله‌جك زمانی کلیوردی. چونکه (شاه اسماعیل) مملکتك شرق طرفلرنده بولنان ولایتلرنده مذهب شیعی‌یی نشره چالشمقله برابر (سلطان احمد) شهزاده‌لرینی قبول ایتمك تدبیرسزلکنده بولنمش و حتی (مصر) سلطانی (قانصوغوری) ایله‌ده دولت عثمانیه علیهنه اتفاق ایتمش ایدی.

اولوم اری اولمق = اسکی محاربه‌لرده عسکر بربریله حلالاشوب یاشهید ویا غازی اولمق قیدینه دوشمك.

لذ علوفه‌سی = شوال، ذی‌القعده، ذی‌الحجه معاشلری. شوالدن (ل) دیکر ایکیسندن‌ده ذالر آلنه‌رق یاپیلمشدر.

مصر علوفه‌سی = محرم، صفر، ربیع‌الاول معاشلری.

رجج علوفه‌سی = ربیع‌الآخر، جمادی‌الاولی، جمادی‌الآخره معاشلری.

رشن علوفه‌سی = رجب، شعبان، رمضان معاشلری.

ضربزن
شاهی
قلعه کوب
قولونبورنه
} = اسکیدن اردولرمزده قوللانیلان طوپلر اسامیسی.

سلطان سلیم ایسه غربه یعنی اوروپا حکومتلرینه حسن معامله ایده‌رك (شاه اسماعیل) ك شیعیلك ایله آناطولیده حاصل ایتدیکی نفوذی قیرمق عزمنه دوشدی .

٧٥ — فائده

تشکیلات عسکریه و مالیه

سنجاق بکی «متصرف» ، بکلر بکی « والی » دیمك ایدی . تیمار وزعامت صاحبلری بونلرك قومانداسی آلتنده ایدی . دور فاتحده روم ایلی اوتوز آلتی سنجاغه تقسیم ایدلمش ایدی. آناطولینك دخی بو قدر سنجاغه تقسیم ایدلدیکی ظن ایدیلیور . عساکر عمومیه شو وجهله ایدی :

عساکر منتظمه	١٢,٠٠٠	یکیچری
	٣٠,٠٠٠	عزب
	٧,٠٠٠	سپاهی
	٥,٠٠٠	سلحدار
	١,٨٠٠	علوفه‌جیان یمین
	١,٠٠٠	غربای یمین
	١,٨٠٠	علوفه‌جیان یسار
	٨٠٠	غربای یسار
	٥٩,٤٠٠	
	٤٠,٠٠٠	آقینجی
	١٤,٠٠٠	روم ایلی تیمارلی وزعماسی
	١٤,٠٠٠	آناطولی تیمارلی وزعماسی
	١٢٧,٤٠٠	مجموع

سنوی واردات — ویرکو ، باج ، کومروك ، معدنلردن و خرجکذار حکومتلردن آلنان مبالغ ایله ٢ ملیون ٣ یوز بیك دوقه آلتوننه بالغ اولمشیدی. (منصل) دییورکه :

— ۲ —

« چالدیران » محاربه‌سی

(ادرنه) ده «شاه اسماعیل» علیهنه اعلان حربه قرار ویریلمزدن اول آناطولیده شاهك آدملری ، تاقینانی یوزندن مذهب شیعی‌یه سالك اولانلرك کیزلی بردفتری یاپیلمش وبونلرك قرق بیکی متجاوز اولدیغی آکلاشلمش ایدی . بو شیعیلرك پك چوغی قتل ایدلدی . وباقی قالانلری دخی محبسلره آتیلدی .

(سلطان سلیم) دها (ادرنه) ده ایکن عسکرك (یکی شهر) ده طوپلانمسنی امر ایده‌رك برآز صکره درسعادته کلدی. اوغلی سلطان سلیمانی (مغنیسا) دن جلب ایله قائممقام براقدی .

۹۲۰ سنه‌سی صفرینك ۲٤ نده آناطولی‌یه کچه‌رك اولا (مالتپه) دن شاه اسماعیله برنامهٔ همایون وبعده یولده فارسی و منظوم دیکر بر نامهٔ همایون دها یوللادی . صوك نامه ایله برابر (شاه اسماعیل) ك «شیخ جنید»اولادی اولمسی حسبیله‌استهزا مقامنده اوله‌رق عبا، عصا وخلال کبی هدیه‌لرده کوندردی .

مورخ [اوهسونك] تخمینی قبول ایتمك لازم کلیرسه عموم واردات زمان فاتحده اون ملیون غروشه بالغ اولمشدر . او زمانك حسابنجه :

درت آقچه	۱	درهم
اوچ درهم	۱	آلتون دینار
۱۲۰ آقچه	۱	غروش

و یاخود ۱ غروش ۱۲ دوقه آلتونی اعتبار قیلنور ایمش .
شوحالده ۱۰ ملیون غروش ۱۲۰ ملیون دوقه آلتونی ایدییور .

(خادم سنان پاشا) یی آناطولی بکلر بکی نصب ایتدی. روم ایلی بکلر بکی‌ده «حسن پاشا» ایدی. اردو، (یکیشهر، سید غازی، قونیه، قیصری) اوزرندن گچوب (آنقره) قربنده (جیبق‌اووا) ده طوردی. بوراده ذوالقدر اوغلی (علاء الدوله) نك خلافکیرلکی آکلاشیلدی. وزرادن (دوقه‌کین زاده احمد پاشا) یی یکرمی بیك قدر عسکرله (سیواس) طرفلرینه صالدیردی. یولده عسکرك معاشنی آرتیردی. (سیواس) ده اختیار و بیوك حربه یارامان طاقمدن قرق بیك نفری آییروب (سیواس) ایله (قیصری) آره‌سنده محافظه ایچون براقدی. بوراده دقت ایدیله‌جك بر شی وار ایسه اوده (سلطان سلیم) ك دولتك پولتیقه‌سنی آسیا احوالنه چویرمش اولمه‌سیدر. مشار الیهك بو پولتیقه ایله آسیا ده بیوك بر اسلام حکومت وسیاستی وجوده کتیرمك ایستدیکی محققدر. نظر تدقیقی‌ده (اتحاد اسلام) مقصدینه معطوف ایدی.

«سیواس» دن صکره (یاصصی چمن) ه واردی. بوراده (شاه اسماعیل) دن برجواب آلدی. نامه ایله برابر برده معجون حقه‌سی وار ایدی. بو معجون آفیون ایدی. (شاه اسماعیل) بونکله اولکی

---

۷٦ — فائده

ایچ آغالری

سرای پادشاهی خدمتلرنده بولنان آغالردر. بونلر اساساً درت صنف ایدی.

۱ — قپو آغاسی که باب همایونك اك بیوك ضابطی ایدی. آق آغالردن انتخاب اولنوردی. معیتنده (قپو اوغلانی) نامیله ۳۰ الی ٤۰ قپو اوغلانی بولنوردی. بو اوغلانلرك دردی که مفتاح، پیشکیر، شربت، ابریق اوغلانی

نامهٔ همایونك درونندهکی غیرمناسب تعبیراتدن طولایی خوش کچینمك آرزوسنده اولدیغنی بیلدیرییوردی . پادشاه نامه‌یی کتیرن (شاه قولی علی) یی قتل ایتــدیردی . برنامهٔ همایون دها یوللایوب بونده نتیجه اوله‌رق (شــاه اسماعیل)ك قورقدیغنی و أر ایسه میدانه‌کلمه‌سی ایجاب ایده‌جکنی آچیقدن آچیغه یازدی .

اردو (آذربایجان)ه کلدیکی حالده ینه‌شاه عسکرندن اثر کورلمدی. (شاه اسماعیل) کری چکیلیوردی. بو آره‌لق یکیچریلر آره‌سنه برفتنه کیردی. آیلردن بری سفری اولدقلری حالده‌دشمنه تصادف‌ایتمه‌ملرینی بهانه ایده‌رك سویلنمکه باشلادیلر . اردوده بولنان وزرا وامرانك‌ده بوفتنه‌ده اللری وارایدی. حتی‌پادشاهله تکلیفسز کوروشن (همدم‌پاشا) نامنده‌کی احمق قاندیروب، کیفیتی پادشاهه آچیغه وعودته میل ایتدیرمکه تشویق ایتدیلر . پاشا، حماقتی سائقه‌سیله بو ایشه کیریشدی. (سلطان سلیم) عزمندن دونر بر پادشاه اولمدیغی کبی فتنه‌یی‌ده سزمش ایدی . بنــاءً علیه (همدم پاشا) یی درحال اعدام ایتدی . بو اعدام ســائرلره

تسمیه اولنورلردی، دیکرلرندن مرتبه‌جه بیوك .وقپو آغاسنك ارکان مخصوصه ـ سندن ایدیلر .

٢ — خزینه‌دار باشی ، که آق آغالردن انتخاب اولنوردی. پادشــاهك دستاری وسجاده‌سی بونك النده بولنوردی . خزینهٔ همایون خدمه‌سنك رئیسی ایدی .

٣ — کیلارجی باشی، اولوب پادشاه یمك یركن هرطباق قونیلنجیه قدر طبــاغك اوکی صیره کیدر ، شربت ، طاتلی یاپار ، ســفره ادواتنی محافظه ایدر وکیلارجیلره ریاست ایلردی .

٤ — سرای آغاسی، اولوب معیتنده قرق نفر آق‌آغا بولنور واندرون همایون نامنی آلان خاص، بیوك ، کوچك اوطه‌لرك محافظه‌سنه نظارت ایدردی.

عبرت اولدی. (ایران) پای تختی اولان (تبریز)ه قدر کیتمکی قوردی. (قره دکز) و (طربزون) طرفندن ایسته دیکی ذخیره ده کلنجه حرکت ایده رك یولده طوتیلان اسیرلردن بریله شاهه بر مکتوب وآنکله برابر قادین روباسی ولوازمی یوللادی. (فاتح سلطان محمد) ایله (اوزون حسن)ك حرب ایتدیکی (اسکی تپه) یه مواصلتنده (یانیه) بکی (بلامه مصطفی) «بایبورد» ی ضبط ایتدی. (سوکمن) ده (کرجستان) حاکمی ذخیره وهدیه یوللایوب عرض عبودیت ایلدی. برقاچ منزل صکره یکیچریلر ینه سویلنمکه باشلادیلر. حتی عصیان علامتی کوسترەرك اوتاغنه قورشون آتدیلر. پادشاه جسور اصلا آلدیرمیەرق شکایتچیلره طوغرو یوریدی. آنلره خطاب ایدەرك:

— بن بومشقتلرك چکیله جکنی سزه جلوسم زماننده سویلشدم. اووقت نیچون قبول ایتدیکز. شیمدی نیچون اطاعت ایتمزسکز. راحت ایسته ینلر قاریلرینك یانلرینه دونسونلر. ایچکزدن کیمسه کیتمزسه بن یالکز کیدرم.

دیدکدن صکره آتنی سوردی. یکیچریلرده ایستر ایستەمز تعقیب ایتدیلر.

ذات شاهانه یی کییدیرمك والبسه سنی چیقارتمق خدمتنی خاص اوطه باشی کورردی. قلیجنی محافظه ایدەنه (سلاحدار)، خفتاننی کوتورەنه (چوقه دار)، آته بینرکن اوزنکی طوتانه (رکابدار) دینیر ایدی که بونلرده او هیئته منسوب ایدیلر. سرای پادشاهیده (قپوجیلر) و (بوستانجیلر) دیه ایکی صنف دها وار ایدی. قپوجیلر، قپولره، بوستانجیلرده باغچه لره باقارلردی. بونلرك قپوجی باشی، قپوجیلر کتخداسی، بوستانجی باشی، بوستانجیلر کتخداسی ناملریله درت ضابطی وار ایدی. بو درت ضابطده شیمدی مابین مشیری دیدیکمز (چاوش باشی) نك ادارەسنده ایدیلر.

حرم همایون تبزلر آغاسنك نظارتنده ایدی.

اردونك پیشداری اولان میخال اوغلی (محمد بك) ایله شهسوار زاده (علی بك) دن کلن خبرلرده شاهك (تبریز) لك شمال غربیسنده کائن (چالدیران) اوواسنه کلمك اوزره (خوی) طرفلرنده اولدیغنی عرض ایلدی . (سلطان سلیم) مسرتندن بوخبری کتیرنه اعلی بر

---

٧٧ — فائده

طیش آغالری

یکیچری آغاسنك آرقه‌سی صیره کیدوب مستحق جزا اولانلری فلقه‌یه ییقوب دکنك ایله ضرب ایدن مأمور

ارکان دولت میاننده (طیش آغالری) وار ایدی که بونلر یکیچری آغاسی ایله (عزب) (سپاهی) (سلحدار) (علوفه‌جی)، (غربا) و (آقینجی) دینیلن عساکر آغالرندن مرکب ایدی . بونلرك الك اهمیتلیسی یکیچری آغاسی ایدی. بوآغا فاتح دورندن برازصکره (سرعسکر) مرتبه‌سنه چیقمش ایدی . ارکان دولتدن اولان قاضیعسکرلر درجه‌سنده ایدی . کونده بش یوز آقچه آلدقدن ماعدا یوزلرجه آت بسلیه‌جك (آرپه‌لق) دینیلن تعیینی وار ایدی که ییلده آلتمش بیك آقچه تخمین اولنیور . یکیچری آغالری روم ایلی بکلربکیلکنه قپودان پاشالغه مخرج اولدیغی کبی غضب پادشاهی‌یه اوغرادقلری زمانلرده‌ده ینه (قسطمونی) کبی بیوك سنجاق بکلکارینه آتیلیرلردی .

عزب آغاسی، ایکنجی درجه‌ده قالیردی . فاتح زماننده عزب عسکری ٣٠ بیك مقدارنده ایدی. سپاهی، سلحدار وعلوفه‌جیلرله غربا سواری صنفی اولوب علوفه‌جیلر وغربا یمین ویسار اعتباریله درت ودیکرلری ایکی آلای تشکیل ایدرلردی .

آت ایله برا کر احسان ایلدی . تصادف بویا ، بو آره‌لق کونش‌ده طوتولدی. کونش ایرانك علامت وآرمه‌سی اولمغله بوکسوفدن ایران اردوسنك مغلوب اوله‌جغی تفأل ایدلدی .

(چالدیران) ه مواصلت ایدلدکده (شاه اسماعیل) عسکرینك چادرلری کورولدی. ایرانیلر تپه‌لرده ایدیلر. بزم اردو اووایه کیردی. عثمانلیلر یوز یکرمی بیك راده‌سنده ایدیلر. (۹۲۰ سنه ۲ رجب) ایرته‌سی کون حربه باشلاندی . عثمانلی اردوسی شویله بر ترتیب آلمش ایدی :

صاغ جناحده آناطولی وقره‌مان عزب عسکریله سواری ،

فاتح زماننده دولتك سواریسی شو مقدارده ایدی :

سپاهی	۷,۲۰۳
سلحدار	٦,۲٤٤
علوفه‌جیان یمین	٤١٠
علوفه‌جیان یسار	۳١۲
غربای یمین	۳۰۰
غربای یسار	٤۰۰
	١٥۰۰۰

١١۰٦ سنه‌سنده دولتك سواریسی شو مقدارده ایدی :

سپاهی	۷,۰۰۰
سلحدار	٥,۰۰۰
علوفه‌جیان یمین	١,۸۰۰
علوفه‌جیان یسار	١,٥۰۰
غربای یمین	١,۰۰۰
غربای یسار	۸۰۰
مجموع	١۷,۰۰۰

صول جناحده روم ایلی عسکری، مرکزده ذات شاهانه ایله برابر یکیچری. یکیچری اوکنده عربه‌لرله دوه‌لردن متشکل بر متریس وار ایدی. هرایکی جناحده‌ده طوپلر بولنیوردی.

(شاه اسماعیل)ك سواری عسکری بالخاصه قوتلی ایدی. طوپلری و منتظم پیاده‌سی یوق ایدیسه‌ده زرهلی افراد پك چوق ایدی. حربك ابتدالرنده ایران سواریسی صول جناح اوزرینه شدتلی هجوم ایده‌رك عزبلری بوزدی. صاغ جناحده‌کی عزبلر مانووره‌لر یاپه‌رق بربرلرینه زنجیرله باغلی اولان طوپلرمزی آچدیلر. بواثناده مرکزده‌کی یکیچریلر متریسلردن چیقه‌رق (شاه‌اسماعیل)ك بالذات قوماندا ایتدیکی صول جناح طرفی اوزرینه شدتلی یایلیم آتشنه کیریشدیلر. شاه آتندن دوشدی. آزقالدی اسیر دوشیوردی. حتی یکیچریلر اوشوشدکلرنده بنده‌لرندن بری، شاه بنم! دیه‌رك کندیسنی تسلیم و دیکری دخی

بو صنفلرك آغالرینه یومی یوز آقچه وسنوی اون آلتی الی اون‌یدی بیك آقچه‌لك آربه‌لق ویریلیردی. آقینجیلر قرق بیك راده‌سنده ایدیلر. فقط آغالری دیکر آغالر یاننه داخل دکل ایدی.

طیش آغالرك ایکنجی صنفنی طوبجی باشی، جبه‌جی باشی، عربه‌جی مهتر باشی نامل‌رنده‌کی دها درت بیوك آغا تشکیل ایدردی که اوته‌کیلرله برلشنجه ۱۲ آغا ایدردی. بونلردن ماعدا:

۱۰ میر علم
٤ قپوجی باشی (ماببنجی)
۳ میرآخور (اصطبل عامره مدیری)
۱۱ چاشنیکیر (کیلارجی باشی)
۳ طوغانجی | باشیلرکه آوجی باشیلر دیمکدر.
۲ شاهنجی |

وار ایدی.

آتنی تقدیم ایله قاچیردیلر. صاغ جناحمز اوزرینه هجوم ایدن (اوستاجلو اوغلی) محمد خان فرقه‌سنی (سنان پاشا) ماهرانه مانووره‌لرله و شدتلی طوپ آتشیله مغلوب ایلدی . (محمد خان) واولادی مقتول اولدی . ایران اردوسی صوك درجه‌ده بوزوله‌رق طارمه طاغنیق فراره باشلادی. شاهك اردوكاهی حتی زوجه‌سی تاجلی خانم، تخت وخزینه‌سی ایله برابر پك چوق اسیر اخذ ایدلدی.

بومظفریت آذربایجانك فتحنی و (تبریز)ك ضبطنی مؤدی اولدی.

غالبیب عثمانیه شهزاده سلطان سلیمانه، قریم خانه، مصر سلطانه ووندیك جمهوریتنه نامهٔ همایونلرله بیلدیرلدی . (سلطان سلیم) تبریزده برهفته طوردی. آنك فكر سیاستی ایران فتوحاتنی ایلری کوتورمكده ایدی . بونك ایچون قیشی «قره‌باغ» قیشلاغنده کچیرمك ایسته‌دی ایسه‌ده یکیچریلروزرانك تشویقاتیله عودت ایتمك ایستیه‌رك حربه‌لرینه چاریقلرینی طاقوب طوردیلر. بونك اوزرینه عودته مجبور اولدی . (شاه اسماعیل)ك براقدیغی خزینه‌لرله مجوهراتی و تبریز غنائمی آله‌رق بوراده بولدیغی ارباب صنعتك اك ایلرندن بیك قدر استادی مرفهاً استانبوله یوللادی .

---

۷۸ — فائده

ادبیات تاریخیه نمونه‌لری : اعلان حرب

سلطان سلیم ادرنه‌ده سفرانك قبولندن «عسكره حضورنده عموم بردیوان عقد ایدرك شاه اسماعیلك اسلامه ویردیكی تفرقه و اهل سنته ایلدیكی تعدی‌یی بالنفس تعداد ایله مقاتله ایچون رأی ایسته‌مكله علما درحال فتوی ویردیلر.

اردو ایله عودتده (نخجوان) و (روان) طریقنی طوته‌رق یولده (مصطفی پاشا)یی وزارتدن عزل ایتدی. (قارص) طرفلرینه مواصلتنده کرجستان پرنسی عرض اطاعت ایدوب ذخیره کتیردی. (ارضروم) ده (بایبورد) قلعه‌سنك آناختارلری کلدی. (بایزید) قلعه‌سی ده آلنمش ایدی. مع هذا یولده (سلطان سلیم) وزرادن تشویقاتده بولنانلری برر بهانه ایله جزادیده ایتدی. وزیر اول (هرسکلی زاده احمد پاشا) عزل ایدیله‌رك چالدیران محاربه‌سنده فوق العاده یارارلغی کوریلن (خادم سنان پاشا) وزیر اعظم اولدی. (آماسیه)یه وصولنده ظهور ایدن بر یکیچری اویغونسزلغی اوزرینه (دوقه‌کین زاده احمد) پاشاده قتل ایدلدی.

(سلطان سلیم) فعالیت فاتحانه‌یه مالك بر پادشاه اولدیغی ایچون ایران عودتنی بوشه کچیرمه‌دی. (آماسیه)ده ایکن (ذوالقدریه)امیری «سلیمان» بکك (شاه اسماعیل) سفرینه عزیمتده کوستردیکی تعجیزاتی درخاطر ایده‌رك اقرباسندن (شهسوار اوغلی علی) بکه (قیصریه) حکومتنی ویره‌رك (سنان پاشا) ایله برابر اوزرینه یوللادی. (طورنه) طاغی محاربه‌سنده (علاءالدین) مقتول اولدی واله کچن درت اوغلانك

فقط کافهٔ امرا سکوت حالنده بولندیلر. زمانك اصحاب حمیتندن «عبد الله» نامنده بر یکیچری بوحالی کورنجه:

— پادشاهم، نه طوررسك. الله اغورکی آچیق، قلیجنی کسکین ایتسون بز کیتدیکك یره کیدر، قالدیغك یرده قالیرز.

دیمکله امرادن کیمی اختیاری کیمی اضطراری هرکس «عبد الله» ه پیرولك ایلدیکندن پادشاه درحال ایران سفرینی اعلان ایلدی ونفری غیرتنه مکافاةً بردن بره سنجاق بکلکنه قدر اصعاد ایلدی.

[تراجم احوال — کمال]

بویونلری اوریلوب (ذوالقدریه) مملکتی الحاق ایدلدی. (علاءالدین)ك باشی بر (نامهٔ همایون) ایله مصر سلطانته یوللاندی.

(شاه اسماعیل) قیش اثناسنده آغیر هدیه‌لرله برابر درت ایلچی کوندرمش وزوجه‌سی تاجلی خانمك آزاد ایدلمسنی استرحام ایله‌مش ایسه‌ده پادشاه سفرایی حبس و قادینی اردو قاضیعسکری «جعفر چلبی» یه تزویج ایتمشدر. (سلطان سلیم)ك بو معامله‌سی جداً غیر لایق ایدی.

(ذوالقدریه) وقعه‌سندن اول (کماخ) بلده‌سی آلنمش وکردستانك دخی فتحی مقصدیله امرادن بیقلی «محمد پاشا» ایله اوزمان دولتك تاریخ عمومیسی محرری اولوب بورالرینك احوالنه واقف اولان فاضل مشهور (منلا ادریس) یوللانمش ایسه‌ده ایچه مشکلات ظهور ایتمش ایدی. مع‌هذا ایکی سنه قدر امتداد ایدن مدت سفری متعاقب (شاه اسماعیل)ك کردستان امیری «قره خان»، (قوچ حصارده) ده مغلوب ایدلدیکی کبی کرد امراسی دخی دخالت ایده‌رك (دیاربکر،

---

٧٩ — فائده

ممالیك چراکسه

مصرده ٧٨٤ تاریخندن ٩٢٣ سنه حکومت ایتمش بر هیئتدر. بونلردن اول «ممالیك بحریه» نامنده ترك غلاملری حکومتی وار ایدی. بونلره «غلامان چراکسه» و حکومتلرینه (دولت چراکسه) دینیر. بونلر قفقاسیادن کتیریلن عسکری امراسندن اولوب مصرده اوتاریخلرده سلطانلق امرانك انتخابیله ایدی. بوجهتلر حکومت برسلاله‌ده قالمامشدر. مصردن بشقه سوریه وحجاز قطعه‌لری‌ده اللرنده ایدی. بوسلطانلر مصری مالکانه‌لری کبی قوللانیرلر، یرلی

بتلیس، سعرد، کرکوك، اردبیل، ارغنی، سنجار، بیره‌جك) ومحال سائره ضبط ایدلمش، یالکز (ماردین) ایرانلیلر النده قالمشدر (٩٢٣).

کوزیلیورکه آناطولی اطراف و حدودنده بولنان کوچك حکومتلر بسبتون اورته‌دن قالقه‌رق جنوباً امرای چراکسه النده بولنان (مصر) حکومتیله طوغریدن طوغری‌یه تماس حاصل اولمش، شرقاً دخی «ایران دولت صفویه»سی حدودیله برلشیلمشدر.

سلطان‌سلیمك (ذوالقدریه) اوغلی‌سلیمان بکك سر مقطوعنی‌مصره ارسالنده برغرضی وار ایمش که اوده دولت علیه‌یی ازعاجه واسطه ایدینه‌دیکی بوکبی آدملرك محوندن صکره صیره حکومت مصریه‌یه کلدیکنی افهام ایتمك ایمش. حتی‌شهسوار بك‌زاده‌یه (قیصریه) و(بوزاوق) حکومتلرینك توجیهنی پروتستو ایتمك اوزره یوللادیغی سفیریله:

— ار ایسه مصرده خطبه اوقوتق، سکه کسمك حقنی ایچه محافظه ایتمکی دوشونسون.

اهالی سرایك، حرمك و اردونك مصارفنی ویریرلردی. مملوکلر، سواری اولوب هم جسور همده آتلری، سلاحلری، طاقملری، روبالریله غایتله مستثنا ومزین ایدیلر.

کوله‌من

یکرمی درت قوماندانلری وار ایدی که بونلرك سردارلرینه (امیرالکبیر) دینیردی. بونلردن ماعدا اون‌ایکیسی مصره واون‌ایکیسی سوریه‌یه مخصوص‌اولمق اوزره دیکر یکرمی درت والی بکلرده وار ایدی.

سلطانلردن اکثریسی حسن اداره‌یه مالك اولوب علومه، فنونه، اشعاره وصنایعه میل ایتمشلردر. قاهره‌ده دردنجی سلطان (الملك المؤید شیخ محمودی الظاهری) نك انشا ایتدیکی (جامع المؤید) ایله (ملك اشرف) ك (جامع الاشرفیه) و (قانصوه غوری) نك بنا کرده‌سی اولان (جامع الغوریه) شهر مذکورك اك کوزل، اك صنعتکارانه یاپیلمش بنالرندندر.

دیمش ایدی‌که بوسوزی عن‌قریب (مصر سلطانی) علیهنه حرب آچه‌جغی متضمن ایدی. (ایران) سفرینك آلدیغی نتیجه‌ده شو ایدی: (آسیا) جهتنده‌کی حدود عثمانیه (کردستان) ك اطاعتیله توسع ایده‌رك «نصیبین» و «اورفه» داخل اولدیغی حالده (عراق عرب) ك شمال حوالیسنه قدر ایلریله‌دی. «موصل» دخی آلندی. جنوب حدودی ایسه سوریه‌نك شمال چوللرینه قدر آچیله‌رق بر جهتدن (بغداد) ی ودیکر جهتدن دخی (مصر) حکومتنك سوریه مستملکه‌سندن (طرسوس، آطنه، آنطاکیه، حلب) ی تهدید آلتنه آلدی.

(سلطان سلیم) استانبوله عودتنده ایران سفری اثناسنده مکرراً ظهور ایدن قیام اوزرینه عسکرك اصلاحاتنه همت ایلدی. بو قیاملرده ضابطلرك قیدسزلکلری کورولمش ایدی. یکیچری آغالغنك بوندن بویله اوجاقدن نشئت ایدنلره ویریله‌رك سرایده اسکیمش صادق بندکانه توجیهنی وانضباط عسکرینك (آغادیوانی) نامیله تشکیل ایدیلن

---

٨٠ — فائده

(افلاق — بغدان)

رومنلر

عثمانلیلرك روم‌ایلی‌یه مرورلری اثناسنده (طونه)نك شمال طرفنده یعنی عثمانلی استیلاسنك شمالده اخذ ایده‌جکی ایکی طریقك شرقده بولنانی اوزرنده ایکی یکی حکومت پیدا اولدی. بو ایکی حکومت Roumains دنیلن قوم طرفندن تأسیس ایدلمشیدی. قدیماً (داچی) ویا (داق) یعنی (تیس) (طونه) (دینیستر) نهرلریله قره دکز و (قارپات) طاغلری آره‌سنده‌کی قطعه‌ده ساکن اولان

برمجلسه احالەسنی امر واردونك (ارکان حربیه) سنی تشکیل ایتدی.
ترسانەیی «کلیبولی»دن استانبوله نقل ایدرك «قاسم‌پاشا» طرفنده یکی بر
ترسانەوجوده کتیردی. یوزلرجه‌سفینه‌انشاسنی تأمین ایله اوغراشدی.
بوآرالق استانبولده بیوك بریانغین ظهور ایتمکله (ادرنه) یه کیتدی.

— ۳ —

مصر سفری

بوانه قدر کوردیکمز وقعه‌لرك دلالتیله ظاهر اولیورکه عثمانلی
پادشاهلری «فکر تعقیب» ایله‌یعنی یکدیکرینك اثرینه‌اویه‌رق ایشلنمش
برایشی تمام ایتمك عزمیله بیوك براستیلا پولتیقه‌سی قوللانمشلردر.
سلطان سلیم روم ایلی حدودینك طبیعی بر چیزکیسی اولان (طونه)
ساحلندن ایلری‌یه کچمکی تجویز ایتمه‌مکله برابر آناطولی حدو-
دینی صوکه قالان ایکی‌قوتلی دولتدن قورتارمق وکندیسنك حکومتی
اك بیوك اسلام حکومتی‌اولمق حیثیتیله بتون اسلامیتی برمرکزه جمع

رومنلر - که اسکی رومالیلردن قالمه ظن ایدیلیور - قارپات طاغلرینك اك زیاده
صعب الوصول یرلرنده اقامت ایدرلرکن اولا (اسلاو) لرك استیلاسنه اوغرایوب
طاغلرندن ایندیلر و بلغارلرك (ترانسیلوانیا) ده بولندقلرندن صکره بلغار
قراللغنه تابع اولەرق پارچه پارچه بر طاقم حکومتجکلر تشکیل ایتدیلر. بعده
مجارلرك استیلاسنه دوچاراولوب مجارلر قاتولیك وکندیلری (اورتودوقس) اولد-
قلرندن بو یوزدن اوغرادقلری مظالمه طیانه‌مادیلر. طونه وقره دکز اووالرینه
طوغری ایکی‌فرقه شکلنده‌اینوب (افلاق) Valachie ویا (اولاح) و (بغدان)
Moldavie (مولداوا) نام‌لریله ایکی حکومته آیریلدیلر. رومنلرك کلدکلری
یرلرده اسلاولرده وارایدی. بونلر وویوده (Voïévode) نامنده‌کی رئیسلری
اداره‌سنده بولنیورلردی. شیمدیکی (بغدان) قطعه‌سنك جنوبنده (برلاد)

ایتمك تشبثنه ال آتدی‌که پك طوغری برسیاست ایدی . چونکه متفرق اسلام حکومتلری یکدیکری علیهنه بولونیور، اوزمانلر اوروپاده بربری آرقه‌سنه ظهور ایدن اهل صلیب هجوملرینه مقابله‌ده جمله‌سی ایچون دائما اندیشه حاصل اولیوردی. (شاه اسماعیل) شیعه‌لکی ترویج ایده‌رك ممالك عثمانیه‌ده عظیم برفتنه اویاندردیغی کبی عفو وصلح ایچون کوندردیکی ایلچیلری ده ایش کوره‌مدکلرندن مصر سلطانی (غوری)، شاهه برنامه ارسال ایتمش، سلطان سلیم برکره دها هجوم ایده‌جك اولورسه (ایران)ی ضبط ایده‌جکنی وآندن صکره کندی علیهنه‌ده دونه‌جکنی بیلدیره‌رك برجهتدن دها علیهمزه حاضرلانمش ایدی. فی الواقع تا فاتح زماننده‌ن بری حکومت چراکسه ایله حکومت عثمانیه‌نك آره‌سی آچیلمش وسلطان بایزید ثانی زماننده دخی حرب وقوعه کلوب (تونس) امیرینك توسطیله یاتیشدیرلمش ایدی . عهد سلطان سلیمده ایسه اسکی منافرت برقات دها میدانه چیقدی .

فقط شو نقطه‌یه دخی ایجه دقت ایدلسون‌که بو اثنالرده دولت عثمانیه تاریخ عالمده بیوك برمهارت حربیه وسیاسیه اجرا ایتمك اوزره ایدی.

Berlad واورته طرفندن (یاش) Yassy پرنسلکلری وارایدی. والحاصل بو ترانسیلوانیا مهاجرینی اوراده‌کی کوچك حکومتلری برلشدیردیلر .

افلاق وویوده‌لغی (رادو نغرو ـ Radu Negru) طرفندن تأسیس ایدلمش و قیزینی صربیه قرالی (استه‌فان میل یووتین) ه ویره‌رك موقعنی تحکیم ایتدیکی کبی مجارستان قرالی (ولادیسلاو لو قومان) ك قتلی اوزرینه ظهور ایدن اختلالاتدن دخی استفاده ایله‌مشدر . مجارستانده (آرپاد) خاندانی محو اوله‌رق (١٣٠١) سنهٔ میلادیه‌سنده تختنه ناپولیلی (شارل ـ روبر) جالس اولنجه (رادو نغرو) نك تأسیس ایتدیکی حکومتی زیر دستنه آلمق ایسته‌دی . فقط نغرونك خلفلرندن (آلکساندر باصارابا) نك اوزرینه سوق ایتدیکی قوهٔ عسکریه مغلوب اولدی . (شارل) ك خلفی بیوك (لوئی) دخی عینی تجربه‌یی اجرا

تاریخلریمزك روایتلرینه كوره سلطان سلیم — ظاهراً ایران وباطناً عربستان اوزرینه — سفر نیتیله ۹۲۲ سنه‌سنك ایلك بهارنده وزیراعظم (سنان پاشا) یی قرقبیك كشیلك براردو ایله (دیار بكر) ه یوللادی . كندیسی دخی عسكریله یورومك اوزره ایكن (سنان پاشا) دن مصر سلطاننك (سوریه) خدودینه براردو كوندرمش اولدیغی خبری كلدی . درحال برمجلس عقد ایده‌رك مصره اعلان حرب ایدلمسنه قرار ویردیردی . فقط شرعی برمعامله اولمق ایچون صلح مذاكره‌سی بهانه‌سیله (قره‌جه پاشا) ایله روم ایلی قاضیعسكری مولانا (ركن‌الدین) ی ایلچی اوله‌رق اعزام ایتدی . كندیسی‌ده شهزاده سلطان سلیمانی (ادرنه) ده ، پیری پاشایی (استانبول) ده ، وهرسكلی زاده احمد پاشایی (بروسه)ده قائممقام براقه‌رق (قونیه)یه ، اورادن‌ده (البستان)ه طوغری یوزیدی . مصرسلطانی (قانصوغوری) اللی‌بیك عسكرله (حلب) ده بولنیوردی . كیدن سفیرلرمزی حبس وتحقیر ایلدی ، بعده محبسدن چیقاره‌رق :

— مادامكه ایران اوزرینه سفركز واردر . دونانمانزی «اسكندریه» یه نه‌دن یوللادیكز ؟

ایده‌رك آجیسنی چكدی . والحاصل افلاق (۱۳۲۷) ده (ایكنجی رادو) زماننده كاملاً مستقل اولدی .

(رادو نغرو) نك خلفلری بلغار وصرب قراللریله صهریت پیدا ایده‌رك وقوع بولان استیلالره آنلرك معاونتلریله مقاومت ایدرلردی .

عثمانلیلرك افلاق عسكریله ایلك مصادمه‌لری ۷٦٦ سنه‌سنده‌در . حاجی ایل بكك (صرپ صیندیغی) دینیلن محلده باصغین ایتدیكی حكومات متفقه اردوسی میاننده اولاح ویا افلاق بكی برنجی (میرچه) ده داخل ایدی .

بغدان ویامولداوی — (دراغوش Dragoche) نامنده بروویووده‌ایله شمالی ترانسیلوانیاده كائن (مارامووره‌ش)نامنده‌كی مجارولایتندن اینن رومنلر طرفندن تأسیس ایدلمشدر . بو وویوده (رادو نغرو) كبی مجار حكومتندن آیریلادی‌یه

زمیننده سلطان سلیمه بر نامه یازدی .

پادشاه (بوجاق دره) موقعنده ایکن ایلچیلر یتیشوب عرض احوال ایتدیلر . سنان پاشا (ملاطیه) دن عربستان اوزرینه توجه ایده‌رك بتون اردونك یوزی قبله‌یه یعنی جنوبه دوندی . (عینتاب) (ملاطیه) (دیوریك) (بهسنی) و (قلعة الروم) ضبط ایدیله‌رك (حلب) قربنده (مرج دابق) نامنده‌کی صحراده مصر اوروسیله قارشیلاشیلدی . (عینتاب) حاکمی (یونس بك) مصر حکومتندن قاچه‌رق عثمانلیلره التجا ایتدی. بوصیره‌ده صلح تکلیفیله سلطان غورینك آدملری کلمکله سلطان سلیم سفیرك آدملرینی قتل وسفیری (صاچنی، صقالنی تراش ایتدیره‌رك، هم اویوز هم ده طوپال بر مرکبه بیندیره‌رك) کری کوندردی.

(مرج دابق)ده وقوعه‌کلن محاربه‌لرده عثمانلی طوپلرینك وآنلردن زیاده پادشاه دلیرك آواز تشجیعی مصرلیلری مغلوب ایتدی. (قانصو غوری) سکسانلك بر آدم اولوب قاچارکن نزول اصابتیله اولدی . امراسندن (خیره‌بای) التجا ایده‌رك قورتولدی . سلطان غورینك چادرنده ایکی یوز قنطار کموش ایله یوز قنطار آلتونی حاوی بر

اوغلی (ساس Sas) و حفیدی (بالق Balk) دخی عین پولتیقه‌یی طوتدی. (بالق) ك زماننده (بوغدان Bogdan) نام وویوده مجارلره قارشی عصیان ایده‌رك (مولداوی) ده مستقل بر حکومت تأسیس ایتدی . (بالق) ك اوزرینه‌ده هجوم ایدوب مغلوب ایلدی. (بزم مولداوی‌یه ، بغدان دیمکلکمز بو وویوده‌نك نامندن نشأت ایتمشدر .)

فقط مجار قرالی بیوك (لوئی) بغدانلری راحت براقادی . همان هر سنه هجوم ایدردی. (بوغدان) مقاومت ایدر ایدیسه‌ده اك صوکنده (لهستان) ك معاونتنی ایسته‌دی . حکومت مذکورده متبوعیتینی طانیق شرطیله معاونت ایده‌جکنی بیلدیردی. افلاق کسب استقلال ایتدیکی آنلرده بغدان، مجارلرك تابعیتندن چیقوب لهستان تابعیتنه کیریوردی .

خزینه بولنوب آلندی. برروایتده بوخزینه برمیلیون لیرا قیمتندهایدی.

اردوی عثمانی، حلبه طوغری یورییرکن شهر اهالیسی استقبال وعرض بیعت ایله‌مشلردر. والیسی (خیره‌بای) دخی موجود ایدی.

(مرج دابق) محاربه‌سی

سلیم اول (حلب) ده اون سکز کون اوطورمشدر. جامع کبیرده ادا ایتدیکی ایلك جمعه نمازنده (خطیب)، نام عالیسیله « خادم الحرمین

۱۳۷٤ ده (بوغدان) ك سلسله‌سی‌ده منقرض اولدی. صوك پرنس (لاچکو) وفات ایدنجه (ایتوآنیا) دن (ایلوغا قوری یاطوویچ) نامنده برینی پرنس ایتدیلر. آنكده وفاتنده افلاقدن (پیه‌ر موشات) نامنده بر پرنس بوله‌رق (موشات) سلسله‌سنی وجوده کتیردیلر، فقط (پیه‌ر) دن صکره باشلایوب (آلکساندر لوبون) زمانه قدر امتداد ایدن ۳۲ سنه ظرفنده اختلالات داخلیه‌دن قورتوله‌مادیلر. (لهستان) ایله (مجار) تابعیتنه کیروب چیقدقدن صکره (پیه‌ر آرون) زماننده عثمانلیلرك تحت انقیادینه صوقولدیلر.

رومنلرك اعیان واشرافنه (بویار Boiar) دینیردی که تاریخلرمزده اکثر

الشريفين » عنوانى برابر ذكر ايله‌مشدركه مشارالیهك بيوك بردولت اسلاميه تشكيلى نيت معظمه‌سنك مقدمهٔ خيريه‌سى ايدى .

مصر سفرنده (شام) شهرى عسكره قيشلاق اولدى . ذاتاً (حما ، حمص ، طرابلس ، قدس) بيعت ايتديكى كبى (غزه) ده حرباً آلندى . اردو شامده قيشلاديغى اثناده (كوله‌منلر) يعنى مصر مملوكلرى دخى مصرده (طومان باى) نامنده‌كى اميرى متوفى (قانصوغورى) نك يرينه سلطان انتخاب ايتمشلردر . پادشاه ايلك بهار كلير كلمز (مصر) سفرينه قيام ايده‌رك (طومانباى) ه ايكى ايلچى يوللادى . ايلچيلر ذات شاهانه‌يى حكمدار طانيمق وفقط نامنه خطبه اوقودوب سكه ضرب ايتمك اوزره صاحب تكليفنه مأمور ايديلر . طومانباى ايلچيلره حسن معامله ايتديكى حالده عودتلرنده (آلان بك) نامنده برى بونلره هجوم ايله قتل ايلدى . بونك اوزرينه اعلان حرب اولندى . (غزه) ايله (عريش) آره‌سنده كائن (خان يونس)ده وقوع بولان محاربه‌ده مصرليلر پريشان اولديلر . (غزه) و (رمله)ده عصيان ظهور ايتمكله عاصيلر قتل ايدلدى . سلطان سليم برابرنده قرناسندن برقاچ كشى ايله (قدس) شريفه كيده‌رك شهرى وتربه‌لرى زيارت ايلدى . وزير (سنان پاشا)يه التفات ايتمكله برابر وزير (حسن

كوريلور . افلاقليلر ايله بغدانليلر تشكيلات اداره واجتماعيه‌لرينى بلغارلرك زير حكمنده بولندقلرى زمانلرده آنلردن اخذ ايتمشلردى . حتى لسان رسمى وروحانيلرى بلغارجه ايدى . (افلاق وبغدان) بلغار بويوندروغندن قورتولدقدن صكره وويوده‌لرى (غوس‌پودار Gospodar) نامنى آلديلركه صاحب ومستقل ديمكدر . پرنس عسكرى ، ادارى ، مالى ، حتى روحانى اموروده بيله بالذات آمر ايدى . تبعه‌نك حياتى وثروت عموميه النده ايدى . حتى افرادك اموالنى — اسناد اهانتله اتهام ايده‌رك — مصادره ايليه‌بيليردى . طبيعى بو نوع ادارهٔ مستبده رعايانك رفاهنى مستلزم اوله‌ماز .

پاشا) مصره کیتمك ایچون چولی کچمکده‌کی مخاطراتدن بحث ایتمکله (چالدیران) وقعه‌سنده‌کی (همدم پاشا) کبی بوینی اورولدی. طالع سلیمه بو آرالق یاغمورلر نزول ایده‌رك اردو چولدن راحتجه کچدی. (طومانبای) اردوسیله (رضانیه) ده وقوع بولان شدتلی محاربه‌ده مصرایلر مغلوب اولدیلرسه‌ده (سنان پاشا) کبی بر وزیر دلیر ایله (رمضان اوغلی محمود) بك و (عینتاب) والیسی (یونس) بك مقتول دوشدیلر. کوله‌منلر میدان محاربه‌ده یکرمی بش بیك تلفات براقدیلر. ایرته‌سی کون اردو (مصر)ك قارشوسنده واقع (وسطانیه) آطه‌سنه نقل ایدیله‌رك (قاهره) یه بر فرقه کوندرلدی.

حضرت یاوز بوراده: «مصری ضبط ایتدك اما سنان غائب اولدی. بر مملکت آکا بدل اوله‌ماز» دیه صدر مرحومك ارتحالنه تأسف ایله‌مشدر.

(طومانبای) اوته‌دن بریدن طوپلادیغی عسکرله (قاهره) یه هجوم ایدرك شهر ایچنده اوچ کون اوچ کیجه محاربه دوام وبیکلرجه کشی هلاك اوله‌رق اك صوکنده (طومانبای) فرار ایتدی. بو مقاتله غایتله فجیع ایدی. سلطان سلیم وزیراعظملغه (یونس پاشا) یی و مصر والیلکنه

٨١ — فائده

ادبیات تاریخیه نمونه‌سی

« ٣١ مارت وقعه‌سی ایچون ۰۰٤ سنه اول ویریلمش فتوی »

وقتا که پادشاه اثنای طریقده بر فساده (یکیچریلرك آماسیه‌ده پیر محمد پاشا ایله خواجه‌سی حلیمی چلبینك خانه‌لرینی یغما ایتملری وسائره) سبب اولانلردن (دوقه‌کین زاده) یی اعدام وهرسك اوغلی (احمد پاشا) یی عزل وتحقیر ایدرك مرکز حکومته عودت ایلدی. شدت انفعالندن کیمسه‌یه بر سوز سویله‌مز

(جانبرد غزالی) یی تعیین ایتدیکی کبی امرای چراکسه‌دن (آلان بای) ایله (کرتبای) طوتولوب اعدام و (طومانبای) تکرار اوته‌دن بریدن طوپلادیغی درمه چاتمه عسکرله برقاچ محاربه دها ایتمش ایسه‌ده یکیچری آغاسی طرفندن اسیر ایدیله‌رك بر قاچ کون صکره صلب اولندی . سببی : سلطان سلیم کندیسی پادشاه طانیلمق و(طومانبای) نامنه‌خطبه اوقونمق وپاره کسدیرمك‌ده مأذون اولمق اوزره (مصر) ایالتنی توجیه ایتدیکی حالده سرکشانه معامله‌ده بولنسی و مصرلیلرك دیلندن (الله ینصر طومانبای) نداسنك اکسیك اولمامسیله برابر(خیره بای) ایله (جانبرد غزالی)نك پادشاه نزدنده‌کی القاآتیدر . مشارالیه مصرده (سلطان غوری) نك کندی نفسی ایچون یابدیردیغی تربه‌یه دفن ایدلمش و سلطان سلیم جنازه‌سنی فوق‌العاده مشعشع قالدیره‌رق حتی روحیچون اوچ کون فقرایه صدقه طاغیتمشدر .

مصر سفرینك سیاسی نتیجه‌لری : اوزمان امیر مکهٔ مکرمه (شریف محمدابوالبرکات) اوغلی(ابونمی)یی مبعوث یوللایه‌رق تبریك ایلدیکی کبی کعبهٔ معظمه‌نك آناختارلرینی‌ده بالتسلیم (مصر) ك نتیجی حسبیله (خادم‌الحرمین الشریفین) عنوان عالیسنه استحقاق شاهانه‌لرینی تصدیق

وندیم خاص الخاصی اولان (ابن کمال) ی بیله حضورینه چاغیرماز اولمشیدی . حتی بر قاچ کونلر صحرالرده یالکز کزردی . ایشته ترتیباتی بو عالم تنهاییده قرارلاشدیردقدن‌صکره برکون بغتةً یکیچری اختیارلرینی حضورینه جلب ایدرك « مرادکز بو اطاعتسزلکده دوام ایتمکسه شیمدی بکا خبر ویرك ، نفسمی حکومتدن خلع ایده‌یم ، بن بوسلطنتی مجرد اسلامه خدمت ایچون پدرمك الندن آلدم و اصلاح عالم اغورینه برادر و برادرزاده‌لرمی فدا ایلدم . ابتدا بیعت تکلیف ایتدم ، قبول ایتدیکز . بنده خواب وحضوری ترك ایله دین مبینك تأییدینه اوغراشیورم » یوللو خطاب و عتابه ابتدا ایتمکله ایران سفرنده وقوع بولان حرکتلرینه جمله‌سی جان ودلدن نادم اوله‌رق آغلاشمغه باشلادیلر و بیك

ایلدی . بووقعهٔ مهمه عثمانلی دولتنك عندالاسلام اك بیوك موفقیت خیریه‌سیدر . سلطان سلیم ، مصرده اقامت ایدن خلیفه اوچنجی (متوکل علی‌الله) ی دخی برابرینه آله‌رق — خلافتك شان وحیثیتی قدر ناشناس اللرده روحانی بر ریاست درجه‌سنه اینمش ایکن — مشار الیه متوکلك رضاسیله کندی عهدهٔ لیاقتنه توجیه و عثمانلی خلافت اسلامیه‌سنی وضع ایله‌مشدر. (مصر)ده اقامت ایدن اك بیوك بحریوندن (بارباروس خیرالدین) رئیس، حضرت سلیمه عرض انقیاد ایلدیکندن خدمت دولته قبول ایدلدی .

سوریه قطعه‌سی کاملاً الحاق اولنه‌رق (شام) والیلکی (جانبرد غزالی) یه توجیه اولندی .

(مکهٔ مکرمه) یه ایکی یوز بیك دوقه آلتونلق بر صره اعزام ایدیله‌رك سلطنت عثمانیه‌نك مواقع مبارکه ایله ارتباطی تحت تأمینه آلندی .

(وندیك) جمهوریتنك (قبریس) آطه‌سی ایچون (مصر) سلطانلرینه ویرمکده اولدیغی سکز بیك دوقه آلتوننك بعدما دولت علیه‌یه ویریله‌جکنه دائر معاهده‌نامه‌سنه برماده علاوه قلندی .

ایران شاهی طرفندن ایلچیلر کله‌رك غایت قیمتلی هدیه‌لرله عرض تبریکات ایدلدی .

درلو اعتذار و وعد اطاعتله بو فتنه‌نك محرکلرندن صاغ قالمش اولان یکیچری آغاسی (اسکندر پاشا) وسکبان باشی (بالی یمز عثمان) ایله قاضی‌عسکر (جعفر چلبی) یی خبر ویردیلر .

پادشاه بونك اوزرینه (جعفر چلبی) یی حضورینه جلب ایده‌رك «عساکر اسلامی افساد ایله تشبثات دولتی تعطیله سبب اولانلرك شرعاً جزاسی نه‌در؟ دیمکله «اکر تحقق ایدرسه قتلدر» جوابنی ویرنجه سلطان سلیم «جعفر کندی فتواکی کندك ویردك» دیه‌رك کرك آنك وکرك یکیچری آغاسیله سکبان باشینك اعداملرینی فرمان ایلدی . [اوراق پریشان — کمال]

سلطنت سنیه آفریقا قطعه‌سنده «مصر» کبی ثروت ومعموریتیله مشهور بر ایالته مالك اولمقله بر طرفدن خلافت اسلامیه‌یی ودیکر طرفدن دخی اوج قطعه‌ده حکومت جسیمه‌یی حائز بیوك بر ایمپرا-طورلق تأسس ایلدی.

دونانمای عثمانی «پیری پاشا» قومانداسنده اولدیغی حالده (مصر)ك استیلاسنده حاضر بولنه‌رق بحرسفید حاکمیتی نامنه اوله‌رق (اسکند-ریه) ده کوروندی.

دولتك عربستان قطعه‌سی اوزرنده نفوذ سیاسیسی جریانه باشلادی.

— ٤ —

(سلطان سلیم) مصرده اون هفته اقامت ایتدکدن و(اسکندریه)یه (پیری پاشا) قومانداسیله کلن دونانمایی تماشا ایلدکدن صکره (مصر) قلعه‌سنه بش بیك سواری وبش یوز پیاده براقدی. آلتون و کموشه متعلق بیك دوه یوکی مال غنیمتله (سوریه) یه کچدی. اثنای طریقده صدر اعظم (یونس پاشا) یه:

---

٨٢ — فائده

اسلام علماسی و خرستیانلر

فاتح استانبولی ضبط ایتدیکی زمان اهالیسنی قتل ایتمه‌مش و خرستیانلره امور مذهبیه حقنده سربستی ویره‌رك حتی بالذات بطریق بیله نصب ایله‌مشیدی. فقط برمدت صکره اسکی روم امراسندن بعضلری استانبولی یکیدن اله کچیرمك خلیاسنه دوشه‌رك اوته‌ده بریده کیزلی اتفاقلر ترتیب ایلمکده ایدیلر. بو حاللر بایزید ثانی زماننده بیله بیلینیوردی. سلطان سلیم روملرك یا مسلمان اولملرینی ویاخود استانبولدن چیقمه‌لرینی امر ایلدی. وکلا، پادشاهدن پك زیاده قورقد-

— باق (مصر) آرقه‌مزده قالدی. بز ایسه‌یارین (غزه)یه واریرز دیینجه پاشا ذاتاً علیهنده بولندیغی بو(مصر) سفری حقنده‌کی فکرینی سویله‌مك صیره‌سی کلدیکنی ایما ایچون :

— اوت اما بونجه مشقتدن نه‌حاصل اولدی ؟ اردونك یاریسی محاربه‌لرده ، قوملرده محو اولدی . شیمدی‌ده (مصر) خائن بر چرکس الندە قالدی. دیمه‌سیله آنك‌ده بوینی اوردیردی. روایته نظراً (یونس پاشا) نك شاه عجم ایله مخابره‌سنی خبر آلمش وبوسوزینی وسیله عد ایله‌مش ایمش . یرینه (پیری پاشا) یی وزیر اعظم نصب ایلدی. شامه مواصلتنده فتح مصر نتایجندن اوله‌رق قبائل عربدن اطاعت ایتمینلر برر برر کلوب بیعت ایتدیلر . شامدن صکره حلبه کیتدی . اوراده ایکی آی قدر اقامت ایتدکدن صکره استانبوله عودت ایتدی . (۹۲٤)

استانبولده اون کون اقامتدن صکره (ادرنه) یه کیتدی . بو اثناده (منکلی کرای) ك اوغلی (محمد) کرایی قریم‌خانی نصب‌ایتدی. اسپانیادن کلن ایلچی (قدس‌شریف) ده کائن (قمامه) کلیساسنی زیارت

قلری جهتله آغیز آچه‌مادیلر. فقط زمانك مفتیسی مشهور (زنبیللی علی) افندی‌یه مراجعت ایتدیلر .

مشارالیه مفتی : فاتح روملره امان وفرمان ویرمشدر. بناءً علیه بوتکلیف شرعاً جائز اوله‌ماز . جوابنده بولندی . وفتوا ویردی .

سلطان سلیم ایسه :

— فرمانی کوره‌یم . دیدی . مکرفرمان بریانغینده یانمش ایمش . بونك اوزرینه علی افندی :

— اثبات ماده دخی کافیدر .

دیه‌رك اختیار یکیچریلردن ایکی مسلمك شهادتنی حضورده اجرا ایلدی بوسلطان سلیم علیهنه حکم ویردی .

ایدن خرستیانلر نامنه اولجه (مصر) ه ویریلن مبلغك دولت علیه‌یه اعطاسنی تکلیف ایلدی . ادرنه‌دن استانبوله عودتنده دکزدن (مصر) یولجیلغنك تأمینی ایچون یوز اللی قطعه کمی دها انشاسنی فرمان ایله‌مکله برابر ایرانه ایکنجی برسفر اجراسی‌ایچون آناطولیده تدارکاته باشلادی . دونانمایی تقویه‌دن مقصدی (ردوس) آطه‌سنی ضبط ایتمك ایدی . (حلب) دن صدر اعظم (پیری پاشا) قومانداسیله ایران اوزرینه یوللادیغی اردو شاه ایرانی محاربه‌سز قاچمغه مجبور ایتمش ایدی . (پیری‌پاشا) حدودجه ایجاب ایدن اصلاحاتی اجرادن صکره عودت ایتدی .

(طوقات) طرفلرنده (بوز اوق) اشقیاسندن (جلال) نامنده بر سرسری مهدیلك دعواسیله یکرمی بیك قدر عونه طوپلامش‌ایدی. (فرهاد پاشا) ایله شهسوار اوغلی (علی بك) تأدیبنه مأمور ایدلدی. (علی‌بك) (جلال) و عونه‌سنی پریشان ایتدی . بواسمه دقت ایدك . ایلریده « جلالی » دیه برطاقم اشقیا وقوعاتی کوره‌جکسکزدر .

(یاووز سلطان سلیم) ایکنجی ایران سفرینه حاضرلانرقده ایکن (ادرنه)یه عزیمتی اثناسنده (چورلی) ایله (اوغراش) کویی آره‌سنده پدری (بایزید ثانی) ایله حرب ایتدیکی محلده شیرپنچه علتندن متأثراً وفات ایله‌دی (٩٢٦) .

٥٤ یاشنده ایدی . ٩ سنه پادشاهلق ایتمشدر . (آماسیه) ده طوغمش ایدی. اوزونجه بویلو، کمیکلری قالین، اوموزلرینك آره‌سی غایت واسع ، کووده‌سی بلندن آشاغی قسمندن قیصه ، باشی بیوك ، قاشلری چاتیق، یوزی مدور وقرمزی، بیقلری پالا، آغزی ایری، چکه کمیکی واسع ایدی .

اون برنجی باب

سلطان سلیمان قانونی

— ۱ —

۹۲۶ سنه‌سنده تخته جلوس ایتمشدر . (یاوز سلطان سلیم) ك یکانه شهزاده‌سی ایدی . ۲۶ یاشنده ایدی . اونتجی عصر هجرینك اولنده طوغمش ایدی .

لوتر

بیعتی متعاقب پدرینك جنازه‌سنی (ادرنه) قپوسی طرفنده قارشیلادی. اوزمانلر (میرزا سرایی) وشیمدی (سلطان سلیم) دینیلن محلده دفن ایله‌دی. جلوسنده (فرانسه) ده برنجی (فرانسوا)، آلمانیاده (شارل کن) حکمداراولوب «پاپا» لق مقامنده‌ده اونتجی (له‌ئون) بولنیور ایدی. بواثناده پروتستان مذهبنك ناشری (لوتر) غربده وشیعه مذهبنك مروجی (شاه اسماعیل) شرقده اوغراشیورلردی . (آمریقا) کشف ایدیله‌لی (۲۸) سنه اولمشیدی . روسلر (لهستان) قراللغی اوزرینه

---

۸۳ — فائده

یاووز سلطان سلیم حقنده

سلطان سلیم قهار (علیه رحمة الستار) اسکی دیوانخانه‌ده بالذات دیوان ایلیوب پادشاه قوللرینی، قوللرده پادشاهنی بیلورلردی. اموردیده وکارآزماء درت وزیر روشن ضمیر وار ایدی وهر بری نیجه کره سنجاق بکی وبکلر بکی اولوب جبه خانه وسائر دین و دولته لایق خدمت کوره‌جك وعهده‌سندن کله‌جك لوازم

(توتونیك) لری و (لیتوآنیا) اوزرینه دخی (قریم تاتار)لرینی صالدیرمشلر ایدی . (موسقوا) تختنده (واسیل ایوانوویچ) نام چار بولنیور وروسلرده بر فعالیت کوریلیوردی. (لهستان) ده برنجی(سکیزموند) قرال بولنیور و بو حکومت کسب شعشعه ایدییوردی. مجارستان ایسه قرال (ماتیاس

سلطان سلیمان قانونی

قوروەن) ك وفاتندن بری خارجی قراللرله اداره اولنوب داخلاً تفرقه‌یه دوشمش ایدی .

کوروب احوال عالمه کما ینبغی وقوف تحصیل ایتدکدن و آناطولی بکلر بکیسی وبعده روم ایلی بکلر بکیسی اولدقدن سکره وزیر اولوب وقبه آلتنده اوطوروب هر احوالدن خبردارلر ایدی. وزیراعظم مستقل اولوب أمور سلطنته کمسنه مداخله ایتمز ایدی. وکریمهٔ مکرمه‌لرینی حسب و نسب صاحبی ویاخود حرم محترملری پرورده‌لرندن بر قابلیتلویه ویروب داماد پادشاه اولانلر آستانه‌ده اوطورمیوب احوال مملکته وامور سلطنته قارشمقدن احترازاولنمغله طشرده اولوب قید حیات ایله برسنجاق احسان ایلیوب کوندررلر ایدی. قوت وقدرت صاحبی اولوب، واردیغی یرلری معمور ایدوب سرحدات منصوره‌ده نیجه هنرلری ظهوره کلوردی. وبیت المال مسلمیندن اکثر خواص واکثر مقاطعاندر، دین وعرضی مکمل آدملره بروجه امانت وررلر

(سلطان سلیمان) جلوسنی ولایاته ، مصره ، مکه امارتنه ، قریم خانلغنه بیلدیردی . (راغوزه) حکومتی هدیه‌لر تقدیمیله تبریکاتده بولندی. آناطولی وروم‌ایلیده صورت ظاهره‌ده سکون کورینورکن (شام) والیسی (جانبرد غزالی) اختلال‌ایچون (جبل لبنان)ه ، (مصر)ه خبر کوندروب کندیسنك‌ده یکرمی بش بیك کشیلك قدر براردو ایله (استانبول) اوزرینه یوریدیکی ایشیدلدی. اوچنجی وزیر(فرهادپاشا) ایله شهسوار زاده (علی بك) تأدیبنه یوللاندی . (شام) محاربه‌سنده مغلوب و خزینه‌داری طرفندن مقتول اولدی . یکیچری آغاسی (ایاس پاشا) شام والیسی نصب ایدلدی . فقط (شاه اسماعیل) (جانبرد غزالی)نك قیامنی فرصت بیله‌رك حدوده عسکر یوللامقله فرهاد پاشا استانبوله دونمیوب (قیصریه)ده قالدی .

٩٢٧ سنه‌سی ایکی مهم وقعه ایله مشهوردر : بری روم ایلی حدودینك (صاوا) نهرینی آشه‌رق (طونه) و(دراوا) نهرلرینه ایریشمه‌سی، دیکری‌ده (ردوس)ك فتحیله دونانمانك(آق دکز)ه تماميله یاییلمه‌سیدر. (مجارستان)، بدایت جلوسدن بری تبریکه سفیر کوندرمدیکی کبی ویرکو تحصیلی ایچون کوندریلن (بهرام) چاوشی دخی قرال قتل

ایدی . حق و عدل اوزره تحصیل ایتدکاری مالی مفردات دفتریله ارسال ایدرلردی . وهرمملکتی علمیله عامل ومستقیم ودیندار منتشلره ویریرلردی . آنلر اصلا قاضیلکلرندن عزل اولنمازلردی . (آنلر دخی خزینه‌یی مال ایتامدن وظلم ایله تحصیل اولنان اموالدن صیانت ایدوب نه بیت المال مسلمینی کیمسه‌یه یدیررلر و نه کیمسه‌نك مالنی بغیر حق بیت الماله ادخال ایدرلردی .) پادشاهلرده و وکلاده وارباب سیفده زینت وشهرت یوق ایدی. شرع شریفه موافقت وقانون قدیم عثمانی‌یه کرکی کبی رعایت وبدعتدن زیاده احتراز اولنوردی .

[قوچی بك رساله‌سی]

ایلدیکندن وزرا پادشاهك غضبندن بالاستفاده جنکه تشویق ایتدیلر.
روم ایلی بکلر بکی (احمد پاشا) (شاباتز) Chabatz ی و صدر اعظم
(پیری پاشا) متعاقباً (زملین) Semlin ی ضبط ایتملریله (بلغراد) ك
اطرافی محاصره یه آلندی. محاصره ده (سلطان سلیمان) بالذات حاضر
بولندی. لغملر آتوق صورتیله قلعه فتح اولندی. بوفتح (سیرمی)
(سلانقمن) (میترو ویچه) (قارلوفچه) Karlovitz ، (اویلوق) Illok
وسائر قلعه‌لرك ضبطنی تسهیل ایتدی.

(ردوس) حقنده تاریخ دییورکه:

اهل صلیبه معاونتله مشهور وخرستیانلرك آطه‌لر دکزنده‌کی قور-
صانلق مرکزی اولان (ردوس) آطه‌سی (استانبول) دن (مصر) ه
کیدن یولی قپادیغی کبی (سوریه) یی‌ده تهدید ایلدیکندن دولت علیه
ایچون یا (بحر سفید)ده برحکومت بحریه اولمقدن واز کچمك وياخود
بوراسنی ضبط ایتمك ایجاب ایدییوردی. (سلیم اول) بو مقصده بناءً
ذاتاً یوزاللی کمی یاپدیرمش وبك چوق مهمات بیریکدیرمش ایدی. بونلرك
جمله‌سی (سلطان سلیمان) ك النده بولنیوردی. مشارالیه‌ده ترسانه‌ده

---

٨٤ — فائده

خلافت اسلامیه

جناب پیغمبرك حین وفاتنده دها جنازه‌سی دفن ایدلمه‌دن اسلامك بیوکلری
اجتماع ایدرك اساسی مشورت واجتماع امته یعنی قرآن کریم ایله سنت نبویه‌دن
اخذ اولنان حکملره مستند اولمق اوزره خلافت اسلامیه‌یی تأسیس ایدرك
حضرت (ابوبکر الصدیق) حضرتلرینی‌ده پیغمبر وکیلی (خلیفه) تعیین ایتدیلر.
بعده حضرت (عمر)، حضرت (عثمان)، وحضرت (علی) خلیفه اولدیلرایسه‌ده امام علی

بیك نفر اوسته ایشلمه‌رك دونانمایی اوچیوز قطعه‌یه چیقاردی. دیکر طرفدن ردوس شوالیه‌لری رئیسی (ویلیه‌ر) ه قلعه‌یی تسلیم ایتدیکی حالده شوالیه‌لرك حریت وماللرینه طوقونلمیه‌جغنی مشعر خبر کوندردی ایسه جواب رد ویریلدی. بونك اوزرینه (مصطفی پاشا) قومانداسنده اوچ یوز قطعه سفینه و اون بیك عسکر سوق ایدلدی. ذات شاهانه‌ده یوز بیك کشی ایله «مرمریس» طرفلرینه کیتدی. اورادن اون‌ایکیسی بیوك یوزطوپ وکلی عسکرله جزیره‌یه کچه‌رك آلتی آی قدر محاصره‌دن صکره ضبطنه موفقیت الویردی (۹۲۸). شوالیه‌لر رئیسی هدیه‌لرله کله‌رك ذات شاهانه ایله ملاقات ایلدی. (سلطان جم)ك قلعه‌ده بولنان اوغلی تبدیل قیافتله شوالیه‌لرله برابر اوروپایه قاچه‌جغی خبرآلنه‌رق طوتولوب اوغلی‌ایله برابر اعدام وحرمیله دیکر اوغلی‌استانبوله اعزام ایدلدی. (ردوس) محاصره‌سنده یکرمی بش بیك عسکرمز شهید اولمشدر. یکیچریلر بوراده اطاعتسزلکده بولنمشلردر.

خلافتنده وارتحال پیغمبریدن ٤١ سنه صکره خلافت عربلر آره‌سنده (بنی‌امیه) دینیلن خاندان اولادندن (معاویه)یه کچدی وشامده (دولت‌امویه) نامیله براسلام حکومتی تشکل ایتدی. بوحکومت (۹۱) سنه قدر دوام ایتدکدن صکره نوبت‌خلافت جناب پیغمبرك عموجه‌لری حضرت (عباس) سلاله‌سنه انتقال ایلدی. بودولته دخی (دولت عباسیه) دنیلدی‌که پای تختی (بغداد) ایدی. خلافتك عباسیلره انتقالی وفات (سید المرسلین) دن ۱۳۲ سنه صکره‌در. دولت عباسیه (۵۰۸) سنه قدر دوام ایتمش و ۳۷ خلیفه کلمشدر. بونلردن اك صوك خلیفه اولان (المستعصم بالله) زماننده مغول خانی مشهور (چنکیز)ك طورونی (هلاکو) خان بغدادی ضبط ایده‌رك عباسیه خلافتنی تارمار ایله‌مش و (المستنصر بالله) نامنده باقی قالان برعباسی خلیفه‌، حضرت پیغمبرك امانتلرینی

(فرهادپاشا) بوصیره‌لرده افتراءً شهسوار اوغلی (علی) بکی عائله‌سیله برابر قتل ایده‌رك (ذوالقدریه) حکومتی سلسله‌سنه خاتمه ویرمشدر.

مصر والیسی (خیره‌بای) وفات ایتمکله یرینه ردوس فاتحلرندن وزیر (مصطفی پاشا) تعیین ایدلدی. مژدهٔ فتح ولایتلرله قریم‌خانلغنه ومکه امارتنه وسائر دولتلره بیلدیریله‌رك ایران طرفندن تبریك‌ایچون آلتی‌یوز سواری‌ایله ایلچی کلدی. روسیه چاری (واسیل) سفیر اعزامیله اتفاق عقدی تشبثنده بولندیسه‌ده موفق‌اوله‌مادی. وزیر ثانی (احمد پاشا) نك افتراسیله وزیر اعظم (پیری) پاشا عزل اولنه‌رق یرینه پادشاهك بنده‌سی خاص اوطه باشیسی (ابراهیم اغا) تعیین ایدلدی. (احمد پاشا) ده مصره والی اولدی. پاشا مصره واردیغنده مسند صدارتی احراز ایده‌مدم کینی ایله کوله‌منلری کندیسنه بند ایتمش و(سلطان‌سلیم) زماننده «قاهره» قلعه‌سنه براقیلان بش‌بیك یکیچری‌یی حیله ایله اعدام ایده‌رك نامنه سکه ضرب و خطبه قرائت ایتدیرمشدر. فقط کندیسنه وزیر ایدیندیکی (محمد بك) نامنده بری

آله‌رق مصره کیدوب اوزمان مصرده حکومت ایدن (ممالیك بحریه) دن یعنی ترك غلاملری سلطانلرندن (ملك ظاهر) دن یك زیاده حرمته نائل اولمشدر. حتی ملك ظاهر (مستنصر) ك نامنه خطبه اوقوتمش وسکه کسدیرمشدر. ایشته مصرده یکیدن تأسس ایدن بو درلو برخلافت عباسیه‌دن اون درت خلیفه دها کلمش واون دردنجیسی (متوکل علی‌الله) بولنمش ایدی. سلطان سلیم، مشارالیهی برابرینه آله‌رق استانبوله، کتیرمش وآیاصوفیه جامعنده غایت مکمل بر مجلس عقد ایله‌مشدر. متوکل، جامع شریفده منبره چیقوب سلطان سلیمك خلافته استعداد واستحقاقنی بیان ایده‌رك آرقه‌سنده‌کی رسمی فراجه‌یی چیقارمش وخلافتی رضاسیله ترك ایلدیکنی تصریحاً سلطان مشارالیهه کیدیرمشدر. ایشته بوواقعه‌دن صکره عثمانلی پادشاهلری خلافت اسلامیه‌یی حائز اولمشلردر.

پاشـانی حمامده احاطه ایله‌مش و پاشـا فرار ایتمش ایسه‌ده بر شیخ واسطه‌سیله دردست ایدیله‌رك قتل اولنمشدر (۹۳۰). مرحومه افترا ایدلدیکی دخی مرویدر.

— ۲ —

(بلغراد) له (ردوس) ك فتحی دولتك غربه طوغری هم قره‌دن، هم‌ده دکزدن ایلریلیه‌جك یوللرینی آچیق براقمش، پادشاهك موقع حکمدارینی بیوکلتمشیدی. فقط نظر دقت دائما آسیا جهتنه معطوف ایدی. (بلغراد) فتحندن صکره روسیه سفیری کلدرك تاتارلرك تعرضلرندن شکایت ایلدی. قریم خانلغنه امرلر ویریلدیکی کبی روسیه‌یه دخی سـفیر یوللاندی. ونديکلیلر اسکی معاهده‌لرینی تجدید ایدرك اوتوز ماده‌لك بر معاهده عقد ایتدیلر. بو معاهده تجارتك امنیتله اجراسی، اوچ سنه‌ده بر نصب اولنه‌جق وندیك ایلچیلرینك درسعادتده اقامتلری، جانبلرك هرایکی طرفدن ردی، وندیکلیلرله اولان دعوالرده ترجمانلرك محکمه‌لرده بولنمسی، بورج ایچون وندیك ایلچیلرینك حبس ایدیلمه‌مسی،

---

۸۵ — فائده

امضای پادشاهی

وقتیله حکمدارلره یازیلان (نامهٔ همایون) لر یعنی پادشاهلرمز طرفندن یوللانان مکتوبلرك کنارلرینه آلتون یالدیز ایله امضا قونوردی. بو امضالرك بزم تاریخمزجه اهمیتلری اولدیغی کبی نامه‌لرك نه صورتله یوللاندیغنی‌ده بیلمك فائده‌دن خالی دکلدر. چونکه تاریخ یالکز محاربه وقوعاتندن بحث ایتمز. بر مملکت هردرلو مراسم وعاداتندن‌ده بحث ایدر. ایشته سزه اوچ درلو امضا صورتی:

میراث دعوالرینك ایلچی واسطه‌سیله حلی، وندیكك (قبریس) آطه‌سی ایچون اون، (زانطه) آطه‌سی ایچون ده اون بش بیك دوقه آلتونی ویركو ویرمه‌سی ماده‌لرینی حاوی ایدی .

وزیر اعظم (ابراهیم پاشا) ذات شاهانه‌نك همشیره‌سنی تزوج ایتدكدن صكره دونانما ایله مصره مأمور اولدی . یولده فورطنه‌دن (مرمریس) لیمانه چیقه‌رق قره‌دن (قاهره) یه پك زیاده دبدبه‌لی بر آلایله كیردی ، اوراده آثار عدالت كوستره‌رك مصرك مالیه‌سنی تنظیم وسنوی درسعادته سكسان بیك دوقه آلتونی یوللانمسنی تأمین ایتدكدن صكره عودت ایلدی (۹۳۱) . (مصر) والیلكنه (شام) بكلر بكی «سلیمان پاشا» تعیین اولندی. شهسوار زاده (علی بكك) قاتلی (فرهاد پاشا) ده ظلم وارتكابی یوزندن قتل ایدلدی .

(ابراهیم پاشا) مصرده ایكن پادشاه‌ده (ادرنه) ده ایدی . بو اثناده یكیچریلر، ینه آیاقلانه‌رق (ابراهیم پاشا) و (ایاس پاشا) ایله دفتردارك قوناغنی، كمركی، یهودی محله‌سنی یغما و بر طاقمی سرایه

المتوكل علی الله الملك المستعان
السلطان احمد خان بن
محمد خان

فاتح بغداد، صاحب العرب والعجم
سلطان مراد خان غازی
ابن احمد خان

المؤید بتأیید الله الملك المنان
السلطان الغازی مراد خان
بن احمد خان

بو تلره مهر باصیلمازدی. یالكز مصالحه عقدنده تمسك اولمق ایچون یازیلان عهدنامه‌لره سیاه مركب ایله مهر باصیلیر وخزینه‌ده « چاتمه » دینیلن قطیفه‌مسی اعلی برقماش كیسه ایچنه قونور، بوكیسه‌یه آلتون قوزه‌لاق باغلانوب اوزری بالموی ایله مهرلنیردی .

کیدرك عطیه طلب ایتمشلردی. عصیانده داخل اولان یکیچری آغاسیله سپاهیلر آغاسی وسائر برطاقم ضابطلر اعدام ایدلدی .

بو اثناده (شاه اسماعیل صفوی) وفات ایتمش و (سلطان سلیمان) طرفندن کوندریلن تهدیدنامه‌ده النه وارمه‌مش ایدی. اوغلی (طهماسب) تهدیدنامه‌یی آلنجه اوروپایه برایلچی کوندره‌رك مجار قرالیله آوستریا ایمپراطورینی اتفاقه دعوت ایتدی . بونك اوزرینه (سلطان سلیم) زماننده بری کلیبولیده محبوس ایرانیلر قتل ایتدیرلدی .

دولت علیه بودفرده اوروپا ایله مناسبات سیاسیه‌سنی ایلری‌یه واردیرمش اولمغله اول امرده (سلطان سلیمان) خانك اوروپا قطعه‌سنده‌کی وقایعنی مطالعه ایده‌لم :

(سلطان سلیمان) بتون قیش کمی یاپدیرمق، طوپ دوکدورمك ایله مشغول اولدی. (افلاق) اوزرینه اجرا ایدیلن بعض حرکات عسکریه نتیجه سنده ویرکوسی اون درت بیك دوقه‌یه چیقارلدیغی کبی وویوودەلغنه‌ده یرلیدن (رادل) نامنده بر بك تعیین ایدلدی. لهستان قرالیله بش سنه مدتله معاهده تجدید اولندی. (راغوزه) جمهوریتی بش بیك بش یوز

بو کیسه‌لردن :

هند حکمدارینه : چاته قطیفه ، مرصع قوزه‌لاق
عجم شاهنه : کذا
مکهٔ مکرمه‌شریفنه : یشیل اطلس کیسه آلتون قوزه‌لاق
تاتار خانه : قرمزی اطلس کیسه «
بچ (یعنی ویانه) حکمدارینه : سراسر دینیلن قاش کیسه آلتون قوزه‌لاق
لهستان قرالنه : کذا
پاپایه : کذا

دوقه اعطاسیله اختلافی دوزلتدی. ایشته بواثناده ایدی که درسعادته

برنجی فرانسوا

فرانسه‌دن بر ایلچی کلدی .

بز بوایلچینك ورودینه زیاده‌سیله دقت ایتمه‌لی یز: فرانسه قرالی برنجی (فرانسوا)، آلمانیا ایمپراطوری (شارلکن) ایله ایتالیاده (پاوی) قلعه‌سی جوارنده ایتدیکی محاربه‌ده مغلوب واسیر ارلمشیدی. بوجهتله آلمانیاده بولنان پروتستانلر (شارلکن) ه باش اکمه‌کاری کبی ایتالیاده بولنان حکومتلرده قیمیلدانه‌مامشلر، حتی انکلتره قرالی (یدنجی هانری) بیله تبصبصه باشلامش ایدی . برنجی فرانسوا (مادرید) ده محبوس ایکن والده‌سی (لوئیز) ، (سلطان سلیمان) ه برمکتوب یوللادی. بومکتوبی

شارلکن

کتیرنی (تچه‌لیلر) یعنی آوستریالیلر بوسنه طرفلرنده تلف ایتدیلر . بونك اوزرینه (ژان فران ژی پانی) نامنده برمجار اصیلزاده‌سی ایله یوللانان ایکنجی مکتوب کلدی. (فرانسوا) بومکتوبنده، (سلطان سلیمان) دن امداد ایستیوردی .. ذات شاهانه بواستمدادی قبول ایله‌دی .

مجار قرالنه	:	اطلس کیسه ، کموش قوزه‌لاق		
وندیك بکلرینه	:	سراسر کیسه ، آلتون قوزه‌لاق		
اسپانیا قرالنه	:	کذا		
فرانسه قرالنه	:	»	»	»
پورتکیز قرالنه	:	»	»	»
مسقو قرالنه	:	»	»	»
بغدان وافلاق بکلرینه	:	بز کیسه (بعضاً کیسه‌سز)		

بوللانیردی .

— ٣ —

آوستریا سفرلری

مهاج محاربه‌سی — (٩٣٢) سنه‌سی روز خضرنده ایدی. (سلطان سلیمان)، صدراعظم (ابراهیم پاشا) معیتنده اولدیغی حالده اوچ یوز بیك کشیلك بر اردو واوچ یوز پاره طوپ ایله «ادرنه» «فلبه» «صوفیه» «بلغراد» طریقیله حرکت ایتدی. دکزدن و (طونه) دن سکز یوز کمی و قایق ایله یکیچریلر ورود ایده‌رك نهره کوپری قوریلوب کچیلدی، (ابراهیم پاشا) (وارادین) ویا (پتروواردن) قلعه‌سنی ضبط ایتدیکی کبی بوسنه طرفلرنده‌کی (سیرمی) (ایلوق) حصارلری دخی آلندی. (اوسك) Essek شهری جوارنده (دراوا) نهری اوزرینه ٢٩٤ ذراعلك بر کوپری قوریلدی. بو اثناده سفر همایونك مجارستانك پای تختی (بودین) اوزرینه اولدیغی اعلان ایدلدی. اردو (دراوا) نهرینی کچدکدن صکره بطاقلقلی (مهاج) اوواسنده مجار اردوسنه تصادف ایتدی. دشمنك اك بیوك قوتی سواریلرنده ایدی. بورادایکی اردو آره‌سنده

---

٧٦ — فائده

ارتحال سلیم

وکلا مهمات حربیه تزاید ایتدکجه ینه پادشاهك (ایران) سفرینه قیام ایده‌جکنی بیلدکاری ایچون کندینی اویالامق نیتیله (ردوس) ك ملکه لزومنی و حاضر بو قدر دوناتما موجود ایکن فتحنه عزمنك مناسبتنی ایراد ایتمکه باشلادیلر. و:

— درت آیلق مهماتمز حاضردر. دیدیلر. سلطان سلیم بو سوزلردن فوق الغایه غضبناك اوله‌رق:

وقوعه کلن شدتلی بر محاربه‌دن صکره مجارلر منهزم و پریشان اولدیلر. یکرمی بیك پیاده ودرت بیك سواریلری مقتول دوشدی. کنج قرال ایکنجی (لوئی) مجروحاً فرار ایدرکن بطاقلقده قالدی. درت بیك‌ده اسیر آلندی. مقتوللر آره‌سنده سکز پسقپوس، برچوق اصیلزاده وار ایدی. اوتاغ همایون اوکنه ایکی بیك کله‌دن براهرام جسیم یاپیلدی. (مهاج) قصبه‌سی ده‌نی آلنه‌رق یاقیلدی.

بوموفقیتی متعاقب اردو (بودین) اوزرینه یوریدی. (بودین) قربنه مواصلت ایدنجه شهرك اعیان واشرافی قلعه‌نك آناختارلرینی کتیروب تقدیم ایتدیلر. پادشاه عسکره یغما وغارتی منع ایلدی. (سلطان سلیمان) سرای قرالی‌یه کیروب اوطوردی. قلعه‌نك طوپلرینی (بونلردن ایکیسی سلطان فاتحك بلغراد اوکنده غائب ایتدیکی طوپلر ایدی) وآثار عتیقه‌دن (هرکول) ایله (ویانه) و (آپولون)‌ك طونج هیکللرینی، خزینهٔ قرالی‌یی و متوفی قرال (ماتیاس قورونون)‌ك کتبخانه‌سنی استانبوله یوللادی.

(بودین) ایله قارشیسنده‌کی (پشته) آره‌سنده غایتله جسیم بر

— بن کشورلر ضبط ایتمك فکرنده‌یم. سز بنی خیرسز قلاه‌سیله اوغراشدیرمغه چالیشیورسکز. (ردوس)‌ك ضبطی موجودکزك ایکی قاتندن زیاده مهماته محتاجدر. جدم زماننده اولدیغی کبی ینه آطه‌دن رذالتله عودت ایتدیکیمی مراد ایدرسکز؟ بنم بوندن صکره وجههٔ عزیمتم سنفر آنرتدر.

سوزیله وزرایی حضورندن طرد ایتمش وغریبدرکه آردسی چوق کچمه‌دن بواخطار وجدانینك حقیقتی ظهور ایتمشدر. شویله‌که:

برکون پادشاه، ندیمی اولان (حسن جان) ایله برابر باغچه‌ده کزرکن:

— اوموزلرمك آره‌سنده برشی آجیر، طورور. عجبا دیکنمی کیرمش اوله؟

دیه‌کله حسن جان:

کوپری قوردیره‌رق (پشته) یه کچدی. بوراده مجار اصیلزادکانی قبول ایتدی. (ژان زاپولای) نامنده‌کی (اردل) یعنی (ترانسیلوانیا) حاکمنی مجارلره قرال نصب ایلدی. اون درت کون صکره عودت امری ویریله‌رك (سکدین) (موروت) (باج) شهرلری‌ده ضبط اولندی. یالکز مجار قراللغی تاجنك محفوظ بولندیغی (ویشغراد) ایله (غران) یعنی (استرغون) قلعه‌لری مقاومت ایتدیلر. (مهاج) و (بودین) سفری یدی آی سوردی (۹۳۳).

بواثناده یکرمی اوچ سنه‌دنبری شیخ الاسلام اولان مولانا (علی جمالی) وفات ایده‌رك یرینه (مفتی الثقلین) عنوانیله مشتهر علمادن (ابن کمال احمد شمس الدین) افندی شیخ الاسلام اولدی.

مجار سفری هنگامنده آناطولیده (بوزاوق) سنجاغنده (بابا ذوالنون)، (ویزه) طرفلرنده (طوموزاوغلان)، (آطنه) ده (ولی خلیفه) و (حاجی بکتاش اوغلی قلندر) و سائر نامل‌رده برطاقم جلالی اشقیاسی ظهور ایتمشیدی. وزیر اعظم پاشا ایله سائرلری طرفلرندن اوزرلرینه واریلوب تارمار ایدلدیلر.

— احتمالدر. اراده بیوریلورسه برکره باقه‌یم. یوللو جواب ویرر. پادشاهك وجودی زیاده قیللی اولدیغندن (حسن جان) الیله برشی بوله‌میوب نهایت دوکمه‌لرینی چوزه‌رك دقت ایدنجه زحمت ویرن یرده بر اوفاق چیبانك وجودینی سزیله‌مکله پادشاه صیقمه‌سنی امر ایتدی. حسن جان، الیله یوقلانجه کوردی‌که چیبانك آلتنده قاتیلاشمش بر بیوجك ماده وار:

— آمان پادشاهم هنوز چیبان اولمامش. جراحلره مراجعت بیوریکز. دیه‌ك ایسته‌دی. مکر حسن جان برقاچ کون اول بر چیبان چیقاردیغندن حضوره کله‌مه‌مش ایمش.

سلطان سلیم آکا تعریض یوللو:

— ٤ —

ویانه محاصره‌سی

مجارستانك ضبطی و (زاپولای) ك مجار قرالی تعیینی اوزرینه آوستریا ایمپراطوری (فردیناند) مجار قراللغی ادعایه باشلادی. (مهاج) غالبیتی فرانسه قرالی برنجی (فرانسوا) یی بیله قورقوتمش ایدی. کرچه (فرانسوا)، سلطان (سلیمان) ك متفق اولدیغی آچیقدن آچیغه سویلیه‌میور ایدی، فقط رقیبی آلمانیا ایمپراطوری (شارل کن) فرانسوانك او زمانده‌کی خرستیانلق فکرینه بسبتون مغایر اوله‌رق ترکلرله اتفاق ایتدیکنی بر جنایت اولمق اوزره سائر آلمان حکومتلرینه بیلدیرییور ایدی. دیکر طرفدن (فرانسوا) ده، نظرنده خرستیانلرك مدار استنادی اولوب فرانسه‌نك دوستلری بولنان (بوهمیا) ایله (پولونیا) قراللقلرینك عثمانلیلرك النه دوشه‌جکندن قورقیوردی. حتی بو مقصدله اسپانیا فراریلرندن واك ماهر دیپلوماسی مأمورلرندن (آنطونیو

— بز چلبی دکلز که بر چیبان ایله اطبایه مراجعت ایده‌لم.

دیه‌رك حمامه کیردی. وچیبانی دلاکه صیقدیردی. دیکن ظن اولنان بلیه ایسه دهشتلی بر (شیر پنجه) اولمق جهتیله بتون بتون التهاب ایلمش ایسه‌ده کندیسی ایران سفری تدارکاتی اکمال ایله برابر مجارستانك حرکتنه نظارت ایچون (ادرنه) یه عزیمتی امر ایلمش اولدیغندن یاره‌سنك شدتنه و اصدقاسنك نصیحتنه باقمادی. استانبولدن حرکت ایلدی. نه غریبدرکه یول اوزرنده مقدما پدرینك اردوسیله محاربه‌یه مجبور اولدیغی موقعده بتون بتون حرکت اقتدارندن قالمشدر. ۹۲٦ سنه‌سی شوالنك طقوزنجی جمعه ایرتسی کیجه‌سی جریحه‌سی‌ده شیشدیکندن ندیمنه خطاباً :

— حسن جان بو نه حالدر ؟

رەنقون) Antonio Rincon نامنده برینی بو مملکتلر قراللریله (ژان زاپولای) ە بیله یوللادی .

مجارستانه تفرقه دوشمشیدی : (زاپولای) و یاخود بزم قرال (یانوش) دیدیکمز ذات کندیسنك اردل بکلری و مجارستانك شرقی اصیلزادکانی طرفلرندن مجارستان قراللغنه انتخاب ایدلدیکنی ادعا ایتدیکی حالده (پرسبورغ) شهرنده عقد ایدیلن (دی‌یت) مجلسنده بو ادعاسی رد ایدیله‌رك نتیجه یعنی آوستریا ایمپراطوری (فردیناند)ك مجار قراللغی اعلان ایدلدی . فردیناند ، (زاپولای) ك اوزرینه یوریه‌رك (طوقای) شهری قربنده وقوع بولان محاربه‌ده غالب کلدی و(بودین)ی ضبط ایلدی. زاپولای سالف الذکر(رەنقون) واسطه‌سیله پولونیاقرالنه و(ژه‌رویم‌لسکی) نامنده بری معرفتیله‌ده سلطان (سلیمان) ە مراجعت ایتدی . بومراجعت قبول بیوریله‌رق کندیسنه ساده مجار قراللغی‌ویریلیوب حمایهٔ‌مخصوصه‌ده دخی بولندیریله‌جغی بیلدیرلدی. حتی قراللغی‌اعلان و(لسکی) واسطه‌سیله درسعادتده برمعاهده عقداولندی.

دیمکله مشارالیه حقیقتی ولو حضور سلطنتده اولمش مداهنه‌یه ترجیح ایدن ارباب صداقتدن اولدیغی کبی خسته‌نك‌ده چهره‌سنده موت اماراتی مشاهده ایلدیکندن :

— پادشاهم دنیا دغدغه‌سی انجامه ایریشدی . الله ایله اولاشه‌جق بزماندر .

یوللو جواب ویرنجه سلطان سلیم :

— یاسن بزی بونجه زماندر کیمکله بیلیردك ؟

دیه‌رك دوستنی بر ستمله تکدیر ایتدکدن صکره سورهٔ (یس) تلاوتنی امر ایله کندی‌ده برابرقرائت ایتمکده اولدیغی حالده قطعاً سکرات موته اوغرامقسزین تسلیم روح ایلدی . رحمة الله علیه

[تراجم احوال — کمال]

آوستریا ایمپراطوری (فردیناند) دخی بر آرالق مجارستاندن آلنان شهرلرك اعاده‌سی ایچون برسفارت هیئتی یوللامش ایسه‌ده حضرت پادشاه بوهیئتی (چنبرلی طاش) قارشیسنده‌کی ایلچی خانده طقوز آی حبس و طقوز آیدن صکره هر برینه یشر یوز دوقه آلتونی احسان ایدوب :

— متبوعکزه اویله سویله‌ییکزکه زیارتمزه حاضر اولسون .

دیدی .

سلطان سلیمان (۹۳۵) سنه‌سی مایسنده ایکی یوز اللی بیك کشیلك بر اردو و اوچ یوز طوپله درسعادتدن حرکت ایتدی . (ادرنه) (فلبه) (صوفیه) (نیش) (آلاجه حصار) طریقیله (صاوا) صوینی کچه‌رك (بلغراد) ه واورادە اکمال تدارکات ایلدکدن صکره برقاچ یرده کوپریلر قوره‌رق (اوسك) ایله (پرنوار) دن (مهاج)

---

۸۷ — فائده

سلطان سلیمك خصوصیت حالی

« خاندان عثمانی اعضاسنك معارفده اك بیوکلرینه معادل وادبیاتده جمله‌سنه فائق اوله‌جق درجه‌ده تحصیل کمال ایله‌مشدر . » ترکجه ، فارسی ، عربی شعرلری واردر . کیجه‌لری اویقوسی اوچ ساعته منحصر قالمشیدی . اویومادیغی زمانلر کتاب مطالعه‌سیله وقت کچیریردی . بعضاً ندیملری اوقور، کندیسی دیکلر ایدی .

(تاریخ سیاسی) دییورکه :

تزییناته اصلا رغبت بیورمازلر ایدی . بعض محرملری سببندن سؤال ایتدکده :

— وکلا و امرانك البسهٔ رسمیه کیمه‌لری پادشاهلرینه تعظیماً‌ در . بز کیمی تعظیمه مجبورزکه اختیار کلفت ایده‌لم . بیورمشلردر .

اوواسنه واردی . (زاپولای) آلتی بیك سواری ایله کلهرك عرض عبودیت ایلدی . سلطان سلیمان مومیالیهی غایتله مکلف و مزین بر چادرده (اوتاق همایون) مراسم فوق العاده اجراسیله تخت نشین اولدیغی حالده قبول ایتدی . قرال تقرب ایدنجه اوچ آدیم یورویهرك النی ویروب اوپدوردی . صاغ طرفنه اوطورتدی .

اردوی همایون (ابراهیم پاشا) قومانداسنده اولهرق ایلولك اوچنجی کونی (بودین) ه مواصلتله محاصره و آز مدت صکره ضبط ایلدی. برهفته صکرهده (زاپولای) ك قراللنی اعلان ایدلدی. بو آره (پشته) تکرار آلندی .

(اوراق پریشان) دیبورکه :

(جهانکیرلکه کلنجه ، اوت ، سلطان سلیم کرهٔ زمینی بازیچه کبی ید غالبهسنده تدویر ایتمکه نفسنده اقتدار کورمشیدی . حتی برکون حضورینه کتیریلن خریطهٔ عالمه نظر ایدرکن :

— دنیا بر پادشاهه کفایت ایدهجك قدر واسع دکل ایمش . دیدیکی مشهوردر .)

سلطان سلیمك طوغریلغی دخی مشهوردر : مصر سفرنده پارهیه احتیاج شدید حاصل اولمغله بر تاجردن برقاچ بیك لیرا استقراض ایتمشیدی . او اثناده تاجر وفات ایدر . پك چوق مال ایله ایکی یتیم براقیر . دفتردار اولان ذات بونی فرصت بیلهرك سلطان سلیمه یارانمق مقصدیله تاجرك وفاتی ، براقدیغی اموالك زیادهلکیله برابر اولادینك احتیاجدن بری اولدیغنی بالبیان ترکهنك بر مقدارینی مصادره ایچون امر ایستر .

سلطان سلیم بوتقریری کورنجه باش طرفنه :

(متوفایه رحمت ، مالنه برکت ، اولادینه عافیت ، غمازه لعنت) یازوب رد ایلر .

سلطان سلیم صقالنی دائما طراش ایدر ایدی. پك زیاده حدتلی اولمقله برابر شرعه وطوغری سوزلره پك زیاده رعایت ایلردی .

اردو ۱٤ ایلولده (بودین) دن حرکتله (استرغون) ، (راآب — یعنی — یانق قلعه) ، (ویشغراد) قلعه‌لرینی آله‌رق (لاتیا) نهرینی کچدکدن صکره (ابراهیم پاشا) فرقه‌سی (ویانه) اوکنه کلدی. جناب پادشاه (لائربرغ) دینیلن موقعده اوتاق همایونی قوردوردی. (۹۳٦ سنه ۲۳ محرم) .

(ویانه)یی یوز یکرمی بیك عثمانلی محاصره‌ایدییوردی. (فردیناند) مملکتك یوقاری طرفلرینه ، (لنچ) شهرینه چکیلمش ایدی. ویانه‌ده مدافعه قوماندانی (نیقلاس زالم) نامنده اسکی برعسکر ایدی . بو آرالق عثمانلی دونانماسی (طونه) دن یورییه‌رك کوپریلری یاقدی . ویانه‌نك ایچنده اللی بیك پیاده ایکی‌بیك سکز یوز قدر سواری، ۷٦ طوپ وار ایدی. بعض عثمانلی تاریخلرنده سکسان بیك نفردینیلیور.

---

۸۸ — فائده

سلطان سلیمك خصوصیت احوالی (مابعد)

مصر سفرینه کیتمه‌دن اول برکون پیری پاشایی چاغیروب مقصدینی آکلاتیر. پاشا (جنکیز) و (تیمور) لك بیله چولی‌کچمه‌کلرینی ایلری‌یه سوره‌رك پك‌زیاده مشکلات چکه‌جکلرینی سویلر . بونك اوزرینه غضب پادشاهی‌یه اوغرار . مصر فتحندن صکره ینه پیری پاشایه دیرکه :

— ایشته بن کیتدم ، مصری فتح ایتدم .

پاشا قصورینك عفوینی دیلر. بونك اوزرینه :

— یوق پاشا . سنك ملاحظاتك حاله ، احتیاطه موافق ایدی . فقط خلق بکا باباسنی ، قرداشلرینی اولدوردی . دیه طعن ایتمکده‌درلر . دولته فوق‌العاده بر خدمت ایده‌رك بو تهمتی اونوتدیرمغه مجبور اولدیغمدن او مخاطره‌لری کوزه آلدیردم . جوابنی ویریر .

والحاصل ٢٥ ایلولده باشلایان محاصره ١٤ تشرین اوله قدر امتداد ایتدی. شهرك ضبطی ممکن اوله‌مادی. قیش دخی کلمش اولمغله پادشاه اردونك عودتی ایچون امر ویردی. عودتده آوستریالیلر مشکلات کوسترمکه باشلادقلرندن حدود محافظلرندن (قاسم بك) اون ایکی بیك آقینجی ایله آلمانیا حدودینه، (ایستیریا) طاغلرینه طوغری آقینلر یاپه‌رق دشمنی طوردیردی. بو آقینلر پك جسورانه ایدی. تاریخ حربلرده همان امثالنه تصادف ایدیلمز. بو آقینجیلر تا آلمانیا ایچلرینه قدر کیردیلر. حتی (راتیسبون) شهرینه قدر کیتدیلر. (موراویا) قطعه‌سنده کیره‌رك (برون) شهرینی یاقدیلر. سلطان سلیمان، (بودین)ه عودت و(بودین)دن بلغراد طریقیله یکرمی ایکی کون صکره درسعادته مواصلت ایله‌دی. فقط ویانه محاصره‌سی آلمانیاده حسیات ملیه‌یی اویاندیردیغی کبی اوروپانك سائر یرلرنده‌ده خرستیانلق حسنی اویاندیردی. پروتستان مذهبنك مؤسسی

٨٩ — فائده

پادشاهك وفاتی نصل اعلان اولندی ؟

سلیم اول وفات ایدر ایتمز خدمت خصوصیه‌سنده بولنانلر آغلامغه ، صیزلامغه باشلادیلر . خزینه‌دار باشی اولان سلیمان آغا (که صکره وزیر اعظم اولمشدر) وقعه‌یی یکیچریلر طویه‌جق اولورلرسه خزینه‌یی یغما ایدرلر دیه‌رك آغلایانلری یالواره یالواره صوصدیردی . ایرته‌سی صباح کمافی‌السابق دیوان قورولدی . پیری پاشا ایچری‌یه کیرنجه حاله واقف اولوب قان آغلارجه‌سنه محزون اولدی . شهزاده سلیمانك ورودینه قدر کیمسه‌یه خبر ویرلمه‌مکه قرار ویریله‌رك اوکون ینه دولت ایشلریله اشتغال ایدلدی، منصبلر ویرلدی ، طبیبلره خلعتلر کییدیرلدی . مرحومك تجهیز وتکفینی تدارکی کورولدی. غسلدن صکره نعشی اوتاغ همایونه کوتورلدی . وزرا غایتله کتومانه طاوراندیلر . دیواندن

(لوتر) اولجه پاپا اوننجی (لئون) ك اهل صلیب تشکیلی فکری علیهنده بولنورکن بو محاصره اوزرینه بزم علیهمزه یازدی. آوروپاده خرستیانلر آره‌سنده‌کی منازعه‌لرك قالدیریلوب هر طرفجه باریشیلمسی تکلیفلری قوت بولدی. دوستمز فرانسه قرالی برنجی (فرانسوا) بیله بزه سفیر یوللایه‌ماز اولدی.

شهزاده سلطان مصطفی، محمد وسلیم خانلرك سنت دوکونلری شنلکلری آت میداننده اوچ هفته کیجه‌لی کوندوزلی دوام ایتدی.

آوستریا ایمپراطوری (فردیناند) طرفندن ایکنجی دفعه کوندریلن ایلچیلره مجارستانك اعاده ایدیله‌میه‌جکی و (زاپولای) ك مجارستان قرالی طانیلدیغی بیلدیریله‌رك رد ایدلمشدر. سفیرلر استانبولده ایکن (فردیناند) آکلاشیلماز برتدبیر ایله (بودین) ی محاصره ایتمش

صکره هرکس یرلی یرینه کیتدی. پیری پاشا سلطان سلیمانه پدر عالیشانك ارتحالنی وکندیسنك صاحب سلطنت اولدیغنی یازوب عجله یتیشمه‌لرینی بیلدیردی. ایرتسی کون ینه دیوان قورولوب طبیبلره خلعتلر کیدیرلدی. پادشاهك اعادهٔ عافیت مژده‌سی ویریله‌رك جمله‌سی استانبوله یوللاندی. برکون ایکندی وقتی سلطان سلیمانك استانبوله واصل اولدیغی خبرینی چاوشلر کتیردیلر. بونك اوزرینه وزرا دیوانه حاضر اولدیلر. وزیر اعظم پیری پاشا برابرنده صولاقلر کتخدالری و اوطه باشیلری اولدیغی حالده جمله‌یه خطاب ایده‌رك:

— یولداشلر، امر وفرمان حضرت رب العالمینکدر. سلطان سلیم خان آخرته انتقال ایتدی. حالا پادشاه عالمپناه سلطان سلیمان خان زمان حضرتلری سعادت واقبال ایله استانبولده تخته جلوس ایتدیلر. وارك آنده بولك. دیدیکی کبی بیچاره‌لر همان (اوسکوفلر) ینی یره اوروب باشلرینه طوپراقلر صاچدیلر. اردو واویلا و فریاد ایچنده قالدی. آن واحدده چادیرلر ییقیلدی. استانبوله کیدن کیدنه اولدی. پیری پاشاده خزینهٔ عامره‌یی مهرله‌دی. آقشام نمازندن صکره پای تخته عودت ایلدی.

ایسه‌ده موفق اوله‌میوب چکیلمشدر. ذات شاهانه بو وقعه‌نك خبرینی آلمش و(۹۳۸) سنه‌سی بهارنده آلمانیا ایمپراطوری (شارل کن) علیهنه ایکی یوز اللی بیك عسکر واوچ یوز پاره طوپله حرکت ایتمشدر. (نیش) ده فردینانداک ایلچیلری مصالحه طلب ایچون کلدیلر. بو اثناده فرانسزلردن‌ده برایلچی ذات شاهانه‌یی سفردن واز کچیرمك تشبثنده بولنمش ایسه‌ده موفق اوله‌مامشدر. تاریخلرمزده بوسفره (آلمان سفری) دینیر. (ویانه) محاصره‌سنده موفق اوله‌میشمز بیوك طوپلری کوتورمدیکمزدن ایدی. بوسفرده‌ده کوتورولەمشدر. مقصد (شارل کن)ك اردوسنی آرایوب آنکله بیوك برمیدان محاربه‌سی ایتمك ایدی.

تاتار خانی (اسلام کرای)ك برادری (صاحب کرای) اون بش بیك، بوسنه بکلربکی (خسرو) بك‌ده یوزبیك عسکرله کلوب اردویه التحاق ایتدیلر. بوسفرده (غونس) ویاخود (کون) قلعه‌سی محاصره ایدلدی. قومانداتی (نیقولا) اوچ هفته شجیعانه مدافعه‌ده بولندی.

---

۹۰ — فائده

ابراهیم پاشانك آوستریا سفیرلرینه خطابی

مشارالیه (آت میدانی) نده کائن سراینده آوستریا ایلچیلرینی اوطوردیغی حالده قبول ایله برمدت آیاقده طوردقدن و اتك اوپدیردکدن صکره:

— اشبو ممالك واسعه‌یه حکم ایدن بن‌ایم. بنم یاپدیغم قالور. زیرا بتون قوت بنده‌در. مناصبی توجیه و ایالاتی تفویض ایدرم. بنم ویرکیم ویرکیدر. ویرمدیکمی‌ده ویرمم. پادشاه معظم برشی بخش ایتمك ایسته‌سه ویاخود بخش ایتمش اولسه بیله قرارینی بن تصدیق ایتمزسم کائنلم یکن حکمنده قالور. زیرا

نهایت مجروح اولدی . مومی الیه اردویه دعوت ایدیله‌رك کندیسنه التفات اولندی . خلعت وعطیه ویرلدی . متعاقباً (آلتن بورغ) [۱] آلندی . (آوستریا) نك (ایستیریا) ولایتی آلت اوست ایدلدی. (فردیناند) ك ایلچیلری صالیویریلوب (شارل کن) میدان محاربه‌یه کلمزسه بتون آوستریانك تخریب ایدیله‌جکی جواباً بیلدیرلدی . فقط (شارل کن) کورونمه‌دی. اون‌ایکی بیك آقینجی عسکری ینه (قاسم) بك قوماندا‌سیله ایکی‌یه آیریلوب مملکته دهشت ویردیلرسه‌ده (قاسم) بك شهید اولدی. یوسفر یدی آی سوردی . (ایستیری) ولایتندن ماعدا (اسقلاوونیا) ایالتی‌دخی تخریب اولنه‌رق یوز بیکی متجاوز اسیر آلندی . اردوی همایون استانبوله عودتده بش کون بش کیجه شنلك ایدلدی .

فقط (شارل‌کن) ك آمیرالی (آندره‌آ دوریا Andréa Doria) (موره) طرفنده (قورون) ، (پاتراس) و (اینه بختی) طرفلرینی اوروب آق دکز بوغازنده دخی ایکی قلعه ضبط ایلدی .

---

[۱] بعض ترکجه آثارده (آلتون ابریق) یازیلیدر .

محاربه ومصالحه وثروت دولت هرشی بنم الده‌در. سزه بونی سویلدیکم سربستانه ایضاح مرام ایتمکزه جسارت ویرمك ایچوندر) دیدیکی کبی شایان دقت‌اوله‌رق ایکنجی مذاکره‌ده دخی :

— بن نه یاپارسه‌م اولور . بر سایسی پاشا ایده‌بیلورم . افندمدن هیچده صورمقسزین الکا و ممالکی ایسته‌دیکمه ویره‌بیلورم . اکر افندم برشی امر ایدرده بن تصدیق ایتمز ایسه‌م اراده‌سی اجراسز قالور. وبالعکس امر ایدن بن اولوبده افندم تصدیق ایتمز ایسه بنم مقرراتم اجرا اولنور . صلح ایله حرب بنم الده‌در . خزائن دولت بنم تصرفمده‌در . افندمك البسه‌سی بنمکندن اعلی دکلدر . . . . .)

[تاریخ سیاسیٔ دولت علیه]

آندره‌آ دوریا

معهذا (فردیناند) طرفندن درسعادته ایلچیلر کله‌رك یدی هفته امتداد ایدن مذاکره‌دن صکره برنجی مصالحه عقد ایدلدی. بومصالحه‌ده (آوستریا) ایمپراطورینه ابراهیم پاشا برادرم دیمشدرکه شوحالده ایمپراطور (فردیناند) دولت‌علیه وزیرلری مرتبه‌سنده کورولمش دیمکدر. بومصالحه‌یی عقد ایتدیرن ایکی سبب وار ایدی: بری سلطان سلیمان (ایران) اوزرینه سفر ایتمك ایستیور، دیکری (شارل کن) اوروپا طرفنده یقین و مدهش مشکلات ظهور ایده‌جکنی کوریبوردی. بوجهتله (شارل کن) برادری (فردیناند) ی عثمانلیلرله عقد صلحه مجبور ایتمشیدی. بومصالحه‌ده (آندره‌آ دوریا)نك (موره) ده ضبط ایتدیکی (قورون) ك اعاده‌سی، (فردیناند) ك (مجارستان) ده مالك اولدیغی اراضی‌یه صاحب اولمسی، ینه (فردیناند) ك

---

٩١ — فائده

امانات مبارکه

امیرمکه (سید برکات) ك اوغلی شریف (ابونمی) وداعتیله سلطان سلیم اوله کوندریلن امانات مبارکه‌دن بعضلری:

حضرت پیغمبرك بر عدد دیشی.	اوزرنده قدم سعادت نشانه‌سی بولنان بر
حضرت پیغمبرك ایکی نعلینی	طاش
حضرت پیغمبرك خرقهٔ سعادتی	حضرت پیغمبرك سجاده‌سی
ابوبکرالصدیق حضرتلرینك سجاده‌سی	حضرت پیغمبرك لوای سعادت احتواسی.
حضرت پیغمبرك بر قلیج قبضه‌سی	سنجاغ شریف
حضرت پیغمبرك بر اوقی	بری انبیادن شعیب علیه السلامك ایکی.
پیغمبر حضرت نوحك تجره‌سی	عصای شریف

(مجار) قرالیله عقد ایده‌جکی ایتلافلرك ذات شاهانه طرفندن تصدیق ایدلمسی قرارگیر اولمش وسلطان سلیمان ترجمان (یونس) بك واسطه‌سیله سفیرلره :

(بوندن اول کلمش اولان آلتی ایلچینك نائل اوله‌مدقلری صلحی سزه احسان بیوریبورم. وبونی سزه یدی سنه ایچون دکل یکرمی سنه، یوز، ایکی، اوچ عصر ایچون، الحاصل بو صلحی سز اخلال ایتمدکجه دائمی صورتده احسان بیوریبورم) دیمشدر. آنلرده ال اتك اوپه‌رك چکیلمشلردر.

— ٥ —

ایران سفری — (شاه اسماعیل)، یاوز سلطان سلیمك ایراندن عودتندن صکره (تبریز) ی آلدیغی کبی (آذر بایجان) ه دخی مسلط اولمشیدی. اوغلی (طهماسب) استانبوله سفیر یوللامش ایدیسه‌ده

پیغمبر حضرت ابراهیمك قزغانی
پیغمبر حضرت داودك قلیجی
مکهٔ مکرمه‌ده آلتون اولوق
مکهٔ مکرمه‌ده (مقام ابراهیم) ك کوموش قپاغی
غسل نبوی صویی
چهاریار کزین حضراتنك عمامه‌لری
چهاریار کزین حضراتنك قلیجلری
اصحابدن جعفر طیار حضرتلرینك قلیجی.
اصحابدن خالدبن زیدحضرتلرینك قلیجی
اصحابدن شرحبیل بن حسن حضرتلرینك قلیجی.
پیغمبر حضرت یوسفك کوملکی
مکهٔ مکرمه‌نك آناختاری
مکه مکرمه‌ده (باب التوبه) دینیلن قپونك قنادی
بر پارچه بالچق.
چهاریار کزین حضراتنك سنجاقلری
چهاریار کزین حضراتنك تسبیحلری
عشرهٔ مبشره حضراتنك آلتی عدد قلیج قبضه‌لری
اصحابدن معاذ بن جبل حضرتلرینك قلیجی
حضرت حسن و حسینك سنجاقلری
ویس القرنی حضرتلرینك تاجی

شاه طهماسب

پادشاه (ویانه) سفرنده ایکن طرف دولتدن (بتلیس) حاکمی اولان (میر شرف) ایرانه و (آذر بایجان) والیسی (اولامه)خان دولته‌التجا ایتمشلردی. بوندن‌ماعدا شاهك (بغداد) والیسی (ذوالفقار) خان دخی (بغداد)ك آناختارلرینی (سلطان سلیمان)ه تقدیم ایله‌مش اولدیغندن ایکی حکومتك آره‌سی آچیلمش ایدی. (آوستریا) مصالحه‌سندن صکره (ایران)ه اعلان حرب ایدیله‌رك

حضرت عثمانك کندی ال یازیسیله قرآن کریم نسخهٔ شریفه‌سی — امام علی حضرتلرینك ال یازیسیله قرآن کریم نسخهٔ شریفه‌سی — اصحابدن زین‌العابدین حضرتلرینك ال یازیسیله قرآن کریم نسخهٔ شریفه‌سی وسائره .

خرقهٔ سعادت ، کوموش صندوق درونده اوله‌رق اندرون همایونده تخت اوطه‌سنده محفوظ اولدیغی کبی دیکر امانات مبارکه دخی ینه کوموش قوطیلر ایچنده اوله‌رق بو اوطه‌نك راف وجوارلرنده حفظ ایدلمکده‌در . هر رمضان شریفده وعلی الاکثر اون بشنده پادشاهلرمزك طوپقپو سراینه آلایله کیده‌رك زیارت ایتدکاری خرقهٔ سعادت بودر . (کعب بن زهیر) نامنده‌کی صحابهٔ معززه حضرت پیغمبره برقصیده تقدیم ایله‌مش وبوقصیده فوق‌العاده ممنونیت رسالتپناهی‌یی موجب اولمغله مبارك خرقه‌لرینی مشارالیهه احسان ایتمشیدی. ایشته بزده‌کی خرقهٔ سعادت ، بودر . خرقهٔ سعادت دائره‌سنی، سلطان سلیم اول بنا ایله‌مشدر.

وزیر اعظم (ابراهیم پاشا) (میر شرف) اوزرینه یوریمش ایدی. پاشا، قیشی (حلب)ده کچیردکدن صکره (وان)، (ارجیش)، (عادلجواز) و(اخلاط) قلعه‌لرینی والد صکره (تبریز)ی دخی ضبط ایده‌رك (آذربایجان)ی کاملاً استیلا ایتمش و(سلطان سلیمان) دخی اردو ایله (تبریز)ه کله‌رك (کیلان) حاکمی (شاه ملك مظفر) ایله (شیروان) حاکمی اوغلنك عبودیتلرینی قبول ایله‌مشدر. شاه (طهماسب) میدانده اولمدیغندن اردو (بغداد) اوزرینه توجه ایتمش وایکی بچق آی صکره شهره کیرمشدر (٩٤١). یولده (الوند) طاغلرنده پك زیاده صیقندی چکیله‌رك حتی ایلرویه کوتوریله‌مین یوز طوپ یرلره کومولمشدر. (سلطان سلیمان) بوراده درت آی اوطورمش، تحریر املاك اصولی اجرا، تیمار قاعده‌سنی وضع ایده‌رك (کربلا) و (نجف) شهرلرینه عزیمتله (امام

---

٩٢ — فائده

قیافت وجهیه

وقتیله نفرلر، ضابطلر عموماً باشلرینی تراش ایدوب یالکز تپه‌لرنده برطوتام صاچ براقیرلر، بیقلرینی براقوب آنجق دوداق اوستنه صارقان قسمنی قیرپارلر ایدی. یکیچری نفرلرینك صقال صالیویرمه‌لری قانوندن ایدی. ضابطان ایله متقاعدلره صقال صالیویرمك ممنوع دکلدی. بونلره مساعده ایدلمبی صقاله حرمت ایدلمسندن ایلری کلیوردی. بوقاعده سائر قپو قولی اوجاقلرنده‌ده جاری ایدی. صقاللیلر، صقاللرینی اوزاتمغه وهرکون ییقایوب طارایه‌رق تمیز طوتمغه و (عود) ایله‌ده بخورلامغه دقت ایدرلردی. تیمار وزعامت صاحبلری کندی مملکتلرینك خاندانلرندن وکبار زاده آدملر اولدقلری جهتله حیثیت واعتبارلری ایجابنجه اکثریت اوزره صقال صالیویریرلردی. بوقیافت وجهیه عثمانلی اردوسنك بدایت تأسسی اولان (٧٣٠) تاریخندن (١٢٤١) سنه‌سنه‌قدر اصلا دکیشمشدر.

حسن وحسین) حضراتنك مزارلرینی زیارت ایله‌مش ، (امام اعظم) حضرتلرینك (بغداد) ده شیعیلرك ییقدقلری تربه‌لرینی یکیدن یاپدیرمشدر .

ذات شاهانه (دیاربکر) سنجاق بکی (سلیمان پاشا) یی (بغداد) ه والی نصب ایده‌رك (شاه طهماسب) ك (آذربایجان) ده کورونه‌سی اوزرینه کردستان طریقیله (تبریز) ه کیتمشدر. یولده فرانسه سفیری کله‌رك تبریکاتده بولنمشدر . پادشاه (تبریز) ده اون بش کون اقامت ایتدکدن صکره درسعادته عودت ایتمشدر . بوسفر آلتی آی سورمشدر . (۹٤۲)

وزیر اعظم (ابراهیم پاشا) اون درت سنه صدارت ایده‌رك (آوستریا) و(ایران) سفرلرنده بولندقدن صکره بوسنه رمضاننده سرایه افطاره دعوت ایدلمش وبعده کندی سراینه عودت ایتمش ایسه‌ده صباحلین

---

۹۳ — فائده

سرپوشلر — صورغوجلر

اسکی عثمانلی اردوسنده سرپوشلرك انواعی قوللانلمشدر . صدر اعظملرله وزیرلر (قلائی) (قفس) (قلنات) (پاشائی) (کاتبی) و (ملائی)ناملرنده تاج و قاووقلر کیرلردی . قلائی ، یارم اندازه‌دن اوزونجه اولوب اوستنه غایت اینجه (هند دلبند) ی صارلدقدن صکره صاغدن صوله طوغری درت پارمق قالینلغنده صیرمه خرج ایله تزیین اولوردی . شکلی چادره بکزردی . اکی زیاده ، اوزونلغی آز اولوب اطرافنه برقاچ پارمق عرضنده صاریق صاریلان سرپوشلره (قاووق) دینیر . قفس : چوقه‌دن یاپیلیر و درونه بر اوقه‌دن زیاده پاموق قونوب آلت طرفنه قفس طرزنده بیاض دلبند صاریلیر بر قاووق ایدی. آشاغیسی طار ویوقاریسی کنیش اولوب طیشنه بربرینه موازی دیلیملر دیکیلی

یتاغنده بوغولمش اولدیغی حالده بولنمشدر. رومدن دونمه وپادشاهك بیوتمه‌سی اولوب شهزاده‌لکندن بری یاننده ایدی. ایران سفرنده امضاسنی (سرعسکر سلطان) عنوانیله آتمه‌سی و (آوستریا) مصالحه‌سنده بالا پروازانه سوزلر سویله‌مسی، ایران سفرنده اردو دفترداری اولان (اسکندر چلبی) یی غرضله (بغداد) ده آصدیروب. مقتول پادشاهك رؤیاسنه کیرمکله توهم ایدلسی قتلنك سببلری اولمق اوزره کوستریلیور.

— ٦ —

— (ایران) و (بغداد) سفرلرینه مباشرت ایدلمکله برابر (آق دکز) وقوعاتنه‌ده اهمیت ویریلدی. ذات شاهانه (فردیناند) ایله مصالحه ایتمش ایدیسه‌ده (شارلکن) حقنده بر تعهدی یوق ایدی. (شارلکن) برآز اول ایتالیا قرالی تاجنی کیمش، رومادە ایمپراطور-

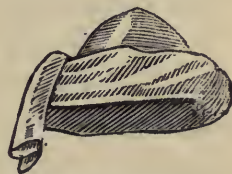

قاووقلرده (قلفات) دیرلردی. عسکریدن طیش آغالری رتبه‌لرینه کوره (سلیمی، مجوزه) (قفس) (خراسانی) (پاشایی) و (کاتبی) نامنده کلاه وقاووقلر کیرلردی.

سلیمی، یاوز سلطان سلیمك ایجادکرده‌سی بر کلاه اولوب بر اندازه طولنده ایدی. اوزرینه بیاض دلبند صاریلیردی. مجوزه، سلیمی کلاهلر کبی ایدیسه‌ده اوج طرفنه فس کبی قرمزی برشی تلاوه اولونوردی.

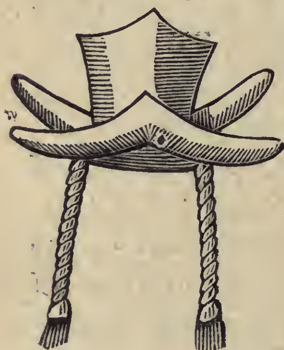

بورك

یکیچری ضابطانك قاووغی

یکیچری قاووغی

لغنی اعلان ایتمش، پاپایه (سجلیتین) یعنی (ناپولی و سجلیا آطه‌سی) حکمدارلغنی‌ده تصدیق ایتدیره‌رك (فلورانسه) یی اله کچیرمش ، (ردوس) شوالیه‌لرینی (مالطه) یه یرلشدیرمش، فرانسه قرالی (فرانسوا)ده بوحاللردن مشکلات حس ایده‌رك انکلتره قرالی یدنجی هانری‌یه مراجعت ایله‌مش‌ایدی. (سلطان‌سلیمان)ایسه (فردیناند) ایله مصالحه ایتمکله برابر میدان حربی (طونه) صحرالرندن (بحر سفید) ساحللرینه نقل‌ایده‌رك (نمچه) دونانماسنك بورالرده برضرر ویره‌مه‌مسی ایچون مشهور (بارباروس خیرالدین) ی استانبوله چاغیرمش ، مشار الیه‌ده (ابراهیم پاشا) نك ایرانه عزیمتندن بر از صکره اون سکز قدرغه ایله کله‌رك طرف شاهانه‌دن التفاته مظهر اولمشیدی . (خیرالدین پاشا) برابرنده‌کی قپودانلرله برآرالق حلبه کیدوب وزیر

یکیچری بورکلری ، بیاض چوقه‌دن ویا کچه‌دن اعمال اولنوب آلت طرفی شریت شکلنده صیرمه ایله ایشله‌نیر و اوك طرفنه صاری تنکه‌دن بر (قاشیقلق) علاوه اولنوردی . قاشیق یولداشلغنك یکیچریلر عندنده بیوك اهمیتی اولدیغی جهتله بوقاشیقلغه برر قاشیق صوقارلردی . ضابطانه مخصوص اولان بورکلره‌ده (اسکوف) دینیردی. یکیچری ضابطاننده بعضیسی آلت طرفی صیرمه‌لی شریت

خمبره‌جی کسوه‌سی

مدور مغفر

یکیچری ضابطانی کلاهی

باربروس خیرالدین پاشا

اعظم (ابراهیم پاشا) یدیله جزایر بکلر بکیلکنی آله‌رق درسعادته عودت وترسانه ایله دونانمانك تنظیمنه همت ایده‌رك پادشاهك (ایران) سفرینه حرکتی ایله برابر قوماندا- سنده سکسان درت کمی‌یه بالغ اولان دونانمای همایون وکندیسنك اون سکز قدرغه‌سی اولدیغی حالده (ایتالیا) قییلرینه کیتمشدر . بو اثناده فرانسه‌یه بر مأمور کوندرلمش و (خیرالدین پاشا) (مسینا) بوغازینی محاصره ، (قورون)ی تکرار ضبط و قرق

واوست طرفی رتبه‌یه کوره شکل وعددی دکیشن صورغوج ایله مزین بر نوع کلاه کیرلردی. قپو قوللریله خمبره‌جیلره مخصوص قاووقلرده وار ایدی .

لغمجیلر (قالپاق) وطوپجیلر ایله ترسانه قالیونجیلری (پوشی) زرهلی عساکر باشلرینه (زرین کلاه) معدنی مغفرلر و معیت شاهانه‌ده بولنان (صولاقلر) له (پیکار) ده (طاس) نامنده بر کسوه ، ایالت عسکری کندی مملکتلرنده‌کی باش کسوه‌لرینی، (دلیل) و (لوند) سواریلری‌ده قالپاق کیرلردی . صورغوجلره کانجه پادشاهلرمز و قپو قولی ضابطانندن بعضلری‌ده رتبه علامت فارقه‌سی اولمق اوزره طاقارلردی . ایکی نوع اولوب بری قوش تویندن ودیکری‌ده یالدیزلی باقیر ویا آلتون تللردن اعمال اولنوردی . بالاده‌کی سرپوشلردن ماعدا (عرف) ، (یوسفی) (دوز قاش) (قلنسوه) (سردنکچدی) (زعیمی) (سلحشوری) (داردغان) (چتال) وینه اسکی وقتلرده غلطه سرایی آغالرینك کیدکلری هلال شکلنده (یلکن) ، شهر امینی و احتساب آغالرینك کیدکلری (آرپه دیکیشلی) و (بچه)ناملرنده سرپوشلر وار ایدی . (فس) سلطان محمود ثانی زماننده کسوهٔ عمومی اولمشدر .

برادرینی قتل ایله (تونس) ده عیش وذوق ایچنده حکومت سورن (بنی‌حفص) سلاله‌سندن (مولی‌حسن)ك الندن (تونس)ی اخذایده‌رك (شارل کن)ك تابعیتنده‌کی (مالطه) یی معطل براقمشدر. (ردوس)ك فتحی‌اوزرینه (آق‌دکز)ك شرق حوضه‌سی‌المزه کچدیکی کبی (تونس) و(جزایر)ك ضبطیله دخی غرب حوضه‌سی دونانمامزه بر جولانگاه اوله‌رق دولتك سطوت بحریه‌سی (وندیك) ی کولکده براقمش وبو کونکی انکلتره نفوذینی بیله حائز بولنمش ایدی.

ایران سفری اثناسنده (سلطان‌سلیمان) دها (بغداد) ه کیرمه‌دن اول برنجی (فرانسوا)نك (لاقوره) نامنده برسفیری‌اردوگاهه کله‌رك دولت علیه ایله فرانسه آره‌سنده بری تجارته ودیکری تدافعی و تجاوزی براتفاقه دائر ایکی معاهده عقد اولنمشدرکه (عهود عتیقه) Capitulations دینیلن شیمدیکی امتیازات اجنبیه‌نك مبدئی ایشته بوتجارت معاهده‌سیدر.

---

۹٤ — فائده

اصطلاحات تاریخیه

اوتاغ = پادشاه ویا وزرانك خارجده اقامت ایتدکاری اثنالرده قوریلان چادرلرکه پادشاهککنه (اوتاغ همایون) وصدراعظمککنه (اوتاغ آصفی) تعبیر اولنوردی.

اسدی = بونلره ارسلانی دخی دیرلردی. اوزرنده آرسلان رسمی بولنان قلمنك دولاری (پاره‌سی).

دیرلکاری چالنمق = معاشلری قطع اولنمق. تخصیصاتلری کسیلمك.

آلای کوسترمك = رسم کچید یاپمق.

(شارل کن) (مولی حسن) لك رجاسی و (مالطه) شـوالیه‌لرینك مراجعتی اوزرینه آمیرال (آندره‌آ دوریا) قومانداسنده بش یوز کمیلك بردونانما ایله (تونس) اوزرینه یوربیه‌رك (خیرالدین پاشا)نك ترسانه‌سی اولان (حاق الواد)ی محاصره و (تونس)ی ضبط ایله اوتوزبیك کشی‌یی قتل وجامعلرله مدرسه‌لری واسکی، نفیس کتابلری احراق ایله‌مش، (مولی حسن)ی ویرکویه باغلایوب (تونس) ده بیك نفر اسـپانیول عسکری واون سفینه براقدقدن صکره چکیلمش ایدی که بووقعه‌لر پادشاهك (تبریز) ده بولندیغی زمانه تصادف ایدر (۹٤۱).

۹٤۳ ده (سلطان سلیمان) اردوی همایونله (آولونیه) یه کیده‌رك (خیرالدین پاشا) دخی دونانما ایله حرکت ایتمشـدر. اوراده طولا- شمقده اولان آمیرال (دوریا) (مسینا) لیماننه صاووشمش ایسـه‌ده پاشا (ایتالیا) و (آرناوودلق) ساحلنده برقاج موفقیتله برابر (ایتالیا)نك (پولیه) ساحلنی اورمش، (قورفو) یی محاصره ایتمش، بعده (آطه‌لر

سراسر = اینجه صیرمه‌دن معمول وغایتله مقبول بر قماش.
خطمان = قازاق طائفه‌سی سرکرده‌سی.
قبانیجه = اکثر پادشاهلرمزك کیدکلری بر نوع مزین اوست روباسی.
سردار اکرم = وقتیله بیوك سفرلرده عساکر عثمانیه باش قوماندانلرینه دینیردی. سردار اکرملر صـلاحیت تامه‌یی حائز ایدیلر. اردوده سرعسکر وسائر قوماندانلری نصب وعزل حتی اعدام بیله ایدرلردی. سردار اکرملر همان عمومیتله صدر اعظملردن تعیین اولنوردی. سردار اکرم نصب اولنان ذات عظیم برآلای ایله اوتاغ همایونه کیدر. بوراده پادشاه سردارك بلنه مرصع ویا قیمتدار بر قلیج باغلار، دستاری اوزرینه (اکثریا سلیمی) مجوهر برسرغوج قویوب برده سمور کورك کیدیردکدن صکره سنجاق شریفی تسلیم ایلردی.
اورته = یکیچریلرده بوکونکی عسکری بلوك وطابورلرمزه معادل بلوك.
چورباجی باشی = هر اورته قوماندانی ویا بلوك باشی.

دکز)نده (وندیك) ه منسوب یکرمی بش آطه‌نك (شیرا) (استندیل) (آندروس) کبی مهملرندن اون ایکیسنی ویرکویه باغلامش ، (اسقیاتوس ، قارپاتوس) آطه‌لرینی آلوب (کرید) ده دخی ایکی شهر ایله سکسان کوی یاقمش، (استانکوی) جزیره‌سنه‌عودتنده(آندره‌آ دوریا) نك (پروزه) قربنده اولدیغنی‌ایشیتمکله همان اوزرینه یوریه‌رك کندی قوتی آزاولدیغی‌حالده بلاپروا هجوم ومهارتی سایه‌سنده (آندره‌آ) یی مغلوب وکیجه‌لین قاچمغه مجبور ایتمش، بومحاربه‌ده (طورغود ، صالح ومراد) رئیسلر دخی بولنه‌رق (خیرالدین پاشا) (آندره‌آ) دن (آق دکز) حاکملکنی جبراً آلمشدر (٩٤٥) .

بحراحمر ، هندوستان — بغداد سفری دولتك (شط‌العرب) و (بصره) اوزرنده‌کی موقعنی تحکیم ایتمکله برابر دیکر طرفدن مصرده‌کی (سویش) لیمانی‌ده المزده‌اولدیغندن بحراحمر وبصره کورفزی

ترق = نظاماً عسکره‌ویریلن یومیه‌دن ماعدا اجرا ایدیلن ضم. ضم‌معاش اصول تحلیف = صداقت یمینی ایتدیرمك معناسنه‌در . وقتیله عسکر آره‌سنده معروف اولان اصول شو ایدی . برتپه‌یی اوزرینه طوز واتمك ایله قلیچ و مصحف شریف قویوب هربرینه عهد و پیمانلرنده طوره‌جقلرینه دائر بونلر اوزرنده یمین ایتدیریلوردی .

---

٩٥ — فائده

قیافت عسکریه‌دن : البسه

بیوك ضابطان طون وکوملك اوسته‌نه برانتاری و بونك اوسته‌نه برخفتان کییوب خفتانك اوستندن بللرینه برقوشاق باغلارلروبونك اوستنه‌ده جبه وآیاقلرینه چاقشیر کیرلردی . جبه‌نك اوستنه (بنش) دخی کینلر بولنور ایدی. خفتان

(باربااروس) ك (پروزه) محاربه‌سی

و(هند دکزی) ده نفوذمز آلتنده ایدی. حتی (پروزه) محاربه‌سندن اون‌ایکی سنه اول (سلیمان‌رئیس) نامنده برقپودانمز بحراحمر ساحانده برفیلو ایله کزینه‌رك عرب قورصانلرینی تنکیل‌ایتدیکی کبی (٩٤٥)ده

آستارسز بر انتاری ایدی. چاقشیر آل ویا مائی رنکده اینجه برقاشدن معمول واوجلرینه برر مست دیکیلور بر شالواردن عبارت اولوب جبه‌نك اینجه قیشین کورك قاپلانیردی . جبه انتاریدن قیصه اولوب قوللری دیرسکه قدر کایردی . بنش، آیاقلره قدر کلوب قوللری اوزون وینلری صارقیق بولنوردی . کوچك رتبه‌ده اولانلر یالکز انتاری ، خنتان شالوار کیر و خفتانك اوستندن بللرینه قوشاق باغلارلر ایدی . یکیچری نفرلری یورومکده سهولت اولمق اوزره خفتانلرینك اتکلرینی بللرینه طولارلردی. بوندن طولایی بونوع خفتانلره (طولامه) دینیردی. سائر عسکری صنفلرده (نیمتن) منتان دخی مستعمل ایدی. زمانمزده (عونیه) نامیله استعمال اولنان یاغمورلقلره مشابه بچیمده اوله‌رق (قاپوط)

مصر والیسی (خادم سلیمان پاشا) دخی (سویش) لیماننده سکسان قطعه سفینه انشا ایده‌رك (عدن) ی ضبط و امیرینی قتل ایده‌رك بوراسنی برسنجاق حالنه قویمش ایدی . ینه سنهٔ مذکوره‌ده مغول حکمداری (همایونشاه) دن شکایت ایچون هندوستانده‌کی (دهلی) حاکمنك اوغلی ایله (گجرات) حاکمی (بهادر) خانك سفیری درسعادته کلمشلر و (خادم سلیمان پاشا)یه ویریلان امر اوزرینه مشارالیه دونانما ایله هندوستانه کیتمش ایسه‌ده (پورتکیز) لیلر بهادر خانی قتل ایتمشلردی . بهادر خانك مکه‌ده محفوظ بولنان اوچ یوز صندوق طولوسی آلتون وکوموشی استانبوله یوللانمشدر. (سلیمان پاشا) هندوستانه مواصلتنده (پورتکیز) لیلرك النده بولنان (دی‌یو Diu) قلعه‌سنی محاصره ایتمش، (بهادرخان)ك یرینه حاکم اولان (محمودشاه)ك معاونت ایتمه‌مسی اوزرینه ذخیره‌سی توکنه‌رك دونمش، عودتده (یمن) ولایتنی بیقلی محمد پاشا زاده (مصطفی) بکه توجیه ایده‌رك کندیسی استانبوله کلمشدر .

(ابراهیم پاشا) نك یرینه وزیر اعظم اولان (ایاس) پاشا وبادن

نامیله بریاغمورلق دخی وار ایدی . بویاغمورلقلرك (برنوس) نامنده برنوعی دها وار ایدی‌که شیمدیکی پله‌رینلره بکنزر وبر اتکی اوموزه آتیلیردی.

حضر و سفر زمانلرنده ضابطانك خدمتلرینی تقدیراً جانب پادشاهیدن «خلعت» لر احسان اولنوردی . بوخلعتلر بالاده‌کی البسه‌دن عبارت اولوب (خاص الخاص) (خاص) (قوشلق) (اعلا) (بالا) (الوان) و (ثوب) نامارنده مختلف صورتده و متعدد درجه‌لرده اعمال اولنور وبونلردن هرهانکی یرینه اثبات لیاقت ایدن ضابطه آنرینك قارشیسنده کیدیریلیردی .

[قیافت عسکریه]

وفات ایده‌رك یرینه (لطفی) پاشا [*] وزیراعظم اولمش وبیوك بریانغین استانبوله کلی ضرر ویرمشدر (٩٤٦) .

— ٧ —

وندیکله مصالحه — وندیکلیلرله (دالماچیا) ساحلنده (قاتارو) نهری آغزنده‌کی (نوی) قلعه‌سی ضبطیله اوغراشلمش واك صکره وندیکك (موره) و (دالماچیا) ساحلنده‌کی قلعه‌لریله (خیرالدین) پاشانك آطه‌لر دکزنده ضبط ایتدیکی آطه‌لر دولتده قالمق ووندیك طرفنه اوچ یوز بیك دوقه آلتونی تضمینات ویرلمك اوزره معاهدهٔ صلحیه عقد ایدلمشدر . بومصالحه‌ده فرانسزلرك توسطی سبقت ایتمشدر .

(زاپولای)ك وفاتی ومجارستانه سفر — (زاپولای)ایله (فردیناند) آره‌سند عقد ایدیلن معاهدهٔ خفیه حقنده (سلطان سلیمان) معلومات

[*] (آصفنامه) نامیله بر اثری واردر .

٩٦ — فائده

کلمات تاریخیه

آیاسلوغ یاخود آیاساق = اسکی سکه‌لر اوزرنده (ایاثلق) یازیلیدر .

آنقره = سلطان مراد ثانی زماننده باصیلان سکه‌لر اوزرنده (انکوریه) یازلمشدرکه اصل املاسی بودر . صکره‌لری آنقره اولمشدر .

اسلامبول = سلطان احمد ثالث زماننده باصیلان سکه‌لره استانبول بو املاده یازلمش وسلطان سلیم ثالثدورینه قدر سکه‌لرك برقسمنه ومشارالیه زماننده کافه‌سنه بواسم ضرب اولنمشدر . حتی (١١٢٨) ده کسیلوب (زر استانبول) دینیلان آلتونلرك برطرفنه (ضرب فی اسلامبول) یازیلی ایدی .

بروسه = مسکوکات عثمانیه اوزرنده درت درلو یازیلیدر :

آلمش ایدی. فقط بو اثناده (زاپولای) یعنی (قرال یانوش) وفات ایتدی وزوجه‌سی قرالیچه (ایزابللا) دن هنوز اون بش کونلك برچوجق براقدی . بوچوجغك اسمی (سکیزموند) اولوب طرف شاهانه‌دن کوندریلن برچاوش کیفیتی تحقیقه مأمور ایدلدی . ایزابللا چوجغی چاوشه کوستردی وقارشیسنده ممه ویردی . بونك اوزرینه چاوش‌ده مأموریتی وجهله بوچوجغك مجارستان قرالی اوله‌جغنی تبشیرایتدی. آوستریا ایمپراطوری (فردیناند) مجارستانده‌کی امللرندن آیریله‌مادیغی جهتله مراردو ایله (بودین) ی محاصره‌یه قالقیشدی . (ایزابللا) دخی ایکی سنه‌لك ویرکواولان اوتوزبیك دوقه آلتونی‌ایله برفریادجی یوللادی. (فردیناند) ایسه مشهور (لاسکی)یی سفیر یوللایه‌رق بودینه تجاوزی ممالك شاهانه‌لرینه اولمیوب (زاپولای) مملکتنه اولدیغنی مقام معذرتده بیلدیردی. فقط پادشاه (زاپولای) زاده‌نك دولت علیه تابعی

---

۱ — بدایت سلطنتدن بایزید ثانی عصرینه قدر : بروسا

۲ — علی الاکثر : برسه .

۳ — سلیم اول زماننده : بورسه

٤ — صکره‌لری : بروسه

رها — روها = (اورفه) شهرینك اسکی اسمی .

سیروز = اسکی مسکوکات اوزرنده (سرز) و (سروز) یازیلیدر .

قسطنطنیه = فتحدن ایکی یوز سنه صکره‌یه قدر بر یا ایله (قسطنطنیه) وسلطان محمد رابع ایله سلطان سلیمان ثانی زمانلرنده مسکوکات تجدید ایدلدکله برابر ایکی یا ایله (قسطنطینیه) یازلمشدر .

دار الخلافه = بونامده ایکی نوع آلتون سکه‌مز واردر . سلطان محمود ثانینك یالکز اون بش واون آلتنجی سنه‌لرنده کسیلوب برنده (دارالخلافةالعلیه) ودیکرنده (دار الخلافة السنیه) یازیلی ایدی‌که اهالی بونلره (صره آلتونی) دیردی .

برقرال اولدیغنه دائر بربرات احسان ایده‌رك (لاسکی) یی حبس ایله روم ایلی بکلربکی (خسرو) پاشا ایله اوچنجی وزیر (محمد) پاشایی بودین اوزرینه اعزام ایلدی. (لطفی) پاشا عزل ایدیله‌رك (خادم سنان) پاشا صدراعظم اولدی و(ایران) حدودینه مأمور ایدیلدی. تدارکات عسکریه‌مز (شارلکن)ی ، (فردیناند)ی دوشوندیردی. وندیکلیلری ده تلاشه دوشوردی. پادشاه حزیرانده مجارستان اوزرینه دردنجی سفره ابتدا ایلدی. بلغراده مواصلتده (فردیناند)ك (بودین) اوکنده مغلوبیتی خبرینی آلدی. (سلطان سلیمان) (بودین)ه مواصلتده قرالك برياشنده اولمسی حسبیله بیودکده قراللغی اعاده ایدلمك اوزره شیمدیلك ترانسیلوانیا (اردل) ولایتندن بر سنجاق ویریله‌رك والده‌سیله اعزام ایدلدی. (بودین) دولت علیه‌یه الحاق ایدیله‌رك اهالیسنك مال وجانی محافظه ایدیله‌جکی اعلان اولندی. قرالیچه (ایزابللا) نك

---

٩٧ — فائده

آیاق قابلری

وقتیله یکیچری ضابطلری صاری ونفرلر قرمزی رنکده آیاق‌قابی کیرلردی. صائی آیاق قابی علمایه مخصوص ایدی. بونلرده اوکچه یوق ایدی.

ضابطلر مست ویا پابوج ویا چیزمه پابوچ کییوب مست اوزرینه (پابوج یرینه) چیزمه دخی کیرلردی.

پیاده صنفی عموماً قوندیره شکلنده اوکچه‌سز (یمنی) و محاربه زماننده یاندن قوپچه‌لانیر (سرحدلق آیاق قابی) نامنده اوزون قونجلی بر قوندیره کیرلردی. سواری چیزمه‌لری مهموزسز ایدی. فقط مهموز قوللانیرلردی. حتی بر اوقه ثقلتنده مهموزلر استعمال ایدلدیکی روایت ایدلمکده‌در.

(بودین) دن مفارقتندن صکره پادشاه شهره کیره‌رك (سنت ماری) کلیساسنی جامعه بالتحویل نماز قیلدی (٩٤٨).

بوفتح والحاق اوزرینه مجارستان اوچ پارچه‌یه آیریلدی :

قپودان پاشا

٩٨ — فائده

قپودان پاشا

باشنه یالکز صاغ طرفی صیرمه‌لی شرید ایله مزین (قلاوی) و آرقه‌سنه یشیل آطلاس اوزرینه سمور قاپلی درت یکلی کورك کییوب بلنه مجوهرلی خنجر طاقار، حضور شاهانه‌ده ورسم تشریفاتده صدراعظمك آلت وسائر وزرانك اوست طرفنده بولوردی . ابتدالرده هرکمی بر (رئیس) ك و دونانما هیئتی میرلوا رتبه‌سنده بر (باشبوغ) ك قوماندا سنده سیر ایدردی . صکره‌لری رئیسلره ایتالیانجه‌دن مأخوذ (قپودان) و دونانما باش بوغنه‌ده (قپودان دریا) نامی ویریلدی . قپودان دریالغه وزرادن‌ده تعیین ایدلمکه باشلایجه (قپودان پاشا) دنیلمش و بارباروس خیرالدین پاشانك قپودان دریالغندن صکره بو مسند کسب اهمیت ایله‌مشدر . دونانما حرکت ایتمه‌دن اول صدراعظم برابرنده رجالدن بعضلری اولدیغی حالده ترسانه‌یه کیده‌رك تفتیش ایدر و سفینه قپودانلرینی برر برر استجواب ایده‌رك هر برینه رتبه و موقعنه کوره خلعتلر اعطا ایلر ، بعده

١ — (فردیناند)ك ادارەسندە قالان .

٢ — (ایزابالا) ایله اوغلنه ویریلان (اردل ویا ترانسیلوانیا)

٣ — طوغریدن طوغری‌یه زیر حکومت عثمانیەدە بولنان (بودین) بکلربکیلکی سابق بغداد والیسی مجارلی (سلیمان پاشا) یه، قاضیلغی (خیرالدین) افندی نامندەبرینه ویریلدی. (٩٥٠)دە (پشته)نك تکرار محاصرەسیله اختیار ایدیلن دیکر سفردە (خیرالدین پاشا) بحراً (شارلکن) اوزرینه یوللاندیغی حالدە پادشـاه اك منتظم بر اردو ایله یوریەرك (والپو ، شیقلوس، استرغون ، استونی بلغراد ، ویشغراد، نوی‌غراد ، خطوان) قلعەلری وسائره عثمانلی مجارستانه الحاق ایدلدی. بومناسبتله مجارستان طوغریدن طوغری‌یه دولت علیەنك بر ایالتی اولدی . ایرتەسی سـنه (اسقلاونیا) و (خرواتستان) طرفلرندە پك

قپودان پاشا ایله برابر حضورە کیرر ، حضوردە قپودان پاشایه خلعت کیدیر- یلیردی . بو اثنادە دونانما ترسـانەدن قیام ایدەرك سـفینەلر طوپ قپو سرایی اوکنه کلدکجه طوپ وتفنك آتەرق رسم سلامی ایفا ایدرلر و بشـکطاش جهتنه توجه ایلرلردی .

دونانمانك آرتەسی آلننجه قپودان پاشـادە سرایدن چیقوب یکرمی درت کورکلی قایق ایله دونانمایه کیدردی .

[قیافت عسکریه]

---

٩٩ — فائده

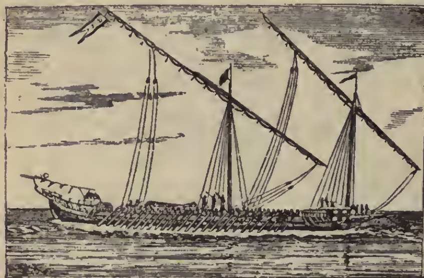
عثمانلی دونانماسی

عثمانلیلرك دکزدە ایلك کوریلشلری (قره مرسل) تعبیر اولنان چکدیرمە- لرله اولوب بونلر عادتا زمانزدە نقلیات تجاریه ایچون قوللانیلقدە اولان برچیق دیرکلی مرمرە قایقلری طرزندە وکوکرتەسز صغیر تکنەلر ایدی . فقط مرور

چوق قلعه‌لر آلندی. (سلیمان پاشا) دن صکره (بالی پاشا) وآندن صکره دخی (محمد پاشا) بودین والیسی تعیین اولندی. مجارستان اون ایکی سنجاغه آیریله‌رق دفتردار (خلیل چلبی) واسطه‌سیله تحریر املاك اجرا ایدلدی. بعده سلطان سلیمان ینه درسعادته عودت ایتدی.

(شارلکن) قره‌دن زیاده دکزده حرب طرفداری اولوب فرانسه قرالی‌ده دولتی بوجهته میل ایتدیردیکندن (خیرالدین پاشا) سجلیاده (ره‌جیو) شهرینی ضبط ایتدکدن صکره (مارسیلیا) یه کیده‌رك فرانسه آمیرالی (انکیه‌ن)ی دونانماسیله برابرینه آلدی. (نیس) شهرینی طوپه طوتدی. (شارلکن) دها اول جزایری ضبط ایچون (تنتوس) لیماننده لنکر انداز اولمش ایسه‌ده ظهور ایدن بیوك بر فورطنه‌ده

زمان ایله (وندیك) سفائن حربیه‌سنه تقلیداً بونلرك جسامتلری تزیید وشکللری تبدیل اولنه‌رق اونی متجاوز انواعی میدانه چیقارلمش و هر برلرینه باشقه باشقه اسملر ویریله‌رك صنوف متعدده‌یه تفریق اولنمشدر. بوسفینه‌لر هم یلکن وهم ده کورکله متحرك خفیف تکنه‌لر ایدی. بونلرك هانکی صنفه منسوب اولدقلری سهولتله آکلاشیلمق ایچون عثمانلی بحریونی میاننده (اوطوراق عددی) مقیاس اتخاذ اولنمشیدی:

عثمانلی قادرغه‌سی

١٠ اوطوراقدن ١٧ اوطوراغه قدر اولانلرینه (فرقته) دینیلیر و کورکاری ٢ یاخود ٣ نفر معرفتیله چکیلوب بوصنف کمیلرك اڭ کوچکلرینه‌ده (قیرلانغج) نامی ویریلیردی.

١٨ ویا ١٩ اوطوراقلی اولانلره (پرکنده) نامی ویریلوب (٢٠ الی ٢٤) اوطوراقلیسنه (قالیته)، ٢٥ اوطوراقلیسنه (قادرغه) دینیردی. بونلر (اینجه دونانما) نامنی محرز ایدی.

اون‌درت قادیرغه‌سی تلف ویوز اوتوز کمیسی نابدید اوله‌رق رجعت ایتمش وبوبیوك دونانمانك بقیه‌سی‌ده یولده فورطنه‌یه کیردکدن صکره آنجق عودت ایده‌بیلمشدر .

فرانسه‌نك (طولون) لیمانی برآره‌لق عثمانلی کمیلرینه مرسا اولمشدر. (خیرالدین) پاشانك صوك سفری بودر .

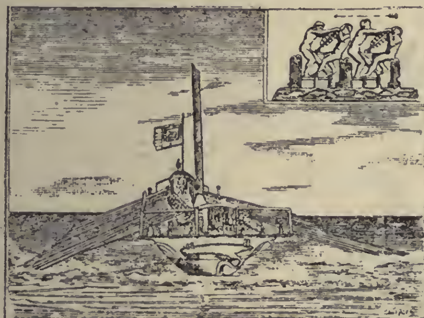
(خادم سلیمان) پاشانك یرینه (رستم) پاشا صدر اعظم وعلمای مشهوره‌دن (ابوالسعود) افندی شیخ الاسلام اولدی .

سلیمانیه جامع شریفنك وضع اساسی اجرا ایدیله‌رك انشاسی (معمار سنان) ه توديع ايدلدی .

٩٥٤ سنه‌سنده (شارلکن) ایله (فردیناند) ك آلتون و کوموش

---

٢٦ اوطوراقدن ٣٦ اوطوراغه‌قدر اولانلرینه (پاستاره) یاخود (باشتارده) وبالخاصه (٣٦) اوطوراقلیسنه (پاشا پاستارده‌سی) ویا (باشتارده) سی تعبیر اولنوردی. بونوع برسفینه‌نك قیچ طرفی مدور اولور وهرکورکی بشر، آلتیشر یاخود یدیشر آدم طرفندن چکیلیر ، تکنه‌سی دخی یوکسك وکنیش اوله‌رق انشا اولنمش بولنور ایسه آکاده (ماونه) نامی ویریلیر ایدی .

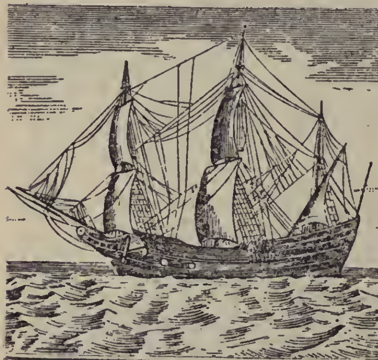
باشتارده

اکر کمینك کوکرته‌سندن باشقه برده طوپ انباری بولنور یعنی آلتی (ماونه) اوستی (قالیون) یاپیسنده اولور ایسه آکا دخی (کوکه) دیرلردی . بونوع سفائندن (سلطان بایزید ثانی) زماننده بر دفعه بهری ایکیشر بیك بشر یوز طونیلاته‌لق اولمق

قوبه هدیه‌لریله برابر مصالحه ایچون یوللادیغی سفیری کنه‌رك اون‌آی مذاکره‌دن صکره مجارستانده ضبط ایدیلان ممالك ، دولت علیه‌ده قالمق و آوستریا درلتی سنوی اوتوز بیك آلتون ویرمك شرطیله عقد متارکه ایدلدی . بومعاهده‌یه فرانسه قرالی، وندیك جمهوریتی ایله پاپا ده داخل ایدیلر .

ایران سفری — (شاه طهماسب) ك برادری (القاص میرزا) دولته التجا ایتمش و (ادرنه)ده بکلتدیریله‌رك اوزمانك دبدبه وسلطنتی شهر مذکورده مومی‌الیهه موکب همایونك منظره‌سیله کوسترلمش ، بیچاره (القاص)طوپجی باشی، جبه‌جی‌باشی وسلاحدار آغالرك زینتلرندن آنلری‌بیله پادشاه ظن ایده‌جك درجه‌ده آلینه‌رق الك صکره «بختاقلر، صورغوجلر، آلتون سرپوشلر، آلتون یالدیزلی مزراقلر» آره‌سندن (سلطان‌سلیمان)ك کمال‌وقار و مهابتله کچدیکنی کورنجه‌بسبتون شاشیرمشدر . ذاتاً دولتجه ایران‌علیهنه فکر موجودایدی . حتی‌بوفکرك (مهرماه)سلطان

اوزره ایکی دانه انشا اولنمشدر . بورایه قدر ذکر اولنان سفائنك کافه‌سی چکدیرمه انواعندندر .

بارچه

حساب وسطی ایله بر ماونه موجودی (٦٠٠) ، بر باشتارده موجودی (٨٠٠) بر (قادرغه) موجودی دخی (٣٠٠) نفراعتبار اولنور وعادتا (٤٠) قادرغه (٦) قطعه ماونه وبر قطعه (باشتارده)دن عبارت اولمق اوزره (٤٧) پاره سفن حربیه‌یه بردونانما نامی ویریلیر ایدی که بو دونانمانك موجودی (١٦٤٠٠) نفر اولوب مقدار

ایله سلطان بایزید وسلیمك والده‌لری اولوب روسیه‌دن آلنان اسیرلردن ایکن زوجهٔ پادشاهی اولان وبر روایتده (خرم) وبر روایتده (رخسار. آل) قادین افندی نامیله آکیلان سلطانك بو بابده اثر تشویقی اولدیغی مرویدر . خرم قادین افندینك دولتك سیاست معظمه‌سنه مداخله‌سی دخی (سلطان سلیمان)ك مومی الیهایه مفتونیتی ایجابنه عطف ایدیلیر . باخصوص (رستم) پاشا (مهرماه سلطان) ك زوجی یعنی کندیسنك دامادی اولمغله پادشاهی ایران سفرینه تشویقی دامادینك مهارت عسکریه‌سنی کوسترتمك املنه مبتنی ایمش. اعلان حربی متعاقب ذات شاهانه (سلطان سلیم)ی روم ایلی امورینه باقمق اوزره (ادرنه) یه اعزام ایتدکدن صکره کندیسی (ارضروم) طریقیله (عادلجواز) ه وقرمان بکلربکی (پیری) پاشا ایله (اولامه) پاشایی (وان) محاصره‌سنه مأمور ایده‌رك (تبریز) ه تکرار کیردی . وزیر ثانی (قره احمد)

مذکورك (١٠٥٠٠) نفری کورکجی ، (٥٣٠٠) نفری جنکجی عسکردن عبارت بولنوردی . فقط دونانمانك « اینجه فیلو » قسمنی تشکیل ایتمك اوزره رفاقتنده ٢٠ قطعه‌ده (بك کمیلری) بولندرمق اصول موضوعه اقتضاسندن اولمله سفائن مذکوره‌نك بهرنده دخی یوزر نفر جنکاور بولنه‌جغندن بو حجساله (٦٧) پاره سفائندن عبارت بر عثمانلی اسنن دونانمده (٧٠٠٠) قدر حرب و

قاراوه‌لا

پاشـا كرجستانى چيكنه‌دى . اردونك ايران حدودندن آچيلمسنى متعاقب (شاه طهماسب) ميدانه چيقمش ايسه‌ده (چركس عثمان) پاشا نامنده‌كى وزيرمز ، بر دسيسهٔ حربيه ايله ايران عسكرينى بر برينه قيرديردى . (القاص ميرزا) يه دخى عسكر ويريله‌رك مومى اليه «كشان» ى «اصفهان» ى اورمش ايسه‌ده بالآخره دسيسه‌سى آكلاشيلوب نظردن دوشمش وطوتولوب (طهماسب) ه تسليم ايدلمشدر .

٩٥٧ ده ينه فرديناندك (اردل) ى آوسترايايه الحاق ايچون چاليشديغى وحتى راهب (غره‌غوار) دينيلن بر پاپاسك حيله‌سيله مجار احوالى دكيشديكى جهتله (صوقوللو محمد) پاشايه روم ايلى بكلربكيلكى ويريله‌رك مجارستانه اردو سوق ايدلمش وراهب (غره‌غوار) مقتول دوشه‌رك ايرته‌سى ايكنجى سنه وزير ثانى (قره‌احمد) پاشانك سردارلغنده (طمشوار) آلنمشدر . متعاقباً (ليپوه ، صولنق ، بسپرم ، فيلك) وسائر قلعه‌لر

ضربه مأمور نفرات بولنوردى . (قاليون) اساساً بردن زياده كوكرته‌سى اولوب باشليجه يلكنله قوللانيلان بيوك سفينه‌لره تعبير اولنوردى . بونلرك (قاراقا) (بارچه) (قاراوه‌لا) (پولاقا) (بورتون) و سائره كبى مختلف نوعلرى بولنوردى .

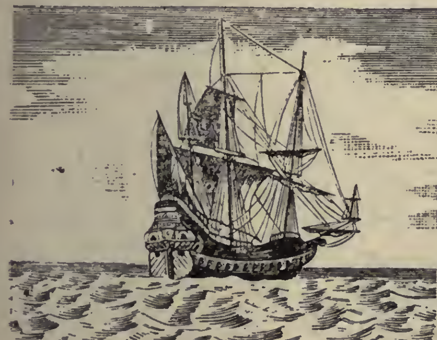
پولاقا

دولت عثمانيه بحريه‌سنده ايلك دفعه اوله‌رق قاليون انواعندن سفائن حربيه «سلطان بايزيد ثانى» دورنده قوللانيلوب «كوكه» ، «كووه» ناميله توسيم اولنمشلردر . سلطان سليمان قانونى دورنده دخى (١٥٠٠) دن (٢٠٠٠) طونيلاته‌يه قدر حموله استيعابنه كافى و (قاراقا) انواعندن سفائن جسيمهٔ حربيه قوللانلديغى تاريخلرده مضبوطدر .

ضبط و (اكری) قلعه‌سی محاصره ایدلمشدر . دیگر طرفدن ایرانیلر (اخلاط) قلعه‌سنه كیره‌رك چولق چوجغی قتل و (ارضروم) ده قوماندان (اسكندر) پاشایی مغلوب ایتدیلر . وزیر اعظم (رستم) پاشا ایران سفرینه مأمور اولمش ایسه‌ده درسعادته كلن سپاه آغاسی شهزاده (سلطان مصطفی) علیهنه اوله‌رق (یكیچریلرك: پادشاه آرتق اختیار اولدی، رستم پاشانك باشنی كسمه‌لی، سلطان مصطفایی تخته چیقارمه‌لی، پادشاهی‌ده (دیمتوقه) یه كوندرملی) كبی بیاناتده بولندقلرینی خبرویرمكله صدراعظم درسعادته جلب ایدلدی وپادشاهك بهارده بالذات ایران سفرینه كیده‌جكی اعلان اولندی . بوبیاناتده‌ده (خرم قادین) افندینك كندی شهزاده‌سی (سلطان سلیم) ی وارث تخت ایتمك مقصدیله الی اولدیغی مظنوندر . ذات شاهانه ایرته‌سی سنه آغستوسده ایران سفرینه

دور سلیمانیدن صكره بزده برمدت بوكبی سفائن جسیمه‌نك استعمالری ترك اولنمش ایسه‌ده ینه حاصل اولان احتیاجه مبنی ١٠٥٤ تاریخلرینه طوغری (بورتون) تعبیر اولنان (٤٠) و (٤٥) عدد طوپ چكر قالیونلر استعمال اولنمش و نهایت (١٠٦١) تاریخندن اعتباراً بو وسائر نوع قالیونلرك استعمال وتكثیرلرینه دوام اوله‌رق (١٠٩٣) تاریخنده دخی سكسان پاره طوپ چكر (قپاق) لرله یوز اوتوز پاره طوپلری حامل اولان اوچ (انبارلی) قالیونلر انشاسنه باشلانلمشدر . [بونلردن (محمودیه) و (سلیمیه)ناملرنده اولانلری یقین زمانه قدر موجود ایدی.]

[اسفار بحریهٔ عثمانیه]

بورتون

عزیمتله یولده بیوك شهزاده (مصطفی خان) ی قونیه (ارکلی) سنده بوغدیردی. فقط یکیچریلر عصیان ایله‌ملریله (رستم پاشا) ایله وزیر (حیدرپاشا) عزل و مجار حدودینه مأمور اولان وزیرثانی (قره‌احمد) پاشا صدر اعظم تعیین ایدلدی. اردوی همایون ایرانده (نخجوان) و (قره‌باغ) طرفلرنده کورینه‌رك (ارضروم) ه عودتده متارکه عقد وایرته‌سی سنه شاه طرفندن برایلچی کله‌رك شاهك حرمت وتعظیمنی بیلدیرمکله مصالحه‌اولنه‌رق ایران حجاجنك حمایه‌سی وایرانلیلر طرفندن اخلال‌ایدلمدکجه صلحك ادامه‌سی وعد و تأمین قلندی. دولت‌علیه ایله ایران آره‌سنده ایلك معاهدهٔ صلحیه بودر (٩٦٢).

پادشاه ایرانده ایکن (سلانیك) طرفلرنده مقتول (سلطان مصطفی) بنم دیه‌رك برشقی توره‌مش ایسه‌ده شهزاده (سلطان بایزید) بوشخصی یاقه‌لایوب اعدام ایتمش و بونك ظهوری ینه (خرم قادین) افندینك

١٠٠ — فائده

اسکی وزرا زنکینلکی

صدر اعظم رستم پاشا علت‌استسقادن وفات ایتمش ایدی. سلطان سلیمان قانونی دورنده (ابراهیم پاشا) دن صکره دولته اك زیاده خدمت ایدن رستم پاشادر. مدت مأموریتی اولان اون بش سنه ظرفنده اموال خزائن شاهانه‌نك تزییدینه خیلی خدمت ایتمش و مع‌مافیه کندی نفسی ایچون دخی اکتساب ثروت و سامانده کیرو طورمامشدر. وفاتنده ترك ایلدیکی اموال فراوان اسلافندن هیچ برینك نائل اوله‌مدیغی درجه‌ده اوله‌رق روم ایلی وآناطولیده:

٨١٥	چفتلك
٤٧٦	صو دکرمنی
١٧٠٠	کوله

ترتیبیله صدر اعظم (قره‌احمد) پاشایه عطف اولنه‌رق (احمدپاشا) قتل و (رستم) پاشا ایکنجی دفعه صدر اعظم اولمشدر .

(صوقوللو محمد) پاشا وزارته اعلا ایدلدی. قریم خانی (صاحب کرای) مقتول اوله‌رق جنکیز نسلندن‌اولان قپچاق‌خانلری سلاله‌سی منقرض‌اولمش وروسلر(قازان) ایله (اژدرهان)ی آلوب حکمدارلری (ایوان‌واسیلی) کندیسنه (چار) عنوانی ویرمشدر .

سلیمانیه جامعنك انشاآتی ختام بولمش (٩٦٣)، وایران طرفندن تبریك‌ایچون ایلچی کلمشدر. خصکی سلطان نامیله معروف‌اولان (خرم قادین) افندی‌ده (٩٦٥) ده وفات ایتمشدر. (تاریخ سیاسی) دییورکه:

(مشارالیها ایکی صدر اعظم ایله برشهزاده‌نك‌اعدام‌لرینه ودیکرایکی شهزاده (شهزاده بایزید ایله شهزاده سلیم) آره‌سنده منازعه وخصومت‌چیقاره‌رق بوندن بویله شهزاده‌لرك سرایده قاله‌رق خارجله اختلاطدن ممنوع بر حالده پاشالرینه وبوندن چیقان وخیم نتیجه‌لره سبب اولمقله مؤرخلر طرفندن طعن و تشنیع ایدیله کلمشدر .)

٢٩٠٠	آت
١١٠٦	دوه
١٠٠	کوموشلو اکر
٥٠٠	آلتون و ذی قیمت احجار ایله دونادلمش اکر
٢٠٠٠	زره
١٥٠٠	کوموش قابلی بختاق
١٣٠	جفت آلتون اوزنکی
٧٦٠	مرصع قلیج
١٠٠٠	کوموشله دونادلمش مزراق
٨٠٠	یوز اوتوز عددی جلدلی اولمق اوزره مصحف شریف
٥٠٠٠	عدد کتب مختلفه ـــ والحاصل بیکلرجه خلعت وسائر ذی‌قیمت اشیادن باشقه نقد اوله‌رق :

مصالحه، متارکه عقد ایدلدیکی حالده ینه (بودین) و (بوسنه) بکلربکیلریله مجارلر آره‌سنده مجادله، محاربه اکسیك اولمیوردی. فرانسه برنجی (فرانسوا) وفات ایده‌رك یرینه کچن ایکنجی (هانری) پدری قرالی کبی متلون و متردد طاورانمیوب عثمانلیلرك فرانسه‌یه متعدد دفعه‌لر مردانه کوستردکاری دوستلغك قیمتی تقدیر ایدییوردی.

ایکنجی هانری

— ٨ —

٩٦٦ تاریخی شهزاده (سلطان سلیم) ایله (سلطان بایزید) آره‌سنه کیرن خصومتك نتیجهٔ سیئه‌سیله مشهوردر. (کدیك احمد) پاشا یتیشدیرمه‌لرندن بایزیدلی (لالامصطفی) پاشایی صدر اعظم (رستم) پاشا میرآخورلقدن چاشنکیر باشیلغه ایندیرمش و بر آره‌لق «صفد» سنجاغنه‌ده آتمش ایسه‌ده بالآخره شهزاده (سلطان سلیم)ه لالا تعیین ایتمشدر. (مصطفی) پاشا حیله‌کار بر آدم اولدینی جهتله اول امرده سلطان سلیمه تقربله:

٧٨٠٠٠ دوقه آلتونی.

١١٢٠٠٠٠٠ آقچه قیمتنده اوتوز ایکی عدد جواهر و بیك استر یوکی یعنی.

١٠٠٠٠٠٠٠ (ایکی ملیون دوقه آلتونی دیمکدر) نقد آقچه‌یی شامل ایدی. حال بوکه رستم پاشا حال حیاتنده ثروتنك بر قسمنی تأسیسات خیریه‌یه صرف ایله (استانبول) (روسجق) و (حما) ده برر جامع و برمدرسه و برعمارت انشا ایتمش ایدی.

[تاریخ سیاسی]

— (رستم) پاشا مانع اولمیه ایدی سز اکبر اولاد پادشاهی اولدیغکز جهتله تخته چیقه‌بیله‌جك ایدیکز. فقط (رستم) پاشا سزی حظوظات نفسانیه‌کزه مبتلا و حکومته غیر مقتدر اولمق اوزره پادشاهه بیلدیرییور. اکر بنده‌کزه براقیرسه‌کز بن ایشك رنکنی دکیشدیریرم. دیر. بونك اوزرینه (سلطان سلیم) ده‌کندیسنه مأذونیت ویریر وصدارتله نائل مکافات اوله‌جغنی اشراب ایدر. (لالا مصطفی) ایشه باشلار. (سلطان بایزید) ه برعبودیت نامه یازار. بونده تخت سلطنته جلوسلرینه برادرلری (سلطان سلیم)ك مانع ومع‌هذا اورته‌دن

١٠١ — فائده

اندرون مکتبی شاکردانی

اندرون شاکردی

فاتح سلطان محمد خان حضرتلرینك دور سلطنتلرنده تأسیس قیلنمشدی. مکتب مذکور شاکردانی (قغوش) اعتباریله اوچ صنف اوزره مرتب اولوب دیکر ایکی صنف ایچون مخرج اولان صنف ابتدائیسنه (سفرلی قغوش) وآندن صکره‌کی صنفه (کیلار قغوشی) وصنف منتهی‌یه (خزینه قغوشی) دینیر و سلطان احمد خان اول زمان سلطنتلرینه قدر سفرلی قغوشنه (کوچك اوطه) نامی ویریلیر ایدی. اندرون مکتبی قدیماً دولتك مکتب حربیه‌سی مقامنده ایدی. شاکردانی باشلرینه (قاووق) وآرقه‌لرینه (انتاری) اوستنه کوکسی دوکمه‌لی (خفتان) وباجاقلرینه آل (چاقشیر) و آیاقلرینه صنفلرینه کوره قرمزی و یا صاری رنکده‌اوله‌رق مذکور چاقشیره دیکیلمش (مست)

قالدیرلمسی قولای اولدیغنی کزلیجه بیلدیرر . (سلطان بایزید) ده جواب موافقت یازار ، یوللار. لالا مصطفی بوجوابی (سلطان سلیم) ه کوستریر. عین زمانده سلطان بایزیده ایکنجی برعبودیت نامه‌دها یازار. بونده‌ده سلطان سلیمه تحقیر آمیز سوزلر یازلمسنی توصیه ایلر. سلطان بایزید بوفتنه‌کاره اویار. محقرانه برمکتوب ایله برقادین روباسی ارسال ایدر . سلطان سلیم برادرینك مکتوبیله روبانی حضور پادشاهی‌یه تقدیم ایلر . سلطان سلیمان ، اوغلی بایزیدی توبیخاً برنامه یوللار . فقط لالا مصطفی یوله آدملر قویوب نامهٔ همایونی کوتورن چاوشلری قتل ونامه‌یی احراق ایدر . بوحال سلطان بایزیددن بیلنیر . پادشاه ، سلطان بایزیدی (قرەمان) والیلکندن (آماسیه) یه وسلطان سلیمی‌ده (صاروخان) والیلکندن (کوتاهیه) یه تبدیل ایلر . سلطان سلیم (بروسه) یه کلیرسه‌ده سلطان بایزید (قونیه) دن قیمیلداماز ، نصیحت

کییر وبللرینه صوم صرمه کمر باغلارلر ایدی . انتاری و خفتان ایله شلوارك رنك و نوعی موسمه کوره تبدل ایدر و قغوشلرده یالدیزلی تاکیه کییوب ایکی طرفندن برر زلف صارقیدیرلر ایدی .

دیوشیرمه قانونی مرعی الاجرا اولدیغی مدتجه عجمی اوغلانلری میاننده ذکا و استعداد و حسن اندام وقیافتجه اك منتخب اولانلری اندرون مکتبی شاکردانی سلکنه قبول اولنور ومکتب مذکورك هر قغوشنده برقاچ سنه اعتباریله عمومنده مدت تحصیل ١٤ سنه‌دن عبارت بولنوردی. دیوشیرمه‌قانونی منفسخ اولدقدن صکره مکتبك شاکردانی کوله‌لردن عبارت قالمش ایسه‌ده شاکردانك استقبالی پك پارلاق اولوب مناصب دولت علیه همان عموماً بورادن چیقانلره توجیه اولنه‌کلدیکندن رجال دولت میاننده مخدوملرینی کوله‌در دیه‌رك اندرونه ویرنلر پك چوق کورلمش وصکره‌لری او مثللولرك اولادی طوغریدن طوغری‌یه مکتبه قبول ایدلمکه باشلامشدر . بو اوچ قغوش شاکردانی (آغا) عنوانني حائز بولنورلر ایدی .

واخطار دیکله‌مز. مأموراولان وزیر (پرتو) پاشایه قارشی ترك وترکمان و سوریه‌لی اوله‌رق یکرمی بیك عسکر طوپلار . عدم اطاعتی آکلاشیلنجه (آناطولی ، قره‌مان، وآطنه) بکلربکیلرینه عسکرلریله (قونیه) اوزرینه کیتملری امرایدیلیر ، (صوقوللو محمد) پاشا دخی یکیچری ، سپاهی، سلحدار و طوپجی عسکریله یوللانیر . (قونیه) صحرالرنده وقوع بولان محاربه‌ده سلطان بایزید فنا حالده مغلوب اولوب (آماسیه) یه قاچار، اورادن برعریضه یازارق عفوینی استرحام ایلرسه‌ده عریضه‌سی یولده ینه لالا مصطفانك آدملری طرفندن اله کچیریلیر. ذات شاهانه سلطان بایزیددن امنیتی منسلب اوله‌رق اسکداره کچر. سلطان بایزیدده اون ایکی بیك قدر عسکر جمع واهالیدن اون سکز بیك دوقه آلتونی تحصیل ایله برابر (سیواس) سنجاق بکندن‌ده اوتوز بیك دوقه آلتونی استقراض ایده‌رك درت اوغلیله عسکرینی آله‌رق ایران طرفنه یورور . صوقوللی محمد پاشا ، سلطان سلیم ایله برابر

اندرون مکتبنده اول امرده قرآن عظیم الشان تلاوتیله علم حال، تجوید، بیرکوی ، حلبی ، قدوری کبی عقائد دینیه و فرائض اسلامیه‌یه دائر کتب فقهیه تدریس وعربی و فارسی ایله حسن خط تعلیم ایدیلوب بوندن باشقه قغوشلرینك نامی (کوچك اوطه) دن (سفرلی) یه منقلب اولدقدن صکره سفرلیلره طبل زنلك ، صاریق صارمه اصولی ، بربرلك و تطهیر اشیای ملوکانه کبی صنعتلر وکیلارلیلره نفس همایونه مخصوص مأکولات ومشروباتك طبخ و تهیه‌سی اصولی وخزینه‌لیلره البسهٔ پادشاهی‌یی ومفروشات سرای‌همایونی اصول مخصوصه‌سی وجهله دیوشیروب قاتلامق اسلوبی کوسترتیلور وکیلار وخزینه قغوشلری منسوبیننه سوق طبیعیلرینه کوره اوقویوب یازمق ، کاتبلك، جندیلك ، تفنك اندازلق کبی فن سلاحشوری وفروسیت وعلم موسیقی دخی تعلیم اولنور ایدی .

شاکردانه قوشلق وایکندی ویاتسو وقتلری کونده اوچ کره طعام ویریلور وطهارت و نظافتلرینه و حسن آداب اوزره معاشرتلرینه فوق العاده دقت اولنوب

تعقیب ایدر . ایران حدودینه قریب (ساعت چوقوری) نام محلده یتیشیر . بایزیدك عسکرلرینی فراره مجبور قیلار .

(ارضروم) بکلربکی (ایاس) پاشا سلطان بایزیدی استقبال ایده‌رك فرارینی تسهیل ایلدیکندن طولایی اعدام ایدلمشدر .

صدر اعظم (رستم پاشا)، (لالا مصطفی) نك حیله‌لرینه واقف اوله‌رق پادشاهه عرض ایتدی. برسنجاق بکلکیله تبعیدینه‌ارادهٔ سنیه صادر اولدیسه‌ده (سلطان سلیم) ك شفاعتیله (وان) سنجاق بکلکنه نصب اولندی . (سلطان سلیمان) ایران شاهنه سلطان بایزیدك قبول ایدلمه‌سنی و ایکی دولت آره‌سنده‌کی مناسبتك بویوزدن بوزولمامسنی بیلدیردی. فقط شاه (طهماسب) برادری (القاص میرزا) حقنده اولجه دولت علیه طرفندن یاپیلان معامله‌یی خاطرلایوب سلطان بایزیدك استقبالنه مهماندارلر یوللادی . کمال دبدبه وحشمت ایله (تبریز) ده

یره توکورمك و اوکسورركن مندیلنی آغزی اوکنه کتیرمه‌مك والبسه‌یی جزئی لکه‌له‌مك کبی شیلر دخی حقلرنده داعیٔ مجازات اولور ایدی . مجازات تکدیر وتوبیخ وفلقه ایله ضرب جزالرندن عبارت اولوب ضرب جزاسی قباحتك درجه‌سنه کوره یامستلی ویاخود چیپلاق آیاق اوزرینه اجرا اولنور ایدی .

[تشکیلات و قیافت عسکریه]

---

۱۰۲ — فائده

آفریقای عثمانی

مصرك استیلاسیله برابر غازیٔ نامدار «خیرالدین پاشا» نك خدمت دولته دخالتی عثمانلیلرك آفریقای شمالیده صیره‌صیره مستملکات تأسیسنه موفقیتلرینی

قبول ایدوب ملوك ایرانیـه عادتلری وجهله باشـندن اوتوز قاب طولوسی آلتون و کوموش مسـکوکات ایله اینجو و قیمتلی طاشـلر دوکدی، کرانبها رختلرله برابر طقوزآت هدیه ایله‌دی. (سلطان بایزید) دخی بالمقابله شـاهك کندیسـنی زیارتنده کذرکاهنه اطلس و قطیفه دوشه‌دی، اللی رأس ترکمان آتی ایله اون ایکی طاقم رخت ویردی . والحاصل شاه (طهماسب) ، (سلطان بایزید) ك ایرانده بولنیشـندن سیاسةً استفاده ایتمکی دوشوندی. حتی حین مخابراتده (سلطان بایزید)ك تسلیمنه مقابل اولا بغداد ولایتنی ایسته‌مش وبوصورت رد ایدیلنجه (کربلا) و (مشهد) ده کائن ایران خیراتنه نظـارت ایتمك اوزره امام علی وامام حسین حضراتنك مرقدلرنده طرفندن برمأمور بولندیرلمسنه واوغللرندن برینك ویا ایکیسنك ممالك عثمانیه‌ده برر سنجاق بکلکیله تلطیفلرینی اوکه سورمش ایدی. ذات شاهانه بوکبی مسائلك ، بایزیدك

تأمین ایله‌مشدر . خیرالدینك جزایر بکلر بکلکـنه تعیینی شمالی آفریقانك بتون بتون عثمانلی استیلاسـنه معروضیتی دیمك ایدی . (جزایر) لیمانی اك زیاده سریع السـیر سفائن مکمله ایله طولمشیدی . عینی زمانده داخلده دخی فتوحاته دوام اولندی . اك مهم یوللری محافظه ایچون قره‌غوللر، پوسته‌لر تأسیس ایدلدی . یکیچریلر شدتلی بر اطاعت عسکریه آلتنه آلندی . خیرالدین پاشـا بو میانده آرناوود ، روم واسقلاوونلردن سکـز بیك قدر عسکر یازدی. کندی معیتنده‌ده اسپانیا حشراتندن مرکب برمحافظ آلایی وار ایدی .

قپودان دریا تعیین ایدلدکدن صکره (بنی حفص) اوزرینه یوریدی . او اثنـاده (بنی حفص) دن (مولی حسن) نامنده بری تونسـده حکومت ایدییوردی. مومی الیه سلطان حمید ثانی کبی باغچه‌سنه بیله چیقمغه قورقیوردی . عربان صحرالرده بولنیوردی. شهره پك یقین اولان (جبل رصاص) طرفنده بر حکومت صغیره موجود اولوب (قیروان) و (قسطنطین) شهرلری‌ده برحاکمك اداره‌سنده ایدی .

تسلیمندن صکره حل ایدیله‌جکنی بیلدیردیکی کبی شاه ده ذاتاً بایزیدی تسلیمه قرار ویرمش و شاهك بندکانندن بری ده ذهننه وسوسه القا ایله‌مش ایدی. بونك اوزرینه بایزیدی برضیافته کیدرکن طوتدیردی و بیك نفر قدر اتباعنی قتل ایتدیروب فقط شهزاده‌یی پدرینه تسلیم ایتمه‌مکه عهد ایتدیکی جهتله ایران مجتهدلرینك تأویلیله برادری (سلطان سلیم)ه تسلیمه موافقت ایله‌دی. طرف پادشاهیدن یوللانان ایلچیلرله برابر (سلطان سلیم) طرفندن ده ایلچی و جلاد صفتیله چاوش باشی (علی آغا) تعیین ایدیله‌رك یوللاندی. بونلر (تبریز) ه وصوللرنده (سلطان بایزید) ك صاچی، صقالی تراش ایدیله‌رك و آرقه‌سنه اسکی بر عبا و خفتان کیدیریلوب ایپ قوشادیله‌رق درت اولادیله برابر علی آغایه تسلیم ایدلدی. چاوش باشی دخی بیچاره‌یی درت چوجغیله برابر (قزوین) ده قتل ایله وظیفه‌سنی ایفا ایتمش اولدی (۹٦۹).

خیرالدین پاشا استانبولدن ۸۰ چکدیرمه و سکز بیك عسکرله حرکت ایدرك تونسه وارمشیدی. (مولی حسن) طیانه‌میرب عربانه التجا ایتدی. تونس یغما ایدلدی. بعده ساحلده بولنان شهرلرك جمله‌سی تسلیم اولدیلر. حتی (قسطنطین) ولایتنك تا جنوب طرفلرنده بولنان اك قوتلی قبائل بیله (باربا-روس) ه روی اطاعت کوستردیلر.

فقط ایکی سنه صکره (شارل کن) درت یوز کمی و اوتوز بیك عسکرله کله‌رك اسکی (قارتاجیا) قربنده واقع اولان محاربه‌ده خیرالدین پاشا بوزولدی. (شارل کن) تونسه کیردی. روایته نظراً یتمش بیك چولق چوجق، قادین تلف اولمشیدی. (مایورقه) آطه‌سنی یغما ایده‌رك کیلر طولوسی اسیر کتیردی. (تونس) ك ضبطی مناسبتیله (روما) ده شنلکلر، ضیافتلر ویریلیرکن بو خبر صاعقهٔ بلا کبی ایریشدی.

خیرالدین پاشا عثمانلی دونانماسی قوماندانی اولدیغی کبی بعضاً ده فرانسه‌نك بحر سفید دونانماسنه قوماندا ایدردی. جزایر والیلکنی (حسن آغا) ویا

بو وقعه‌نك ختامنی متعاقب شاهه (سلطان سلیمان) طرفندن اوچ یوزبیك و (سلطان سلیم) طرفندن‌ده یوز بیك دوقه آلتونی کوندرلمشدرکه بیوجك بر ذل ایدی .

زواللیلرك نعشلری سیواسه کوندریلوب دفن‌ایدلدی. سز انصافه باقلك‌که (بایزید) ك بروسه‌ده بولنان هنوز اوچ یاشنده‌کی بشنجی اوغلی دخی اژلجه بوغدیرلمش ایدی .

(رستم پاشا) نك وفاتنده یرینه دالماچیالی (سمیز علی پاشا) وزیر اعظم تعیین ایدلمشدر . (علی پاشا) نك برنجی سنهٔ صدارتنده آوستریا سفیری اولوب موقوف بولنان (بوس بك Busbecq) ایله سکز سنه مدتله معاهده امضا ایدلمشدر . بومعاهده موجبنجه آوستریا دولت علیه‌یه هرسنه ۳۰ بیك‌دوقه‌آلتونی ویرکو ویره‌جك، (ترانسیلوانیا) ده بولنان کافهٔ مواقعدن واز کچه‌جك ، (مجارستان) قلعه وحصارلری حقنده قرالیچه (ایزابللا) ایله عقد ایتلاف ومجار بك و بکزاده‌لرینه

(خادم حسن) ه تودیع ایلدی . حسن بعضاً (تلمسان) ه ، بعضاًده تا جنوبه طوغری اینه‌رك (بیسقارا) طرفلرنده محاربه ایدردی .

مع هذا (شارل کن) اوروپاده بارباروسی محو وتباه ایده‌جکنی اعلان ایتمکدن کری‌طورمیوردی. برکون‌ایتالیاده (اسپچیا) لیماننده ٦٥ قادرغه و٤٥١ نقلیه سفینه‌سنك حاضرلاندیغی وبونلره مالطه شووالیه‌لری‌ده داخل اولمق اوزره آلمان ، ایتالیان ، اسپانیول جنکاورلرندن یکرمی طقوز بیك کشینك ارکاب ایدلدیکی وطائفه‌سی مجموعیله برابر بوقوتك ۳٦,۲٥٠ نفره بالغ اولدیغی ایشیدیلنجه جزایری دهشت آلدی. بو دونانما هیئتی ایچنده (آندره‌آ دوریا)، (دوق دالب)، (فرنان قورته‌ز) ایله ایکی‌اوغلی موجود اولوب ایمپراطورك اداره‌سنده وسجایا خدیوی (دون فرناندو دو غونزاکو) قوماندا‌سنده بولنیور و همان ایمپراطورلغك اصیلزادکانندن مرکب بر اکثریت‌ده برابر کلیوردی .

حسن آغانك ایسه قوماندا‌سی آلتنده آنجق سکز یوز ترك ، بش بیك

عفو عمومی اعلان ایده‌جك‌ایدی. ایمپراطور (فردیناند) بومعاهده‌یی (پراغ) شهرنده امضالامشدر. متن معاهده‌ده بوندن باشقه هر ایکی طرف قوماندانلرندن هرهانکی بری برموقع ضبط‌ایده‌جك اولورسه اعدام ایدیله‌جکی وموقعك درحال ردواعاده اولنه‌جغی‌ده محرر‌ایدی. اثنای مذاکراتده (علی پاشا) آوستریا سفیرینه:

(اختیار افندمك محتاج استراحت اولدیغنی بیلیرم. فقط ایمپراطورك‌ده‌آندن آز محتاج استراحت‌اولمدیغی‌معلوممدر. اویومش آرسلانی محاربه‌یه چاغیرمه‌نك لزومی یوقدر) دیمشدر.

(فرانسه) ایله (اسپانیا) آره‌سنده (قاطو-قامبره‌زی) ده‌عقدایدیلان معاهده دولت عثمانیه ایله فرانسه آره‌سنی صوغوتمش ایسه‌ده دشمن اوله‌جق قدر سوء تأثیر حاصل ایتمه‌مش و (ایکنجی هانری) نك اوغلی ایکنجی (فرانسوا) دائرهٔ ایتلاف داخلنده طاورانمشدر.

بوآره‌لق ایراندن‌کلن ایلچی، (مکهٔ مکرمه) یه کیده‌جك ایران

جزایرلی مغربی ، برقاچ مایورقه‌لی حشرات ودمیر اوقلرله مجهز جزئی اندلسلی وار ایدی. آلنان خبردن برآی کچدکدن صکره ایمپراطورك دونانماسی جزایر قوینه کیردی. (آراح) نهری منصبنه‌عسکر دوکدی. ایتالیانلر صول جناحده، آلمانلر مرکزده واسپانیولارصاغ جناحده اولدقلری حالده شهری محاصره‌ایتدیلر. (حسن) مدافعه ومحاربه‌یه حاضرلاندی. فقط سما بردن بره قارادی. پویراز دکزی قبارتدی. سمادن سیللر آقدی. اسپانیا اردوسنك چادری، ییه‌جکی اولمدیغندن مدهش برکیجه کچیردی. عینی زمانده نقلیه سفائنی طالغه‌لرله دمیر طارایه‌رق ساحله دوشدی. عربلر، طائفه‌لر اوزرینه هجوم ایده‌رك یغمایه باشلادیلر. دمیر اوزرنده بولنان قادرغه‌لر بیله آنجق کورك قوتیله طوره‌بیلیورلردی. شارل‌کن صوردی:

— دها نه قدر طوره‌بیلیرز؟

قلاغوزك بری:

حاجیلرینك ممالك عثمانیه‌دن سربستانه مرورلریله پدرینك بقیهٔ عمرینی (قدس) ده امرارینه وترکمانلرله اوزبکلرك تأدیبی خصوصنده ایران دولتنه معاونت ایدلمسنه و (بتلیس) خاننك بغداده التجا ایدن درت اوغلانك اعاده‌سنه دائر تکالیفده بولنمش و درت طلبندن اوچی رد اولنوب شهزاده (بایزید) ك رد واعاده‌سندن طولایی متقابل برمعامله اولمق اوزره بتلیس خاننك درت اوغلنك اعاده‌سی قبول ایدلمشدر! (٩٧٠).

— ٩ —

عثمانلی دوننماسی بودورده آق‌دکزی ، بحر احمری ، بحر محیط هندی‌یی جولانکاه اتخاذ ایله‌مشیدی . (سنان پاشا) نك وفاتی متعاقب قپودان دریالق مشهور « پیاله پاشا » عهده‌سنه احاله اولنمشیدی. « پیاله پاشا » معیتنده (طورغود) و (صالح رئیس) کبی ایکی ملاح بی‌نظیره

— ایکی ساعت . دیدی . ایرته‌سی صباح فورطنه دها زیاده آزدی . هجوم ده ایتالیانلر بوزولدیلر . مالطه شوالیه‌لری شهره کیره‌جکلری اثناده فراریلره قاریشدیلر. (شارل کن) اوچ آلمان آلاییله ترکلری وعربلری بوزدی. ایسه‌ده استحکامات اوکنده توقف ایتدی . اوکون غائب اولدی ، عین زمانده قادرغه‌لرك‌ده دمیرلری قوپدی . (آندره‌آ دوریا) دوننماسنی (ماتی‌فو) لیماننه قالدیردی . بعده (شارل کن) ك امریله آچیلدی . ایتالیانلر ، آلمانلر ، اسپا- نیوللر رجعت ایتدیلر . قویی درت کونده آنجق طولاشه‌بیلوب بوله‌بیلدکاری کمیلره بیندیلر. فورطنه حالا دوام ایدییوردی . (شارل کن)ی کوتورن قادرغه (بوژی) لیماننه دوشدی . قره‌ده برطاقم آلایلر قالدی. بونلر او حال یأس ایله جزایره دونه‌رك سلاحلرینی آتوب اهتدا ایلدیلر .

آفریقای عثمانی محاربات و فتوحاتنده خیرالدین پاشانك اوغلی (حسن) پاشا ایله (صالح‌رئیس) و (اوروج علی) نك ناملری اونوديلماز وقایع ایله مشحوندر. حسن پاشا پدرینك وفاتی اوزرینه جزایر بکلربکیسی اولنجه (اوران) والیسی

مالك ایدی. طورغود ایله برابر ایتالیا ساحلنی اوره‌رق (زجیو) شهرینی ضبط و اهالیسنی اسیر ایتدیکی کبی آفریقا ساحلنده دخی (اوران) و (بنه‌زرت) شهرلرینی تسخیر ایتمشدر. (پیاله) نك درسعادتده بولنمسنی فرصت اتخاذ ایله‌رك (اسپانیا، جنویز، پاپا، فلورانس، مالطه، سجیلیا وناپولی، موناقو) حکومتلری مشهور قپودان (آندره آدوریا) نك قوماندا سنه ایکی یوز پاره سفینه ویره‌رك (جربه) آطه‌سنی محاصره و اسپانیا جنرالی، جزیره امیری ایله مخابره ایده‌رك سنوی آلتی بیك آلتون ویرکو ایله درت دوه قوشی، درت جیلان، درت آت ویردوه ویرمك اوزره امیره عرض تسلیمیت ایتدیرمشلردر. کیفیتی (طورغود) استانبوله بیلدیرمش وبونك اوزرینه (پیاله پاشا) یوزیکرمی سفینه ایله حرکت ایده‌رك، یولده براوقدر دها سفینه آلدقدن صکره (جربه) آطه‌سی اوکنه واره‌رق (آندره آدوریا) نك ٤٧ کمیسنی غرق واحراق، برقسمنی اسیر وبرقسمنی‌ده مجبور فرار ایله‌مشدر. طرابلس بکلربکی اولان (طورغود) ده بوآره‌لق یتیشه‌رك و آطه‌ده‌کی یکی

(قونت دال قوتد) ك اوزرینه یوریه‌رك مغلوب ایتدی. فاس حاکمی اوزرینه دخی صالدیره‌رق فنا حالده زده‌لدی. فقط درسعادتده فرانسه سفیری اولان (دارامون) ك اصراری اوزرینه حسن پاشا استانبوله جلب ایدلدی.

---

١٠٣ — فائده

منع مسکرات و قهوه‌نك ظهوری

مرحوم پادشاه جنت مکان سلطان سلیمان خان حضرتلری اواخر عمرلرنده بالکلیه منهیاتدن اجتناب ایدوب لباس حریری ترك و بنیان صلاح و تقوایی برك ایتمشلر ایدی. حتی شهر استانبول میخانه‌لرندن برینی قومیوب وخمر امینی رفع

قلعه‌یی ضبط ایده‌رك بر كمی‌یه راكباً فرار ایدن اسپانیا جنرالی (آلوارو)یی یاقه‌لامش، متعاقباً اسپانیوللرك (آفریقا) ساحلنده (غومر) و(نبون) شهرلرینی ضبط ایتمشدر. مالطه كمیجیلرینك حرم‌همایونه متعلق اشیایی حامل بر سفینه‌یی یغما ایتدكلری خبری اوته‌دنبری دولتجه (مالطه) آطه‌سنك تسخیری فكرینی قوتلندیرمش اولمغله (٩٧٢) ده (پیاله پاشا) ایكی یوز اون قطعه كمی و بشنجی وزیر (مصطفی پاشا) قوماندا‌سنده اوله‌رق اوتوز ایكی بیكی متجاوز قره عسكریله حركت ایده‌رك (مالطه) اوكلرینه گلمش و هرنه‌قدر (طورغود) ك ورودینه انتظار ایتمكی پیاله، (مصطفی پاشا) یه سویله‌مش ایسه‌ده مومی‌الیه دیكله‌میوب همان قره‌یه یكرمی بیك عسكر چیقارمشدر. چیقان عسكر (سنت‌ألم) دینیلان پالانغه‌یی طوبه طوتمش وبرقاچ كون‌صكره اوتوز بر كمی ایله كلن (طورغود)، پاشانك خطاسنی كوروب تأسف ایتمشدر. بو اثناده (مالطه) نك (سنت‌آنژه‌لو) قلعه‌سندن آتیلان بر كولله بر قیایه تصادفله طاغیتدیغی پارچه‌لردن بری (طورغود) ی شهید ایله‌مشدر. بو محاصره‌یه جزایر بكلربكی (حسن پاشا) دخی

اولنوب اجله درمان ایچون بر قطره شراب بولنمق محال ایدی. شعرادن بر خوش طبع پاكیزه بو بیت زیبایی اول محللرده سویله‌مشدر:

خملر شكسته، جام تهی، یوق وجود می
قیلدك اسیر قهوه بزی هی زمانه هی

(ظهور كثرت قهوه در روم) : ٩٦٩ تاریخنده روم بهجت رسومده ظهور ایدوب كیتدكجه اشتهار و بین العوام اعتبار بولمش ایدی. جمله آلتون و كوش اوانی‌یی قالدیروب ففغوری و چینی ظرفلردن اكل و طعام و هر وجهله فرق حلال و حرام ایدرلر ایدی.

[صولاق زاده تاریخی]

طورغود رئیسك مالطه محاربه‌سنده شهادتی

یتیشمش ایسه‌ده قیش تقرب ایتمش و اردودن یکرمی بیکی متجاوز وفیات وقوعه کله‌رك درت آی صکره عودت و محاصره‌یی فك ایتمکه مجبوریت حاصل اولمشدر.

(سلیمان قانونی) نك بدایت سلطنتنده «ردوس» شوالیه‌لری اوزرینه احراز ایتدیکی غلبه ایله اواخر حکومتنده (مالطه) شوالیه‌لرینه قارشی قازانه‌مادیغی شو محاربه آره‌سنده تاریخجه بر مناسبت معنویه کورنلر واردر. دور

١٠٤ — فائده

هدیه‌لر — رشوت قپولری

مقدملری برجانبه سردار اوله‌رق کوندریلن وزرا و امرا فتوحاتلری غنا- یمندن پادشاه عصره هدیه تقدیم ایتمك قاعدهٔ دولتدن ایدی. حتی قپودان دریا غازی خیرالدین پاشا بردفعه سفر عودتنده، اوموزلرنده برر پستال چوقه ایله ایکی بیك اسیر وکذلك اوموزلرنده برر کیسه آقچه ایله ایکی یوز غلام واللرنده کومش تپسی ایچنده اطلس کیسه‌لر ایله بیکر آلتونی حامل دفعه یوزغلام وینه اللرنده آلتون تپسیلر ایچنده اینجو ومرجان تسبیحلر وکردنلکلر وآلتون‌قدحلر وسائر اشیای نفیسه‌یی شامل ایکی یوز جاریه تقدیم ایلمشیدی. کیدرك سفر

سلیمانینك نهایته ایرمك اوزره اولدیغنی بوندن تفأل ایتمك جائزدر .
ذاتاً پك زیاده اختیارلامش و چوكمش ایدی . حتی ٩٦٠ تاریخندن
بری سفرلرده كیده‌میوردی .

بحر احمرده (پیری رئیس) نامنده بر قپودانمز (سویش) قنالندن
دونانمایی آله‌رق (عدن) ی پورتكیزلیلردن حرباً استرداد
و (٩٥٩) ده ٣٠ قطعه قالیته ، قادرغه و باشتارده و قالیوندن عبارت
دونانما ایله بحر محیط هندی‌یه كیده‌رك (مسقط) ساحللریله (بحرین)
آطه‌لرینی ضبط ایتدی ایسه‌ده (هرمز) بوغازی آچیقلرنده قوتلی بر
پورتكیز دونانماسنك ورودی خبری اوزرینه (پیری رئیس) دونانمایی
(بصره) ده ترك ایده‌رك ایكی قادرغه ایله (سویش) ه كلدی. مومی
الیهك بوحركتی اهانتكارانه كورلمكله اعدام ایدلدی .

بونك اوزرینه (مراد رئیس) نامنده برقپودانمز ٥ قادرغه و ٢
پارچه‌دن عبارت بردونانما ایله (هرمز) بوغازینه قدر كیده‌رك اوراده
تصادف ایتدیكی قوتلی برپورتكیز دونانماسیله صباحدن آقشامه قدر

عودتی واموال غنایم قیدی برطرف اولوب استانبوله كان وزرا وبكلر بكیلر
هدیه تقدیم ایدر اولدیلر. حتی سلحدارلقدن مصر والیسی اولان «ابراهیم پاشا»
قبه وزارتیله استانبوله دعوت اولندقده تقدیم ایلدیكی هدایایه (یكرمی كره یوز
بیك) آلتون قیمت تقدیر اولنمشدركه عصرمز حسابنه كوره برملیون لیرا دیمك
اولور . مذكور هدایانك سكسان بیك مثقال آلتوندن مصنوع مرصع برتخت
وآلتون ومجوهرات ایله آراسته اسلحه وآت طاقملری واشیای سائره وبرقاچ یوز
حیواندن عبارت اولدیغی توارێخده مسطوردر . صدر اعظم «سنان پاشا» دخی
وزرای عصرك اغنیاسندن اولمغله سلطان مراد ثالث حضرتلری ایچون (كلخانه)ده
واقع اولوب حالا آثاری باقی اولان (اینجیلی) كوشكی بنا ایتدكده عظیم بر
ضیافت ترتیبیله عرض وكلیتلو مرصعات دخی تقدیم ایلمشدر . واول عصرده
(اونجی عصر) وزرا وامرانك جمله‌سی حاللرینه كوره هدایا اعطاسنه مجبور (!)

حرب ایتمش و کیجه‌لین ظلمتدن بالاستفاده (بصره) یه عودت ایتمك ایسته‌مش ایسه‌ده یولده برقاچ کمیسی دها خساره اوغرامشدر .

بعده کاتبی نامیله معروف (سیدی علی رئیس) بحر احمر وهند فیلوسی قوماندانلغنه تعیین اوله‌رق مومی‌الیه (بصره) یه وصولنده موجود کمیلری دوناتمش و ۱۵ کمی ایله آچیله‌رق (لحسا) ساحلی اوزرنده‌کی (قطیف) ه اوغرایوب (هرمز) بوغازینی کچنجه (عمان) ساحلنده (خورفکان) شهری جوارنده غایتله قوتلی بر پورتکیز دوناتماسنه تصادفله حربه باشلامشدر . دشمن دوناتماسی (۲۵) سفینهٔ حربیه‌دن مرکب ایدی . (سید علی رئیس) مهارت ملاحانه‌سیله دشمنك ایکی قالیون وایکی قالیته‌سنی ضبط ایتدی بر قالیونی‌ده قره‌یه دوشورتدی . اون آلتی کون صکره دخی (مسقط) اوکنده ایکنجی برپورتکیز دوناتماسنه تصادفله ینه صباحدن یاتسویه قدرحرب ایتدی والك صوکنده هرایکی طرف خسارات وتلفات کلیه‌یه اوغرادیغی حالده غلبه عثمانلیلرده قاله‌رق پورتکیزلیلر هند صولرینه طوغری

اولدقلری مثللو (عیدیه) و (نوروزیه) نامیله (هدایای رسمیه) تقدیمی دخی معتاد حکمنه کیرمشدر .

صدر اعظم «رستم پاشا» رشوتسز منصب توجیه ایتمزایدیسه‌ده انصافی دخی الدن براقماز ایدی دیرلر. حتی بعض مورخین انصافنی بیان صددنده : بر دفعه ارضروم بکلر بکیسی طرفندن بش بیك آلتون تقدیم اولندقده ارضروم‌منصبنك بوقدر آلتونه تحملی یوقدر دیو اوچ بیك آلتونی آلوب ایکی بیك آلتونی اعاده ایلدیکنی یازارلر (!). بوندن استدلال اولنورکه اخذ رشوت اولوقتلرده ممنوعیت قویه تحتندن چیقمشدر . صوقوللی محمد پاشا صدارتنده بوداء وستد ملعونه فی‌الجمله کسل کلشیکن مشارالیهك وفاتندن صکره اول درجه ایلریلدی‌که انقسام و انواعنی بیان عدیم الامکاندر .

[نتایج الوقوعات]

قاچدیلر . فقط (سیدی رئیس) ده بیوجك فورطنه‌لره طوتیله‌رق بلوجستان ساحلنه دوشدی . اورادن (بندر کوار) ه طوغریله‌رق بورانك حاکمی ملك (جلال الدین ابن دینار) دن معاونت انسانیتکارانه‌یه مظهر اولدی . (بصره)یه عودت فکریله قلاغوزلر آلوب دکزه آچیلدیغنده (مونصونی) ویا (طوفان فیل) دینیلن شدید قاصرغه‌یه اوغرایه‌رق کوچ حال (گجرات) ه واره‌بیلدی . دوناغه‌سایی بوراده «گجرات» بندری ناظری (خداوند خان) ه تسلیم و کندیسی یتمش قدر آدمیله قره‌دن درت سنه‌ده (ادرنه)یه کله‌رك اثنای سیاحتنده اوغرادیغی ممالك حاکملرندن آلدیغی یکرمی قدر نامه‌یی پادشاهه تقدیم ایلدی . (سیدی علی رئیس) ك (مرآت ممالك) و (محیط) نامرلنده ایکی اثر نفیسی واردر .

آوستریا ایمپراطوری (فردیناند) وفات ایدوب یرینه (ماقسیمیلیه‌ن) ایمپراطور اولمشیدی .

---

١٠٥ — فائده

ایالات

اونتجی عصر هجری اواخرنده‌که ـ دور استیلامزك نهایت بولدیغی زماندر ـ ممالك عثمانیه‌نك منقسم اولدیغی ایالاتی بیلمك بوندنصکره کوره‌جکمز دورلرده‌کی وقوف وانحطاطمزك آ‌کلاشیله‌سی ایچون الزمدر . بناءً علیه دفتر امناسندن عین علی افندی نامنده برذاتك (قوانین آل عثمان درخلاصهٔ مضامین دیوان) نام اثرندن اقتباس ایدیلن تفصیلاتی همان عیناً درج ایلیورم :

روم ایلی ایالتی : پاشا سنجاغی یعنی مرکز ایالت اولان (مناستر و صوفیه) لوالریله (موره ، اشقودره ، یانیه ، ترحاله ، کوستندیل ، اوخری ، دوقه‌کن ، آولونیه ، ایلبصان ، سلانیك ، دلوینه ، اسکوب ، ویدین ،

— ۱۰ —

سکتوار سفری

(ماقسیمیلیه‌ن) ایکی سنه‌لك ویرکو اولان آلتمش بیك دوقه‌آلتونی ایله وزرایه موعودبولنان (!) ارتوز بیك دوقه‌یی‌استانبوله یوللایه‌رق ینه سکز سنه مدتله تجدید معاهده ایله‌دی . فقط (اردل) یعنی ترانسیلوانیا پرنسی اولان (زاپولای) آوستریانك (زاتمار) شهرینی ضبط ایتمکله ایمپراطور بر موجب معاهده بونك اعاده ایتدیرلمسنی دولتدن طلب وعین‌زمانده عسکرطوپلایه‌رق (طوقای) و (سه‌ره‌نك) شهرلرینی ضبط ایتمکله یدی سنجاق عسکریله (زاپولای) ه معاونت ایدلمسی (بودین) و (طمشوار) بکلر بکلرینه امر اولندی. کیفیت آوستریا ایلچیسی (چرنوویچ) ه و (ویانه)یه کوندریلان (هدایت‌چاوش) معرفتیله ایمپراطوره بیلدیرلدی و (بودین) بکلربکی (آرسلان پاشا)

آلاجه حصار ، پرزرین ، پرشتنه ، سلستره ، نیکبولی ، چرمن ، ویزه ، قرق‌کلیسا ، بندر ، آق‌کرمان) سنجاقلرینی حاوی ایدی . بکلربکیسنك یعنی والیسنك سنوی برملیون یوزبیك آقچه‌لك ومیرلوالرینك دخی ایکی یوزبیك آقچه‌لکدن بش‌یوزبیك آقچه‌لکه قدرخاصلری وارایدی . بوایالتده ۹۱٤ زعامت و (۸۳٦۰) تیمار اولمغله بالجمله حاصلات متمیده (اللی آلتی ملیون سکزیوزبیك) کسور آقچه‌یه بالغ وقوهٔ عسکریه‌سی دیرلك اصحابنك جبه‌لولریله برابر اوتوز اوچ بیك قدر سواری‌یه رسیده اولوردی .

(سلستره)دن صکره محرراولان سنجاقلره مؤخراً (اوزی ، قیلبرون ، کیلی) لوالری الحاق اولنه‌رق (سلستره ایالتی) تشکیل اولندیغی کبی (موره) دخی آلتی سنجاغه بالتقسیم مستقل ایالات اتخاذ اولنمشیدی .

بوسنه ایالتی : (سرای‌بوسنه ، کلیس ، هرسك ، ایزورنیق ، بوزغه ، راجته ، کرقه ، راهویچه) سنجاقلرندن عبارت اولوب بکلربکیسنك سنوی آلتی

صوقوللو محمد پاشا

دخی آلتی بیك عسكر ایله اردله كیتدیكی كبی (طمشوار) بكلر بكی (حسن پاشا) دخی (بان قونا) شهرینی آلدی. ایمپراطور (هدایت) جارشی توقیف ایده‌رك (چرنوبچ) ی تكرار استانبوله یوللادی. بو اثناده (علی پاشا) رفات ایده‌رك وزیر نامدار (صوقوللو محمد پاشا) صدر اعظم اولدی (۹۷۲).

یوزاللی بیك آقچه‌لك و میرلوالرینك یوز یمش بیك آقچه‌لكدن آلتی یوز قرق بیك آقچه‌لكه قدر خاصلری وار ایدی. بوایالتده ۳۸۹ زعامت وتیمار اولدیغی حالده عمومك حاصلات مقیاسی (اون ایكی ملیون ایكی یوز بیك) آقچه‌یه بالغ وقوهٔ عسكریه‌سی جبه‌لولریله برابر اوچ بیك سواری‌یه رسیده اولوردی.

طمشوار ایالتی : (طمشوار ، كوله ، مووه ، جنات ، یانوه) سنجاقلرینی حاوی اولوب صكره‌دن فتح اولنان (شبش، لغوش ، قاجاص ، واراد ، یشاك) لوالرینك الحاقیله اون بر سنجاغه ابلاغ اولنمشیكن مؤخراً (یانوه) وبرقاچ سنجاق دها برلشدیریله‌رك (واراد) ایالتی تشكیل قیلنمش ایدی. (طمشوار) بكلربكیسنك سنوی (سكز ملیون آلتی بیك یدی یوز طقسان بش) والویهٔ ملحقه میرلوالرینك یوز طقسان بیك آقچه‌لكدن اوچ یوز بیك آقچه‌لكه قدر خاصلری وار ایدی. و عموماً خاص و زعامت

سفیر بوراجه بر ایش کوره‌میه‌رك (ویانه) یه عودت ایله‌مش وآوستریا ایله مناسبات‌سیاسیه خیلیدن خیلی‌یه بوزوله‌رق علیهنه اعلان حربه قرار ویرلمشدر. (صوقوللو محمد پاشا) نك تدبیری اوزرینه جناب‌پادشاهك‌ده اردوایله برابر بولنمسی قرارکیراولمش وبوسفر خاقان مشارالیهك اون اوچنجی سفری بولنمشدر (۹۷۳).

بو، اون اوچ سفر (بلغراد، ردوس، مهاج، ویانه، کون، بغداد قورفو، سوکزاوا، بودین، غران، تبریز، نخجوان) سفرلریدر.

اردوی سلیمانی (صوفیه ـ بلغراد) طریقیله (سملین) ه مواصلتنده قربان بایرامی حلول ایتمش‌ایدی. رسم معایده ایفا وامرا ایله عسکره عیدیه اعطا قیلندی. بواثناده (اردل) بکی (زاپولای) هدیه‌لرله‌کله‌رك عرض‌عبودیت‌ایلدی. مجارستان تخت‌قرالیسنه اقعادایدلدکجه ترك‌سلاح ایدلیه‌جکی‌وهمان عسکر، باروت، قورشون، آقچه تدارك ایدوب دها

وتیمارلرك حاصلات متیده‌لری سکسان بش یوك‌کسور آقچه اولوب عسکری دخی ایکی بیك سواری‌یه بالغ اولور ایدی.

بودین ایالتی: (بودین، سمندره، پچوی، استونی بلغراد، اوسه‌ك، مهاج، استرغون، سرم، شمونطورینه، سکسار، اکری، قانیژه، صولنوق، سکه‌دین، خطوان، فولك، سجان، سکتوار، قوبان، نویغراد) سنجاقلرینی شامل اولدیغی حالده مؤخراً (اکری وقانیژه) سنجاقلرینه یدیشر لوا الحاقیله مستقل ایالات اتخاذ اوانندیغی مثللو (ایوار) فتحندن صکره کذلك یدی سنجاق تشکیلیله برایالات دها ترتیب اولنمشدر. بکلربکیسنك سنوی (سکز یوك سکسان‌بیك) وملحقاتی بولنان میرلوالقلرك ایکی یوز اون بیك آقچه‌لکدن یدییوز قرق بیك آقچه‌لکه قدر خاصلری اولوب مجموع ایالتده ایکی بیك یدییوز یکرمی ایکی قلیج زعامت وتیمار وارایدی. (قلیج) تعبیری: دفتر خاقانی اصطلاحاتندن اولوب ارباب حربه مخصوص اولان زعامت وتیمارلرك اصل‌باش قلمنه یعنی اساسنه اطلاق‌اولنمغله

بر شیئه احتیاجی اولورسه طرف شاهانه‌دن اکمال ایدیله‌جکی وعد ایدلدی. فرانسه طرفندن مبعوث سفیر (کیلیوم دوب) Guillaume d'Aube دخی کنه‌رك قرال طقوزنجی (شارل)ك اخلاص مخصوصنی بیلدیردی.

قره‌مان بکاربکی (سلیمان پاشا) (بودین)ه اعزام اولندی. اردوی همایون (اکری) قلعه‌سنه طوغری یول آلیرکن (سکت وار) محافظی قونت(نیقوله زرینی)نك (سیقلوش) موقعنده(ترحاله) سنجاق بکی(محمد) بکی باصوب اوغلیله برابر قتل و اردوکاهی یغما ایتدیکی طویولدی. بونك اوزرینه (سلطان سلیمان) (سکتوار) ه دوندی.

(زرینی)، قلعه‌نك اورته‌سنه جسیم برصلیب رکز ایتمش ومترسلری قیرمزی چوقه‌لر، بیوك قله‌یی‌ده کوموش لوحه‌لرله ستر ایده‌رك ورود پادشاهی‌یی برطوپ انداختیله استقبال ایتمشدر. فقط وقوع بولان

ترقی اوله‌رق عسکره‌دن الحاق واعطا اولنان ملحقات (قلیج) تعبیرندن خارج قالیر ومحلول وقوعنده قلیجی مجدداً برینه و ملحقاتی ترقی اوله‌رق دیرلك اصحابنك مستحق مکافات اولانلرینه علاوةً توجیه قلنور ایدی.

(بغداد، مصر، بودین) ایالتلری وقتیله (دارالسلطنه) اولدقلرندن میرمیرانلرینه قوچیلی قایغه بینمك ورکابنده (صولاق) (پیك) یوروتمك و بر درجه‌یه قدر توجیهاته مأذون اولمق کبی بعض امتیازات ویرلش ایدی.

آناطولی ایالتی: پاشا سنجاغی اولان (کوتاهیه) ایله (صاروخان، آیدین، خداوندکار، قسطمونی، منتشا، بولی، آنقره، کنغری، قره حصار صاحب، تکه ایلی، سلطان اوکی، بالیکسری) سنجاقلرینی حاوی اولوب بکلربکیسنك اون یوك ومیرلوالرینك ایکی یوکدن آلتی یوك آقچه‌لکه قدر خاصلری وارایدی. بوایالتده یوزطقسان بش زعامت ویدی‌بیك یوزآلتمش آلتی تیمار اولمغله جبه‌لولریله برابر قوهٔ عسکریه‌سی اون‌یدی‌بیك سواری‌یه بالغ اولور ایدی..

هجوملره تاب آور اوله‌میه‌رق قلعه‌یی یاقدی و ایچ قلعه‌یه چکیلدی . بیوك طابیه‌یه وضع ایدیلن لغم بر صباح دهشتله پاتلادی . اوکونك کیجه‌سی‌ده جناب سلیمان ارتحال ایلدی (۹۷٤ صفر ۲۱) .

ایشته بو اثنالرده ایدی‌که (طورغود) تونسده‌کی (المدحیه) یی ضبط وقپودان دریا (سنان پاشا) نك معاونتیله (طرابلس غرب) ی استیلا ایلدی . (حسن پاشا) نك یرینه تعیین ایدیلن (صالح رئیس) آفریقانك (طوغور) و (وارغلا) جهتلرینی فتح ایتدی. (بنی‌عباس) قبیله‌سنك رئیسی (عبدالعزیز) لك یاردیمیله صحرالردن عسکرینی ، طوپلرینی کوتوردی . فقط بالآخره (عبدالعزیز) له بوزوشدی . (وادیٔ ساحل) ده ایکی دفعه اوزرینه هجوم ایتدی . اك صوکره عسکری محو اولدی . فقط (صالح رئیس) کبی صاحب عزم اولانلر طوررلرمی ؟ بر مدت صکره (فاس) حاکمنه اعلان حرب ایده‌رك

قره‌مان ایالتی : پاشا سنجاغی‌اولان (قونیه) دن ماعدا (نیکده ، آقسرای ، بکشهری ، قیر شهری ، قیصریه ، آق شهر) سنجاقلرندن مرکب اولوب بکلر بکیسنك سنوی آلتی یوك آلتمش بش بیك و میرلوالقلرینك یوز طقسان بیك آقچه‌لکدن اوچ یوز اللی بیك آقچه‌لکه قدر خاصلری وار ایدی . بوایالتده یوز اون آلتی زعامت وبیك بش یوز درت تیمار موجود اولمغله جبه‌لولریله برابر قوهٔ عسکریه‌سی درت بیك آلتی یوز سواری‌یه رسیده اولوردی .

جزایر بحر سفید ایالتی : (کلیبولی ، آغریبوز ، اینه بختی ، قارلی ایلی ، مستره ، ردوس ، مدیللی ، قوجه ایلی ، بیغا ، وصغله) سنجاقلرینی وسالیانه ایله تصرف‌اولنان (ساقیز ، نقشه ، مهدیه) لوالرینی حاوی‌ایدی. بوایالت قپودان پاشالغه مربوط اولوب بکلر بکیسنك یعنی قپودان پاشانك سنوی سکز یوز سکسان بش بیك ومیرلوالقلرینك ایکی یوز بیك آقچه‌لکدن درت یوز قرق بیك آقچه‌لکه قدر خاصلری وار ایدی . اشبو

ایکی محاربه‌دن صکره پای‌تختنه کیردی . یغما ایلدی.. بعده (غولت) بلده‌سی اوزرینه صالدیردی . اسپانیول والیسی (آلونصو دو په‌رلتا) تسلیم‌اولدی. بیچاره‌یی‌ایرته‌سی سنه اسپانیوللر (والادولیه) ده آصدیلر. (صالح رئیس) (اوران) ی آلمایجه (فاس) ه حاکم اوله‌میه‌جغنی اکلا-دیغندن استانبولدن امداد ایسته‌دی. فقط عمری وفا ایتمیوب بواثناده وفات ایتدی .

(حسن پاشا) ایکنجی دفعه اوله‌رق جزایر بکلربکی تعیین‌ایدیلنجه فاس حاکمی (شریف مولی‌محمد) علیهنه یوریه‌رك تأمین غالبیت‌ایتدی ایسه‌ده اسپانیوللر طرفندن خط رجعتنك کسیله‌جکی قورقوسیله عودت ایتدی. فی‌الواقع (اوران) والیسی (قونت دال‌قانند) ایکنجی دفعه اوله‌رق حربه باشلامش ایدی . مومی‌الیه (مازاغران) ایله (مستغنم) آره‌سنده مغلوب اولدی . کندی عسکرلرینك آتلری

ایالتده یوز یکرمی آلتی زعامت و بیك درت یوز طقسان ایکی تیمار بولنمغله قوهٔ عسکریه‌سی جبه‌لولریله برابر درت بیك بش یوز نفره بالغ اولور وبونلره (دریا قلمی) اطلاق اولنوب دریا سفرلرینه کیدرلردی. میرلوالری دخی ایکیشر کمی ایله دونانمای همایون معیتنده خدمت ایدرلردی. (صغله) یعنی (ازمیر) سنجاغی ترسانه کتخدالرینك خاصی ایدی .

قبریس ایالتی : پاشا سنجاغی اولان (لفقوشه) ایله (ایچ ایل، سیس، علائیه، طرسوس) سنجاقلرینی وسالیانه ایله‌تصرف اولنان (کرینه ، باف، ماغوسه) لوالرینی شامل اولوب بکلر بکیسنك سنوی آلتی یوك وسنجاق بکلرینك ایکی یوز بیك آقچه‌لکدن ایکی یوز قرق بیك آقچه‌لکه قدر خاصلری وار ایدی . بوایالتده اوتوز سکز زعامت وبیك آلتی یوز یکرمی یدی تیمار اولمغله قوهٔ عسکریه‌سی جبه‌لولریله برابر درت بیك بش یوز کشی‌یه بالغ اولور وقبریس بکلر بکیلری برکمی و بر یدك ایله دریا سفرینه کیتمك اوزره مأمور بولنوردی .

آیاغی آلتنده ازیلدی. والحاصل (حسن پاشا) (بنی عباس) ی مغلوب ایده‌رك (عبدالعزیز) ك برادری (مقرانی) کندیسنه اطاعت ایتدی. آندن‌صوکره قبائل بردورهٔ سکونه کیردی. حسن پاشا (اوران) ه‌ده هجوم ایتمش‌ایسه‌ده موفق اوله‌مامش و (طورغود) ایله برابر (مالطه) محاصره‌سنده بولندقدن صکره قپودان دریا تعیین ایدیله‌رك استانبوله دونشدر.

آفریقای عثمانی‌اداره‌سی طرف‌دولتدن منصوب‌اولان بکلربکیلرك الندە‌ایدی. اوائنالرده نه (قسطنطین) والیسی، نه (تونس) قائدی ونه‌ده (تلمسان) حاکمی طوغریدن طوغری‌یه استانبول‌ایله مخابره ایده‌مزلر ایدی. بوراده بولنان عساکر یکیچریلرله غربا و قبائل افرادندن عبارت‌اولوب بونلردن‌ماعدا قورصان طائفه‌لری وسائره دخی‌موجود

ذوالقدریه ایالتی: (مرعش، ملاطیه، عینتاب، قارص، ذوالقدریه، صمصاد) سنجاقلرندن عبارت اولوب بکلر بکیسنك آلتی یوك یکرمی سکز بیك درت یوز اللی و میرلواالقلرینك اوچ یوز بیك آقچه‌لکدن بش یوز بیك آقچه‌لکه قدر خاصلری وار ایدی. بوایالتده یکرمی طقوز زعامت وایکی بیك یوز قرق تیماری حاوی اولملنه قوهٔ عسکریه‌سی جبه‌لولریله برابر بش بیك بش یوز سواری‌یه بالغ اولوردی.

رومیهٔ صغری ایالتی: پاشا سنجاغی اولان (سیواس) سنجاغیله (آماسیه، چوروم، بوزوق، دیوریکی، جانیك، عربکیر) لوالرینی حاوی ایدی. بکلر بکیسنك طقوز یوك و میرلوالرینك ایکی یوز بیك آقچه‌لکدن اوچ یوز اللی بیك آقچه‌لکه قدر خاصلری وار ایدی. یکرمی طقوز زعامتی واوچ بیك یکرمی تیماری اولملغه جبه‌لولریله برابر قوهٔ عسکریه‌سی طقوز بیك مقداری سواری‌یه رسیده اولور ایدی.

ارضروم ایالتی: (ارضروم، قره حصار شرقی، کیغی، خنس، پاسین علیا، ملازکرد، تکمان، قوزی جان، اسپر، طرطوم، پاسین سفلا،

ایدی . بكاربكیلرك نفوذی شمالده پك زیاده جاری ایدی . فقط جنوبه طوغری آزالیردی . قبائلدن یالكز عسكرك سلامت سیر وسفری ایله خفیف بر ویركو طلب اولنوردی :

— ۱۰ —

سلطان سلیمانك ارتحالنی، صدراعظم صوقوللو محمدپاشا كیزلدی. بو اثناده (جیولا) قلعه‌سنك‌ده فتحی خبری كلدی. (زرینی) ایچ قلعه‌نك یاتقده اولمسی حسبیله كمال یأس ایله شاپقه‌سنی كیوب ، قلینجنی قوشانه‌رق آلتی یوز نفر معیتیله عسكر اوزرینه صالدیردی ، فقط مقتول دوشه‌رك سرمقطوعی ایمپراطورك اردوكاهنه ارسال ایدلمك

ماموان) سنجاقلرینی شامل اولوب بكار بكیسنك سنوی بر ملیون ایكی یوز اون درت بیك ومیرلوالرینك یوز بیك آقچه‌لكدن اوچ یوز یكرمی بیك آقچه‌لكه قدر خاصلری وار ایدی . یوز یكرمی زعامت وبش بیك یوز اللی طقوز تیار اولمغله قوهٔ عسكریه‌سی جبه‌لولرله برابر یدی بیك سكز یوز سواری‌یه بالغ اولور ایدی .

شام ایالتی : (دمشق ، قدس شریف ، غزه ، صفد ، نابلس ، عجلون ، لجون بقاع ، عكا ، تدمر ، صیدا مع بیروت ، كورك مع شویك) سنجاقلرینی حاوی اولوب بكار بكیسنك سنوی برملیون ومیرلوالرینك ایكی یوز بیك آقچه‌لكدن اوچ یوز آلتمش بیك آقچه‌لكه قدر خاصلری وار ایدی . یوز یكرمی سكز زعامت وسكز یوزآلتمش سكز تیاری‌اولمغله جبه‌لولریله برابر قوهٔ عسكریه‌سی ایكی بیك آلتی یوز مقداری سواری‌یه رسیده اولور ایدی .

طرابلس شام ایالتی : (طرابلس، حما ، حمص ، سلمیه، جبلیه) سنجاقلرندن عبارت اولوب بكاربكیسنك سنوی سكزیوك آقچه ومیرلوالرینك ایكی یوز

اوزره (بودین) بکلر بکنه یوللاندی . (زرینی) نك ایچ قلعه‌ده ادخار ایتدیکی باروت‌ده بر آره آتش آله‌رق اوچ بیك عثمانلی‌یی شهید ایلدی .

صدراعظم ، پادشاهك نزله‌سی اولدیغندن بحثله چیقه‌میه‌جغنی و (سکتوار) جامعنك بناسی تمام اولنجه ایلك جمعه نمازینی اوراده ادا ایده‌جکنی عسکر آره‌سنه یایدی . بوصورتله (سلطان سلیمان) لك وفاتی‌اوچ هفته صاقلایوب‌بواثناده کوتاهیه‌ده بولنان ولی‌عهد سلطنت (سلطان سلیم ثانی) یه خبر یوللادی .

٤٨ سنه سلطنت سورمشدر . حین وفاتنده ٧٤ یاشنده ایدی . زمانی عثمانلی دور استیلاسنك منتهاسیدر . مدور وطولانی یوزلو ،

اون بیك آقچه‌لکدن اوچ یوز طقسان بیك آقچه‌لکه قدر خاصلری وار ایدی . آلتمش اوچ زعامت و بش یوز یتمش بر تیماری اولمغله جبه‌لولریله برابر قوهٔ عسکریه‌سی بیك درت یوز سواری‌یه بالغ اولور ایدی .

حلب ایالتی: (حلب ، آطنه ، اکرادکلیس ، بیره‌جك ، عزیز ، معره ، ترکمان حلب ، عزاز ، و متیج مع مضیق) سنجاقلرینی حاوی‌اولوب بکلربکیسنك سنوی سکز یوز اون یدی بیك ومیرلوالرینك ایکی یوز بیك آقچه‌لکدن بش‌یوز بیك آقچه‌لکه قدر خاصلری وارایدی. بوایالتده درت یوز زعامت ویدی یوز طقسان طقوز تیمار موجود اولمغله قوهٔ عسکریه‌سی جبه‌لولریله برابر ایکی بیك بش یوز سواری‌یه بالغ اولور ایدی.

رقه ایالتی: پاشا سنجاغی‌اولان (اورفه) سنجاغیله (جماسه ، خابور ، دیررحبه ، بنی ربیعه ، سروج ، عنه) سنجاقلرینی حاوی اولوب بکلربکیسنك سنوی آلتی یوز سکسان بیك و میرلوالرینك یوز بیك آقچه‌لکدن ایکی یوز سکسان بیك آقچه‌لکه قدر خاصلری وار ایدی . بوایالتده اوتوز یدی زعامت وآلتی یوز اون آلتی تیمار اولمغله جبه‌لولریله برابر قوهٔ عسکریه‌سی بیك آلتی یوز سواری‌یه بالغ اولور ایدی .

سیاه کیرپیکلی، الا کوزلو ، طوغان بورونلو ، یاصصی‌یغرنلی، اوزون بویلو ، سیرك دیشلی ، وقار ایله آهسته یورییشلی « مؤید وموفق ، نزاکت شانی وظرافت عرفانی محقق ، عاقل و عادل و فضلا وحکما وشعرانك تربیتنه مایل برشهریار باوقار ایدی » .

(سلطان سلیم ، مصطفی ، محمد ، بایزید ، جهانکیر ، مراد ، محمود ، عبدالله) داملرنده شهزاده‌لری دنیایه کلمشدر .

(نتایج الوقوعات) دییورکه :

(سلاطین عثمانیه‌ده سلطان سلیمان خان کبی بختیار بر پادشاه کلدیکی مواد آتیه ایله ثابت اولورکه اولا : اوان جوانیده یعنی یکرمی آلتی یاشنده جلوس ایدوب قرق سکز سنه سلطنت سورمشدر . ثانیاً صدف سلطنتك دریتیمی اولمغله ورثهٔ سلطنت منازعات ومقاتلاتندن مصون قالمشدر . ثالثاً بدر جنت مقرلری شرق وغربی سیف سطوتیله لرزان و ارکان دولت وافراد عسکریه‌یی بروجه اتم تربیه ایتمکله قدر ومنزلتی واصل مرتبهٔ عال‌العال اولمش برتخت عالی‌بخته جلوس

قارص ایالتی : (قارص، رجوان ، زار ، شاد ، کچوان ، قغرمان مع‌شوره‌کل) سنجاقلرندن مرتب اولوب بکلربکیسنك سکز یوز یکرمی و میرلوالرینك ایکی یوزبیك آقچه‌لکدن درت یوزبیك آقچه‌لکه قدر خاصلری وار ایدی. بوایالتده بیك ایکی یوز آلتی زعامت وتیمار اولمغله قوهٔ عسکریه‌سی بونسبتده اولمق اقتضا ایدر .

چلدر ایالتی : (چلدر، اولتی، خرنوش، اردنوج ، اردهان، حجرك ، بوسخو، ماخجیل ، اجاره ، پنك ، برتکرك ، لوانه ، نصف لوانه ، شوشاد) سنجاقلرینی حاوی اولوب بکلربکیسنك طقوز یوز یکرمی بش بیك ومیرلوالرینك ایکی یوزبیك آقچه‌لکدن آلتی یوز بیك آقچه‌لکه قدرخاصلری وار ایدی . (برتکرك ، لوانه ، نصف لوانه، شوشاد) یورتلق واوجاقلق وجهله تصرف اولنور و طقسان یدی زعامت وبش یوز اللی طقوز تیماری اولمغله قوهٔ عسکریه‌ی جبه‌لولریله برابر بیك سکز یوز سواری‌یه رسیده اولوردی .

ایله‌مشدر. رابعاً «کمال پاشا زاده» و «ابوالسعود» افندی کبی تشکیل دولته قادر فضلایه و «خیرالدین پاشا» و «طورغود پاشا» مثللو مجاهدینه مقارن اولمشدر. کندیلری دخی اوائل سلطنتلرنده اجداد عظاملری کبی بالذات ادارۀ امور دولت ایدوب اون اوچ دفعه علم افراز سفر اولمش ایسه‌ده ۹۵۰ تاریخندن صکره اولکی همت ومساعیسنه نسبتله نوعما کسل طاری اولدی. حتی ذکر اولنان اون سفردن طقوزینك سلطنتلرینك نصف اولنده ویالکز دردینك نصف اخیرنده بولنمسی وعجم شاهنه التجا ایدن شهزاده سلطان بایزیدی شاه عجمی تهدید ایده‌رك حیاً آلمق شان سلطنتی ایجابندن ایکن خلاف مأمول آقچه وبوغچه‌لر اعطاسیله میتاً آلمغه راضی اولمسی بوقضیه‌یی مؤیددر.

طربزون ایالتی: (طربزون، باطوم وکونیه) سنجاقلرندن عبارت‌اولوب بکلر بکیسنك سنوی یدی یوز اوتوز درت بیك سکز یوز اللی طقوز آقچه‌لك خاصی وار ایدی. بوایالتده اللی آلتی زعامت ودرت یوز طقسان سکز تیمار اولمغله جبه‌لولریله برابر قوۀ عسکریه‌سی بیك یدی یوز اللی سواری ایدی.

کفه ایالتی: بوایالت برسنجاقدن عبارت و قریم شبه جزیره‌سنك (آزاق) دکزی جانبنده واقع برقاچ قلعه‌یی حاوی اولوب بکلربکیسنك آلتی یوز یتمش طقوز بیك آقچه‌لك خاصی وار ایدی. قریم خانلرینه اعطا اولنان یومیه بیکر آقچه جیب خرجلغی کفه مقاطعه‌سندن محول ایدی. مع مافیه بش یوز اللی درت تیمار وزعامتی حاوی ایدی.

موصل ایالتی: پاشا سنجاغی‌اولان (موصل) سنجاغیله (باجوانلو، تکریت، اسکی موصل، هورن، بانه) لوالرینی حاوی اولوب بکلر بکیسنك سنوی آلتی یوز سکسان بیك ومیرلوالرینك ایکی یوز بیك آقچه‌لکدن ایکی یوز یکرمی بیك آقچه‌لکه قدر خاصلری وارایدی وایکی یوز یتمش درت زعامت وتیماری حاوی ایدی.

دیاربکر ایالتی: پاشا سنجاغی اولان (آمد) یعنی (دیاربکر) اواسیله (خربوط، ارغنی، سیورك، نصیبین، حسنکیف، چمشکزك، سعرد، مفارقین، آقچه قلعه، سنجار، خابور، صفمان، قولب، مهران، ترجیل، اوتاق،

اون ایکنجی باب

ایکنجی سلطان سلیم

— ١ —

٩٧٤ ده عثمانلی تختنه جیقمشدر . ٤٤ یاشلرنده ایدی .

صدر اعظم (صوقوللو محمد پاشا) نك یازدیغی عریضه‌یی کوتورن « حسن چاوش » سکتواردن انفکاکنك سکزنجی کونی (کوتاهیه)یه واصل اوله‌رق تسلیم ایله‌دی. سلطان سلیم درحال خواجه (عطاءالله) افندی ایله (لالا حسین پاشا) یی و مصاحب « جلال چلبی » یی یاننه

برنك ، چباقجور، چرمیك) سنجاقلرینی حاوی اولوب بکلربکیسنك برملیون ایکی یوز بیك و میرلوالرینك یوز بیك آقچه‌دن بشیوز بیك آقچه‌یه قدر خاصلری وار ایدی . بو سنجاقلرك سکزینه کرد بکاری (یوردلق) و (اوجاقلق) وجهله متصرف اولدقلری مثللو درت یوزدن متجاوز عشائر اکراد بکاری دخی وار ایدیکه میرلوا کبی صاحب توغ و علم اولمیوب زعما حکمنده ایدیلر. بوایالتده قرق ایکی زعامت وآلتی یوز سکسان سکز تیمار اولمغله قوهٔ عسکریه‌سی جبه‌لولریله برابر سکز یوز و اکراد عسکریله معاً طقوز بیك سوارینه بالغ اولور ایدی .

وان ایالتی : (وان ، عادلجواز ، ارجیش ، موش، بارکیری، کارکار، کسانی، اسیابرد ، اغاکس ، اکراد بنی قطور ، قلعهٔ بایزید ، بردع ، اووه‌جق) سنجاقلرینی حاوی اولوب بکلر بکیسنك سنوی برملیون اوتوز ایکی بیك ومیرلوالرینك ایکی یوز بیك آقچه‌دن درت یوز اللی بیك آقچه‌لك قدر خاصلری وار ایدی. بوایالتده یوز طقسان طقوز زعامت وطقوز یوز اون آلتی تیمار اولمغله قوهٔ عسکریه‌سی‌ده بونسبتده اولمق اقتضا ایدر .

ایکنجی سلطان سلیم

آله‌رق اوچ کونده قاضی کوینه مواصلت و بورادن اسکداره عزیمتله همشیره‌سی «مهرماه» سلطان سراینه نزول ایله‌مشدر. بعده تخصیص ایدیلن بر چکدیری ایله اسکداردن سرای همایونه کیدیش واقع اولمش و قیز قله‌سی اوکندن مروری اثناده طوپلر آتیله‌رق

بغداد ایالتی: (بغداد، حله، زنکی آباد، جوارز، رماحیه، چنکوله، قره‌طاغ، درتنك، سماوات، بیات، درنه، ده‌بالا، واسط، کرند، تیمورقپو، قزانیه، کیلان، ال صایح، عمادیه) سنجاق وحکومتلرینی حاوی ایدی. بغداد بکلربکلکنك برملیون درت یوز بیك آقچه سنه‌لکی اولوب الویهٔ ملحقه‌نك بعضیسنده خاص امرا دخی وار ایدیسه‌ده اکثریسی سالیانه ایله موظف ایدی.

بصره ایالتی: عصر سلطان سلیمان خانیده بغداد فتح اولندقده بصره امیری (راشد) عرض اطاعت ایتمکله بروجه حکومت کندیسنه تفویض اولنوب برمدت مومی الیهك اولادی تحت اداره‌سنده قالدقدن صکره جانب دولتدن میرمیران کوندرلمکه باشلاندی. والتزام صورتیله بکلربکیلره توجیه اولندی. حاصلاتی اون یوك آقچه‌یه بالغ اولوردی.

سلطنتی اعلان ایدلمشدر . سرایده مهرماه سلطان ایله ملاقات ایلدکدن صکره شیخ الاسلام « ابوالسعود » افندی، « اسکندر پاشا » و استانبول قاضیسی قاضی زاده « احمد » افندی ، دفتردار « حسن چلبی » وبالجمله علما ومدرسین کله‌رك ال اوپدیلر و بیعت ایتدیلر . سلطان مشارالیه مراسم مذکوره‌دن صکره تربهٔ اباایوبی و مرقد سلیم اولی زیارت وهر برنده فقرایه اوتوزر بیك آقچه عطیه احسان ایدرك ایکی کون صکره سیر سریع ایله حدوده عزیمتله اوتجی کونی « بلغراد » ه و برآز صکره « وقواره » مواصلت ایلدی . بوراده صدر اعظمدن برعریضه وارد اولدی . بوعریضه : (اردوی همایونی تشریف بیورلدیغی تقدیرده قول طائفه‌سی اجداد عظامکز قانونی اوزره جلوس بخششی ایسته‌یه‌جکلردر . حال بوکه اردو خزینه‌سنده

لحسا ایالتی: بودخی بغداد فتحندن صکره حوزهٔ حکومت عثمانیه‌یه داخل اولوب سکز یوز سکسان بیك آقچهٔ سالیانه ایله میرمیران کوندریلیرکن مؤخراً عربان تسلطنه کرفتار اولمغله بغداد والیلرینك اقتدارلیلری بر درجه‌یه قدر تنفیذ حکومت ایدرلر ایدی .

یمن ایالتی : (سلیمان پاشا) و (سنان پاشا) سفرلرندن صکره یمنك اکثر مواقعی تحت حکومت دولته داخل اولوب (مخا ، زبید ، صنعا ، تعز ، صهله ، کوکبان ، طویله ، معارب ، و عدن) لوالری تشکیل قیلنمش وبکلر بکیلر خیلیجه آثار براقوب برآرالق (عدن) آیروجه بکلر بکیلك اتخاذ اولنمشیکن (١٠٠٠) تاریخندن صکره اوراله باقیلمغه زمان مساعد اولمدیغندن اکثر محللری امام‌لرك دست تصرفنه کچمشدر .

حبش ایالتی : (مصوع) ایله (سواکن) سنجاقلرندن عبارت اولوب فقط (اوز تیمور اوغلی عثمان پاشا) حبش بکلر بکیسی ایکن حبشیلر ایله عظیم جنکلر ایدوب توسیع دائرهٔ حکومت ایلمش ایدی. مؤخراً ایالت مزبوره بر طاقم نا اهللره توجیه اولنمغله شیرازهٔ حکومت بوزولدی . دها صکره

کفایت مقداری آقچه یوقدر . ذاتاً سفر بیتمش ، قیش ایریشمش و « سکتوار » قلعه‌سنك تعمیری قوۀ قریبه‌یه کلمشدر . اوچ کونه عودت مأمولدر . بلغرادی تشریف بیوریله‌رق اوراده بکله‌نیلسون) مآلنده ایدی. سلطان سلیم تنسیب ایده‌رك « بلغراد » ه عودت ایله‌دی.

صوقوللو ، ربیع الآخرك اوچنجی کونی عسکره علوفه‌لرینی ویردی . روم ایلی و آناطولی بکلربکیلرینه اوامر لازمه کوندره‌رك روز قاسم کچمه‌ینجه فتح اولنان یرلرك محافظه‌سی و عسکره اذن ویرلمه‌مسنی تأکید ایلدی. شهر مذکورك آلتنجی کونی‌ده قانون قدیم اوزره رایات اسلام آچیله‌رق ارکان و اعیان دولت درونده سلطان سلیمانك نعشی بولنان مزین و مکمل بر عربه‌نك اوکنجه یوریدیلر . عربه‌نك اطرافنی صولاقلر آلمش وچاوشلر آلقیشلامقده بولندقلری

(جده) سنجاغی مرکز ولایت اتخاذ اولنوب ایالت حبش دخی الحاقاً توجیه اولنور اولدی . سالیانه‌سی اون بریوك سکسان بیك آقچه ایدی .

مصر ایالتی: (جرجه ، ابریم ، الواحات، منفلوط ، سیوط ، بهنسا ، شرقیه ، غربیه ، منوفیه ، منصوریه ، قلیوبیه ، بحیره ، اسکندریه ، دمیاط ، رشید) سنجاقلرینی حاوی اولوب بکلر بکلکنك درت یوزسکسان یدی کیسه سالیانه‌سی وار ایدی .

مصر وبغداد کبی اوزاق اولان ایالتلرك الویۀ ملحقه‌سنه بکلربکی اولان ذاتلر میرلوالر تعیین ایدرلردی. دولت چراکسه بقایاسندن اوله‌رق مصرده برطاقم (کوله‌من) بکلری موجود ایدی. بونلره مخصوص مناصب وکویلر وار ایدی که بکلر بکیلر تفویض وتوجیهه مأذون ایدیلر . (اسکندریه ، دمیاط، و رشید) سنجاقلری ساحلده بولنمق تقریبیله اکثریا ترسانۀ عامره امراسنه خاص اوله‌رق توجیه اولنور وبونلر طرفلرندن برمتسلم کوندروب اداره ایدرلردی .

کبی طبل ونقاره ، سورنا ، نفیرلر چالنمقده بولنمش ایدی . صولاق زاده دییورکه :

(آلتنجی قوناقده مقدما یاپیلان نهر « صاوا » اوستنده‌کی جسر عظیمدن چکیلوب وزیر صاحب تدبیر یولده مرحوم خداوندکارك میتنی کاه لباس حیاتله نمایان ایدر وکندیسی بعض امور عرض ایتمك اسلوبنده عربه‌نك یانجه سویلنه‌رك کیدر ایدی) .

مشارالیه بلغراده درت منزل قالنجه برقاچ حافظ ایسته‌دی . حافظلر عربه‌نك ایکی طرفنده ذکراللهه باشلایجه هرکس وفات جناب سلیمانه انتقال ایلدی . بوکیجه ایله تمام قرق سکز کون اولیوردی . نعشی مسك وعنبر ایله تحنیط ایدلمش و مشمعلره صاریلوب فضلاتی « سکتوار » قارشوسنده برمحله خفیاً دفن ایدلمش ایدی . بر صباح اردوی همایونك قونمش اولدیغی محلده « روحیچون فاتحه » ندای

طرابلس غرب ، تونس ، جزایر ایالتلری : (بونلره غرب اوجاقلری) اطلاق اولنوردی .

امر اداره‌لری بتون بتون باشقه حالده ایدی . شویله‌که : بوایالتلر فتح اولندقجه (یرلی قولی) نامیله سکزر اونر بیك ترك عسکری براقیلوردی . اسپانیوللرك اندلسده بولنان عربلر حقنده متجاسر اولدقلری حرکات غدارانه سببیله ملت اسلامیه ایله اسپانیالولر بیننده مخاصمهٔ قویه حادث اولدیغنه و دولت علیه‌نك ایسه اسپانیا دولتیله اصلا معاهده‌سی سبقت ایتدیکنه مبنی ذکر اولنان اوجاقلر خلقی تدارك ایلدکلری سفن حربیه ایله علی الدوام اسپانیا ساحل وجزیره‌لرینی غارت وتجار سفینه‌لرینی اخذ وضبط ایدر وایجاب ایتدیکجه دونانمای همایون معیتنه جلب اولنه‌رق خدمات سفریه‌ده بولنورلردی . برده اول عرده (مالطه) قورصانلری اسلام تجار سفینه‌لرینی آولامق ایله مشغول ومألوف بولندقلرندن غرب اوجاقلری دخی دولت علیه‌جه آنلره مقابل طوتولمشدی . اسپانیوللر بواوجاقلرك اك قوتلیسی وکندیلرینه اك قریبی بولنان (جزایر) ه دفعاتله هجوم ایلدیلر ایدیسه‌ده کلی ضایعاته کرفتار

مؤثری ایشیدلدی . عسکر سراپا متأثر اوله‌رق بر فغان عمومی حاصل اولدی . وزرا وعلما وفات سلیمانینك اشاعه‌سی وقتی دکل ایدی رأینده بولندقلری صره‌ده صدر اعظم عسکره خطاباً شویله بر نطق ایراد ایله‌دی :

قرنداشلر، یولداشلر نه‌ایچون طوریبورسکز؟ یوریه‌لم . بونجه ییللق اسلام پادشاهنه توحید و تهلیل ایله نیچون تعظیم و تکریم ایتمیه‌لم؟ غزالر ایلیه‌رك انکروس ولایتنی دار اسلام ایله‌دی . وجمله‌مزی نعمت و احسان ایله بسلدی . عوض بومیدرکه جسد مبارکنی باشمزده کوتورمیه‌لم . خصوصا اوغلی سلطان سلیم حضرتلری حالا پادشاهمزدر . اون یدی کوندن بریدر بلغادده سزه منتظر و پدرینك وصیتی اوزره بالجمله انعام و ترقی معاشاتکزی اعطا و اجرایه حاضردر . خاطریکزی خوش طوتك . همان حافظلر تلاوته مشغول اولسونلر ، بزده چکیلوب کیده‌لم ، طوره‌جق یر دکلدر) .

بونك اوزرینه اردو یوریدی . عسکر: « دردمزه درمان قرآندر .

اوله‌رق رجعت قهقری‌یه مجبور اولمشلردی . کیدرك مذکور اوجاقلرده عصبیت عسکریه حاصل وبونلر فی‌الاصل یکیچری ایکن (دایی) تعبیری ایله کمی قپودانلری و صاحب نفوذ ضبطان حادث اولمغله بکلر بکیلرك چوقلق حکمی قالمیوب حل وقوعنده ایچلرندن انتخاب ایدر اولدیلر. وجانب سلطنت سنیه‌دن دخی تصدیق وتوجیه اولنمغه باشلاندی . ایکی اوچ سنه‌ده برکره طرف دولت علیه‌یه هدیه تقدیم ایدرلر وترسانۀ عامره‌دن دخی کندیلرینه سفینه وادوات حربیه اعطا اولنور ایدی .

آناطولی وآق دکز جزیره‌لری اهالیسنك اشبهلری وبرجنایتله متهم اولوب حکام طرفندن آرانیلانلر غرب اوجاقلرینه فرار ایدرلر وبعضاً دخی مذکور اوجاقلردن مخصوص مأمورکلوب (ازمیر) وسائر یرلرده بایراقلر آچه‌رق : (صولومه‌دن جان ویرمك وترله‌مه‌دن مال قازانمق ایسته‌ینلر بایراغمز آلتنه کلسونلر) دیه دلالره ندا ایتدیروب عسکر یازارلر ایدی . دها صکره‌لری مذکور اوجاقلر خلقنه اوروپا دولتلریله عقد معاهده ایتمکه جانب دولت علیه‌دن رخصت اعطا اولنمغله و بعضاً دخی اجبار قیلنمغله بتون

قرآن عظیم الشانه اتمام ایده‌رك کیده‌لم » دیوب ایرتسی صباح « سرم » صحراسنه ، بعد الصلات عربه یانجه حافظلر تلاوت قرآن ایلیه‌رك « متروویچه » یه مواصلت ایدیلدی . وزیر اعظم بورادن‌ده حضور پادشاهی‌یه مفصل برعریضه تقدیم ایتدی . مآلی شوایدی .

(جنازه ایله اردو بلغراده مواصلت ایلدکده نصب اولنه‌جق اوطاق همایون اوکنده جنتمکانك بوسفرده برابر کتیرمش اولدیغی تخت زرین اوزرینه جلوس بیوریله‌جق ، بالجمله اعیان وبندکان پایهٔ سریرسلطنته یوز سورسون . قول طائفه‌سی قانون قدیم وجهله انعام و ترقیلرینی لسان شاهانه‌لرندن ایشیتمه‌لری آره‌لرنده مقرر اولمغله بونلرك هپسی ویریلسون ، مقبولمدر دیه اراده بیورلسون . باخصوص یکیچری طائفه‌سی ال قالدیروب چاوشلری آل‌عثمان پادشاهلرینه و اوجاقدن کچن یولداشلرینه دعالر ایلیوب جمله طرفندن آمین دینیلمسی عادات قدیمه‌لرندن اولمغله بوکا مساعده ایدلسون . بعده جنازه نمازی قیلنسون . فرداسی کون‌ده ارکان دولت تهنیهٔ سلطنت معرضنده سریر عزته تکرار یوزلر سوردکلرنده خلعتلر ویرلسون .

بتون برسربست اداره استحصال ایلدیلر . واقعا بونلرك معاهده‌لری دو۔ لتلرجه مرعی اولان قیود وشروط سیاسیه‌یی حاوی اولمیوب ترك محاربه‌دن عبارت و برنوع متارکه دیمك ایدیسه‌ده بومأذونیت آتیده دولته بیوك مشکلاتی دعوت ایتمشدر .

دولت علیه‌یه تابع حکومات

شرافت حجاز : یاوز سلطان سلیمك مصر فتحندن صکره شریف (ابوالبرکات) مکه‌نك آناختارلریله امانات مقدسه‌دن بعضلرینی یوللایه‌رق سلطنت عثمانیه‌یی طانیمش ایدی . برآز صکره‌لری (یمن) و (حبش) طرفلرنده کوندن کونه عساکر عثمانیه تکثر ایده‌رك ٩٤٤ سنه‌سنده حرمین شریفینه طرف دولتدن قاضی نصب وارسال وسنان پاشانك یمن سفرندن عودتنده جده کمرکنك نصف حاصلاتی شریف بولنان ذواته تخصیص قیلندی . دها صکره‌لری لوای (جده) وایالت حبش وشیخ الحرملك خدمت جلیله‌سی برلشدیریلوب میرمیران

سلطان سلیم عریضهٔ معلومه‌یی خواجه عطاءالله افندی‌یه کوستریر. عطاءالله افندی‌ده صدر مشارالیهك کسر نفوذی مقصدیله :

— ذات شاهانه‌کز استانبولده جلوس بیوردیکز . بونك رسماً تکرارینه حاجت یوقدر . بوتکلیف حاکمی محکوم ایتمکدر . دیر ، فقط پادشاه قانع اولماز . لالا حسین پاشادن صورار . اوده عقلی ایره‌بیلدیکی قدر :

— بز استانبولدن بلغراده کلمه‌مش اولسه ایدك اردو نه‌یاپه‌جق ایدی ؟ بومراسم جدیده نه‌یه یارایه‌جق؟ تنزل بیورمیکز . جوابنی ویریر . پادشاه مصاحب جلال چلبی‌دن‌ده استعلام ایلر . مرقوم‌ده :

— ملك سلطنت وارث واحده منحصر ایکن بودرلو تصوراته وجود ویریلماز . جوابنی ویریر .

بواثناده قپوجی (سنان آغا) اوتاق همایونی (خنکار) تپه‌سنه قورار . (سلطان سلیم) ده آنه راکباً اوتاغه کیدر . اوتاقجی باشی کیفیتی صدر اعظمه بیلدیریر . پاشا محرم اسراری اولان (فریدون بك) ه :

— صداقتله ایفای خدمت ایدن بر صدر اعظم امور ملکه عائد احوالی خاکپای شاهانه‌یه عرض ایدرده اوده غیریلرك رأیی ایله حرکت ایدرسه نظامه اختلال کلمه‌سندن غافل بولنور . پادشاهمز غایتله مستغنی ، کیمسه‌یه سوز سویلك

و وزرایه و مدینهٔ منوره شیخ الحرملکی مأموریتی دخی دار السعاده آغاسی معزوللرینه تفویض اولنه‌کلکله شریفلرك ایشلری شرفایه نظارت وبدوی عربانه حکومت ایتمکه منحصر قالدی . مع مافیه طرف دولت علیه‌دن علوشانلرینه احترامده قصوراولنمیوب هرسنه صرهٔ همایون امینلریله اینجو والماس ایله مرصع خلعت و نامهٔ همایون ارسال‌اولنوب امارت توجیهی دخی بامنشور و تشریفات اجرا ایدلمکده‌در .

قریم خانلغی : خانلر (باغچه سرای) ده ، وزیر اول وثانی حکمنده‌اولان واکثریا سرعسکرلك وظیفه‌سنی ایفا ایدن (قلغای) و (نورالدین) سلطانلرله سائر میرزالردن هربری قریم شهرلرندن برنده اقامت و اجرای حکومت ایدوب خانلرك برجانبه سفری وقوعنده دائره‌لری خلقنی و اهالیدن حرب وضربه قادر اولانلری جمع ایدوب موکب خانی‌یه التحاق ایدرلردی . طرف دولت علیه‌دن خدمت خانیده بولنان (۱) بیك قدر عسکردن ماعدا

ایستەمز. قول طائفەسی ایسە لابد جلوس سلطنتلرندە بالذات پادشاهلرك کلاملرینی ایشیدەکلمشدر. هم خواه وناخواه سویلدیرلر. بوصرەدە (محمد لالا) نیجە مدارا ایلسون. همان الله تعالی خیرلر ویرە.
دیر. فریدون بك شوحالی پادشاهە یازەلم دیە کاغد قلمی النە آلیرسەدە وزیر مشار الیە:
— بز بیلدیکمزی سویلدك. جائزکە بنم یریمە دیلدیکنی نصب و تعیین ایلر. پادشاهلرە خطاب ایلك اولماز. دیەرك منع ایلر.

ایرتەسی کون اردو (متروویچە) دن قالقدی. ارکان دولت سیاه شملەلر صارمش، صولاقلر، پیکلر صورغوجلرینی چیقاروب بورکلری اوستنە پشتماللر طولامش ایدیلر. (بلغراد) اهالیسیدە ماتم روبالری کیمش اولدقلری حالدە کوپری‌یی کچوب اردویی قارشیلادیلر. عربە ایچندە تابوت ایلە صورغوجلی مجوزە بولنیوردی. اوتاق همایونە یاقلاشنجە آرابەنك اورتوسی قالدیرلدی. سلطان سلیم (مشکی اطلس جامە وسیاه جوقۀ سلیمی نیمتن کیوب باشنە شملە صارمش) ایدی.

عساکر غیر منتظمە معلوم دکل ایسەدە سالف الذکر سلطان ومیرزالر ایلە امرای تاتار کندیلرینە منسوب قبائل خلقیلە خان اردوسنە واصل واجتماع حاصل اولدقدە اوتوز قرق بیك وبلکە دها زیادە جنکاورە رسیدە اولدقلری ثابتدر.

افلاق وبغداد امارتلریلە راغوزە جمهوریتی: بونلر اوزرندە دخی حقوق دولت کوندن کونە کسب متانت ایتمش و (طورلە) ایلە (طونە) نهرلری ساحللرندە اولان قلعەلر یکیدن یکی‌یە تحکیم وامرا وعساکر محافظە اقامەسیلە حقوق مذکورە تأیید ایدلمش ایدی.

اردل قراللغی: سلطان سلیمان مرحوم مجارستانی فتح ایتدیکندە (اردل) حاکمی بولنان (یانوش) ی (بودین) تختنە اصعاد وسکز اون سنە مرورندە وقوع وفاتنە مبنی اوغلی (استفان) ی پدری مقامنە اقعاد ایتمشیدی. لکن «استفان» هنوز ممە امر برچوجق اولوب والدەسی وکالت و نیابت ایتمش

(عطاءالله افندی) جنازه نمازینی قیلدیردی . بعدالصلات ذات شاهانه جمله‌یه سلام ویره‌رك ینه اوتاغ همایونه چکیلدی . (تاریخ سیاسی) بوراده اووقتك عسکرینك احوال روحیه‌سنی معرف اوله‌رق دییورکه:

(ایشته بوآنده برغلغله پیدا اولوب عسکر فریاد ایده‌رك :

— عادته رعایت اولنمادی . بزه اعطاسی واجب اولان انعامك اصلا بحثی بیله اولمادی. وزیرلر نه‌ایچون بویله ایتدیکز؟ صوچلولرالیمزدن قورتوله‌میه‌جقدر. برپادشاهی‌ده ادرنه قپوسنده یاخود سرای قپوسنده اوت آرابه‌سنك قبنده بولورز .

سوزلری هرطرفده ایشیدلمکه باشلادی . وزرا اوحالده بر اختلالك قریب الوقوع اولدیغنی کوره‌رك جنازه‌نك استانبوله نقلنی بالتعجیل دیکر ذوات ایله برابر وزیر احمد پاشا بوخصوصه مأمور ایدلمکله برابر ارکان ورجال دولت بالاجتماع حضور همایونده مراسم دست بوسی ایفا قلندقدن صکره صدر اعظم سابقا اردو دفترداری جلال بك ایله نزد شاهانه‌ده قالوب بوآنده ایسه غلغله

ایدیسه‌ده نیجه‌لو بووسیله ایله (بودین) ی تسخیر ایتمك سوداسنه دوشدی . یکیندن قلعهٔ مذکوره عثمانلی والیلری ید محافظه‌سنه تودیع ویالکز اردل قراللغی (استفان) ه توجیه ایدلمش ایدی . اردل قراللغی ۱۱۰۰ تاریخنه قدر تابعیت سلطنت عثمانیه‌ده قالمشدی .

(اردل) قراللرینك تشریفات ومعاملاتجه (افلاق) و (بغدان) وویوده‌لرندن برقاچ وجهله فرق وامتیازلری‌اولوب اولا: لقب ومنشورلرده برزمانلر (مملکتین) دینیلن افلاق و بغدان بکلرینه (وویوده) و اردل حکمدارلرینه (قرال) تعبیر وتسطیر اولنوردی. ثانیاً: حین نصبلرنده مملکتین بکلرینه (قوقه) تعبیر قلنان وقول کتخدالرینه مخصوص اولان (قلنسوه) کیدیریلوب اردل قراللرینه ایسه (قورونه) دینیلن تاج اعطا اولنه‌کلمشدر. ثالثاً: مملکتینده بولنان قلعه‌لر امرای عثمانیه دست محافظه‌لرنده اوله‌رق اردل قلاعی‌ایسه قراللره مودوع بولنوردی . رابعاً: مملکتین امارتلری صکره‌لری روملردن خدمت دولتده اولان بعض ذواته توجیه اولنه‌کلوب اردل قراللغی ایسه دائما اهالینك انتخاب ایلدکلری کبرایه تفویض اولنور ایدی .

کیتدکجه آرتمش وعسکر معیت شاهانه‌ده کلنلره شتم و دشنام و جنتمکان حقنده دخی بددعایه قیام ایتملری اوزرینه لالا حسین پاشا جنازه‌نك کیزلیجه استانبوله نقلنی امر ایتمش ونهایت‌الامر ذات شاهانه بومثللو تهدیدآمیز نمایشلره برصورت ویرمك ایچون ضابطان عسکری‌یی حضوره قبول ایله عسکره دخی بش کون ظرفنده انعام وترقیلرینی بردرجه‌یه قدراحسان ایلمش اولدقلرندن صانکه اسکات اولنان اشبو عساکر ایله استانبوله متوجهاً یوله دوام اولنمش ایدی .

جنازه‌نك دفن ایدلدیکی (ادرنه) ده خبر آلندی . پادشاهك سراینه کیرنجه‌یه قدر سوقاقلرده وقوعه کلن شوحاللری ایچه مطالعه ایدوب اموردولته خواجه ، لالا ، مصاحب کبی اشخاصك قاریشمه‌سندن نه‌درلو فنالقلر وقوعه کلدیکنی ذهناً موازنه ایدك . (عبدالحمید) خان‌ثانی زماننده‌ده بز بونك نیجه نمونه‌لرینی کوره‌رك ازیلمش ودولتك حیاتندن امیدمزی کسمش ایدك .

« استانبوله یاقلاشلدقده آلای ترتیبی اکمال ایدیله‌بیلمك ایچون کیجه (حلقه‌لی) کوینده‌کی قصرده آرام‌ایدلدی. کیجه‌لین‌یکیچریلردن

---

۱۰۶ — فائده

سلطان سلیمان قانونی حقنده

سلطان سلیمان خان زمان شریفلرنده اختلال عالمه باعث اولان ماده‌لرك اولکیسی بودرکه : بنفسه دیوان ایلمکی رفع ایلدی . کیده‌رك شویله اولدی‌که ارباب سیفی دکل، بکلر وبکلر بکیلر بیله پادشاهه بیلنمه‌دن قالدی. ایکنجی سبب بودرکه : خاص خدامندن سلحداری اولان (ابراهیم) پاشایی دفعةً وزیراعظم ایدوب اولکی قاعده‌یی کوزتمه‌دی. کیده‌رك هر پادشاه مخصوص بنده‌لرینی ایلرو چکوب آز زمانده وزیر اعظم ایتمکله اول مقوله‌لرك احوال عالمه وقوفلری اولمیوب تازه‌لکه و التفات پادشاهی‌یه مغرور اولمغله وقوفی اولانلره دخی سؤال ایتمکه تنزل ایلیوب غفلتلری کالده اولمغین عالمك انتظامی بوزلدی .

بر کروه مشعله‌لر اطرافنده برمجلس قوردیلر . آرتق یاپه‌جقلری ایشی تأخیر ایتمك قابل دکل ایدی . صباحلین قائممقام و قپودان پاشالر ایله شیخ‌الاسلام وعلما ومدرسین استقباله کلدیلر. آلای یوله دوزولدی. استانبول اهالیسی آلایی سیر ایچون سوقاقلره دوکولمشلردی. اوکده بولنان یکیچریلر صفلری صیقلاشدیردیلر. ایلری‌یه چكمك ایسته‌ینلری چویرییورلردی. شهزاده جامعنه یقین‌کلنجه اوکده‌کی صف طوردی. بالطبع کیروده‌کیلرده طوردیلر. پادشاه ادرنه قپوسنه قریب برمیدانده تام برساعت بکله‌دی . نیه طورییورسکز ؟ دیه سؤال ایدن وزرایه یکیچریلر :

— اوکده براوت آرابه‌سی وار ، بزی حرکتدن آلیقویایور .

دیه جواب ویردیلر که بوسوز عصیان اماره‌سی ایدی . برآره‌لق ایکنجی وزیر (پرتو) پاشا یکیچریلره تقربله :

— ییکیتلر بوحرکتکز یاقیشیقسزدر .

دیدی . مشارالیهه :

اوچنجی سبب بودرکه : کریمهٔ مکرمه‌لری مهرماه سلطانی (رستم پاشا) یه ویروب وزیر اعظم ایلدی . کمال مرتبه نظرلری اولمغین مرادینه مساعده ایلیوب اجدادی زماننده فتح اولنمش ممالکدن اول قدر قریه‌لر تملیك ایلدی‌که ملوك طوائفدن بر پادشاهه خزینه اولمغه کفایت ایدردی . آنلر دخی بعض خیرات یاپوب اولادینه وقف ایلدیلر . حالا بهر سنه اول اوقافدن یوز یوك قدر آقچه کلور . اول مقوله سلطانلرك فوت اولدقده خواصی میری‌یه آلنورکن صکره کلنلر دخی وقف ایتمکه باشلادیلر. خلاف شرع صرف بیت المال مسلمین اولان بوخاصلر ضایع وتلف اولدی. ثواب اعتقادینه وباله کیردیلر .

دردنجی سبب بودرکه : خواص همایون ومقاطعات‌که بیت المال مسلمیندر. وزیر اعظم رستم پاشا سعی کوسترمك ایچون خلاف شرع شریف التزامه‌ویروب (التزامی اهل عرض امینلر قبول ایتمامکله) بی‌عرض وفاسق یهودی امینلر النه

— سن کندیکی (جیولا) دەمی ظن ایدییورسك ؟
دیه برضربه ایله آتدن آشاغی دوشوردیلر . قپودان پاشای ایسه :
— سن نه ایسترسك زوکورد کمیجی ؟
حقارتیله آتدن ایندیردیلر . بونك اوزرینه صوقوللو وزیر ایله احمد پاشا آلتون سرپه رك طاتلی دیل ، طاتلی سوز ایله آلایی یوروتمکه موفق اولدیلر . هله بوینه مندیلی طولایوب بن سزك الکزده یم ایسترسه کز شوباغی صیقوب بنی اولدیریکز ، فقط برآز دیکلیکز دیین یکیچری اغاسنه :
— سن بزه صو یرینه شکرلی پکسمات ویرمك ایسترسه ك سن آلدانیرسك . اکر بویله لکله پادشاهك و صدر اعظمك خزینه لرینی قورتارمق املنده بولنیورسه ك سن ده المزدن قورتوله مازسك . اوت آرابه سنك دیویرلدیکنی سکاده کوستریرز .
تهدیدیله ایلرولدیلر . سرایك برنجی حولیسنه کیره رك قپولری قپادیلر . وزرایی آتلرندن ایندیردیلر . یاقه لرندن طوته رق ، خصکی سلطان حمامنه یاقلاشمش اولان پادشاهك یانه کیده رك :

کیروب مقاطعات وخاص همایون قریه لرك کسرینه وخراب اولمسنه بادی اولدی .
بشنجی سبب بودرکه : مرحوم ومغفورله حضرتلری قولك (عسکرك) کمال قوتی وخزینه نك وفرتی کوروب زینت وشهرتی آرتدیروب ، وزرا دخی آنلره تابع اولوب ، بعده (والناس علی دین ملوکهم) مضمونیله عامل اولوب جمله عالم خلق زینت و شهرته دوشندی . کیده رك بر مرتبه یه واردی که منصب اهلنك محصولی وقول طائفه سنك وظیفه سی یالکز اتمك آقچه سنه یتیشمیوب ضروری تعدی وتجاوزه محتاج اولدیلر . تعدی وتجاوز ایله عالم خراب اولدی . هیچ بو دولت علیه ده (شهرت وزینت کبی ضرر ساری) بر بدعت یوقدر . رستم پاشا دامادی احمد پاشاکه (سکتوار) سفرنده دردنجی وزیر ایدی . صکره وزیر اعظم اولدی . ابتدا وزیر اولدیغنده اسباب احتشامدن آنجق ایکی کورکی وار

— عادت قدیمه‌یی اقرار ایله .

دیه باغریشدیلر. سلطان سلیم‌ده صدراعظمك اصراری اوزرینه:

— انعام وعلوفه‌کز بکا اجدادمدن انتقال ایدن عادت موجبنجه احسان اولندی .

دیدی . مقصدده حاصل اولدی . ایشته کوریلیورکه عسکر اطاعت وانضباطدن کلیاً محروم . بوایسه بر دولت ایچون هر زمان اك بیوك برمخاطره‌در .

اداره‌سزلك یوزندن دولتك اك شانلی ، اك عظمتلی زماننده اوغرادیغمز شو رذالتلردن عبرت آلمالیدر .

سلیم ثانی علمایه دخی جلوس عطیه‌سی احسانی ایجاد ایده‌رك خزینه‌یی بوشالتمش وبوآره (سپاهی) و (علوفه‌جیان) دخی بخشش ایسته‌مکه قالقیشه‌وق وزرانك یوللرینی بکلیوب طاشه طوتمشلرسه‌ده (صوقوللو محمد پاشا) آغالرینی عزل و اوك آیاق اولانلرینی اعدام ایله‌مشدر .

تاریخ دییورکه :

ایدی . لکن درت بش یوز عبد مشتراسی (کوله) و آ کا کوره جبه‌خانه‌سی وار ایدی . سائر وزرا دخی بومنوال اوزره قپولری (ممیتی عسکر وخلق) مکمل اولوب هر بری چفتلکلرنده یوز قطار قاطیر ویوز قطار دوه بسلرلردی. بر ره سفر اولنسه فرمان کلدکده بر آت وبر دوه اشترا ایلیوب اوچنجی کون بر وجه استعجال مأمور اولدیغی یره توجه ایدوب قپو دوزمکه احتیاجی اولماز ایدی . شیمدی ایسه عسکری و اهل مناصب وغیری عائده‌لرینی اوله وباغلره وکوشکاره وسمورملوطه‌لره و زینته ویریرلر . سفر لازم کلسه ایکی خدمتکار ایله چیقمغه قادر اوله‌مازلر . شهرت آفتدر دیمشلر. فی‌الحقیقه عظیم آفتدر .

[قوچی بك رساله‌سی]

خزینه‌نك آچیغنی ولایتلردن و سفرای اجنبیه طرفلرندن تقدیم اولنان جلوس هدیه‌لری ایله ساقیز ضبطنه کیدن (پیاله) و (اردل) ده پك چوق موفقیات قازانان (پرتو) پاشالرك کتیرمش اولدقلری غنایم حربیه قپاتمشدر . [*]

ساقیز آطه‌سنك فتحی ۹۷۳ سنه‌سی صوكلرینه یعنی سلطان سلیمانك (سکتوار) فتحنه عزیمتی اثناسنه مصادفدر . قپودان دریا (پیاله پاشا) یتمش پاره چکدیری ایله آق دکزه چیقمش وجزیره‌نك

[*] سلطان سلیمان قانونی زماننده دخی خزینه‌ده آچیق کورلمشیدی . مرحوم مشارالیه (سکتوار) سفرینه عزیمتنده سرایده بولنان آلتون وکوموش اوانیدن برقسمنی ضربخانه‌یه یوللایوب سکه ضرب ایتدیرمشدر. (نعیما) تاریخیله (عین علی افندی) رساله‌سنده کورلدیکی اوزره اوسنه واردات دولت ۱۸۳ ملیون ۰۸۸,۰۰۰ ومصارف ۱۸۹,٦٥۷,۰۰۰ آقچه اولمغله آلتی بچق ملیون آقچه آچیق قالمشدر . صوقوللو محمد پاشانك وفاتندن صکره اسرافاتك تزایدی حسبیله بیك تاریخلرنده خزینه‌نك آچیغی یتمش ملیون آقچه‌یه بالغ اولمشدر .

۱۰۷ — فائده

القاب — عنوان

امیر : ییلدیرم بایزیدك بیوك شهزاده‌سی (چلبی سلیمان) بکك سکه‌لرنده بو عنوان واردر . باشقه عثمانلی سکه‌لرنده یوقدر .

خان : (چلبی سلطان محمد) زماننده (سلطان احمد ثالث) عصرینه قدر پادشاهلرمزك یالکز پدرلری نامنه علاوةً استعمال ایدلمشدر . مسکوکاته (خان) و (سلطان) عنوانلرینی وضع ایتدیرن چلبی سلطان محمددر .

خادم الحرمین الشریفین : سلطان سلیم (حلب) ی فتح ایتدیکی هفته‌نك جمعه نمازینی (ملك ظاهر) جامعنده ادا ایتمش ایدی . خطیب ، خطبه‌ده

قارشیسنده کائن (چشمه) اوکنده دمیرله‌مش ایدی. اوزمانلر جزیره‌ده اون ایکی وندیك بکی حکم ایدییوردی. دونانمانك ورودینی کورنجه هدیه‌لر احضار ایدوب قایقلرله یوللادیلر. (پیاله‌پاشا) : عثمانلی قپودان دریاسنه عرض حرمت بکلرك وظیفه‌سیدر آدم یوللامق حقارتدر. دیه‌رك رد ایلدی. بونك اوزرینه بکلر قورقولرندن کندیلری قایقلره بینه‌رك دونانمایه کلدیلر. پاشا جمله‌سنی اخذ وتوقیف وجزیره‌یی بوصورتله قولایجه تسخیر ایده‌رك درونته کافی عسکر و دزدار ومستحفظ تعیین ایلدی. بعده بکلری صالیویروب آنلرده اوروپایه کیتدیلر. خبر ظفر قانونی‌یه ایریشه‌مدی. سلطان سلیم ثانی‌یه نصیب اولدی. پادشاه، (پیاله پاشا) یی استانبوله عودتنده وزارتله ارکان دولت میانه ادخال ایتدی.

نمچه مصالحه‌سی — (سکتوار) فتحندن صکره وزیر ثانی (پرتو) پاشانك (جیولا) یی ضبط ایله (اردل) ویووده‌سی امدادینه کوندریلن

(مالك الحرمین الشریفین) دیه نامنی یاد ایدر ایمز درحال یرندن قالقه‌رق: (حرمینك مالکی اولمق نه‌ده حدمدر. بن حرمینك خدمتکاری اولمقله افتخار ایدرم) دییه‌رك بیوك براثر تواضع کوسترمشیدی. بوعنوان ابتدا (حله) شهرنده کسیلان سکه‌لره ضرب اولنمشدر.

سلطان : سلطان (اورخان) ایله سلطان (مراد اول) و (ییلدیرم بایزید) زمانلرنده کسیلان آقچه‌لره عنوان قونولمامش ایدی. چلبی سلطان محمد ایلك دفعه اوله‌رق سکه‌لرینه سلطان عنوانی یازدیرمشدر. الده بولنان بعض سکه‌لرده (سلطان بن سلطان) وصوك سنه‌لرده دخی (السلطان ابن السلطان) یازیلیدر. سلطان سلیم اولك (٩٢٣) ده (مصر) ده کسدیردیکی سکه‌لر اوزرنده‌ده (سلطان) عنوانی مندرجدر. حتی بوآلتونلره (سلطانی) دینیردی.

تاتارلرك نیچه داخلنده تخریباتده بولنمسی و اسباب سائره اوزرینه ایمپراطور (ماقسیمیلیەن) طرفندن درسعادته اوچ ایلچی كوندریله‌رك یدی آی امتداد ایدن مدت مكالمه‌ده اون درت دفعه بالاجتماع سكز سنه مدتله برمعاهدۀ صلحیه عقد ایدلدی . بومعاهدۀ صلحیه یكرمی بش ماده‌یی محتوی ایدی (۹۷۵) . [*]

[*] صلح مكالمه‌سی ضمننده (ماقسیمیلیەن) طرفندن اوچ ایلچی كوندریلوب بونلر باب‌عالی نزدنده مظهر حسن قبول اولمق ایچون صدر اعظمه (٤۰۰۰) دوقه ایله درت‌كوموش قوپه وبرساعت ومعاهدۀ قدیمه موجبنجه بشقه‌جه سنوی ایكی بیك دوقه و (هدیۀ مفتخره) دیو خاكپای شاهانه‌یه اوتوز بیك دوقه ایله اوتوز عدد یالدیزلی قوپه و اوچ عدد ساعت تقدیمنه مأمور اولدقلری مثللو كذلك سنوی اولمق اوزره وزیر ثانی‌یه ایكی بیك دوقه ، ایكی عدد یالدیزلی قوپه و بر ساعت و وزیر ثالثه بیك دوقه وایكی كموش قوپه ودیگر اوچ وزیره بیكر دوقه ایفاسی ودیوان همایون ترجمانی اولی ابراهیم پاشایه بش یوز وثانیسنه اوچ یوز دوقه اعطاسی خصوصلرینه مأذون اولدقلرندن ایلچیلر اول وجهله ایفای مأموریتله شرف ملاقات سنیه‌یه نائل اولدیلر .

سلطان البرین و خاقان البحرین السلطان ابن السلطان : بوعنوان ابتدا (بایزید ثانی) دورنده كسیان آلتون سكه‌لره درج ایدلمشدر .

شاه و شهنشاه : یاوز سلطان سلیمك ایرانه غلبه‌سی اوزرینه بوعنوانلر، سائر القاب شاهانه‌یه ضمیمه ایدلمشدر . سلطان (سلیمان قانونی) ایله (سلیم ثانی) یه وسلطان (مراد خان) ثالثه منسوب سكه‌لرده (شاه) عنوانی واردر . سلطان سلیم اولك آلتونلری اوزرنده (شاه) كلمه‌سنك بولنمسندن طولایی او وقتلر ایرانده‌كی ممالك عثمانیه ایله (عربستان) و (مصر) ده بوآلتونلره (شاهی) دینیردی . (۱۰۰۰) تاریخنه یقین زمانلره قدر آقچه‌لره مخصوص اولمق اوزره دخی (شاهی) نامی قوللانیلیردی .

ضارب النضر صاحب العز والنصر فی البرین والبحرین: (۸۵۵)سنه‌سندن (۱۱۷۱) سنه‌سنه قدر باصیلان بعض سكه‌لرك اوزرنده یازیلیدر .

٩٧٦ ده ایران ولهستان ایله تجدید معاهده ایدلدی. ایرتسی سنه آوستریا ایلچیلری سنوی ویرکو اولان اوتوزبیك دوقه ایله وزرایه مخصوص هدایایی کتیردیلر. بوسنه استانبولده بیوك بر یانغین ظهور ایدەرك اوتوز بیك قدر خانه یاندی. ایران شاهنك وفاتی حسبیله حدوده عسکر یوللاندی.

(صوقوللو محمد پاشا) (وولغا) نهریله (دون) نهری آرەسنده برقنال حفری تصورنده بولنەرق‌حتی (کفه) سنجاغی بکی (قاسم)بکی برچوق عسکرله مأمور ایتمش ایسەده روسلرك حیلەکارانه مداخلەسی وقریم خانی (دولت کرای) ك عسکری اغواسیله موفق اولەمامش وعربستانده چیقان غائله ایسه بتون بتون مانع اولمشدر.

یمن فتحی — ٩٤٥ تاریخنده (خادم سلیمان پاشا) هند سفرینه عزیمتنده یمن ساحلنده کائن (زید) و (عدن) موقعلرینی ضبط ایلەمشدر. (٩٥١) سنەسندەده (ویسی پاشا) نامنده بربکلر بکی یمن

ملك اعظم: یالکز فاتح سلطان (محمد) ك عبارەلری روجه اولەرق ضرب ایتدیردیکی سکەلر اوزرنده مندرجدر.

ملك الدولة العثمانیه والمستند بتوفیقات الربانیه: سلطان (عبدالعزیز) خانك بعض مدالیەلریله شیمدیکی امتیاز مدالیەلری اوزرنده و آرمهٔ عثمانینك مرکزنده منقوشدر. [تقویم مسکوکات عثمانیه]

---

١٠٨ — فائده

سلطان سلیمان قانونی و فرانسه قرالی ایکنجی هانری

١٥٤٤ سنهٔ میلادیده (یعنی ٩٥٠ و ٩٥١ سنەلری) فرانسەنك (قره‌پی) شهرنده فرانسه قرالی برنجی فرانسوا ایله آلمانیا ایمپراطوری (شارل‌کن)

زیدی امامی (شرف‌الدین) ك ایکی اوغلی آره‌سنده‌کی خصومتدن استفاده ایده‌رك (تعز) قصبه‌سنی اله کچیرمشیدی. (ویسی پاشا) عسکره کوستردیکی شدتك قربانی اولمش، چرکس (اوزتیمور پاشا) هم (ویسی پاشا) نك انتقامنی هم‌ده (صنعا) یی آلمشدر. (ویسی پاشا) نك یرینه تعیین ایدیلن بکلربکی (فرهاد پاشا) (عدن) اختلالنی باصدیرمش و (جبال) ایله (تهامه) یی مظهر آسایش ایده‌رك استانبوله عودتی امر ایدلمسی اوزرینه یمنی (اوزتیمور) پاشایه تودیع ایتمش، مشارالیه یمنده دعوای امامت ایدن امیر (مطهر) ایله قبیله‌سنك ازالهٔ وجودلری ایچون استانبوله مراجعت ایتمکله (نشار مصطفی پاشا) قوماندسیله مصر والیسی (داود) پاشا طرفندن کندیسنه عسکر کوندرلمش، امیر مطهری (تلا) قلعه‌سنده محاصره ایتمش ایسه‌ده (مصطفی پاشا) مأذونیتندن بالاستفاده مطهری سنجاق بکی عنوانیله حکومتنده ابقا ایده‌رك برات دخی ویرمش ایدی. (اوزتیمور پاشا) یمنده یدی سنه ظرفنده یدی قلعه آله‌رق بالآخره

آره‌سنده عقد ایدیلن مصالحه، فرانسه اتفاقنك صاغلاملغی حقنده سلیمان قانونی یه ایچه شبهه ویرمش، حتی مشارالیه اوچ سنه صکره استانبولده (شارل کن) ایله بر معاهده بیله عقد ایله‌مش ایدی. بو معاهده عادتا بش سنه‌لك برمتارکه اولوب (حال حاضر) ك محافظه‌سی یعنی حدود طرفینك عین حالده قالمه سی شرطیله آوستریانك سنوی اوتوز بیك دوقه آلتونی ویرمه‌سی مشروط ایدی. آوستریا بو خراجدن، بوذلت مجبوریه‌دن بریچق عصر صکره (قارلوفچه معاهده‌سی زماننده) قورتولدی. مع هذا بومتارکه مدتندن اول بوزولدی. فرانسه قرالی ایکنجی هانری ترکلر ایله اولان مناسباتنده دها زیاده ثبات وتمامیت کوستره‌رك پدرینك عقدینه چالیشدیغی بومتارکه‌یی منع ایتمك ایسته‌مش وآدملرندن (دارامون d'Aramon) ی سلطان سلیمانك ایران سفرنده مشارالیهك یاننده بولنمق اوزره یوللامش ایدی که مقصدی فرانسه‌نك غائب ایتدیکی نفوذی اعادةً اکتساب ایتمك ایدی.

ادارهٔ ولایتی (نشار مصطفی پاشا) یه ترك ایله درسعادته کلمش و بورادن دخی (سودان) فتحنه مأمور اوله‌رق (غوبی) یه و (سودان) ایچریلرینه قدر یوریه‌رك النهایت (دواروا) ده وفات ایله‌مشدر .

یمنه والی اولان (محمود پاشا) (تعز) ی مقر حکومت و بواثناده (حاب) قلعه‌سنی محاصره ایده‌رك صاحبی (نظاری) عائله‌سی رئیسنی حیله ایله قتل ایله‌مکله یمنجه بتون خشنودسزلق آرتمش و براز صکره امام (مطهر) تشویقیله بر اختلال عمومی ظهور ایده‌رك امام (صنعا) یی ضبط و کندیسنی امیرالمؤمنین اعلان ایده‌رك نامنه خطبه قرائت ایتدیرمش (٩٥٧) ، بو وقوعاتی متعاقب (تعز، حاب، عدن) دخی الدن چیقمش و یمنده عثمانلی اداره‌سنده (زید) دن باشقه محل قالمامشیدی.

والحاصل مصر والیسی (سنان) پاشا یمنه مأمور ایدیله‌رك اولجه یمنه کیتمش اولان مشهور اوز تیمور زاده (عثمان پاشا) (تعز) ی ضبط ایله (٩٧٦) ده (سنان پاشا) دخی (ینبع ، مکه ، جازان) طریقیله

آوروپاده موازنهٔ سیاسیه‌سنك محافظه‌سی ایچون (انکلتره) یه کووه‌نیلمك جائز اوله‌میوردی. چونکه قرال یدنجی (هانری) اولمش و یرینه برچوجق جالس تخت اولمش ایدی. شارل کن (١٥٤٧) ده یعنی (٩٥٤) سنهٔ هجریه‌ده (مولبرغ) ده آلمانیا پروتستانلرینی مضمحل ایتمش و (جنوه) ده ظهور ایدن بر اختلال ایله برابر (پاپا اوچنجی پول) ك اوغلی (پیه‌ر لوئیجی) نك (پارم) دوقه‌سنی قتل ایتمه‌سی اوزرینه ایتالیا حقنده‌کی امال استیلاجویانه‌سی میدانه چیقمش ایدی. اوچنجی (پول) پك زیاده مکدر بولندیغی جهتله عثمانلیلری ایتالیایه دعوت ایده‌جکنی سویله‌مش ایدی. بو آرالق (ناپولی) ده بر اختلال چیقدی. فقط سلطان سلیمان آسیاده ایدی . خیرالدین پاشا دخی ارتحال ایله‌مشیدی. ایکنجی هانری، خیرالدینك خیرالخلفی (طورغود) ایله خفیاً مذاکره ایده‌رك اسپانیا ولی عهدی (ایکنجی فلیپ) ی آشیرمق ایچون تعلیمات مقتضیه ویردی. (طورغود) ك فرانسه خدمتنه کیردیکی و (مارسیلیا) لیماننك آنك ایچون مهمات و ذخائر ده‌پوسی اتخاذ قیلندیغی

یوریدی و (عدن) ی محـاصره ایچون بحر احمر فیلوسنی یوللادی. کندیسی دخی (قاهریه) یی آلوب (عثمان پاشا)یی عزل ایله‌دی. (سنان پاشا) (تعز) ده ایکن (عدن) ك تکرار ضبطی خبرینی آلمغله (صنعا)اوزرینه کیده‌رك (٩٧٧) ده تسخیر ایتدی. بعده (قولان) و (شیبان) قلعه‌لرینی اله کچیردی. (کوکبان) ی محاصره ایتدی. بو اثناده (امام مطهر) بر اختلال عمومی دها چیقاره‌رق (صنعا)یی تکرار آلدی. فقط (سنان پاشا) (کوکبان) محافظی (محمد بن شمس الدین) ایله اویوشه‌رق مومی الیهی سنوی آلتی یوز بیك آقچه ایله (کوکبان) سنجاغنه مأمور ایدنجه (امام مطهر) دخی صلحه یناشه‌رق بتون یمن قطعه‌سنده نام شاهانه‌یه خطبه قرائتی، سکه ضربی و دولتك مالك اولدیغی یرلرك ترکی شرطیله عقد مصالحه‌ایتدی. (٩٧٨) ده بکلربکی (بهرام پاشا) دخی (حاب) قلعه‌سنی آله‌رق یمن کاملاً عثمانلی اداره‌سنه کچدی.

قبریس سفری — آوستریا مصالحه‌سی و یمن ایشـلرینك ختامه

روایتلری شـایع اولدی. (شارل کن) تونسـده (آفریقا) و (موناستیر) موقعلرینی آلدیغندن طورغود بالمقابله مالطه شوالیه‌لرینه تابع اولان (طرابلس غرب) ی آلدی، سجلیایی تخریب ایتدی. فقط مالطه‌ده موفق اوله‌مادی. ینه بوسنه (ایکنجی هانری) ایتالیا محاربه‌سنه باشلادی.

(طورغود) ك مشهور (آندره‌آ دوریا) یی (ناپولی) صولرنده مغلوب ایتدکدن صکره فرانسـه آمیرالی (پولین دولاغارد) ایله برلشـه‌رك جنویزلیلر النده بولنان (قورسیقا) آطه‌سنك بتون مواقع بحریه‌سنی ضبط ایتدیکی معلومدر. بو وقعه‌لردن صـکره اسـپانیا ولی عهدینك، اون ایکنجی (لوئی) نك قاریسی اولوب فرانسه قرالیچه‌لغنده بولنمش اولان (ماری دانغلتر) ایله ازدواجی مسئله‌سنده فرانسه، عثمانلیلرك معاونتنه محتاج قالمشدر. سلطان سلیمان ایکنجی ایران سفرنده بولنیوردی. بو جهتله فرانسـه حکومتی (قودیناق Codignac) نامنده بر سفیر یوللایوب عثمانلی عسـکرینك اوروپا قطعه‌سـنده بولنمسی حقنده

ایریشمه‌سی ایله برابر (سلطان سلیم) ك تا کوتاهیه والیلکی اثناسنده مقربی اولوب یهودی ایکن نصرانی اولمش وصکره‌دن برعلاقه سببیله ینه دین قدیمنه عودت ایله‌مش اولان (ژوزف نصی) نامنده برندیمك ‌لقا آتی دولتی وندیکلیلرالنده بولنان (قبریس) ك فتحنه سوق ایلدی. حتی سلیم ثانی کونك برنده (ژوزف نصی) یه:

— بنم مرادم اولور ایسه سن‌ده (قبریس) قرالی اولورسك، دیمش، مرقوم‌ده بر (قبریس آرمه‌سیله، قبریس قرالی ژوزف) عباره‌سنی حاوی بر لوحه یاپدیره‌رق اوینه آصمش ایدی. تصادفه باقك‌که بوآرالق (وندیك) ترسانه‌سنده‌ده بیوك برحریق ظهورایده‌رك وقعه (ژوزف نصی) نك مهارت خفیه‌سنه اسناد اولندی. بونك اوزرینه ظرف دولتدن (وندیك) جمهوریتی رئیسنه دیوان همایون ترجمانی وقوباد چاوش نامنده بری یوللانیله‌رق (دالماچیا) طرفندن

(آماسیه) ده برمعاهده امضا ایتدیردی. آوستریا ایمپراطوری (فردیناند) ك شهر مذکوره اعزام ایتدیکی (وه‌رانتی‌یوس Vérantius) (زای Zay) و عالم شهیر (Busbecq بوسبك) دن مرکب هیئت سفارت ایسه آنجق بر متارکه‌یه نائل اوله‌بیلدیلر. بو متارکه‌ده (شارل کن) ایله متفقلری داخل دکل ایدی. ایکنجی هانری (طورغود)ی ناپولی قراللغی علیهنه صالدیرتمق ایسته‌دی ایسه‌ده (طورغود) میعادنده یتیشه‌مه‌دی. بونك اوزرینه فرانسزلر (قورسیقا) ده‌کی (قورت) موقعنی غائب ایتدیلر.

ایکنجی هانری سلیمان قانونی‌یه یازدیغی نامه‌لرده (محب اعز واخصم) ترکیبنی قوللانیردی. حتی ٩٦١، ٩٦٢ تاریخلرنده یازدیغی برنامه‌ده ایتالیا، ناپولی، سجلیا، اسپانیا وفلاندر اهالیسنك وهندلیلرك آغیر ویرکولرله تکالیف ومظالم عسکریه آلتنده قاله‌رق عصیانه مهیا اولدقلری جهتله بورالری قولایلقله ضبط ایدیله‌بیله‌جکنی وایمپراطور (فردیناند) ایلچیلرینك تکلیفات جعلیه وریاکارانه‌سنه آلدیرالمسنی بیلدیرمشیدی. تاریخ مذکورده (پیاله) پاشا قوماندانسنده

حدودك تخطی، (سوریه) ساحلیله اسلام تاجر و حاجیلرینه تعرض ایدلدیکی ، دکز حیدودلرینك (قبریس) ه التجا ایتدکاری بهانه‌لریله (قبریس) ك ترکی دوام صلح ایچون شرط قوشولدی . تکلیف واقع جمهوریتجه رد ایدیلنجه اعلان حرب ایدلدی . (لالا مصطفی پاشا) قره‌یه چیقاریله‌جق عسکره باشبوغ ، (پیاله پاشا) دونانمایه برنجی و(مؤذن علی زاده) ایکنجی‌قوماندان تعیین ایدیله‌رك معیتلرینه‌آناطولی بکلربکی (اسکندر)، (ذوالقدر) و(سیواس) سنجاق بکلربکاری(حسن و بهرام) پاشالرله دیکر یدی سنجاق بکی‌ده ویرلدی . اول امرده (مراد رئیس) قومانداسیله ٢٥ ، ثانیاً (پیاله پاشا) قومانداسیله ٦٥ و (علی زاده) قومانداسیله ٥٥ کمی ایله حرکت ایتدی . بونلره ٤٠ عدد نقلیه ترفیق ایدلمشیدی . والحاصل آق‌دکزه ٣٦٠ پاره سفینه چیقدی . بوقوهٔ کلیه (قبریس) ه وارنجه (لیمسون) اسکله‌سنه عسکر

بولنان دونانمای همایون ایتالیانك (طوسقانه) صولرنده کورینه‌رك (پیوم بی‌نو Piombino) موقعنه هجوم ایتدی . بعده مشارالیه پاشا فرانسه دونانماسیله برلشه‌رك (قورسیقا) ده‌کی (قالوی) شهری محاصره‌سنه یاردیم و (باستیا) موقعنده‌کی نمایش بحری‌یه اشتراك ایلدی .

(شارل کن) ك موقعی کسب وخامت ایتمش ایدی . ایکنجی هانری ایله (ووچل) ده امضا ایتدیکی متارکه ایمپراطورلقدن استعفاسی مقدمه‌سی ایدی . بو مناسبتله ایمپراطور (فردیناند) ه عثمانلیلرله بهمه‌حال عقد مصالحه ایلمسنی توصیه ایتدی .

(ووچل) متارکه‌سنه سلطان سلیمان ایی کوزله باقادی . بونك اوزرینه ایکنجی هانری برنامه یازه‌رق (شارل کن) ك استعفایه مجبور قاله‌جغنی واوغلی ذوق وصفایه مبتلا اولمقله برابر محارب دخی اولمدیغی جهتله بعدما بونکله اوغراشیله‌جغنی بیلدیردی . دیکر طرفدن‌ده سفیری (قودینیاق) واسطه‌سیله آوستریا ایله عقد مصالحه ایدلمه‌سی اسبابنی احضار ایلدی .

دوكولوب (لفتاری) قلعه‌سی آلندی . بعده (لفقوشه) ضبط اولنه‌رق (ونديك) عسكریله اهالیدن یكرمی بیك كشی تلف اولدی . وقیشك تقربی حسبیله جزیره‌نك كاملاً فتحی ایلك بهاره ترك ایدیله‌رك ایلك بهارك ورودنده (ماغوسه) قلعه‌سی بر سنه محاصره‌دن صكره آلندی [*] . بوحربده عثمانلیلر اللی‌بیك عسكر غائب ایتمشلردر .

[*] ایكندی وقتی (ماغوسه) مدافعی (براقادینو) البسهٔ مخصوصه‌سنی لابس اوله‌رق رفقاسی اولان رؤسا وبرطاقم ضابطان وقرق نفرعسكردن مركب برمعیتله اسب سوار اوله‌رق والنده آل برشمسیه طوتاراولدیغی حالده اردوكاهه مواصلتنده لالا مصطفی‌پاشا طرفندن صانكه نازكانه قبول‌ایله بونلرله محاصره‌نك وقوعاتنه دائر برآز صحبتدن صوكره تسلیم مقاوله نامه‌سی موجبنجه كریده (ماغوسه)ده‌كی عسكری نقل‌ایده‌جك‌اولان عثمانلی كمیلرینك سالماً عودتلرینه دائر نه‌كبی تأمینات ویره‌جكارینی بالسؤال بوكا دائر مقاوله‌ده بر قید اولمدیغی جوابنه مقابل: اولیه‌ایسه رؤسادن (آنطوان كرینی) نك رهن‌اوله‌رق براقیلمسی تكلیف اولنمسیله (براقادینو) اولكی جوابنی بر طور درشت ایله تكرار ایلمسی اوزرینه پاشاده حقارتله بالمقابله حجاج مسلمیندن اللی كشینك طرفلرندن ذبح ایدلدكلری بیانیله بونلری اتهام ایدوب براقادینو ایله برابرنده بولنان رؤسادن اوچنی همان باغلاتدیروب چادردن طیشاری‌یه چكدرك رؤسایی اعدام وقوماندان براقادینونك بورنی قولاقلرینی كسدیروب قلعه‌نك منهدم اولان برجنی تعمیر ایچون اون كوفه ایله طوپراق طاشیتدیردقدن صكره درلو اشكنجه ایله دیری دیری دریسنی یوزدیره‌رك قتل ایلدی). نه وحشت ! (تاریخ سیاسی)

١٠٩ — فائده

(خرم) قادین افندی

براجنی تاریخ عمومیسندن مأخوذدر :

عهد سلیمان خان قانونیده بالخاصه برقادین تركیانك ادبار استقبالنی موجب اوله‌جق بیوك بررول اوینامشدر . تاتارلرك (قرمزی روسیه) داخلنده اجرا

قبریس فتحی اثناسنده (پیاله پاشا) (ردوس) صولرنده طولاشمش و (قلیچ علی پاشا) (تونس) ی اسپانیوللردن آلوب امیری طرد ایله‌مش اولدیغی کبی درت مالطه گمیسنی دخی طوتمش ایدی. (ماغوسه) محاصره‌سی اثناسنده دخی گمیلرمز قپودان (علی) و (قلیچ علی پاشا) قوماندالریله (کرید، سریغو «چوقه آطه‌سی»، زانطه، کفالونیه) ساحللرینه اوردیلر و (دالماچیا) ساحلنده (اولکون) ی ضبط ایده‌رك بر ایکی (وندیك) سفینهٔ حربیه‌سنی اله گچیردیلر.

مع هذا (٩٧٩) ده پاپا بشنجی (پی) نك ریاستی تحتنده اولوق و (اسپانیا، وندیك، مالطه) قوتلرندن مرکب بولنمق اوزره براتفاق مقدس عقد ایدلمش وبواتفاقه بالآخره (طوسقانه غران دوقه‌سی، جنویز، صاووا، مانطو، پارم، لوق، فه‌رار) حکومتلری دخی التحاق ایتمش ایدی.

ایتدکاری آقینلرك برنده (روغاتینو Rogatino) نامنده برپاپاسك قیزینی اسیر ایتمشلردی. بوقیز حرم سلطانی ایچون صاتون آلندی. احتمالکه کوزللکندن زیاده لطافت یال وبالی، حدت ذکاسی، طبع شوخانه‌سی ایله سرایده‌بولنان سائر قادینلری — برآز صکره — کولکه‌ده براقدی. بوقیزك نامی (خرم) یاخود روقسه‌لان (احتمالکه: روس دیمکدر) ایدی. سلطان سلیمانك، اردونك، اهالینك فوق‌العاده سودیکی برقادین اولوب شهزاده مصطفانك والده‌سی اولان برچرکس خصکی سلطان. خرمك نائل اولدیغی توجه نامأمولی صوك درجه‌ده قیصقاندی بویکی کوزده علیهنه قالقیشدی ایسه‌ده. ظفریاب انتقام اوله‌میوب مغلوب دوشدی.

١٥٥٣ سنهٔ میلادیه‌سنده وندیك جمهوریتنك درسعادت ایلچیسی اولان (برناردو ناواژه‌ری) شویله برحکایه نقل ایله‌مشدر:

برکون بوایکی قادین غوغایه طوتوشدیلر. چرکس، روس قیزینه:

— ای خائنه! ای صاتیلمش ات! سنمی بنمله رقابت ایده‌جکسك! دیدکدن صکره طرناقلریله یوزینی ییرتدی. بوآنده پادشاه‌ده روقسه‌لانی چاغیرتمش ایدی. روقسه‌لان کیتمیوب:

بو اتفاق مقدس عثمانلیلرك بدایت ظهورندن بری پاپالرك تشکیل ایتدکلری اتفاقلرك اون اوچنجیسی ایدی . (اسپانیا) ایله (وندیك) عثمانلیلر اوزرینه کیده‌جك بویوك دونانمانك قوماندانی تعیین خصوصنده مناقشاته کیره‌رك النهایه پاپا یکرمی ایکی یاشلرنده اولوب بربر و مغرب قورصانلری اوزرنده غلبات متعدده قازانمش اولان آوستریالی (دون ژوآن) Don Juan ی تکلیف ایده‌رك منازعه‌یی حل ایتدی . حربك نصف مصارفی اسپانیا و دیکر نصفنی‌ده پاپا ایله وندیك جمهوریتی اوده‌یه‌جك ایدی . بو اتفاق مقدسك عثمانلی دونانماسی اوزرینه سوردیکی قوت ۲۰۰ قادیرغه ، یوز سفینه ایله اللی بیك پیاده و درت بیك بش یوز بارکیردن مرکب اولوب قپودانلری میاننده وندیکلی (آغوستی‌نو بارباریغو) Agostino Barbarigo و مشهور (ژان آندره‌آ دوریا) Jean - Andréa Doria ، (قاردونا) Cardona

---

— بنم آرتق افندمك حضورینه چیقه‌جق یوزم قالمادی . بن صاتون آلنمش ات پارچه‌سی ایمشم . یوزم کوزم ییرتیق ، صاچلرم قوپوق . نظر همایونی رنجیده ایتمکدن قورقارم . جوابنی یوللادی . پادشاه اصرار ایدوب جلب ایتدی . روقسه‌لان کوز یاشلری دوکه‌رك ماجرایی نقل ایتدی . چرکس ، پادشاهك تکدیراتنه :

— بودها آز . او ، بوندن بترینه لایقدر . بو اسیر بتون حرم همایون ارکاننك حضورنده سرفرو ایتملرنی بیلمنه قویمش . جوابیله غضب سلطانی‌یی علیهنه چویردی . چرکسك سوزلری پادشاهی اودرجه حدتلندیردی‌که بردها یوزینه باقماز اولدی .

روقسه‌لان « خصکی سلطان » اولدی . وندیك سفیری بو مناسبتله حکومت متبوعه‌سنه یازدیغی کاغدده « ذات شاهانه اجدادینك خلاف عادتی اوله‌رق روقسه‌لانی تحت نکاحنه آلوب قادین افندی اتخاذ ایلدی . دیمشدر . مشارالیها یالکز سلطان سلیمانك مقربه‌سی دکل سوزی اك زیاده مسموع بر مشاوره‌سی‌ده

و(سانتاقروز) Santa-Cruz وارایدی. بونلردن وندیك اعیانی ایله اسپانیول ، ناپولی و روما اصیلزادکانی وایتالیا خاندان حکمداریسنه منسوب بالجمله پرنسلرله مالطه شوالیه‌لرندن مشهور Romegas (رومه‌غاس) دخی بولنیوردی .

له‌پانت یعنی (اینه‌بختی) کورفزنده بولنان عثمانلی دونانماسی ایسه یکی قپودان دریا (علی پاشا) قوماندا‌سنده اولوب قادیرغه و قالیون وسائره اوله‌رق اوچ یوز سفینه‌دن عبارت ایدی . جزایر بکلربکی (اولج علی پاشا) ، طرابلس غرب بکلربکی (جعفر پاشا) و خیرالدین پاشا زاده (حسن پاشا) ایله صالح رئیس زاده (محمد بك) ، اسکندریه بکلربکی ، قره‌مان بکی وعساکر بریه قوماندانی (پرتو پاشا) وسائره موجود ایدیلر . بو کمیلرده ایشه یارار آنجق ایکی بیك بش یوز یکیچری بولنوب متباقی یکرمی ایکی بیك کشی (موره)دن وسائر محللردن قالدیریلان محاربات بحریه‌یه یاراماز سپاهیلردن مرکب ایدی . بومنا-

---

اولمشدر . ١٥٤٨ ده (٩٤٠) ایران علیهنه آچیلان سفرك مروجه‌سی ایدی . بالآخره شاه (طهماسب) ك کوزده‌سی سلطان ایله شایان دقت مخابراتده بولنمش وشرایکی قادین طرفندن شرق اسلوب بیانی اوزره یکدیکره مدحیه‌لر یوللانمشدر .

روقسه‌لان ، جداً برایمپراطوریچه ایدی . اوروپاده هرکس قوت ونفوذینی اوکرنمش ایدی . پولونیا اعیانی برنجی (سیکیزموند) ك سفیری (اوپالنسکی) معرفتیله مشارالیهایه بروطنداشه یوللانیرجه‌سنه برتبریکنامه تقدیم ایله‌مشلردر . نشاط و نشئه‌سی آره‌سنده برحرص نامحدود ، خطر انکیز برفکر احتیال وبر روح انتقام پرورکیزلی طورودی . چرکسی طردایتدیکدن صکره مطروده‌نك اوغلی ولیعهد سلطنت شهزاده مصطفی علیهنه قالقیشدی . بعده وزیر اعظم ابراهیم پاشا علیهنه دونوب هرایکیسنی‌ده محو ایتدی . ابراهیم پاشانك قتلندن صکره امور حکومت بتون بتون النه کچمش ایدی . (شهزاده مصطفی ، ابراهیم پاشا وشهزاده بایزید ایله سلطان سلیم وقایعی کتابمزده مندرجدر)

سبتله عقد ایدیلن مجلس حربده (قلیج علی پاشا) عثمانلی قوتنك دشمن قوتیله چارپیشه‌جق درجه‌ده اولمدیغنی ایلری‌یه سوردیسه‌ده مؤذن زاده (علی پاشا) ایله (حسن پاشا) حرکات تعرضیه اجراسی خصوصنده اصرار کوستردیلر. فی‌الواقع هیئت متفقه دونانماسی پك زیاده قوتلی وماهر کمیجیلرله‌دومنجیلر، قپودانلرالنده بولنیوروحافظه‌لی وسپرلی اولدیغی کبی طائفه‌لرده قاسکه‌لر، زرهلرله مجهز اولوب غایتله مؤثر (آرکه‌بوز) لرله مسلح ایدیلر.

اینه‌بختی (له‌پانت) آچیقلرنده ابتدا ایدیلن محاربه‌نك بدایتنده عثمانلیلر احراز موفقیت ایدرکبی اولمشلرسه‌ده قپودان دریا (علی‌پاشا) شهید دوشمش وصباحدن آقشامه‌قدر دوام‌ایدن بوجنك‌خونریزانه‌ده ایکی یوز عثمانلی کمیسی مع ضابطان ضایع اوله‌رق یالکز (اولج علی)

١١٠ — فائده

تیمارلر واداره‌ٔ اراضی

تیمارلر اوچ نوع ایدی: برنجیسی واث کلیتلیسی (اشکنبجی تیماری) ایدی‌که متصرفلری (آلای بکی) بایراغی آلتنده حربه ویا سفره کیدرلردی. ایکنجیسی (مستحفظ تیماری) ایدی‌که حدودده بولنان جامعلر اماملغی وخطیبلکی ایله سرایلر خدمتکارانه مخصوص ایدی. حتی سرای پادشاهی‌یه سنوی اوتوز بیك سنبل صوغانی کتیرمك و (چاقیر)، (شاهین) دینیلن قوشلری تدارك وتقدیم ایتمك ودها بوکبی ایشلری کورمك ایچونده مخصوص تیارلر وارایدی. پادشاهلر امکدار سپاهیلردن بعضلرینه‌ده متصرف‌اولدقلری تیمارلری ملك اوله‌رق ویرمشلر ایدی‌که ورثه‌یه‌ده قالیر ایدی.

بو تیمار ویازعامت صاحبی وفات ایدوبده محلول قالدقده متوفانك حرب‌وضربه قادر اولادی وارایسه آکا ویریلیردی. اکر ولدی صبی ایسه ایفای خدمته

پاشا ابراز ایتدیکی مهــارت فوق‌العاده ایله کندی مقابلنده‌کی دشمن فرقه‌سنی مضمحل ایده‌رك کچه‌سنی صودن قورتارمشدر [١] .

[١] (اولج علی پاشا) نك مانوره‌سی حقنده (ارنست لاویس) و (آلفرد رامبو) نام ایکی فرانسز تاریخ شناسنك زیر اداره‌سنده تحریر ایدلمش اولان (تاریخ عمومی) ده تفصیلات آتیه ویریلیور :

(خرستیان دونانماسنك صاغ جناحنه قوماندا ایدن (دوریا) ماهرمانوره‌جی جلوه‌سیله (اولج علی)نك مروره ساحلنه طوغری تمایل ایده‌رك، کندیسنی بورده‌دن دوشوردیکنی بهانه ایده‌رك اوده او استقامته آقمش و فقط کندی فیلوسیله خرستیان هیئت محاربه‌سی آره‌سنی آچیق براقدیغنی کوره‌مه‌مش ایدی. اولج علی (دوریا) دن بك‌زیاده ماهر مانوره‌جی اولدیغندن برندبره کندی ایزی اوزرینه دونه‌رك متفقین مرکزینی آرقه‌دن چویرمش وآچیق مسافه‌یی طولدیرمغه کلن (قاردونا) نك قادیرغه‌لرینی محو ایده‌رك دوریایی آرقه‌دن باصدیروب مالطه قادیرغه‌لری‌ده‌داخل اولدیغی‌حالده صول‌جناحنی کاملاً باتیرمشدر. بوحربده مالطه‌لیلرك بیوك بایراغی آلنمش و علی پاشا خرستیانلرك مرکزده قازاندقلرینی کورنجه کورکاره طیانه‌رق اوچ قادیرغه ایله انکینه آچیلمشدر .

(بومحاربه خرستیانلره چوغه مال اولمشدر : ١٢ قادیرغه ایله (٧٥٠٠) کشی حرب‌ایده‌میه‌جك حاله کلمش، اون‌یدی وندیك قپودانی‌ایله مالطه‌لیلرك آلتمش شوالیه‌سی مقتول اولمشدر . ترکلرك اون بش قادیرغه‌سی غرق اولوب ١٧٧ قادیرغه‌لری ضبط‌ایدلمش ویکرمی‌اوتوز بیك کشی تلف‌اولدیغی کبی عثمانلیلر النده اسیر اولان اون ایکی اون بش بیك خرستیان کورکجی‌ده قورتارلمشدر .

قادر اولنجه‌یه قدر — جبه‌لو کوندرمك شرطیله — عهده‌سنه توجیه اولنور وبلاولد وفات ایدن تیمار ویازعامت صاحبنك دیرلکی جبه‌لولردن مستحق اولانه ویرلك‌اوزره بکلربکیلر تذکره اعطا ایدوب بعده درسعادتدن برات ایله تفویض اولنوردی . فقط محلول اولان مثلا اون بش بیك آقچه‌لك تیمار واوتوز قرق بیك آقچه‌لك زعامت ایسه ایجابنه کوره تیمارك اوچ بش بیکی و زعامتك یکرمی یکرمی بش بیکی مستحق اولان جبه‌لویه اعطا اولنوب اوست طرفی شایان مکافات کوریلن سائردیرلك ساحبلرینه (ترق) نامیله تقسیم اولنور وبویله ترقیلرله برسپاهینك تیماری یکرمی بیك آقچه‌یی تجاوز ایدرسه زعامت طانیلیردی .

متفقین بوغلبهٔ مشعشعه‌دن نصل استفاده ایتدیلر ؟ بعضلر یونانستانك حتی استانبولك ضبطنی بیله خلیا ایتدیلرسه‌ده قادیرغه‌لردن یك چوغی رخنه‌دار اولدیغندن (آیاماورا) و (قورفو) آطه‌لرینه کیتدیلر. بر فورطنه بوقوجه دونانمایی ایتالیا ساحللری اوزرنده طارمه‌طغان ایتدی . روماده ، وندیك‌ده دعالر اوقوندی، آیینلر اجرا ایدلدی . شعرلر یاپیلدی، هیکللر رکزی دوشونلدی. اینه‌بختی مظفریتی ایشته یالکز شونتیجه‌لری ویره‌بیلدی .

(اولج علی پاشا) درسعادته مواصلتنده غیرت واقعه‌سنه مکافاةً عهده‌سنه (قپودانپاشالق) توجیه اولنوب (اولج) مخلصی دخی (قلیج)ه تبدیل ایدلدی .

صوقوللو محمد پاشانك همتی — (لپانت) بوزغونلغی اوزرینه صدر اعظم (صوقوللو محمد پاشا) (قلیج علی پاشا) نك غیرتیله برقیش

بدایةً هریوز سنه‌ده برتحریر عمومی اجرا ایدیلیردی . فقط سلطان سلیم ثانی زماننده‌کی تحریردن صکره بویله بر معامله یاپیله‌مدیغندن ادارهٔ اراضی قاریشه‌رق اك صکره براتلرده یازیلی اولان آقچه‌لر برامر اعتباری اولمشیدی .

برسنجاق ویاایالتك اشکنجی زعما و ارباب تیماری سفره مأمور اولدقده هم محافظهٔ وطن وهم‌ده آرقداشلرینك دیرلکری امورینی تسویه ایلمك ایچون بونلردن اونده بری مملکتلرنده (قوروجی) نامیله قالیرلر ودیکرلری سرعسکرك معیتنه وصوللرنده (یوقلامه) اولنوب کرك دیرلك صاحبی وکرك جبه‌لولری آیری آیری دفتره یازیله‌رك فلان سپاهی ویافلان جبه‌لو (فلانجه پاشانك دفترلیسیدر) دینیلیر ایدی‌که سفرده اثبات وجود ایتمش دیمك‌ایدی . حدود بویلرنده قیشلامق ایجاب ایدنجه هرسنجاق سپاهیسی ایچلرندن بشر اونر آدم انتخاب ایدوب مملکتلرینه یوللارلر ایدی . بونلره (خرجلقجی) نامی ویریلیردی . بونلر مملکتلرینه کیدوب حدودده قالانلره تیمارلرندن خرجلق کتیریرلردی . [نتایج الوقوعات]

اثناسنده یوز اللی قادیرغه وسکز بیوك سفینه انشاسنه موفق اوله‌رق دهشتلی بردونانما وجوده کتیرمشدر . برکون علی پاشا :

— بوقیش یوز اللی کمی انشا اولنه‌بیلیر اما عجبا تیمور ومالزمهٔ سائره تدارك اولنه‌بیله‌جکمی ؟

دیینجه صدر مشارالیه :

— پاشا ، پاشا ، دولت علیه اودرجه ثروت وقدرته مالکدرکه لدی‌الحاجه کمی تیمورلرینی کموشدن، خلاطلرینی ایپکدن و یلکنلرینی اطلسدن یاپدیره‌بیلیر . دیمش و قبریسك فتحی اثناسنده درسعادتده موقوف اولان وندیك ایلچیسی «لپانت» مغلوبیتی‌اوزرینه دولتك مائل

۱۱۱ — فائده

شاه عباس

شاه عباس

شاه عباس (۹۹۵) سنه‌سنده پدری (خدابنده) نك یرینه جبراً ایران تختنه جالس اولمشدر . (حمزه میرزا) نك قتلنده ذی مدخل اولدیغی مظنوندر . هنوز یکرمی سکز یاشلرنده ایدی. حین جلوسنده برطرفدن عثمانلیلر و بر طرفدن دخی اوز بکلر خانی اولان (عبدالله) ایله اوغراشمغه مجبور اولدی . اوز بکلر (هرات) ی استیلا ایدوب شیعیلری قلیجدن کچیرمشلر و (خراسان) ایالتنی چیکنه‌یوب (مشهد) ی‌ده استیلا

صلح اولوب اولمدیغنی آکلامق ایچون آغیز آرادیغی اثناده دخی ینه مشارالیه پاشا، ایلچی یه :

— باشمزه کلن قضا اوزرینه غیرتمزك نه مرکزده اولدیغنی آکلامغه کلمش اولمالیسکز. سزك ضایعاتکزله بزمکی آره‌سنده فرق عظیم واردر. بز سزدن بر مملکت آله‌رق برقولکزی کسمش اولدق، سز ایسه دونانمه‌مزی اورمق ایله صقالمزی تراش ایتمکدن باشقه برشی یاپمش اولمادیکز. کسیلن قول ایسه بردها بیتمز، فقط تراش ایدلمش صقال اولکندن دها زیاده قوتلی بیتر.

دیه‌رك سفیرك چشم دقتنی برقات دها آچمشدر. فی‌الواقع قیشك ختامنی متعاقب حزیران آیی اثنالرنده (قلیچ علی پاشا) قوماندانسنده ایکی یوز اللی سفینهٔ حربیه اولدیغی حالده آق‌دکزه روان اوله‌رق

ایده‌رك اوراده نه‌قدر ایرانی وارسه جمله‌سنی‌ده قتل ایله‌مشلردی. عین قتل عام (نیشابور) (سبزوار) (اسفراین) وسائر شهرلرده اجرا ایدلمشدر.

شاه عباس ایرانك ایکی طرفله اوغراشه‌جق حالی اولمدیغنی بیلدیکی جهتله اول امرده عثمانلیلر ایله عقد مصالحه ایلدی. فقط عباس بودرلو بر مصالحه‌یه مدت‌مدیده سرفرو ایده‌جك آدم دکل ایدی. روی رضا کوستریشی اوزبکلری تمیزله‌مك، اختلالات داخلیه‌یی تسکین ایتمك وسوء استعمالاتی اورته‌دن قالدیرمق املنه مبتنی ایدی. بعد المصالحه (کیلان) (مازندران) و (بورستان) ی ارباب تغلب یدندن استرداد ایده‌رك (هرات) قربنده اوزبکلری مغلوب ایتدی و(خراسان) ایالتندن چیقاردی. ١٠٠٠ تاریخلرنده‌ده اوزبکلر خانی (عبد المؤمن) ایله چارپیشمق اوزره اولا (نیشابور) ه، بعده (دامغانه) یه کیروب (سبزوار) و(اسفراین)ی آلوب ینه (قزوین) ه دوندی. حتی اوزبکلر اراضیسنه دخی تجاوز ایده‌رك (بلخ) شهرینی آلدی. (قندهار) ك ضبطی اوزرینه بتون افغانستانه حاکم اولدی. اوزمانلر هندوستانده بولنان (هند شرق) نام انکلیز قومپانیاسنك یاردیمیله پورتکیزلرك الندن (هرمز) ی آلدی وانجی صیدیله

(چریغو) ده طوران متفقین دونانماسی یرندن قیمیلدایه‌میه‌جق حاله کتیرمشدر. بتون یاز (متون) و (ناوارین) لیمانلرنده بولندی. قیشین ینه استانبوله عودت ایتدی.

اتفاق مقدس، بودفعه دخی وندیکلیلری یالکز براقدی. بونك اوزرینه درسعادتده بولنان سفیری (آنطونیو باربارو) عقد مصالحه ایچون امر آله‌رق آتیده‌کی یدی ماده‌لك بر معاهدهٔ صلحیه‌یی امضالادی (۹۸۱):

۱ — دولت علیه‌نك قبریس سفری مصارفی اولان اوچ یوز بیك دوقه آلتونی وندیك جمهوریتی اوچ سنه‌ده اوده‌یه‌جك.

۲ — (صوبوتو) موقعی طوپلریله دولت علیه‌یه اعاده ایدیله‌جك.

مشهور اولان (بحرین) آطه‌لری قارشیسنده‌کی (غومبون) لیمانی اشغال ایده‌رك بوراسنی (بندر عباس) تسمیه ایلدی. ایلروده کوره‌جكمز وجهله ایکنجی ایران سفرنده (آذربایجان) (کرجستان) (شروان) وسائر قفقاس مواقعیله (بغداد) و (دیاربکر) ی ضبط و تسخیر ایلدیکی اثناده ایران دولتی (سند) نهرندن (فرات)ه قدر امتداد ایتمش وبرجهتدن قفقاس و بحرخزره طوقونه‌رق (جیحون) نهرینی تجاوز ایتمك اوزره بولنمشیدی. شاه (عباس) ایرانك بعد الاسلام اك بیوك حکمداریدر. معهذا اوروپا تاریخلرینك نقلیاتنه کوره مشارالیهه فکر تمدن و ترقی‌یی ویرن ایکی انکلیز اصیلزاده‌سیدر. ۱۵۹۷ ده یعنی ۹۹۷ تاریخنده (آنطونی Antony) و (روبرت شرله‌ی Robert Sherloy) نامدلرنده اولان بوایکی انکلیز برابرلرنده ۲٦ سواری‌اولدیغی حالده (قزوین)ده عباسه ملاقی اولدیلر. کندیسنه عرض خدمت‌ایتدیلر. بونلر عثمانلی یکیچریلرینه مقابل شاهك (غلامان شاه) نامیله تأسیس ایتدیکی پیاده نظام عسکرینه معلم اولدیلر. شاه عباس اوزمان ایرانك یکانه قوتی اولان زعما عساکرینی الده ایتمك تصورنده بولنیوردی. ایرانده شاهه مطیع اوله‌رق تشکیل ایدیلن ایلك اردو ایشته بواردودر. بوانکلیزلر ایران طوپجیلغنی تأسیس‌ایدوب آز زمان‌ایچنده بش یوز طوپ وآلتمش بیك «آلای‌بوزان» دینیلن فتیللی‌تفنك تدارك ایلدیلر.

۳ — زانطه‌نك تصرفندن طولایی دولت علیه‌یه ویرلمکده اولان سنوی بش یوز دوقه آلتونی بیك بش یوز دوقه‌یه ابلاغ اولنه‌جق.

٤ — سلطان سلیمان قانونی زماننده عقد اولنوب عهد شاهانه‌ده تجدید قیلنمش اولان معاهده‌یه طرف پادشاهیدن رعایت بیوریله‌جق.

٥ — وندیك جمهوریتنك قبریس ایچون ویرمکده اولدیغی سنوی سکز بیك دوقه بعدما ویرلمیه‌جك.

٦ — دولت علیه ایله وندیكك آرناوودلقده ودالماچیاده متصرف اولدقلری مواقع حدود قدیمه‌لرینه ارجاع ایدیله‌جك.

٧ — طرفین عاقدین تجاری اثنای محاربه‌ده ضبط ومصادره اولنان امتعه وسفینه‌لرندن طولایی تضمین اولنه‌جقلر.

مشهور مؤرخ هامر، تاریخنده دییورکه: (بو معاهده‌نك شرائطی

(شرله‌ی) شاه عباسی اوروپا پولتیقه‌سنده اماله ایتدی. حتی عثمانلیلر علیهنه بر اتفاق دولی وجوده کتیرمك مقصدیله شاهك آدملری (موسقوا) (ویانه) و (لوندره) ایله سائر اوروپا مراکز مهمه‌سنی طولاشدیلر. آره‌سی چوق کچمه‌دن سرای شاهی‌یه (موسقوا) دن، (فرانسه) دن، (هولاندا) دن، (اسپانیا) دن، (غران مغول) دن و (آلمانیا) ایمپراطورلغندن سفیرلر کلدی. ١٦٢٦ سنهٔ میلادیسنده انکلتره حکومتی طرفندن (دود مور قوتون Dodmore Cotton) نامنده بر ایلچی ورود ایلدی. عباس، داخل حکومتنده تجارت ایتمکه کلن اوروپا تاجرلرینه امتیازات مختلفه ویردی. کلیسا انشا ایتملرینه ودرونلرنده پاپاس بولندیرملرینه مساعده ایلدی. (اصفهان) ی پای تخت اتخاذ ایدوب کرجی خرستیان ارباب صنایعنك مهجری اولان (جلفه) واروشنی توسیع، بیوك جامعی تزیین ایتدیکی کبی (چهلستون) و (چارباغ) سرایلریله (زنده‌رود) کوپریسنی احیا ایلدی. (مازندران) ده (مرداب) دینیلن بطاقلقلر حسبیله اردو ایچون بیوك بر شوسه یاپدیروب (فرح آباد) ده سائر نامله قصرلر انشا ایتدیرمشدر.

شاه عباسك ظلم وشدتی‌ده وارایدی. بیوك اوغلی (صوفی میرزا) یی اعدام ایتدیکی کبی دیکر ایکی اوغلنك‌ده کوزلرینه میل چکدیرمشدر. فقط اولنجه‌یه قدر (صوفی میرزا) یی قتل ایتدیردیکنه ندامت ایله‌مشدر. نه‌یه یارار دکلمی؟

تدقیق ایدیله‌جك اولورسه اینه‌بختی محاربه‌سنی عثمانلیلرك قازاندیغی ظنی حاصل اولور .)

تونس فتحی — اسپانیا قرالی و (شارل‌کن) ك ولد معنویسی اولان (دون، ژووآن، دوتریش) قبریس فتحی اثناسنده (قلیچ علی) پاشانك آلدیغی تونس اوزرینه ظقسان کمی ایله کیدرك ضبط ایله‌مش و سابق امیر (مولی حسن) ك ایکنجی اوغلنی تونس حکمدارلغی وکالتنه تعیین ایتمش ایدی. (قلیچ علی پاشا) ٢٦٠ قادیرغه و اوتوز قالیون و (سنان پاشا) قوماندا‌سنده اوله‌رق قرق‌بیك کشی ایله حرکت ایده‌رك (تونس)ی و (حلق الواد) ی ضبط ایتدی. بومحاربه‌ده ایکی یوز طوپ، اوتوز اوچ بایراق آلندیغی کبی (مولی محمد) ایله برابر

---

١١٢ — فائده

التفات شاهانه — مأثر عبودیت

اوز تیمور عثمان پاشا ایران سفرندن (کفه) یه مواصلتله اورادن درسعادته عودتنده صورت مخصوصه‌ده استقبال‌اولنه‌رق عواطف جلیلهٔ ملوکانه‌یه مستغرق اولدی . مشارالیه بوغاز ایچنده کائن (یالی کوشك) نده سدهٔ سنیهٔ شهریاری‌یه جبهه‌سای رقیت اولدیغنده خلاف معتاد اوله‌رق :

— خوش کلدك عثمان ، اوطور .

دیه خطاب بیورملری اوزرینه عثمان پاشا زمین و دامن بوس اولوب‌ارادهٔ شاهانه‌یه منتظر اولدقده ینه :

— اوطور .

امرینه بناءً عثمان پاشا اوطوروب تکرار قالقمش و الحاصل اوچ دفعه ارادهٔ سنیه‌یه امتثالاً اوطوروب تعظیماً ینه قالقدقدن صکره دردنجی دفعه‌ده اوطوروب محاربه‌لرینی نقل ایلمسی فرمان بیورلمسی اوزرینه عثمان پاشا صوك

اسپانیول قوماندانلری و ایکی بیك نفر اسیر ایدیله‌رك تونس ایله اوراده‌کی کول آره‌سنده یکی انشا ایدلمش قلعه دخی تسخیر قیلندی (۹۸۲).

(ایوان) نامنده‌کی افلاق وویوه‌سی عصیان ایتمکله اوزرینه اردو سوق‌ایدیله‌رك اله کچیریلوب قتل ایدیلدی. وویوده‌لق (بغدان) وویوده‌سنك اوغلی (پترو) یه توجیه اولندی.

(اردل) وویوده‌سی (زاپولیا) وفات ایتمکله اوراجه انتخاب ایدیلن (باطوری)نك مأموریتی بابرات تصدیق وکندیسنه بایراق ایله چوماق کوندریلدی. آوستریا حکومتی ایله‌ده اولجه عقد ایدیلن معاهده‌نك انقضاسنه ایکی سنه قالمغله کلن ایلچیلریله سکز سنه دها تمدید قلندی.

سفرینی عرض وبیانه بدأ ایله (آراس) خانك مغلوبیتی ماده‌سنه کلدکده ذات شاهانه سوزینی کسه‌رك کندی باشنده‌کی توغی چیقاروب عثمان پاشانك باشنه طاقشدر. پاشای مشارالیه حکایه‌سنه دوام ایله (حمزه میرزا) نك مغلوبیتی وقعه‌سنك تعریفنده ینه خونکار سوزینی کسه‌رك:

— بونك ثمره‌سنی کوررسك.

بیوره‌رق کندی مرصع خنجرینی عثمان پاشانك بلنه طاقدیغی کبی متعاقباً (ایمان قولی) خانك بوزغونلغی کیفیتنك استماعنده دخی اولکندن دها اعلا برتوغ ایله پاشای مشارالیهك سرعبودیتنی تزیین بیورمشلردر. الحاصل عثمان پاشا (کفه) ده تاتارلرك محاصره‌سی تحتنده اوچ درت بیك عسکرله نه وجهله مقاومت ایلدیکی. وخانك نصل قتل واعدام اولندیغی تفصیلاتیله حکایه‌سنه ختام ویردکده سلطان مراد حضرتلری مبارك اللرینی قالدیروب برچوق دعادن صکره شرف واقع اولان اشارت سنیه اوزرینه عثمان پاشا دیکر براوطه‌یه آلنوب البسهٔ همایوندن کندوسنه برقات کسوهٔ فاخره اکساسیله‌ده تعطفات وعنایات مباهات آیات شهنشاهی‌یه غرق ایدلمش و اوچ هفته صکره ایران سفری سردارلغنك انضمامیله مسند صدارت عهدهٔ لیاقتنه توجیه بیورلمشدر.

[تاریخ سیاسی]

— ٣ —

سلیم ثانی (٩٨٢) سرای همایون درونندهکی حمامده ایاغی قایەرق مرمرلراوزرینه دوشمش وقضای مذکوردن خستەلنەرك اون برنجی کونی عزم بقا ایلەمشدر .

حین ارتحالنده اللی اوچ یاشارنده ایدی . سکز سنه بش آی سلطنت سورمشدر . کندیسی زمان حکمداریسنده امور دولتی همان (صوقوللو محمد پاشا) کبی بروزیر حکیمك ید فطانتنه ترك ایدەرك (شمس پاشا) ، (جلال بك) و شاعر شهیر (باقی) افندی مرحوم ایله بوغاز ایچنده جبوقلی وسلطانیه میسرەلرنده امرارایام نشاط ایلەمش و پاشانك همت حمیت مندانەسی سایەسنده حکومتك شان و شرفی وسطوت وشوکتی حسن محافظه ایدلمشدر .

---

١١٣ — فائده

عثمانلی تاریخلری نمونەلری — خبر عصیان میخال ویودهٔ افلاق

(افلاق) مملکتنده قویون و صغیر وعسل ونتك چوق اولوب ویودەلر تجدید اولندقجه استانبول تجاری و اغنیاسی آقچه ویروب واروب آقچەلرینه رعایادن قویون وعسل وروغن جمع ایدرلرایدی وزیاده مرابحهمقابلنده بواشیایی طلب ایتدکجه نیجه نزاع واقع اولوردی . حتی معاملەجیلر آقچه ایستیوب بکلره سب ولعن ایله جفا ایدرلر ایدی . مزبور (میخال) ك دارالامارەسی اولان (بکرش) ده درت بیکدن زیاده داینلری که اکثری یکیچریلر و اکابر قولی رباخوارلر ایدی . هرکون اوزرینه هجوم ایدوب سراینی طاشلایوب اللرینه کیرن اشیایی آلوب قپوسنده بولنان آدملری دوکرلر ایدی . .جفا واذیتلری مامولك

مع هذا عهد حکومتنده وقوعه کلن محارباتك هیچ برنده اثبات وجود ایتمیه‌رك اجدادینك اثرینه اتباع ایله‌مدیکی کبی عیش وصفایه انهما کیله‌ده شهرت قازانمشدر. صوقوللودن ماعدا عهد پدردن انتقال ایدن مفتی انام ابوالسعود، نشانجی محمد، قپودان دریا پیاله، قلیج علی کبی مهام شناسان زمانك دخی خدمات برکزیده‌سی سبقت ایله‌مشدر.

حمامده قایوب دوشمه‌سنی سکرینه ومرض موتنی سوی معده‌یه عطف ایدنلر واردر. (نتایج الوقوعات) نام تاریخ کزین روش ورفتارینی ییلدیرم بایزیدك بیوك اوغلی سلیمان چلبی‌یه شبیه اولدیغنی درمیان ایلیور.

(میخال) جانبه کار ایدوب برکون بونلری دعوت ونصیحت یوزندن برقاچ سوز ایله اظهار مروت ایلیوب:

— بنی قتل ایتسه‌کز مالکز ضایع اولور. کالك سوزیمه تابع اولوب افلاق مملکتی نواحیسنه تعیین اولنان آدملر ایله واروب تحصیل اولنان مالی کتورك وایچندن آقچه‌کزی آلك دیدکده نیجه تردد و عناددن صکره راضی اولورلر. لکن تحصیل ایدوب کتوردکاری مال جمله دیوننه وفا ایتمیوب مرابحه‌لری استرلر. حسابلری کورلمکه (یرکوکی) قاضیسنی دعوت ایدر. خسته بولنمغله نائبی (علی جان) افندی واریر. زیرا افلاقده اهل اسلام ایله بردعوی لازم کلسه یرکوکی قاضیلری واروب فصل ایتمکه مأمورلردر. علی جان حسابلرین کورر مثلا آلتمش یوك آقچه دعوی ایدن آدم تمسك ابراز ایدر. میخال، کرچك تمسك بنم اما بکا نه ویردك اجناس وبهاسیله بیان ایله دیدکده نیجه ابرام ونزاعدن صکره بیانه راضی اولور. مثلا نقد اون یوك آقچه برمرصع خنجر یکرمی یوك آقچه، بررخت بش یوك جمله آلتمش یوکه چیقار. ایمدی مسلمان ویردیکك اشیایی ربعی بهاسنه آل. بش یوکه ویردیکك شیئی بر یوکه آلی ویره‌یم دیه هزار نزاع ومجادله‌دن صکره آلتمش یوکی اوتوز یوکه راضی ایدر. وقاضی‌یه سجل وقیمت

اورته بویلو، یاصصی یغرنلی، قومرال صقاللی، صاریشین، آچیق آلنلی، کوك الا کوزلو، لکنت آمیز سوزلو ایدی. اوق آتمقده مهارت تامه‌سی وارایمش. صوقوللو محمد پاشا دامادیدر. والده‌سی (خرم) سلطان عن اصل روس اسیرلرندن ایدی. خرم سلطان عهد سلیمان قانونیده فوق‌العاده برنفوذه مالك اوله‌رق حرم همایونك امور دولته مداخله‌سی اساسنی قورمش واودورده ابراهیم و احمد پاشالرك اعدامنه سبب اولمشیدی. حتی سلطان سلیمك بیوك اوغلی سلطان مصطفایی دخی خفیاً قتل ایتدیرمکله مظنوندر.

خرم قادین افندی اوروپالیلرجه (روقسه‌لان) Roxelane نامیله معروفدر. (خرم) کلمه‌سنی‌ده کولیجی معناسنه اوله‌رق Rieuse دیه

ایتدیرر. کندی کاتبلرینه دخی یازدیرر. اون یوکدن آشاغی اولنلری بونلر جزئیدر دیه حسابه داخل ایتمز بووجهله دیونی آلتی بیك یوك آقچه‌یه ایندیرر. مزبور (علی جان) دن منقولدرکه: طشره چیقدم. اسکیدن آشنا برکافر یانمه کلوب:

— علی جان خواجه یکرمی بیلاق دوستمسین. بوساعت چیقوب ایکندی‌یه قالمه. (یرکوکی) ده بیله طورمیوب (روسجق) ه جان آته کور. ایش ایشدن کچدی دیوب کیتدی. واقعا شهرده (بکرش) خلاف عاده حرکت وبیکانه کفار کروهنك کوشه کوشه جمعیتلرین کوروب فی الحال قوچی‌یه (عربه) بنوب عاجلاً یرکوکی‌یه کلدکده قاضی‌یی آکاه ایدوب قالقنجه مکر اول ملاعین اول ساعت جمله داینلری وآنده بولنان مسلمانلری قتل عام ایدوب کرده ایله کلوب یرکوکی باصدیلر. غیری چاره اولمیوب شناور اولمغله یوزه‌رك طونه‌یی قارشویه کچدم. برآدم دخی کچدی، فقط ایکیمز خلاص اولوب عموماً یرکوکی‌ده اولان درت بیکدن زیاده اهل اسلامی ارکك و عورت اکثریسنی قتل ونیجه‌سنی اسیر ایدوب آتشه اوردیلر (۱۰۰۲ جماذی الاولی)

[نعیما — جلد اول]

ترجمه ایتمشلردر . دور سلیم ثانیده نظر دقته چارپان برحال دها کوریلیرکه اوده (دوراستیلا) مزك برنوع تردد ایچنده قالەرق موقت برمد وجزره کرفتار اولدیغنی اخطار ایلر . فاتحك زمان جلوسنده برآز زیادەجه میدانه چیقان یکیچریلرك جلوس بخششی ایستەمك سرکشلکلری سلیم ثانی جلوس کونلرنده بر قات دها سویەسنی یوکسلتمشدر .

١١٤ — فائده

ندیملر و مقربلرك سیئاتی

(١١ نجی عصر هجریده امور دولتده کوریلن تغیرات وسیئاتك تاریخچەسی اولمغله بوفائدەیه پك زیاده دقت لازمدر)

٩٨٢ تاریخنه کلنجه وزرای عظامده استقلال تام اوزره اولوب وزارت عظمی صدرنده اولانلرك امورینه برفرد مداخلەیه قادر دکلدی . عزل ونصب اللرنده اولوب پادشاه ایله بیننده اولان معاملاته کیمسه واقف دکل ایدی و برمصلحته مداخلەیه کیمسەنك زهرەسی یوق ایدی . تاریخ مزبوردن بری ندما وسائر مقربان حضور پادشاهیده حیز ورتبەلر بولوب (امور سلطنته مداخله ایدر اولدیلر) . وزیراعظم اوکلرنده نیجه نامعقول تکلیفات ایدر اولدیلر . وزیراعظملر بونلرك مرادلرینه مساعده ایتمزلرسه جملەسی یك دل ویك جهت اولەرق حضور همایونده فرصت بولدقجه حقلرنده نیجه افترالر ایدوب تحریك سلسلهٔ غضب پادشاهی ایتمکله بی کناه کمینی (قتل) وکمینی (نفی) وکمینك مال ومنالنی آلدیروب کلی حقارتلر ایتدیررلر . جملەدن بری مقدما ممالك عجم اوزرینه سردار تعیین اولنان (فرهاد پاشا) طریق غزا وجهادده کمربند اجتهاد اولوب یمن دولت علیەده بونجه خدمتلر وجوده کتوروب عرصهٔ مملکت عجمدن اون ایکی ایالت یری قبضهٔ تصرفه کتوروب ممالك پادشاهی یه الحاق ایتدکده شاه کمراه :

(الامان ای آصف عالی همم صاحبقران)

دیو طالب صلح وامان اولوب قرنداشی اوغلنی (حیدر میرزا) برنیجه تحف وهدایا

اون اوچنجی باب

اوچنجی سلطان مراد

— ١ —

٩٨٢ ده سریر سلطنته جالس اولمشدر. ٢٨ یاشلرنده ایدی. پدری سلیم ثانینك وفاتی خبرینی (مغنیسا) ده آلمش ودرحال سلحدار، چوقدار، رکابدار و خواجه‌لرینی استصحاب ایده‌رك (مدانیه) یه کلدی. اورادن دخی بر چکدیری‌یه بینه‌رك آقشام اوزری سرای همایونه داخل اولور اولماز برادرلری بش شهزاده‌نك قتلنی امر ایله‌دی. [*]

[*] امر بیعت تمام اولدقدن صکره موی الیه سلطان جنت مقامك نعشنی واول ایل پرویل‌ده شهید قیلنان بش نفر شهزادهٔ سعید نعشلری ایله بیله (برابر دیمکدر) چیقاریلوب نمازلری حرم دیوان آسمان عنوانده ادا اولنوب آندن آیاصوفیه جامعی قربنده حفر واحضار ایلدکلری کلزار مزارلرینه دفن ایلدیلر. اول کون انواع تصدقاته قیام واطعام ارامل وایتام اولندی.

(رحمة‌الله علیه وعلی اولاد هم)

مصراعی تمام تاریخ وفاتلری اولور. [صولاق زاده]

وبونجه تفاریق کران بها ایله مخیم بارکاه پاشای مشارالیهه کوندروب تضرع ونیاز ایدیجه پاشای مشارالیه دخی مرادینه مساعده ایدوب:

(فتح ونصرت بر یمین وبخت دولت بر یسار)

آستانهٔ سعادت مدار طرفنه عزیمت ایدوب برادر زادهٔ شاهی بیله‌سنجه (برابرنده) سدهٔ دولت پناهه کتوروب تسلیم ایتدی. بونجه خدمتلر مقابله‌سنده طرف سلطنت علیه‌دن التفاتلر ونوازشلر وانعاملر مأمول ایکن ندما و مقربان

اوچنجی سلطان مراد

بش شهزادهٔ بی کنـاهی پدرلرینك الم ماتمی آره‌سـنده قتل ایله کویا راحت عامه‌یه و آسایش عالمه خدمت ایتمش اعتقادنده بولنان (مراد ثالث)، جلو- سنك اوچنجی کونی عسکره انعام عوائدی اوله‌رق (بر ملیـون یوز بیك دوقه) آلتونی ویردیکی کبی ایرته‌سی کون دخی وزرا ایله ارباب حکومته عطیه‌لر و هدیه‌لر ویرمش [*] وبر از صکره تقلید سیف آلاینی ایوبده اجرا ایده‌رك اجدادینك تربه‌لرینی زیارت ایله‌مشدر .

[*] صدراعظمه: آلتی بیك دوقه آلتونی وبری بیاض اطلس قابلی سمور و ایکیسی سراسر دینیلن بر نوع صیرمه ایشلمه‌لی قماش ایله قابلی اوچ عدد کورك وبرمرصع قلنج .
دیکر بش وزیره : دردر بیك یتمشر دوقه آلتونی ایله ایکیشر خلعت .
نشانجیلر ایله دفتردارلره : بشر یوز دوقه آلتونی .

وحساد بدکویاندن بعضیلری (ابراهیم پاشا، سنان پاشا وسائره) مشارالیه حقنده نیجه افترالر ایدوب بالآخره بی‌کناه قتل ایتدیردیلر . ومقدما سلطان مراد خان (ثالث) وسلطان محمد خان غازی (ثالث) حضرتلرینك زمان سلطنت علیه‌لرنده طائفهٔ سپاهی سمت اطاعتدن انحراف کوستروب وکلای دولتله زوربانده معامله‌سنی

بالطبع بومشرب وطبیعتده اولان برحکمدار (صوقوللو محمدپاشا) کبی عقللی ، حکیم بر وزیری چکه‌مز . دها ایلك کونلرنده صوقو-للونك حائز اولدیغی نفوذ وحیثیتی اخلاله تشبث ایله‌مشدر : جلوس ایچون استانبوله کلدیکنده انشته‌ی اولان صوقوللو محمد پاشا فنارلرله کله‌رك یالی کوشکنده استقبال ایتدی . کندیسی درحال النه صاریلوب اوپتك ایسته‌دی ایسه‌ده مشارالیه پاشا درحال آیاقلرینه قپانه‌رق عرض عبودیت ایله‌دی . فقط مراد ثالث بو تنزلنه صکره‌دن نادم اولدی وصدر مشارالیهی تحقیر واستثقال ایتمکه باشلادی . تاریخمزك جان آله‌جق نقطه‌لری بوکبی وقایع مؤسفه اولدیغی ایچون فوق‌العاده دقت ایتملیدر . ایلروده کوره‌جکمز وجهله دولت بر صوقوللونك ضیاعندن اوده‌نیلمز زیانلره اوغرامشدر .

دولتلرله تجدید معاهده ایدلدی . (اردل) وویوده‌سی اولان

ایدوب روم ایلی بکلر بکیسی (قره محمد پاشا) یی وباب‌السعاده آغاسی (غضنفر) آغایی ایسته‌میز دیو قتل ایتدیروب ونیجه اهل عرضه تعرض ورعایا وبرایایه ظلم وتعدی اوزره اولوب برفرد دفعةً چاره بولمیوب ، مرحوم یمشجی (حسن پاشا) حسن تدبیر ورأی جمیلی ایله یکیچری اوجاغنی قوله آلوب علی الغفله استانبول قپولرین قپادوب ، طائفهٔ مزبوره‌نك اشقیا واشرارینی برآنده طعمهٔ شمشیر قهر ایدوب ، حقلرندن کلشکن آنی دخی پادشاه عالمپناه حضرتلرینه بی‌جرم وکناه غمز ایدوب بالآخره قتل ایتدیردیلر . و (درویش محمد پاشا) و (نصوح پاشا) کبی دلیر ودلاور ، مرد بهادر نیجه صادق وزیرلری بعض اصحاب اغراض نیجه افترالر ایدوب حاشا ثم حاشا سلطنت علیه‌یه سؤ قصدی واردر دیو مظهر غضب پادشاهی ایتدیلر . آنلردن صکره کلن وزرانده بالضروره ایچ خلقنه (سرای خلقی) متابعت وهوالرینه موافقت ایدوب هرنه مراد ایتسه‌لر دریغ ایتمز اولدیلر . آنلر دخی نیجه اموره مداخله‌یه باشلایوب غزوات ومقاتله حقلری اولان نیجه یوزییل مقدم فتح اولنمش قرا ومزارعی بر طریق ایله کیمینی (پاشمقلق) وکیمینی (آرپه‌لق)

(باطوری) لهلیلر طرفندن قرال انتخاب ایدلدیکندن کیفیت انتخابی ارادهٔ سنیه ایله تصدیق ایدیله‌رك صدراعظمك لهستانه اجرا ایلدیکی وصایا اوزرینه قراللقده ابقا وبو حکومت دخی دیکر افلاق وبغدان کبی دولته تابع حکومتلر میانته ادخال ایدلدی. حتی (ماقسیمیلیه‌ن) ك وفاتی اوزرینه آوستریا تختنه چیقان ایمپراطور (رودولف) ه یازیلان نامهٔ همایونده طرف شاهانه‌دن (له) قراللغنه اجلاس قیلنان (باطوری)یه تعرض ایدلمه‌سی ولهستان حمایهٔ عثمانیه‌ده بولندیغی جهتله لهلیلر حقنده دخی تبعهٔ عثمانیه مثللو معامله اولنمسی بیلدیرلمشدر.

شو اثناده دولته خراجکذار اولان حکومت و بکلکلر ایله بونلرك مقدار خراجلری بروجه آتیدر:

آوستریا حکومتی	سنوی	٣٠٠٠٠	دوقه	آلتونی
اردل وویوده‌لغی	«	٥٠٠٠	«	«
زانطه‌نك تعرفندن طولایی وندیك	«	٣٠٠٠	«	«

وکیمنی تملیك ایتدیروب وکندولره استغنا کلدکدن صکره هر بری توابعنه نیجه تیمارلر و زعامتلر ایتدیروب ارباب سیفك دیرلکارینی قطع ایتدیلر. و بیت المال مسلمینی اضاعت ایدوب عالی بوشکله قویدیلر. بوندن صکره ینه قناعت ایتمیوب باب ارتشایی کشاده قیلوب سنجاقلره و بکلربکیلکه وسائر مناصب پادشاهی‌یه مداخله‌یه باشلادیلر. برآلای نااهل ونامستحقك لاشهٔ رشوتنه طمع ایدوب وکیمنه بکلربکلك آلیویروب ارباب استحقاق اولان برآلای کاردیده وامکدار یارار وشجاعت شعار قوللر کوشهٔ مذلتده بی‌نام ونشان قالوب پایمال فقر وفنا اولدیلر. وارباب تیمار وزعامت بالکلیه یوق اولدی. فتح ونصرت برطرف اولدی. ضبط وربط عالمدن قالقدی. علوفه‌لی قول دنیایی طوتدی. وسپاهی کروهنی باصدیردی. ونامدارلری وکلایه تابع اولوب هرنه قدر فتنه وفساد ظهور ایتدیسه بو مقوله‌لردن اولدی وحرم همایونه ترك و یوروك و چنکانه و یهودی و بی‌دین وبی‌مذهب نیجه قلاش وعیاش شهر اوغلانلری کیرر اولدی.

[١٠٤١ ده یازیلمش قوچی بك رساله‌سی]

راغوزه جمهوریتی	سنوی	۱۲۰۰۰	دوقه آلتونی
افلاق وویودهلغی	»	۱۵۰۰۰	» »
بغدان وویودهلغی	»	۱۵۰۰۰۰	» »

آوستریا ایمپراطوری (رودولف) معتاد اولان هدیهلری ارساله مسارعتله حدود بکلرینک کندی طوپراغنده جولان ایتملرندن شکایت ایتمش ومع‌مافیه سکز سنه مدتله تجدید معاهده‌یه موفق اولمشدر. زمانك منفعت خصوصنده کوستردیکی جلوه‌لره باقلك که دها برسنه اول متوفی (ماقسیمیلیه‌ن) تجدید معاهده ایچون کموش ساعتلر وآلتون بارداقلرله برابر آلتی بیك دوقه یوللامش واکرامیه اوله‌رق صدراعظمه ۹۰۰۰، وزیر ثانی‌یه ۲۰۰۰ ودیکر وزرایه بیکرآلتون و دیوان همایون ترجمانی و سائر رجاله ویردیکی هدیه‌لرله برابر جمله‌سنك قیمتی اوتوز بیك دوقه‌یه بالغ اولمش ایدی. بودفعه ایسه (رودولف) ده آیریجه هدیه‌لر یوللادی.

---

۱۱۵ — فائده

عثمانلی سکه‌لری

اشرفی: سلیم‌اول مصری فتح ایتدکدن صکره (۹۲۳) تاریخلی ونامنه اوله‌رق اوراده آلتون سکه کسدیرمش وبونلرك اوزرنده یالکز (سلطان) عنوانی درجیله اکتفا ایتمشدر. اوزرنده شاه عنوانی بولنمیان اشبو آلتونلر ایله دیکر امثالنه مصرده (سلطانی) دنیلدیکی کبی (اشرفی) دخی دینیر ایدی. سائر ممالکده اولدیغی کبی بیزده دخی مسکوکاتی صاحب سکه

آقچه — اورخان غازی

سز برازده زمانك تربیه‌سنه باقلکه (وندیك) ایلچیسی‌ده پادشاهه اللی بیك و صدراعظمه درت بیك دوقه التونی ویره‌رك مجارستان دولت علیه‌یه کچمزدن اول (دالماچیا) جهتنده وندیکك، مجار قرالیله عقدایتدیکی معاهده‌ده مصرح اولدیغی وجهله تحدید حدود ایدلمسنه موفق اولدی.

وادی السبیل محاربه‌سی — آفریقای شمالیده یالکز (فاس) قطعه‌سی دولتك دائرهٔ نفوذندن خارج بولنیور کبی ایدی. بوآرالق فاس ومراکش سلطانی (شریف عبدالله) وفات ایتمش واوغلی (محمد مستنصر) تخته چیقمش ایسه‌ده عموجه‌سی (شریف عبدالملك) دعوای سلطنتله (سلطان مراد ثالث) دن یاردیم ایسته‌مش و دیکر طرفدن پورتکیزحکومتی‌ده (مستنصر)ی حمایه‌یه‌قالقیشمش‌ایدی. بونك‌اوزرینه جزایر غرب بکلربکی (رمضان) پاشایه امر کوندرلدی. مشارالیه‌ده

اولان حکمدارك نامنه نسبت ایتمك عادت اولدیغندن سلطان سلیمه مغلوب اولمش اولان مصر ملوکی تخته جلوس زماننده اجدادینك اثرینه اتباعاً (ملك اشرف) عنوانني طاقینمش اولمسیله بو نامله کسیلمش اولان آلتونلره (اشرفی) اطلاق اولنمشیدی. سلطان سلیم دخی برابرنده برمقدار آلتون وکموش مسکوکات بولندیغی حالده عودت ایلدکدن صکره عثمانلی آلتونلری (اشرفی، شرافی، شریفی) اسملریله یاد ایدلمکه باشلانمشدر. حتی اجنبی آلتونلری بیله آره‌صره بونام ایله ذکر ایدلمشدر. بوآلتونلر یالکز برایکی سنه ضرب ایدلمش وبعده اورالرده کسیلن آلتونلرده بر معتاد کسوهٔ عثمانی‌یه تحویل ایدلمشدر.

بر ده (جدید اشرفی) واردرکه سلطان مصطفی خان ثانی زماننده ایلك دفعه طغرالی اوله‌رق ضرب

فتح قسطنطینیه‌دن صکره ایلك کسیلن آلتون سکه‌لردن

اقدام وغیرتله (عبدالملك) ی تخته اوطورتدی . عبدالملك، (رمضان) پاشا واسطه‌سیله سلطان مراده ایکی یوزبیك دوقه کوندردی . فقط پورتکیز قرالی (سباستیان) ، (مستنصر) ی امانه دها زیاده موافق بولدیغی ایچون (مستنصر)ه اون بیك سواری ویتمش بیك پیاده واوچ یوز آلتمش طوپله مجهز بیوك براردو ویره‌رك فاسه یوللادی . بواردو (وادی‌السبیل) نام موقعده (رمضان) پاشا اردوسیله ملاقی اوله‌رق وقوعه کلن محاربه‌ده پورتکیزلیلر فنا حالده بوزولدیلر . یکرمی بیك پورتکیز عسکری تلف اولدی . حتی قرال ایله (مستنصر) ده مقتول دوشدیلر. قرق بیك پورتکیزلی اسیر طوتولوب یکرمی بیکی کوچ حال ایله کمیلره بینه‌رك قاچه‌بیلدیلر. نه‌فائده‌که بومظفریت (عبدالملك) بیچاره‌سنی سوینج اولومنه مبتلا ایلدی ، اوچ حکمدارك وفاتنه سببیت ویردی. طرف دولتدن (مستنصر) ك اوغلی (مولی احمد) فاس تختنه اقعاد

اولنان آلتون سکه‌لردر . بوکا طغرالی آلتون دخی دینیردی . مؤخرده بوآلتونلره (زر محبوب) نامی ویرلمشیدی .

اسدی : (ئه‌کودولیئون) دینیلن غروشلر. غروش بحثنده معلومات ویریله‌جکدر.

آیینه‌لی : اوچنجی سلطان مصطفی زماننده کسیلمش بعض بیوك قطعه‌ده‌کی آلتونلره لسان عوامده ویریلن نام. بوآلتونلرك کنارلری منقش اولمیوب طغرا ایله یازیلرك اطرافنده ساده ویانقطه‌لی ایکیشر، اوچر دکرمی چیزکیلر موجود اولدیغندن آیینه‌یه تشبیه اولنمشدر .

آلتمشلق : سلطان مصطفای ثالث زماننده آلتمش پاره قیمتنده مضروب چفته زولته .

اللیلك : سلیم ثالث زماننده کسیلمشدر .

آلتیلق : سلطان محمود ثانی دورنده ١٢٤٩ تاریخنده اقسامیله برابر ضرب ایدلمش سکه .

ایدلدی . (مولی احمد) شکرانه اولمق اوزره سلطان مراد ثالثه هدیه‌لر ، سفیرلر یوللادی (٩٨٦) .

صوقوللونك قتلی — مراد ثالث ، حکومتك استناد ایتدیکی داللردن برینی ، زیاده کولکه ویرییور بهانه‌سیله کسمکه نیت ایتمش ایدی. ذاتاً برملتك انحطاطی مقدمه‌لری بودرلو یولسزلقلر، جنایتلرله ظهور ایدر . ییلدیرم بایزید برادر اولدورمه‌سنی، فاتح ده صدراعظم قتلنی ایجاد ایتمشلرایدی . تاریخ هیچ برزمان بولکه‌لری اونوده‌ماز . سز باشقه تاریخلرك تبصبصلرینه ، بولدقلری بهانه‌لره باقمیك . قتل ، قتلدر .

صوقوللونك قتلی طولامباج برطریقدن وقوعه کلمشدر. اولا: مشهور (منشآت) صاحبی وپاشانك محرم اسراری اولان نشانجی (فریدون) بك بلغراد سنجاق بکلکنه نقل ایدیلدی . حتی آنك یرینه فاتحه‌کی

باربوط آلتونی : ٢ قیراط وزننده اسکی برآلتون سکه که یوزلك عثمانلی آلتونی حسابیله ٣ غروش ٣ پاره قیمتنده ایدی .

بشلك : سلطان محمود ثانی دورنده کسیلمشدر . جهادیه ، یکی بشلك ودیکر یکی بشلك نامیله اوچ نوعدر .

پاره : ٨١٨ تاریخنده مصر مملوکی (ملك مؤید) ك نامنه نسبتله (مؤیدی) دیه برسکه کسیلمش ایدی. ایشته بوسکه‌یه (١٠٤٥) تاریخلرینه طوغری پاره دنیلمشدر. آلتونك کسرینی تشکیل ایتمك ایچون مستعمل اولان آقچه‌نك مقدار معینی علی‌الدوام تخلف و تزاید ایله‌مسندن ناشی یکی برکسر اخراجنه احتیاج کورلمش وبونك اوزرینه آقچه‌دن

زر استانبول

(مدرسهٔ ثمانیه)دن معلم زاده (محمود چلبی) تعیین قیلندی که اصوله مغایر ایدی . ثانیاً : پاشانك کتخداسی قتل و عموجه‌سی اولان (بودین) بکلر بکی (مصطفی پاشا) ، (بودین) جبخانه‌لکنه ییلدیرم اینه‌رك یاندیغندن طولایی اعدام ایدلدی (فسبحان الله). خرم قادین افندی بختنده سویلدیکمز وجهله حرم همایون ایچون امور دولته قاریشمق برمودا اولمشیدی . والده سلطان (نوربانو) دخی پادشاهی: ادارهٔ دولتی سن کندی الکه آل . دیه تشویق ایدییوردی . بالطبع (شمسی پاشا) ونیجه تسویلات قدیمه‌سیله معروف اولان (لالا مصطفی پاشا)ده بویولده تحریکاتده بولنیورلردی . پاشانك رفیقلرندن شیخ الاسلام (حامد) افندی ایله قپودان دریا (پیاله پاشا) ده وفات ایتدیلر . (قبریس) قراللغی قوران و آطه‌نك فتحندن صکره وارداتی صدارت معاشاتنه مقابل کوسترلدیکندن طولایی پاشایه عداوتیله اشتهار ایدن معهود موسوی (ژوزف نصی) ده کبردی .

دها بیوك قطعه‌ده اوله‌رق پاره کسیلمشدر . بوپاره عثمانلی غروشلرینك ظهوریله برابر آنلرك کسری یعنی اوفاقلغی اولمشدر .

ثمن : (۱۰۴۰) تاریخلرنده کلیتله منتشر اولان اجنبی غروش اقسامندن برنوع سکه‌در . بوسکه (مارسیلیا) تجارینك بش (صو) قیمتنده‌کی فرانسز سکه‌لرینی کلیتله نقل ایده‌رك کوچك و شکل و قطعه‌لری ظریف اولمغله عثمانلیلر رغبت ایتمشلر وبونی ریالك سکزده بری ظن ایده‌رك سکز عددینی بر (ئه‌کو) یعنی بر ریال مقابلی اوله‌رق اخذ وقبول ایتمشلردر . (ثمن یعنی سکزده بر) تسمیه‌سی بوندندر .

زر محبوب

(۹۸۷) سنه‌سی . بر کون صوقوللو ، ایکندی وقتی قوناغنده مصالح عامه ایله اوغراشورکن درویش قیافتنده بری عرضحال ویره‌جك ایمش کبی یاقلاشوب قلبنه برخنجر صاپلادی. مشارالیه متأثراً ارتحال ایتدی. تاریخلردن بعضلری قاتلی مجذوب دیه یازارلر. حقیقةً مجذوب ایمش . چونکه وزیر اعظمی قتل ایدنی البته قتل ایده‌جکلر . فقط بر کوسترش اولمق اوزره بو دیوانه‌نك هر بر الیله آیاغنی برر بارکیره باغلایه‌رق حیوانلری سوروب پارچه پارچه ایتدیرمك کبی بر فجیعه دها ایشلندی . خلق آره‌سنه بر طاقم روایتلر نشر ایدیلدی . قاتل بوسنه‌لی ایمش، تیماری آزالدلمش ، آنك ایچون انتقام آلمش ایمش، (لالا مصطفی پاشا) اوردیرمش ایمش. فقط بزجه‌سی صوقوللو طوغریدن طوغری‌یه اون درت سنه‌لك صدارتنك وبالخاصه کفایت و اهلیتنك انظار اهلیت ناشناسانده حاصل ایتدیکی غرض واسترقاب شهیدی اولمشدر . (رحمة الله علیه)

جدید زر استانبول : ۱۱۲۸ تاریخنده ضرب و اخراج اولنان برآلتون که بوکا زنجیرلی دخی دنیلیردی .

جدید زنجیرکلو : زنجیرك کوچك زنجیر دیمکدر. شیمدیکی آلتونلرده اولان (طرطیل) ه وقتیله زنجیر دینیردی . جدید زنجیرکلو ۱۱۳۸ تاریخنده (تبریز) ایله (تفلیس) و (روان) ضربخانه‌لرنده سلطان احمد خان ثالث نامنه ضرب اولنمش آلتون سکه . بونلردن هربری یکرمی درت عیارنده خالص آلتون ایدی .

جهادیه : سلطان محمود ثانی زماننده مصارف حربیه‌یه قارشی ضرب ایدلمش بش غروشلق .

خیریه‌آلتونی : سلطان محمود ثانینك یکرمی برنجی سنهٔ جلوسندن بدأ ایله یالکز ایکی سنه ضرب ایدلمشدر . لسان عوامده (غازی) و (صندوقلی) آلتونی نامیله یاد اولنوردی .

— ٢ —

ایران سفری

ایران ٩٨٦ تاریخلرینه طوغری آنی براختلاله اوغرادی . اللی سنه‌دن بری ایران تختنده بولنان (شاه طهماسب) ، کندیسنه ولیعهد ایدیندیکی بشنجی اوغلی (حیدر میرزا) نك والده‌سی طرفندن زهرانوب ٦٤ یاشنده وفات ایتمش ایدی . (حیدر میرزا) نك والده‌سی کورجی اولوب اوغلنك برآن اول تخته چیقمسنی التزام ایدیوردی . فقط چرکس بروالده‌دن طوغمه اولوب حیدرك همشیره‌سی اولان (پریجان) طاییسی (شمخال) خانه وقوع حالی بیلدیردی. اوزمانلر ایران شاهلری (قزوین) ده اوطوریورلردی . چرکس وکورجی بکلری پای تخته قوشوشدیلر. (شمخال) قوهٔ مسلحه ایله سرایه کیردی : شاه حیدر قادین لباسی کیه‌رك قاچمق ایسته‌دی ایسه‌ده یاقه‌یی اله‌ویروب خنجرایله

دار الخلافه آلتونی : سلطان محمود ثانینك یالکز اون بش و اون آلتنجی سنهٔ جلوسنده کسیلوب برنده (دار الخلافة العلیه) و دیکرنده (دار الخلافة السنیه) یازلمشدر . بونلره بین‌الناس (صره‌آلتونی) دینیردی .

رومی آلتونی : (عتیق رومی) دینلن آلتون‌که سلطان محمود ثانینك طقوزنجی سنهٔ جلوسندن اون اوچنجی سنهٔ جلوسنه قدر درت سنه ضرب اولنمشدر. برده (جدید رومی آلتونی) واردرکه بوده طقوزنجی سنهٔ جلوسندن اون بشنجی سنهٔ جلوسنه قدر ضرب اولنمشیدی . بونلره بین‌الناس (یازولو محمودیه) دینیردی .

زولته : (اسلاو) لساننده غروش معناسنه اولوب اسلاوجه (زولوطا Zolota) در. (له) لساننده (زلوتی Zloty) کومش غروشلره علم اولمشدر. روسجه‌ده (زولوطو Zoloto) آلتون معناسنه‌در . بوکلمه بزه

قتل ایدلدی . چرکسلر (طهماسب) ك صلبندن کلن اون شهزاده‌دن برینی تخته اقعاد ایتمك ایستیورلردی. (شمخال) ایله (پریجان)، یکرمی سنه‌دن بریدر مقتول حیدرك برادرینك تخته وراثتنی تأمین مقصدیله طهماسبك (الحمود) طاغنده‌کی قلعه‌ده حبس ایتدیکی (اسماعیل میرزا)یی خاطرلادیلر. (پریجان)، بو چرکس قیزی برآته بینه‌رك طوغریجه قلعه‌یه کیتدی و برادرینی تخلیص ایدوب (قزوین) ه کتیردی.

اسماعیل ده (آسایش عامه واستراحت خلقی تأمین) بهانه‌سیله سکز قرداشیله رجال حکومتدن اون سکز کشی‌یی اعدام ایتدیردی. آنا، بابا بر برادری (خدابنده) ایله اولادینی براقدی.

شاه جدید، مدت مدیده سورن اسارتنده آفیونه و بالخاصه (بنجین) یعنی بنك دینیلن زهرلی مکیفه زیاده‌سیله مبتلا ایدی. بو جهتله خشونت وعنف و شدت صاحبی اولمشیدی. ظلم وجوری

لهستاندن کلمش وتاریخلرمزده (زولته، ذولته، ظولته، زولوطه، زولطه) شکللرنده محرر بولنمشدر. غروشك اوفاقلقلرندن ایدی. مصطفی خان ثانی زماننده تداوله باشلامش و برنجی عبدالحمید زماننه قدر دوام ایتمشدر. (٣٠) پاره قیمتنده ایدی. اون بش پاره قیمتنده (یارم زولته) دخی وار ایدی. برده برنجی عبدالحمید خان عصرندن صکره (چفته زولته) ضرب ایدلمشدر. ١١٣٨ تاریخلرنده تنظیم اولنان برتعرفه‌ده اسکی کموش زولته‌یه ٨٨ آقچه فیأت قونولمشدی.

زولته

زر استانبول: ١١٢٨ تاریخنده تام الوزن وخالص العیار اوله‌رق یوزعددی یوز درهم کلن کناری زنجیرلی ودائره‌سنك اطرافی رومی نقشلی، اورته‌سی مصیقل، وسطی طغرالی وآرقه طرفنك اورته‌سنده دخی (ضرب فی اسلامبول) یازیلی بر آلتون ایدی.

حددن افزون کندیسنی تخته چیقاران همشیره‌سی (پریجان)ك بیله نفرتنی موجب اولدی. حتی برادر زاده‌لری (حمزه) و (عباس) میرزالی‌ده اعدام ایتمك املنده ایکن (پریجان)ك اون بش جلادی قادین قیافتنه صوقه‌رق اسماعیل میرزایی اخناق ایتدیردیکی مرویدر.

اسماعیل میرزا بربچق سنه سلطنت ایتمشدر. بو بربچق سنه ایرانك اك قاریشیق زمانلرندن بری اولمغله (وان) بکلربکی (خسرو پاشا)نك انهاسی و (لالا مصطفی پاشا) نك تشویقی اوزرینه ایران علیهنه اعلان حرب اولندی. صوقوللو هنوز صاغ ایدی. بو سفردن دولت ایچون فائده‌دن زیاده مضرت و مصرف حاصل اوله‌جغنی سویلدی ایسه‌ده اسماع ایده‌مدی.

قبریس فاتحی، (لالا مصطفی پاشا) سرعسکر تعیین اولندی. پاشا کورجی، چرکس؛ منغره‌لی، شیروان، طاغستان بکلرینی ایران علیهنه

زر قمرتاب : سلطان مصطفای ثالث زماننده کسیلمش سکه‌دن ایدی. محرمیه وسائر عطایایه مخصوص ایدی.

سلطانی : طرابلس، تونس وجزایر ضربخانه‌لرنده ضرب اولنمش عثمانلی آلتونلرینك نام قدیمی.

شاهی : سلیم اولك شاه عنوانیله مضروب بر سکه‌سیدر. بعض تاریخلرینه یقین زمانلرده دخی آقچه‌لره مخصوص اولمق اوزره کذلك (شاهی) نامی قوللانیلمشدر.

طغرالی (مصر طغرالیسی) : مصر ضربخانه‌سنده کسیلن اشرفیلره دور سلطان احمد خان ثالثده وریلن اسم.

عدلی آلتونی : ۱۲۲۳ سنه‌سنده ضرب ایدیلن آلتون اولوب بونلرده سلطان محمود ثانی طغراسنك صاغنده (عدلی) مخلصی یازیلیدر. عتیق عدلی .وجدید عدلی نامرلنده ایکی نوعی واردر.

عصـیانه دعوت ایتمکله برابر ایران حدودی اوزرنده یوز اون بیك کشیلك براردو جمعنه‌ده مأمور ایدی (٩٨٦) .

(وان) بکلربکی (خسرو پاشا) ابتدا حرکات تعرضیه‌یه باشلایه‌رق پاشانك (اردهان) ه وصولنده خبر موفقیتی کلدی. پاشا دخی (ابلیس قلعه) دینیلن (چیلدیر قلعه) سی اوکنده ایران سرعسکری اولوب برایکی سنه اول (شاه طهماسب) طرفندن تبریك جلوس ایچون انواع هدایا ایله استانبوله سفیر کلمش اولان (طوقماق) خانی بوزدی. (آخچه قلعه ، یکی قلعه، چیلدیر) ضبط اولنوب ایرانك بری (قناق) ودیکری (قور) نهرلری اوزرنده تصـادف ایدیلن ایکی دیکر اردوسی‌ده فنا حالده مغلوب ایدلدی. (جکی، دربند، شیروان) آلندی. اوز تیمور پاشا (شماخی) حاکمی (آراس) خان ایله اوچ کون اوچ کیجه متمادیاً حرب ایده‌رك ایرانیلره اون بیك تلفات و مجروح ویردیردیکی کبی خانی بایراق و چادرلریله برابر اخذ وضبط ایله‌دی .

(کرجستان) ذاتاً داخلاً قاریشـیق ایدی . پرنس (آلتون) ایله دیکر ایکی پرنس عرض اطاعت ایتدیلر . فقط (تفلیس) امیری

١١٦ — فائده

عصر سلطان مراد ثالثده یومیه آلان امرا وبندکان

امرا و بندکان :

١ — یکیچری آغاسی

١٠ — قپوجی باشیلر

١ — چاقرجی باشی

٦ — سپاه ، سلحدار، علوفه‌جیلر یمین ویسارغربای یمین آغالری

امرا و بندکان :

١ — میر عالم

٣ — بیوك کوچك میرآخور و چاشنکیر باشی

٢ — چاوش باشی و قپوجیلر کتخداسی

(داوید) مقاومت کوسـتردیکندن اوزرینه واریلوب طرد ایدلدی . بتون (کرجستان) درت ولایته آیریلوب (شیروان)، اوز تیمور عثمان پاشایه ، (تفلیس) محمد پاشایه ویریلدی . (شیروان) ده ایران شاهی نامنه عائد اولان یکرمی بش ملیون ایکی یوز بیك آقچه‌لك واردات سنویه نام پادشاهی‌یه تصحیح ایدلدیکی کبی طاغستان امیری (شمخال) عرض اطاعت ایتمکله عهده‌سنه (شابوران) سنجاغی و برادری (برهان ملك الدین) ه (اوختی) سنجاقلری تفویض اولندی .

ایران سفری اون ایکی سنه امتداد ایتمشدر. بو اثناده (شاه طهماسب)ك اك کوچك اوغلی (محمد خدابنده) شاه ایدی. مومی الیه کور دینه‌جك درجه‌ده آز کوروردی . هله قابلیت اداره‌سی هیچ یوق ایدی . فقط زوجه‌سی اردولره قوماندا ایدر برشجیعه واوغلی (حمزه میرزا) دخی جنکاورلکله نامور ایدی. سرعسکر (لالا مصطفی پاشا) عسکریله

امرا و بندکان :

۱ — جبه‌جی باشی
۲۵ — مخادیم وزرا وعلما وامرا و دفترداران و آغایان
۵ — آغایان اهل حرف
۲٤ — دیوان همایون کاتبلری
۱٦ — خزینهٔ عامره کاتبلری
۲۰ — احکام مالیه کاتبلری
۵ — شاکردان منجمان
۸۳۳ — مهتران خیمه
۱۹ — طیش خزینه‌دارلری
۱۵ — مؤذنلر
۵۷ — شاطرلر

امرا و بندکان :

۷ — اوزنکی آغالقلرندن معزول بولنانلر
۳۲ — آغایان متقاعدین
۱۳ — بغدان وافلاق ویوده‌لرینك قپو کتخدالری
۱۳۳ — خزینهٔ عامره شاکردلری
۲۵ — مشاهره خواران
٤۱ — اطبای یهود
۲۲۸ — مهتران علم
٤٤ — معمارلر
۳٦ — سقالر
۱۱۲۹ — مطبخ عامره وکیلار خلق

(ارضروم) قیشلاغنه چکیلیر چکیلمز بوایکیسی قوماندالرنده بولنان اردو ایله (شیروان) ی ضبط و (اوز تیمور عثمان) پاشایی (دربند) اوزرینه رجعته مجبور ایده‌رك (تفلیس) ی محاصره ایتدیلر . عین زمانده (بغداد) ایله (ارضروم) ی تهدیده باشلادیلر. (لالا مصطفی) پاشا درسعادته دعوت‌ایدیله‌رك یرینه یمن فاتحی (سنان پاشا) سرعسکر تعیین ایدلدی. (سنان پاشا) (لالا مصطفی پاشا) نك باشلادیغی (قارص) استحکاماتی اکمال، (تفلیس) ی محاصره‌دن تخلیص، (تبریز) ی تهدید ایدنجه شاه‌ایران طلب صلح ایچون آدملر یوللادی. محاربه بوطرفدن بر آز یاتاشلادی ایسه ممالك جدیده‌دن اولان کورجستان ایله چرکستانده عصیان و اختلال بردوام ایدی . بوطرف جبالی تحت محاصره‌ده بولندرمق ایچون (قارص ، اریوان ، تومانس ، لوری ، و صوری) مواقع مستحکمه حالنه قونلمش ایدی . محاربات متوالیه آره‌سنده اك زیاده جالب دقت اولان (صامور) نهری اوزرنده

امرا و بندکان :

۳۱۹ — خاص وخلعت درزیلری
۹٤۷ — خدمهٔ اهل حرف
۱۹۲٥ — درکاه عالی قپوجیلری
٤۱۷ — باب همایون قپوجیلری

سرایده بولنان خدام وسائره :

۷۰۹ — اندرون غلاملری آغالریله برابر
۳۲٤ — درکاه عالی چاوشلری
۲۷٦ — شاهینجیلر

امرا و بندکان :

۲۱ — اطبا
٤۳۲۲ — بیوك و کوچك آخورده بولنان سراج وخدمه

سرایده بولنان خدام وسائره :

۱۰۹ — تبرداران خاصه
٤۳۳ — درکاه عالی متفرقه‌لری
۲۷۱ — چاقیرجیلر
٤٥ — آتمه‌جه‌جیلر

بونلرك مجموعی (۱۲۸٦۰) کشی ایدی .

(اوزتیمور پاشا) ایله کنجه حاکمی (ایمان قولی) خان آره‌سنده وقوعه کلن محاربهٔ خونریزانه‌درکه علی‌السحر باشلامش وکیجه اولدیغی حالده مشعله‌لر یاقیله‌رق تمدید ایدلمشیدی. ایرانیلر بومحاربه‌ده یدی بیك بش یوزی مقتول واوچ بیك نفری اسیر اولمق اوزره اون بیك کشی‌یی متجاوز ضایعاته اوغرادیلر (٩٩١).

اوزتیمور پاشا (طاغستان)ی تحت اطاعته آلدقدن صکره (تەرك) نهری کنارنده اردونك خزینه‌سنی غصب ایتمك نیتیله بوصو قوران روسلری منهزم ایده‌رك (قوبان) نهرینی بوزلر اوزرندن کچوب (کفه) یه واصل اولدی.

*
* *

قریم خانی (دولت کرای) که — اوچ دفعه روسلر اوزرینه یورییوب (موسقوا) یی احراق ایتمش ایدی — جلوس پادشاهینك اوچنجی سنه‌سی وفات ایده‌رك بیوك اوغلی (محمد سمیز

---

١١٧ — فائده

(یکیچری) نظامنه خلل کلمه‌سی

یکیچری اوجاغنه اجنبی دخولی ٩٠٩ تاریخندن بری اولوب سببی بو اولمشدرکه: تاریخ مزبورده جداجدلری سلطان محمد خان ثالث حضرتلرینك سور همایونلری واقع اولوب و ایکی آی مقداری شب وروز متمادی اولوب، اطراف واکنافدن بی‌حد وبیشمار خلائق جمع اولوب ازدحام ناس بر مرتبه‌یه واردی‌که نیجه آدملر هلاك اولدی. دفعنه‌چاره اولمیوب بذر یاغیله یاغلانمش طولوملر پیدا ایدوب بالآخره خلق مزاحمه‌دن منع ایچون اول طولوملرله خلقه هجوم ایتدکجه خلق برمقدار آره‌لانوب. سور همایون تمامه واروب، طائفهٔ مزبوره‌یه رعایت

کرای) کندیسنه خاف اولمشیدی . محمد سمیز (شروان) ده اسیر دوشه‌رك وفات‌ایدن (عادل کرای) ی «قالغای» ولیعهد اتخاذ ایتدی. بعده کوچك برادری (سعادتکرای) ی قالغای نصب ایتمك ایسته‌مش وبونك جنکیز قانوننه مخالفتی حسبیله برادرلرینك اك بیوکی اولان (آلب کرای)ی قالغای و (سعادتکرای)ی دخی (نورالدین) عنوانیله ایکنجی وارث تعیین ایله‌مشیدی. بوحال ایله برابر (دربند) ده (عثمان پاشا) یه معاونتده بولنمه‌یشی درسعادته بیلدیرلمکله عزل ایدلمش وخان دخی قرق بیك سواری ایله قالقه‌رق پاشایی درت بش بیك کشی‌ایله (کفه) ده محاصره ایتمشدر . بونك اوزرینه قپودان دریا (قلیج علی پاشا) دونانما ایله حرکت ایده‌رك (قونیه) ده مقیم (اسلام کرای) خان دخی قریم خانلغیله ترفیق ایدلمش و بوخبر قریمده پك بیوك تأثیر حصوله کتیره‌رك (محمدکرای)ك آدملری طاغیلدیغی کبی (اسلام کرای) دخی مومی‌الیهی طوته‌رق اوغللریله برابر قتل ایله‌مشدر (٩٩٢) .

اولنق لازم کلدکده جمله‌سی یکیچریلك ایستیوب، غیری نسنه ایله متسلی اولمیجق طرف‌سلطنت علیه‌لرندن‌مرادلرینه مساعده بیوریلوب،اول تاریخده یکیچری آغاسی اولان فرهاد آغایه امر اولندقده آغای مشارالیه دخی اوجاق ضابطلریله مشورت ایدوب، جمله‌سنك رأیی بونك اوزرینه اولدی‌که « بویله اولورسه اوجاغمزه اجنبی و بیکانه دخول ایدر . اوجاقده جاری اولان قانون وقاعده الدن کیدر . دولت علیه‌یه بونك ضرری واردر » دیو راضی‌اولمادیلر. بالآخره عاقبت اندیش‌اولمیان بعض ندما ومقربانك پادشاه حضرتلرینه الحاح و رجالریله طرف سلطنت علیه‌دن تکرار مراد اولنوب، آغای مشار الیه قبول ایتمیوب، عزلی اختیارایلدی. یرینه آغا اولان (یوسف آغا) طائفهٔ مزبوره‌یی (آغا چراغی) نامیله اوجاغه ادخال ایدوب بر بدعت احداث ایله‌دی . بعده (آقسرایی محمد) افندی نام یکیچری کاتبی (فرزند سپاهی) و ١٠٣٠ تاریخنده یکیچری آغاسی اولان مصطفی پاشا دخی (بجایش) نامله برر بدعت دخی ایجاد ایدوب بوطریق‌ایله یکیچری

(اوز تیمور عثمان پاشا) استانبوله عودتنده مراد ثالثك پك بیوك توجهنه نائل اولمش و اوچ هفته صکره عهده‌سنه ایران سفری سردارلغی علاوهٔ مأموریت اولمق اوزره مسند صدارت توجیه قیلنمشدر .

بوندن‌صوکره‌کی ایران سفرینك‌ده خلاصه‌سی بودر: (اوز تیمور عثمان پاشا) ١٤٠ بیك کشی ایله حرکت ایده‌رك اولا (تبریز) ی محاصره ایتمش وعقیب فتحده برحمامده عسکردن برقاچنك مقتول بولنمسی حسبیله هیجان حاصل اوله‌رق اوچ کون اوچ کیجه شیعیلری قلیجدن کچیردکلری کبی شهر دخی یغما ایدلمشدر . (عثمان پاشا) نك مزاجی متغیر اولمشیدی· (تبریز)ك اطرافنه (١٢٧٠٠) مترو طولنده بردیوار چکیله‌رك عودتده (شنب غازان) موقعنه مواصلت ایدیلیر ایدلمز (حمزه میرزا) یکرمی سکز بیك سواری ایله هجوم ایتمش وپاشا خسته خسته محاربه ایده‌رك مغلوب اولمغله اوکون کیدرندن ارتحال ایتمشدر.

اوجاغنه قویدیلر . اوجاغك رونق و حسنی کیتدی . ایچلرنده جاری اولان قانون باتدی. هرج ومرج اولدی .

پیر وعمل‌مانده اولاندن غیری (اوتراق) (متقاعد دیمکدر) اولمق قانونه مخالف ایکن حالا تازه و قوت بدن صاحبلرندن اون بیکدن زیاده قوریجی واوتراق حاصل اولدی . و بیت المال مسلمین بوطریقله ضایع وتلف اولدی . وچاوشلر قدیمی اوچ نفر ایکن حالا قرق اللی نفر مقداری چاوش پیدا اولوب و (سراسر) قوشانان طائفهٔ موجیان یوزدن زیاده اولوب هربری اوطه طالبنده‌در. بوسببدن هزسنه ایکی دفعه سلسله اولوب ، روز کاردیده و محاربه احوالندن خبردار اولوب وآلایلر وطابوری بوزوب قلعه‌لر فتح ایله‌ین کتخدالری متقاعد ایلدیلر . والحاصل لاشهٔ دنیا ایچون کیمی عزل وکیمی نصب اولنوب و نیجه مستحقلری اوتراق ایدوب، نامستحقلری کتوروب ایچلرنده تبدیل وتغییرا کسیك اولماز اولدی. برینی یایا باشی ویاخود بلوك باشی ایتدکلرنده بیکر و ایکیشر بیك

(عثمان پاشا) حین وفاتنده جغاله زاده‌یی سرعسکرلکه وصیت ایتمکله ایکنجی برمحاربه‌ده (حمزه میرزا) منهزم اولمشدر . خبر وفات استانبوله عکس ایدنجه (مسیح پاشا) نامنده طقسانلق برپیر مسند صدارته کچدی . پادشاه (عثمان پاشا)نك وصیت کرده‌سی اولان جغاله زاده ایله مقربلرینك توصیه ایتدیکی (فرهاد) پاشادن هانکیسنی ایرانه سردار ایده‌جکنده شاشیره‌رق النهایه ایکیسنك‌ده سردارلغنی اراده ایتمش و بوجهتله (فرهاد پاشا) اردو ایله درسعادتدن قالقمشدر . (ارضروم) ه مواصلتنده ایرانیلرك (جعفر پاشا) یی تبریزده محاصره ایتدکلرینی و (حمزه میرزا) نك (سلماس، روان) طرفلرینی اوروب کرجستان پرنسی (سیمون) ك دخی (تفلیس) ی تضییق ایتدیکنی خبر آلمشدر.

بونك اوزرینه (فرهاد پاشا)، ایران اردوسنده بولنان ترکمنلری الده ایده‌رك (تفلیس)ی قورتاردیغی کبی ایران اختلال داخلیسی آره‌سنده (حمزه میرزا) دخی قتل ایدلمکله دشمنك بیوکندن قورتولمشدر .

غروشلرین آلوب وتهمتی ثابت اولمیان نیجه امکدار ایش کورمش آدملری بی وجه قالدیروب ، احوال بیلمز ، روزکار کورمه‌مش ، عالمك کرم وسردینی چکمه‌مش نیجه تازه‌لری یرلرینه کتیروب ، اوجاغی خراب ویباب ایتدیلر. وبالجمله هر زمره‌یه تاریخ مزبوردن بری ملت و مذهبی نامعلوم شهر اوغلانی وترك وچنکانه وتاتار وکورد واجنبی ولاز و یوروك و قاطیرجی و دوه‌جی وحمال وآغده‌جی و قطاع طریق ویان کسیجی وسائر اجناس مختلفه ملحق اولوب آیین وارکان بوزولدی. وقانون وقاعده قالقدی. اول جهتدن شر وشور و فتنه و فساد عالمدن اکسیك اولمیوب نظام وانتظام برطرف اولدی . اکر بوکونه درتی عسکر ایله لایق دین و دولت برمصلحت کورمك ممکن اوله ایدی سلاطین سلف (انارالله تعالی براهینهم) مناصب و زعامت وتیماری مستحقنه احسان ایتمزلر و قول طائفه‌سنه سنوی بونجه خزینه ویرمزلردی. آنجق سفر همایون واقع اولدقده اجناس مختلفه‌دن برایکی یوز بیك مقداری عسکر پیدا وتدارك ایدرلردی. وخدمتلرن

جغاله زاده ایسه (نهاوند) طرفلرنده (همدان) حاکمنی اسیر و (لورستان) حاکمنی تسلیمه مجبور ایده‌رك اصلاحات اجراسی مقصدیله (بغداد) ه چکیلدی.

ایران شرقاً اوزبکلر وغرباً عثمانلیلر آره‌سنده قالمشیدی. (شاه خدابنده) حمزه میرزا زاده (حیدر میرزا) یی درسعادته یوللامغه و (کنجه) ایله (قره‌باغ) ی ترکه راضی اولمش ایسه‌ده ایرانیلر مخالفت ایتملریله (فرهاد پاشا) (بغداد) جهتنده ایرانك اون بش بیك کشیلك اردوسنی محو و پریشان ایلدی. (٩٩٦) ده (فرهاد) وشروان بکی (جعفر) پاشالر (کنجه) ایله ولایتی کاملاً ضبط ایتملریله (خدابنده) نك یرینه جالس تخت ایران اولان (شاه عباس) باباسنك تصمیمی وجهله (حیدر میرزا) یی درت خان و بیك قدر ایرانلی ایله درسعادته یوللادی. استانبولده حقلرنده فوق‌العاده اکرامده بولنلدی. ٩٩٨ سنه‌سی نوروزنده برمعاهده عقد ایدلدی. (تبریز) ایله آذربا-

ادا ایدیجك درزی اولان درزیلکنه، بقال اولان بقاللغنه، عطار اولان عطارلغنه کیدوب هر بری صنعتلریله مشغول اولورلر ایدی. لکن بومقوله عسکر، عسکر دکلدر. حتی مرحوم ومغفورله سلطان سلیم‌خان حضرتلری (یاوز) حلب وشام ومصر قاهره‌یی فتح ایتدکلرنده اثنای سفرده اطراف واکنافدن خزینه یتیشمیوب برمقدار مضایقه اولدقده دفتردار مال اولان کمسنه بربازرکاندن آلتمش بیك سکهٔ حسنه استقراض ایدوب، آنکله دفع مضایقه ایلیوب، بعده اطراف ممالکدن مال و خزینه کلدکده دین مرقومك اداسیچون بازرکانی دعوت ایدوب آلتمش بیك (فیلوری) یی دفعةً تسلیم ایتدکده بازرکان فتح کلام ایدوب (دولت علیهٔ پادشاهیده مال و منالم افزوندر و دار فناده براوغلمدن غیری کیمسه‌م یوقدر. ویردیکم آلتمش بیك فیلوری جملةً میرینك اولسون. همان اوغلمه دولت پادشاهیده ایکی آقچه جبه‌جیلك احسان اولنسون) دیو تضرع ونیاز ایدیجك بازرکانك بو رجاسی سدهٔ دولت‌پناهه عرض اولندقده فرمان قضاجریان پادشاهی شویله صادراولدیکه:

یجانك (شروان ، کرجستان ، لورستان ، شهرزور) طرفلری دولت علیه‌ده قالیوردی . برماده دها واردی‌که اوده اصحاب کرام حقنده بعدما سب وشتم ایدلمه‌سی و کرك زوجـهٔ مطهرهٔ پیغمبری حضرت عائشـه ایله پدری ابوبکر الصدیق رضی‌الله عنه حقلرنده مهـازله ایدلیوب بالعموم سنیلر علیهنده‌ده لعنت خوان اولمقدن امتناع ایدلمسنی ناطق ایدی .

آت میداننده قرق کون قرق کیجه شـنلك ایدیله‌رك ولی عهد سلطنت سلطان (محمد خان) ك سـور ختانی اجرا ایدلمش ایسـه‌ده صوکنده یکیچریلرله سپاهیلر آره‌سنده اویغونسزلق ظهور ایتمشدر. اولجه مصر والیسی اولان صدر اسبق خادم (مسیح پاشا) مصرده والی ایکن آلتی سـنه‌ده بیك کشی‌یی اعدام ایتـدیکی ایچون عزل ایدلمشیدی (!). مرقومی استخلاف ایدن خزینه‌دار (حسن پاشا) نك دخی جمع ثروت جهتنه سلوك ایتدیکی آکلاشیله‌رق استانبوله جاب ایله یدی‌قله‌یه آتیلدی. والده جامعنك وضع اساسی اجرا ایدلدی (٩٩١).

(اجداد عظامم ارواحیچون جمله‌کزی قتل ایدردم . لکن خلق عالمه فاتح حرمین شریفین سلطان سلیم خان بربازرکانك مالنه طمع ایدوب بهانه ایله قتل ایتمش و برقاچ وزیر و دفتردارینی دخی بی‌کناه اعدام ایله‌مش دیو شایع اولور. آندن قاچارم. یوقسه جمله‌کزی طعمهٔ شمشیر غضب ایدردم. تیزه بازرکانك مالنی ویرك و بومقوله مکروهی من بعد بکا تلخیص ایتمه‌ك . ایچیکزدن هرکیم بنم پاك قوللرمه (یکیچری) اجنبی ادخال ایتمکه سعی ایدرسـه دنیادن عقبایه ایمانسز کیدوب نار جهنمدن فلاح بولمسون) دیو بددعا ایدوب اول بازرکانك آلتمش بیك فیلوری‌سیله اول آن رد ایتدیردی . شیمدی آلتمش بیك دکل آلتی فیلوری‌یه آلتی جبه‌جی ایدرلر. یا عالم نیجه آبادان اولسون؟ یامال وخزائن نیجه وفا ایتسون؟ عسکر اباً عن جد عسکر اولانلردر . و اوجاق واوجاق زاده‌لردر . بقال ، چقال ایله ایش بیتمز . [قوچی بك رساله‌سی]

(حسن پاشا) نك يرينه مصر واليسى اولان (ابراهيم پاشا) اون سكز آى دوام ايدن مأموريتى اثناسنده دور قانونيده‌كى (ابراهيم پاشا) كبى جمع ثروت ايليه‌رك عودتنده جبل لبنانه اوغرامش و (معان اوغلى) ناميله توره‌يوب (صيدا) دن (عكا) يه قدر بتون سواحلى ضبط ايتمش اولان درزى بكى اوزرينه يوربيه‌رك درزيلردن (شرف الدين) ى اسير ومعان اوغلنى ايكى دفعه تفنك، چووالله ايپك واللبشر بيك

چورباجى

١١٨ — فائده

چورباجى

يكيچرى صنفنده بلوك باشى اولوب « يوز باشى » ديمك ايدى . هر اورته‌ده يعنى يكيچرى بلوكنده آمر وقوماندان اولمق اوزره بر چورباجى بولنوردى . فقط چورباجى چوربا پيشيرن ضابط ديمك دكلدر. يكيچريلر پادشاهلرك نان ونعمتلرينى تحديث مقصديله كندى هيئتلرينه (اوجاق) وياخود (اوجاغ عامره) ديدكارى كبى ضابطلرينه‌ده (چورباجى) و(آشچى اوسته) نامنى ويرمشلردى . حتى قازانلرينه (قزغان شريف) ديرلر و آ كاسنجاقدن زياده حرمت ايدرلردى . عصيانلرنده قزغان قالديرمق عصيان بايراغى چكمك قبيلندن ايدى .

چورباجى ، باشنه قرمزى ويكيچرى آغاسى قلفاتندن دها مدور بر (قلفات) كيير واوزرينه بياض برصاريق صاراردى . آرقه‌سنده‌ده قرمزى چوقه‌دن اوزون قوللو برجبه ، آلتنه اوزون برانتارى ، باجاغنه قرمزى شلوار اكتسا ايدوب بلنه شال قوشاق باغلار و آياغنده صارى مست وپاپوچ بولنوردى .

دوقه ویرمکه مجبور ایتـدیکی کبی اون طقوز کوینی دخی یاقه‌رق اتباعندن اوچ یوز کشی‌یی اعدام ایلمشدر. بو آرالق دونانماده یتیشه‌رك سواحلی تخریب ایتدی. پاشا (لبنان) امارتنه (ابن خرفوش) نامنده برینی نصب ایله (بیروت)ه عودتنده (طرابلس شام) و(بیروت) مقاطعات ملتزمی (ابن منصور) ی دخی اله کچیردی. مرقومی (شرف الدین) ایله برابر دونانمایه آله‌رق درسعادته کتیردی.

(ابراهیم پاشـا) نك مصردن کتیردیکی هدیه ایکی ملیون دوقه قیمتنده ایدی. یقین زمانلره قدر پادشاهلرمزك جلوسلرنده قوللانیلان تخت دخی (ابراهیم پاشا) نك بواثناده تقدیم ایتدیکی یالکز آلتونی سکسان بیك دوقه قیمتنده مصرکاری، مصنع ومرصع تختدر. مومی الیهك بوصره‌ده (عائشه سلطان) ایله ازدواجی سـوری اجرا ایدیلدی (٩٩٤).

(٩٩٦) ده له قراللغی استانبولده مزایده‌یه چیقدی. قرال (آتیه‌ن)

---

١١٩ — فائده

کلمات تاریخیه

اوجاقلق : بو تعبیر ترسانه مصارفنه ویاخود برقلعه مستحفظلرینك ویا برشهرك یرلی نفراتنك یومیه علوفه‌لرینـه قارشولق اوله‌رق تخصیص قیلنمش برقاچ کوی ویا قضا حاصلات عشریه وعرفیه‌سی دیمك ایدی. فقط اوجاقلق اعشاره منحصر دکل ایدی. جزیه، میزان حریر وکمرك کبی رسوماتدن‌ده تخصیص اولنوردی.

یورتلق و اوجاقلق : واردات عشریه وعرفیه‌سی وامر حکومتی متصرفلرینه عائد ومتصرفلرینك خدمتلری دخی حدودی محافظه ایتمك و اوطرفلره اردوسوق

وفات ایتمش ایدی . له قراللغنده دخی قرال انتخابی اهالی ایله اجرا ایدلدیکندن اردل وویوده‌سی صدر اعظمه قرق‌بیك ودیکر وزرایه اونربیك و (فلورانسه) غران دوقه‌سی دخی باب‌عالی‌یه برملیون دوقه تکلیف ایتمشلرسه‌ده اوراجه منتخب اسوج پرنسلزندن (سیکیزموند)ك حکومتی تصدیق ایدلدی .

روسیه‌دن ، انکلتره‌دن سفیرلر ورود ایتدی. (افلاق و بغدان) وویوده‌لری تبدیل اولنه‌رق (بغدان) وویوده‌سی (پترو برقلوس) مرادثالثه ایکی یوز وصدراعظمه آلتمش بیك دوقه ویره‌رك اوغلنك خلف اولمسی امتیازینی صاتون آلدی (٩٩٧) .

(طرابلس غرب) بکلربکی (رمضان پاشا) یی یکیچریلر عصیان ایده‌رك قتل ایتلریله حرمی سکزیوزبیك دوقه قیمتنده اولان اموالی ایله درت یوز کوله وقرق قدر جاریه‌سنی آله‌رق کمی ایله استانبوله کلمکده ایکن ونديك بحریه قوماندانی (امو) بالتصادف کمی طائفه‌لرینی

اولنورسه سرعسکرلر معیتنده بولنمقدن عبارت اولان اراضی‌یه دینیردی‌که بونلردن منحل وقوعنده دیرلکلری اوغللرینه واوغل یوق ایسه اوعائله‌دن مناسبنه توجیه قیلنوردی .

(نتایج الوقوعات) بزده قدیماً موجود اولان ادارهٔ اراضی قانونی بروجه آتی پك کوزل شرح ایله‌مشدر :

فتح ممالك واقع اولدقجه اراضیسی تحریر ایتدیریلوب هر قریه‌نك مقدار حاصلات عشریه‌سی ونفوسی وقاچ خانه‌دن عبارت اولدیغی و هرقضانك مستقلاً و یاخود مشترکاً استعمال ایلدکلری اورمان ومرعی ثبت وترقیم اولنوب مثلا بر سنجاغك یوز بوك آقچه حاصلات عشریه‌سی اولوبده دیرلکك هرنوعی دخی بولنمق فرض اولندیغی تقدیرده یکرمی یوکی (خاص) ، اون یوکی زعامت ، قرق یوکی (تیمار)، یکرمی یوکی (اوقاف) اون یوکی‌ده اوجاقلق ویورتلق اولمق اوزره تقسیم اولنوردی .

قتل، قادینك اموالنی ضبط و جاریه‌لرك عرضلرینه دخل ایتدکدن صکره جمله‌سنی اعدام ایله‌مش وفقط وندیك حکومتی وخامت مسئله‌یی آکلادیغی جهتله (امو) یی قتل ومومی‌الیهانك سفینه‌سی ایله اموالنی اعاده واتلاف ایدیلن کوله‌لره بدل دیکر دُرت یوزاسیر تقدیم‌ایلدی.

یمن والیسی (حسن پاشا) شیخ (مطهر)ك وفاتندن صکره (طمطران) حاکمی اولان مخدومی ایله عم زاده‌سی (علی یحیـا) یی برر حیله ایله طوته‌رق درسعادته یوللادی وبونك اوزرینه زیدیلر اعلان استقلال ایلیه‌رك حوالیٔ مذکوره بیوك براغتشاش ایچنده قالدی.

— ٣ —

یکیچری وسپاهی عصیانلری

ایران ایله مصالحه عقد ایدلدیکی (٩٩٨) سنه‌سنده استانبولده بروقعهٔ مهمه ظهوره کلمشدر:

سالیانه: وقتیله (خاص) و (زعامت) و (تیمار) صورتیله تفریق وتقسیم اولنمیان و حاصلات عشریه وعرفیه‌سی خزینهٔ دولته عائد بولنان بعض ولایتلر حاصلاتندن میرمیرانلر ایله میرلوالره ویرلی قولی دینلن اویرلر عسکرینه ویریلن معین علوفه‌یه دینیردی. بغداد، بصره، مصر، یمن، حبش، لحسا ایالتلریله بحرسفید وحلب ایالتلرنده بعض سنجاقلر (سالیانه) لی ایدی.

پنچیك: خمس شرعی دیمکدر.

طابور: اسکی تاریخلرمزده هان هرمحاربه تعریفنده تصادف ایدیلیر برکلمه‌درکه بیلدیکمز بر بیکباشی قوماداسنده‌کی عسکر مجموعی دکلدر. طابیه وتحصنگاه معناسنه ایدی. اردو اطرافنی خندق چویره‌رك ویا بشقه بر صورتله تعرضدن مصون بولندیره‌رق حربه مهیا اولمغه‌ده (طابورقورمق) دینلیردی.

هدنه: عهد، معاهده معناسنه‌در. نقض هدنه، نقض عهد دیمکدر.

(صوقوللو محمد پاشا) نك وفاتندن یعنی اون سنه‌دنبری احوال عمومیهٔ دولتده بر طاقم فناقلر حادث اولمغه باشلادی. پادشاهه مقرب وندیم اولانلر ایسته‌دکلری زمانلرده حضوره کیرمکده وامور حکومته قاریشمقده ، ره‌جالك آره‌لقلرینی کسوب کندیلرینه مال ایتمکده ، تیمارلرای شوکا بوکا توجیه ایتدیرمکده ؛ سرایه نه اولدقلری بلیسز کیمسه‌لری قبول ایله‌مکده ایدیلر. واردقلری کبی پای تختده ظلم وغدر ایچو ظاله‌ر ق طشیرده یه دخی سرایتله ابکاره بکیلر و دفترداران جبر واخذ رشوت یولیله زنکین اولمقده ایدیلر. حتی قدس سنجاق بکی اولان برمرتکب اوراده‌کی مسلمان «اشتری» نی پاپاسی بیك دوقوز یوز التون رشوت ایله قتل ایده‌رك کلیساسنی جامعه تحویل و بونه‌دن قورقان دیکر درت نفر مناستر راهبنی دخی تهدید ایله آنلردن اون ایکی بیك دوقه اخذ ایلدیکی کبی استانبولده بیله روم پطریقخانه‌سنك کلیساسی جامعه قلب ایدلمشدر.

۱۲۰ — فائده

سلطان (مراد ثالث) حقنده بعض شهادات تاریخیه

مراد ثالث حضرتلری ناز ونعیم ایچنده نشوونما بولمقله سفره دکل سرای همایوندن طشره‌یه چیقمیوب بر طاقم شعرا وندما و مضحك وجوجه وخواننده وسازنده ایله امرار زمان ایله‌مشلردر. معمافیه تصوفه مائل وحقه قائل، منهیات وسفك دماءدن مجتنب (مورخ بش برادرینی بر آنده قتل ایتدیردیکنی اونو- دیيور) اولوب فقط جمع مال و اشتهای هدایای غیر معتاده (وزرا وسائره‌نك ویردکاری رشوتلر اوله‌جق) ایله مشتهر ایدیلر. [نتایج الوقوعات]

وقتیله قسطمونی حکمدارلری اولان آل اسفندیار سلاله‌سندن مصاحب شهریاری اولان (شمسی پاشا) برکون پادیشاهه غایت بشاشتله کلوب سببی سؤال اولندقده :

یکیچری قانوننه‌ده خلل کلمشیدی . ایدی بسببه‌ده بن الیستبدال
اولنان سواری بلوکلری منحلاتینه یکیچریلر، جبه‌جی وطوپجی اوجا
قلرندن افراد آلنمق اصولدن ایکن بو قاعده‌یه رعایت ایدلمه‌مکده
وتیمارلر اربابنه ویرلمیوب اوجاغه یبانجیلر وجبراً شو بو قید ایدیله‌رك
قاعدهٔ موضوعه اخلال قلنمقده ایدی . دیکر طرفدن برقیه کموشك
میدان تداولده قیمتی بش‌یوز آقچه اولدیغی حالده بیك آقچه‌یه چیقمش
ومسکوکاتك رواج وتداولی یهودیلر الندە قالەرق ختی بونلردن بری
وزنی خفیف دکرسز برآقچه‌نك عسکره ویرلمك اوزره قبولی ایچون
ندمای پادشاهیدن روم ایلی بکلربکی طوغانجی (محمد پاشا) یه ایکی یوز
بیك آقچه ویرمشدر . کیفیت عسکر طرفندن طویولدیغی کبی (محمد
پاشا) یه خصم اولان (سنان) وداماد (ابراهیم) پاشالرك دخی انتریقه‌لرینه
خشنودسزلغی آرتدیره‌رق یکیچریلر سرای همایونی باصوب بکلربکی
(محمد پاشا) ایله دفتردار (محمود افندی) نك کله‌لرینی ایسته‌دیلر .

— بوکون سلطان مراد حضرتلرینه بیوجك بر رشوت قبول ایتدیردم .
بعدما بولذت دماغ سلاطینده مستقر اولور وانتظام دولتك انحلالنی ایجاب ایده‌رك
بوصورتله بن دخی اجدادمك انتقامنی آلمش اولورم) دیمشدر .
[کنه الاخبار]

تیمار وزعامت اصحابی دیرلکلرینك بولندیغی سنجاق داخلنده متوطن اولمق
قانونلری اقتضاسندن ایکن سلطان مراد ثالث عصرنده خلاف قانون قدیم اوله‌رق
وزرا امکدارلرینه تیمارلر توجیه اولنمغه باشلایوب بوایسه سؤ امثال اوله‌رق رفته
رفته شهراهالیسندن ورعایا صنفندن نیجه فرومایه‌لر ونیجه مجهول الاحوال شخصلر
آته بینوب وقلیج قوشانوب ارباب تیمار وزعامت ایچنه قاریشدیلر .

سلطان مرادثالث عصرنده برمنوال سابق ندما ومقربین پادشاهی زیاده‌سیله
یوز بولمش اولدقلرندن غزات مسلمینك حقی اولان قرا وتارلالرك برر تقریبله
کیمیسنی بروجه آرپه‌لق وکیمیسنی تملیك صورتیله عهده‌لرینه کچوروب کندیلرینه

مراد ثالث یکیچریلری پاره ایله اطماع ایتمك ایسته‌مش ایسه‌ده ارباب عصیان هرکیم پاره آلیرسه بکلربکی ایله دفتردارك قتلندن اول آنی اولدیره‌جکلرینه یمین ایتدکلرندن کیمسه ال اوزاده‌مادی وسرایده:

— بکلربکی ایله دفترداری بزه و یریکز، یوقسه پادشاهه قدر یولمز اچیقدر.

دیه باغریش ایتدکلرندن پادشاه اندرون آغالری‌ایله سرای بکجیلرینك، بوستانجی، بالطه‌جی، وقپوجیلرك سلاحلانملرینی امر ایتدی. فقط بواثناده عقد ایدیلن دیوان مضبطه‌سی اوزرینه عسکرك ارضا ایدلمسی حقنده اراده‌چیقمقله (محمود پاشا) ایله دفتردارك بویونلری اورولدی.

صدر اعظم سیاوش پاشا ایله وزیر ثانی داماد ابراهیم پاشا وزیر ثالث (جراح محمد پاشا) عزل اولنه‌رق صدارت (سنان پاشا) یه،

تمام مرتبه استغنا کلدکده توابع ومتعلقاته پك چوق تیمار وزعامتلر یاپدیردیلر. وکلای دولت‌دخی دوشن محلولاتك کزیده‌لرینی کندی‌اطراف ومتعلقاتنه ویرمکه باشلادیلر. بوجهتله باشلوجه تیمار وزعامتلرك کیمی آرپه‌لق کیمی پاشمقلق (اپاق قابی زعامتی‌که عین علی افندی تذکره‌سنده: مرحومه خاصکی سلطان خرم قادین جامع شریف بنا ایلدکده عجمی اوغلانلری زیاده خدمتده بولنمغله موی‌الیهانك رجاسنه مبنی مرحوم سلطان سلیمان خان زماننده آیده بش آقچه پاپوش آقچه‌سی ویرلك فرمان اولمشدر. دیه یازلیدر) وکیمی خواص همایونه ملحق وکیمی بدنی صحتده اولانلره (!) تقاعدیه اولمشیدی.

برطاقی دخی اکابر سپدینه کیروب نام مستعار ایله تصرف اولنوب دیلسزلر، جوجه‌لر وسائر ندما و اوجاق آغالرینك متنفذلری و وزرا آغالری و بکلربکیلر وسنجاق بکلری وبعض کتاب یدلرنده نیجه تیمارلر بولنه‌رق کیمی خدمتکارلری و کیمی کوله‌لری اوزرینه برات ایتدیرمش اولدقلرندن نام آنلرك و محصول کندیلرینك اولوردی. [جودت پاشا تاریخی]

وزیر ثانیلك (نشانجی محمد پاشا) یه ورووم ایلی بکلربکیلکی‌ده (یوسف پاشا) نامنده برینه توجیه اولندی. بستانی زاده مقام مشیخته کچدی. فقط یکیچریلر شهرده یانغین چیقارمقده و آزغینلق کوسترمکده اولدقلرندن آغالری عزل اولنوب برینه میر علم (محمود آغا) تعیین ایدلدی.

تاریخ دییورکه:

(دولت علیه‌نك بدایت ظهورندن بو آنه قدر کچن اوچ یوز سنه‌دن صکره نفوذ حکومت یکیچریلرك النه کچدی و بو کیفیت برمصیبت اولوب بوندن صکره کچن ایام ظرفنده دها شدتلیلری کورولدی).

بونلره سبب بتون سرای طاقمنك و مقربلرك سیئاتی، ادارهٔ حکومتی‌الله آله‌یم دیه پادشاهلرمزك اهل و ارباب دولتی استخدام ایتمیوب یانلرندن دفع ویا اعدام ایلملری وسرایلرده منافع‌عامه‌دن زیاده

۱۲۱ — فائده

مدالیه‌لر

عثمانلی دولتنده ایلك مدالیه (سلطان محمود) اول زماننده ضرب ایدلمشدر. بومدالیه مستطیل شکلنده، تاریخسز وآلتون اولوب برطرفنه (طغرا) و دیکر طرفنه‌ده (فالله خیر حافظاً وهوا رحم الرحمین) آیت کریمه‌سی یازلمشدر. وزنی ۱۲ درهم بربچق قیراطدر. قطعه‌سی ۶۷ × ٤٤ میلیمتره‌در. (۱۱٦۸) ده سلطان عثمان خان ثالث زماننده مسکوکات جدیده قطع وضربنه نشانه اولمق اوزره بیضی وآلتون برمدالیه دها ضرب ایدلمشدرکه بونك بر طرفنده ینه (طغرا) ودیکر طرفنده‌ده (سکهٔ جدیده ضرب فی‌اسلامبول. ۱۱٦۸) یازیلیدر وزنی ۸ درهم ـ ۲ قیراط اولوب قطعه‌سی دخی ۳۹ × ۲۷ میلیمتره‌در. شیمدی‌یه قدر دولتجه ضرب اولنان مدالیه‌لردن بعضلری شونلردر:

ذوق و صفا ایله اشتغاللریدر . بوندن بویله کوره‌جکمز وقوعات
بوسوزمزی تأیید ایده‌جکدر .

مصرده ظهور ایدن عصیان عسکری دخی پك زیاده کوجلکله باصدیریلدی . (بودین) ده بولنان مستحفظ عسکری آلتی آیلق وظیفه‌لرینی آله‌مدقلرندن طولایی اورا بکلربکنی قتل ایتدیلر . (تبریز)ده‌کی عسکر دخی استانبولده عیاری تغییر ایدیلن معهود یهودی آقچه‌سنی قبول ایتمیوب خزینه‌یی یغما وکندی آغالرندن برینی اوزرلرینه وزیر نصب ایتدیلر . فقط (تبریز) بکلربکی (جعفر پاشا) قلعه‌لری یوقلامق بهانه‌سیله شهردن چیقه‌رق کورد بکلریله اویوشدی وعودتنده عسکر استقباله چیقنجه کردلر پوصولردن اوغرایوب بیك بش یوز عاصی‌یی قتل ایتدیردی .

١ — هلال . (انکلیزلرك فرانسز دونانماسنی «ابوقیر» اوکنده مغلوب ایتملری اوزرینه ١٢١٦ سنه‌سنده ضرب ایدیله‌رك عساکر عثمانیه ایله انکلتره دولتی امرا وضابطان ونفرات بریه وبحریه‌سنه توزیع اولنمش ایلك مدالیه‌در اوزرنده (١٨٠١) تاریخ میلادیسی اولدیغنه کوره ضرب ایدیله‌لی (١٠٩) سنه اولمش دیمکدر. آلتون وکموش اوله‌رق ایکی نوع ایدی .

٢ — اشقودره مدالیه‌سی (نشان افتخار)
٣ — روسیه (١٢٤٩)
٤ — افتخار (تاریخسز ، سلطان عبد المجید)
٥ — افتخار نشانی (١٢٧٠)
٦ — افتخار نشانی (١٢٧٥)
٧ — تقدیر هنر مدالیه‌سی (تاریخسز)
٩ — تعلیمیه مدالیه‌سی (تاریخسز)
١٠ — عکا و بریة الشام مدالیه‌سی (١٢٥٦)
١١ — یمن مدالیه‌سی (١٢٦٣)
١٢ — کردستان مدالیه‌سی (١٢٦٣)
١٣ — بوسنه مدالیه‌سی (١٢٦٦)
١٤ — سیواستپول مدالیه‌سی (١٢٧١)
١٥ — قریم مدالیه‌سی (١٢٧١)
١٦ — سلستره مدالیه‌سی (١٢٧١)
١٧ — دیکر سلستره مدالیه‌سی (١٢٧١)
١٨ — قارص مدالیه‌سی (١٢٧٢)

یکیچریلر یوز بولدقلری جهتله ایکی اوچ دفعه دها قیام‌ایتدیلر. هر قیام صدراعظم و یکیچری آغاسی تبدیلیله تسکین ایدلدی. حتی برنده ارضروم اهالیسنك شکایتلری اوزرینه اوراده قیشلایان نوبتچی یکیچریلرینك‌استانبوله کله‌لری حقنده صدراعظم (فرهادپاشا) امر کوندرمش ایدی. بونك اوزرینه ارضروم اهالیسنك شماره‌رق یکیچریلره هجوم ایتدکلری بوراجه طویولدی. فرهاد پاشایی دیوانه کیدرکن تحقیر ایتدیلر. چوربا یمدیلر[١]. فقط ادارهٔ مصلحت‌ایچون پادشاهه آغالرندن شکایتلری وار ایمش دیین (فرهاد پاشا) بالآخره یالان سویلدیکندن طولایی عزل‌اولنوب یرینه اوچنجی دفعه اوله‌رق (سیاوش پاشا) وزیراعظم نصب ایدلدی.

[١] هفته‌ده درت کون دیوان عظیم اولوردی. علی‌الصباح یکیچری‌یه اوچ بیك طاس بغدای چورباسی چیقاردی. یکیچریلر پادشاهه دلکیراولدیلرمی چوربا یمزلردی.

---

١٩ — تصحیح وتجدید سکه مدالیه‌سی (١٢٥٩)

٢٠ — آیاصوفیه تعمیری مدالیه‌سی (١٢٦٥)

٢١ — تنظیمات خیریه مدالیه‌سی (١٢٧٠)

٢٢ — سینوب خیریه مدالیه‌سی (١٢٧٠)

٢٣ — بحرسیاه وطونه مدالیه‌سی (١٢٧١)

٢٤ — اتفاق دول ثلثه مدالیه‌سی (١٢٧١)

٢٥ — قره‌طاغ مدالیه‌سی (١٢٧٧)

٢٦ — کرید مدالیه‌سی (١٢٨٥)

٢٧ — عسکری نشان تعلیملرینه مخصوص (١٢٨٠)

درسعادتده آچیلان عمومی سرکی‌یه مخصوص

٢٦ — زراعت وصناعت مدالیه‌لری (١٢٧٩)

٢٧ — حرفت،صنعت‌وتجارت(١٢٧٩)

٢٨ — امتیاز (١٣٠٠)

٢٩ — صنایع

٣٠ — روسیه محاربه‌سی (١٢٩٤)

٣١ — پلونه (١٢٩٤)

٣٢ — لیاقت

٣٣ — یونان

٣٤ — حجاز تیمور یولی

یکیچری رذالتلرینه ۱۰۰۱ تاریخنده برده (سپاهیلر) رذالتی منضم اولدی : (سیاوش پاشا) نك بدایت صدارتنده عسکره معاش (علوفه) اعطاسنه باشلانمش ایسه‌ده آقچه یتیشمه‌مش و (ایچ خزینه) دیدکلری سرای خزینه‌سندن‌ده امداد ایدلمه‌مش . یالکز یکیچری تماماً آلمش . سپاهیلره‌ده تدریجاً اکمال ایدیله‌جکی سویلنمش ایدی . سپاهیلر :

— بز علوفه آلمایز .

۱۲۲ — فائده

کلمات تاریخیه

قول اوغلی باش چاوشی

آغا یماغی : یکیچری آغاسنك معیتنده امر چاوشی .

باش چاوش : یکیچری اوجاغنك باشلیجه ضابطانندن اولوب بشنجی جماعت اورته‌سنك چورباجیسی و آغا دیوانك تشریفاتجیسی ایدی .

آغا دیوانی : یکیچری آغاسنك ریاستنده انعقاد ایدن مجلس .

قول اوغلی باش چاوشی : سلطان مراد اول زماننده آلنان اسرادن بشده بری (بچکلی قول) عنوانیله برعسکر تشکیل ایدلمش ایدی . بوعسکرك انضباط مأموری ایدی . بچکلی قولی فسخ ایدلدکدن صکره‌ده ینه بو درلو خدمتلرده قوللانیلیردی .

فریادیله دیوانه هجوم ایتدیلر . باش دفتردار (امیر پاشا) نك کله‌سنی ایسته‌دیلر. یکیچریلر ایستیوب (محمد پاشا) یی کسدیردیلر آ. بونلر نه‌دن کسدیرمسونلر ؟

کیفیت پادشاهه بیلدیریلنجه ایچ خزینه‌دن درحال یوز یوك آقچه ویریلدی . آلمادیلر . الاکه باش دفتردارك باشنی ایسترز دییه‌رك نصیحته کلن چاوش باشی‌یی ، قپوجیلر کتخداسنی طاشه طوتدیلر .

قول کتخداسی

اوطه باشی : چورباجی معاونی . اورته افرادینك نظام و انتظامنه باقار . سفرده اورته‌یه مخصوص چادیرك دیرکی یاننده اوطورر ، یکیچریلرده عادتلری اوزره بونك اطرافنده حلقه تشکیل ایدرلردی .

قول کتخداسی : کتخدا بك‌ده دینیر. یکیچری آغاسنك معاونی ایدی .

اورته چاوش : باش چاوش معیتنده بولنان ایکی چاوشدن بری ایدی . جزایه محکوم اولان نفراتی تأدیب ایدر و یکیچریلر آلایده یورورکن یورویش نظامنه باقار ایدی.

صالمه چوقداری : کیجه و کوندوز مختلف قیافتلرله تبدیل کزه‌رك قهوه‌خانه وبربر دکانلرنده قمار وبوکا مماثل اویونلری اوینایانلری تکدیر ایدر ، اذان اوقونجه جامعه کیتمه‌ین اصنافی و سائره‌یی قامچی ایله دوکه‌رك جامعه

قاضی عسکرلری قوغدیلر . خط همایونی دیکله‌مدیلر . وزرایی‌ده طاشلادیلر . سلیمانیه ، کوچك آیاصوفیه واعظلری نصیحت ایتدیلر. فائده ویرمدی . سادات کرامدن یکرمی قدر ذات میدانه چیقه‌رق:

— دفتردار آل رسولدندر. بی کناه نصل قتل اولنور؟ دیدکلرنده آنلرك‌ده باشلرینه طاش، قیا پارچه‌لری آتدیلر . (بویالی محمد پاشا) نامنده بروزیرك دفترداره خصومتی وار ایمش. (سیاوش پاشا) یه :

— بوشخصی نه‌ایچون صیانت ایدییورسکز ؟ کچنده قوس‌قوجه وزیر (محمد پاشا) یی ویردیکز. بوایسه بردفتردار‌در . ویروب فتنه‌یی دفع ایدك . دیدی ایسه‌ده قاضیعسکر بستان زاده :

— بوراسی دیوان یزید دکلدر. بوراده آل رسولدن کیمسه‌نك باشی یووارلانه‌ماز .

جوابیله مرقومی اسکات ایتدی . یکیچری آغاسی دیوانه چاغیرلدی . سرای بتون اسافل و اجلاف ایله خنجاخنج طولمش ، یایا باشیلر ، یکیچری چاوشلری ، نفرلری چارشولره چیقمشلردی .

یوللار، منع فحشه مأمور و عادتا سیویل باش خفیه ایدی . معیتنده‌کی نفراتده (صالمه) دینیردی .

سکبان باشی : ٣٤ اورته‌دن عبارت اولان « سکبان » بلوکلرینك و بر روایته کوره‌ده بتون یکیچریلرك آغاسی ایدی. بالآخره یکیچری آغاسی اردو ایله برسفره کیتدیکنده استانبولده « آغا قائممقامی » عنوانیله وکیل قالیردی .

صو باشی : کوندوزلری قول کزه‌رك چارشو، بازارلرك، محله آرالرینك نظافتنه دقت ایتمك، بوزولمش قالدیرملری تعمیرایتدیرمك، مائل انهدام بنالری معمارباشی‌یه خبر ویرمك وکیجه‌لری دخی عسس باشی کبی قول کزه‌رك اویغونسز طاقمی توقیف ایتمك وظیفه‌سیله مؤظف ایدی. بلدیه سرمفتشی‌ده دنیله‌بیلیر .

عسس باشی : پولیس مدیری و یا ضبطیه ناظری مقامنده ایدی . یکیچری

ایکندی وقتی قپوجیلر یوقاریده بولنان سیرجیلری و شکایتجیلری چیقاریرلرکن :

— بره اورك .

دیه برصدا ایشیدیلدی . بوصدا اوزرینه پادشاه فرمان بیوردی ظن ایدلدی. دیوان خدمه‌سیله مطبخ عامره خدمتکارلرندن بعضلری اللرینه برر اودون ، بعضلری مطبخ آلاتی ، باغچه پارمقلغی آله‌رق سپاهیلر اوزرینه یوریدیلر. صوپالر اینوب قالقمغه باشلادی. بوصره‌ده سرای مطبخنه اودون کتورن آرابه‌لرده اورته قپویی قپادی . فراریلر بربرلرینی چیکنه‌دیلر . تمام اوچ یوز اللی یدی کشی آیاق آلتنده فوت اولدی. پادشاه کمال ممنونیتندن (سیاوش پاشا) یه خلعت ویردی . سپاهیلر علوفه‌سنی کیسه‌لریله طاغیتدیلر . فقط دفتردارلرك اوچی‌ده عزل ایدلدی .

اورته‌لرندن ۲۸ نجی بلوکك چورباجیسی ایدی . صلب و اعدام وقوعنده بلوکیله محل سیاستده بولنور وانضباطه باقاردی .

بوجك باشی : بوده ضابطه مأموری ایدی . یاقالادیغی اصحاب جرایمی یکیچری آغاسنك اقامتکاهنه (آغا قپوسی) ویا احتساب ناظرینك قوناغنه ویاخود (بابا جعفر) زندانته کوندریر، ایشلدکلری جنایتلره کوره کیمنك النی، کیمنك قولنی، کیمنك قولاغنی کسدیروب سابقه‌سی ظهور ایدنلری‌ده صلب واعدام ایلردی. معیتنده قادین خفیه‌لرده وارایدی. آدملری خیرسزلقدن ویان کسیجیلکدن کلمه توبه‌کارلردن اولمغله اشیای مسروقه‌نك میدانه چیقارلمسنده همان دائما موفق اولوردی .

جیوه‌لك : یکی‌چری مطبخلرنده آشجی باشی معیتنده استخدام اولنوردی . بونلر نادراً سوقاغه‌چیقار وکیمسه ایلیشمسون دیه یوزلرینه پچه طاقارلردی.

— ٤ —

آوستریا سفری : (سیاوش پاشا) خلعت فاخره‌یی کییوب ایرته‌سی کون دخی کمال دبدبه ایله سوار اوله‌رق شهری کزدی ، چارشو ، بازار واصناف حالنه دقت ایده‌رك صدر اعظملغنی کوستردی ایسه‌ده

شاطر : اهالیدن یولسز حرکتلریله مستحق جزا کوریلنلر بونلر واسطه‌سیله توقیف و ایجاب ایدن محله اعزام اولنوردی. پولیس نفری دیمکدر .

صولاق : وقت حضرده وسفرده عثمانلی پادشاهلرینك محافظهٔ نفسلرینه مأموراً پیاده اوله‌رق ایکی طرفنده کیدرلر و تهلکه‌لی محللردن مرور اثناسنده پادشاهك آتی دیزکیننده‌ن طوتوب یدرلردی. بونلر(١٠٠) کشی ایدیلر.

یکیچری اوجاغنك ٦٠ ، ٦١ ، ٦٣ ، ٦٤ نجی جماعت اورته‌لرندن آلنیرلردی . یکیچری اوجاغی لغو ایدلدکدن صکره صولاقلرك قیافتی تبدیل ایدیله‌رك باشلرینه قطیفه‌لی و چکه قوردونلی ، اوستی مختلف رنکده‌اوزون واکلی توکار طاقیلمش برر قالپاق وآرقه‌لرینه‌ده غایت مزین ستره و پانطالون کیدیرلمشیدی . صولاقلر سلطان حمید ثانینك قلیچ آلایی مراسمنده وار ایدی .

صولاق

قوناغنه عودتنده قپوجیلر کتخداسی کله‌رك مهری الندن آلدی .
سبب عزلی ینه مقربلرك :

— پادشاهم، بوآدمك قدمنده خیر یوق . زمان صدارتنده ایکی دفعه‌در عسکر عصیان ایدییور . دیه‌لری ایدی . کندیسنه تقاعد علوفه‌سی تعیین ایدلدیکی کبی مهر صدارت دخی اولجه (معلقره) یه نفی ایدلمش اولان (سنان پاشا) یه ویریلدی . صدارتدن معزول (فرهاد پاشا) وزیر ثانی، (ابراهیم پاشا) ثالث، جغاله زاده (سنان پاشا) رابع ، (جراح محمد پاشا) خامس، (بویالی محمد پاشا) سادس و (خضر پاشا) ده سابع وزیر اولدیلر . وقتیله دیوانده درت وزیره قدر تعدد کورلدیکی حالده شمدی یدی وزیره چیقمش ایدی .

بواثناده نمچه حدودنده بر (حسن پاشا) وقعه‌سی ظهور ایتدی . ذاتاً سلیم ثانی زماننده عقد ایدیلن معاهدهٔ صلحیه احکامی آره‌ده صره‌ده اخلال ایدیلیوردی. سرحد بکلریله آوستریا والیلری راحت طورمیورلردی . بر طاقم سرسریلرده آقینلردن خالی دکللردی .

۱۲۳ — فائده

سلطان محمدخان ثالثك جلوسنده ارکان دولته ویریلن بخشش

اسامی	آقچه	اسامی	آقچه
صدر اعظم	٣٠٠٠٠	شیخ الاسلام (صوف ایله برابر)	٣٠٠٠٠
بهر وزیر	٢٠٠٠٠	معزول ملالردن هربرینه	١٥٠٠٠
بهرقاضیعسکر (مع صوف)	٢٠٠٠٠	صغار مدرسیندن بهرینه	٣٠٠٠
کبارمدرسیندن بهرینه	٥٠٠٠	بهر دفترداره	٢٠٠٠٠
بعض مشایخه	١٠٠٠	چاوش باشی‌یه (خلعت ایله)	١٥٠٠٠
نشانجی‌یه	٣٠٠٠٠		

مجاربکاربیله، (اردل) ك انتریقه‌جی وویوده‌لری یوزندن تمادیٔ آسایش قابل اوله‌میوردی. (سلطان مراد ثالث) ك ١٠٠١ تاریخلرینه تصادف ایدن زماننده ایسه بوحاللر دها زیاده‌لشدی. بوسنه سرحد محافظی (حسن پاشا) اوجهتدن حدودی تجاوزله ایکی قلعه بنا ایتمش ایدی. بر آز صکره (قوپه) نهری اوزرنده نمچه‌لیلرله ایتدیکی محاربه‌ده کندیسی، سردارلرندن غازی (قوجه محمد)، کلیس بکلربکی سلطان زاده (مصطفی پاشا) شهید دوشدیکی کبی (قنیژه) قوماندانی (زرین اوغلی) بزم (ایزورنیق، اوسك، نوه) آلایلرینی بوزدی. کوپری‌یی ییقه‌رق سکز بیك عسکرمزی غرق ایتدی.

فقط بو وقعه‌دن اول آوستریا، سنوی ویرکوسی اولان اوتوز بیك دوقه آلتونی کوندرمش وحتی بوویرکویه برکموش سفره طاقمی علاوه‌سیله

اسامی	آقچه	اسامی	آقچه
قپوجیلر کتخداسنه (مع خلعت)	١٥٠٠٠	رکاب آغالرینك هر برینه	
هر متفرقه	٢٠٠٠	(خلعت ایله)	١٠٠٠٠
هر نفر سپاهی	١٠٠٠	هر نفر جبه‌جی	١٠٠٠
هر نفر طوبجی	١٠٠٠	هر نفر سراجان خاصه	١٠٠٠
هر نفر شاگردان سراج	٥٠٠	هر نفر ارباب حرف	٥٠٠
خزینه‌دارلردن هر برینه	١٠٠٠	روزنامچۀ اول وثانی‌یه (میر	
محاسبه‌جیٔ اوله (جامه ایله)	٥٠٠٠	آخورجامه‌سیله برابر)	٤٠٠٠
آناطولی وخراج محاسبه‌		اوقاف محاسبه‌جیسنه (جامه ایله)	١٠٠٠
جیلرینه (جامه ایله)	٣٠٠٠	مقاطعه‌جیلره (جامه ایله)	٣٠٠٠
قلاع تذکره‌جیسنه (»)	٢٠٠٠	موقوفاتجی‌یه (»)	٢٠٠٠
هر نفر وارداتیان	٢٠٠٠	هر نفر موجوداتیان	٢٠٠٠
هر نفر تسلیماتیان	٢٠٠٠	صدراعظم روزنامه‌جیسنه	٢٠٠٠
کاتبان احکام (اراده کاتبلری)	٣٠٠٠	کاتبان مالیه‌یه	١٠٠٠

مصالحه‌نك تجديدی جهتنه كيتمش ايدی . (حسن پاشا) اوصره‌ده بوسنه طرفلرنده (بهاج) ، (غورا) كبی مواقعی ضبط و (سيسقه) ده Sissek سپاهيلری حيله ايله ايچری‌يه آله‌رق باروت فوچيلرينه باغلايوب برهوا ايدن آوستريا قوماندانندن انتقام آلمق بهانه‌سيله نمچه‌ليلردن بيك نفر اسير واون ايكی طوپ اخذ ايلديكی كبی اسرادن اوچ يوزينی سائر غنائم حربيه ايله برابر استانبوله كوندرمش وبوراده دخی اسرا آوستريا سفارتخانه‌سی اوكندن كچيرلمشيدی .

ديكر طرفدن (سنان پاشا) ده مجارستانه اعلان حرب ايچون شان وشهرته عائد بر حرص وار ايدی . (حسن پاشا) نك مغلوبيتی

اسامی	آقچه	اسامی	آقچه
شاكردان احكام ديوان	١٠٠٠	شاكردان احكام ماليه‌يه	١٠٠٠
شاكردان خزينه (علوفه‌لی)	١٠٠٠	شاكردان خزينه‌يه (علوفه‌سز)	٥٠٠
دفتر خاقانی امينه	٥٠٠٠	رئيس كتابه	٧٠٠٠
يكيچری آغاسنه	٢٠٠٠٠	استانبول آغاسنه (عجميان)	٦٠٠٠
كليبولی آغاسنه	٦٠٠٠	آناطولی آغاسنه	٥٠٠٠
روم ايلی آغاسنه	٥٠٠٠	بوستانجی باشی‌يه	٦٠٠٠
ادرنه بوستانجی باشيسنه	٥٠٠٠	سكبان باشی‌يه	٣٠٠٠
يكيچری كاتبلرينه	٩٠٠٠	بوستانجيلر كتخداسنه	٢٠٠٠
ادرنه بوستانجيلر كتخداسنه	١٥٠٠	يكيچری كتخداسنه	٢٠٠٠
عجمی اوغلانلرينه	٢٠٠٠	هر نفر يكيچريان (عددلری ٢٦٦٠٠ ايدی)	٣٠٠٠

(سكبان وسواری‌يه يوز قرق آقچه ويرلمك قانون قديمدر. يكيچری وعجمی باباباشيلری اوچ بيكدن غيری دردر يوز آقچه دخی خلعت بهاسی آلديلر . زغرجيلره يوز آلتمش آقچه ويرلدی) .

[عين علی افندی تذكره‌سی]

اوزرینه مراد ثالثی اقناع ایده‌رك ، و بو تصورك علیهنده بولنانلری اکفاره قدر کیده‌رك درسعادت آوستریا ایلچیسنی حبس وتوقیف ایله آوستریایه سفر اعلان ایلدی . اون بش کون ایچنده تدارك کوردی. پادشاه حربه کیتمه‌یجه دفترخانه و یکیچری آغاسی بحسب‌القانون کیده‌مزلردی . بو جهتله اون ایکی بیك یکیچری ایله کتخدا معیتنه مأمور اولدی وسائر صنوف عسکریه‌دن بر اردو تنظیم ایدیله‌رك بلغراد طریقیله (اوسك) صحراسنه واریلدی . اول امرده (پسپرم) و (پولاته) دینیلن قلعه‌لر آلندی . (بودین) بکلر بکی حسن پاشا (استونیٔ بلغراد) ك امدادینه یتیشدی ایسه‌ده ۱۲ بیك کشی ایله ٤٧ طوپ غائب ایدوب کندیسی‌ده مجروحاً رجعت ایلدی . بونك اوزرینه آوستریالیلر بعض مواقع صغیره ایله (نوی غراد) Novigrad (فیلك) ، (صونته) کبی طقوز قلعه ضبط ایتدیلر .

---

١٢٤ — فائده

بعض مراسم

بشیك آلایی رسمی : برشهزاده طوغدیغنده خزینۀ همایون کتخداسی معرفتیله ضربخانه‌ده کوموش قباره‌لی ومزین بر بشیك اعمال اولنور وبو بشیك کتخدا اوکده اولدیغی حالده باش افندی، باش قوللقجی، نوبتجی باشی، چانطه‌جی، حفتانجی، دینیلن سرای مأمورلریله اندرون وقوغوش آغالرندن برقاچ کشی اللرنده کمال تعظیم ایله طوته‌رق حرم دائره‌سنك دیوان یرینه متصل قپوسنه قدر ایصال ایدرلر، اورادن‌ده دارالسعاده آغاسی ، خزینه‌دار آغا ، خزینه وکیلی، باش قپو غلامی و نوبتجی بولنان دیکر آغالر استقبال ایده‌رك حرم همایونه کتوررلردی. ایرتسی کون جمله‌سنه عطیه وهدیه‌لر ویریلیردی.

صدر اعظم بلغراد قیشلاغنده ایکن یکیچری آغاسی ایله امداد کلدیکی کبی قریم خانی (غازی کرای) دخی قرق بیك آتلو ایله حرکت ایله‌مشیدی. فقط آوستریالیلر (خطوان) ی آلدقلری کبی (استرغون) ی دخی محاصره ایتدیلر. درسعادتدن (لالا محمد آغا) ایله کلن یکیچری، امداد عسکری کلدکدن صکره (Raab را آب) دینیلوب سلیمان قانونی زماننده احراق‌ایدلدیکندن طولایی (یانق‌قلعه) دینیلن موقع مستحکم یکرمی کونده ضبط ایدلدی. غازی کرای دخی (پاپا) قلعه‌سنی آلدی. بوحرب اثناسنده مصر فتحندن بری (شام) ده محفوظ بولنان لوای شریف نبوی سوریه یکیچریلری وداعتیله استانبوله کتیریله‌رك اردویه یوللاندی.

(اردل)، (بغدان)، (افلاق) وویوده‌لقلری دولت علیه‌دن برر برر آیریلدیلر. آوستریا ایمپراطورلرینك بر مدت اقامتکاهی

حضور درسلری نظامی: رمضان شریفده وقت بولندقجه هرکون وسائر کونلرده اراده ایله علمادن اکثر کیمسه‌لر پادشاه حضورنده طوپلانه‌رق قرأن کریمدن بعض سوره‌لر تفسیر ایدیلیر واحکام دینیه حقنده سؤاللر و جوابلر واقع اولور و بوکا حضور درسی دینیر. بو درسلر عثمان غازی زماننده باشلامش و اورخان غازی ایله مراد خان اول دورلرنده پك زیاده اهمیت ویرلمش ایدی. اوچنجی سلطان مصطفی بو درسلری عادتا بر قانونه باغلامشدر. مشارالیه هر رمضانك برنجی کوننده اونجی کوننه قدر بر (مقرر) ایله برقاچ (مخاطب) دن عبارت اولمق اوزره بر هیئت علما جمع ایده‌رك (تفسیر شریف) و (قاضی بیضاوی) کبی کتب جلیله‌دن آیات کریمه تفسیر ایتدیرمشدر. بو درسلر سببیله (حلب) (شام) (مصر) (خادم) (قیصریه) (قرمان) کبی علما یتیشدیرمکله معروف شهرلردن، (ایران) (توران) (خراسان) (طاغستان) و (هندوستان) کبی ممالك بعیده‌دن پك چوق علما درسعادته کلیرلردی. [تاریخ عطا]

اولان (پراغ) شهرنده عقد ایدیلن بر معاهده‌ده (زاپولای) بلاوارث وفات ایدرسه (اردل) ی ایمپراطوره ترك ایتمکی تعهد ایتمش وافلاق وویوده‌سی (میخال) Michel le Brave ایله (بغدان) وویوده‌سی (آرون) Aron دخی آوستریایه التحاق ایله‌مشیدی. حتی (بغدان) وویوده‌سی برقاچ بیك عسکرله (بغدان) ه مأمور اولان سابق (مرعش) بکلربکی (مصطفی پاشا) یی (روسجق) دن (یرکوکی) یه کچرکن باصدیروب پاشایی وبرقاچ بیك کشی‌یی شهید واسیر ایله‌مشیدی. (افلاق) وویوده‌سی (میخال) دخی — ١١٣ نومرولی فائده‌مزده کورلدیکی وجهله — آله‌جقلیلرینی قتل ایدوب (پراغ) معاهده‌سنه اولان رعایتنی کوستردی. (میخال) بوقتل عام اوزرینه (بکرش)ده طوره‌میه‌رق (کیلی) (آق کرمان) و(قورسوه) طرفلرینه قاچدی. (روسجق) اهالیسی دخی قورقولرندن بالقانلره و اطرافه طاغیلدیلر.

١٢٥ — فائده

اون برنجی عصرده رعایا فقراسی

٩٩٠ تاریخنه کلنجه، رعایا فقراسندن هر برنفر باشنه قرقر آقچه والليشر آقچه (جزیه) وقرقر آقچه خانه عوارضی وایکی قویوندن برآقچه رسم‌غنم آلنوب زیاده آلنمازدی. آنجق مباشر (تحصیلدار) اولانلر جزیه‌دن وخانه عوارضندن ایکیشر واوچر وغایتی بشر آقچه (غلامیه) نامیله آلوب تجاوزه کمسه‌نك جرأتی یوق ایدی. وخواص‌همایون یازوسی (ایکی بیك درت یوز قرق بریوك) آقچه ایدی. حالا علوفه‌لی قول طائفه‌سی زیاده اولوب، قول زیاده اولدقجه مصرف زیاده اولوب، مصرف زیاده اولدقجه رعایایه تعدی زیاده اولوب، عالم خراب اولمشدر.

آوستریا سفرینك بدایتنده احوال عمومیهٔ سیاسیه‌نك نه مرکزده اولدیغنی کوسترن شو برقاچ سطری دقتله اوقویك :

ایمپراطور، درحال، پاپا ایله اتفاق آرادیلر . فقط اوروپای غربیده (دین) غوغالری تشدد ایلدیککندن برمتفق بوله‌مادیلر . بونك اوزرینه شرقه دوندیلر . (موسقوا) چارینه ، (له) قرالنه ، بونلردن صکره (اردل) پرنسی (سیکیزموند باطوری) یه ، بغدان بکی (آرون) ه ، افلاق بکی (میخال) ه مراجعت ایتدیلر ایسه‌ده افلاقده اوچ سنه ایچنده اوچ وویوده تبدیل ایدلدیککندن شیمدیککنك نه قیراطده آدم اولدیغی بیلنمیوردی . حتی پاپا کندی سفیرینه یازدیغی امر نامه‌ده اتفاق کبی الك مهم برسر سیاسی‌یی آچمغه کلمز دیمشدی. فقط اتفاق آرایانلرك طالعنه (میخال) کندی کندیسنه بویله برتکلیفده بولندی. (اردل) وویوده‌سی (سیکیزموند باطوری) میخالك بومیلندن استفاده ایده‌رك زیر تابعیتنه کیرمك شرطیله قبول ایلدی و بر معاهده ایله میخالك نفوذ وحکومتنی یدینه کچیردی . (باطوری) ده ترکلر علیهنه اتفاق‌ایدرسه آوستریا خاندانندن بر (آرشی دوشس) آله‌جق ایدی . ایشته بوجهت (باطوری) یی خیاله دوشوره‌رك آتیده قائن پدری اوله‌جق ایمپراطوره معیتنده برطاقم پرنسلرله کورونمك ایستیوردی . بو اثناده ایسه عثمانلیلر (استرغون) ی ضبط ایدییورلر و (یانق قلعه) یی آله‌رق (پاپا) حصارینی فتح ایله (ویانه) یولی اوزرنده بولنیورلردی .

مقدما قرقر ، اللیشر آقچه آلنان خانه عوارضی‌ایله جزیه‌دن شیمدی یالکز میری ایچون هربرنفردن ایکیشر یوز قرقر آقچه وهرخانه عوارضندن اوچر یوز آقچه وهرقویون باشنه برآقچه تعیین اولنوب وآلتی بلوك خلقی (سپاهیلر) برقاچ‌سنه‌در تحصیل مال پادشاهی‌یی کندولره خدمت ایدوب وکلای سلطنتدن جمله دفترلری تغلباً آلوب علی‌ملاء الناس سلطان محمد خان جامع شریفی حرمنده مزاد ایدوب برر، بلکه بربچق غروش غلامیه ایله زید وعمروه صاتوب آلانلر دخی برر غروشه قانع اولمیوب ممالك اسلامیه‌دن یدیشر، سکزر یوز آقچه جزیه وعوارض جمع اولنمغه باشلادی . وهر قویوندن یدیشر سکزر آقچه آلنوب آناطولی ولا- ولایتلرنده‌ده قویون باشنه یکرمیشر اوتوزر آقچه آلور اولدیلریا . بوظلمه رعایا نیجه طاقت کتورسون؟ و خلق عالم بوجوری نیجه‌چکیرسون؟ خواص همایون‌حالی‌ده دیکرکون اولمشدر. درت‌یوز سکسان‌درت یوك آقچه یازوسی‌اولان (کورجستان)

— ٥ —

سلطان مراد ثالث ١٠٠٣ سنه‌سنده ارتحال داربقا ایلدی .

٢٠ سنه سکز آی سلطنت ایله‌مش واللی یاشنه وارمش ایدی .

اورته بویلو ، کوز وقاشلری مدور ، قرال صاچلی و صقاللی ایدی .

علما وشعرایه لطف ایله معامله ایدوب بالذات تصوف وشعر ایله اشتغال ایلر ؛ حتی (فتوحات صیام) نامیله برکتاب تألیف ایلدیکی کبی (مرادی) مخلصی ایله عربی ، فارسی ، ترکی شعر سویلر ایمش .

مهم براجنبی تاریخنده دینیلیورکه :

(قادینلره قارشی حس ایتدیکی ضعف سببیله تن پرور پادشاهلردن ایکنجیسی اولمشدر . (برنجیسی سلیم ثانی ایمش) . فاتح

و (کنجه) و (روان) و(بغداد) مملکتلرنده اولان خواص همایون قریه‌لریالدن چیقوب دشمن‌النه کیردی . وبر بلوکی دخی خلاف شرع تملیك و وقف وپاشمقلق اولدی . وبر بلوکی خرابه مشرف اولدی . وبربلوکی وزرا خواصی اولدی . حالا موجود اولان خواص همایون قریه‌لرندن یوز یوك آقچه آنجق داخل خزینه اولوب ماعدادن نام و نشان قالمدی : والحاصل شیمدیکی حالده رعایا فقراسنه اولان ظلم وتعدی برتاریخده وبراقلیمده وبرپادشاه مملکتنده اولمامشدر . ممالك اسلامیه‌دن برمملکتده ذره قدر بر فرده ظلم اولسه روز جزاده ملوکدن سؤال اولنور . وکلادن صورولماز وآنلره سپارش ایتدم دیمك حضور رب العالمینده جواب اولماز . آه سرد مظلومان خانمانلر خراب ایدر . اشك چشم دردمندان دنیایی غرقاب فنا ایدر . «کفر ایله دنیا طورور ظلمله طورماز» . عدالت طول عمره سببدر و انتظام احوال فقرا پادشاهلره موجب جنتدر . بو دیدکلرم کلام بنم دکلدر . علما ومشایخ قولیدر . اعتماد بیورلمازسه آنلردن سؤال اولنه .

[قوچی بك رساله‌سی]

سلطان محمد وسلیمان قانونی عصرلرندەکی (ارکان اربعهٔ دولت)ك نامی بیله قالمادی. بونلرك یرینه درت قادینك نفوذی قائم اولدی‌که آنلرده والدەسی (نوربانو)، همشیرەسی وصوقوللونك زوجەسی (اسما سلطان) کندیسنك ایلك زوجەسی و وندیك اصیلزادکانندن (بافو) لر نامیله معروف خاندانه منسوب (صفیه سلطان) ووالدەسی (نوربانو) سلطانك وفاتندن صکره یرینه قائم اولان حرم همایون کهیاسی (جان فدا) خاتوندر.

(بدایةً (نوربانو) ایله (صفیه سلطان) آرەلرندەکی اختلاف هم حرم همایونی همده حکومتی قارمه قاریشیق ایتدی. نوربانو، صفیه سلطانك نفوذینی قیرمق ایچون آکا بر طاقم رقیبەلر بولوب چیقاریر ایدی. بوسببله سلطان مراد ثالث مبتلای ذوق و صفا اولدی. نوربانو سلطان وفات ایتدکدن و پادشاهك دخی (صفیه) سلطانه میلی آزالدقدن صکره اورتەیه کهیا قادین چیقدی. مرقومەنك نفوذی

١٢٦ — فائده

لهستان — (پولونیا)

تاریخ میلادك ٦٠٠ ایله ٧٠٠ نجی سنەلری آرەسنده (له) ویا (لخ) نامنده بر قوم لهستانك بولندیغی طرفلره کلەرك یرلشمش و بورالر اووالق اولمق حسبیله کندی لسانلری اوزره (پولن) و یا (پولونه) دیمشلردر. حکمدارلرندن برنجی (میسیسلاس) ٩٦٦ تاریخنده خرستیانلغی قبول ایدەرك بو مناسبتله (آلمانیا و روما) یعنی پاپالق ایله مناسباته کیریشەرك اوروپاده بر حکومت اولمق اوزره طانیلمشدر. ١٠٥٠ سنەسنه طوغری (چنکیز) بورالرەده صالدیرەرق ایچه تخریباته سبب اولمشدر. ایشته لهستان بوتاریخدن

ایشیدلمه‌مش درجه‌یه واردی . پادشاه نامنه اجرا ایدیلن جاریه بیع وشراسی استانبولك بونوع پیاسه‌سنی یوزقات بهالندیردی . افراط زنپرستانه‌سندن طولایی صرعه‌لی اولدی .

بودورده قادینلرك نفوذی سرای دیوارلرندن آشدی. (نوربانو) معاصری اولان فرانسه قرالی ایکنجی (هانری) نك زوجه‌سی و ایکنجی (فرانسوا) نك والده‌سی (قاترین دومه‌دیچی) یی آکدیرر. (١٥٧٩) ده فرانسه‌نك درسعادت سفیری اولان موسیو (دو ژرمینی) M. de Germigy مومی‌الیهایه یازدیغی برنامه‌ده دیبورکه :

(بوایمپراطورلقده قادینلرك، والده سلطانك پك بیوك مدخللری حتی پاشالرك مظهر تلطیفات وتوجیهات اولملرنده بیله اللری واردر.)

(قوچی‌بك) رساله‌سنی مطالعه‌ایدنلر (نوربانو) سلطانك مداخلات واقعه‌سیله دولتك انقراض معنوی ومالیسنك ابتدا ایلدیکنی آکلارلر. (صفیه) سلطان ایسه کرك قادین‌افندیلکنده وکرك والده سلطانلغنده مسقط رأسی اولان (ونديك)ك منافعنی التزام ایله‌مشدر .)

صکره تاتارلرله مناسبا به کیردیکی کبی بالآخره حدود عثمانیه‌نك قره‌دکز جهتندن لهستانه اتصالی حسبیله عثمانلیلرله‌دخی طوغریدن طوغری‌یه مناسبات باشلامشدر. فقط ایلك مناسبات‌مهمه حکمدارلرندن (لادیسلاس یاکلون) ایله (سلطان مراد) ثانی زماننده‌در . (ژان هونیاد) (پولونیا) یه تابع ایدی . لهستان تاریخلرنده مقید اولدیغی حالده بزده سکوت ایله کچشدیریلن وقعهٔ آتیه‌یی یازه‌لم :

٨٤٨ سنه‌سی ربیع‌الآخرنده (سکدین)ده (سلطان مراد ثانی)نك آدملریله پولونیا و مجارستان قرالی (لادیسلاس یاکلون) آره‌سنده عقد ایدیلن معاهده صربیه‌نك قرال (ژورژ برانقوویچ) ه اعاده‌سی، افلاقك مجارستانه الحاق ودولت عثمانیه‌نك (قونوبیچا) محاربه‌سنده اسیر دوشن داماد (محمود چلبی) نك تخلیه‌سی ایچون ٧٠٠٠٠ دوقه یعنی (٨٠٠٠٠) فرانق اعطا ایتمسی شرط قلنمشیدی. (لادیسلاس)ك (وارنه) ملحمهٔ کبراسنده اختیار یکیچری قوجه (خضر) طرفندن

(سنان پاشا) نك ، ایران سفری غالبی (فرهاد پاشا) نك شان وشهرتی چكەمیەرك آچدیغی آوستریا سفری ایسە بوزمانك حیات مملكتە اك زیادە طوقونان بلیەلرندن‌ایدی . (١٠٠١) سنەسندە ظهور ایدن بوحرب آشاغیلردە كوریلەجكی اوزرە (١٠١٥) سنەسندە یعنی اون درت سنە صكرە سلطان احمد اول زماننده (زیدووەطوروق) معاهدەسیلە ختام بولمشدر . ١٦ سنە سورن ایران محاربەسنی متعاقب بویلە بر سفر مدیدك آچیلمسی ایسە هیچ بر حكومت ایچون مفید اولەمیەجغی آشكاردر . ایشتە وطن ودولت منافعی‌نامنە چالیشیلمیوبدە هپ نفس ایچون وشان وشهرت قازانمق ایچون اوغراشمەنك نەبیوك خطا ، نە بیوك جنایت اولدیغی بومثال ایلەدە پك كوزل آكلاشیلیر .

باشی قطع ایدیلەرك مزراق اوجنە نصب ایدلدیكنی بیلیورز . (لە) قراللغی بو محاربەدە اوراق مهمۀ حكومتی غائب ایتمك صورتیلە بیوك بر ضرر معنوی‌یەدە اوغرامش و (لادیسلاس) ك نامی (وارنەلی) قالمشدر .

٨٩٩ سنەلرینە طوغری پولونیا قرالی وارنەلی لادیسلاسك یكنی (ژان آلبر) قارپات طاغلرندە كائن (لقوجه) دە قومشوسی بولنان بعض خرستیان پرنسلرینی دعوت ایدەرك عثمانلی اردوسنك استیلای محتملنە قارشی اتخاذ تدابیرە قالقیشدی . ایكی سنە تدارك كوردیلر . بغدان وویوادەسی (ئەتیەن) دە اتفاقە داخل اولدی . فقط حین محاربەدە آیرلدی . لهلیلر (بوقووین) دە دوچار هزیمت‌اولەرق (بایزید ثانی) طرفندن ویریلن امر اوزرینە (مالقوچ‌زادە علی‌بك) قرق بیك كشی ایلە طونەیی بالمرور افلاق عسكریلە برابر (دنیستر) یعنی اوزی صوینی كچوب (پودولیا)یە كیردیلر . (چارنقوف) (قولوغوری) (غلەمیانی) ضبط ایتدكلری كبی (لەئوپول) و (سان دمیر) شهرلرینی‌دە جزیەیە باغلادیلر . (رادوم) جوارندە طورەرق (برزەزینی) یی تخریب و (وارشووە) یی قسماً یغما ایتدیلر . عودتلرندە (ویستول) نهری اوزرندە لهلیلرك انشا ایتدكلری استحكاماتە تصادفلە وقوعە كلن محاربەدە ینە غالب چیقەرق (آقكرمان) دە طوردیلر .

اون دردنجی باب

اوچنجی سلطان محمد

— ۱ —

۱۰۰۳ سنه‌سنده عثمانلی تختنه چیقمشدر . ۲۹ یاشلرنده ایدی . حکومت عثمانیـه بو تاریخـده اوچنجی عصر تأسسنی اکمال ایدوب دردنجیسنه کیرمشیدی .

مراد ثالثك وفاتنده (مغنیسا) ده بولنیوردی . دارالسعاده آغاسی وزرادن کیمسه‌یه خبر ویرمکسزین بوسـتانجی باشی (فرهاد) آغایی

ایکنجی برادرو درت‌آی صکره تکرار اوزی صوینندن آشه‌رق (هالیچ) (زیداقره‌ف) (صونبور) (دروهوبیچ) و سائره‌یی ضبط ایلدی ایسه‌ده شدتلی صغوقدن طولایی تلفات کثیره ویره‌رك عودت ایتدی . بووقعه‌لر اوزرینه (ژان آلبر) برادرلری مجارستان قرالی(لادیسلاس) و(لی‌تو آنی) دوقه‌سی (آلکساندر) ایله‌عقد اتفاق ایده‌رك بو دفعه بغدان وویوده‌سی (ئه‌تیه‌ن) ی‌ده آلدیلر. فقط حربدن اول (قره‌قوویا) ده متارکه ومعاهده اولدی .

عهدقانونیده لهستان‌ایله مناسباتمزده عادتا بردوستلق کوریلور. (روقسلان) یعنی خرم‌قادین پولونیالی‌اولمغله سلطان‌سلیمان، قرال (سیکیزموند)ه یازمش‌اولدیغی برنامه‌یه (سفیرك «اویالنـسکی» سکا رفیقه‌م همشـیره‌كك نه درجه مسعود ومرفه اولدیغنی سویلیه‌جکدر.) جمله‌سنی درج‌ایتمش وحتی‌ایران سفری غالبیتی‌ایله‌تصورات آتیه‌سنی بیله قراله بیلدیرمش ایدی . (ایاخ) معاهده‌سیله آوستریا ایمپراطوری ایکنجی (ماقسـیمیلیه‌ن) اوتوز بیـك دوقه جزیه ویرمکه راضی اولمش ایدی . (ماقسـیمیلیه‌ن) او اثناده (عثمانلی ـ له ـ فرانسز) اتفاقنـدن قورقیوردی . بوندن‌ده آکلاشیلیورکه او دورده بو اوچ دولت آره‌سنده مناسبات مهمه وار

اوچنجی سلطان محمد

جلوسه دعوت ایچون یوللادی. فقط (ابراهیم پاشا) ایله بر آز صکره صدارت قائممقاملغنده بولنان (فرهاد پاشا) کیفیت وفاتدن آگاه اولدیلر. پاشا صوڭ دیوانده ایکی تلخیص عرض ایتدی. تلخیصڭ موجبنجه اجراسی ایچون یازیلان یازینڭ تقلید اولدیغنی آڭلادی. او کون

ایدی. (سلطان سلیمان) ڭ محمود بکی فرانسه قرالی (طقوزنجی شارل) ه کوندرەرڭ اردل پرنسی (ژان سیکیزموند) ه قرالڭ همشیرەسی (مارکریت) ی ایستەمسی، لهستان قرالی (سیکیزموند اوغوست) ڭ وفاتی حالنده لهستان قراللغنه آنی کچیرەرڭ بو طریقله آوستریایه قارشی بر اتفاق مثلث حاضرلامق فکرینه مبنی ایدی. صوقوللونڭ بحر سیاه ایله بحر خزر آرەسنده قنال حفری تصوری دخی قره دکزه طوغری ایلریلەمك استعدادنده بولنان روسلره قارشی برسد چکمك ایدی. چار دردنجی (ایوان واسیلەویچ) بونی آڭلادی وچویردیکی انتریقەلرله قریم خانی (دولت کرای) بی بو تصور علیهنه چویرەرڭ صوقوللونڭ فکرینه ممانعت ایتدیردی. او قوجه تصورده هم عثمانلیلر، همده تاتار علیهنه بوشه کیتدی. روسلره یارادی.

عثمانلی ـ له ـ فرانسه اتفاق سلیم ثانی زماننده فرانسه سفیری طرفندن

اعدام ایدیله‌جك بر قاچ کشی‌یی قتل ایتدیروب قوللر کزدیردی . بوندن مقصد اوزمانك داخلی سیاستی مقتضاسنجه خلقی قورقوتمق ایدی .

محمد ثالث ، (مدانیه) دن بر قادیرغه‌یه بینه‌رك (سنان پاشا) قصرینه مواصلتله سیاه شمله و ماتم لباسی کینمش اولان والده‌لریله کوروشدی . سرایده آه وفغان دوام ایتمکده و مراد ثالثك جنازه نمازی قیلنمقده ایکن ویردیکی امر اوزرینه یوز اون ایکی قرداشدن متباقی اون طقوز برادرینی برر برر قتل ایتدیردی (!) . دیانت

موقع اجرایه قونولمق اوزره ایکن پولونیا قرالی اولان فرانسز، نااهل (هانری دو والووا) طرفندن تماشات ایدلمدی .

---

١٢٧ — فائده

آوستریا — نمچه

اسکی زمانلرده موجود برحکومت دکلدر. اسکی روماليلر شیمدیکی (آوستریا۔ مجارستان) ك یرلرینی ضبط ایتمشلردی. بورالرده اولا (اسلاو) لر اوطورمشلر، بعده (مونغول) جنسندن اولان (آوار) لر ایچ اووالرنده یرلشمشلردی . (شارل مان) نامنده (فرانق) قومنك وشیمدیکی فرانسه‌نك حکمداری اولوب (اندلس) عربلریله محاربه‌سنده مغلوب اولان و بیك یوز قرق ایکی سنه اول عموم غرب ایمپراطوری طانیلان ذات اسلاولرله آوارلردن کندی حکومتنی محافظه ایچون طونه اوزرنده (شرق ولایتی) نامیله برولایت تشکیل ایله‌مشیدی. بو ولایت (اوستریخ Oesterreich) یعنی آوستریادر . ترك نسلندن اولان مجارلر اون برعصر اول روسیه‌نك جنوب شرقیسنده بولنیورلردی . (جرمانیا) یعنی (آلمانیا) قراللریله استانبول ایمپراطورلغی بونلری بلغارلره قارشی دعوت

و انسانیتك بوجنایتلره نه‌دیمش و نه‌دیمکده اولدیغنی تعیین و تصریح خصوصنده هنوز حیرتده‌یم . [١]

جلوسك اوچنجی کونی وکلا ماتم لباسلرینی چیقاروب سرور لباسلری کیدیلر . عسکره بهر کیسه‌سی اون بیك دوقه اولمق اوزره یوز اوتوز کیسه یعنی بر ملیون اوچ یوز بیك دوقه آلتونی عطیه

[١] اول اوان قیامت‌نشانده سرای‌همایون ایچنده اولان اون‌طقوز شهزاده بلا استحقاق شهدا زمره‌سنه الحاق اولنوب بونلر ایدی‌که تعیین اولندی :

سلطان مصطفی ، عثمان ، بایزید ، سلیم ، جهانکیر ، عبدالله ، عبدالرحمن ، حسن ، احمد ، یعقوب ، دلمشاه ، یوسف ، حسین ، قورقود ، علی ، اسحق ، عمر ، علاءالدین ، داود .

سلطان مرادك ابراهیم پاشا حلیله‌سی عائشه و خلیل پاشا منکوحه‌سی فاطمه سلطاندن ماعدا یکرمی درت قیزی قالمشیدی. بوزواللیلر اسکی سرایه کوندریلوب هر اوچ آیده بر والده‌لریله کوریشیورلردی . ١٠٠٦ تاریخنده‌کی طاعونده اکثریسی وفات ایتمشدر . [صولاق زاده]

ایتدیلر . بونلرده (طونه) ایله (تیس) نهرلری اووالرنده اوطوروب اوزمانلرده موجود اولان (موراویا) حکومتنی محوایلدیلر. اوستریاده بولنان اسلاولر: شمالده (چه‌لر، موراولر، پولونیالیلر، روتنلر، سلوواقلر) وجنوبده (اسقلاوون، خروات وصرب) دیدکلرمز ایدی . ایشته آوستریا حکومتی بو اسلاولرله مجارلر وقارپات طاغلرینك غربنده اوطوران رومانیالیلردن تشکل ایتمشدر .

بونلرده (مارغراف) نامليله سرکرده‌لر ، بکلر وار ایدی . شرق ولایتی یعنی آوستریا مارغرافلرندن اولوب مشهور (هابسبورغ) خانداننه منسوب اولان (رودولف) اون اوچنجی عصر میلادی اواثلنده (بوهمیا) و (مجارستان) قرالی ایدی. بعده بوایکی مملکت آیرلدی. مستقل‌اولدیلر. فقط (آوستریامارغراف) ی ایمپراطورلقدن آیریلیوردی . کندیسنی ایمپراطور طانیتمق ایسته‌یوردی . بوهمیا ایله مجارلر برآرالق برلشدیلر . (بوهمیا) لوکسانبورغلری مجارلری ایلك دفعه اوله‌رق ترکلر علیهنه قوللاندیلر . مشهور (سیکیزموند) ك دامادی اوچنجی

ویریلدی . وکلایه و وزرایه قیشلق کورکلر احسان ایدیلدی . ایکی سنه‌دنبری متروك اولان جمعه سلاملغنی سکزنجی کونی اجرا ایدوب خلیل پاشایی جغاله زاده‌نك یرینه قپودان پاشا وفرهاد پاشایی دخی سنان پاشا یرینه صدر اعظم و سردار اکرم تعیین ایتدی . (سنان پاشا) ینه معلقره‌ده اقامته مأمور اولدی .

جلوس عقیبنده عسکرك برفتنه چیقارمه‌سی عادت حکمنه کیرمش ایدی. بودفعه دخی عادت یرینی بولدی. (فرهاد پاشا) سفر تدارکاتیله مشغول ایکن دیواندن سرایه کیتدیکی بر کونده مقدما (کنجه) قلعه‌سنده‌اوچ سنه محافظه‌ده بولنوب بومدتدن صکره سپاهی بلوکلرینه ملحق اولمق شرطیله ادای خدمت ایتمش اولان اون بیك قدر قول اوغللری دیوان قپوسنده سلامه طوردیلر وپاشایه :

— بز محافظه خدمتی‌ایفا ایلدك . شرطمز موجبنجه اسامیلرمز

(فره‌دریق) ایله اهستانده حکم ایدن (یاکه‌لون) سلاله‌سی دخی مجارلری بو خدمتده قوللانمشلردر . یاکه‌لونلردن ایکنجی (لوئی) سلطان سلیمان قانونی ایله ایتدیکی «مهاج» محاربه‌سنده تلف اولمشیدی .

هابسبورغ خاندانندن فردیناند —که بوهمیا قرالی ایدی . — (اردل مارغراف) ی (ژان زاپولای) دن مجارستانی آلدی . مشهور (شارل کن) ، اوغلی (ایکنجی فلیپ) ه آوستریا و مجارستاندن آنجق اراضیٔ خارجیه‌یی میراث براقه‌بیلمشدر .

آوستریا ومجارستان شکل حاضرینك ایلك حکمداری (شارل کن)ك کوچك برادری (فردیناند) اولوب اوچ یوز اللی ایکی سنه اول (بوهمیا ـ مجارستان) قرالی عنوانتی حائز ایدی. ایشته بزم اون‌یدنجی واون سکزنجی عصر میلادیده مجارستان و (اردل)ایله اوغراشدیغمز اثنالرده آوستریا حکمدارلغنده بوفردینانده سلاله‌سی بولنیوردی .

آستانه دفترینه کچیریلوب علوفه‌لرمز در دولتدن ویرلسون. بکله‌مکدن حالمز خراب اولدی. دیدیلر. فرهاد پاشاده آنلره:

— سزك وظیفه‌لرکزك (کنجه) و (تبریز) خزینه‌سندن ویرلمك فرمان اولنمشدر، نیچون امره اطاعت ایتمیوب، فتنه چیقارییورسکز. اولوالامره اطاعت ایتمه‌ینلر کافر وعورتلری بوش اولور. دیه‌رك عنفله معامله ایتدی. فقط ایش بیودی، بیودلدی. پاشا بزی اوچ سنه خدمت محافظه‌ده بولندق دیه اکفار ایتدی. بویله سرداردن نه‌اومولور دیه‌رك سپاهیلر و سلحدارلرله و باخصوص صدر سابق سنان پاشانك طرفدارلریله برلشوب ایرته‌سی کون:

— فرهاد پاشانك باشی کسیلمه‌یجه علوفه آلمایز. دیدیلر. آغالر، وزیرلر، چاوش‌باشیلر، قپوجیلر کتخدالری نصیحت ویردیلر. تأثیر ایتمدی. وزرایی صاغ براقمایز دیمکه باشلادیلر. قاضی عسکر

---

۱۲۸ — فائده

اسلاولر

(وندیك) حدودندن (اورال) طاغلرینه واسیانك شمال واورته‌لرینه یاییلمش برقومدر. هند اوروپائی نسلندندر. فقط بونلرده ملزدر. بر عرق دکلدر. (Slave) ك ظفر و یا کلام معناسنه کلن برکله‌دن چیقدیغی ظن ایدیلیور. تواریخ قدیمه‌ده بو نامده بر قوم ذکر ایدیلیور: اك مشهور اسلاو عائله‌لری روسلر، کوچك روسلر، روتنلر، لهلیلر، چهلر، اسلوواقلر، صربلر، اسلووه‌نلر، صرپ ـ خرواتلر، بلغارلردر. بونلر یتمش بش میلیون نفوسه قریبدرلر. قرق یدی قرق سکز میلیونی روسیه‌ده، اون یدی میلیونی آوستریاده، یدی سکز میلیونی بالقان شبه جزیره‌سنده، ایکی میلیونی پروسیاده و ایکی یوز بیك قدری‌ده (ساقس) نامنده‌کی آلمانیا حکومتلرندن بری داخلنده‌در.

شاعر شهیر « باقی » ایله ابوالسعود زاده منلایی‌ده دیکله‌میوب فرهاد پاشانك باشی دیه آیاق دیره‌دیلر . والحاصل فرهاد پاشا حضوره چیقدی . پادشاهه :

— بن اولوالامره اطاعت ایتمه‌مك دینه ضرردر . دیدم . بو سوزده نه‌خطا واردر . بوقولکز دنیادن کیتمکله پادشاهه وزیر اکسیك اولماز اما بونلرك‌ده مرادلرینه مساعده ایدیلیرسه بر دها کم آلمازلر. یکیچری آغاسنه تنبیه‌بیورلسون. اوطه‌لردن‌زیاده‌جه یکیچری کتیرسون. بوستانجی باشی قوللری‌ده مأمور اولسونلر. اشارت‌عالی‌یه انتظار ایتسونلر. زوربالر وزرایه هجوم ایدرلرسه اورته‌لاسونلر دیه عرض ایتدی . فی‌الحقیقه عرضی وجهله معامله ایدیله‌رك بر آنده حریفلری طاغیتدیلر .

وقعه‌ده سنان پاشا هوادارلریله جغاله زاده و سیاوش پاشانك

اسلاولرده آسیانك اورته‌لرندن کچه‌رك (بالطیق) دکزیله (طونه) نهری آره‌سنده طولاشمشلر واقوام (تورانیه) ایله اوغراشمشلردر .

اسلاولرك تکثرینی موجب سببلرك برنجیسی ضبط‌ایتدکلری یرلرده‌بولدقلری اقوامی اسلاولاشدیرمغه اوغراشدقلریدر . عثمانلیلرده وقتیله دیوشیرمه اصولیله بوقاعده‌یه رعایت ایتمشلرسه‌ده خرستیان اقوامی اسلام ایتمکه اوغراشامشلردر . (بوسنه) و (هرسك) (قره‌طاغ) و (دالماچیا) جهتلرنده اسلاولر (آرناوود) لرله قاریشمشلردر . (بلغار) لر اساساً تاتار جنسنه منسوب ایکن صکره‌دن اسلاو اولمشلردر . روسلرده تاتار ، فینوا وسائر اقوام تورانیه‌نك اسلاو اولمسندن باشقه بر شی دکلدر . لهلیلر ایله چهلیلر خالص اسلاو قالمش ایکن آنلرده بالآخره آلمانلر ، مجارلر و روسلرله قاریشمشلردر . بونلرك برقسمی (اورتودوقس) وبر قسمی (قاتولیك) در . اسلاو افرادی آره‌سنده برمیلیونه قریب مسلمان‌ده واردر . بوسنه اسلاملریله بلغارستان وروم ایلیده بولنان پوماقلر بونلردندر .

مدخللری اولدیغی آکلاشیلدی . سنان پاشا معلقره‌یه ، جغاله زاده قزه حصاره ، سیاوش پاشاده قونیه‌یه نفی ایدلدیلر .

فرهاد پاشانك قتلی — بونی سزه مفصلاً یازیشم زمانك اخلاق وسیئاتی آکلایوب دورکملزی نه‌کبی وقوعاتك یاردیمیله غائب ایتدیکمزه ونه کبی مساوی ایله اوغراشمغه باشلادیغمزه ذهنکزك مطلع اولمسی ایچوندر .

فرهاد پاشا وویوده (میخال) ك ارتکاب ایتدیکی قتل‌عام اوزرینه افلاقه مأمور اولمشیدی . ۱۰۰۳ سنه‌سی شعبانك اون یدیسنده آلای ایله استانبولدن چیقه‌رق (داود پاشا) یه اردو قوردی . وزیر ثانی (ابراهیم پاشا) ده صدر اعظم قائممقامی اولدی . پادشاه سفره کیتمدیکی ایچون یکیچری آغاسی استانبولده قالدی و زغرجی باشی اون بیك نفرله معیتنه ویریلدی . (طونه) و (روسجق) ه اون قطعه قادیرغه‌ایله طوپ‌یوللاندی. قائممقام (ابراهیم‌پاشا) (فرهادپاشا)یه خصم اولدیغی جهتله سلطان محمده رجا نامه‌لر کوندروب :

---

۱۲۹ — فائده

جزیه

دور استیلامزده و آندن صکرده‌ده خرستیان اهالیدن آلنان ویرکونك نام شرعی ورسمیسی‌در .

بدایت ظهورمزدن یعنی عثمانلیلق بر دولت حالنه کیردیکی زماندن اعتباراً دولتك وارداتی اشبو جزیهٔ‌شرعیه‌ایله (وندیك ، صرپ ، راغوزه) کبی خرستیان حکومتلرینك اعطا ایتدکلری مقطوع ویرکولردن و پادشاه خاصلرینك اعشاریله کمرکلر وطوزله‌لر حاصلاتندن وبرده غنائمك بشده برندن (خمس شرعی ـ پنجك) عبارت ایدی .

داود پاشا اردوکاهی

— دشمن بکرش اوکلرنده مهیا طوریيور ، بزده روسجغه واردق ایسه‌ده عسکرمز قلیل و بولنانلرده علیلدر . دشمن حقندن کلمك ایچون قوۀ کلیه ایستر. دیه اعلام حال ایتدکجه (ابراهیم پاشا) ده

جزیه اولجه ادنا ، اوسط ، اعلی اعتباریله اهالئ خرستیانیه‌نك هر برندن اون ، یکرمی ، اوتوز آقچه آلنیردی. مراد ثالث زماننده واردات دولت تزیید ایدلدیکی صیره‌لرده مسکراته دخی رسم وضع ایدلدی . بونك اوزرینه رعایا شکایت ایده‌رك بورسمك جزیه‌یه ضم ایدلمسنی استدعا ایتدیلر . ادنادن اون یرینه اون بش ، اوسطدن اوتوز واعلادن قرق بش آقچه آلنمغه باشلاندی . عصر مذکورده یوز درهم کموشدن سکز یوز آقچه قطع اولنمشدی . تخميناً بر آقچه‌نك او زمانده اوتوز ایله قرق پاره قیمتی وار ایدی .

(نتایج الوقوعات) ه کوره :

جزیه‌یه ضم هریرده متساوی صورتده دکل ایدی . مسکوکات فیئاتی دائما تنزل ایده‌رك امور مالیه‌مز قاریشدیغی جهتله هریرده ویریلن فتوالر موجبنجه واقع اولوردی. کوپریلی زاده مصطفی پاشا صدارتنده ینه اعلی ، اوسط ، ادنا اعتباریله اوچ درجه ترتیب اولنه‌رق اعلاسندن قرق سکز ، اوسطندن یکرمی

پادشاهك صافلغندن ، ساده روحلغندن ، بجرکسزلکندن استفاده ایده‌رك :

— پادشاهم، عسکر فرهاد پاشایی سومز . آنك سردارلغنده مطلوب وجهله ایش کورمزلر ، آکا اعتبار ایتمزلر ، بایراغی آلتنده طورمازلر . طرزنده تحریکاتده بولنوردی . حتی شیخ الاسلام بُوستان زاده ایله جراح محمد پاشایی ، جغاله زاده‌یی ، شاعر باقی‌یی دخی کندیسنه اویدیروب هپ برآغزدن سویلمکه باشلادیلر. ابراهیم پاشا: کندیسنك مقام‌صدارتده وسردارلقده کوزی‌اولمیوب‌دین ودولته خدمت اقدم مقاصدی اولدیغنی غرضی آکلاشیلمسون‌ایچون فرصت دوشدکجه حضورده سوٗیلر و سنان پاشانك رشوتیله پادشاه یاننده مسموع اولانلری‌ده ارضا ایده‌رك (سنان پاشا) یی ایلری سورردی. دولت افلاق سفرینه ابتدا ایتمکله برابر (بغدان) و (افلاق) ی

درت و ادناسندن اون ایکی درهم کوموش آلینیر ایدی . بو جهتله ممالك عثمانیه‌نك هرطرفنده اعلا جزیه‌دن درت، اوسطندن ایکی، ادناسندن آلتون آلنمق قانونه ربط ایدلدی. فقط ۱۲۷۲ سنه‌سنده جزیه آدی الغا ایدلدی . خرستیانلر داخل اسنان اولمدقلری جهتله (بدل عسکری) نامنه تبدیل اولنه‌رق اعلاسندن آلتمش ، اوسطندن اوتوز وادناسندن اون بش غروش آلنمسی تقرر ایتدی . فقط بوبدل یالکز ارککاردن آلنیردی . پاپاسلرله صبیاندن و خدمات دولتده بولنمش عائله‌لر ، اختیارلر ، براتلر و امرا و وزرا امرلریله عفو ایدلمش کمسه‌لردن آلنمازدی. مشروطیتك‌اعلاننی متعاقب خرستیان وطنداشلرمزده عسکره داخل اولدقلرندن (بدل عسکری)ده الغا ایدلدی .

هر قضانك جزیه اوراق خزینهٔ مالیه‌ده تنظیم وبوغچه‌لره وضع ایدیله‌رك مهرلندکدن صکره جزیه‌دار دینیلن مأمورلره تسلیماً محللرینه یوللانیر ، محرم آیی کلنجه محکمه‌ده مهری فك‌ایدیله‌رك توزیع ایدیلیر، باشقه آیلرده جزیه آلنماز ایدی . وقتیله جزیه حاصلاتی برمیلیون ایکی یوزبیك لیرا قدر طوتارمش .

ایالت اعلان ایدەرك بغدانه سابق شروان بكلربكی (جعفر پاشا) ىی وافلاقه دخی ساطورجی (محمد پاشا) ىی نصب ایلەمشیدی .

(فرهاد پاشا) (روسجق) ە مواصلت ایدر ایتمز كوپری بناسنه باشلادی . طوتیلان بر اسیردن (میخال) وویوده‌نك (بكرش) ده اولدیغی و (اردل) ایله (مجار) دن یتمش بیك قدر امداد كلدیكی آكلاشیلدی . برآز صكره روم ایلی بكلربكی (حسن پاشا) بش یوز قدر اسیر ، درت بیك قدر باش ایله كلەرك آلایلر كوستردی یعنی رسم تجید یاپەرق اردویه التحاق ایتدی . فقط روسجقده كوپری بیتمك اوزره ایكن استانبولده ابراهیم پاشا ایله سنان پاشا طرفدارلرینك قازدیغی قویویه (فرهاد پاشا) دوشدی . (سنان پاشا) (معلقره) دن درسعادته كلوبده مقام صدارته اوطورنجه (فرهاد پاشا) نك (میخال) ایله متفق اولدیغنی بالبیان قتلنه فرمان چیقاردی . شیخ الاسلام (بوستان زاده) كویا شویله بر وقعه اوزرینه فتوا ویرمش ایدی :

١٣٠ — فائده

كلمات تاریخیه

مقطوعه مربوط ایالتلر ویا میریلی ایالات — مصر ، بغداد ، بصره كبی حاصلاتی خزینه‌لرنده بریكدیریله‌رك « ارسالیه » نامیله سنوی برمبلغ ویرن وذخائردن بعض مرتباتی اولان ایالتلر .

بدل جزیه — وقتیله افلاق وبغدان بكاریله دوبره وندیك جمهوریتلرینك ویردكاری ویركو .

ركابیه ، عیدیه — وویوده‌لرك بدل جزیه‌دن ماعدا كندی نامارینه اوله‌رق پادشاهه تقدیم ایتدكاری ایكی نوع ویركو .

(طونه) یاللرنده (فرهاد پاشا)یه شکایتجیلر کلمش، دیمشلرکه: اهل وعیالمزی کافر اسیر ایتدی. بوندن ماعدا مجالسلرنده قاریلرمزه قدح ویرییورلر، غیرت اسلام یوقمیدر؟ پاشاده بونك اوزرینه کمال عنفله:

— یا سز آنلرك عورتلرینی اسیر ایتدیککز خوشمیدر؟ جوابنی ویرمش ایمش.

پاشانك قتلنه فرمان چیقدیغنی آدملرندن برقاچی سریع طاواننه‌رق خبر ویردیلر. فرمان قتل قپوجیلر کتخداسی (احمد آغا) نامنده بریله کلیوردی. بیچاره درحال طاورانه‌رق و طرف دولته عاجلاً کیتمك ایجاب ایتدی دیه‌رك اوچ بیك قدر معیتی‌ایله قالقدی. مهری ومهمات سفریه ایله آلات وادوات حربیه‌یی ساطورجی (محمد پاشا) یه تسلیم ایدوب قپوجیلر کتخداسنه تصادف ایتمیه‌جك بر طریقدن درسعادته طوغری سرعتله قطع مراحل ایتدی. (سنان پاشا) استانبولدن اوزرینه شام عسکرینی سلحدار آغاسی رضوان آغا ایله یوللامشیدی. یولده (فرهاد پاشا) بونلره راست کلدی. برقاچ کیسه کوموش وآلتون سرپه‌رك عسکرلر بونلری قاپیشمقله مشغول ایکن

مقاطعات میریه — بیك تاریخندن صکره جسیم زعامت و تیمارلر محلول اولدقجه ارباب استحقاقه ویرلمیوب خزینه‌یه مال و سنه بسنه ملتزملره ویریله‌رك الزام بدلی خزینه‌یه ایراد قید ایدلدی. ایشته بونلره (مقاطعات میریه) نامی ویرلدی.

قلم رجالی — مأمورین دولت نامنه موجود درت طریق مأموریننك اوچنجیسی اولوب منسوبینی بالآخره نشانجی، دفتردار، رئیس الکتاب، دفتر امینی، شق ثانی وثالث دفترداری اولورلردی. (مناصب ستّه اربابی).

پالانغه ـ پلنغه — Palangué. اطرافی خندقلی عادی طوپراق متریس

پاشا سیویشدی . (اسطرانجه) طاغلری اوزرندن آشه‌رق (لیتروز) قریه‌سنده‌کی چفتلکنه قپاندی .

بورادن خفیاً والده سلطانی الده ایده‌رك نقود و جواهرینی ویردی ، مژدهٔ عفو ایله مسرور اولدی . فقط صدارت قائممقامی اولان (ابراهیم پاشا) خصم جانی‌اولمغله «آلامان اوغلی» دینمکله مشهور (صالامون) اسمنده بر یهودی وساطتیله پاشادن بر مرصع خنجر آلدی وجرمی عفو اولندی، آرتق صاقلانمسون، ایستر چفتلکنده ، ایستر ایسه باشقه بر یرده اوطورسون مألنده بر خط همایون یوللادی . زواللی (فرهاد پاشا) (نعیما) نك دیدیکی کبی (اول خطی برات امان بیلوب خط همایون وکلام ملوکده خلاف مقتضای عدل و انصاف) برشی بولنماز اعتقادیله میدانه چیقدی، چفتلکده احباسیله کوروشور اولدی ایدی . فقط بر صباح بوستانجی باشی (فرهاد آغا) بر چوق معیتی ایله کیره‌رك پاشایی اخذ و یدی قله‌یه حبس ایتدی . ١٠٠٤ سنه‌سی صفرینك بشنجی کونی بعدالغروب (ابراهیم پاشا) نك

ومیشه کوتوکلرندن یاپیلمش شرانپوللر ایله محاط موقع مستحکم . وقتیله صربیه وبلغارستانده استحکامات عادیه‌دن ایدی .

خدمت — سپاهیلرك (خدمت) دیدکلری عادتا ملتزملك ایدی. سلیمان قانونی سفره کیتدکجه سواری بلوکلرندن (ملازم) نامیله اوچ یوز کشی آییرر و دائرهٔ همایون محافظه‌سیله یاورلکده قوللانیر، سفردن عودتنده بونلره بعض سلاطین تولیتلرینی وجسیم مقاطعات میریه‌نك بر سنه‌لك اداره‌سنی ، خرستیانلردن جزیه طوپلامق کبی ایشلری ویرردی . بوقاعده کیت کیده قانون حکمنی آلدی. باخصوص بیك تاریخندن صکره سفراولسون، اولمسون هر سنه بونلردن پك چوق کشی ملازم یازیلیرلر و (خدمت) نامیله بالجمله ملکیه دیوان خدمتلرینه کندیلرینی نامزد بیلیرلردی .

اوقجی زاده قلمیله عرض ایتدیکی تلخیص موجبنجه ارادهسی چیقهرق
چاوش باشی (چوبان سلیمان) آغا یدیله محبسنده کمند اوریلهرق بوغولدی.
عجبا نه انصاف ومرحمتدرکه (سلطان محمد ثالث) (فرهاد پاشا) نك
ایران سفرنده سبق ایدن بونجه خدماتی بیلیرکن قتلنی اراده ایتدی؟

— ٢ —

پاشنك زیادهلکندن طولایی (قوجه سنان) دیه معروف اولان
صدرلاحق روسجغه مواصلتله اکمال ایدیلن کوپریدن طونهیی کچدی.
(ساطورجی محمد، حیدر، حسین، مصطفی) پاشالرده کندیسنه التحاق
ایتدی. اطرافی اورمان و بطاقلق ایله محدود بر کچیدده (میخال)
وویودهنك عسکریله محاربهیه طوتوشدی. درجنك اول (میخال)
بوزیلهرق اون ایکی طوپ ترکنه مجبور اولدیسهده بالآخره عسکرمز
بطاقلغه دوشدی. (حسین، حیدر، ومصطفی) پاشالر بطاقلرده بوغولدیلر.

---

١٣١ — فائده

کومروکلرمز

کومروك لفظی لاتینجه «مبادله» و«تجارت» معناسنه کلن Commercium
(قومرچیوم) کلمهسندن مأخوذدرکه تجارت امتعه واموالندن آلنان ویرکودیمکدر.
بزده کومروکلرك نه صورتله تأسیس ایدلدیکنه دائر مکمل معلومات یوقدر.
یالکز اسکی اولهرق ١١٢١ سنهٔ هجریهسی ٢٣ ربیع الاولی تاریخیله بر(طربزون)
ساحل کومروکی و برده (توقاد) قره کومروکی نمونهلری واردر.
بو نمونهلره کوره طربزون اسکلهسی کومروکی «احتساب» و «باج عبور»
ویرکولریله اداره اولنور مستقل برمقاطعه اولوب برکونا تعرفهسی یوقدر: ممالك

ساطورجی (محمد پاشا) مجروح اولوب (سنان پاشا) دخی قاچارکن بر بطاغه دوشدی . بطاغك برندن قورتولوب دیکرینه کومولمکده ایکن حسن نامنده بر روم ایلی نفری آرقه‌سنه آله‌رق قورتاردی. مرقومك آدی بالآخره (بطاقجی حسن) قالمشدر .

اوله‌جق بویا ، اوکیجه طوپلردن برینك فتیل وزنه‌سنه آتش ویریله‌رك جوارنده‌کی باروت مهماتی‌ده طوتوشمش و بوکورولتی اوزرینه دشمنك باصقین ایتدیکنه ذهاب حاصل اوله‌رق عسکر الله الله دیه باغریشنجه افلاق اردوسی‌ده عثمانلیلر بزی باصدیلر قورقوسی ایله فراره باشلامشلردر . وویوده (میخال) اوتلاشله (بکرش) ه قدر فیرلادی . حتی بر ایکی کون صکره بکرشی‌ده تخلیه ایده‌رك (ترغو-یشته) یه، اورادن‌ده (اردل) حدودینه قاچدی. (سنان پاشا) اسرا واسطه‌سیله آلدیغی خبر اوزرینه اردو ایله دربندی کچه‌رك بکرشه داخل اولدی . کلیسالرینی جامعه تحویل ایتدی . شهره استحکام ویردی و (ترغویشته) اطرافنه اخشاب سدلر چکدی .

عثمانیه معمولاتندن اولوب داخلده صرف اولنه‌جق اشیای تجاریه‌نك رایج قیمتلرندن یوزده اوچ، آخر محله کوندریلن اشیادن یوزده درت، اجنبی مالندن یوزده بش آلنمقده ایمش. (توقاد) داخلی کومروکی نمونه‌سندن دخی عادتا یوك اعتباریله ومختلف حساب وآقچه‌لرله بهر یوکدن درتده بر، اوچده بر، یارم، تام غروشدن اون غروشه قدر کومروك آلندیغی آکلاشیلمشدر .

اشیای اجنبیه‌دن کومروك آلنمسی دولت علیه‌نك ایلك زمانلرنده بر (مساعده فرمانی ویا امتیازی) براتی شکلنده ویرلش اولان رسمی تعهدلرله واقع اولمشدر. بو مساعده فرمانك الك اسکیسی فاتح سلطان محمدك وندیکلیلره ویردیکیدر . (۱۰۸۰) تاریخنده بو امتیاز تجدید ایدلمشدر . بزده ایلك تجارت معاهده‌سی ۱۲۵٤ سنه‌سنده فرانسه ایله عقد ایدلمشدر . تعرفه دینیلن کومروك تحصیلی دفترلری‌ده او زمان ایجاد ایدلمشدر .

فقط میخال بر آز صکره (اردل) حدودندن دونه‌رك (ترغویشته)یی بالمحاصره ضبط ایده‌رك درونده بولنان اوچ بیك بش یوز عسکری قتل وقوماندانلری (علی پاشا) ایله (قوچی بك) ی وسائر اعیانی شیشه‌یه چكیروب آتشده كباب ایلدی . وزیر اعظم (بكرش) ده بولنیوردی . عسکرك قوهٔ معنویه‌سی بوزولمش ایدی . پاشا شهرده‌كی طوپلری چكدیردی ، یاپیلان اخشاب حصاری یاقدی . كیجه یاریسی شهردن چیقه‌رق كوپری استقامتنه طوغری یوریدی . سرعتلی حركتله بوغازی كچوب (یركوكی) یه كلدی . اواثناده‌بیله سوء تدبیری ظهور ایتدی . عسكر (اردل) طرفلرینه آقین ایتدكلرنده ایجه غنائم آلمشلر ایدی. پاشا غنائم مذكوره‌دن شو صره‌ده خمس شرعی آلمق داعیه‌سنه دوشه‌رك كوپری‌یه امین وكاتب اوطورتدی. بالطبع اردونك مروری تأخر ایدییوردی . میخال بو آرالق اردوسیله یتیشدی . سردار ،

بو سنه‌یه قدر ، ممالك عثمانیه محصولاتندن اولان پاموق ایپلكی ، میشین، قورشون، بالمومی ، سختیان، طوك یاغی، كون، قویون دریسی، زفت، كوكرت، ایپك، بپاغی، زیتون یاغی، باقیر، كراسته و سفینه‌نك ممالك اجنبیه‌یه اخراجی و صاتیلمسی ممنوع ایدی. (١٠٦٠) تاریخنده انكلیزلرك (حلب) دن آلدقلری خام بز، سختیان، خراسان هندی دنكلرندن ایكیشر بچق ریال، پاموق ایپلكی دنكندن برر ریال غروش وبر ربع ، مازی دنكندن بر ربع ، ایپكك هر دنكندن برر عثمانی ، راوند وسائر تفاریق دنكندن یوزغروش و بوللق زماننده ازمیر، سلانیك وسائر اسكله‌لردن آلنان اینجیر و اوزومدن یوزده اوچ كومروك آلنمسی ، بروسه واستانبولدن آلدقری ایپكدن ماعدا عجم وكرجستاندن آلدقلری ایپكدن قدیمدن بری اولدیغی اوزره كومروك ومیزان رسمی آلنمامسی كبی قرارلرده واردر. اوللری، بغداد، بصره، یمن، جده كبی ایالتلردن و یورتلق و اوجاقلق وجهله اداره اولنان سنجاقلردن ماعدا اولان محللرك كومروكاری (مفروز القلم) و (مقطوع القلم) نامیله وبر طاقم امینلر واسطه‌سیله اداره

تهلکه‌یی آکلایجه کیجه‌لین کندیسنی طونه‌نك بری طرفنه آتدی. ایرته‌سی صباح یکیچریلر طوپلرله جبخانه‌نك بر مقدارینی آله‌رق کچدیلرسه‌ده سائر آغرلقلر هنوز (یرکوکی) ده بولنیوردی. دشمن بو آغرلقلر اوزرینه هجوم ایده‌رك یغما ایلدی. بر فرقه‌سی طونه کنارندن یوریه‌رك طوبله کوپری‌یی ییقدی. عسکرلر، آغرلقلر طونه‌یه دوکولدی. کوپری‌یی کچه‌میوب قالانلرك جمله‌سی مقتول دوشدیلر. آقینجی عسکرندن برفرد قورتوله‌مادی. بوندن صکره دخی آقینجی عسکری انقراض بولدی. طوپلرله جبخانه‌نك اکثری دشمن الندە قالدی. میخال (یرکوکی) واروشنی یاقدی. والحاصل برهزیمت کلیه‌یه اوغرانیلدی (١٠٠٤). (یرکوکی) حصاری ایچنده بولنان عسکر وخلقی اوچ کون طوپله دوکه‌رك قتل عام ایدلدی. ابرائیل، آق کرمان، کیلی وسائره استیلا ایدلمشیدی.

اولنوردی. بنه وقتیله باغ، بال، اون، ارزاق، حیوانات، قهوه، توتون، انفیه، ایپك پاموق وبونلردن مصنوع قماش وسائر منسوجات ادخالی ایچون (قپان) (میزان) (چارطاق) (منکسنه) نامرلیله داخلده وساحلده مخصوصاً جسیم جسیم آیری آیری امینلر، نائبلر، کاتبلر، مبصرلر تعیین ایدلمشیدی. محصولات داخلیه‌دن اولوب حاصل اولدیغی محلدن طشره‌یه چیقمیه‌رق اوراده صرف اولنان امتعه و ارزاقدن او زمانلر کومروك آلنمازدی، فقط (احتساب رسمی) (قنطاراجرتی) کبی اسکی بلدیه رسومی آلنیر وبغدای ایله آرپه بر بلده‌یه داخل اولدیغی (آمدیه) وبر بلده‌دن چیقدیغی (رفتیه) نامیله احتساب رسمی آلنمازدی. فقط ایپك وایپك قوزه‌سی کبی زینت اشیاسندن قهوه، توتون، انفیه کبی مکیفاتدن هم کومروك رسمی، هم میزان رسمی، هم‌ده (رخصتیه) و(اعمالیه) نامرلیله‌ده آیریجه بر(رسم منضم) آلنیردی.

١٢٥٤ سنه‌سنده فرانسه ایله عقد ایدیلن ایلك تجارت معاهده‌سی یدی سنه مدتی حائزایدی. ١٢٧٧ سنه‌سنده دها مکمل، دها ساده دیکر برمعاهده

محارستانده دخی آثارهزیمت بزم طرفده کورینیوردی. سردار سنان پاشا زاده (محمد پاشا) نك سؤ تدبیریله نمچه‌لیلر (استرغون) ی محاصره ایتدیلر. (محمد پاشا) اکتساب جرأت ایچون عشرت ایده‌رك آت اوزرنده استفراغ ایدر و کندیسندن امر آلمغه کلن چاوشلره یوریسونلر امرندن باشقه برشی سویله‌مزایدی. (استرغون) یداعدایه دوشدی. سردار پاشا طونه قیسنده یکی طابیه محاربه‌سنده طوپ تفنك آتیلیرکن عسکر بوزولدی ظنیله (بودین) ه فرار ایلدی. (سکتوار) بکلربکی (تیریاکی حسن پاشا) اردویه کله‌رك چادرلری بوزدیروب آغرلقلری آرابه‌لره قویدی و سلطان سلیمانك یادکاری اولان وارادین طوپنی اوکوزلره قوشدیروب (بودین) ه یوللادی. والحاصل بابا اوغل ایکی طرفلی بوزولدیلر.

هر ایکی طرفده وقوع بولان مغلوبیت استانبولده پك زیاده سؤ تأثیری موجب اولدی. آوستریالیلر (استرغون) جوارنده‌کی (ویشغراد)

عقد اولنه‌رق اولا (انکلتره) (آوستریا) (ساردنیا) (اسوج) وبالآخره (سجلیین) (طوسقانه) (فلمنك) (بلچیقا) (پروسیا) (اسپانیا) ودهاصکره (روسیه) حکومتلری اشتراك ایدوب آیری آیری تعرفه‌لر تنظیم ایدلمشدر. بومعاهده یکرمی سکز سنه مدتی حائز و (ترانسیت) یعنی تجار اشیا وامتعه‌سنك برشهردن برالکادن کومروك رسمی ویرمکسزین دیکر مملکته کچمسی حقی داخل اولوب یوزلك آلتون یوز غروش اعتباریله کومروك رسمی آلنمسی شرط اتخاذ قلنمش ایدی. کومروکارمزك تاریخی پك قاریشیقدر. ساده تاریخی دکل الآن معامله‌لری‌ده قاریشیقدر. (رسومات اماتی) یعنی کومروکارك ایلك تنظیمی تشبثی ١٢٧٨ سنه‌سنده‌در. ایلك رسومات امینی (کانی پاشا) نامنده بر وزیردر. مشارالیه بزده رسومات مسئلهٔ اقتصادیه‌سنی ابتدا و اك صاغلام اوله‌رق آکلامش برذات ایدی. ١٣١٦ سنه‌سنده داخلی کومروکار قالقدی و (تجهیزات عسکریه) رسمی نامیله یالکز یوزده ایکی رسم آلنمسی قرارکیر اولدی ایدی.

حصارینی‌ده آلمشلردی . (سنان پاشا) نك سؤتدبیری واوغلی (بودین) بکلربکی (محمد پاشا) نك قورقاقلغی حسبیله ظهوره کلن بومصیبت اوزرینه‌پاشا صدارتدن عزل‌اولنوب تکرار (معلقره)یه نفی‌ایدلدی. یرینه (لالا محمد پاشا) تعیین قلندی ایسه‌ده لالا پاشا ذاتاً مریض اولمغله بر کره دیوانه کلوب شیرپنچه‌دن یاتدی واوتجی کونی وفات ایتدی .

(تاریخ سیاسی) بوراده نه‌کوزل سویلیور: (کویا مسند صدارت حاله‌یه قونمش‌ایدی. ینه مهرهمایون بشنجی دفعه اوله‌رق (سنان‌پاشا)یه ویریلدی. چونکه (فرهادپاشا)نك قتانه (ابراهیم‌پاشا)نك سبب‌اولدیغی نزد پادشاهیده آکلاشیلمش وپك‌زیاده موجب اضطراب اولمشیدی.) فقط نه‌یه یارار دکلی ؟ آنك ایچون (محمد ثالث) (ابراهیم پاشا) یه دلکیر ایدی . بواثناده ایسه سنان پاشا طرفدارلری اطرافنی آله‌رق:

— پادشاهم سنان پاشا قولك بر اموردیده پیر وفن وزارتده مهارت تحصیل ایتمش وزیردر . دیه‌رك پادشاهی قاندیردیلر. سنان پاشا علی‌العجله (معلقره) دن کلدی . مقام صدارته کچدی . فقط بودفعه (ابراهیم پاشا) ایله آره‌لری آچیق ایدی . حتی بر کون حضورده قوجه اختیار :

---

١٣٢ — فائده

وقعه نویسلر

هر دولتده اولدیغی کبی بزده دخی پادشاهلرك اجرا آتنی، دولتك وقایعنی بر یره قید ایله تاریخنی وجوده کتیرمك فائده‌سی آکلاشیله‌رق (وقعه نویسلك) مأموریتی احداث ایدلمشدر. وقایع دولتی یازمق غایتله کوج بر معرفتدر. وقتیله ١٠٠٠ تاریخلرینه قدر وقایع عثمانیه‌یی یازانلرمزه (شهنامه خوان) دنیلیردی که عجم شاهلرینك وقعه نویسلری لقبیدر. بوعنوان ایله دولت علیه‌ده ابتدا ضبط

--- بنم ایچون پادشاهمه عمل مانده دیمشلر . بوسوزی سویلین (ابراهیم پاشا) ایسه کلسون سرای میداننده کندیسیله صیریقلاشه‌لم ، مزراق اوینایه‌لم دیه‌رك (ابراهیم پاشا) نك اتکنی چکمشیدی . (نعیما) بوزمان ایچون دییورکه :

(بووقتلرده جهان، پرفتنه وکدورت وحقد وحسددن درونلرده خشیت وخشونت اکابر واصاغری بی‌راحت ایتمشیدی .)

سنان پاشا ، خواجهٔ سلطانی (سعدالدین) افندی ایله آغیز برلکی ایده‌رك پادشاهی، بالذات آوستریا سفرینه کیتمکه تشویق و بالآخره اقناع ایتدی . ذاتاً یکیچری‌ده پادشاه حربه کیتمزسه بزده کیتمه‌یز دیمکه‌باشلامشیدی. دقت ایدیلنجه آکلاشیلیرکه سلطان سلیمان‌قانونینك (سکتوار) ه عزیمتندن بوآنه قدر وقوعه کلن سفرلرده نه سلیم ثانی، نه مراد ثالث ونه‌ده محمد ثالث بولنمامشلردی . سرای عالمی ، ذوقی ، صفاسی اوچنی‌ده کوشه نشین ذوق ایتمش ایدی . محمد ثالثك سفره عزیمتی، خلق و عسکر آره‌سنده حسن تاثیر اویاندیردی ، اسکی

وقایعه مأمور اولان ایراندن هجرتله خدمت عثمانیه‌یه کیروب (٩٦٠) سنه‌سنده وفات ایدن (فتح الله) افندی نامنده برذاتدر. قانونی سلطان سلیمانك محارباتنه دائر ترکجه و فارسی منظوم تاریخلری واردر. بوندن صکره (لقمان) (کاتب محمد) و (حکمی) افندی نامیله‌ده برطاقم شهنامه خوانلر کلمشلرسه‌ده اثرلری بولنه‌میور. بوندن صکره‌کیلره (وقعه نویس) دنیلمشدر : زمانمزه قدر وقعه نویس اولان ذاتلرکه ـ شو اوقودیغمز تاریخك اك مهم مأخذلرینی یازمشلردر ـ شو ذاتلردر :

١ ـــ شهری نشانجی وزیر عبدالرحمن پاشا ٢ ـ حلبلی نعیما ٣ ـ راشد ٤ ـ شیخ‌الاسلام چلبی عاصم ٥ ـ سامی ٦ ـ شاکر ٧ ـ صبحی، ٨ ـ عزمی، ٩ ـ شفیق ١٠ ـ قریمی رحمی ١١ ـ حاکم ١٢ ـ چشمی زاده ١٣ ـ موسی

زمانلری خاطرلاتدی . خواجه (سعدالدین) رکابه مأمور اولەرق (جراح محمد پاشا) یه ذخیره اشتراسی ایچون خزینەدن یوز اللی بیك آلتون ویریلوب (بلغراد) ه پوللاندی . کوپریلر ، کمیلر ، طونبازلر وسائر مهماتك حاضر ایدلسی لازم کلنلره امرایدیلدی . تدارکات عظیمه اجراسنه باشلانیلدی . فقط (سنان پاشا) املنك حصولنی کورەمیوب (فرهاد پاشا) نك قتلندن برسنەیه قریب بر زمان کچدیکی حالده وفات ایتدی . (۱۰۰٤)

— ۳ —

اکری محاربەسی — سنان پاشانك جنازه نمازی آیاصوفیەده قلنمق اوزره ایکن مهر صدارت (ابراهیم پاشا) یه ویریلدی .

رمضانك اون بشی وموسم بهار ایدی. توغلر دیکیلدی (که سفره عزیمت معناسنەدر) . آتلر چایردن کلدی . اوتاغ همایون (داود پاشا) صحراسنه قورولدی . شوالك بشنجی کونی حرکت اولنوب (ادرنه ،

زاده ١٤ـ بهجتی ١٥ ـ سلیمان ملا ١٦ ـ طربزونی انور ١٧ ادیب ١٨ ـ اندرونی نوری ١٩ـ رئیس الکتاب واصف ٢٠ ـ پرتو ٢١ ـ عاصم بك ٢٢ـ عینتابی عاصم ٢٣ ـ شانی زاده ٢٤ ـ اسعد افندی ٢٥ ـ رجائی افندی ـ ٢٦ـ عاکف پاشازاده نائل بك ٢٧ـ جودت پاشا ٢٨ ـ لطفی افندی ٢٩ـ عبدالرحمن شرف افندی .

١٠١٠ تاریخنده اکری فاتحی سلطان محمد طرفندن حکمی افندی یه ویریلن منشورده وقعه نویس اولەجق ذواتك نظم ونثرده و املا وانشاده وحسن خط ایله ادای تحریرده صاحب اهلیت اولمسی، معیتنده کاتبلر، مصورلر (رسام) ومذهبلر (یاپیلەجق کتابك جلدینی، ایچریسنی آلتون ایله سوسلەین) بولنمسی بیان ایدلمش و او زمان دخی وقعه نویسلره (شهنامەجی) و (شهنامەکوی) لقبلری ویرلمشدر.

قلعه) طریقیله (بلغراد) قربنده‌کی (خنکار تپه) سنه (بارکاه همایون) یاپیلوب طوپلر، تفنکلر انداختی صورتیله شنلکلر اجرا ایدلدی. بواثناده (استرغون) قلعه‌سنی حسن محافظه ایده‌مدیکندن طولایی سنان پاشا زاده (محمد پاشا) (بلغراد) قلعه‌سنه حبس واموالی قبض اولندی. فقط بر آز صکره عفو اولنوب عهده‌سنه وزارت ویریله‌رك مالی، ملکی آلنمش اولمغله (بلغراد) محافظه‌سنه مأمور اولدی.

(بلغراد) دن صکره (صاوا) نهری کچیلوب (اسلانقمن) جوارنده امرا ورجال صدراعظم اوتاغنده برمجلس حرب عقد ایدیله‌رك (نمچه) ایله (اردل) آره‌سنده حد فاصل واطرافنده‌کی معدنلریله مشهور اولان (اکری) Erlau قلعه‌سنك فتحی قرارلاشدیرلدی. (طونه) اوزرینه درت کونده برکوپری یاپیله‌رق (تتل)، (وارادین) طریقیله (سکدین) صحراسنه وبرکون صکره‌ده قلعه‌سی اوکنه اردو قورولدی.

(سکدین) ده ایکن روم ایلی امیرالامراسی (حسن پاشا) روم ایلی عسکریله کله‌رك آلای کوستردی. (ویدین) دن قلعه طوپلرینی طونه کمیلرینه بالارکاب (تیس) دینیلن نهردن کتیرمشیدی.

---

۱۳۳ — فائده

اصول انضباط

اوته‌دن بریدن شویله بویله طوپلادیغمز روایتلره کوره فتح قسطنطینیه‌یی متعاقب وزیر اعظم محمود پاشا چهارشنبه کونی قوله یعنی شهری دوره چیقدی. معیتنده قباحتلیلره جزا ویرمك ایچون فلقه ایله دکنك طاشیان مأمورلری، یکیچری افرادی، محضر آغا، سپاه کتخداسی، جبه‌جی، طوپجی، عزب چاوشلر، بر بوستانجی اوطه باشیسی، بریکیچری تفنکجیسی، بر مطره‌جی وار ایدی. مشارالیه اوکون اون قپانده‌کی (اهل حرف) دیوانخانه‌سنه کلدی. آندن یمش

(خطوان)ك محاصره‌سی نمچه‌لیلر طرفندن تشدید وضبط ایدیله‌رك چولق چوجق جمله‌سنك قتل ایدلدیکی خبری آلندی. عسکره (لذذ) علوفه‌سی یعنی شوال، ذی القعده ، ذی الحجه وظیفه‌لری طاغیدیلدی. (صولنوق) قربنه قدر کتیریلن (اژدردهن) و (مارتن) ناملرنده‌کی طوپلرله جبخانه (اکری) یه کوتورولملك اوزره کمیلردن چیقاریلوب اوکوز تدارك ایدلدی. اودون قیزاقلر یاپیلوب باغلانوب طوپلر بونلرله (اکری)یه طوغری چکیلدی .

اکری محاصره‌سی (١٠٠٥) سنه‌سی محرمنك یکرمی سکزینه مصادفدر . محمد ثالث (اکری) محافظلریله اهالیسنه قارشی شو مآلده بر بیاننامه کوندردی :

(ای اکری ایچنده اولان بکلر وسائر اهالی. بیلمش اولکز که شوکتله عزیمتم اکری فتحیدر . ایمدی الله تعالانك امرشریفی ایله سزی دینمزه دعوت ایدرز . اکر مسلمان اولورسه‌کز سزه ضررمز طوقونمیوب حالکز اوزره اموال واملاککزی کماکان تصرف ایدوب آسوده اولك و اکر دینه کلمزسه‌کز قلعه‌یی براقوب مملکتلرکزه کیدیکز . بودعوتك برینی قبول ایتمیوب جنکه

اسکله‌سی چارداغنده (کومروك دیمکدر) جمله اصنافی دیوان ایدوب ، اورادن دخی سبزه‌خانه، سلخخانه‌یه کلوب سبزه‌یه، اته نرخ ویردی .

ایکنجی انضباط مأموری « سکبان باشی » اولوب یالکز فلقه ، دکنکی واردی . جلادی یوق ایدی .

اوچنجی ، استانبول ملاسی ایدی. بونك‌ده فلقه دکنکی وفضله اوله‌رق بورجلی‌یی حبس ایتمك صلاحیتی وار ایدی .

دردنجی حاکم ، ایوب منلاسی اولوب تعزیر (یعنی فلقه دکنکله دوکمك) وحبس صلاحیتنی حائز ایدی .

بشنجی حاکم، غلطه وآلتنجی حاکم اسکدار ملالری اولوب بونلرك‌ده تعزیر وحبس ایتمك صلاحیتلری وار ایدی .

٧ — آیاق نائبی . جانب شرعدن اهل حرفه نرخ ویرمکه و ترازو مسئله‌لرنده فلقه و دکنك وحبس جزالرینی اجرایه مأذون ایدی .

مباشرت ایدر وبکا وعسکریمه قارشو طوپ وتفنك و خمبره آتارسه‌کز صکره سزی الله ورسول‌الله حقیچون قتل عام ایدوب بریکزی صاغ براقمام .

قلعه‌ده‌کیلر بوبیاننامه‌یی کوتورن آدمی جاسوسدر دیه حبس ایدوب حربه حاضر اولدقلرینی بیلدیردیلر. یکرمی کون امتدادایدن محاصره‌دن صکره فتورکتیره‌رك استیمان ایتدیلر. لکن مال وجانلرینه طوقونیلمیه‌جغی عهدایدلمشیکن سرحد عسکری‌ایله تاتارلر نچه‌لیلرك (خطوان) اهالیسنه ایتدکلری قتل‌عامی بهانه ایده‌رك جمله‌سنی کسدیلر.

خاچ اوواسی محاربه‌سی — اوروپا تاریخلرنده Keresztes (که‌ره‌چ) محاربه‌سی دیه مشهوردر. اکری قلعه‌سنك ضبطنی متعاقب کرك جاسوسلرك و کرك اسیرلرك ویردکلری خبرلردن آرشیدوق (ماقسیمیلیه‌ن) ایله (اردل) وویوده‌سی (سیکیزموند زابولای) ك آلمان ، ایتالیان و مجار عسکریله یوریمکده اولدقلری آکلاشیلدی . بونك اوزرینه (طواشی جعفر) پاشا استکشافه کوندریلوب مشارالیه دشمنه (خاچ اووا) ده تصادفله کیجه‌یه‌قدر چارپیشمش وعسکری آز اولمغله برابر اکثریسی دخی شهید دوشدیکندن کیجه‌لین اردوکاهه

---

۸ — احتساب آغاسی : بتون ارباب صنایعه حاکم ایدی . آلیش ویریشلره باقار، خلقی اضرار ایدنلری فلقه‌یه ییقار، حبس ایدردی .

۹ — عسس باشی
۱۰ — صو باشی
بونلرده فلقه و دکنك اولیوب قیرباچ وار ایدی . سوء ظن ایتدکاری اشخاصی قید وبند ایدرلر و محکمه نائبیله برابر شبهه‌لی کوردکاری خانه‌لری باصارلر ، اعدا. ملرینه اذن شرعی اولانلری اعدام ایلرلردی .

۱۱ — استانبول آغاسی
۱۲ — بوستانجی باشی
بونلر هرکیجه استانبولك دریا اوزرنده‌کی قری وقصباتنی دور ایدوب هرصاحب جرمی جرمنه کوره تعزیر وتکدیر ایدرلردی .

۱۳ — چورباجیلر : هرکیجه صباحه قدر اون ایکی یکیچری چورباجیسی بشر، اللیشر، یوزر توابعیله قول طولاشور ، متهملری طوتوب قید و بند ایله

عودت‌ایده‌بیلمشدی. (خواجه سعدالدین)، ارکان دولتدن بعضلرینك محاربه ایتمه‌مك فکرنده بولندقلرینی کورنجه:

— اعدای دینه مقابله واجبدر. جمله‌مز اولنجه‌یه قدر مقاتله‌یه اقدام‌ایتمك اوزرمزه فرضدر. ذاتاً بز آنلرك اوزرینه کیتمز ایسه‌ك آنلر بزی تعقیب ایده‌جکلردر. خصوصاً بودولت علیه‌ده بر پادشاه عثمانی دشمندن بلاسبب قوی یوز چویردیکی ایشیدلمه‌مشدر.

دیدیکی کبی حضورده دخی بوکا بکزر سوزلر سویله‌دی. پادشاهی دشمن‌اوزرینه سوقه موفق‌اوله‌رق‌اردونك خاچ اووایه عزیمتی‌حقنده امر ویردیردی. (محمد ثالث) اثنای راهده عودت تکرار آرزوسنده بولنمش‌ایسه‌ده وزیراعظمك تدبیری‌ایله عودت‌ایده‌میوب پیشدار تاتار خانی (فتح کرای) ك آلدیغی آلتمش اوچ اسیرك استنطاقی وقتلی ایله کچیشدیردی. ذات شاهانه اورته‌ده، وزرا صاغ وقاضیعسکر صول جناحده و خواجه سعدالدین اوکده اولدیغی حالده اوواده محاربه‌یه باشلاندی وبرنجی کون دشمنك اوزاق آتار اوزون طوپلری ایچه

یکیچری آغاسی قپوسنه یعنی دائره‌سنه یوللایوب صکره ایجاب‌ایدن جزایی ویررلردی.

۱٤ — اربعین (یعنی‌قرق) دینیلن حاکملر اولوب استانبولك درت مولویت یرنده قرق محکمه وار ایدی. بونلرك‌ده فلقه‌لری، حبسخانه‌لری وار ایدی.

۱۵ — شیخ الاسلام مهم دعوالره باقارلر ایدی.

۱٦ — آناطولی قاضیعسکری « » » »

۱۷ — روم ایلی قاضیعسکری « » » »

۱۸ — یدی قله محافظی (دزداری) ـ یدی‌قله حبسخانه‌سی ناظری‌که زمانمزده‌کی حبسخانهٔ عمومی مدیری آنجق بوکا معادل اوله‌بیلیر.

۱۹ — معمار باشی: استانبول ایچنده بنا یاپمق ایچون بوندن اذن آلنیردی.

۲۰ — قپودان پاشا: کیجه، کوندوز دکز ضابطه‌سی باش مأموری ایدی.

خسارات وتلفاتی موجب اولەرق حتی بر کوللەسی پادشاهك اوزرندن
کچمکله ذات شاهانەیی متفرقه آغاسی (یونس) آغانك چادرینه
نقل ایجاب ایلەدی . جغاله زاده (سنان پاشا) بو محاربەده قوردیغی
بر پوصودن چیقەرق چرخەجیلرله خیلی تلفات ویردیردیکی
کبی تاتارلر دخی فراریلردن پك چوق اسیر آلدیلر. ایکنجی کون
ایکندیدن صکره وقوع بولان محاربه عادتا بزم مغلوبیتمزله نتیجەلنیور
ایدی . دشمن عسکرلری اردو چادرلرینه قدر یغمایه باشلادقلری
کبی (حسن پاشا) قوماندەسندەکی روم ایلی عسکری دخی بوزیلەرق
عسکرك برقسمیده بونلره باقوب (بودین) و (بلغراد) طرفلرینه
قاچدیلر . سلطان مصطفی مشکل برموقعده قالدی . (خرقهٔ نبوی) یی
کیەرك لوای شریف یاننده طورییور و (خواجه سعدالدین) ك صبر
وثبات حقندەکی کلماتیله کندیسنده جسارت بولیوردی. دشمن عسکری
بوآرەلق بی پروا چادرلره هجوم ایله یغمایه باشلاینجه اردودەکی (آت
اوغلانلری، آشجی، خربنده ، دوەجی ، سایس، اردوجی مقولەسی)

---

۲۱ — ترسانه کتخداسی: قاسم پاشا سمتنده برمجرم بولدیمی جرمنه کوره تأدیب
و اعدام دخی ایدەبیلیردی .

۲۲ — اوق میداننده‌کی یکیچری اوجاغندن تعلیمخانه‌جی باشی و قوروجیلر :
اوق میداننده قول طولاشوب بر مجرمی طوتدقلرنده آشجی باشی‌یه کوتو-
ررلردی . اوراده جرمنه کوره جزا ویریلیردی . یاپلرك چیله‌سیله آغاجه
آصدقلری‌ده اولوردی . بونلرك فاتحدن فرمانلری وار ایدی . اکر مجرم
عسکردن ایسه درحال بر آغاجه آصارلردی .

والحاصل استانبول ایالتنك درت مولویتنده قاضیلق و صو باشیلق اولەرق
۱۲۰۰ حاکم موجود ایمش. بونلردن بشقه ۱۵۰ اصنافك‌ده ضابط وحاکملری
وار ایمش .

خدمتکاران اللرینه (بالطه و نجاق) آله‌رق اوزرلرینه صالدیردیلر . اکثریسنی قتل وقالانلری تعقیب ایده‌رك او آره‌لق دشمن بوزولدی آوازی اوزرینـه جمله‌یه غیرت کلدی . (نعیما) نك روایت صحیحه دیدیکنه کوره دشمنك مقدار تلفاتی یوزبیك‌در. پچوی ابراهیم‌افندی بووقعه‌دن بحث ایتدیکی صره‌ده دییورکه :

(اللی بیکدن متجاوز کافر قلنجدن لچوب نیجه‌سی بتـاقلره باتوب آنده باشلری کسـیلدی . وزیر جغاله زاده (سنان پاشا) یاننده اولانلر ایله اردوی همایونك صاغ جانبنه کلن یکرمی بیك قدر کافر آتلوسنی بچق سـاعتده غدای شیر شمشیر ایلیوب نیجه‌سنی دخی صویه دوکدی . جان حقیرلرین خلاص ایدنلر قراری فراره تبدیل ایلدکلرنده (فتح کرای) عسکر تاتار ایله برطرفدن یورییوب قیره قیره طابورلرینه دوکوب کفره چادرلرنده تحصن ایتمکی مراد ایتدکلرنده آنده دخی قراره مجال بولمیوب چادرلرین و جمله اشـیا ومهماتی براقوب یکتـا باشلرینه طاغلره دوشـدیلر. اون بیك فلوریلك طقسان یدی پاره اعلا طوپلری وخمبره وبی‌نظیر شاهی ضربزنلری ومکمل جبخانه‌لری ضبط اولندی (١٠٠٥) .

بومحاربه مجارلره مهاج محاربهٔ سابقه‌سنی خاطرلاتمش ایدی .

ختام محاربه‌ده (جغاله زاده) ، ابراهیم پاشـادن اول حضوره کیره‌رك :

---

١٣٤ — فائده

اون برنجی عصرك نصف اولنده

٩٩٠ تاریخندن بری مناصب پادشاهی(مأموریتلر) رشوت‌ایله نااهلنه ویریلیر اولدی وارباب‌مقاتله حقی‌اولان زعامت وتیمارسپدلره کیروب اربابی‌پایمال‌اولدی. اولری روم‌ایلی بکلر بکیسی یالکنز ایالتی عسکریله نیجه قرالی کبی برعظیم دشمنه جواب ویروب نیجه دفعه بوزمش ویوز آقلغی ایتمشیکن (١٠٠٠) تاریخندن بری اون یش‌سنه علی‌التوالی نیجه قرالی اوزرینه سردار اعظم بونجه طنطنه و شوکت ایله

— بوفتحه قوللكز سبب اولدی .

دیه مفتخرانه سوزلر سویلدیکی کبی (خواجه سعدالدین) دخی طرفنی التزام ایتمكله مهر صدارت مومیٰالیهه ویریلدی .

جغاله زاده پادشاهك جبیندن چاقی دوشورر کبی ویردیکی مهر صدارتی آلنجه زعما وتیمارلیلرله قپو قولی عسکرینی یوقلامه ایدهرك اوتوز بیكدن متجاوز نفرك فرار ایتدكلرینی آكلادی و بونلرك دیرلكلرینی کسهرك قتللرینیامرایلدیکی کبی دوننلری دخیحبس واعدام ایتمكدن چكینمهدی . حین محاربهده پادشاهك چادرینه التجا ایتدیکی متفرقه آغاسی (یونس) آغایی دخی کسدیروب لزومسز وافراط درجهده شدت کوستردی. فراریلرك اموال واملاكنی قبض وضبط ایدهرك آناطولیه برسوری آج وایشسز کوجسز کیمسهلرك طولمسنه سبب اولدی که بالآخره بونلردن (جلالی) طائفهسی ظهور ایدهرك دولتك باشنه بیوك برغائله چیقدی . (بلغراد) ه عودتنده حبش ایالتندن منفصل (سهراب) پاشا ایله (جاهی) نامندهکی متفرقهیه

سفر ایلدی . آنجق ایکی قلعه و درت پلنغه آلنوب قرال ایسه سرحد ممالك اسلامیهدن اوتوز مقداری قلعه وپلنقهآلوب الآن اللرندهدر. ومقدما آناطولی ولایتلرنده (جلالی) اشقیاسی ١٠٠٤ تاریخنده ظهور ایدوب آناطولی وقرمان وسیواس و مرعش وحلب وشام و اورفه و دیاربكر و ارضروم و وان وموصل ایالتلرنده اولان قرا و قصباتی غارت و یغما ایدوب نیجه مملكتلر خراب و یباب اولدی. حتی پایتخت قدیم اولان محروسهٔ (بروسه) دخی یغمالنوب نیجه محلاتی احراق بالنار اولندی . عربان و ترکمان طائفهسی دخی اطاعتدن چیقوب رعایا فقراسنه ظلم وتعدییی حددن افزون ایتمكله اول جهتدن دخی نیجهکویلر خراب اولدی . و قره دکز طرفندن دخی قزاق ظهور ایدوب هر سنه ساحل بحرده اولان قرا وقصباتی غارت ویغما واصحابنی اسیر وکرفتار ایدوب مقابلهایدر کمسنه

قادین روباسی کیدیره‌رك ترذیل ایلدی. قریم خانی (غازی کرای)ی بالذات سفره کلمدی دیه‌رك عزل ایدوب قرداشی (فتح کرای) خانی نصب ایتدی و بویوزدن قریمده اختلال چیقه‌رق (فتح کرای)ك مقتول اولمسنه سببیت ویردی.

پادشاه (اکری) دن (صولنوق) (سکدین) (وارادین) طریقیله (بلغراد) ه کلدی وبورادن‌ده استانبوله دوندی.

ادرنه‌یه قریب خرمنلی موقعنده (قیللی دیلسز) نامیله معروف سلیمان آغا والده سلطان طرفندن تبریك غزا ایله برابر برطاقم مکتوبلر کتیردی. یولده پادشاهك آرابه‌سنه یناشه‌رق الیله برشیلر آکلاتدی. بونك اوزرینه پادشاه درحال جغاله زاده‌دن مهر صدارتی آلوب (ابراهیم پاشا) یه ویردی. جغاله زاده‌نك (آقشهر) ه نفی ایدلمسنی و (خواجه سعدالدین) ی دخی خواجه‌لکدن عزلله برابر امور سیاسیه و توجیهات علمیه‌یه قاریشمیه‌رق خانه‌سنده اقامت ایلمسنی امر ایلدی. ایشته بووجهله والده سلطانك آرزولرینی یرینه کتیردکدن صکره (فاتح اکری) عنوانیله سور استانبولدن کمال دبدبه ایله کیردی.

اولمامغله روم ایلی حصارینه قریب برمحله کلوب یکی کویی ونیجه باغچه‌لری احراق بالنار و اموال مسلمینی غارت وخسارت ایلدی. وشر وشورلری دفع ایتمك ایچون بوغازده قلعه‌لر یاپیلوب استانبول اطرافی محافظه اولنمق لازم کلدی. وشاه عجم دخی برنیجه ایالتلر آلدیغندن غیری (بغداد) کبی بر حصن حصینی المزدن آلوب وامامنز ومقتدای دینز حضرت امام اعظم ابوحنیفهٔ مکرمك مرقد منورینی ضبط ایدوب نیجه اهانتلر ایلدی. بونجه زماندر اوزرینه سفر اولور و نی‌شمار بیت المال تلف اولور. قطعاً مفید اولمیوب الندن ایکی خانه‌لو برقریه آلنمادی. بوعصرك عسکریله آلنمق احتمالی دخی یوقدر. مکر پادشاه کندی کیده ولطفه مظهر دوشه. مملکت یمن دخی الدن چیقوب امام دیدکلری شخصك قبضهٔ تصرفنه کیروب و (یمن) اوغلی دخی صورت اطاعتله برعاصی اولوب مملکتدن بربکلر بکیلك

(بچوی) اکری محاربه‌سنی پك ایی کورمش ونتیجه‌سنی پك کوزل تقدیر ایله‌مش اولمغله دییورکه :

اکر او قیش پادشاه (بودین) ده ویاخود (بلغراد) ده قالوبده ایلك بهارده تکرار هجوم ایدلسه ایدی (ویانه) نك تسخیری وایسته‌نیلدیکی کبی مصالحه عقدی ممکن ایدی . نه‌چاره‌که‌عقیب غزاده استانبوله دونولدی وامور کوشك طوتیله‌رق دشمنه تدارکات حربیه‌سنی اکمال ایچون میدان و زمان ویریلدی) .

استانبوله (شاه عباس) طرفندن جلوس تبریکی وشاهك اوزبکلر اوزرینه وقوع بولان غلبه‌سنك تبلیغی ضمننده کلمش اولان سفیر اردبیل خانی (ذوالفقار) ایله فاس حکمداری ، وندیك جمهوری طرفلرندن کلن ایلچیلر حضوره قبول ایدیله‌رك بواثناده فرانسه سفیری مغربیلره معاونت مقصدیله اسپانیا علیهنه براتفاق بحری تکلیف ایتدی .

جغاله زاده قریم خانلغنی (فتح کرای) ك امتناعنه رغماً کندیسنه قبول ایتدیرمش و (غازی کرای) ك عزلنه کیتمش ایدی. (ابراهیم)

یری تغلباً ضبط ایدوب و (بصره ولحسا) والیسی دخی طوائف ملوك شکلنه کیروب و (۱۰۰۵) تاریخندن بری جمعاً ممالك اسلامیه‌دن اون طقوز ایالت یر الدن کیتدی .

باقی قالان مملکتلری دخی کندی ظلمه‌مز یاقوب رعایا وبرایا پریشان اولدی. بو مصیبت نه مصیبتدر ؟ والحاصل سلطنت علیه‌نك شوکت و قدرتی عسکر ایله و عسکرك بقاسی خزینه ایله‌در . وخزینه‌نك تحصیلی رعایا ایله‌در . و رعایانك بقاسی عدل و داد ایله‌در. حالا عالم خراب و رعایا پریشان وخزینه نقصان اوزره و ارباب سیف بو حالده‌در . برطرفدن ممالك اسلامیه الدن کیتمه‌ده ینه تدبیری کورولمز و علاجی صورولماز. انواع سفاهت اکسیلمز . بوغفلت نه غفلتدر ؟

[قوچی بك رساله‌سی]

پاشا خانلغی (فتح کرای) دن آلمق ایچون بر مجلس عقد ایتدی . نتیجه‌ده ایکی درلو خانلق مقرر نامه‌سی یازدیردی . متفرقه آغاسی (خندان) آغا نامنده برینه هانکیسی تاتارلرجه مقبول ومنتخب ایسه آنك مقررنامه‌سنك اعطاسی تنبیهله ویریلوب یوللاندی. بو مسئله‌ده استانبول متردد، خانلق مشوش اولدیغندن حل مسئله (خندان) آغانك درایتنه قالمش دیمك ایدی . آغا کمال اهلیتیله (!) ایشه کیریشه‌رك (کفه) یه وصولنده (غازی کرای) ك استانبوله متوجهاً حرکتنی کورنجه حقوق سابقه‌سنه رعایته فرماننی تسلیم و درلو درلو حیله‌لر تعلیم ایلدی . (غازی کرای) سفینه‌دن چیقوب فرماننی کوستردی . (فتح کرای) دخی اولجه استانبولدن بالتقریب آلدیغی فرمانی چیقاردی . تاتارلر ایکی فرقه اوله‌رق اجرا ایدیلن مذاکره‌ده (کفه) مفتیسی مولا (ازاقی) غازی کرای، یدنده‌کی مقررنامه‌نك مقبولیتنه و (فتح کرای)

---

١٣٥ — فائده

ئه‌تیه‌ن بوقسکه‌ی Etienne Bocskay

ایمپراطور (رودولف)ك ـ که ایکنجی (ماقسیمیلیه‌ن) دن صکره آوستریا ایمپراطوری اولمشیدی ـ زماننده مجارلرله آره‌سی پك زیاده آچیلدی . نمچه‌لیلر پك زیاده معاملات مفرطه‌یه صاپه‌رق (اردل) ده غایتله شدید آثار ناخشنودی حصوله کتیرمشلر ایدی. رودولف ذاتاً امورحکومتده ضعیف‌ایدی. ١٦٠٤ ده یعنی ١٠١٣ تاریخلرنده عقد ایدیلن (دی‌یت) مجلسنده مجار اعیانندن (ئه‌تیه‌ن استرهازی) مملکتك سفالتنی ونمچه عسکرینك مظالمنی تعداد وانتخابات مسئله‌سنده (ویانه) سراینك حیله‌لرینی علناً بیان ایله‌مکله برابر (رودولف) ده موجب تهیج برصورتده ادارهٔ کلام ایله‌دی . بوآرالق بزم (بوچقایی) دیدیکمز بوقسکه‌ی ایکی مجارستانك سرکردهٔ عصیانی اوله‌رق ظهور ایلدی وکندیسنی (اردل)

یدنده‌کی مقرر نامه‌نك طغرالی اولمدیغی جهتله تقلید اوله‌بیله‌جکی احتمالنه حکم ایلدی. بناءً علیه تاتارلر (غازی کرای)ی طانیدیلر. بونك اوزرینه فتح کرایی عرض اطاعت ایتمك وبیوك برادرینك النی اوپمك ایچون (غازی کرای) حضورینه یوللادیلر ایسه‌ده بیچاره چیقارکن (غازی کرای) طرفدارلرندن بری باشـنه بر کولنك ، دیکرلری‌ده قلیج اوره‌رق پاره پاره ایلدیلر . بونکله‌ده اکتفا ایتمیه‌رك جنکیز قانونی موجبنجه: (عاصینك خانمانی صوك اعضاسنه قدر قتل اولنور) حکمنی یرینه کتیره‌رك ممه‌ده‌کی اولادینه وارنجه جمله‌سنی اولدیروب اوجاغنی سوندردیلر . (خندان آغا) کمال نشاطندن آغیزلری قولاغنده اولدیغی حالده استانبوله عودتله ماجرایی بیلدیردی . نعیما دییورکه : محمد ثالث دخی زیاده بی‌حضور اولوب مصلحت وقته بناءً کتم ایلدیلر . نه‌یی ؟

ویوقاری مجارستان قرالی اعلان ایتدی . ایشـته (بوچقایی) بو اثناده سردار (لالا محمد پاشا) ایله اویوشمشیدی . فقط بزم تاریخلرمزك (هرسك ماتیاش) دیدیکی (آرشیدوق ماتیاس) (رودولف) ه مجارلرله مذاکره‌یه کیریشمکی وکیریشـدیکی تقدیرده نیچه حکومتنك مضـمحل اولمق احتمالی بولندیغنی بیلدیردی . (ویانه) معاهده‌سی نامیله برمعاهده عقد ایلدی‌که ایشته (بوچقای) بونك اوزرینه عثمانلیلردن یوز چویره‌رك نیچه‌لیلرله برلشدی. (ویانه) معاهده‌سی (بوقسکه‌ی) ه (اردل) ویوقاری مجارستان قراللغنی ویرمکله برابر بلاولد وفاتی حالنده ملکك ایمپراطورلغـه الحاقنی متضمن ایدی . بوندن ماعدا مجارسـتانده آوستریا طرفندن (هرسك ماتیاش) کبی بر آرشیدوقك اقامت ایتمه‌مسی، « پالاتن » Palatin عنوانیله بیوك برمأمور ملینك انتخاب ایدلمه‌مسی وبیوك مأموریتلرك یرلیلره احاله‌سی کبی ماده‌لرده وار ایدی . غریب دکلمی؟ بوآنده (بوقسکه‌ی) ك تحت اداره‌سنده بولنان محللر عثمانلیلر و آوسـتریالیلر النده بولنان محللردن دها زیاده ایدی. (بوقسکه‌ی) مسموماً وفات ایتدی. یرینه (ماتیاس) قرال اوله‌رق (رودولف) ی (بوهمیا) ده کائن (پراغ) ده اوطورمغه مجبور قیلدی .

آوستریا ، اردل، افلاق احوالی — (اکری) و (خاچ اووا) مظفریتلری اوزرینه مجارستانك بیوك بر اردو ایله اشغالی مقتضی ایکن پادشاهك استانبوله عودتده استعجالی ومجارستانه سردار اولان صوقوللو زاده (حسن پاشا) ، صدر اعظم ابراهیم پاشا تزویراتیله عزل اولنەرق بوخدمت مهمەنك (ساطورجی محمد) پاشا کبی اهلیت ولیاقتدن محروم برینه تودیعی (١٠٠٦) و(١٠٠٧) وقوعات حربیەسنی همان تمامیله علیهمزه ، مغلوبیتمزه چویرمکه سبب اولمشدر .

سردار ساطورجی (محمد پاشا) نەیاپەجغنی بیلمیەرك (بلغراد) دن (سرم) Syrmie صحراسنه چیقمش وبراز دها بوجالادقدن صکره (یانق قلعه) نك (ماقسیملیەن) طرفندن قرق اللی بیك عسکرله محاصره ایدلدیکنی خبر آلمشدر . سردار پاشا استانبولدن (سرم) صحراسنه اوچ آیده وارمش ایدی . اردو، یواش یواش ایلریلیەرك (تاتا) قلعەسنی استرداد ایلدی . فقط (استرغون) ك نمچەلیلرك النه

---

١٣٦ — فائده

اون برنجی عصرده اصناف

(اولیا چلبی) نامیله مشهور بر عثمانلی سیاحنك یازمش اولدیغی تاریخنده (سلطان مراد رابع) ك (بغداد) فتحنه کیتمەدن اول شویله بر ارادەسی وار :

(بوغزاده حسبةً لله اردوی همایونمه استانبولك بیوك، کوچوك بالجمله اصنافنی چیقارەجغم. نه قدر عسکر، نه قدر دکان صاحبی وار ایسه هپسی قانون قدیملری اوزره (نقیب) لری، (پیر) لری ، (شیخ) لری ، (کتخدالر) ی ، (آغالر) ی، (یکیت باشی) لری، (چاوش)لری ایله آتلی، پیاده کروه کروه، سکز قات مهتر-خانەلرینی چالەرق آلای کوشکمك دیبندن کچەجکلر . دائره وساز وسوز ایله عبور ایتسونلر) . بواراده اصنافه بر رسم کچید اجراسنی آمردرکه بو عادت

کچدیکندن بری (بودین) دائمی بر تهلکه ایچنده قالمشیدی. دیکر طرفدن دخی (اردل) پرنسنك (طمشوار) ی محاصره ایلدیکی (تیریاکی حسن پاشا) طرفندن بیلدیرلدی. آوستریالیلرده (استرغون) دن قالقه‌رق (بودین) ك قربنده کائن (واج) Vaitzen نام موقعه کلدیلر. بوراده وقوعه کلن محاربه‌ده کرچه دشمن (واج) ی تخلیه ایتدی ایسه‌ده بزم عسکرده چکیلدی و (طمشوار) محاصره‌سی امدادینه سیواس بکلربکی (محمود پاشا) تعیین‌ایدلدی. قیشك حلولی سردارك (بلغراد)ه عودتنی ایجاب ایده‌رك عسکره اذن ویریلدی. ساطورجی بواثناده «واج» ه «قوجه مراد پاشا» ایله «بودین» قاضیسی «هابل افندی» وقاضی زاده «علی پاشا» دن مرکب بر هیئت مرخصه کوندره‌رك صلح ومتارکه طلبنده بولندی. فقط آوستریالیلرك «بورنی هواده اولمغله» اویوشیله‌مادی.

سردار، تاتار خاننك «بلغراد» ه کلمدیکندن طولایی اردوی

یعنی قانون اوته‌دن بری بزده جاریدر. اصناف، بیوك دوکونلرده و سائر مناسبتلرده بویله کچرلردی. او زمان صدراعظم (بایرام) پاشا ایدی. پای تخت (استانبول) (ایوب) (غلطه) و (اسکدار) مولویتلری نامیله درت مولویته، یعنی قاضیلغه آیرلمش ایدی. بلدیه‌لر اولمدیغی جهتله عادتا ضابطهٔ شرعیه اداره‌سی تقسیماتیدر. چلبینك تعریفنه کوره بودرت مولویتده بولنان ارباب صنایع (٥٧) فصل اولوب عمومی (١١٠٠) صنف ایمش. بونلری وزرا و وکلا چاوشلری دینیلن برنوع پولیس جمع ایده‌رك حضور پادشاهیدن کچیرمشلردر. اصنافك او زمانه عائد قیافت ومعیشتلری حقنده ولو نقطه قبیلندن اولسون جزئی معلومات آلمق تاریخ درسلرندن آله‌جغمز فائده‌لرك اك مهملرندندر: فقط دقت‌ایدیله‌جك دیکر بر ماده دها وارکه اوده (چلبی) نك صایدیغی اصناف آره‌سنده شهرك ضابطه‌سنه عائد یان کسیجی، خیرسز وامثالی اخلاقسزلرك دخی مذکور اولماسیدر. دیمك که او عصرده بونلر عادتا دیکر اهالیدن آیری ایمشلر.

همایونك برایش کوره‌مدیکنی پادشاهه عرض ایتدی . « محمد ثالث » ذاتاً « فتح کرای » ك عاقبت فجیعه‌سندن طولایی « ابراهیم پاشا » دن یوز چویرمش ایدی . بونك اوزرینه عزل ایده‌رك مقـام صـدارته « خادم حسن پاشا » یی تعیین ایلدی . نعیما دییورکه :

« حسن پاشا بهر هفته باشـنده والده سلطان « صفیه » حضرتلرینـه مبالغ عظیمه وهدایای وافره ویرمك شرطیله نائل رتبۀ صدارت‌اولمشیدی. اول سببدن زمان صـدارتنده مناصبی آقچه ایله صـاتوب حددن زیاده رشـوت آلوب عالمی بربرینـه قاندی . مناصب طالبلرینه : سزدن آلدیغم مبلغی کیمه تسلیم ایدییورم بیلیرمیسکز دیه صفیه سلطانی‌السنۀ ناسه دوشوردکدن ماعدا «غضنفر آغا» ایله حسن زندکانی ایلیوب کوندن کونه تحاسد ومعادات زیاده بولدی » .

بوسوزلر ، بوروایتلر والده سـلطانه قدر واردی . « خواجه سعدالدین » مقام مشـیختـه تعیین ایدیلنجه ذاتاً « حسن پاشا » ایله آره‌لری آچیق‌اولدیغندن دارالسعاده آغاسی « غضنفر آغا » ویکیچری آغاسی طرنقجی « حسن آغا » ایله اتفاق‌ایتدی. بوش بوغاز « حسن

آلایك ترتیبی :

١ — آلای چاوشلری: اللرنده « چوکان » دیللرنده ورد داودی (؟) اولدیغی حالده آتلرینی آلتیشر پاره یانجقلر، یومری طاسلر، کوناکون زیللر ، کمر رخت و غداره‌لرله سوسـلیوب یول اوزرنده طوره‌رق ، یا (سبحان) صداسیله عسکری آلایه سوق ایدرلردی .

٢ — طاهر صوباشی : تنظیفات مأموری ایسـه‌ده ضابطه خدمتنی‌ده‌کورر بر مأمور ایدی .

٣ — خدامان غلمان : صو باشی‌دن و سـائر خاصه غلمانندن صکره زرده‌پوش اوله‌رق چکمشلر .

٤ — عجمی اوغلانلری : عددلری بیك قدر ایمش . مطروش، بچه کلاهلی ، برسـلاح اولوب اللرنده سپورکه و کوره‌کلر اولدیغی حالده یوللری تمیزلیه تمیزلیه چکمشلر .

پاشا» نك قتانه فرمان آلەرق یدی قلەده حبس وبش آلتی کون صکره اعدام ایتدیردی (١٠٠٦).

«جراح محمد پاشا» صدر اعظم اولمشیدی.

(یانق) قلعەنك استیلاسی — قلعەده یکیچری آغاسی اولان عیاش، یوك یوك شراب کتیرتیر ومحافظلرله برابر ایچردی. بوجهتله قلعەنك بدنلری، قپولری انضباطدن عاری‌ایدی. آغا قلعەنك متانتنه کووه‌نیر وبکلربکی «محمود پاشا» نك سوزینی دیکله‌مزدی. برکیجه «قومران» Comorn موقعی قوماندانی اولان «پالفی» نامنده بر قپودان بر قاچ بیك پیاده و برایکی بیك سواری ایله بر آغاج طوپ پیدا ایده‌رك قلعەیه طوغری کیتدی. نوبتچیلر بر قاچ چام تخته‌سی ایله یاپیلمش قپوسنی قپامشلر و فقط چکمه کوپریسنی قالدیرمه‌مشلردی. کیجه یاریسی «پالفی» نك برقاچ آدمی نوبتچی دیه باغیروب:

— «پچوی» دن ذخیره‌ایله کلیوردق. یولده دشمن راست‌کلدی. قاچدق. آرابه‌لر آرقه‌مزدن کلیور، آچك قپویی، ذخیره‌یی آلك

---

٥ — آراپچیلر: بونلر چوپلك صوباشیسی‌اداره‌سنده برصنف اولوب استانبولده، خانلرده، یوللرده نه قدر سوپرندی وار ایسه زنبیللرله طاشیرلر، دکز قییسنده تکنه‌لره قویوب ییقارلر، بوسپورندیلر آره‌سنده آقچه، مانغیر، چیوی وبعضاً صورغوج، تاج، جواهرلی قوشاق، قیمتلی یوزوکلر بولورلر، صوباشیلرینه آلتمش بیك آقچه عوائد ویررلرمش.

٥٠٠ نفر اولوب تا قاصیقلرینه قدر بطال سیاه چیزمه، اوزرلرینه قیرمزی وسیاه میشین خفتان، باشلرینه (تکه) و (حمید) ایلی کلاهلری کیمشلر، اوموزلرینه اوزون صیریقلر اوجنده (چاپا) (تیمورقازمه)، آرقه‌لرینه مدور آغاج (تکنه)، اللرینه (قازمه) آلمشلر، بعضلری اللرنده سپورکه، کوره‌ك، اوموزلرنده زنبیل، غرار، سپورندی سپدلری بولندیرمشلر.

٦ — کور قازانلر: محاربه‌لرده شهدایی دفن ایدن قبرجیلر، مزارجیلر.

دیدیلر . بواثنـاده آغاج طوپی‌ده یاناشـدیروب نوبتجی قپوجی‌یه خبر ویره‌یم دیه کیتدیکنده فوغه ایتدیلر . قپو پارچه‌لاندی . « پالبی » عسکریله کیره‌رك محافظلری قتل ایله‌دی . یکیچری آغاسی اوله‌جق خائنی دیری دیری یانه کتیردکلرنده «پالبی» یکرمی بیك قدر آلتونی اولدیغنی کورنجه :

— بو آلتونلری نیه صاقلاردك . قلعه محافظه‌سنه صرف ایتسه‌ك اولمازمی‌ایدی. بویله قلعه‌می بکله‌نور دیه باشنی کسدیردی و برکونده صاپلایه‌رق : قلعه محافظه‌سنده اهمال ایدنك حالی بودر. دیه منادیلرله کزدیردی . وطننه یارامیانك دشمن‌ده دشمنیدر .

« ١٠٠٦ » سنه‌سی اواخرنده‌ده سردار قالان «ساطورجی» اکمال تدارك‌ایلیه‌رك « اردل » وویوده‌سنك « لیپوه، یانوه، وارات، چناد » موقعلرینی آلمسی حسبیله « اردل » اوزرینه حرکت ایدلدی . « طاش بورون » دینیلن موقعدن طونه اوزرینه « ١٨٥٠ » آرشون طولنده کوپری قورولدی . اردو بورادن کچدکدن صـکره « پانچوه » ویا

(٢٠٠٨) نفر اولوب اللرنده قازمه، کوره‌رك ، دیللرنده (سبحان الله) اولدیغی حالده کچمشلر .

٧ — لغمجیلر: اثنای محاربه‌ده قلعه‌لرایچون لغم یاپان وآتان صنف. اکثریسی قیچ‌ری ارمنیلرندن ایمش . (٥٠٠٠) نفر اولوب بیـوك بال فیچیلرینی درلو درلو یشـیللکلر ایله تزیین ایتمشلر، صیریقلرله اوموزلرنده کوتوروب اللرنده قازمه کورك ، میدان سپورکه‌سی ، کردللر اولدیغی حالده یوللری سپوره‌رك، سپورندی‌یی کردللره وفیچیلره طولدیره‌رق کچمشلر .

٨ — صلاخوران : سـفرلرده اورمانلری ، چالیلقلری آچه‌رق ، باتاق یرلری طولدیره‌رق عسکرك وطوپلرك مرورینه یول آچان‌صنف‌عسکری. (٩٠٠٠) نفر اولوب اللرنده قازمه کورك ، دمیر کوسکو ، بالطه ، کولونکلر اولدیغی حالده کچمشلر .

« پانقصوا » دینیلن صحراده قرق بش کون تاتار خانی بکله‌دی. دشمن طرفندن « تاتا » نك ضبط و « پولاتا » نك محاصره ایدلدیکی خبری آلندی. « غازی کرای » قرق اللی بیك تاتار عسکریله کلدی. اول امرده « وارات » قلعه‌سنك ضبطنه قرار ویریله‌رك « بلغراد » دن حرکتدن ایکی آی صکره حربه باشلانوب « چناد » « آراد » حصارلری آلندی. « وارات » ده محاصره ایدیلدی ایسه‌ده یاغمورلرك کثرت نزولندن ناشی بر ایش کوریله‌مدی. دشمنك « بودین » ی شدتله صاردیغی و « افلاق » بکی « میخال » ك طونه‌یی کچه‌رك « نیکبولی » ده « حافظ پاشا » یی باصوب قاچیردیغی، « تاتا » ایله « بسپرم » و « پاپا » قلعه‌لرینك ده دوشدیکی خبرلری ساطورجی ایله برابر اردویی‌ده حیرتده براقدی. « تیس » و « طونه » نهرلری طاشمش اولمغله سردار یالکز تاتار خانی « پشته » یه اعزام ایدوب عسکری « بلغراد » ه دوندوردی.

فقط نصل؟ دره‌لر طاشمش، کوپری یوق. صاللرله، بیك محنتله

٩ — لغمجی باشی بیلدران و تبردارانی — مروره مانع اولان تپه‌لری دوزلتمك قلعه‌لرك فتحنده مشکلات کوریلنجه تللرینی آچمق ایله مأمور طاش قیران عسکر صنفی. (١٠٠) نفر اولوب اللرنده قازمه، کوسکو، وادیه، قاه کوره‌ك، کوفه، بللرنده تبر اولدقلری حالده کچمشلر.

١٠ — عسس باشی عسکری: سلطان فاتح زماننده احداث اولنمش بر صنف عسکر اولوب اللرنده عصا، باشلرنده محتشم اسکوف اولدیغی حالده یولك ایکی طرفنده طوروب تماشاجیلری آچه‌رق کچمشلردر.

١١ — شهر صوباشیسی اصنافی: بر نوع ضابطه ایدی. آلایده ٢٠٠ نفر صوپالی اوله‌رق کچمش. عسس ثانی دیه (٢٠٢) نفر دها کچمش. (اولیا چلبی) بونلر ایچون طوتمه، قاپمه، اورمه، قوغمه، آصمه، باصمه وقید وبند آدملریدر. یکدیکرندن ظالم آدملردر. دیورکه بزم (ترهیب وتدهیش) پولتیقه‌مزده خیلی ایشه یارامشلردر.

چکیلیور، حیوانلر هلاك اولیور، صغوق زیاده‌لشدیکی جهتله خسته‌لك آرتیوردی. ذخیره یوق، طوپلر، صولردن پالامارلرله چکیلیوردی. اولجه «کوله» دینیلن موقعدن «وارات» ه اوچ کونده کلنمش ایکن اون ایکی کونده کوج حال ایله واریلدی. «صولنوق» ده براتلك بر آلتونه آلندی. عسکر آجلقدن آیاقلاندی. سردارك اوتاغنی باشنه ییقدیلر. سردار فرار ایدرکن باشنی یاروب طاش ایله بازوسنی بره‌لدیلر. مطبخنی، کیلارینی یغما ایتدیلر. ضابطلر ایریشمسه پارچه‌لیه‌جقلردی. عصیانی پك زیاده کوجلکله باصدیریلدی. برکت ویرسونکه «سکدین» ده ذخیره بولوندی.

بو وقعه‌لر اوزرینه «ساطورجی» ایله صدر اعظم «جراح محمد پاشا» معزول اولدیلر. «ابراهیم پاشا» تکرار مقام صدارته کچوب نمچه سفرینه سردار نصب ایدلدی.

اویوار سفری — «ابراهیم پاشا» اردوایله «قلبه» یه کلدیکنده «ساطورجی محمد پاشا» نك «صونبور» و «سکدین» طرفلری

---

۱۲ — جلادلر: (اولیا چلبی) مشهور جلاد (قره علی) یی بو راده شویله توصیف ایدییور: بازولرینی صیغامش، تیغنی کمرینه باغلامش، اشکنجه، قره‌بند، نقش‌بند، کمربند، زناربند ایده‌جك اوجی آشیقلی، باغلی کمندلری کمرینه آصمش ایدی. اشکنجه آلاتندن اولان (کلپه‌دان، بورغو، چیوی، بخور فتیل (!)، سمین سونکز، تلسمان (؟)، یقه‌کارت (؟)، دری یوزه‌جك تن تراش، پولاد طاس، درلو درلو زهرلی آلتلر، ال و آیاق قیرمغه مخصوص باطه‌لری ایکی یاننه طاقیشدیرمش، معاونلری‌ده بدیشر پاره آلات ایله کمرلیننه زینت ویروب یالین قلیج کچدیلر. اما نعوذ بالله هیچ برینك چهره‌سنده نور قالمامش آدملردر). بو تعریفه ایی دقت ایدك. تاریخجه اهمیتی واردر. هله معیشت واخلاق نقطهٔ نظرندن پك زیاده مهم اولان آشاغی سطرلرده دقت ایدك.

محافظه‌سنده بولنان تاتار خاننه «ساستره» ایالتنی آربه‌لق طریقیله ویردیکنی خانك آغاسندن خبر آلمش و بونی فرصت اتخاذ ایده‌رك پادشاهه کوندردیکی عریضه‌ده بوخطایی تصریح ایله برابر خانك ساطورجی ایله متفق اولوب ایکیسنك‌ده قاچمق احتمالی بیلدیره‌رك پاشایی «بلغراد» ده اعدام ایتدیرمشدر .

جلالی اشقیاسنك ظهوری -- آوستریا سفرینك اون بش سنه امتداد ایتدیکنی خبر ویرمش ایدك . بوسفر طویل حسبیله آناطولی ربط وضبطدن محروم قالدی. بونی فرصت‌بیلن سکبان بلوك‌باشیلرندن و«خاچ اووا» محاربه‌سنده فرار ایتملری حسبیله جغاله زاده‌نك قتللرینی امر ایتدیکی کیمسه‌لردن (قاره یازیجی) نامیله معروف «عبد الحلیم» «اورفه» طرفلرنده عصیان و ١٠٠٧ تاریخنده آناطولی تفتیشنه مأمور اولان «حسین پاشا» دخی رعایایه ظلم ایده‌رك وخامت عاقبتدن طولایی طغیان ایتمش ایدی . «حسین پاشا» او-

---

١٣ — یان کسیجی، قره خرسز، زنقجبکان، کیدیان، مفلسان کچمشلر. بونلر (عسس باشی) و (صوباشی) یه ویرکو ویرر. استانبولك غلبه‌لك یرلرنده طولاشیر، خیرسزلق ایدرلرمش .

بونلر میاننده برده (قاسم پاشا مقدملری) نامیله برصنف دها وارکه کرلرینه یوز، یوز اللیشر غروش قویوب کوزی‌باغلی، خبرسز، یول بیلمز آدملری بوزه‌خانه، میخانه وسائر فحش‌خانه‌لره کوندررلر، صکره: سن میری مالندن بوقدر ییدك. دیه‌رك کورکه یوللارلر ایمش، اوراده آلتی آی قدرچالیشدیررلر، اللرینه بیك آقچه‌ویروب صالیویررلردی. بونلر سرسریلری طوپلایوب ترسانه‌ده کورك چکدیرن برنوع کار اهلی ایدیلر. (نعیما) تاریخنده‌ده بونلر حقنده برفقره واردر .

١٤ — سایسلر : حجاز مقاملرندن تغنی ایده‌رك و ال اوره‌رق، وزرا سایس باشیلری آت اوزرنده، یانلرنده عرب دلیقانلیلری اولدقلری حالده کچمشلر.

زرینه کیدن قرمان متسلمی « محمد چاوش » « آقسرای » قربنده مغلوب اوله‌رق قونیه‌یه دونمش وبونك اوزرینه اوچنجی وزیر سنان پاشا زاده « محمد پاشا » تنکیل اشقیایه مأمور ایدیله‌رك « حسین پاشا » قورقوسندن قاره یازیجی‌یه التجا ایتمش ایسه‌ده « محمد پاشا » ایکیسنی دخی عین قلعه‌ده محاصره ایده‌رك قاره یازیجی‌یه « حسین پاشا » نك تسلیمی شرطیله سنجاق بکلکی وعد ایتدیکندن یازیجی « حسین پاشا » یی قلعه‌دن آشاغی آتدیرمشدر . فی الواقع قره یازیجی آماسیه سنجاغی بکلکنه تعیین ایدلدی . حسین پاشا دخی استانبوله کتیریله‌رك دیوانده الی آیاغی قیریلدقدن صکره بر بارکیره بیندیریله‌رك سوقاق سوقاق کزدیرلدکدن صکره « اودون قپو » سنده چنکاله آصیلدی . فقط یازیجی تکرار عصیان ایتدی . « محمد پاشا » ده تکرار اوزرینه کیده‌رك مغلوب ایتدیسه‌ده شقی « سیواس » طاغلرینه قاچدی . ایرته‌سی بهار محمد پاشا « دیاربکر » دن قالقه‌رق یازیجی‌یی آرامقده

١٥ — مکاری اصنافی یعنی کراجیلر : تجار وسائر سفر اهلنی کیراله بارکیرلری ایله شهردن شهره کوتورن اصناف . بزم شیمدیکی کیرا بارکیرلری بونلردن قالمه‌در . (٣٠٠٠) نفر ایمش . آتلرینك سمرلرینی درلو درلو چیچکلر (دیباء شیب ، زرباف) دینیلن قماشلرله تزیین ایتدکلری حالده زیل ، چاك چاله‌رق کچمشلردر .

١٦ — استانبول بکجیلری . (١٢٠٠٠) نفر اولوب بونلرك اوچ یوز نفری بوستان عتیق وجدید بکجیلری ایمش . بکجیلك کدیکلی و علوفه‌لی ایدی . بونلرده صوباشی‌یه تابع برصنف ایدی . آلایده اللرنده درلو درلو یانمش فانوسلر ، اوجی دمیرلی صوپالر ، بللرنده قلیج و تیرکشلرله آرقه‌لرنده (پلاس) دن البسه ، باشلرنده مخوف ، عجیب تاجلر ، کوناکون سیوری کلاهلر اولدیغی حالده صوپالری یرلره اوره‌رق ، خیرسز قاچیرمش شکلنده :
— (بره قومه قاچدی ها ، واردی ها) نعره‌لریله کچمشلردر .

ایکن «سیواس» بکلربکی «محمود پاشا» یازیجی لهنه شهادت و کفالت ایتمکله چوروم سنجاغنی ویریلدی. محمود پاشا ایله برابر «ایچ ایل» ده ظهور ایدن سوخته و سائر اشقیا تأدیبنه مأمورایدلدی. بو کیفیت عفوده (چلبی قاضی) نامنده رجال علمادن برینك یازیجیدن مال فراوان آلدیغنی «نعیما» حسن بکزاده تاریخندن نقل ایلیور.

قره یازیجی راحت طورماز وفکرندن دونمز صویدن اولدیغی جهتله بر مدت صکره ینه عصیان ایدەرك سابق «حلب» بکلربکی «حاجی ابراهیم پاشا» تنکیلنه مأمور اولمش ایسەده جلالی اشقیاسی یکرمی بیك رادەسنده اولمغله پاشا مغلوب اولدی. بونك اوزرینه یازیجی ایشی آزیدەرق حاکمانه فرمانلر، حکملر ویرمکه قالقیشدی. فقط اوزرینه سرادر نصب ایدیلن بغداد بکلربکی «حسن پاشا» «آلبستان» ییلاغنده شقی یه یتیشەرك جلالیلردن یکرمی بیکنی قتل ویازیجی یی «جانیك» سنجاغنه فراره مجبور ایلدی. یازیجی بورالرده

بونلردن صکره سزه حقنده معلومات ویرلمسی لازم اولان اصنافی یازەجغم و دیکرلرینی اسماً ذکر ایدەجکم.

١ — علمداران وسنجاقداران — ٢ - ساعیلر (که سفرلرده عسکرك مکتوبلرینی مملکتلرینه کوتوررلری. اردو بوستەجیلری دیمك ایدی. اللرنده حربه، باشلرنده (آفتابه) اوزرنده تللر، بللرنده تنورەلر، صاپان (طاش ایچون مستعمل اولان آلت)، زیل اولدیغی حالدەکچمشلردر. ٣ - قاضیعسکرلرك اوکلرنده اللرنده عصا ایلهکچن محضرلر، ٤- وزرا، میرمیران، اعیان امامری -خطیبلر- قاضی ملالر - شیخلر - واعظلر، ناصحلر ومفسرین - محدثین - مؤذنلر - قاضیعسکر بایراغی آلتنده توحیده مأمور (صوفیون) - متولیلر - بوابلر - محکمهٔ شرعیه مقیدلری (٢٠٠٠ ایمش) - معرفان جوامع - نعت خوانلر (٤٠٠٠ ایمش) - حافظلر (٦٠٠٠ ایمش) - یازیجیان (که بزم شیمدی عرضحالجی دیدیکمز اصناف) ٤٠٠ دکان و ٥٠٠ نفر ایمشلر. اردو وبازارده صدراعظم قپوسنده

وفات ایتمش و آتشـه یاقسونلر دیه جسـدینك هر پارچه‌سنی بریره کومدیرمشدر. مرقومك یرینه برادری « دلی حسن » کچه‌رك « شاه ویردی » « یولارقیصدی » و «طویل» نامرنده‌کی اشقیا سرکرده‌لریله « حسن پاشا » یی « توقاد » ده صیقیشدیردی. پاشایی کونك برنده او طوردیغی یرده قورشون ایله اوردیروب اولدوردی . دیاربکر بکار بکی وزیر « خسروپاشا » یه « شام وحلب ومرعش » ایالتلری عسکری تعیین اولنمش ایکن کیمسه اطاعت ایتمه‌دی و « سیواس » ده جمله‌سی طاغیلدی . « دلی حسن » بونی طویجه آناطولی محافظی « حافظ پاشا » اوزرینه یوربیه‌رك پاشایی « کوتاهیه » ده قاپاتدی . قیشلامق اوزره « قره حصار » ه کیتدی .

بو آرالق یمندن ایی خبرلر کلدی . مهـدی‌یم دیه ظهور ایدن شقی طوتولوب اعدام ایدلدیکی کبی «کوکبان» و «مخا» حاکملری ده عرض اطاعت ایتدیلر .

بولنورلرمش) ـ صحافان (که کتابجیلر، ٥٠ دکان و ٣٠٠ نفر ایمشلر) ـ شاعران (٨٠٠ عدد ایمش. قاضی عسکر آلاینده قصیده اوقویه‌رق کچمشلر) ـ سلطان، وزرا و اعیان مداحلری (که ٨٠ نفر ایمشلر. تخت روانلر اوزرنده، اللرنده چوکان، بللرنده مجموعه‌لر اولدیغی حالده قصیده‌خوان اوله‌رق کچمشلر. اولیا چلبی بزه بو ایکی صنف حقنده تفصیلات ویرمدیکی ایچون بیوك برفائده‌دن محروم قالدق) ـ خوانندکان ٣٠٠ نفر ایمشلر، بونلر عادی خواننده‌لر دکللردر. سفره متعلق الهیلر اوقورلردی . بعضلری آلایده (اللهم یاهادی ، آسان ایله یولمز) الهیسنی اوقویه‌رق کچمشلردر ـ الهیجیلر ـ منجملر (٧٠ نفر اولوب تخت روان اوزرینه اسطرلابلرینی، قبله‌نمالرینی (پوصله)، میقاتلرینی، تقویم، زیج کتابلرینی دیزدیکری حالده کچمشلر . منجم باشی عرفی دستار و سنجاقلی عبایه‌سی ایله قاضیعسکرله آت باشی برابر کچمش) ـ رماللر (٣٠٠ نفر ایمشلر. رمل آنان اصنافدر . علما تیافتنده اوله‌رق قاضیعسکر آلایی ایله تخت روانلر اوزرنده

(قنیژه) نك ضبطی — (١٠٠٧) سنه‌سی ایلك بهارنده وزیر اعظم (ابراهیم پاشا) تدارکات سفریه‌یه باشلایوب تاتار خانی دخی کلمکله (استرغون) فتحی نیتیله اردو (بلغراد) دن حرکت ایتدی . حرکت اثناسنده اوته‌دن بری شقاوتله مشتهر اولان و بو دفعه (پورنوار) پالانغه‌سنی یاقوب تخریب ایدن (قنیژه) Kanicha اهالیسی اوزرینه سابق (بودین) بکلربکی (حسن پاشا) کیده‌رك تأدیب وتنکیل ایله‌دی. (اوسك) ده سردار ایله ملاقی اوله‌رق مشارالیهی (استرغون) دن اول (قنیژه) فتحنه سوق ایلدی . یولده (شقلوش) (بوبوفچه) حصارلری آلندقدن صکره (قنیژه) یه حرکت ایدیله‌رك محاصره ایدلدی . اثنای محاصره‌ده ایمپراطور (فردیناند) یوز قدر طوپ وقرق بیك قدر پیاده سواری‌ایله امداده کله‌رك برقاچ کون دوام‌ایدن شدتلی محاربه‌دن صکره نمچه‌لیلر بوزولدیلر . بو هزیمت قلعه‌ده‌کیلرك دخی متانتنی محو ایتدی وذاتاً جبخانه‌لری پاتلامش اولمغله هردرلو اسباب مقاومت قیریله‌رق ویره ایله تسلیم اولدیلر . (قنیژه) دن اللی

طالع، قرعه ورمل تخته‌لرینی قویدقلری و «طالع سعد میمون» ، «طالع‌منحوس مقصد ومراملرمزی کوره‌لم » دیه کچمشلر ـ اهل صنایع نقیبلری (٣٠٠ نفر) ـ اهل صنایع رئیسلری (٩٠٠ نفر) ـ اهل صنایع شیخلری (١٠٥ نفر) ـ اهل صنایع چاوشلری (٤١٥ نفر) ـ اهل صنایع و اهل طریق فراشلری (٣٠٠ نفراولوب اللرنده سپورکه‌لری، فراشخانه‌لری، سومبکی آطه‌سی سونکری، بوغازلرنده ویده‌لری ایله کچمشلر) ـ جنازه پیکلری و اولو ییقایجیلر (٤٠٠ نفر اولوب جمله‌سی پرسلاح وسواری اولدقلری حالده سفره دائر قصیده‌لر اوقویه‌رق کچمشلر. او زمانك عادتی اوزره استانبولده سلاطین و وزرا جامعلرینك امامری، خطیبلری، مؤذنلری، اردو امامریله مؤذنلرینه، معرفلرینه، نعت‌خوانلره ، حافظ قرأنلره، جنازه پیکارینه برر آیلق علوفه‌لرینی ویروب امداد ایدرلردی . بونلرده سفره کیدرلردی) .

بر قطعه طوپ و یکرمی بش قطعه ضربزن آلندی . بو وقعه‌ده الك زیاده شایان دقت اولان ماده، قلعه‌یی ترك ایله کیدن (قنیژه) اهالیسندن عسکرك بدل ایله اشیاصاتون آلوب دوستانه معامله‌لرده بولنمه‌لریدر. مژدهٔ فتح استانبوله ایصال ایدیلنجه اوچ کون شنلك ایدیلدی . پادشاه (ابراهیم پاشا) یه خلعت، کمر، خنجر وتیغ مجوهر ایله مزین ومکلف براوتاغ احسان ایلدیکی کبی مسند صدارتی‌ده قید حیات ایله ویردی.

افلاق اوزرینه وزیر (محمود پاشا) قومانداسیله اجرا ایدیلن حرکات عسکریه‌ده‌دخی موفقیت کورولدی. (میخال)ك اردوسی ایکی دفعه بوزولدی . (یرکوکی) استحکاماتی تعمیر ایدلدی . (بکرش) و(ترغویشته) جوارنده‌کی مظفریتده (قیرچوه) بانی یعنی بکی (قلیطه) مقتول اوله‌رق آلتون باشلی علملری، طبل ونقاره‌لری آلندی .

آوستریا سفرینك هرایکی طرفه ویردیکی مضایقه و پریشانی اوزرینه کچن سنه وزیر (ابراهیم پاشا) مصالحه‌یه میل ایله‌مشیدی . (١٠١٠) بهارنده وزیر (مراد پاشا) و (محمد کتخدا) و (سمندره)

صبیان مکتبی خواجه‌لری (عددلری ١٩٩٣ و مکتبلرده ١٩٩٣ ایدی. دیمك که هرمکتبده برخواجه وار ایمش . چلبی ، تحصیل اوزره اولان صبیانك تعدادینی حساب غیرممکن دییور . آلایده چوجقلر کاغددن کلاه کییه‌کلری ، دومبه‌لك چالدقلری، هرمکتب چوجغی آیری آیری کییندکاری حالده شاقه‌لر ایده‌رك بعضلری (الله ینصر السلطان) و بعضلری :

غزا ایلك الٓهی حرمتیچون
دخی بیك برصفاتی حرمتیچون

دیه‌رك کچمشلر. چوجقلر آمین دیمشلر. برقسمی‌ده باشلرنده‌کی شب‌کلاهلری درلو درلو جیغلرله (؟) تزیین ایدوب اللرنده دف، قدوم و ایوب دبلکاری اولدیغی حالده (الله ینصر السلطان) دیه‌رك ال چیربه‌رق کچمشلر. دیلنجیلر شیخاری : (٧٠٠٠ نفر ایمشلر . آرقه‌لرنده پشمینه خرقه‌لر ، اللرنده درلو درلو بایراقلر

بکی وبیك نفر تفنك انداز سکبان ایله (استرغون) ه کوندەرلدی. اردو (زملین) صحراسندەایدی. وزیراعظم (قنیژه) ایالتی (تیریاکی حسن پاشا) یه ویرمش ایدی. (مراد پاشا) دها (اوسك) ه وارمەدن (ابراهیم پاشا) خستەلنەرك وفات ایتدی.

تیریاکی حسن پاشا

یمشجی (حسن پاشا) مقام صدارت وسرداری‌یه کلمکله درحال (بلغراد) ه عزیمت ایتدی. تمچه‌لیلر بواثناده (استونیٔ بلغراد) ی طقوز کون محاصرەدن صکره ضبط ایتدیلر.

باشلرنده حصیر وخرما لیفندن دستار اولدیغی حالده (یا فتح) دیەرك، اعمالر بر برینك اوموزینه یاپیشوب، کیمی طوپال، کیمی اعرج، کیمی قنبور، کیمی مفاوج، کیمی مصروع (صرعەلی)، کیمی السز، کیمی آیاقسز، کیمی چیپلاق، کیمی بریان (؟) کیمی اشکه سوار اولەرق نیجه بیك باراق آرەسنده (جرار) شیخنی اورتەیه آلەرق شیخ دعا ایتدکجه یدی بیکی بر آغزدن (الله، الله، آمین) دیەرك کچمشلر. شیخ، آلای کوشکی دیبنده طوروب دعاایلەمش، احسان ویرلمش. (دقت ایتملی. بونلر بزم معیشتمزی کوستررشیلردر) ـ شیخ العرصات اصنافی (؟) (١٥ نفر ایمش. صاردقلری صاریغی باشلری کوتورەمز ایمش، او قدر بیوك ایمش. هر برینك دستارینی اوبز آدم طیانوب کتوررلر، کیمی مرکبه بینمش، کیمی پیاده کیمی چمندره سوار اولوب صاریغنی باشقه بر آته یوکلتمش اولدقلری حالده کچمشلر ـ طالب علم (طلبهٔ علوم که عددی ١٢٠٠٠ ایمش. کوناکون

قنیژه محاصره‌سی — (تیریاکی حسن پاشا) (قنیژه) یی تحکیم ایتدیکی کبی (بلغراد) دن دخی امداد ایسته‌مش ایدی. (استونی بلغراد) ك ضبطی اوزرینه سردار اکرم (حسن پاشا) نمچه اردوسی اوزرینه یوریدی. (چوقه بوغازی) دینیلن محلده برازمحاربه ایدلدی. نمچه‌لیلرك چکیلمه‌سی اوزرینه بزمکیلرده دوندیلر. فقط (قنیژه) محاصره‌یه کیرمش ایدی. (تیریاکی حسن پاشا) عسکرینك آزلغنی ومهماتنك نقصاننی عرفان وفطانتی ومهارت حربیه‌سی ایله جبر واکمال ایدییوردی. قرال (فردیناند) متفقلری وعسکریله برابر (طبل، کوس، نفیر، ناقوس) چاله‌رق کلدی. (حسن پاشا) بوآنه قدر طوپ آتیوردی. قلعه‌ده ایسه یوز قدر طوپ وار ایدی. قرال اردوسنی قورار قورماز یوز طوپه بردن آتش ویریله‌رك اورته‌لغه دهشت صاچیلدی. دشمن هرکون قلعه‌یه بیکدن زیاده کولله آتیوردی. (حسن پاشا) (قره‌بچه) نامنده لسان آشنا چویك بر آدمیله سرداره

بچه کلاهلری اوزرینه رنك رنك چیچك طاقوب، اللرنده کتب شرعیه‌دن (قدوری) (ملتقی الابحر) (کشاف) (قاضی بیضاوی) تفسیرلری، بللرنده قلیبج، صپان، کیریشلی یای، اوق اولدیغی حالده اشعار وادبیات اوقویه‌رق جمله‌سی پیاده وکمر باشیلری سواری اولدقلری حالده آلای کوشکی دیبنده (وجاهد وافی سبیل الله حق جهاده) آیت کریمه‌سنی تفسیر ایتمشلردر ـ سادات کرام (۱۷۰۰۰ نفر اولوب باشلرنده دستار رسول الله اولدقلری حالده کچمشلردر. بونلری کورنلر (اللهم صل علی محمد) دیمشلر. بونلر یعنی شرفا کچدکدن صکره (نقیب الاشراف) دخی یشیل عمامه‌سی ایله سواری اوله‌رق کچمشدر.

حکیم باشی (عرف دستار، سنجاقلی عبایی، محضرلری، خنکار قپوجیسی، یکی چری چوقداری، یوز عدد ایچ خدامی ایله کچمشدر) ـ حکیملر (۷۰۰ دکانلری اولوب بیك عدد ایدیلر، تخت روان اوزرنده آلات واشربه حقه‌لری، کوناکون حب شیشه‌لرینی دیزدکلری حالده بعض خسته‌لرك نبضلرینی طوته‌رق کچدیلر) ـ

یوللادیغی استمدادنامەلره جواب موافق آلەمیوردی . فقط قلعه خلقنی قاندیرەجق ، تشجیع ایدەجك مکتوبلر یازوب سرداردن کلمش کبی اوقیور ، عسکره قوت قلب ویرەجك نطقلر سویلیور ، درلو درلو حیلهٔ حربیه ایله دشمن اردوسنی ، قوماندانلرینی شاشیر-دیوردی . یکیچری سرداری (سفر) ، طوپجی باشی (قره-احمد) آغالرکده بیوك بیوك یارالقلری کورولدی . « قنیژه »-اوکنده بولنان دشمن اردوسی (روما ، اسپانیا ، فرانسه ، مجار)، وسائرەدن مرکب ایدی . پاشا ، عقل وتدبیری سایەسنده دشمن-اردوسنه براقدیردیغی برمکتوب ایله قرال (فردیناند) ی مجارلردن-شبهەلندیردی . دشمن هرهجومنده مردانه مدافعەلره تصادف ایدەرك-بوزیلیوردی . حتی پاپانك قرداشی اولوب ایتالیان عسکرینه قوماندا ایدن سرداربیلهٔ مقتول اولدی . کونده قلعەیه ایکیشربیك کولله آتیلدیغی حالده محصورینك جسارتلرینه خلل کلەمیوردی . قلعەنك بتون

کحالان (٤٠ دکان ٨٠ عدد . تخت روان اوزرنده کحل (سورمه) قوطو-لری، میللر ایله کوزلری آغریقلی آدملره علاج ویرەرك کچمشلردر) ـ توتیاجیان (١٠٠ نفر . قوطولر ایچنده قوروق توتیاسی ، چیچك توتیاسی ، پیغمبر سورمەسی کزدیرەرك کچمشلردر . بونلرده کوز خستەلقلرینی توتیا ایله ایی ایتمك-زعمنده ایدیلر.) ـ معجونجیان (٣٠٠ دکان، ٥٠٠ عدد. تخت روان اوزرنده معجونلر ، حقەلر دیزەرك ، یاماقلری هاوانلر ایچنده « بسباسه » « کبابه »-« دارچین » « دارفلفل » « قاقوله » « حولیجان » « عودالقهر » « زنجبیل » کبی بهارات دوکەرك، کوموش حقەلره وضع ایدەرك کچمشلردر . ـ جراحان (٤٠٠ دکان ٧٠٠ عدد. پرسلاح ، تخت روان اوزرلرنده، دیش چیقارەجق کلبەدان، منکنه ، کوسکو ، دستره . اره ، منشار ، ملقط و دها سائر آلات جراحیەیی-دیزوب، بعض کیمسەلرك قوللرینی ، باشلرینی تیمار ایدەرك کچمشلردر) ـ علاج-شربتجیلری (٥٠٠ دکان ٦٠٠ نفر . سلطان بایزیدده ، خواجه پاشا قربنده-

دیوارلری ایندی. طابیه کبی ساده‌طوپراق ییغینی قالدی. باروتك آزلغی ظاهر اولنجه عجمی اوغلانلرندن (اوزون احمد) نامنده بری قلعه‌نك طیشاریسنده‌کی سکودلردن کموریاپه‌رق قلعه‌ده بولنان کهرچله وکبریتدن باروت اعمالنه موفق اولدی. ایچریده درت بیك کشی موجود ایدی. فقط الله‌الله ندالرینك شدت وقوتندن نمچه اردوسی ارکانی اوتوزقرق بیك کشی تخمین ایلیوردی. محاصره یتمش کونه واردیغی حالده سردار اکرمدن امداد کلدی. بوآره‌لق دهشتلی بر پویراز اورته‌لغی طوکدیردی. اوچ کون اوچ کیجه یاغان قارانسان بانه قدر یوکسلدی. دشمن اردوسندن فرار ایدنلرك عددی چوغالدی. باخصوص سردار اکرمك (سکتوار) ه کلدیکی خبری بتون بتون قورقو ویردی. مجار عسکری ذاتاً صاووشمش و طوپ بارکیرلرینی آلوب کوتورمش ایدی. پاشا بر طوك کیجه‌سی ایتدیکی هجومك آردینی براقیه‌رق ایرتسی کون اجرا ایتدیردیکی ماهرانه مانووره‌لرله قوجه دشمن

میدانجقده، غلطه‌ده ساکن اولورلردی. لسان‌ثور، هندبا، کوکنار، نانه، زعتر کبی نباتاتك روحنی چیقاروب رنکلی شیشه‌لره قویدقلری حالده کچمشلردر) ــ کلابجیان (کل صوجیلری، ٤١ دکان، ٧٠ نفر. بعضلری قوجه‌مان بر قاطر اوزرنده کوپ قدر باقیر قازغانلر ایچنده کل صویی صاتار ادرنه‌لی خاتونلرایدی. برقسمی‌ده دکانلرده بخور صویی، ماءکادی، کلاب، ماء عنبر، عسلبند، ماء یاسمن مثللو عطریات صاتارلر. بونلر ایکی طرفه کل صویی صاچه‌رق کچمشلردر. ــ ادهان ادویه اصنافی (یاغلی علاجلر صاتان اصناف. ٨ دکان ١٤ نفر. بادمدن، سروی قوزالاغندن، جوزدن، فندقدن یاغلر چیقاریرلردی. آلایده خلقه یاسمین سنبل، کل، ریحان، قله‌مسك یاغلری ویره‌رك کچمشلردر) ــ بیمارخانه‌جیلر (او زمان استانبولده موجود بش تیمارخانه‌ده‌کی ایکی‌یوز تیمارخانه‌جی اوچ یوزی متجاوز دلیلری آلتون وکوموش‌یالدیزلی دمیر زنجیرلرله کچیرمشلردر) ــ خسته‌خانه خدمه‌سی ــ چفتجیلر (درت مولویت یرده یکرمی آلتی بیك تازلا تحریر ایدلمش

اردوسنی پریشان برحالده فراره مجبور ایده‌رك محاربات عثمانیه میاننه پك شانلی مظفریت علاوه‌سنه حسن موفق اولدی .

آلنان غنائم شونلر ایدی : ٤٢ پاره طوپ وشاهی ضربزن ١٤,٠٠٠ ایتالیان تفنکی ، ١٤٠٠٠ کولنك ، کوره‌ك ، زرین تپسیلر ، صحنلر ، سیمین اوانی ، لکن ، اللیدن زیاده اوتاغ ١٠,٠٠٠ چادر ، طبل ، کوس ، نفیر ، ناقوس ، صندوق ، فوچی ، عربه ، باروت ، جبخانه ، اطعمه ، مشروبات ، ادویه ، (فردیناند) ك غایتله قیمتدار مجوهر ومزین تختی وسائره .

(قنیژه) موفقیت شعشعه‌دارینك خبری سردار اکرم (حسن پاشا) یه (شقلوش) ده واصل اولدی . براز صکره (تیریاکی حسن پاشا) دخی کله‌رك حقنده پك چوق رعایتلر ایدلدی . استانبولدن غازیٔ نامداره رتبهٔ وزارت ایله اوچ خلعت فاخره ، مرصع قلیج واوچ مزین آت کوندرلدی . (قنیژه) دن آلنان طوپلر اون بیك کشی ایله چکیله‌رك (بلغراد) ه نقل اولندی .

دولت روم ایلی طرفنده آوستریالیلر ومجارلر وآناطولیده جلالی اشقیاسی ایله اوغراشمقده ایکن اسپانیا ، مالطه ، فلورانسه دونانمالری دخی جزایر سواحلنده کورونمشلر ایدی . فقط قپودان جغاله زاده

و ٥٧٠٠٠ چفتجی تخمین اولنمشدر. آیاقلرنده چاریقلر، اوموزلرنده عباء قباء طولامه، کوناکون پشمینه خرقه، باشلرنده اوزرلری تللی تاج کلاهلر ، پك چوق صغیر و مانده‌لرك بوینوزلرینی آلتون ورق ایله یالدیزلدقلری ، هراوکوزك بلنده قوشاقلر، سیاه آطلس چوللر، بویوندروق کچیروب چیفته چیفته صبانه ، بوللوغه قوشدقلری، اللرنده نودول، اوکندیره ، دکرن، شوذوله، کره‌بی، رغا مثللو آلتلر اولدیغی حالده صبان سورر کبی سوروب « اکمك بندن ، برکت سندن ، ویر اللهم ویر » دیه‌رك کچمشلردی . باغجیلر : درت مولویتده ٤٣٩٥ باغ ، باغچه، بستان تحریر ایدلمشدر. هرباغده برر آدم اولسه ، ٤٣٩٥٠ باغجی ایدر. کچنلر ترکه‌جی معرفتیله آیرلمش قرق بیك کشی ایمش. پرسلاح اولدقلری حالده اللرنده درلودرلو قازمه‌لر، چاپالر، یابالر، بل وباشلرنده تللر، چاپاطراقلر، دستره‌لر، کسرلر، درلو درلو باغ آلتلری، بوستان دولابلرینی چویرمکه مخصوص صغیرلری دونانه‌رق : اوها، دی ها بابام، الله الله رحمت ویر، یا مولی برکت ویر، یامولی

ایتالیا قیلرینی اوردی. فرانسه، جزایر حیدودلرندن شکایت ایده‌رك آنلرك غصب ایتدکلری ماللری با دفتر باب عالی‌یه بیلدیرمش و باب عالیدن ذخی ایلك دفعه اوله‌رق اجنبی بر دولتك رد مغصوباتی طلبنه مساعده ایدیله‌رك جزایر بکلر بکیلکنه اوامر مخصوصه ویرلمشدر.

ایرتسی سنه بهارنده (١٠١١) سردار حسن پاشا (استونی بلغراد)ی آلدیغی کبی اردونك (اردل) ه دونه‌رك (طمشوار) اوزرینه کیتدیکی اثناده نمچه‌لیلر بغتةً (بودین) اوکنده ظهور ایتدیلر، شهری محاصره ایلیه‌رك تضییقه باشلادیلر. حتیٰ (پشته) یی ضبط ایله (کرز الیاس) دینیلن موقعده‌کی پالانغه‌یی آلدیلر. بو خبر سرداره وارنجه درحال امداد یوللادیغی کبی اردویی دخی یولدن چویره‌رك (بودین)ه عودت ایلدی. نمچه اردوسی هم قوتلی، هم‌ده اهمیتلی وضعیت آلمش ایدی. فقط (بودین) محافظی (محمد پاشا) نك رأیی ایله بر صباح عموم عثمانلی عسکری قلعه‌دن طیشاری‌یه خروج ایده‌رك نمچه‌لیلری

قوت ویر» دیه‌رك، غریب تاج کلاهلری اوزرنده درلو درلو چیچکلر، خلقه چیچك آته‌رق کچمشلردر. — آشیجیلر (٥٠٠ نفر. بونلر میوه‌لی آغاجلری آشیلایان اصنافدر. براوزوم آصمه‌سنه یکرمی درلو اوزوم بر طوته سکز درلو طوت آشیلارلر ایمش. باشلرنده طبله طبله میوه، اللرنده بیچقیلر، کسرلر وسائر آلتلر اولدیغی حالده کچمشلردر) — سبزواتجیلر (٥٠٠ نفر، ٥٠٠ طبله اوزرینه مایدانوز، کرویز، خیار، پاطلیجان، طورپ، شالغام، قباق، قزل آغاج، تره، پراصه قویه‌رق کچمشلردر) — اتمکجیلر (٩٩٩ دکان ١٠٠٠٠ نفر. بونلر عربه اوزرنده اتمکجی دکانی یاپدقلری، کیمی خمیرکارلق، کیمی پیشیرجیلك ایتدیکی، اوسنی چورك اوتلی، خاص و بیاض، حمام قبه‌سی قدر اتمکدن سیرجیلره اتمك پارچه‌سی ویردکلری حالده عربه‌لر، تخت روانلر، قیزاقلرله کچمشلردر. اتمکلرك هربری اللی قنطار کلیرمش، قیزاقلر اوزرنده‌کی اتمکلری یتمش سکسان چفت ماندا چکیورمش. بو اتمکلری یرده خندق یاپوب اوستنه کول دوکه‌رك، درت طرفنه

مترسلرنده باصدیردیلر. طوپلرینی چیویلدیلر. بونك اوزرینه دشمن (استرغون) ه طوغری فرار ایلدی.

مع هذا آناطولی احوالی پك زیاده کسب وخامت ایتمش ایدی. (کوسه سفر پاشا) نامنده‌کی حریفك سکبانلریله لوندلری، ارضروم آلاجه آتلوسی نامیله معروف (احمد پاشا) زوربالری سیواس، (دلی حسن)، (قرمان‌طویل) و(قره‌سعید)ده مرزیفون، قسطمونی، کنغری سنجاقلرینی پایمال ایتمشلردی، بووقعه‌لر استانبولده‌کی عساکری آیاغه قالدیردی. پادشاهی سراییندن چاغیردیلر. قپو آغاسی (غضنفر) ایله دارالسعاده آغاسی (عثمان آغا)نك باشلری‌اوریلوب عسکر طاغیدلدی.

— سردارا کرمك استانبوله عودتی‌اثناسنده استانبولجه بیوجك بر فتنه‌نك اساسی قوزیلیوردی. قائممقام صدارت (کوزلجه محمود پاشا) حیله ایله مفتی صنع الله افندیدن سردارك قتلنه دائر فتوا آلمش و صورت فتوایی قاضیعسکرلری جلب ایله ذاتاً طوپلانمش اولان

آتش یاقه‌رق آغیر آغیر بیشیریرلرمش. دکانلرنده رمضان پیده‌لری، صومونلر، لواشه، یوفقه اتمکاری بولنورمش — یکیچریلر اتمکجیلری (برکارخانه‌سنده ۳۰۰ نفربولنوب جمله‌سی‌ده عجمی اوغلانلری‌ایمش. یکیچری اوجاغندن‌ماعداسنه تعیین ویرمزلرایمش. فقرایه سیاه فطوره (فودله اولسه کرك) ویریرلرمش. — طوزجیلر (طوز اتمك حقیچون) دیه‌رك کچمشلردر — چورکجیلر، بورکجیلر، کورکجیلر، کاهجیان غرابیه‌جیلر. سمیت‌جیلر آرابه‌تکرلکی‌قدر سمیدلر، قطائفجیلر، شعریه‌جیلر، لقمه‌جیلر، ففوری ومرتبانی‌طباقلرده حلقه‌لی، باللی لقمه‌لر طاغیده‌رق کوزله‌مه‌جیلر برصیره‌اوله‌رق کچمشلردر. لقمه‌جی وکوزله‌مه‌جی دکانلرنده یهودیلردن برر دیده‌بان وار ایمش. یهودیلر شیروغن (شیرلاغان) یاغندن ماعدا یاغ یمزلر. مسلمانلر ایسه صاری یاغ یرلر. شاید صاری یاغ قویارلرسه یهودیلر اودکاندن آلمازلر ویمزلر. ایشته اودیده‌بان هانکی یاغ ایله یاپیلدیغنی آکلامق ایچوندر) — یکیچری سقالری (١٦ عدد یکیچری اوطه‌سنك ٧٠٠ سقاسی وار ایدی.

زوربا عسکرك قارشیسنده تصدیق ایتدیرەرك پادشاهه یوللامش ایدی . (محمود پاشا) ، اکر سردار قتل ایدلمزسه فساد عظیم ظهور ایدەجکنیدە بیلدیرمش ایسەدە پاشانك عسکرە اوتوز بیك فیلوری ویرەرك بویله برقیامه سبب اولدیغی آکلاشیلەرق قپوجیلر کتخداسی قاسم آغا قتله مأمور قیلنمش ایدی، فقط اونده بولنەمادی. دیکر طرفدن وزیر اعظم (حسن پاشا) زوربالرك کندی قوناغنی باصەرق قتله اقدام ایدەجکلرینی بیلدیکی جهتله کیجەلین تبدیل قیافتله قوناغندن چیقەرق یکیچری آغاسی قپوسنه کیدەرك اورادن پادشاهه بر تلخیص یوللادی . بونده مفتی صنع الله افندینك قتلی و اولەمدیغی تقدیردە ردوسه نفیی عرض ایدلمشیدی . والحاصل یکیچری و اهالی برطرف ، سپاهیلر برطرف اولەرق سپاهیلرك مغلوبیتی و (پویراز عثمان) ایله (اوکوز محمد) کبی باشلرینك قتلیله مسئلهٔ عصیان باصدیریلدی. صنع الله افندی ردوسه سورولدی. بعده تطهیراته باشلانیلەرق

آتلر اوزرنده تلاتین مشکای (؟) تلاتین قوغەلرله کلوب آتلرینك یەلرینی قویروقلرینی قینالایوب زیللر ، چنغراقلر ، باشلرینه بیاض آبلاق سورغوجلر قویدقلری ، سقالر سیاه چیزمه ، سیاه مشك طولامەلر ، باشلرنده طورنه قوشی جیغالری ایله مزین اولدیغی حالده ماطرەلر، صوماقلرله صوویرەرك ، (سبیل الله شهیدان دشت کربلا ارواحلریچون سبیل) دیەرك کچمشلردر . استانبولده ٩٩٩٩ چشمه اولوب ١٤٠٠ قدر آتلی سقا وار ایدی) — سوقاق سقالری ٨٠٠٠ نفراولوب آرقەلرنده تلاتین قربه ، سیاه مشك طولامەلر ، اللرنده تختاب جام ، بلور ، نجف طاس و کاسەلرله کچرلرکن بعضلری (سبیل ، سبیل ، ایچنه رحمت سبیل) بعضلری : (ایچن دلتشنه فیض آلور خدادن ، حسین کربلا عشقنه الماء)، بعضلری (وسیقهم ربهم شراباً طهورا) وبعضلریدە (انا اعطیناك الکوثر) و(من الماء کل شیٔ حی) آیتلرینی اوقویەرق صو ویررلردی. — دکرمنجیلر (آت ایله چویریلیر دکرمنلرك عددی ٩٢٥ اولوب ٩٨٠٠ دکرمنجی وارایدی.) —

(تپه کوز رضوان، غزاز علی، بورناز محمد، حسین خلیفه)ناملرنده‌کی اوك آیاقلر برر برر اعدام ایدلدی. فقط یکیچری ایله سپاهی آره‌سنه بیوك برخصومت کیردی. یکدیکرینی تنها بولدقلرنده قتل ایدییورلر ایدی. وزیراعظم یمشجی (حسن پاشا) ایسه بتون بتون قامتی آزدیره‌رق، شیماره‌رق سابق یکیچری آغالرندن (علی) آغایی اخناق و طرناقجی (حسن پاشا) کبی بر وزیر مدبری باب السعاده سقفی آلتنده اعدام، قائممقام سابق ساعتجی (حسن پاشا) یی طربزونه نفی، طواشی (حافظ پاشا) یی یدی قله‌یه حبس ایلدی. باخصوص قپودان دریا جغاله زاده‌نك مسند صدارته اعتلاسندن قورقه‌رق: پاشا زوربالرله متفقدر وواجب الازاله‌در دیه تلخیصلر ویردی ایسه‌ده پادشاه آلدیرمادی. اسکی دوستلریله‌ده بوزوشوب «تجار آقچه‌سی» نامیله فقرادن و «رسم برات» دیه علمادن پاره‌لر آلدی.

بوآرالق قره‌حصارده بولنان جلالی سرکرده‌سی (دلی حسن)

اونجیلر (٤٠٠ دکان ٦٠٠ نفر. بونلر کاملاً خرستیان اولوب شاپقه کیمشلردر. — اون الکجیلری (٣٠٠٠ قدر اولوب دکرمنلرده، فرونلرده چالیشیرلرمش) — چالقاییجیلر (بونلرده اتمك فرونلرنده دکرمنلرده چالیشان معرفلاحلری ایمش. ٣٠٠٠ نفر، برقلبورده‌کی بغدایی، آرپه‌یی، مرجمکی، باقلایی، پرنجی، داری‌یی برر برر آیرد ایدرلرمش. بونلر سفرلرده پادشاهك وسائرلرك آتلرینك یملرینی چالقایوب پاك ایدرلرمش.) — قالبورجیلر، الکجیلر، نشاسته‌جیلر، کلاججیلر، پکسماتجیلر، پکسمات امینی واتمکجی باشی: بیکلرجه طبله‌خاص وبیاض اتمك، اوزون چام صیریقلره دیزلمش حلقه‌لر، اوستی بادملی خشخاش وآنیسونلی چورك اوتیلی، زعفرانلی رمضان پیده‌لری، هربوکی اونر صیریق حمالی چکر کونجیلی، یومورطه‌لی چورکلر، صنعی فرونلر ایله کچمشدر.

محمل شریف (که صره امینلرنده طورور. درت کوشه‌لی، قبه‌سی سیوری درت کوشه طوپ علملی، صراحی آلتون یالدیزلی، درت کوشه‌سنده یالدیزلی طوپلر

کتخداسنی استانبوله یوللادی . استعفای قصور ایتدی . مرقومه بوسنه ایالتی ویریله‌رك رفقاسندن (طورناجی باشی) ایله کتخداسی (شاه ویردی) یه طبل وعلم وخلعت یوللاندی . (دلی حسن) اشقیالی طاغیده‌رق و(کلیبولی) دن کچه‌رك (باغراد)ده سردار (لالا محمد پاشا) معیتنه کیتدی .

صدر اعظم ، برآز اول سویلدیکمز اوزره هر کون بر درلو معامله‌ٔ غریبه ایله اظهار ایده‌رك شیخ‌الاسلام (ابوالمیامن) افندی ایله یکیچری وقیزلر آغالریله‌ده آره‌سی آچیلدی . بالآخره قیزلر آغاسی (عبدالرزاق آغا) حضورده (حسن پاشا) نك فعل مستبدانه‌سنی آکلاته‌رق مقصدی والده سلطانی اخراج و تبعید ایتمکدر دیدی ، پادشاه دخی ذاتاً پاشانك اطوار واوضاعندن بیقمش اولمغله بر دیوان کونی عزل ایدلدی . پاشا سودلیجه‌ده‌کی سراینه چکیلدی . فقط بودفعه‌ده یکیچریلر آیاقلانه‌رق ابقاسنی ایسته‌دیلر ایسه‌ده یکیچری

بولنان، اوزری سیاه کعبه اورتوسی ایله صیرمه ایشلمه‌لی برمحمل اولوب کوتورن دوه‌لر قینه‌لی؛ اوزرلری آلتون‌ایله دونانمش. دیزکینلری کوموش ؛ باشلری تللی ایمش. محملك ایچنده برچوجق‌سکاه مقامندن «فتح شریف» اوقور ودرت‌کوشه‌سی چاریار کزین وسائر اصحاب کرامك قلیجلریله دونادلمش ، دوه‌نك دیزکینی عکام ومشعلجیلرك النده بولنورمش. (عکاملر) ۵۰۰۰ راده‌سنده اولوب اللرنده (قدوسه) و(مقرفه) چاله‌رق، الچیربه‌رق، ماوال اوقویه‌رق، محمل‌شریف یاننده (الله ینصرالسلطان) دیه‌رك ، مشعلجیلر کوناکون سنبل ، ارغوان ، لاله ، ریحان طولو وصاپلری صاری اطلسلی مشعللرله محمل شریفك آردی صره الله الله دیه‌رك کچمشلردر .

سز بوآلایه اوتجی اون‌برنجی حتی‌اون‌ایکنجی عصرك حیاتی نظریله باقوب برفکر آلك. بونلردن صکره (شاطر) لر اللرنده (تبرمسلمی) لرله کچمشلردر . ۱۰۶۰ نفرایمشلر. چلبی دییورکه: بونلردن‌صکره‌ده (اتمکجی باشی، طورشوجی

آغالغنه تعیین ایدیلن (ترك احمد آغا) نك تدبیری و علمانك نصیحتیله وازكچدیلر. وقعه‌دن اون کون صکره دخی بوستانجی‌باشی سودلیجه‌یه کوندریله‌رك (حسن پاشا) خندان آغا باغچه‌سی دینیان محلده اعدام قیلندی. مهر صدارت مصر والیسی (یاوز علی پاشا) یه ویریلدی.

(بلغراد) ده بولنان قریم خانی (دلی حسن) ك اورایه ورودی اوزرینه: بن اشقیالقدن کلمه کروه ایله برسنجاق آلتنده محاربه ایده‌مم دیه قریمه چکیلدی کیتدی.

— ۳ —

ایران سفری — (شاه عباس) انکلیز اصیلزاده‌سی (روبرت شرله‌ی) ك تعلیم ایتدیکی دیپلوماسی درسنی ایجه آلدقدن صکره فرانسه قرالیله وندیك جمهوریته و آوستریا ایمپراطوریله (طوسقانه)

باشی، ایچ اوغلانلریله یکیچری سقا باشیسی، خنکار باشیسی، پکسماتجی‌باشی، طوز امینی، پکسمات‌امینی، اتمکجیلر کتخداسی، شیخلری، نقیبلری، چاوشلری، ییکیت باشیلری ایچ اوغلانلری اللرنده یدیشر بوغوم بصره قارغیسی و حربه و مزراقلر اولدیغی حالده، بونلردن صکره آل عثمانك اون‌ایکی قات مهترخانه‌سی، یکرمی چفت بیاض دوه اوزرنده سکسان عدد کوس خاقانی چاله‌رق کچمشلردر — قره دکز کمیجیاری (مراد رابع عصرنده ۹۰۰۰ قره دکز کمیجیسی وار ایمش. بونلر شایقه، قره‌مرسل، زربنا، چکه‌لوه، منکسله اسملرنده‌کی کمیلرله قره‌دکزده کزرلردی. آلای کوننده‌ن‌اول برقاچ کمی‌یی (قازاق کمیسی) شکلنه قویوب قره‌دکزه کوندرمشلر، بعده کندیلری کیدوب اوکمیلری یدکه آله‌رق آلای کوشکی قربنده آنلرله جنك تقلیدی یاپمشلردر. — قلفاتجیلر (۳۰۰ دکان ۱۰۰۰) پرسلاح، قیزاقار اوزرنده کمیلر قلفات‌ایده‌رك اللرنده طوقماقلر، مالالر، مالاهطالر، آرقه‌لرنده زفت وقطران بولاشیق البسه، باشلرنده کنویر دستار ودمیر چنکل حربه‌لری

غران دوقه‌لغنه وپاپایه سفیرلر یوللایه‌رق جمله‌سنی دولت عثمانیه علیهنه چویرمکه اقدام ایله‌مش ایدیسه‌ده موفق اوله‌مامش ایدی . فقط (تبریز) ده بولنان عساکر مستحفظه‌مردم راحت طورمیوب اطرافه صارقیندیلق ایتمکدن واوته‌ده بریده یغماکرلکدن خالی قالمیورلردی. حتی کرد بکلرندن (سلماس) حاکمی (غازی) بکه دخی تعرض ایده‌رك اموالنی غصب ایتدیلر. (غازی بك) دخی (شاه عباس) ه التجا ایلدی. شاه کندیسنه خانلق ویرمکله برابر (تاج و تیغ و کمر) یوللادی . بوخبر (تبریز) لیلری بتون بتون غضبه کتیروب (روان) والیسی (شریف پاشا) تسکین فتنه وهیجانه چالیشدی ایسه‌ده مثمر اولمادی . النهایه کتخدا (عثمان آغا) یی سردار نصب ایلدی . (عثمان آغا) (نخجوان) ه کلدکده (غازی بك) ی سفیر ارسالیله دائرهٔ اطاعته دعوت ایلدی . بك دیکله‌میوب (قارنی یاریق) دینیلن قلعه‌یه قپاندی. حصار محاصره ایدلدیکی اثناده سورندن آتلایه‌رق خراسانه

اوجنده کاغد خانه طاغلرینك سپورکه فوندەسی اولدیغی حالده چمشلردر . ـ مرانقوزلر (غلطه ، طوپخانه ، قاسم پاشاده‌کی لونجه یرلرنده ایشله‌ین کمی اوسته‌لری اولوب ۳۰۰۰ نفردر . بونلرده اسلام ، روم ، فرنك قاریشیقدر . اللرنده کسر، اوستره ، حزار ، چیرپیلرله قیزاقلر اوزرنده کمی‌یاپه‌رق چمشلردر. ـ اورغانجیلر (غلطه خندق ، ترسانه آردی ، اوق میدانی کبی یرلرده ساکن ۵۰۰ نفر اولوب : جان قورتاران ، غومنه ، پالامار ، خورمالیقی ، کندیردن اصبارجنه ٬ مرسل خلاط کبی قطرانلی ایپلری و سفر ایچون طوب پالاماری بوکرلرمش ـ کندیرجیلر : کندیر ایپی وکندیر کتنی ، یلکنجیلر : مایصیره ، چنبر، البوراتا ، ترنکته ، چکه‌لوه بیچیمی دیدکاری یلکنلر بیچه‌رك، زفتجیلر، قطرانجیلر : زفت ، رچینه ، چام ساقزی ، قطران ، سرنجیلر: سرن ، دیرك ، کورك اکه کی ، تخته ، بودوسلامه ، پره‌چولیا ، قاین ، قوروش ، مزریه کبی کراسته‌لر صاته‌رق ، طلومبه‌جیلر (کیلره طولان صویی چکنلر) ؛ پوصله‌جیلر

قاچدی. درونندەکیلرده بر ایکی کون مدافعەدن صکره قلعەیی تسلیم ایتدیلر .

غازی ، (شاه عباس) ه (اصفهان) ده ملاقی اولدی . شاه ، غازینك (تبریز) لك ضبطی حقندەکی تلقیناتنه بناءً معیتندەکی برقاچ بیك عسکرله حرکت ویولده التزام سرعت ایدەرك یکرمی کونلك یولی طقوز کونده قطع ایلدی . یولده (تولنکی) و (کوك طولاق) اشقیاسیله (اردبیل) حاکمی (ذوالفقار) خان عسکرینی آلەرق اون بش بیك کشی ایله (صوفیان) قریەسنه کلدی . وقوعه کلن محاربەده عثمانلی عسکرینك آزلغی سبب مغلوبیت اولدی . حتی (نخجوان) بکاربکی (محمود) و (آخستحه) بکاربکی (خلیلی پاشا) لر شهید و (تبریز) والیسی (علی پاشا) اثنای جدالده پك چوق آثار جسارت وشجاعت کوستردیکی حالده اك صوکنده (نخجوان) لیلرك عدم‌معاونتی یوزندن مجروحاً اسیر اولدی .

(قبلەنماجیلر)، قوم‌ساعتجیلر، خریطەجیلر: (که برقاچ لسانه وعلی‌الخصوص لاتینجەیه آشنا ایمشلر ، بونلر حکمای سالفەنك علم هیئت تألیفاتندن اولان «اطلس‌مینور جغرافیا ، پاپا مونتا » کبی کتابلری اوقویەرق خریطه یاپارلر وکمیجیلره صاتارلر ایمش) — طالعیجلر، کون‌باشی آغالری (کمی تحلیصیه هیئتلری ایمش. ٥٠٠ نفر) ، بغدای وآرپه نولونجیلری ، قرەدکز بازرکانلری، بحر سفید رئیسلری (بونلرده اسلام و روم قاریشق اولوب کمیلری دردر بشر قات انبارلی، ایکیشر یاتیرمه طوپلو ، بشر قات پلاوره قیچلی قراوانەلر اولوب قیچلرنده باغچه ، حمام وال دکرمنی وار ایمش . سرای بورننده اوچ یایلیم طوپ آتەرق سکز بیك‌قدر طال سلاح جزایر تفنکلیسی، قرمزی قشلقجی، یلکنجی، دولکجی، چوردجی، ایلجی ، قازلیجی ، استنقاجی ، غوماناجی ، قومانیاجی دایلر ایله چمشلر آلای کوشکی اوکنده کویا دشمن کمیلرینه تصادف ایتمشلر کبی طوپ آتەرق محاربه تقلیدی‌یاپمشلردر. چلبی‌دیپورکه: ٣٠٠٠ قپودان ، ٦٠٠ قالیون ٢٠٠٠ شایقه

(شاه عباس) بوغالبیت اوزرینه (تبریز) ه کیتدی. عسکرینك زیاده‌لکنی و تسخیر ایتدیکی تقدیرده ایچریده‌کیلرك جمله‌سنی قتل ایده‌جکنی الده ایتدیکی آدملری واسطه‌سیله اشاعه ایتمش و قلعه‌یی تسلیم ایتدکلری حالده مال و مناللرینه وعرض وعیاللرینه طوقونمیه‌جغنی بیلدیرمش ایدی. محصورین دخی ایناناه‌رق قلعه‌یی تسلیم ایتمش ایسه‌لرده شاه سوزنده طورمیوب یغما ایتدیردی وعرضه تسلط کبی جنایات فاحشه‌یه میدان ویردی. بعده (نخجوان) ایله (اریوان) اوزرینه یوریدی. بوصیره‌ده (قصاب حاجی) و (بایندر) نامنده برایکی سرکرده دخی (اردوباد)ی و (چراق سلطان) نامنده دیکر برشقی دخی (چلها) موقعنی تسخیر ایتدیلر. (النجه) و (جوان شیر) قلعه‌لری دخی ایرانیلر النه دوشدی. فقط (وان) والیسی (شریف پاشا) ، خضر پاشا زاده (محمدپاشا) ایله یوللادیغی عسکرله قصاب حاجی‌یی (اردوباد)ده باصدیروب رفیقی (بایندری) ایله قتل وعونه‌سنی تدمیر ایتدیردی.

و قره مرسل و ۲۷۰۰۰ نفر وار ایدی دییور. آق دکز و پرمه وقایق مرانغوزلری ایله ماونه‌جی (۸۰۰)، قایقجی (۷۰۰۰)، پرمه‌جی (۷۱۳ :)، مصر وسواحل بحرسفید تجار اصنافی: (که بونلر ایچنده بال قپاننده حاجی قاسم، داهیه حاجی انوار، فرهاد نعمة‌الله کبی ملیونر، اونر قلیونه، بشرخان صاحبی نیجه ارباب تجارت بولندیغی وهر برینك هند، یمن، عربستان. عجم و اوروپاده اور- تاقلری اولدیغی متواتردر. بونلر سمور لباچه‌لره مستغرق اوله‌رق قرق اللی خدمتکارلریله، تخت روان اوزرنده دکانلرینی لعل، یاقوت، مرصع جواهرله تزیین ایده‌رك مجوهر مجمره، بخوردان ایچلرنده عود و عنبر یاقه‌رق چکمشلردر- پرنججی، مرجمك‌جی، حناجی، حصیرجی، کتنجی، شکر وقهوه‌جیلر، وزرایه، علمایه، منلالره پولیچه‌جیلك ایدوب تجاره قاریشان (شاه‌بندر) ، بازرکان باشی اصنافی، بعده قصابلر (۹۹۹ دکان ۱۷۰۰ نفر اولوب بونلر تخت روانلر اوزرنده قرقر اللیشر قیه‌کلیر قره‌مان، ترکمان، میخالیج، بورسه‌ده عثمانجق قویونلرینی کله و پاچه‌لریله یوزوب اوستلرینه بیاض یاغ اوزرینه لعل کون کلاه،

معهذا عسکر آره‌سنه شاهك اردوسنك ازدحامی روایتلرندن طولایی قورقو کیرمش ایدی . حتی (نخجوان) محافظلری قلعه‌یی ترك ایله (روان) ه قاچدیلر . بو اثناده شاهدن کلن بر نامه‌ده مقصدینك (روان) ی دخی فتح ایتدکدن صکره (آذربایجان) ه استیلا و (کنجه) ایله (شروان) ی‌ده آله‌رق قیشی (قره باغ) ده امرار ایتمك اولدیغنی بیلدیرمش ایدی. نامه استانبوله کوندرلدی. فی‌الواقع شاه (نخجوان) ی آلدی . اورادن (روان) اوزرینه یورییه‌رك ایکی اوچ کون امتداد ایدن محاربه‌ده استحصال موفقیت ایده‌مینجه ینه اعمال حیل و حتی (یخشی) چاوش نامنده بریله قلعه محصورینك متانت وجسارتنه ایقاع خلل ایتمك ایسته‌دی ایسه‌ده عسکر (یخشی) چاوشی پاره‌لدیلر .

شاه ایرانك نقض عهد ایلدیکی استانبولده خبر آلنیر آلنماز عقد مجلس ایدیله‌رك طربزونده منفی بولنان ساعتجی (حسن پاشا) ایران سفری سردارلغنه تعیین ایدلدی. ولایاته سفرایچون امرلر ویریلدی.

صاری زعفرانلر نقش، بوینوزلری آلتون و کموش ورقلرله تزیین ایده‌رك برنج کفه‌لی ترازولریله وزن ایده‌رك) سلخخانه‌جیلر، صغیر قصابلری، یهودی قصابلری، ماندیره‌جیلر، چفتلك اصنافی (که استانبول اطرافنده ١٠٦٠ چفتلك وار ایمش) آغیلجیلر (استانبول اطرافنده ایکی بیك آغیل وار ایمش. تازه پینیر، قایماق کوله‌مز، یغورت، کسمیك، آغز، تلمه پینیری، تره‌یاغی یاپارلرایمش) اکرك‌جیلر (استانبول جوارنده سکزیوز اکرك موجودایدی. «اکرك» : طاغلر و اورمانلرایچنده صغیر، کچی وقویون یتاقلری دیمکدر) چوبانلر، سودجیلر، پینیرجیلر، قایماقچیلر ، یوغوردجی باشی، یوغورتجیلر، تلمه‌جیلر، موجیلر، بالموجیلر (دوکدکاری مومل‌ری شمعه‌خانه امینی مهرلر ایمش . مهرسزلرینه ساخته نظریله باقیلیر و جزا ویریلیرمش) آت میدانی قصابلری (که یکیچری اوطه‌لرینه قیون اتی ویریرلر وبو اوطه‌لره « سکردم » اوطه‌لر دیرلردی .) یدی قله ، باغچه قپوسی فنارجیلری ، اسقطجیلر ، یکیچری ماندیره‌جی اصنافی (که اصطرانجه طاغلرنده

سلطان (محمد) ثالث بو آرالق منحرف المزاج اوله‌رق وفات ایلدی (١٠١٢). اوتوز سکز یاشلرنده ایدی. طقوز سنه ایکی آی سلطنت ایتمشدر.

دور حکومتنده وکلا و وزرانك اللرندن زمام حکومتی آله‌رق ادارهٔ ذاتیه مسلکنه کیتمه‌سی کندیسندن زیاده والده سلطانك تشویقاتنه حکم ایدیله‌بیلیر. (اکری) فتحیله (خاچ اووا) مظفریتنده غیرت واقدامك کیملرك ثبات ومتانتیله ثمره‌دار اولدیغی معلومکزدر. پدرلرینك نعشی هنوز کوزلری اوکنده بولنان اون طقوز برادری غیر معقول بر قانونه اتباعاً قتل ایتدیرمکده‌کی حسیت و حساسیت زمانمزك تفسیر ایده‌میه‌جکی اجرا آتندر!

زماننده (آوستریا، مجار، افلاق، بغدان) احوالی دیکر کون اولدیغی کبی آناطولی دخی خیلیدن خیلی‌یه بوزولمش و (دلی حسن) کبی برشقینك بوسنه بکلربکینکی ایله اردوی عثمانی‌یه دخولی ضعف اداره‌نك

بکلك مانده‌لری بکارلر ایمش) آرسلانخانه اصنافی (١٠٠ نفر اولوب اللرنده جیلان انندن آفیونلی و داریلی معجونلر، بغداد قارغیسی عصالر، بوغازلرنده پرانغه قالینلغنده درت زنجیر بولنان اون آرسلان، بش ببر، اون ایکی قپلان، قورد، صیرتلان، تلکی، چقال «حیوانات باغچه‌سی دیمك» ایله کچمشلردر. بونلر بر آرسلان غضبه کلوبده هجوم ایده‌جك اولورسه النده‌کی داریلی جیلان اتنی بورننه صونه‌رق باییلدیرلرمش) آیجیلر (قبطی) باشجیلر، جاب اصنافی، صغیر پاصدیرمه‌جیلری (پاصدیرمه امینی. پاصدیرمه نائبی وار ایدی. امین باج آلیر، نائب دعوالرینی دیکلر ایمش) کیریشجی، طوتقالجی، اسیرخانه اماتی اصنافی (که بونلرك بر آغاسی و ٤٠٠ نفری کتخداسی، شیخی، چاوشلری دلاللری وار ایدی. بونلر رؤس همایون ایله کتخدا وشیخ اولورلردی. بو امانت سنوی یوز کیسه‌یه التزامه ویریلیرمش. استانبولده طاووق پازارنده حالا اسیر بازاری دینیلن محلده تحتانی وفوقانی اوچ یوز حجره‌لی بر محل اولوب امین اولان کیمسه دمیر کلیدلی قپوسنك اوکنده

الك بارز علائمندن معدود بولنمشدر. (شاه عباس) غائله‌سی صوك زماننه مصادفدر.

(سلطان سلیم، سلطان محمود، سلطان احمد)ناملرنده اوچ شهزاده‌سی دنیایه کلمشیدی. سلیم (١٠٥٥) تاریخنده وفات ایتمش، (محمود) (١٠١١) تاریخنده بر شیخك تخت سلطنته چیقه‌جقسك دیه یاپدیغی وفق ایله آره‌لرنده تعاطی ایدیلن مکتوبلردن طولایی دارالسعاده آغاسی مزبور (عبدالرزاق)ك اهانتیله مقتول اولمش ایدی. دقت ایدیله‌جك اولورسه قتل الاخ، قتل الاولاد، قتل الوزرا کبی کویا سیاست زمانه‌نك ایجابات مبرمه‌سندن معدود اولان اجراآتك عهدنده اجتماع ایلدیکی کوریلور. اکری‌یه عزیمتنده و خاچ اووا محاربه‌سنده کوستردیکی ترددلر کندیسنك جسور اولمدیغنی بیلدیریر.

(محمد) ثالثك شعره انتسابی و (عدلی) تخلص ایلدیکنی‌ده یازان ومشهور تاریخ صاحبی اولان وقعه نویس «نعیما» بودورده یتیشمشدر.

اوطورر وصاتیلان کوله ویاجاریه‌دن عشر آلیر ایمش؛ اسیرجی بازرکانلری ایکی بیك قدر اولوب کورجستان، قفقاسیاده منغره‌لی، دادجان، آبازه و چرکس وقریمدن غزا مالی اوله‌رق کوله وجاریه کتیررلرمش) — طوز امانتی اصنافی، باروتخانه امانتی، ضربخانه امانتی اصنافی (که او زمانلر ضربخانه بایزیدده ایدی. بوراسی برمناستر ایکن فاتح ییقدیروب ضربخانه یاپمش ایمش. امانتنه اکثریا قبه وزراسندن بری تعیین اولنوردی. جلوس زمانلرنده یومیه اون قنطار کوموش وبرقنطار آلتون وعادی زمانلرده یومی برقنطار کوموش و اون قنطار مانغر کسیلیر ایمش) قالجی، کهله‌جی اصنافی (بونلر سکه ضربی ایچون چکیلمش تلی پارچه پارچه کسدکاری ایچون کهله‌جی دنیلمش. ضربخانه اصنافندن برندن بر خطا صادر اولورسه امین اولان ذات امان ویرمیوب اللرینی کسر، ضربخانه قپوسی اوکنه براقیرمش). کومش آرایجیلر (که بونلر یکیچری اوجاغندن اولوب اللرنده حیزران دکنکلر بولنور، اون کشی ایله برابر کزن ٣٠٠ قدر آدم

اون بشنجی باب

برنجی سلطان احمد

— ١ —

١٠١٢ ده عثمانلی تختنه جالس اولدی. هنوز اون درت یاشلرنده ایدی .

محمد ثالثك خسته‌لکی خارجده طویولمامش ایدی . صدر اعظم (یاووز علی پاشا) مصرده اولدیغی جهتله قائممقام (قاسم پاشا) صباح نمازندن صکره دیوانه کلدی . بوصره‌ده قپوجیلر کتخداسی باب السعاده آغاسنك ویردیکی بر دستماله ملفوف تذکره‌یی کتیردی .

ایمش . شبهه ایتدکلرینك کیسه‌لرینی یوقلایوب قلب آقچه بولدقلرنده حاکمه کوتوروب کیمدن آلدك دیه صورارلر ، جرم تحقق ایدنجه ایکی النی کسوب آصارلر ایمش) ـ چوقه انباری اماتنی (اوزمانلرده سکسان بیك یکیجری ایچون سلانیکدن ماوی چوقه کلیر و بوانباره قونورمش . انبار لیلهٔ قدرده آچیلیر وقول کتخداسی، اوجاق آغالری، انبار امینی وانبار چورباجیسی حاضر اولدقلری حالده یوز آلتمش ایکی اوطه یکیچریسنه اوتز آرشون چوقه و آستار، صاریق وکوملك ویریلیر ایمش) ـ بغدای امینی اصنافی (اوزمان استانبوله کسندیره قولون، بش‌تیه ودوبریجه‌دن بغدای کلیردی) ـ آربه انباری امینی، کیلار امینی اودون انباری امینی ، اوتلق انباری امینی ، طاووق امینی (مطبخ عامره ایچون طاووق تدارك ایدرمش) ، شهر امینی (ابنیهٔ امیریه تعمیراتنه نظارت ایدردی) چارداق امینی اصنافی ، قیوجی اصنافی (یاوز سلطان سلیم ایله سلطان سلیمان قیوجیلق بیلیرلرمش) جواهرجیلر (٦٠٠ کشی اولوب .

برنجی سلطان احمد

پاشا تذکره‌یی اوقویه‌مادی. چونکه حرفلر، کلمه‌لر نقطه‌سز ایدی. حتی بابام تعبیری کوزینه ایلیشنجه:

— بویازی پادشاهمزك یازیسی دکلدر. الفاظ وعباراتی اوقونمیور. ایچنده اولان بابام تعبیری پادشاهمزك ایسه حیاتده بابالری یوقدر. دیدی وحسن بك‌زاده نامیله معروف برینی چاغیروب اوقوتدی. مکر تذکره‌نك مفهومی شو ایمش.

خانلرده اوطوررلرمش. هندوستان الماسی، لعل بدخشان، نیشاپور فیروزه‌سی، سودان عین‌السه‌کی، سیلان یاقوتی، مرجان و سائره صاتارلرمش) - اینجی‌جیلر (موسوی)، زرکران اصنافی (قاقمه‌جیلر)، ساعتجی اصنافی (اوزمان معتبر اولان ساعتلر: آلمان، اسپانیا، فرانسه، جان پترو، قشپر، بلبل، یوسف‌چلبی نامنلرنده‌کی ساعتلر ایدی.) تمغاجی باشی اصنافی: (قیومجیلره نظارت ایدر، ایشلرینی تمغالر. تمغاسی سکه تمغاسی کبی دکلدر. «اهل خبره»: برکشی اولوب آلتون وکوموش اوانی‌یه قیئات ویرر. رسمی مأموردر) کوموش خانه‌جیلر (رمادجی دینیلن اصنافك قیومجی وساعتجی دکانلرینی‌سوپوره‌رك صاتدقاری سوپروتی‌یی اریدوب کوموش چیقاریرلردی) تیزابجی اصنافی (کزابجی دینیردی. تیزاب دینیلن مایع ایله باقیرده، قورشونده بولنان کوموش، کوموشده‌کی آلتونی اریدوب

— سن که (قاسم پاشا) سك. بابام الله امریله وفات ایلدی. وبن تخت سلطنته جلوس ایلدم. شهری محکم ضبط ایلیه‌سك. برفساداولورسه سنك باشکی کسرم.

(قاسم پاشا) شاشیردی ودارالسعاده آغاسنه بزی امتحانمی‌ایدییور. سکز، یوقسه باشقه بر مقصدمی وار مألنده بر تذکره یازدی. بونك اوزرینه (قاسم پاشا) عرض‌اوطه‌سنه دعوت‌ایدلدی. اوطه‌یه کیردیکنده (سلطان احمد)ی تخت عثمانی‌یه جالس اولمش کوردی. علامت ماتم اوله‌رق سیاه شمله صارمشیدی.

برادر پادشاهی — کرك شعوری محدود اولمسی و کرك والده سلطانك شفاعتی سایه‌سنده — قتل ایدلمکدن قورتولدی. ایچ خزینه‌دن عسکره یدی یوز بیك آلتون عطیه ویریلدی.

(سلطان احمد) هنوز سنت ایدلمه‌مش ایدی. جلوسندن برآی صکره سلیمانیه جامعنده جمعه نمازینی قیلدی. کجه‌سی رسم ختان اجرا ایدیلوب شنلکلر اجرا ایدلدی.

تجارت‌ایدن اصناف)ـ قفسداران اصنافی (برنج تل قفسلر یاپارلردی) الماسجیلر، حکاکلر، مهرجیلر (مهرجیلرك برنوعی دها وارایمش‌که بونلر تعلیق نسخ، رقعه وریحانی طلسملر یازار و قازارلر ایمش) ـ قیومجی قلمکارلری، صیرمه کشلر، دمیر تاجیلر، پوته‌جیلر، بوره‌جیلر (قیومجی اهم‌جیلری ایدی. بوره تکیرج کبی بر معدن اولوب کوموش وآلتون اکله‌مکده استعمال ایدیلیردی) جیودجیلر، دواتجیلر (دیوتجیلر)، تنکه‌جیلر، بیچاقجیلر، دوکمه‌جیلر، (١٠٠٠ دکان ١٣٠٠ نفر) کوسره‌جیلر (که قورشون وزمپاره‌دن‌اسطوره بیچاق وسائره بیله‌مك ایچون کوسه‌ره یاپارلردی) یایجیلر (٢٠٠ دکان و٣٠٠ نفر) زنبرکجیلر صپانجیلر، کمانکشلر، تیرانداز اصنافی (بونلرك دکانلری یوقدر. تعلیمخانه‌لری کارخانه‌لری واردر.) زهکیرجی (بونلر دکانلرینی دکز آرسلانی، بالق دیشی، صیغیر قوچ بوینوزی، قنوس برونی، کرکدن بوینوزی‌ایله دوناته‌رق کچمشلردر) مطراقجی، کرزجی پهلوانلر (بونلر مطراق اویناته‌رق، کرزبازلر، اورته‌چکمه،

صدر اعظم (یاوز علی پاشا) آوستریا وجغاله زاده (سنان پاشا) دخی ایران سفرینه مأمور اولدیلر .

ایران سفری — (شاه عباس) آلتی آیدنبری (روان) ی محاصره ایلیوردی . محصورلرك تاب وتوانی کسیلمش و ایچریده آنجق بش یوز جنكاری قالمش ایدی. (شریف پاشا) مستحفظلرك سالماً چیقوب کیتملری شرطیله قلعه‌یی تسلیم ایلدی . فقط شاه مشارالیهی قتل ایتدی .

(شاه عباس) اولجه آلدیغی اسیرلر میاننده بولنان علمایی :

-- سز قیزلباش طائفه‌سندن برینك قتلی یتمش کافر قتلنه معادلدر دیه فتوا ویرنلرسکز ، سوزیله خصیه‌لرینی و جکرلرینی پاره‌رق قتل ایله‌مشدی. (روان)ی ضبط ایتدکدن صکره (شماخی) و(شروان)ی‌ده آلدی . (شیخلو) قریه‌سی اهالیسی سنی‌المذهب اولملریله جمله‌سنی قتل ایتدی وکوچك چوجقلری خرمنلرده‌کی (دوکن) لر آلتنده ازه‌رك اولدوردی . شاه قارشوسنده قوت اولمدیغی جهتله ایلریلیه‌رك (آقچه

آصمه دکمه ، صالمه ، صاتق ، چارطوپ ، شش طوپ دیدکاری کرزلری باشلرنده چویره‌رك پهلوانلر شیراز ، کسه‌بند ، ترس کپجه ، پیش‌قبضه ، یان‌باشه ، جزائر صارمه‌سی ، بوغمه ، قره‌قوش اسمارینی ویردکاری کورش اویونارینی یاپه‌رق یکمشلردر) آوجیلر ، یلپازه‌جیلر ، سورغوججیلر ، (کوکرجین بسله‌ینلر) طاووقجیلر ، قوشبازلر ، بابلجیلر ، ایپجیلر ، دولمه‌جیلر (دولامه برنوع یکیچری روباسی ایدی‌که اتکارینی بللرینه دولادقلرندن ناشی دولامه دینیلمشیدی) . قپامه‌جیلر (انتاری ، خرقه و امثالی روبا) حلاجلر ، تاقیه‌جیلر ، قاووقجیلر ، کله‌پوشجیلر ، یورغانجیلر ، زنجف اوتوجیلری (زنجف'و یه‌نی دیدکاری علما خلعتی یاپانلر) کوملکجیلر ، دلبندجیلر ، یاغلقجیلر ، اوروجیلر ، چولحه‌لر ، ایپلکجیلر غزازلر (ایپکجیلر) ، ابریشیمجیلر ، ایپك دوکمه‌جیلر ، چادرجیلر ، طنابجیلر ، قولانجیلر ، کورکجیلر (۵۰۰ دکان و ۲۰۰۰ نفر. بونلر آلایده تخت روان اوزرنده

قلعه) و (قارص) ی دخی تسخیر ایله‌دی . سردارلرندن (امیرکونه) خان (آقچه قلعه) ده قتل عام اجرا ایتدیکی کبی ارمنی رعایاسنی دخی سوروب (اصفهان)ه یوللادی. بوطرف آلای بکی (کنعان) بکی اسیر ایده‌رك شاهه کوندرمکله اودخی بیچاره‌یی طوپك آغزینه باغلایه‌رق (روان) ه طوغری آتدیردی.

ایران سفرینه مأمور اولان جغاله زاده یولده عسکر طوپلامق کبی تأخری موجب مانعه‌لرله آنجق قیش زمانی (قارص) ه واره‌بیلدی. (شاه عباس) ایسه (تبریز) اوزرینه چکیلمش واهالیسی اولجه طاغیدلمش اولمغله ذخیره خصوصنده پك زیاده مضایقه‌یه اوغرامش ایدی. جغاله زاده قیش بهانه‌سیله شاهی تعقیب ایتمدیکی کبی (حلب ، دیاربکر) طرفلرنده قیشلامغه دخی رضا کوستریمه‌رك (وان) ه قپاندی . کرد بکلرینی دعوت ایدوب شهرده درنك ایتمکده ایکن (شاه عباس) (الله ویردی) خان قومانداسیله عسکر کونده‌ره‌رك (وان) ی محاصره ایلدی . (سنان پاشا) وان کولنده برکمی‌یه بینه‌رك

دکانلرینی سمور ، وشق ، زرداوا ، صانصار ، سنجاب ، سمورپارچه‌سی ، سمور قفاسی ، قاقم ، اوردك ، قوغو ، سقا ، تلکی بوغازی کورکلرله تزیین ایده‌رك یچمشلردر . بوآلایده محمود پاشا چارشوسنده‌کی روم کورکجیلری دخی ترس کورك کییه‌رك باشلرینه آیی پوستلرندن کلاهلر یاپه‌رق قپلان ، آرسلان ، قورد دریلرینه صارینمشلردر) . سمور قالپاقجیلر و سمور بازرکانلری (ترقوس کولنده آولادقلری قوغو ، سقا ، یشیل باش اوردك وسائره‌نك بوغازلرینی کورکجی‌باشی وقنادلرینی اوقجی باشی‌یه ویریرلردی.) قوش آوجیلری ، پارسجیلر (پادشاهك پارس دینیلن قپلان جنسندن حیوانلرینی آلتون و کوموش زنجیرلرله چکه‌رك - آرسلانجی کتخداسی اصنافی (اللی عدد آرسلانجی آرسلان ، قپلان ، آیی ، قورد ، انديق ، صیرتلانلرله یچمشلردر.) دباغلر (بونلر ایچلرینه دوشن برقانلی ویاخرسزی حاکمه تسلیم ایتمیوب دباغت ایچون قوللانیلان کوپك نجسی

(عادلجواز) ە قاچدی و اورادن دخی آت سورەرك (ارضروم) ە ایریشدی (١٠١٣).

(١٠١٤) دە شاهك چرخەجیلرینی مغلوب ایتدی ایسەدە (تبریز) کولی طرفلرندە کوسە (سفر پاشا) مشورتسز وتدبیرسزجە حرکتلە (تبریز) بکلربکی (تکەلی پاشا) یی وسائر اون آلتی بکلربکینی کندیسنە اویدیرەرق وسردارك عجلە ایتمسون دیە یوللادیغی امرلری دیکلەمیەرك (اللەویردی) خان آلایی اوزرینە آتیلدی. بو آلایلە برابر (ذوالفقار خان) آلاینی دخی مغلوب ایدەرك شاهی مضطر برحالدە براقدی. لکن تعقیبدە پك زیادە ایلری‌یە کیدەرك خط رجعتنی کسدیردی. ایرانیلرك هجومی اوزرینە یورغون عسکریلە تکرار حربە باشلادی ایسەدە مجروحاً اسیر دوشدی. شاه حضورینە کوتورلدکدە لسان شتم ایلە جواب ویردیکندن طولایی قتل ایدلدی. جغالە زادە بومغلوبیت اوزرینە (وان) ە دوندی. (حلب) بکلربکیسی جانپولاد زادە (حسین پاشا) دخی حلب عسکریلە کلیرکن فراریلرك: سردار مغلوب اولدی

ادمان ایتدیررلر و کندیلری‌دە صالیویرمزلر ایمش. (٧٠٠) دباغخانە و (٣٠٠٠) عملەسی وار ایمش) صاغرجیلر (دباغ یماقلری) کودریجیلر، تیرشەجیلر، لکەجیلر، مویتابلر، میشینجیلر، کاوسالەجیلر، پاروجیان دینیلان خردە میشین وکاوسالە صاتانلر، سراجلر (١٠٨٤ دکان ٥٠٠٠ نفر) قالتاقجیلر ترکشجیلر، کدەلججیلر، تکلتی‌جیلر، دبەجیلر، سفرەجیلر، سبت صندوقجیلر، پالانجیلر، پابوججیلر، پاشماقجیلر (پابوج، چیزمە، پاشماق، الوان طوماق، ترلك صاتان اصناف) پاشماقجی باشی اصنافی، عطارلر، مستجیلر، ترلکجیلر، اسکیجیلر، پنبەدوزان (وقتیلە هرحمام قپوسی اوکندە برپنبەدوز اوطوررمش. بونلر اسکیجی اصنافندن و فقرادن ایمشلر). خفاف دلاللری، عنبرجیلر، بخورجیلر، کینتجیلر، چوملکجیلر، چوملکجی عملەسی، کبریتجیلر، کبریت یاغجیلری، شیشەجیلر، سیار عطارلر، آفیونجیلر، بنکجیان (بنك دینیلان

سوزینه ایناناه‌رق میدان حربه کلمیوب اوده (وان)ه چکیلمش ایدی. سردارك وانه مواصلتنده استقبالنه چیقه‌رق عذرلر دیله‌مش ایسه‌ده دیکله‌میوب اعدام ایلدی . فقط اوتوز بیك قدر اتباعی حلبه عودت وقرداشی (علی بك) ایله (خضر بك) رفع لوای عصیان ایتدیلر . پاشا (دیاربکر) ه کلدیکنده کدرندن وفات ایتدی .

— ٢ —

آوستریا سفری — صدر اعظم یاووز (علی پاشا) اردو ایله (ادرنه) یه مواصلتنده استانبولده خواجهٔ پادشاهینك مداخله‌سیله ابو-المیامن (مصطفی افندی) مشیختدن عزل ایدیله‌رك (صنع الله افندی) تکرار شیخ الاسلام تعیین ایدلدیکی کبی پاشانك بالذات قائممقام نصب ایتدیردیکی (صوفی سنان پاشا) دخی عین مداخله ایله عزل اولنه‌رق (حافظ پاشا) قائممقام صدارت نصب ایدلمشیدی . سردار بو درلو

آفیونه دائر برماده) اسپنجیارلر (که اوت بولیجیلر دیه مشهور ایدیلر). اوتجیلر (که‌شیمدی کوکجیلر دینیلیور نبات کوکاری صاتارلردی) قهوه‌صاتیجیلر، یهودی عطارلر بربرلر ، سنتجیلر ، اسطوره چرخجیلری، اسطوره قوپروجیلری ، صاریقجیلر ، حمامجیلر ، دلاکلر ، ناطرلر ، چماشیرجیلر ، لکه‌جیلر ، نوره‌جی ویاخرزمه‌جیلر ، نقاشلر ، آلتون دوکوجیلر ، مذهبلر (کتابلری تذهیب ایدنلر) مجلدلر ، صحافلر کاغدجیلر ، مقواجی ، قبورجی ، مرکبجی ، نقاشان مصوران (که رسام دیمك اوله‌جق . ٤ دکان و ٤٠ نفر ایدی) اویمه‌جیلر، نخلجیلر ، آلجی بالجیلر (بونلر رمضان کونلرنده، بایراملرده یشیل بالومندن پاپاغان جنسندن طوطیلر وبیاض مومدن قومریلر یاپه‌رق: علیجکم ، بالجق دیه صاتارلردی) یاصدق باصمه‌جیلری (که کونا کون بویالرله منقش یاصدقلر ، سفره‌لر ، پرده‌لر ، سطرانج بزلری باصوب صاتارلردی .) چیت باصمه‌جیلر (رسملی یورغان یوزلری ، چارشافلر وپرده‌لر

معاملاتدن صوڭ درجه دلگیر اولەرق یولده خستەلندی. « بلغراد » ه وصولنده آخرته سفر ایلدی.

(بلغراد) ده بولنان (لالا محمد پاشا) رتبهٔ صدارتله برابر سردارلغه نائل اولەرق (بودین) ه گیدوب « استرغون » ی محاصره ایتمش ایسه‌ده قیشك ورودی اوزرینه ینه « بلغراد » ه عودت ایلدی [١٠١٣].

استانبولده ایسه « یکیشهر » ده بولنان قائممقام سابق « قاسم پاشا » و ایکی دفعه عودتی حقنده ویریلن امر پادشاهی‌یی دیکلەمدی دیەرك ینه معلم سلطانی و « صنع الله » افندینك تحریکیله کتخدا صارقجی « مصطفی پاشا » قتل ایدلدیلر.

سرحدده دخی مهم بر تحول وار ایدی: مجار اصیلزادکاننددن « بوچقایی » مجارلرك نمچەلیلردن کوردکلری اذا وجفایه و حقارته بناءً سرداره یوللادیغی برعریضه‌ده « پادشاهك درستنه دوست ودشمننه دشمن اولوب زیر جناح حمایتلرینه دخول ایله قدیمی اعدامز نمچه علیهنه قالقه‌جغمزی وپادشاهه جان وباش ایله خدمت ایده‌جکمزی

صاتارلردی) زردوز نقاشلر (وزرایه وکلایه صیرمه‌لی یاصدقلر مقعد و پرده‌لر غنابیلر، اکرلر، تکلتیلر واطلس اوزرینه جیبلکلر ایشلرلردی) یاغلقچی نقاشلری (که زمانمزده قلمکار دینیور بزاوزرینه سیاه قلم ایله رسم چیزرلردی) اسکی بدستان اصنافی (بدستانده سفره گیدنلرك، وزرا واعیانك ماللری وپاره‌لری طوررردی. فائض ویرمه‌ین بیوك بربانقه ایدی. فاتح سلطان محمد بناسیدر. صباحدن اوکله وقتنه قدر آچیلیردی. بکجیلری وحماللری، ایچ بدستان وطیش بدستان دلاللری واردی که ایچ بدستان دلالی ایچری وطیش بدستان دلالی طیشاریده چالیشیرلردی.) چوخه‌جی اهل صنایعی، اطلاسجیلر، دیباجیلر، قطیفه‌جیلر، دارائیجیلر (دارائی برنوع قماش ایدی) ایپك خلعتجیلر، مخشجیلر (قرمزی وسائر رنکده قوشاق یاپارلردی). تیره‌جی و شام آلاجه‌جیلری، پشتمالجیلر، کمخاجیلر، دیمیجیلر، بزجیلر، بز طوقویجی تاجرلری (بزاز)، خالیجیلر، عباجیلر، که‌جیلر

تعهد ایدرز » دیمش وبونك اوزرینه تعهدلری قبول ایدلمش ایدی . فی‌الحقیقه « پوچقایی » نچه‌لیلری برقاچ یرده بوزه‌رق « وارات » ی « طوقای » ی رسائر برقاچ محلی ضبط ایتمش و امداد رجاسیله برابر اسیر بکزاده‌لر وهدیه‌لر ارسال ایله‌مشدر .

سلطان احمد ، هنوز اون یاشنده‌ایکن « سلطان عثمان » نامنده بر شهزاده‌سی دنیایه‌کلدی . آناطولی‌احوالی کسب‌وخامت‌ایده‌رك جلالیلر چوغالمش ، « قلندر اوغلی » ، « قره سعید » کبی شقیلر « آیدین » و « صاروخان » طرفلرینی تخریب ایتمکده و « طویل خلیل » ایله « صاچلی » نام شقی دخی « قرمان » وآناطولی ولایتلرینی بربادایده‌رك دولتی خیلی‌اشغال ایلمکده بولنمش‌ایدی . آناطولی بکاربکیسی کژدهان « علی پاشا » اشقیا اوزرینه مأمور ایدیله‌رك « نصوح پاشا » فرقه‌سیله برابر « بولادین » ده وقوع بولان محاربه‌ده « نصوح پاشا » فرار ایتدیکی حالده « علی پاشا » یی فرار تهمتیله قتل‌ایلدی . ایشته بودرلو احواله منضم اولان « ایران » بوزغونلغی دخی دولتی آوستریا ایله

صوجیلر ، سپاه پازاری ، بت پازاری ، عورت پازاری ، میانجیان پازاری اصنافی - یکی بدستان (که ایپکلیلر و آغیز البسه‌لر صاتیلیردی .) بدستان خواجه‌کیلری (۱۰۰۰ قدر وار ایمش . صلحادن و غایتله زنکین آدملر) آیینه‌جیلر وبویاجیلر (الوان بز وقماش یاپانلر) بویاجی طوقماقجیلری (اوزمانلرده بزلری طوقماقله دوکه‌رك دوزلرلردی) غلطه بدستانی اصنافی (چوقه ، قماش ، ساقیز ، کمخاس ، ساقیز دیمیسی ، جزائر احراملری صاتیلوردی) زبادجیلر (مسك یاغجیلری) طوغرامه‌جیلر ، صدفکارلر ، چیقریقجیلر ، هلالجیلر ، قاشیقجیلر قوطوجیلر ، واریاجیلر ، ذلمینجیلر ، زردسته‌جیلر (که دکانلرنده مطرق ، لوبود عصا ، چوکان وسائره یاپارلردی) نجاران اصنافی (٤۰۰ نفر اولوب بونلر بیوك برصنف‌ایدی . بونلرك کتخدا وچاوشلری‌استانبولده طولاشوب عرصه‌سی حدودندن طیشاری‌یه ، یول‌اوزرینه ، غریب وفقیر خانه‌سنه حواله‌لی بنایاپانلری

مصالحه‌یه مجبور ایدییوردی . « لالا محمد پاشا » [١٠١٤] ده بلغراده عزیمتنده « استرغون » محاصره‌سنه میل ایتمش واولا « ویشغراد » ایله « دیرونی » ی ضبط و « پشته » ده « اردل » پرنسی « پوچقای » ی قبول‌ایله باشنه اوچ‌بیك آلتونلق بر « قورونه » تاج وضع وبرمرصع قلیج اهدا ایله برابر طرف شاهانه‌دن مجار قراللغنك كندیسنه ویریلدیكنی تبشیر ایلدی . بزده « پوچقایی » و اجنبی تاریخلرنده « بوقسكه‌ی » Bocskay دیه معروف اولان بوپرنس دولته اون بیك لیرا دوقه آلتونی ویره‌جك ایدی . پاشا بوسفرده « استرغون » « اویوار » و سائره‌یی فتح ایده‌رك « بلغراد » ه عودتنده نمچه‌لیلر — اردل وافلاق ایله بغداندن امیدلری زائل اولمغله — صلحه میل ایتدیلر . « لالا محمد پاشا » « بلغراد » ده مقدمات صلحیه مذاكره‌سیله مشغول اوله‌رق موقت برمتاركه عقد ایله‌دی .

پاشا هنوز « بلغراد » ده ایكن « خرواتستان » ایله « ایستیری »

جزایه دوچار ایدرلر و اوارنی ییقارلردی . معماره دخی جزا ویررلردی) كراسته‌جیلر (٩٩٩ دكان ١٠٠٥ نفر) بیچتیجی ، صیواجی ، جامجی ، آلچیجی خراسانجی ، كیرچجی ، یاغلی كیرچجی ، مرمرجی ، طاش كیرچجی ، لوكونجی ، صویولجی ، كیره‌میدجی ، كرپیجی ، تخته قورشونجی ، قورشون اورتیجی ، قالدیرمجی ، قیاغانجی ، طاشجی ، بادانه‌جی ، ایوب اویونجاقجیلری ، عربه‌یاپیجی ، پیش تخته‌جیلر ، اسكمله‌جیلر ، فراشجی ، تابوتجی ، كركفجی ، چرخه دستكاهجیسی ، تخت‌روانجی ، محفه‌جی ، بورمه اشكنجه‌جی ، صودولابلری چرخجیسی فرون یاپیجی ، قیوجی ، ایزغاد ، لغمجی ، خواننده ، مطرب (سازنده) ، رقاص وسائره چكمشاردر . اویونجاقجیلر آلایده قامش بورولر ، طرللر ، فیرلاقلر كوچك دف ، دنبه‌لك ، كمان ، فاره ، قوش كبی اویونجاقلرله ، آرابه‌جیلر ادرنه وقوچی آرابه‌لری وكچی ، اشك وایری صامصون كوپكلرینه چكدیردكلری كوچك آرابه‌لرله چكمشلردر .

طرفلرینه « قنیژه » بکلربکیسی « سرخوش ابراهیم پاشا » یی و پوچقایی سردارلرندن برینی یوللایه‌رق تخریبات و منهوباتده بولندی .

جغاله زاده‌نك ایرانده مغلوبیتی اوزرینه « بلغراد » ده بولنان وزیر اعظم « محمد پاشا » استانبوله دعوت ایدلدی. مشارالیه « قنیژه » قهرمانی « تیریاکی حسن پاشا » یی وکیل براقه‌رق عودت ایتدی . بوسنه اهالیسنك شکایتلری ومحق عداوتلری اوزرینه « طمشوار » ه کوندریلن « دلی حسن » ك اوزرینه طمشوارلیلر هجوم ایده‌رك اتباعنی قتل ایتدیلر « دلی حسن » بورادن یاقه‌یی صییروب « بلغراد » ه کلنجه « حسن پاشا » مرقومی قلعه‌یه حبس ایله استانبولدن آلدیغی فتوا اوزرینه کندیسی ایله قرنداشی اوغلی کوچك بکی قتل ایلدی .

توتون واستعمالی بوسنه ظهور وتعمم ایتمکه باشلادی .

صدر اعظم « محمد پاشا » استانبولده قاله‌رق بر طرفدن « نصوح پاشا » قوماندا‌سیله ایرانه سوق اولنان اردونك و دیکر طرفدن

---

۱۳۷ — فائده

مسکوکات عثمانیه

— ۲ —

غروش — سلطان سلیمان ثانی دوری ، مسکوکات عثمانیه تاریخنده بر دور تجدددر. دور مذکورده اوروپانك کنیش قطرلی سکه‌لرینی تقلیداً بیوك کموش سکه‌لر باصیلدی. بونلر (۸۳۳) عیارنده ٦ درهم وزنده و ٤٠ میلیمتره قطرنده ایدی . اسمنده اجنبی برکلمه اولان غروش دنیلدی . (۱۰۹۹) .

فلوس — ٨٠٦ سنهٔ هجریه‌سنده مصر حکمداری (برقوق) ك کسدیردیکی باقر

دخی آوستریا اوزرینه «مراد پاشا» قومانداسیله کیده جك عسكرك اموریــه نظارت ایتمكه مأمور قلنمش ایدی . بعده بوستانجی باشی درویش پاشا حیله‌سیله ایران سردارلغنه نصب ایدیله‌رك اسكداره كچمك اوزره ایكن مفلوجاً وفات ایتدی . غریبدركه خسته‌لكی طوغریمیدر دیه عیادتنه یوللانیلان قپوآغاسی پاشانك حال احتضارده اولدیغنی آكلاتدیغی زمان سلطان احمد كمال اهلیت پروریسندن :

— اوكیدرسه بری دها یرینه كلیر ، دیمشدر .

« درویش پاشا » بدنهاد و غدار بر آدم ایدی . مهر صدارت ویرلدیكی كون اوغلنك قباحتندن طولایی متقاعد براختیارك بوینی اوردیردی . بو پاشا هردرلو جوروظلمندن ماعدا استانبول اهالیسندن هرشهنشین باشنه بیكر آقچه آلمق كبی بوكون اوروپاده‌كی پنجره ویركوسنی آكدیرر معاملات تضییقیه‌یه‌ده باشلامش ایدی . فقط چوق سورمه‌دی . تیمورقپو حذاسنده یاپدیرمقده اولدیغی سرایدن سرای همایون دیواری آلتنه — كندیسنك مصرف امینی بریهودینك

سكه‌در. سلطان مراد رابع ایران سفرینه عزیمتنده مصر والیسی میرآخور احمد پاشایه فلوس ضربی ایچون ١٢٠٠٠ قنطار باقر یوللایوب بوكا مقابل درسعادته اوچ یوز بیك آلتون كوندرمسنی امر ایتمش ایدی .

فندق ویا فندقی — (جدید زراستانبول) نامنده‌كی آلتونلرك مهره نقلنده نامری اولا (زنجیرلی) وصكره‌لری (فندق) ویاخود (فندق) یه تبدیل اولنمشدر. بونلره (فندق) دنیلمسی اطراف كنارلرینه دائراً وضع اولنان نقطه وتعبیر دیكرله حبه‌لرك فندقه تشبیه ایدلمش اولمسیدركه پایتختده بونلره (مصر زنجیرلیسی) دینیردی. علی الاكثر (سلطان احمد ثالث) ایله بوندن صكره كسیلان آلتونلره (فندق) تسمیه اولنوب (سلطان محمود اول) زماننده كسیلان بیوك قطعه‌ده‌كیلر دخی قاچر عددلك ایسه آكا كوره بش (فندق)

مصرف چوق اولدی پاشـا بنی محو ایدر قورقوسی ایله — آچدیر. دیغنی خبر ویردیکی دهلیز، پادشاهه سؤقصدی وارديه تفسیراولنه‌رق بر کون حضورده بوغدیرلدی.

نعیما دییورکه : بوغولدقدن براز صـکره آیاغنی تحریك ایتمکله پادشاه خنجر ایله بوغازینی کسدیلر !

مهر صدارت « بلغراد » ده بولنان سردار شهیر « مراد پاشا » یه ویریلدی . مشارالیه درحال « بودین » ه کیده‌رك نمچه‌لیلر طرفندن ایدیلن صلح تکلیفنی قبول ایله مکالمه‌یه بودین بکلربکیسی قاضی زاده « علی پاشا » ایله بودین قاضیسی « هابیل‌افندی » یی وسائره‌یی مأمور ایلدی. « قومران » ایله « استرغون » آره‌سنده‌کی « زیدوه » بوغازنده نمچه ومجار وکیللریله بولوشوب قایقلره بینه‌رك طونه اوزرنده قونو. شولدی . یکرمی سنه مدتله برمعاهدۀ صلحیه عقدر ایدلدی .

— ٣ —

آناطولی تأدیباتی — اون بش سـنه‌دنبری آناطولیده آسایش مختل اوله‌رق برقصبه‌دن دیکرینه کیتمك عادتا محال اولمشیدی . قره

(بربچق فندق) و (چفته فندق) کبی اسملرله یاد اولنه‌کلمشدر. کرك سلطان محمود اول وکرك احمد ثالث زمانیله آندن صکره کلن سنه‌لرده کسیان کبیر آلتونلر الحالة هذه ممالك عثمانیه‌ده ، آفریقا و هندستانك بعض شهرلرنده حلیات وتزییناتده مستعمل ویك مقبول و قیمتدار اولوب ایی حالده محافظه ایدلمش اولانلرینك بهر درهمی برعثمانلی آلتوننه قدر غلی فیأتله صانیلور . فندق آلتونی نامی مصطفای ثالث زماننده درسعادتده زبانزد اولمشدر .

فیلوری — ٨٨٣ ده یعنی فاتح زماننده ١ درهم ١ قیراط وزننده و٤٠ آقچه قیمتنده اجنبی آلتونی ایدی . درهمنك قیمتی ٤٧ غروش ٣٠ پاره‌در . بوکا (یالدیزلی آلتونی) دخی دیرلردی .

یازیجی بلیه‌سنی متعاقب « دلی حسن » ظهور ایتمش‌ایدی. بوایکیسندن ماعدا « قلندر اوغلی محمد ، قره سعید ، سکبان طویل ، یوسف‌پاشا ، دلی درویش ، بکزاده ، آرناوود حسین ، قوم قپولی احمد بك ، کدوسلی علی ، قونیه‌لی طویل مصطفی چلبی ، کرزدواتدار ، آرناوود سلیمان ، تپه‌سی تویلی دلی آرسلان ، دلی قپلان ، کور حسین ، قره میرآخور ، بیوك خلیل، یاغمور » نامارنده بر طاقم اشقیا دخی یر یر طولاشمقده ایدیلر. فقط جانپولاد اوغلی « علی بك » جمله‌سندن‌زیاده کوك صالمش ایدی . حتی جبل لبنانده بولنان دیکر شقی درزی « فخرالدین » ایله برلشه‌رك شام والیسی « امیر یوسف » ی شامده محاصره وآنی دخی اتفاقه مجبور ایده‌رك اعلان استقلال ایتدکدن ماعدا نامنه خطبه قرائت ، سکه ضرب ایتدیرمك ، طوسقانه غران دوقه‌سیله عقد معاهده ایلك ، دیکر اوروپا دولتلریله‌ده عین وجهله معاهده‌یه طالب اولمق کبی حرکاته‌ده قالقیشمش ایدی .

مراد پاشا ، نمچه‌دن بدل صلح نامنه کلن‌اموالی کتیرن ایلچیلری برابرینه آله‌رق‌استانبوله کلدکدن صکره تأدیب‌اشقیایه مأموراولدی.

مانغر — بوکلمه مغول‌لساننده (نقد) معناسنه اولان (مونکون) لفظندن‌محرّفدر. سلطان اورخان ویامراد اول زماننده مانغیر دنیلن وآقچهٔ عثمانینك کسورا- تندن بولنمش‌اولان باقیر سکه ایدی. برآرالق سلطان مصطفای‌ثانی وآندن صکره کلن بعض پادشاهلر زماننده برنجدن کسیلن سکه‌لرده‌ده (قزیل‌مانغیر) دنیلمشدی. اون ایکنجی عصراواسطنده بوکلمه متروك قاله‌رق باقرمسکوکاته (باقیر پاره) (نحاس آقچه) و (سکهٔ نحاسیه) دنیلمشدر .

محمودیه آلتونی — یکرمیلك آلتون دیه شهرت آلمشیدی. سلطان محمودثانینك یکرمی آلتنجی سنه‌سنده ضرب اولنمش . کنارلرنده دائراً مادار چیچکلی صو وار ایدی .

[١٠١٦] روم ایلی بکلربکیلکی « تیریاکی حسن » پاشایه و آناطولی بکلر بکیلکی دخی « ماریول حسین » پاشایه ویریلدی . بروسه محافظی « مصطفی پاشا » یی ده قائممقام براقدی .

اسکداردن حرکتنده « آنقره » طرفنده بولنان شقی قلندراوغلی اردونك مرورینه مانع اولمامسی ایچون اولا تلطیف، «قونیه»یه وصولنده اشقیادن منقرجی کبی اشرایی قتل و سراج زاده « احمد بك » کبی اوتوز بیك عونه‌یه مالك برزوربایی اعدام ایله قویویه القا ، «سلفکه»ده مصلی چاوشی و آطنه‌ده « جمشید » عونه‌سنی پریشان و کندیلرینی مجبور فرار، « آنقره » ده بلدهٔ مذکوره قاضیسی ولدان زاده « احمدافندی» نك تدابیر عاقلانه وجسورانه‌سی وتکرلی « محمدپاشا » ایله کوندردیکی عسکر واسطه‌سیله « قلندر اوغلی » منهزم ایتدکدن صکره اصل مقصودی اولان « جانپولاد اوغلی » اوزرینه یوریه‌رك مرقومك یکرمی بیك پیاده و یکرمی بیك آتلو ایله « بقراص » دینیلان محلده خندقلر ومترسلر قازه‌رق یولی قپادیغنی آکلاینجه کوکرجینلك صحراسنه کچدی . « اوروج » اوواسی نام محلده جانپولاد اوغلی ایله محاربه‌یه کیریشه‌رك روم ایلی والیسی وزیر شهیر « تیریاکی حسن پاشا » غیرت

محمودیه — سلطان عبدالمجید خانك بدایت جلوسنده ضرب ایدیلن یکرمی غروشلق آلتون .

نصفیه — سلطان محمد خان رابع اواخر سلطنتنده طرابلس غربده کسیلن سلطانی آلتونلرك نصف مضروب اولانیدر .

متالك — ١٢٤٤ سنه‌سنده ضربخانه صندوقکاری بولنان مشهور (غزاز آرتین) معرفتیله میدان تداوله وضع اولنمشدر . بو سکه‌لرك ابتدا عیاری بیکده ایکی یوز یکرمیدن ایکی یوز یکرمی بشه قدر اولوب انواعی ایسه

وهمتیله جانپولادك هجوملرینی دفع و اوكون یكرمی آلتی بیك شـقی قتل ایلدی . سبردارك اوتاغی اوكنده یكرمی قدر جلاد بولنمقده و اشـقیادن دردست ایدیلنلری طورمامه‌جه‌سـنه كسمكده ایدیلر . والحاصل جانپولاد هزیمت كلیه‌یه اوغرادی. طوغریجه مسقط رأسی اولان «كلیس »ه قاچدی ایسه‌ده اوراده دخی دیكیش طوتدیره‌میه‌رق « حلب »ه كیتدی وشهری یغما ایتدی . « حلب » دن دخی كیجه‌لین فرار ایدركن اهالی طاملردن باشـنه قازورات و چركاب دوكدیلر . شهرده مختفی اولان بیكدن زیاده طرفدارینی دخی یاقه‌لایوب كسدیلر. معن اوغلی « فخرالدین » دخی جانپولاد ایله برابرقاچه‌رق « شقیف » قلعه‌سنه التجا ایتمش ایدی . حابده قلعه‌ده قپانان سكبانلری دخی برر برر قتل ایلدی .

مراد پاشا « حلب » ده قیشلادی . هركون طوتولان یوز ایكی یوز شـقی‌یی قتل ایده‌رك طویل احمد اوغلی « محمد » نام شـقینك برادری « مصطفی » « بغداد » ده اعلان عصـیان ایتمكله جغاله زاده « سنان پاشا »نك اوغلی « محمد پاشا »یی مأمور ایتدی. محمدپاشا، شقی‌یی مغلوب وبغداده قپانمغه مجبور ایده‌رك شهری دخی ضبط ایلدی .

بش، ایكی بچق (یوزلك) برغروشـلق ایله غروشك اقسـامندن اوله‌رق یكرمی و اون پاره‌لكدن عبارت ایدی . بو عیار اوچ سـنه صكره بیكده یوز یتمشـدن یتمش قدر تنزیل اولنه‌رق ایكنجی ترتیب اولمق ومجمـوعنك متداری ایلك باصـیلانلرك مجموعندن بر مثل زیاده بولنمق اوزره اوچ یوز آلتمش ملیون غروشاق ضرب ایدلمش وعیاری دها دون اولان بوایكنجیلرك برنجیلردن تفریقی اولنمسی ایچون قوردله‌لری دوكومنك همان آلتنه برنقطه قونولمشدر . بوسببله صرافلر آره‌سـنده برنجیلره (نقطه‌سز) و ایكـنجیلره (نقطه‌لی) ناملری ویرلمشیدی .

قلندر اوغلی ، مراد پاشانك حلبده بولنمەسندن بالاستفاده بروسه اوزرینه یورییەرك «قنالی اوغلی» نامندەکی شقی ایله برلشدی. جانپولاد زاده « علی پاشـا » بوآرالق کفن بردوش اسـکی شهر قربنه کلمش واستانبوله « حیدربك » نامندەکی اختیار عموجەسنی رجاجی یوللامش ایدی . قلندر اوغلی « علی پاشا » نك ورودینی طویجه : بنمده مقصدم طلب عفو ایدی دییەرك معیتیله یانـنه چاغیردی و پاشـا مرقومك مضمرینی آکلاینجه برکیجه اوطوردیغی یرك دیوارینی دلەرك استانبوله طوغری قاچدی . فقط برابرندەکی لوندلر قلندر اوغلی ایله برابر قالدی . شقی بروسەیی احراق وغارت ایلدی. استانبولدن کوندریلن نقاش (حسن پاشا) نك ورودی‌اوزرینه (میخالیـچ) طرفلرینەقاچوب سلسـتره متصرفی طالغیـج (احمد پاشا) یی مغلوب و مقتول ایتدی . بعده (صاروخان، حمیدایلی، قرمان) حدودینه صالدیرەرق (آغاجدن پیری) نام شقیله برلشوب آنطاکیه‌یه کیتدی .

قلندر اوغلی (قره سعید، کوینکلی خلیل ، کور حسین، کج محمد، آغاجدن پیری، کوسه احمد ، کدوسلی اقدارمی ، لاز حسین ، کافر مراد، شقلوز احمد ، طاغلر دلیسی، تکری بیلمز ، بالدیری قیصه ،

یالدیز آلتونی — سلیمان ثانی زماننده وندیك ومجار دوقەلریله تام العیار اولان عثمانلی آلتونلرینه ویریلن نام ایدی .

یوزلك — سلیم ثالث زماننده کسیلمش ایدی .

یازیلی محمودیه — جدید رومی آلتونی .

یکرمیلك آلتون — محمودیه آلتونی. اجنبی اخذ واعطالرنده معاملاته اساس اتخاذ اولندیغندن لسـان رسمیده و خلق آرەسـنده یکرمیلك آلتون دیه شایع اولمشدر .

کور محمود) کبی همپالریله مشورت ایده‌رك (مراد پاشا) اوزرینه وارمق و مغلوب ایده‌رك اسکداردن اعتباراً آناطولی‌یی ضبط ایتمك خلیاسنده بولندی. (مصلی چاوش) ی‌ده برابرینه آلمق ایسته‌دی ایسه‌ده پاشا دها اول طاورانه‌رق چاوشه ایچ ایل سنجاغنی ویردی. (قلندر اوغلی) یکرمی بیك پیاده سواری ایله (کوکسون) دربندی آغزنده طوردی. (مراد پاشا) مرقومك اوزرینه بالهجوم کلیاً منهزم ایده‌رك تعقیبنه اون‌بیك سواری تعیین ایلدی. قلندراوغلی عونه‌سی یوللرده، کویلرده قیریله قیریله تا (روان) ه قدر قاچه‌رق شاه (عباس) سردارلرندن (امیرکونه) خانه التجا ایتدیلر. حتی صقاللرینی تراش واصحاب کرامدن بعضلرینه سب ایتمك صورتیله مذهب شیعی‌یی قبول ایلدکلرندن شاه بونلری یوزر، ایکیشر یوزر مملکتی داخلنه طاغیتدی.

صیره طویل (محمودك) برادری (میمون) ه کلمشیدی. (مراد پاشا) طقسان یاشلرنده برپیر فانی اولدیغی حالده سیواسدن قالقه‌رق

---

١٣٨ — فائده

کلمات تاریخیه

پاطرونه — لاتینجه (Patronus) پاطرونوس کلمه‌سندن مأخوذدر. ویس آمیرال یعنی بحریه فریقی، درجه‌سنده رتبه صاحبی.

ریاله — قونتر آمیرال، بحریه لواسی.

قپودانه — Capitana شورای بحریه رئیسلکی. ترسانهٔ عامره‌جه بیوك بر مقام ایدی.

شایقه — Tshaïka آلتی دوز و اکلی اولوب اوچ خفیف طوپ چکر،

آت اوزرنده آلتی کون یدی کیجه سوره‌رك (قره حسن کدیکی) نام‌دربندده یتیشوب‌محووپریشان ایلدی. (میمون) دخی قلندر اوغلی یولنی طوتدی . (مراد) خانلولر نامنده‌کی اوچ شـقی دخی بوآره تمیزلندی .

(مراد پاشا) آناطولیده مقداری آلتمش ایله یوزبیك آره‌سـنده نشقی تپه‌لدی. مشارالیه محارباتده قویولر قازدیره‌رق لاشه‌لری اورالره طولدیرتدیغی جهتله عنوانی (قویوجی) قالمشدر .

استانبوله عودتنده اوزرلرنده جلالی زوربالرینك اسملری‌یازیلی درت یوز قدر بایراغی باش آشاغی ایندیره‌رك قصرپادشاهی اوکندن کچمش وکندیسنه‌یك زیاده التفات واکرام اولنه‌رق‌ایکی قات خلعت ایله سرغوچ وسائر هدایا ویرلمشدر. مشارالیهك تنکیل اشقیاده اظهار ایلدیکی شدتی چوق کورنلر اولدیغی کبی ظلمه میلی دخی تصـدیق ایدنلر وارایسه‌ده اکثریت تدابیر شدیده‌سنی تحسین ایتمکده متفقدر. (زیدوه‌طوروق) معاهده‌سـندن قرق اللی کون کچدکدن صـکره

درونته اللی محـارب آلیر ، بیوجه بر نوع قایق ایدی . روس وقازاقلر طرفندن اوزی نهرنده قوللانیلیردی .

قازاق — اسلاوجه‌ده (کچی) معناسنه‌اولان Koza (قوزا) کلمه‌سندن‌مرتبدر. بمضلر بونك تاتارجه اولدیغنی ادعا ایدرلر. لهستان قرالی برنجی(سیکیزموند) حدودینك هرطرفنده مختلف دشمنلرله محاربه‌یه مجبور اولدیغی جهتله اجنبی اردولرینك‌ایلك هجوملرینه مقابله‌ایتمك‌اوزره ١٥١٦ سنه‌میلادیه‌سنده دائمی سواری آلایلری تشکیل ایده‌رك بونلری Cosaques Zaporogues نامیله دینیپر صوینك چاغلیانلرینه یقین سواحل اوزرینه یرلشدیرمش‌ایدی.

خطمان — قازاق سرداری دیمکدر. ایلك خطمان (لان قرونوسکی) نامنده بریدر .

(پوچقایی) وفات ایتدی . بوجهتله متوفایه خلف تعیینی مسئله‌سی ینه دولت ایله آوستریا آره‌سنده بادیٔ اختلاف اولدی. آوستریا (استرغون) (قنیژه) و (یانق قلعه) اعاده اولنورسه ایکی یوز بیك دوقه‌نك ارسال اولنه‌جغنی بیلدیردیکندن رد ایدلدی. بعده (اویوار)ده عقدایتدکلری برمقاوله موجبنجه ایلچیلر ایکی یوز بیك آلتونی ویره‌رك وباب عالیجه اصلاح وتعدیل ایدیلان عهدنامه‌یی دخی آله‌رق دوندیلر .

(مراد پاشا) (ایران) سفرینه حاضرلانیرکن شقی موصللی چاوشی قره‌مان بکلر بکی تعیین ایده‌رك سلفی (ذوالفقار پاشا) واسطه‌سیله طوزاغه دوشوروب قتل ودیکر شقی (یوسف پاشا) یی دخی شویله بویله تأمینات ایله استانبوله کتیره‌رك اعدام ایله‌دی .

زمانمزده وزمانمزدن اول‌ده باشمزده بیوك برغائله حکمنده اولان (قاپی تولاسیون) نامیله معروف «عهود عتیقه» فرانسه قرالی دردنجی هانرینك (ساواری دوبره‌و) Savary de brèves و (ژان دوغونطوبی‌رون) Jean de Gontaut-Biron نامنده‌کی مرخصلر.

چالق = علوفه‌سی کسیلمش ، اسمی دفتردن سیلنمش عسکر .

قپویه چیقمه = وقتیله سرای آغالرندن و قپوجی ، بستانجی کبی خدمه‌نك وعجمی اوغلانلری قیشله‌لرنده تربیه اولنان دوشیرمه چوجقلرینك معین زمانلرده ویاخود لزوم کوردکجه سواری و پیاده اوجاقلرینه چیقمه‌لری چیقمه برمکافات ایدی .

قول اوغلی = هر هانکی برقلعه‌ده برسنه خدمت محافظه‌ده بولنمق و بعده سواری وپیاده اوجاقلرینه الحاق قیلنمق شرطیله یازیلان نفرات جدیده .

ولدش = سپاهیلرك سلطان عثمانك قتلندن صکره نظام موضوعی خارجنده اوله‌رق اوجاغه یازدیرمغه باشلادقلری اولاد واقربالرینه ویریلن نام .

ترقیلو = صلح منعقد اولمیوبده قلعه‌یه دشمن تسلطی وقوعی ملحوظ اولدیغی

ینك مهارتلریله تجدید ایدیلدی ، انكلیزلر (١٠٠٨) تاریخنده كندی سنجاقلریله شرق اسكله‌لرینه یناشمق رخصتنی آلمشلردی.[١] .

[١] وندیكلو و انكلتره طائفه‌سندن ماعدا جنویز و پورتقال وقاتالان تجاری سجلیا، آنقونا، اسپانیا وفلوریستادن فرانسه قرالی نامی و سنجاغی ایله ممالك عثمانیه‌یه كلوب كیتمكه رخصت ویریلنلر كما كان كلوب كیدوب فرانسه سنجاغی نصب ایلیه . بندرلرده فرانسه قونسلوسلرینه مراجعت ایده‌لر. و رعایا- سندن قدس شریف زیارتنه واروب كلنلره و « قمامه » ده یعنی (حضرت عیسانك مدفنی اولان كلیساده متمكن اولان رهبانلره دخل وتعرض اولنمیه. پاموق وپاموق ایپلیكی وسختیان وبال مومی وكون كبی ممنوع اولان اشیادن ویرلمیه . كثیر- دكلری غروشدن آلنه‌كلدیكی اوزره رسم آلنه وفرانسه كمیلری حربی ولایتلردن ذخیره آلوب حربی ولایتلره كیدركن اسلام كمیلری طرفندن طوتولمیه . كتور- دكلری متاعدن قانون اوزره كمرك آلنوب یكی ایجاد اولنان (مصدریه) (قصابیه) و(رفت) و(باج) (یساقچیلق) واوچیوز آقچه‌دن زیاده (سلامتلك) رسمی طلب اولنمیه. فرانسه‌لولر جزایر وتونس قیپلرنده مرجان وبالق صیدایده‌لر وسفارت ترجمانلری خراجدن وقصابیه‌دن وسائر تكالیفدن معاف اوله‌لر . فرانسه تبعه‌سی ایلچیلرینه

صیره‌لرده اسكی علوفه‌لرینه اوچر بشر آقچه ضم ایله خدمت محافظه‌ده بولندیریلن یكیچری ترقی مكافات ایدی .

تصحیح بدركاه = (یوقلامه) معناسنه‌در. اساساً یرلی‌قولی نفراتنك مقداری و علوفه‌لری معین و محدود ایكن عسكره‌لری شهریلر دخی جاقه صاتمق و عسكرلك امتیازاتندن استفاده ایتمك مقصدیله كندیلرینی بلاعلوفه یعنی فخری یكیچری یازدیروب منسوب اولدقلری اورته‌نك نشان و علامتنی قوللرینه و باجاقلرینه دوكدیررلر وشیمدیكی عساكر ردیفه حكمنده بولنور- لردی . محاربه آچیلنجه اوجاق ضابطلرندن آلتنجی درجه‌ده اولوب عادتا فریق ویا لوا پایه‌سنده بولنان طورناجی باشیلر اعزام اولنه‌رق بایراقلر آچیلیر و بو مثللو نفرلر طاقم طاقم اردویه كتیریلوب یوقلامه‌لری اجرا ایدیلیردی كه ایشته بو یوقلامه‌یه (تصحیح بدركاه) دینیردی .

كوتوك = اصل دفتر عسكری .

ایران سفری — (مراد پاشا) ایلك بهارده طوغریجه ایران سفرینه عزیمتله (تبریز) ه یوریدی . تخریب ایده‌رك قیش مناسبتیله چکیلدی. (شاه عباس) ، جدی (طهماسب) زماننده یعنی عهد سلیمان قانونیده عقدایدیلن معاهده‌موجبنجه تحدید حدوده رضا کوستریبوردی. مراد پاشا ایسه (مراد ثالث) زماننده خطبهٔ پادشاهی اوقونان یرلرك

وقونسلوسلرینه عائد اولان رسومی ویروب نزاعلری آنلر معرفتیله فصل اولنه. کمسنه تعرض ایتمیه وقونسلوسلریله دعواسی اولانلر آستانه‌ده کوره . فرانسه ایلچیلری دیوان همایونه کلدکده و وزرایه واردقده اسپانیا وسائر قراللرك ایلچیلری اوزرینه تقدم وتصدر ایلیه‌لر . و فرانسه‌دن اسیر بولنوب قونسلوسلر فرانسه‌لودر دیو تعیین ایدرلرسه صاحب یاخود وکیلی ایله در دولته کوندریلوب قضیه‌سی کوریله. فرانسه‌لو وآکا تابع یرلردن ممالك محروسه‌ده تمکن ایدنلردن خراج طلب اولنمیه و اسکله‌لرده قونسلوس تعیيننه کیمسه مانع اولمیه وتکالیفدن معاف اوله . و فرانسه تجاری ایله نزاعی اولان قاضی‌یه واردقده ترجمانلری حاضر بولنمازسه قاضی دعوالرینی استماع ایلمیه وفرانسه کمیلری استانبولده قانون

۱۳۹ — فائده

اون برنجی عصرده ادارهٔ عسکریه و مالیه

بیك تاریخندن صکره واقع اولان (نمچه) و (ایران) سفرلری سببیله هر سنه یکیدن عسکر یازیله کلدیکندن ماعدا (۱۰۳۱) ده حادث اولان عثمان خان ثانی وقعه‌سندن صکره اون سنه قدر شورش احوال ممتد و ادارهٔ دولت بر همزدهٔ هرج مرج اولمغله سپاه اشقیاسی (ولدش) نامیله اولاد واقربالرینی وصدر اعظم وسردار اکرم اولانلر دخی توابع ومنسوبلرینی عساکر عثمانیه سلکنه ادخال ایلدکلرندن وظیفهٔ یومیه ایله موظف اولان عساکر دولت یوز بیك نفری تجاوز ایتدی وعلوفه‌لرینك تدارك واعطاسی دخی‌حلی مشکل برمعما حکمنه کیردی. مؤخراً سلطان مراد رابع حضرتلری عصاة عسکریه‌نك تأدیب و تنکیلنه موفق

استردادی شرطیله عقد مصالحه اماندهایدی. ایرتسی سنه (شاه‌عباس) ینه خبرلر کوندردی ایسه‌ده آلدیرمادی. دیاربکر بکلربکیسی (نصوح پاشا) مراد پاشایی عزل ایتدیرمك و کندیسی یرینه کچمك شرطیله خزینهٔ جلیله‌یه قرق بیك آلتون اعطا و سفر اثناسنده عساکری مالندن اداره ایده‌جکنی مشعر پادشاهه کیزلی برعریضه تقدیم ایتمش

اوزره آرانوب کیتدکدن صکره بردخی بوغاز حصارنده آرانمیه و دریا یوزنده دوناتما وغیری کمیلر فرانسه کمیلرینه راست کلدکده بری برلری ایله دوستلق ایدوب کندی رضالریله برمقدار هدیه ویرمینجه جبراً برنسنه آلمیه‌لر ...

[نعیما تاریخی]

بز بوقدر امتیازی فرانسه‌یه ویردیکمز حالده کندی تاریخلرینك روایتلریله دخی مصدق اولدیغی اوزره دردنجی « هانری » شرقه استیلا ایتمك پولتیقه‌سنی کودمکده و حتی اردومزك آوستریا اردوسنه ودوناتمامزك اسپانیا دوناتماسنه مقابل بولندیغی جهتله فرانسه‌نك ایسته‌دیکی کبی حرکت ایتمکده حر قاله‌جغنی سویله‌مکده ایدی .

اولدقده هیچ کیمسه‌نك عسکره ادخال قلنه‌مامسنه فوق‌الغایه اقدام واعتنا ایتمکله بتون اوجاقلر خلقنی اللی اللی بش بیك مرتبه‌سنه قدر تنزیل ایلدی .

حتی یکیچری کاتبی (عثمان) افندی‌یه تبدیل قیافتله برآدم کوندروب یوز آلتون رشوت عرضیله یکیچری یازلمسنی طلب ایتدیردی . عثمان افندی دفعهٔ اولاده حریفی رد ایتمشیکن حریفٔ تکرار کلوب :

— بنم صدراعظم دائره‌سنده بربیلدیکم واردر ، آنك واسطه‌سیله نائل مطلب اوله‌جغم، سن بوآلتونلری آلمامقله قالیرسك .

دیمکله موی‌الیه مبتلای دام طمع اوله‌رق مبلغ مزبوری اخذ و حریفی دفتر عسکری‌یه قید ایلدیکی خاقان مشارالیهه واصل اولدیغی آنده دفتری و عثمان افندی‌یی حضورینه جلب ایدوب انکار وتأویله دخی مجال ومحل اولمامغله بیچاره‌نك بوینی اوردیردی .

[تاریخ عثمانی نمونه‌لرندن — نتایج الوقوعات]

ایدی. عریضه‌سی بورادن مراد پاشایه یوللاندی. سردار، (نصوح پاشا) یی چاغیره‌رق قرق بیك آلتون ایله عسکرك ذخیره‌سنی جمع وتقدیم ایله‌مسنی امر ایتدی. (نصوح پاشا) بالمجبوریه جمع وتقدیم ایله‌دی. فقط سردار قوهٔ کلیه ایله ایران اوزرینه حاضرلانمقده ایکن عازم آخرت اولدی (١٠٢٠).

(نصوح پاشا) مرادینه ایره‌رك صدر اعظم اولدی. (شاه عباس) بو مناسبتله دخی تکالیف صلحیه‌ده بولنه‌رق ضبط اولنان یرلر ایچون ایکی یوز یوك حریر ویرلسنه موافقت ایله‌مش اولمغله بوصورت سردارجه مناسب کوریله‌رك ایلچیلری ویرسنه‌لك ایپکی آلوب استانبوله کلدی. بوراده عقد ایدیلن صورت صلحیه‌ده وقتیله سلطان (سلیمان قانونی) ایله شاه (طهماسب) آره‌سنده تحدید ایدیلن سینور باقی قالمق وهرسنه ایکی یوز یوك ایپك ویرکو ویرمك شرطلری قبول ایدلدی.

(سلطان احمد) آو مراقیله (ادرنه) (کلیبولی)یه کیتدی. عودتندن

---

١٤٠ — فائده

اورته حاللی بر وزیر دائره‌سی

اولا: (کتخدا)، (دیوان افندیسی ـ مکتوبجی) وکتخدا کاتبی ایله خزینه کاتبلری وامام وحرم کتخداسی مثللو متحیزاندن باشقه اوله‌رق هروزیرك ایچ آغالرندن یکرمی‌درت کدکلیسی بولنمق وبونلرك جمله‌سنك رئیس وضابطی (سلحدار آغا) اولمق اصول مرعیه ایجابندن ایدی. سلحدارلر دائما پاشانك یاننده بولنور و (سلام آغاسی) ایله (قپوجیلر کتخداسی) تشریفاتجیلق وظیفه‌سنی ایفا ایدرلر ایدی. بونلردن صکره (خزینه‌دار، مهردار، دواتدار، خفتان آغاسی،

براز صکره مسکراتك منعی مقصدیله (امانت خمر) نامیله موجود اولان شراب کمرکنی رفع ایلدی .

۱۰۲۱ ده شهزاده (سلطان مراد) تولد ایلدی .

دونانما — قپودان دریا (خلیل پاشا) ۱۰۱۹ ده (ساقیز)ه کیتدی. آلتی قورصان سفینه‌سنی تعقیب ایدرك بش یوز اسیر، یوز آلتمش طوپ و ایکی بیك تفنك و درت قالیون آلدی . بونلر آره‌سنده (قره جهنم) دیه غایتله بیوك بر سفینه واردی . بونك اوزرینه (خلیل پاشا) یه التفات اولنوب خلعت ویریله‌رك (۱۰۲۰) ده ینه (آق دکز)ه چیقدی. قپودان (محمد) بك مالطه‌لی (کورقپودان) نامنده‌کی قورصانك قالیونی ضبط ایله (ردوس) ه کتیردی . لالا (جعفر بك) نامنده‌کی بر قپودانمز ایکی قالیون و درت قالیته ضبطیله ترسانه‌یه عودت ایتدی. (خلیل پاشا) دخی یوز اسیر ایله درسعادته کله‌رك پك چوق خدمتی مسبوق ایکن مصر والیسی سابق (محمد پاشا) قپودان دریا نصب ایدیلدی . یکی قپودان پاشا دخی (۱۰۲۱) ده

چوقدار آغا ، ایچ اوغلان باش چاوشی ، وچماشور آغا) لری که وزرانك اك زیاده محرمی اولوب اکثریا کوله‌لرندن ایدیلر . دها صکره (وکیل خرج ، آناختار آغاسی ، سنجاقدار ، طوغجی باشی ، توتونجی باشی ، ابریقدار ، کیلارجی باشی ، معجون آغاسی ، مقرمه‌جی باشی ، سفره‌جی باشی ، میرآخور ، سجاده‌جی باشی ، پشکیر آغاسی ، قهوه‌جی باشی) کدك صاحبی اولوب هر برینك دخی اوچر یاماغی بولندیغندن بوجماعت سکسان ، یوز کشی‌یه ودها زیاده‌یه بالغ اولوردی .

ثانیاً : قواص ، تاتار ، مهترخانه طاقمی، سایس، عکام ، مشعله‌جی ، آشجی سرایدار کبی تتمهٔ دائره دخی لااقل یوزاللی آدمه بالغ اوله‌کلمشدر . صکره‌لری وزرا دائره‌لرنده (قواص) صنفی تکثر ایتمش ایسه‌ده فی الاصل بونلر درت ویا آلتی

(صیدا) و (بیروت) طرفلرینه کیتدی. (جانپولاد) اوغلی متفقلرندن (معن) اوغلی ایمانه کتیره‌رك دولته ویرمکده اولدیغی اموالی معزیادة آلدی. عودتده (سیسام) بوغازنده طقوز پاره کیمزی قورصانلره قاپدیرمقله معزول اوله‌رق (خلیل پاشا) ایکنجی دفعه قپودان دریا تعیین ایدلدی. مشارالیه بودفعه قرق بش پاره سفینهٔ حربیه ایله آق دکزه چیقه‌رق (مالطه) جزیره‌سنی اوردی. بورادن طرابلس غربه کیده‌رك (سفردایی) نامیله توره‌ین برمتغلبی بافتوا قلعه قپوسی اوکنه آصدی. فقط قره‌دکز دونانمادن عاری اولمغله قازاقلر قاییقلریله کله‌رك (سینوب)ی یغما ایتدیلر، یاقدیلر، ییقدیلر ایسه‌ده طونه و قره‌دکز سواحلی محافظی (شقشقی ابراهیم پاشا) آلتمش شایقه ایله بونلره (دون) نهری منصبنده ایریشدی. قازاقلر غصب ایتدکلری اموالی براقوب تاتارلردخی یتیشمکله اکثریسی مقتول واسیر دوشدی. بووقعه‌یی پادشاهدن کبزله‌مسی وپادشاهك اون اوچ یاشنده‌کی قیزیله ازدواج مصممی چکه‌مین شیخ الاسلام افندی ایله معلم سلطانی وقیزلر آغاسنك القاآتی و(دور استبداد)ده اولدیغی کبی او زمانلرده‌دخی دینه وپادشاهك نفسنه طوقونديرمقدن عبارت اولان مفتریات

کشیدن عبارت اولوب قوس طاشیرلر وپاشالرك یاننده یاور مثللو بولنورلر ایدی. بر درجه‌یه قدر منزلخانه‌لر قدیم اولدیغی حالده منتظم پوسته ترتیب اولنمامش اولدیغندن محررات تاتارلر واسطه‌سیله کوندریلور و بوجهتله هروزیر دائره‌سنده بر تاتار آغاسی وبر تاتار اوطه‌باشیسی تحت اداره‌لرنده اوله‌رق قرق اللی تاتار بولنوردی. بوخدمتی بنیجیلکده ماهراولان تاتارلر ایفا ایده‌کلمشلر ایکن مؤخراً هرصنفدن کیمسه‌لر داخل اولمغله جمله‌سنه تاتار دینیلمشدر. وزرانك طقوز قات یمنی طقوز طاوول، طقوز سورنا، طقوز بوری، طقوز دوبه‌لك مهترخانه‌لری اولوب ایکندی ویاتسو عقبنده ایکی نوبت چالنور و بر محله عزیمتنده طوغلرك بری برکون اول (قپونانجی) ایله کوندریلوب دیکرلری پاشانك اوکنده چکیلوردی.
ثالثاً: (کدیکلی ایچ آغا) لرینك (ظوبو) تعبیراولنور اوچر بشرخدمتکا

ایله، مثلا (نصوح پاشا) نك مقصدی تخت سلطنتدر وياخود (سلطان احمد)ادرنه‌ده شكارده‌ایكن قریم‌خانك برادری محمد كرایك عهده‌سنه خانلغی آلیویرمك ایچون مومی الیهی ادرنه‌یه دعوت ایتدیكندن دائما دولتك باشنه برر بلا كسیلمش اولان مقربینك: افندم، (نصوح پاشا) چنكیز خاندانندن برینی بورایه جلب ایتمسی تخته چیقارمق ایچوندر طرزنده‌كی تلقینات و تسویلاتی ایله كوزدن دوشدی. بوحاللره: پاشانك آغالرندن برینك ساداتدن برینك حرمنی اغوا ایتمسی اوزرینه جامعده سیدك عدالت ایسترم دیه باغیرمسی‌ده انضمام ایدنجه فكر شاهانه بتون بتون علیهنه چویرلدی. پاشا بركون حضورده: (یاطوغریدن طوغری‌یه معروضاتمك وياخود استعفامك قبولنی‌ایسترم. بن كندیمی زهرلیوب هلاك ایدرم) طرزنده سویله‌نجه پادشاهده:

— سنی خائن سنی، دیمك (مراد پاشا) لالامی سن زهرله‌دك.

دییه جواب ویره‌رك برجمعه كونی بستانجی‌باشی ایله یوز بستانجی

رلری و (قوغوش اوشاق) لری و (سلایس) لری اولمغله بونلر دخی سكسان، یوز كشی‌یه بالغ اولورایدی. وبرآدم دفعةً ایچ آغاسی اوله‌میوب اولا (ظوبو) اولمق وبعدالتربیه (ایچ آغا) لری سلكنه ادخال قلنمق تعاملری اقتضاسندن ایدی. آغالردن بری (ظوبو) سنی چراغ ایده‌جك اولدیغی حالده لازم كلن آت والبسه‌یی اعطا وبرضیافت ترتیب‌ایدوب خزینه اوطه‌سنده كدكلی آغالر حضورنده دعا اوله‌رق وباشنه قاووق كیدیریله‌رك آغالر سلكنه ادخال قلنوردی. حتی وزرا وامرا كوله‌لرنده بیله بوقاعده اجرا اولنمدقجه ایچ آغاسی قاووغی كیمك قابل دكل ایدی. كذلك ایچ آغالرندن برینك سرقت و سائره مثللو جنایت عظیمه‌سی ظهور ایلدكده ینه بالاجتماع باشندن قاووغی آلنوب آغالق سلكندن اخراج اولندقدن صكره تربیه‌سی‌ویریلور وبوكا اصطلاحلرنجه (كچه‌كلاه) .ایلدی‌دینیلور

یوللانوب قوناغنده بوغدیرلدی (١٠٢٤) . پاشانك ظلم وشدتی ایله برابر ارتکاب ورشوتی اولدیغی کبی آدملرینك دخی یاپتادقلری سیئات وجنایات قالمادیغی وحتی نشانجیلق ویردیکی (خضر) افندی نامنده برینك طوغری برسوزندن رنجیده اوله‌رق لمصلحةٍ آناطولی‌یه کوندردیکی وآرقه‌سندن‌ده آدم کوندروب قتل ایلدیکی حالده مرحومك خدمتلرینی تعداد ایدنلره :

— بزده آنی رتبهٔ شهادته ایردیردك . جهان فانینك زحمتندن قورتاردق . بزم یوزمزدن جنته کیره‌جك ، فنامی ایتدك ؟

صورتنده اکلنیر بر غدار اولدیغی تاریخلرمزده محرردر . (نعیما تاریخی) دخی: قتل انسان یاننده طاووق کسمکدن اهون وجام قیرمقدن اسهل واحسن کورونوردی دیه‌رك طبع جانیانه‌سنی تعریف ایلر. بونلری سزه یازمقدن مقصدم او زمان اخلاق و طبایعنك بر جزئی آکلاتمقدر .

تاریخ سیاسی دییورکه :

پاشانك اختناق مضایقهٔ مالیه‌نك دفعنه مدار اولدی . مخلفاتنده بر ملیون

ایدی‌که اوآدم فیمابعد هیچ بردائره‌ده ایچ آغالغی ایده‌میوب باشقه صنعته سلوکه مجبور اولوردی .

رابعاً : وزرا دائره‌لرنده بر (تفنکجی باشی) وبر (دلی باشی) بولنوب بونلرك رفاقتنده یوزر، یوزاللیشر نفر عسکر بولنوردی‌که تفنکجی طاقمی پیاده ودلی کروهی سواری ایدی . (ارضروم) و (دیاربکر) و (موصل) و (بغداد) و (شام) و (حلب) مثللو ایالتلر والیلرینك اوچر بشر تفنکجی و دلی باشیلری بولنمق مقتضی اولمغله ایچلرندن برینه (سرچشمه) اطلاق اولنوب بیکباشی حکمنده ودیکر تفنکجی ودلی باشیلر یوزباشی مقامنده طوتیلور و دلی باشیلر معیتلرنده ملازم کبی اولان ضابطه دخی (کوکالی آغاسی) دینیلیردی. دلی، پیشدار معناسنه اولان (دلیل) ایکن صکره‌لری بالتحریف دلی اولمشدر . [نتایج الوقوعات]

دوقه قیمتنده کیلان طولوسی انجی والمقدار نقد مسکوکات و آلتون کوموش قاپلانمش وذی قیمت طاشلر ایله مرصع بیك اون سکز قبضه سیف که بو قدرده الماس ایله مرصع اولان بر عددینه آلتی بیك دوقه قیمت تخمین اولنمش ایدی. مغازه‌لر طولوسی عجم ومصر خالیلری وصرمه‌لی قماشلر واطلس و قطیفه و درت یوز رأس اصیل تیمراق اولاق اوزره بیك یوز رأس آت و درت یوز جفت آلتون اوزنکی واون سکز بیك دوه ودرت بیك رأس بارکیر وآلتی بیك اینك واوکوز وبش یوز بیك قویون بولندی.

اولجه اوکوز (محمد پاشا) ایکن صکره پادشاهه صهرلکی مناسبتیله داماد (محمد پاشا) اولان ذات صدراعظم اولدی. وشیخ الاسلام (محمد) افندی دخی بو آرالق وفات ایدوب برادری (اسعد) افندی — (تاج التواریخ) صاحبی — مقام مشیخته کچدی.

ایران — (نصوح پاشا) ایله برابر کلن عجم ایلچیسی (قاضی خان) (١٠٢١) ده ایرانه عودتنده برابرینه درکاه عالی چاوشلرندن مشهور (انجیلی مصطفی چاوش) ویرلمش ایدی. اوزماندن بری ایکی سنه کچدیکی حالده نه چاوش و نه ده ویرکو اولان ایکی یوز یوك ایپك کلدیکندن صدراعظم ایران سفرینه مأموراً حلبه کیتدی. هر نه قدر

١٤١ — فائده

علوفه توزیعی

علوفه چیقه‌جغی کون دیوان عقد اولنور. صدر اعظم وارکان دولت قبه آلتنده بولنور. پادشاه ده قفس آرقه‌سندن نظارت ایدردی. هر اوجاغك علوفه‌سی مشین کیسه‌لر ایچنده اولدیغی حالده باشقه باشقه آیرلدقدن ماعدا یکیچری اوجاغنك هر اورته‌سنه و بلوکه کیسه‌لرده تفریق ایدیلیر، هر اورته‌نك نفراتی ضابطلریله طاقم طاقم سرایده‌کی اورته قپویه کلوب طورررلردی. مطبخ عامره‌دن

بوآراق شاهت (قسمیك) نامنده برایلچیسی سرعتله (روان) شهرینه کلدی ایسه‌ده پادشاه برغضب امر سفر ایلدیکندن سفیر دوسعادته واصل اولنجه التفات ایدلیوب بریره قونولدی .

(۱۰۲۵) ده وزیراعظم حلبدن حرکتله (ارضروم) ه واورادن (قارص) ه واردی . قلعه‌سنی بالتعمیر شاهك بولندیغی (نخجوان) ی طوغریله دوکدی . وان بکلر بکی تکه‌لی (محمد پاشا) ده (اریوان) قلعه‌سنی محاصره ایدوب ایرانیلری مغلوب ایتمش ایسه‌ده «نخجوان» مقدما (نصوح پاشا) ایله عقد ایدیلن معاهدهٔ صلحیه‌نك ابقاسی وفقط ایپك ویرکونك نصفه تنزیلی شرطیله تسلیم اولدی . اردو ، قیشلك تقربی حسبیله عودت ایده‌رك (صوغانلی) یایلاسنده شدید صغوقلره طوتولدی . بك چوق تلفات ویرلکله برابر (روان) کبی برطوپراق قلعه دخی ضبط ایدله‌مدی . بونجه مصارفه و تلف ذخائره بدل اوکوز (محمد پاشا) سرداراولقدن عزل ایدیله‌رك قپودان دریا سابق (خلیل پاشا) صدر اعظم اولدی .

مقدار کفایه چوربا وپلاوزرده حاضرلانوب (باب‌السعاده) پیشگاهنه وضع وقبه آلتنده بولنان قول کتخداسی وقت معینی حلول ایدنجه لابس اولدیغی اونیفورمه‌نك اتکیله اشارت ایدردی. درحال اورته قپوده منتظر اولان یکیچریلر سکیردوب اطعمهٔ مذکوره‌یی اخذ وسرای میداننده اکل ایدرلر ودرحال قربانلر کسیلیر. زیرا بعض مطالبده بولنه‌رق یکی آلمدقلری چوربایی ییمدکلری وقوع بولمشدر .

طعام ییدکدن صکره ینه نفرات اورته قپویه چکیلوب طوررلر ، بعده ضابطاندن برمأمور مخصوص بلندآواز ایله : برنجینك آغا بلوکی دیه چاغیردقده درحال اوبلوکك نفراتی سکیردوب کیسه‌لری بوکلنه‌رك قیشله‌لرینه کوتوررلر ، صیره‌سیله ایکنجی واوچنجی وتا آلتمش دردنجی اورته‌یه قدر دعوت وعلوفه‌لری اعطا قلنور . آلتمش بشنجی‌یه کلنجه کیمسه دعوته اجابت ایتمز . (بر روایتده کویا سلطان محمد ثالثك اعدام ایلدیکی شهزاده سلطان محمود بو بلوکه فرار ایتمش

عجم ایلچیسی (یدی قله) یه حبس ایدلدی . (خلیل پاشـا) (دیاربکر) ده قیشلایوب تاتار خانی (جانبك کرای) دخی قرق بیك عسـکرله (کفه) دن قارشی‌یه کچه‌رك (کنجه ، نخجوان ، جلها) طرفلرینی یغما ایتدی . بیك قدر اسیر وآ کا کوره مواشی آله‌رق کلدی . خانه مرصع قایبج ، غداره ، مرصع رخت و اکر ایله آت وبش بیك آلتون خرجلق ویریلدی .

بغدانلولر قازاقلرله اتحاد ایده‌رك وویوده (ئه‌تیه‌ن تومزا) یی قوغدقلرندن روم ایلی بودین وقنیژه عسکری داری (اسکندرپاشا) روم ایلیدن مقدار کافی قوتله کچه‌رك اختلال سرکرده‌لریله بش یوز قزاغی اسیر اوله‌رق استانبوله یوللادی ومطرود وویوده‌یی ینه‌مقامنه کچیردی . بوقازاقلر مسـئله‌سی آزیشه‌رق (طورله) نهری کنارنده (بودیله) نام پالانقه‌ده (له) ولایتی خطمانی (استانیسلاس) ایله وقوع بولان مکالمه‌ده خطمان، قزاق اشقیاسنك اوزی صویندن قره دکزه اینمیه‌جکلرینی وادرل ایله افلاق وبغدان طرفلرینه ایلیشیلمیه‌جکنی ،

وبونلرده‌حمایه ایتمیوب تسلیم ایله‌مش‌اوللریله شهزاده اعدام‌اولندیغی‌ایچون لعنتله‌مه ایدیلوب سرحده سـورولمش ایمش . بر روایتده‌ده بو اورته‌نك افرادندن بری سـلطان عثمان ثانینك خلعی زماننده آرابه ایله اورته جامعدن یدی قله‌یه کوتو- ریلورکن الیله وجودینه طوقوندیغی جهتله مذکور اورته کلیاً لغو ایدلمش‌ایمش) و اوچ کره تکرار اولنور . اوچنجی دفعـه‌ده یوقدر جوابی ویریلنجه چاغیران ضابط طرفندن (یوق اولسون) دینیلوب آلتمش آلتنجی‌یه کچیله‌رك بو وجهله توزیعات اکمال ایدیلیردی .

کیسه‌لر قیشله‌لره کیتدیمی سرکی سریلیر ونفرات‌ایله نامنه اولان ایرادجیلردن حین توزیعده (طاس پاره‌سی) دیه یوزده اوچ وبش غروش آلنوب (اورته صـندوقنه) قونیلور ایدی‌که « دبوی » دیمکدر. اورته ، بریره مأمور اولدیمی خرج راه ، قیشله تزییناتی ، ضـابطلرینك کوموش چپراسـتلری ، نفراتك ایام رسمیه‌ده کیدکاری البسه بوپاره ایله تسویه اولنوردی . پادشاهلر برنجی بلوکه

اسکندر پاشاده تاتارلرك تجاوزلرینه نهایت ویریله‌جکنی تعهد ایده‌رك تأمین صلح ایدلدی .

(١٠٢٦) سنه‌سنده بعض وقایع محلیه واردر : استانبولده بولنان (جزویت) پاپاسلرك روم پطریق وکیلنی الده ایده‌رك ناپولی قرالیله پاپایه کندی حقلرنده مکتوب یازدیردقلری خبر آلننجه جمله‌سی حبس و وکیلی صلب اولندي . فرانسز سفیری اوتوز بیك دوقه ویره‌رك کوج حال ایله محبوسینی قورتاردی .

(١٠٠٢ تاریخنده خرستیانلرله یهودیلرك کوك وصاری رنکده دلبند صارمه‌لری منع ایدیله‌رك سیاه وقرمزی چوقه‌دن طاقیه کیمه‌لری فرمان اولنمق کبی بر عجیبهٔ رعیت پروری میدانه قونولمش ایدی . (١٠٢٦) ده دخی غلطه قاضیسی یهودیلرك قالپاقلری وخرستیانلرك سرپوشلری علیهنه براعلام ویره‌رك دفتردار (باقی پاشا) نامنده بریله برابر سفارات اجنبیه خدمتنده بولنسون بولنمسون شاپقه کیین فرنکلردن وایلچیلر فاملیالرندن بیله جزیه آلنمسنه قالقیشمش ایسه‌لرده شکایت اوزرینه قاضینك اعلامی فسخ ایدلمشدر .

منسوب اولوب اورادن علوفه آلیرلردی. علوفه توزیعنك ایرته‌سی کونی پادشاه یکیچری آغاسی قیافتنده و قرناسی دخی حربه‌جی هیئتنده اوله‌رق برنجی اورته قیشله‌سنه کیدرلر ودائرهٔ مخصوصه‌ده (که شهزاده باشنده واقع عثمان بابا تربه‌سنك اوستی ایمش) علوفه‌لرینی آلیرلردی .

درکاه عالی سپاهیلری یعنی سپاه ، سلحدار ، علوفه‌جیان یمین و یسار وغربای یمین ویسار باب عالیده دیوان یرنده صدراعظم، دفتردار وسائر ارکان دیوان ایله اوجاقلر آغالری وکاتب وچاوشلری حاضر اولدقلری حالده سرکی فرشیله ایکی اوچ کون توزیع ایدیلیر و بقیه‌سی آغالرك قوناقلرنده طوپجی ، جبه‌جی ، خمبره‌جی، قالیونجی، بوستانجی وسائر اوجاقلر کبی دخی طوپدن ویریلوب قیشله‌لرنده توزیع اولنوردی .

اولجه عقدایدیلن « زیده‌واطورق » معاهده‌سی احکامنده‌اختلاف ظهور ایتمش‌ایدی. بوکره (ویانه)یه اعزام ایدیلن عثمانلی هیئتی‌اوراده مکالمه‌یه کیریشه‌رك معاهدۀ مذکوره‌نك ینه یکرمی سنه مدتله تجدیدی وعقد معاهده‌دنبری ایکی طرفدن مجارستانده بنا ایدیلن استحکاماتك هدمی وطرفین اسیرلرینك اعاده‌سی وباب‌عالینك ادعا ایتدیکی آلتمش سکز قریه‌نك ویرکو ویرملری و قونسلوسلر تعیینی حقنده یکرمی ماده اوزرینه برمعاهده دها تنظیم ایدیله‌رك تصدیق ایدلمشدر .

آوستریا سفیرجدیدی « قزرینن » یوز اللی کشی‌ایله کله‌رك خارج شهرده چاوش باشی ومعیتی طرفندن قارشیلانمش، سفیرده اوآنه قدر استانبولجه کورولمه‌مش اولدیغی اوزره آلتی سفارت سواریسی، بش ترومپتجی و بوریزن ، برطرفنده صلیب اوزرنده حضرت عیسانك ودیکر طرفنده قرتال قوشی ترسیم ایدلمش بایراقله کیرمش. بوحال هیجانی موجب اوله‌رق سفیر نظارت آلتنه آلندی . خرستیان خانه‌لرنده تحریات اجرا ایدلدی . بالخاصه غلطه‌ده « فرانسیسکن »

---

١٤٢ — فائده

درزیلر

درزیلر ٢٩٧ سنۀ هجریه‌سندن ٥٦٧ سنه‌سنه قدر مصرده حکومت ایدن فاطمیۀ سلاله‌سندن (حاکم بامرالله) نام کیمسه‌نك الله اولدیغنه معتقددرلر . (حاکم بامرالله) ك اصل اسمی (منصور عبیدی) اولوب الوهیت دعواسی ایتمکله عنواننك صوکنده‌کی (الله) لفظ شریفنی حذف ایدوب کندی کندیسنه (حاکم بامره) لقبنی ویرمشدر . حتی منبرلرده (بسم الله الرحمن الرحیم) یرینه (بسم الحاکم المحیی الممیت) دیه اوقونمسنی خطیبلره امر ایله‌مش و برطاقم

دینیلن پاپاسلرك رئیسلری دکزه آتیله‌رق درت جزویت یدی قله‌ده حبس اولندی . حتی پادشاه بیله کیجه شهری دوره چیقدی . فقط بونك بر روایت کاذبه اولدیغی آکلاشیله‌رق سفیر تخلیه وحضوره قبول ایدلدی . ایمپراطور طرفندن کتیردیکی اللی بیك « فیلورین » قیمتنده‌کی هدیه‌یی تقدیم ایتدی . اللی ماده‌دن عبارت ایلك بر تجارت معاهده‌سنی تصدیق ایتدیردی .

سلطان احمد « زیده‌واطورووق » معاهده‌سنك تجدید ایدلدیکی اثناده برروایته کوره شیرپنچه‌دن وبرروایته کوره معده خسته‌لکندن وفات ایله‌مشدر (١٠٢٦) . ٢٨ یاشنده ایدی .

مشهور اولدیغی اوزره اون دردنجی پادشاه اوله‌رق ١٤ یاشنده تخته چیقدی ، ١٤ سنه حکومت ایلدی . آت میداننده « احمد پاشا » و « محمد پاشا » سرایلرینی اشترا ایده‌رك معمار شهیر « محمد » ه انشا ایتدیردیکی جامع شریف آلتی مناره‌لی اولوب شرفه‌لری مجموعی ایسه ینه اون دردتدر .

شرع وعقله صیغماز و بربریله اویماز اطوار وحرکاتی سبب قتلی اولمشدر . درزیلر ایسه (حاکم بامرالله) ك برکیجه (قصبة الحلوان) دنیلن (برکهٔ زرقا) یه کیدوب اورادن سمایه عروج ایتدیکنه معتقددرلر . صحیحی بودرکه : (حاکم بامرالله) بیاض اشکه بینه‌رك کزوب طولاشمق معتادی ایدی . برکون بووجهله (مصر) دن خروج ایله (برکة الزرقا) ناحیه‌سنه متوجه اولدقده اهل اسلامدن مترصد فرصت اولان برقاج کشی بغتةً اوزرینه هجوم وکندیسنی قتل ایله بر قویویه القا ایتمشلر اثوابنی ـ دوکمه‌لری ایلیکلی اولدیغی حالده ـ اشکنك یاننده براقوب کیتمشلر وشهره کلوب اهل اسلامه منتظر اولدقلری وقعه‌نك وقوعنی خبر ویرمشلر اما (حاکم بامرالله) ك اتباعی ومعتقدلری ـ که (بطانیون) تسمیه اولنورلر ـ حاکمك عودتی تأخر ایلدکده ایزینی تعقیب ایده‌رك اثواب واشکندن ماعدا بر اثر کوره‌مدکلرندن سمایه عروج ایلدی زعمنده بولنمشلردر . (حاکم بامرالله) ك اللهلق دعواسنی ابتدا

سلطان عثمان ، محمد ، سلطان مراد « رابع » ، بایزید ، سلیمان ، قاسم ، سلطان ابراهیمناملرنده یدی شهزادەسی وارایدی . بونلردن برنجیسی سلطان مصطفادن صکره جالس تختاولان (عثمان ثانی) در.

«سلطان احمد» ده کوریلن شـدت مرام و ثبات عزم احتمالکه سائقۀ شباب ایله اختیار ایدیلن حرکتلردندر . معهذا تشبثنده قوی قلبلی اولدیغیده برایکی حادثه ایله آکلاشیلیور :

١٠١٤ رمضـاننده یکیچریلر علوفه و چوقه آلەمدق ســوزینی آزیتدقلری کبی ایرتەسی کونده سـپاهیلر علوفه و خراج دفترلری بهانەسیله قالقیشەرق دیوانه کیرمیز، چوربا ایچمەیز. جلوەلری میدان آلدی و آغالرینی طاشلایوب دفترداره ده سوکوب صایمش اولدقلری طویولدی . پادشـاه علی‌السحر قرمزی روبالر کییەرك سلطان بایزید کوشکنده وزرا ایله بلوك آغالرینی و کاتبلریله اختیارلرینی چاغیرەرق برچهرۀ غضبناك ایله :

« بن سزه خط کوندروب تحصیله کیدن دفتردارم برقاچ کونەدك

تصدیق ایدن (شیخ محمد درزی) نامنده بریدرکه اهالی مرقومك اوزرینه هجوم ایله قتل ایتمشلردر. ایشته (درزی) اسمی بوندن مأخوذدر. بعده (حمزه بن علی) نامنده بری ظهور ایدەرك خلقی (حاکم بامرالله) ك عبادتنـه دعوت و قبول ایدنلرله مصرده کیزلیجه عبادته مباشرت ایلەمشدر . درزیلر (حمزه بن علی) یی حاکمك پیغمبری بیلیرلر .

بر مدت صکره اهل اسلام درزیلری مصردن طرد ایتملریله آنلرده (شام) و (حلب و (حوران) طرفلرینه کیتدیلر. وکیت کیده تکثر ایتدیلر .

درزیلر پیغمبرلری انکار واهل اسلام ایله خرستیان وموسویلر حقنده طعن وتشنیع ایدرلر. عندلرنده صوم ایله صلات یرینه (صدق لسان) و(حفظ اخوان) فرض اولوب فقط صداقته وصیانتـه رعایتلری آنجق کندی ملتلری ایچوندر . قرآن کریم اوقورلرسەده کندی اعتقادلرینـه کوره تأویل ایدرلر. (تناسخ) ه

کلدکده علوفه‌لرکز چیقاریلوب وقانون اوزره خراج دفترلری دخی توزیع اولنور دینش ایکن اعتماد واصغا اولنمیوب قپوم اوکنده بی ادبلك نیچوندر ؟ آرا کزده بومقوله کستاخلغه جرأت ایدنلری چیقارك » دیه خطاب ایده‌رك سلاحدار آغاسی «شهباز» ی ، سپاهیلر کاتبی قارغه زاده‌یی ویکچشم محمودی وسائره‌یی قتل ایلدی .

« بردها حددن تجاوز اولنورسه جمله‌نك حقندن کلینور » عتابیله هپسنی تهدید ایتدی . فقط بوکبی شدائد اجرا آتدن نه چیقار ؟ معرفت اداره آیاغه قالقانلری کسمك دکل، کیمسه‌یی آیاغه قالدیرمامقدر.

قویوجی مراد پاشانك سلطان احمد اوزرنده بر تأثیر نافذ اجرا ایتدیکی مسلمدر . مشهور « هامر » سلطان احمد حقنده :

« مشارالیه کندی کندیسنه نه‌برشی ایسته‌مشدر ، نه‌ده یاپمشدر. مدت عمرنده معلمی « مصطفی » نك (مفتی صنع الله افندی اوله‌جق) حرمده بولنان قادینلرله قیزلر آغاسنك (مصطفی آغا اوله‌جق) ربقه‌سندن قورتوله‌مامشدر » دییور .

قائل اولوب جسده (قمیص) یعنی کوملك دیرلر . اولونك حین وفاتنده روحی بر مولوده انتقال ایلر اعتقادنده بولنورلر. فلان وقتده فلان ایکن فلان قالبه کیرمش دیه بر سوری مصالر سویلرلر . هویت الٓهیه‌نك هرعصرده برقالبه حلول ایله چوق کره بوعالمده ظهور ایتدیکی حالده نهایت (حاکم بامرالله)ده قالدیغنه، (حمزه بن علی) نك دخی بر زمان مسیح حق، برزمان نبی سلیمان و برزمان فیثاغورث حکیم اولمش اولدیغنه اینانیرلر. والحاصل بوکا مماثل نیچه باطل اعتقادلری وارایسه‌ده کتم ایلرلر. پك زیاده اعتماد ایتمدکلرینه آچیلمازلر. حتی کندیلرینی بیله ایکی فرقه بیلوب بر فرقه‌سنه (عقال) و دیکرینه (جهال) دیرلر. عقال ایکی طبقه اولوب بری دیننه تمامیله واقف اولان (عقال خاصه) و دیکری بعض مرتبه دیانت درزیه‌یه کسب وقوف ایتمش اولان (عقال عامه)در. (جهال) ایسه یالکنز درزی نامی تحتنده یاشایان ودین وآیینی حقنده معلوماتی اولمیان جاهل صنفیدر. عقالك برده

قاسم، درویش، نصوح، صارقجی مصطفی پاشالری قتل ایله‌مش وزماننده صاحب اجراآت اوله‌رق یالکز مراد پاشا یتیشمشدر .

پدری سلطان محمد ثالث زماننده اللی بیك دیناره اشترا ایدلمش اولان «شبچراغ» نامنده‌کی الماسی ایکی یوز یکرمی یدی الماسپاره ایله برآلتون لوحه اوزرینه وضع ایتدیره‌رك قبهٔ مرقد نبویده آصیلی اولان «کوکب دری» نامنده‌کی جوهرك یرینه تعلیق ایتدیرمشدر .

شعره میلی وار ایدی . «بختی» تخلص ایدردی . حتی نیچه مصالحه‌سنه دائر سویلدیکی تاریخده :

« بختیا باش اکدیرن قطع خراجه دشمنی
اولدی تاریخ حالیا جهد مراد پاشادرر »

دیدیکی کبی باشنه طاقدیغی صورغوجه دخی «قدم شریف» رسمنی یاپدیره‌رق زادهٔ طبعی اولان شو قطعه‌یی یازدیرمش ایدی :

« نوله تاجم کبی باشمده کوتورسم دائم »
« قدمی رسمی درر حضرت شاه رسلك »

(متنزهین) دنیلن صوفی طبقه‌سی واردرکه بونلر پك صیقی عبادت‌اوزره بولنورلر. بعضلری اولنجیه‌دك اولنمزلر . بعضلری ات ییمزلر، بعضلری هرکون اوروج طوتارلر. عقال مسکرات ایچمز، فحشیات سویله‌مز، ییوب ایچمکده اسراف‌ایتمزلر. حکام و امرانك مالنه حرام نظریله باقوب آنلرك وخدمتجیلرینك آره‌لرنده یمك ییمزلر . حتی حاکمك مایله آلنمش بر حیوانه یوکله‌دیلن شیئی بیله ییمزلر . فقط جمله‌سی تجار مالی هانکی جهتدن کلیرسه کلسون استحلال ایدوب شبهه‌لی آقچه‌یی آلدقلرنده تجاره ویروب تبدیل ایدرلر . تناسخه یعنی انسانك اولدکدن صکره قالبی دکیشدیره‌رك بر دها دنیایه کله‌جکنه قائل اولدقلرندن عقالك بیوکلرندن برینك وفاتنده روحنك «چین» طرفنه کیدوب اوراده برقالبه‌کیردیکی اعتقادنده‌درلر.

[تاریخ جودت — خلاصه]

«کل کلزار نبوت او قدم صاحبیدر»
«بختیا طورمه یوزك سور قدمینه اوکلك»

«بختی» تاریخ جلوسیدر .

معهذا تاریخ حقنده برجهتدن مدیحه خواندر . مشارالیه (قتل الاخ) جنایت مذمومه‌سنی قالدیرمشدر . حتی (نتایج الوقوعات) بوجهتی پك کوزل اجمال ایده‌رك دیبورکه :

(مشارالیه حضرتلرینك جملهٔ محاسنندن بری‌ده وراثت تخت دولت حقنده ترتیب اصول وقانون ایله‌مسیدر. چونکه سلطان (مراد اول) ك (قوصوه) محاربه‌سی عقبنده شهادتی وقوعنه مبنی (ییلدیرم بایزید) خان جلوس ایدوب دفع فتنهٔ موهومه ! قصدیله برادری (یعقوب چلبی) یی ازاله ایلدیکندن صکره‌لری بوبدعت سیئه تأسس ایلمشیدی . ییلدیرم خان وسلطان بایزید ثانی شهزاده‌لری مثللو منصب وعسکر صاحبی اولوبده مقاتلاته جرأت ایدنلرك دفع غائله‌لری امر ضروری دنیلسه بیله بو غدرعظیم سلطان (سلیمان ثانی) وسلطان (مراد ثالث) ك سرای همایونده کوشه نشین انزوا اولان معصوملرینه قدر سرایت ایلدیکندن عموم خلقه داغ درون اولمسنه مبنی اذهان انامی تسلیه ضمننده نیجه افسانه‌لر ترتیب اولنمشدر. شهریار مشارالیه حضرتلری برادرلری (سلطان مصطفی) یه تعدی ایتمیوب یالکز شهزادکانك (طشره مناصبنه کوندرلمسی) قاعدهٔ جاریه‌سنی الغا

١٤٣ — فائده

نصیریلر

(لاذقیه) و (طرابلس شام) وحوالیسنده‌کی طاغلرده ساکن اولورلر. (شام) ایله (صالحیه) ده دخی بولنورلر. بونلر دخی (باطنیه) دن بر فرقه‌در. درزیلر کبی مذهب ودیانتلرینی صاقلایوب اسلام قیافتنده کورینورلر. تناسخه قائلدرلر. عقال وجهال صنفلری واردر . بو نقطه‌لردن درزیلره بکزر ایسه‌لرده اعتقاد جهتندن آیریلیرلر . درزیلر زنادن اجتناب ایده‌رك عفت کوسترلر . فقط نصیریلر زنایی مباح عد ایدرلر .

سلطان مصطفی

وصقال صالیویرمك ایله تولید ذریات ایتملرینی (!) منع ایله سلطنتی اکبر شهزادکانه تخصیص ایتمکله وصیت و ترتیبلرینه توفیقاً برادرلری (سلطان مصطفی) تخت سلطنته اجلاس اولندی).

دولت عثمانیه‌ده ایسه (علاء الدین پاشا) مستثنا اولمق اوزره تاریخ تأسسندن اعتباراً اوچ یوز بو قدر سنه ظرفنده تخت سلطنت پدردن بیوك اولاده انتقال ایتمش ایدی. فقط (سلطان مصطفی) تختده طوره‌جق پادشاهلردن دکل ایدی.

(حاجی خلیفه) نام ذاتك «تذکره» سنده ذکر ایتدیکی وجهله خفت عقله او-

---

درزیلر روح انسانینك یالکز انسانه وبلکه هانکی ملتدن ایسه ینه اوملتدن برقالبه انتقال ایده‌جکنه مثلا روح درزی، ینه درزی‌یه وروح مسلم، ینه‌مسلمه وهکذا هانکی دینده ایسه ینه اودیندن برجسده کیره‌جکنه قائلدرلر. نصیریلر ایسه روح انسانینك حیواناته، حشراته وحتی معدنیاته بیله حلولنه معتقددرلر.

الوهیت یعنی اللهلغك حضرت آدم اولادندن (هابیل) ه وآندن (شیت) علیه‌السلامه، آندن حضرت اسماعیله و حضرت آدم نبی کریم اولوب نبوتك آندن ابراهیمه، موسایه، عیسایه وآندن حضرت محمد علیه السلامه کچدیکنه والوهیتك بعده حضرت‌هارونه وآندن بین‌النصاری (بطرس) دینیلن (شمعون)ه وشمعوندن دخی حضرت امام علی‌یه انتقال ایلدیکنه معتقد اولدقلری کبی امام علینك الوهیتدن صکره آسمانه صعود ایله کونشده قرار و حالا اوراده اقامت ایتمکده اولدیغنه دخی ایناندیرلر. وبواعتقادلری حسبیله طلوع وغروب وقتلرنده

غرامش ایدی. حتی اوضاع غریبه‌سی خلق آره‌سنده شهرت بولدی. تربه‌لری کزر، بالقلره آلتون آتار، یوللرده عبث بره پاره صاچار ایدی. بو حاللر دور (سلطان احمد) ده پك زیاده صاحب نفوذ اولمش اولان دارالسعاده آغاسی (مصطفی) آغانك نظر دقتنی جلب ایتمکله شیخ الاسلام (اسعد افندی) ایله قائممقام (صوفی محمد پاشا) یه خبر کوندردی. آنلره (پادشاهك حالی خلق عالمك معلومی اولوب تواتره ایردی. اختفا و تربیه ایله مستور اوله‌جق حالی قالمدی. بو بابده اهمال اولنورسه خزینه اتلافندن غیری نسنه‌یه نتیجه ویرمز. وندامت مقرردر. بر کون اول واجب اولان تدارکه احتمال لازمدر) دیه‌رك اعیان و ارکان دولتی علوفه بهانه‌سیله (سلطان مصطفی) نك جلوسندن اوچ آی اون کون صکره جمله‌سنی طوپلادی .

قیزلر آغاسنك بو تدبیری شیخلرك ایشنه کلیوردی . آنلر آبدال بر پادشاهی الده ایده‌رك کندیلری حکمران اولمق ایسته‌یورلردی ، بو جهتله والده سلطانه خبرلر کوندروب آغانك فکرینی آکلاتدیلر وطرد وتبعیدینی توصیه ایتدیلر. فقط آغا، شیخ الاسلام وصدارت قائممقامی ایله اتفاق ایده‌رك (سلطان مصطفی) یی خلع ایدوب دائره‌سنه قپادی.

کونشه سجده ویلدیزلره حرمت ایلرلر. اصحاب کرامدن (مقداد بن ابی الاسود)ه رب الناس دیوب علینك حضرت محمدی ومحمدك سلمانی، سلمانك مقدادی ومقدادك سائر عبادی خلق ایلدیکنه ذاهبدرلر . بر جهتدن درزیلری آکدیردقلری کبی دیکر جهتدن دخی مجوسیلره بکزرلر . خرستیانلرله بایرام ایدرلر وامام علی ایله اون ایکی امامه دخی تعظیم ایدوب بو جهتلرده رافضیلره مشارك اولورلر .

[تاریخ جودت — خلاصه]

---

١٤٤ — فائده

عمامه‌لر — البسه

عثمان غازی، مولوی درویشلرینك باشلرینه کیدکلری (قلنسوه) تعبیر اولنان برکلاه کیردی . بعده بو کلاهك اوزرینه دستار صاریلش و تپه‌سنه صیرمه‌لی

اون آلتنجی باب

ایکنجی سلطان عثمان

— ١ —

١٠٢٧ ده عثمانلی تختنه جالس اولمشدر . (سلطان احمد) اولك بیوك اوغلی اولوب اون درت یاشلرنده ایدی .

قیزلر آغاسی (سلطان مصطفی) یی کندی دائره‌سنه قپادقدن صکره علوفه آلمق اوزره طوپلانان عسکر اوکنده سلطان عثمانی اجلاس ایتدی . وکلا وارکان دولت عموماً بیعت ایده‌رك یکیچریلرده دیکر بر جلوس انعامنه نائل اولدقلری جهتله وقعهٔ جلوسی آلقیشلادیلر . فقط نه اولدی ایسه خزینه‌یه اولدی . چونکه اوچ آیده آلتی ملیون

(طبله) قونلمشدر . بونلره (سکه) تعبیری پادشاهه منسوب اولدیغی ایچوندر . مشارالیه بعضاً (دستار یوسفی) دینیلن برکسوه دخی قوللانیردی. روم ایلی‌فاتحی (سلیمان پاشا) یه حضرت مولانا حفیدی (فریدون اولو عارف افندی) برسکه ایله (فراجه) ، (تنوره) و (کمر) دن عبارت بر لباس مولوی هدیه ایتمش ایدی . تا فاتح زماننه قدر عثمانلی پادشاهلری بولباسی کیمشلر ومعیتلرینه دخی بعض علاوه‌لرله کیدیرمشلردر . حتی صکره‌لری بوسکه‌لر صیرمه ایله تزیین قلنه‌رق اسمنه (تکیه) طاقیه ، تنوره‌یه (خفتان) ، فراجه‌یه (بنش وقونطوش) ، کمره (قانون قوشاغی) دنیلمشدر .

دور فاتحده ایجاد وتزیید ایدیلن عمامه‌لر انواعی : دستارلی سکهٔ مولویه ایله (یوسفی) دن ماعدا (عرف) و (سردن کچدی) کسوه‌لریدر . (سلطان محمد خان رابع) دن صکره‌ده (دوزقاش) وتبدیللره مخصوص اولمق اوزره (قلفات)

ایکنجی سلطان عثمان

دوقه عطیه ویریلدی. هر جلوس انعامی اوچر بیك یوك آقچه ایله آنجق قپانور ایدی.

دولت، بیوجك بردور فترتك مقدمه‌سندن اورته‌لرینه طوغری یورییوردی. والده (ماه فیروز) سلطان ایله دیکر آلتی شهزاده‌نك والده‌سی اولان ماه‌پیکر سلطان (کوسم) بر آرالق اعمال نفوذه قالقیشدیلرسه‌ده خصکی سلطان ایله دارالسعاده آغاسی ایکیسنه‌ده تقدم ایتدیلر.

(داردغان) تعبیر اولنور برنوع صاریق و (ملایی) (پاشائی) (زعیمی) (کاتبی) (قلدات) (قفسی) (پریشانی)ناملرنده عمامه‌لر اکتفا ایدلمشدر.

صدراعظم ایله وزرا وعمامه‌لری: خیمی الشکل (چادرواری) اوك طرفی آغیرتللی (قلائی)، تبدیلاره مخصوص اوله‌رق (پاشایی) (کاتبی) (تلفات) (سردن یکدی) اقفسی) (ملائی) و دها سائر درویش تاج وکلاهلری.

وقتیله جمعه کونلری جامعه عزیمت پادشاهیدن یارم ساعت اول (صاریق آلایی) نامیله برآلای اجرا ایدیلیردی. باش چاوش آغا باشنده (پاشالی) قاووغی، آرقه‌سنده بول یکلی قونطوش کورك، بلنده یالدیزلی سیم بافته‌لی صیرمه قولانلی قوشاق، آنك اوزرنده آلتون کوستکلی صوم مرصع بچاق، آرقه‌سنده

جلوس ولوله‌سی آره‌سنده یدی‌قله محبسندن قاچان (محمد کرای)ی اسکندر پاشا (پراوادی) ده یاقه‌لایوب کتیردی .

ایران سفرینه مأموراولان سردار (خلیل پاشا) (تبریز) اوزرینه یوریبوردی . تاتار خانی (جانبك کرای) دخی برابر ایدی . پاشا (تبریز) ه کلنجه عقلی ایرنلر شاهك بولندیغی (اردبیل) اوزرینه یورینکی ترجیح ایتمشلرسه‌ده صلح تکلیفنه مقابل کوندریلن دفتردار (حکیم عثمان) افندی اردبیل قربنده بولنان (قارچغای) خانك اوزرینه برقاچ بیك تاتارله کیتمکی توصیه‌ایتدی. بناءً علیه تاتارلرله اون‌سنجاق عسکری و دها سائره حیوانلره یم کسدیرمه‌دن سکز قوناق اوته‌ده کائن (سراو) صحراسنه ایکی بچق کونده کیتدیلر . (قارچغای) اولجه خبر آلمقله پوصو قوروب بویورغون عسکرك اوزرینه صالدیردی . ایکی ساعت محاربه‌دن صکره سردار (حسن پاشا) ایله روم ایلی بکلر بکی (آرسلان) ، دیاربکر بکلر بکی (مصطفی پاشا) لر مقتول والماجی (محمد پاشا) ایله رشوانلی (مصطفی پاشا) اسیر دوشدیلر .

بول یکلی استفه خفتان اولدیغی حالده «کدکلو» دینیلن خدمه‌دن اون‌ایکی دانه ، صارقچی، قهوه‌جی، مؤذن ، تفنکجی و بربر باشیلرله باش لالا و بونلردن ماعدا قرق نفر خاص اوطه‌لی ایله ملازملردن اون بش قدر خاص اوطه‌لی ، بری سرغوجلی و دیکری سرغوجسز ایکی عدد دستار همایونی نوبت ایله اللرینه آله‌رق و مزین بارکیرلره بینرلر ، اوکارنده : اللرنده آغیرشق رسمنده منتظم باشپاره‌لی شمشیر دکنکلر بولنان قرق اللی قدر خصکی کیدرلردی. سرغوجلی دستار همایونی کوتورن یولده عمامه‌یی ایکی طرفه ارائه ایده‌رك خلق سلاملار ایدی. بو دستار سیمدن معمول یالدیزلی قالب ومرصع پوشیده اوزرینه صوقولی الماس سرغوجلی، آغیرجه برکسوه ایدی .

طریق علمیه، رجال عساکر و خدمه عمامه‌لری :

١ — شیخ الاسلام : عرفی ، کوچك تپه‌لی ، ملائی ،

(جانبك کرای) یکیچریلرك متانت و شجاعتیله قورتولدی ایسه‌ده امرای تاتاردن اکثری میدان محاربه‌ده قالدیلر. بو خبر اوزرینه (خلیل پاشا) عموم اردو ایله (اردبیل) طرفلرینه کیتدی. (سراو) صحراسنده (شاه عباس) ك ایلچیسی بورون (قاسم بك) کلدی. شاه (اردبیل) ی تخلیه ایدرك چکیلدی. مکالمه نتیجه‌سنده (نصوح پاشا) زماننده‌کی مواد صلحیه اوزرینه عقد معاهده ایدیلوب هرسنه ایکی یوزیوك ایپك ویوز یوك تفاریق ویرلمك اوزره تمسکاری یازلدی. شاه بومناسبتله عسکره سکز یوز قطار دوه ذخیره یوللادیغی کبی وزیر اعظم ایله سائر امرایه دخی هدیه‌لر تقدیم ایلدی (١٠٢٧).

(خلیل پاشا) (ارضروم) دن (توقاد) ه عودت ایلدی. اورادن عسکره اجازت ویره‌رك استانبوله مواصلتنده عزل ایدلدی. صدارت داماد (محمود پاشا) یه ویریلدی.

(١٠٢٩) عجم ایلچیسی بورون (قاسم بك) یوزیوك ایپك ودرت فیل و بر کرکدان ایله بعض هدایایی حاملاً درسعادته کلوب وزیر ثانی (خلیل پاشا) ایله ایتدیکی مکالمه نتیجه‌سنده (اخسخه) ایالتی عثمانلیلرده

سائر علما: (کوچك تپه‌لی) دن ماعدا قاووقلر،

رجال: (سلیمی) (مجوزه) (خراسانی) (پاشایی) (کاتبی) (قفسی)،

بابعالی رجالی خارجنده اولان شهرامینی، احتساب آغاسی، قپو کتخدالری و سائره: آرپه دیکیشلی اوفارق قاووق ایله قفسی دستار، پاشایی، پریشانی و رتبه‌لرینه کوره آلایلرده (مجوزه)، خواجکان رتبه‌سنده اولانلر (خراسانی)

قپوجیلر: یکیچری بچه‌لرینك عینی، آرقه‌سی یاصدی و اکتسا اولنه‌جق محلی بیاض چوقه‌دن معمول وصیرمه ایله اوزرینه اینجه برصو ایشلنمش بچه،

قره قوللقجیلر، صالمه، قوللق نفراتی، بایراقدارلر، حربه‌جیلر: رسملری بشقه بشقه بوز رنکلی، سیرك وعادی (کرپاس) دن صارلمش وآستار تعبیر اولنور برعلامت جسیمه.

قالمق و (بغداد) سرحدنده بولنان (درنه) و (درتنك) سنجاقلرى ايرانه ويرلمك اوزره قرار ويريلدى. ومعاهده متننه: (هويزه) حاكمى راشد و (مهان) حاكمى هلو خان مراجعتلرى (ايران) طرفندن منع اولنميه و (شمخال) و سائر (طاغستان) حاكملرينك مملكتلرينه ضرر ايريشديرلميه، ايكى طرفدن آلنمش آدم وار ايسه بلاتوقف اجازت ويريله ومملكت ايرانده سب شيخين (حضرت ابوبكر الصديق ايله عمر) ولعن ذى‌النورين (حضرت عثمان) وطعن زوجهٔ مطهرهٔ رسول‌الثقلين (حضرت عائشه) ترك ومنع اولنه ديه شرح ويرلدى.

غوغاى صدارت — بر زماندنبريدر امور صدارتده بربرينى ولى ايدن غوغالر (١٠٢٩) ده صدر لاحق اوكوز (محمد پاشا) ايله قپودان دريا كوزلجه (على پاشا) آره‌سنده اشتداد ايتدى. (على پاشا) كچن سنه بر طاقم سفائن اجنبيه ضبط ايتمش ايدى. غنايم كثيره ايله كله‌رك پادشاهه هداياى عظيمه كتيردى. (محمد پاشا) حسدندن چكمدى. غنايم مذكوره‌نك قديمدن معاهده‌لى اولان ونديكليلر ايله فرانسزلره

خاصكى، بالطه‌جى، قوزبكجى، بوستانجى، صفه‌لى، يدكجى: خاص آخورلى وشاطر براطه‌لرى، طولمبه‌جى طاسى، پيك وصولاق طاسلرى. دليللر: خمبره‌جى ولغمجيلر: قطيفه قالپاقلر. طوپجى وترسانه قاليونجيلرى: (پوشى). وزير آغالرى، مهترخانه طاقمى، صقاللى آغالر و رجال ايچ آغالرى، باش قلاغوز آغا، رجال قپو چوقدارلرى، مهترلرى، عسس باشى، فلقه‌جى، قول اوغلى باش چوقدارى: اڭجه چبوقلو قاووق و قالپاق و قلفات.

علما چوقدارى و ايچ آغالرى: باقلوا ديكيشلى قاووقلر.

وزير باش تبديلى، بوجك باشى، جلاد باشى، تبديللر ايله بوجكلر وجلادلر: اوست طرفى يشيل چوقه‌دن وآلت طرفى بوز قوزى دريسندن اولوب بونلره مخصوص بچيملرده ديكيلمش قالپاقلر كييرلردى.

* * *

عائد اولدیغنی ایلری‌یه سوره‌رك سفیرلرینی دعوایه تشـویق ایتدیکی کبی ذات شاهانه‌یه‌ده اونده‌بری ویرلمه‌مشدر دیه شکایت ایلدی. (علی پاشا) بردسیسه کارماهر اولمقله اوکوزه بش کیسه آقچه وبرقاچ اسـیر ویره‌رك کوزینی بویادی . فقط دیکر طرفدن پادشاهه خفیاً چاته‌رق اموال وفیره ویردیکی کبی صدارت توجیه ایدلدیکی تقدیرده بك‌چوق منافع کوستره‌رك خدمات جزیله‌ده بولنه‌جغنی‌ده تأمین ایله‌یجه مزایدهٔ واقعه‌ده مسند صدارت (علی پاشا) عهده‌سنده قالدی . ابتدا اوکوز (محمد پاشا) نك مامکلی اولان اوتوز بیك آلتونی آله‌رق (حلب) ه یوللادی. بیچاره کدرندن خسته‌لنوب وفات ایتدی .

(علی پاشـا) هرهفته پادشاهه هدیه و نقد کوندرمك ایچون زنکینلری بربرر صویمغه باشلایه‌رق عسکرك مواجبنی ویردیکی کبی خزینه‌یی دخی طولدیردیغندن پادشاهه ایچه حلول ایتدی . بومیانده کندی ولی نعمتی اولان مشهور قیزلر آغاسی (مصطفی آغا) یی دخی ـ ایکی‌بچق ملیون دوقه‌سنی آله‌رق ـ (مصر) ه سوردی. معلم‌سلطانی

سلطنتله بر طرفی تشریف همایون وقوعنده :

صولاقلر: باشلرینه عموداً، اوست طرفنك اکسه‌سی منحرف وباشه‌کیله‌جك یرینك آلت طرفی قرمزی چوقه و اوستی درت پارمق صیرمه ایشلمه‌لی برکلاه، بونك اوزرنده برقاریش طولنده و نصف دائره‌سی تام بیاض تویلو ، کوموش صاپلی و بو تویك آلتیله کلاهك اوکنده‌کی کوموش زیوانه‌یه موضوع یالدیزلی کوموش صاپلی‌بیاض وسیاه تویلو (فلاندره) رسمنده صاپی کوموش ومزین بر کسـوه کیبرلردی . بوکلاهك یانلریله اوکنده یارم مجیدیه قدر یالدیزلی اوچ عدد پافته موضوع ایدی . موسـملره کوره آرقه‌لرینـه (چوقه) (صواپی) (کزی) اتاری و خفتان، آیاقلرینه قرمزی چاقشیر وصاری چیزمه‌کییوب بللرینه صیرمه‌لی پوشی قوشانیرلر، اوموزلرینه منتظم برر یشیل شال آتوب آرقه‌لرینه صارقیدیرلر ایدی .

(عمر) خواجه‌نك علمایه و امور حکومته قاریشمه‌سی حقنده اراده آلمقله‌برابر (مکه)یه اعزام‌ایلدی. دفتردار (باقی) پاشایه‌ده ال اوزادوب ایکی ملیون دوقه‌سنی مصادره و کندیسنی یدی‌قله‌ده حبس ایتدکدن صکره (جزایر) ه کوندردی.

بغدان وویوده‌سی غراتیانی ـ وقتیله نمچه و سائر محللرده مسلمان اسیرلری اخذ و اعطاسیله تجارت ایدرکن اوزی بکلربکی (اسکندر پاشا)نك رأیی ایله برایکی‌دفعه نمچه‌یه ایلچیلك‌ایله کوندرلمش وحتی ساطان احمد زماننده (زیداواطوروق) معاهده‌سنك تجدیدی مقصدیله (١٠٢٦) ده ویانه‌یه کیدن (علی) بکه رفاقت ایتمش اولان (غراتیانی غاسپار) که تاریخلرمزده (غشپر) دیه یازیلیدر، مرقوم برآره‌لق پاره ویره‌رك (بغدان) وویوده‌لغنی‌ده آلمش ایدی. غراتیانی ایکی سنه قدر وویوده‌لقده قالدقدن صکره عزل ایدلمش و اولجه لهلیلرله پیدای مخادنت‌ایتمکله عزلی‌اوزرینه (له) قرالنه التجا ایتمشدر. لهلیلر اوته‌دنبری (بغدان) اوزرینه کوز دیکدکلرندن سردارلری (ایستانیسلاس‌زول‌کیه‌فسکی) Stanislas Zolkiewski (بزم تاریخلرده

ییکلر: باشلرینه کوموشدن معمول و بربچق قاریش طولنده دوکه ویالدیزلی طاس کیبرلردی‌که بوطاسك اوکنده یاپیشدیرلمش وکوموشدن معمول، مخروطی یالدیزلی بر زیوانه‌یه موضوع وآلات طرفی قرمزی چوقه‌لی سروی رسمنده یشیل برتوی بولنور، و ایکی طرفلی و اورته‌سنده اوزون تیغلی درویش تبری کبی برسلاح صوقولمش کسوه‌ده کیبرلردی. آرقه‌لرینه اتکاری صاچاقلی، تللی صو ایی خفتان، آلتنه قماش انتاری، آیاقلرینه ماوی چاقشیره دیکیلی صاری مست، اوزرینه صاری چیزمه، بیونلرینه کوموشدن یالدیزلی، درت کوشه یافته‌لی اوزون قوردون شکلنده برنده مربوط یالدیزلی سیم غداره، بللرینه بندی بیوك مدور یافته‌لی صوم کمرك اورته‌سندن کوموشدن معمول یالدیزلی مولوی‌کمرلرینه مشابه برکمر باغلارلر و بونك اوزرینه کوموش قبضه‌لی برخنجر صوقارلر ایدی. بونلر

زیلقوسقی یازیلیدر) بیوك براردو ایله (اوزی) یعنی (دینیستر) صوینی کچەرك (پروت) نهری اوزرنده (چوچوره) Cecora نام محلده اردوسنی قوردی. اوزی بکلر بکی (اسکندر پاشا) ده کندی وقریم خانی (جانبك کرای) ده تاتار عسکریله مقابله ایلیەرك (زول کیەفسکی) فنا حالده مغلوب وحتی مقتول اولدی. یوزیکرمی طوپ، بیکلرجه یوکلی عربه وکلی ذخیره واشیا آلندی. (زول کیەفسکی) نك باشی استانبوله یوللاندی. (بالآخره زوجەسی کلەرك کلەسنی ایستەمش وکندیسنه ویرلمشدر. «غراتیانی» ده لهلولری براقەرق بغدان طرفنه قاچمش ایسەده برکویلو طرفندن قتل ایدیلەرك کلەسی (اسکندر پاشا) یه کوندرلمشدر.)

١٠٣٠ سنەسی ربیع الاولنك اون یدنجی کونی سرای بورنی ایله اسکدار آرەسی طوکمش و غلطەدن استانبوله و خاص باغچه دینیلن محلدن کیرچ قیوسنه آدم کچمشدر.

رکاب همایونه متصل کیدن چوقدار آغالرك یقیننده یوریین صولاقلرك طیشاری طرفنده کیدرلردی.

اوکلرنده و پیش رکاب همایوندەکی یدکلرك ایلروسنده کیدن خاصکی آغالر: باشلرینه ایچ فسلری واوزرینه دوه تویی رنکنده مخروطی الشکل ایکی قاریش سیوری کلاه، آرقەلرینه موسمه کوره قرمزی (طولامه) و خفتان و(شتاری) دینیلن قماشدن انتاری، آیاقلرینه قرمزی چاقشیره دیکیلی صاری مست و صاری چیزمەلر کیرلر و اللرنده باشپارەاری منتظم آغیرشق رسمنده برر عصا طاشیرلردی.

رکاب همایونك آرقه طرفندەده: دارالسعاده آغاسی، سلاحدار آغا، رکابدار آغا، سرکاتبی، مؤذن باشی، قهوەجی، بربر، صارقچی، تفنکجی باشیلر، شربتجی، باش چاوش، سرکاتبی یماغی، بوستانجی باشی، میرعلم، بیوك وکوچك میرآخور

— ٢ —

خوتین سفری --- صدر اعظم (علی پاشا) ضبط ایدیلان بر کمینك اعادەسی طلبندە اصرار ایدن وندیكِ ترجماننی بالاراده قتل ایلەدی . وندیك سفیری پاشانك وندیك علیهنه سفر آچەجغندن احترازاً ایدەرك اون بیك دوقه آلتونی ویرەرك مصالحەیی صاتون آلدی. (علی پاشا) خشونت طبعیله برابر خزینەیه پاره طوپلامق غیرتندە اولدیغندن روم پطریقندندە اوتوز بیك دوقه آلدی . هرسكلی (احمد پاشا) اولادندن بری یوزبیك دوقه ویرەرك قورتولدی . (مصر) والیسی (جعفر پاشا) مرحومك ترکەسنی ضبط ایدەرك ایکی یوز بیك دوقەیه دسترس اولدی .

پاشا برطرفدن پاره طوپلامقدە و بر طرفدندە پادشاهی (له) سفرینه تشویق ایتمکدە ایدی. سفره عزم ونیت ایدنجه سلطان عثمان، پدرینك قالدیردیغی (قتل الاخ) قانون منحوسنی احیا ایدەرك سفره کیدەجکی جهتله (راحت عامه وآسایش تخت وسیلهٔ عادیەسیله) برادری

آغالر ، قپوجیلر کتخداسی ، باش قپوجی باشی ، ایکی نفر نوبتجی قپوجی باشی ، خاصکی آغا، (تبدیل دستار همایونی بر قوطی ایچندە اکلی شرید ایله بویننده طاشیان و باشنه پاشالی قاووغیله آرقەسنه قبور یکلی عادیجه کورك کیین) زلفلی بالطەجیلر کتخداسی، (اوموزندە صیجاق صومشربەسی طاشیان وخاصکی براطەسی رسمندە ، فقط آرقەسی آندن قیصەجه براطه کیین) قوزبکجی ، (قپوجیلرك اسکیسندن منصوب اولوب باشنه کچه وآرقەسنه طولامه کیین ولاجل الاحتیاط رکاب همایون ایچون کوموش اسکمله طاشیان) اسکملەجی باشی راکباً کیدرلردی.

[تاریخ عطا]

شهزاده (محمد) ك اعدامنی امر ایلدی . قتل ایچون شهزادهٔ مشارالیه اوزرینه هجوم ایدیلنجه :

— عثمان، اللهدن دیلرم که عمر ودولتك برباداولوب بنی عمرمدن نیجه محروم ایلدك ایسه سن دخی بهره‌مند اولمیه‌سك ، دیمشدر .

الحاصل (علی پاشا) نك مرادی حاصل اوله‌رق (سلطان عثمان) (خوتین) سفرینه کیتمکه قرار ویردی . فقط علی پاشا ، (اسباب سفر تدارکی اوزره ایکن آخرت سفری) کورییورمش ، مثانه‌سنده طوپلانان طاشدن وفات ایتدی. سابق بوستانجی باشی (حسین پاشا) صدراعظم اولدی .

سلطان عثمان اون سکز یاشنه کلمش ایدی . (له) سفرینه عزیمتی حسبیله کلن ایلچی‌یی کیری‌یه چویردی. انکلیز ایلچیسنك‌ده وساطتنی دیکله‌مدی. «ادرنه» یولنده احسان طلبیله حایقیران درت هندلی‌یی قتل ایده‌رك بالقانلرده یاغمورلردن خیلی زحمت چکدکدن صکره سلانیك بکی (عبدالله پاشا) که (حاجی‌کی پاشا) دیه معروفدر، آکا (له) ممالکنه آقین ایچون امرویردی. بواثناده قازاقلر «اوزی» صوینده چاپولجیلق

---

١٤٥ — فائده

جندیلك — ادمان اویونلری

یلدیرم بایزیدك (تیمور)ه اسیر دوشمه‌سی اوزرینه (آماسیه) سنجاغنه چکیلن (چلبی سلطان محمد) سواریلرك محاربانده حائز اولدیغی اهمیتی بالتقدیر بو صنعت مهمه‌نك عثمانلیلر آره‌سنده تمامیٔ انتشارینی امل ایدینمش ایدی. مشارالیه مخدوملری (مراد ثانی) یی (آماسیه)ده قائممقام براقدی وکندیسی (مرزیفون) ه چکیلدی. بری مرزیفونده و دیکری آماسیه‌ده اولمق اوزره بدایةً ایکی بلوك جندی تشکیل

ایتدکلرندن اوزرلرینه واریلوب پریشان ایدلدی . لهلیلرك دینیپر (طورله) صوینی قرق بیك عسکرله کچدیکی خبر آلنه‌رق طونه‌ده کوپری یاپیلوب تمام اولنجه اوته یاقه‌یه کچیلدی . قپودان دریا (خلیل پاشا) قازاقلرك بش شایقه‌سنی غرق واون سکزینی دخی اخذ ایده‌رك ایکی یوز اسیرایله کله‌رك ال اوپدی. نعیما دییورکه : (عسکر شنلکلر ایدوب قازاقلرك بر قاچنی کنـدولر بالذات اوق ایله اوروب مرتد اولمغله پاره‌لتدیلر . برقاچنی دخی فیله «ایراندن کلن فیل اوله‌جق» چیکنتدیروب هلاك ایتـدیلر . باقیلری دخی کیمی چنکاله آصیلوب وکیمی ایکی‌یه بچیلوب اشد عذاب ایله قتل اولندی ! .)

تاتار خانی اللی بیك قدر تاتار ایله اوزی صوینی کچدی . اردل پرنسی (بتان) دخی نمچه‌لیلرك (له) قرالنه کوندردیکی عساکر معاونه‌یی تارومار ایتدی . تاتار خاننه آقین ایچون امر ویریله‌رك بغدان بکی عزل ویرینه (استه‌فان) تعیین اولندی . تاتارلر قازاقلری باصه‌رق منهزم ایلدیلر . اردو ، (خوتین) ه واردقده محاربه‌یه ابتدا ایدیله‌رك دردنجی هجومده قره‌قاش (محمد پاشا) کبی جسور ونامدار برقوماندان، صدراعظم (حسین پاشا)نك حسدی یوزندن وامدادسزلقدن شهید دوشدی. حسین‌پاشانك‌یرینه (دیاربکر) والیسی(دلاورپاشا)

ایلدی. مرزیفونك لاحنه‌سی وآماسیه‌نك‌ده بامیه‌سی مشهور اولمغله مرزیفون‌بلوکنه (لاحنه‌جی) وآماسیه‌نککنه (بامیه‌جی) ناملری ویره‌رك بو سواریلرك ایکی شهر آره‌سنده کائن (صولو اووا) ده قارشیلقلی تعلم ایتملرینی قرارلشدیردی . بونلر باشلری سرت وخویسز آتلره بینرلر ، قلیج ، مزراق قوللانمه‌سنی اوکره‌نیرلردی. بوسواریلر عثمانلی سواریلکنك اساسی اولمشلردر .

بالآخره جندیلك درسلری سرای‌ایچنده ویریلیراولدی. طوبقپو سرایی‌داخلنده «بغداد» کوشکیله صفه اوجاغنه کیده‌جك «اوچنجی‌یری» دنیلن محللآشاغیسنده‌کی

صدراعظم اولدی. آلتنجی هجوم دخی برفائده‌یی منتج اولمیه‌رق مصالحه سوزلری دوران ایتمکه باشلادی. صدر سابق (حسین پاشا) نك غرض وحسدی ایله قره‌قاش پاشانك شهادتی، اسیر کثیرنلره ویریلن عطیه‌نك آزلغی عسکری مأیوس ایتمش ایدی. بومحاربه‌ده (اولونوغای) اویماغی آمری (قانتمر میرزا) نك پك بیوك یارارلقلری کورلدی. (بغدان) وویوده‌سی (رادول) ك توسطیله (خوتین) ك (بغدان) ه اعاده‌سی و قزاق اشقیاسنك منع تجاوزی کبی عادی شرائط داخلنده عقد مصالحه ایدلدی (١٠٣٠). عثمانلیلر بومحاربه‌ده آلتمش بیك کشی غائب ایتدیلر. معاهدۀ مذکوره ایکی سنه صکره درسعادته کلن (قریستوف زباراسکی) نك سفارتی زماننده تصدیق و امضا ایدلمشدر.

(بشنجی‌یری) موقعنك اورته‌سنده مرکوز قرطاشی ستوننك اطرافنده، کلخانه‌ده، بشکطاش سراینك چنیلی میداننده «بینیجیلك جرید، قلیج قوللانمه، اوق وتفنك

جرید اویونی

— ٢ —

« عائلهٔ عثمانیه »

مؤرخلرمز دییورلرکه :

(خوتین) سفری اثنا‌سنده ایکی حال عسکرك قلبنده عقده اولوب قالمش ایدی . بری : اردونك (بغدانشت) نام محله نزولنده یکیچرینك نصفی قالمادی دیه بر سوز شایع اولمسی اوزرینه یارمشر غروش انعام ویریله‌رك ، برر برر حضوردن کچیریله‌رك یوقلامه ایدلمسی ایدی‌که بو تفتیش اوجاق ضابطلرینی مغبر ایله‌مش ایدی. دیکری: (خوتین) ه دردنجی هجومده بودین بکلر بکی (قره‌قاش پاشا) نك شهادتی اوزرینه سلطان عثمان اوتاغه عودتنده (سپاه) طائفه‌سی‌ده برابر دونمش وپادشاه کندیلرینه عتاب ایله‌مش، بوده سپاهیلری کوجندیرمش ایدی . اسباب منضمه‌دن اوله‌رق بوستانجی باشی محمد آغانك ١٠٢٩ تاریخنده یکیچری آغاسی یوسف آغا ایله خصومتنه بناءً پادشاهی تبدیل جامه‌ایله معیتنده بوستانجیلر اولدقلری حالده کزدیروب میخانه‌لری باصدیرمسی، یکیچریلری دریایه وشهرلیلری کورکه آتدیرمه‌سی و حین سفرده اسیر کتیرنلره بر آلتون مقداری آز عطیه ویرلدیکی جهتله :

— بز پادشاه اغورینه بذل جان ایدوب باش آلیورز. دیینلره مصاحب ومقرب نامنه نزد پادشاهیده بولنان خادم آغالریله سائرلرك :

— سنك کتیردیکك کله بر آقچه دکرمی؟ دیه‌رك تنفیر قلوبه باعث سوزلر سویله‌مش اولملری، (خوتین) قلعه‌سنك فتح اولنه‌مایشنك عسکرك اهمال و عدم غیرتنه حمل ایدیله‌رك یوز چویرلمسی ، ینه مقربلردن بعضلرینك خوتین محاربه‌سی اثنا‌سنده :

آتمه» وسائره اوکره‌دیلور ایدی . متعلملر بوفنلرده اکمال معلومات ایدنجه عموم جندی آغالرك تصدیقیله عجمیلکدن چیقار ، استاد جندیلرك عنوانی اولان (کسکینلر) صنفنه داخل اولورلردی. (تاریخ عطا) ، کسکین جندیلکی تعریف ایتدیکی صیره‌ده : بش، اون، اوتوز قاته قدر تیور تل اوزرینه صاریلمش ایصلا- دلمش قار کچه‌سنی، آتی یواش یواش خیزلاندیره‌رق ، تام حذایه کلنجه درت

— عسکر، عسکر مصر عسکریدر. بونلره ویریلن علوفه‌زیاندر. طرزنده هذیانلر سویلیه‌رك پادشاهی بومقوله عسکر تدارکنه اماله ایتدیرمك‌ایسته‌ملری، حتی پادشاه طرفندن بونی قوه‌دن فعله کتیرمکه تشبث ایدیله‌رك بو جهتی ستر ایچون بلا مشورت مکهٔ مکرمهٔ‌یه عزیمته قالقیشلمش اولمسی‌ده متواتردر .

فی‌الواقع سلطان عثمان عربستان، مکه، شام وحلب طرفنه عزیمت ایده‌جکنی اعلان‌ایله وزیراعظم(دلاور) ودفتردار(باقی) پاشالرك سفرتدارکی کورملرینی وسرای عتیق بالطه‌جیلرندن (اسکی یوسف) ك ذخیره اشتراسیچون حلب و شام ومصر طرفلرینه اعزامنی امر ایله‌مش ایدی . یوسف مصره کیده‌رك کمی و ذخیره احضارینه باشلادیغی کبی دوه‌جی، دوه ، آت وسائره دخی حاضرلایوب مکه شریفنه ذخائری آلمق ایچون ایجاب ایدن وسائله توسل ایله‌مسنی بیلدیردی . حرمین اهالیسی پادشاهك زیارتندن دغدغه‌یه و برطاقم روایات کاذبه ایله وسوسه‌یه دوشدیلر. معیت پادشاهیده یکیچریدن بش یوزنفرله صامسونجی باشی، سپاهیدن بیك قدر نفر بولنه‌جق ومتباقی عسکر استانبولده قاله‌جق ایدی . حسین پاشا استانبوله قائممقام، کورجی محمد پاشا ادرنه‌یه و رجب پاشاده بروسه‌یه محافظ‌تعیین ایدلدیلر . وزیر اعظم، دفتردار ، نشانجی و رکاب همایون آغالریله کدکلی چاوش و قرق نفر متفرقه و اوتوز کاتب دیوانده برابر کیده‌جك و دونانما دخی حاضر- لانوب خلیل پاشا قوماندasیله آق دکزه چیقه‌جق ایدی . بوتشبثاته صدراعظم یان‌کوزله باقدیغی حالده دارالسعاده آغاسی ایله معلم سلطانی عمر خواجه‌تشویقاتدن خالی قالمیورلردی .

بونلره برده سلطان عثمانك کوردیکی رؤیا قاریشدی : تخت اوزرنده تلاوت قرآن ایلرکن جناب فخر عالم افندمزکله‌رك الندن مصحف شریفی وآرقه- سندن جبه و زرهنی آلوب بر توقات اورمشلر وتختدن دوشورمشلر . سلطان عثمان قدم‌مبارکنه یوز سورمك‌ایچون طاورانمش‌ایسه‌ده میسر اوله‌مش. معلم‌سلطانی

نعله سوره‌رك بر قلیج ضربه‌سنده ایکی پارچه‌یه آییرمق ، آت صوك سرعتیله کیدرکن بردن بره طوردرمق ، برآنده بر نقطه اوزرنده حیوانی دوندرمك (خرمن تعبیر اولنور دوره صوقمق)، چابوقلق ایله خصمه غلبه ایتمکی اوکرنمك فنی ایدی ، دیبور .

جرید اویونلرندن ماعدا برده (طوماق) دینیلن اویون وار ایدی‌که برنوع (طوره) ایدی . اوزونجه و مشیندن دیکیلی، ایچی قارچه‌سیله طوبجه وقاتیجه

بورؤیایی حین تعبیرنده حج شریف نیتنده تردد ایتدیککز ایچون سزی معنأ توبیخدر دیر. پادشاه قانع اولماز. عزیز وقت اسکداری محمود افندی‌یه تعبیر ایتدیرر. مشارالیه‌ده کلام قدیم شرع شریفدر. جبه عالم وجوددر. پادشاه اسلامه توبه وانابت ایتمك کرکدر، دیر. سلطان عثمان‌ده بونك اوزرینه تربه زیارتلرینه باشلار. ابو ایوب انصاری زیارتنده ذبح قربان ایجاب ایدر. قویون، صغیر تدارك اولونسون دیه امر چیقار، قویون بولنور اما صغیر بولنه‌ماز. (قره کمرك) سمتنده بولدقلری آرابه‌لرك اوکوزلرینی سوروب بوغازلارلر. صاحبلرینك فریادلرینه باقیلماز. اوکوزلرك درتده بر قیمتی ویریلیر. بالطبع بددعا وانکسار خاطر واقع اولور. پادشاه او جمعه غریب بر تدبیره دها مراجعت ایلر. خلقه مهیب کورنمك فکریله جمعه کونی اوزرینه پنبه‌لی عظیم بر قبا (جبه) کیینوب سلطان سلیم جامعنه نمازه کیدر. رجبك سکزنجی کونی برقادرغه اوتاقلری وچادرلری آلمق ایچون یاپاشیر. بوآرالق شیخ‌الاسلام: (پادشاهلره حج لازم دکلدر. برنده اوطوروب عدل‌ایتمك اولادر

طولمش، وطولو جهتنك اوجی یاصصی، ال ایله طوتیله‌جق جهتی قامچی کبی مشیندن اینجه اینجه کسیلوب صاج کبی اورولمش برآلت ضرب ایدی. بونده‌کی مهارت طوماغی صیرتنه اوردیرمه‌مك و چویکلك کوسترمك ایدی. یکیچریلرك ادمان اویونلری آره‌سنده (آغیر یوك قالدیرمق، قوت طاشی آتمق، کورشمك وطوماق اوینامق) ده وار ایدی.

طوماق اویونی

جائزکه برفتنه ظهور ایلسون) زمیننده برفتوا کوندردیکی کبی اسکداری پیرمحمود افندی‌ده نصیحت ایلر. مفید اولماز. منجم باشی محمد چلبی‌ده ایشه قاریشیر. دفتردار باقی پاشا کتخداسنه : نافله یره زحمت ایدییورسکز، سفر یوق. (قران نحسین سرطانی) اولدیغی کبی طالع پادشاهی اولان برجده دخی کسوف وقوعه کلدی، رمضانه ایریشه‌میه‌جك. دیر. والحاصل عسکر طرفندن عقد ایدیلن برمشورتده «پادشاهك حجه عزیمتی بزدن نفرت ایتدیکی ایچوندر. دشمن ظهوری احتمالی وار ایکن مملکتی براقوب کیتمك خطادر. واز کچمه‌لیدر» حکمی ویریلیر. علما نامنه آره‌لرینه قاریشان برطاقم مفسدینی‌ده برابر آلوب آت میدانینه کیدرلر. صدر اعظم دلاور پاشا بیورلدی ایله چاوش باشی‌یی کوندریر، طاشلارلر. خلق آیاغه قالقار.

آت میداننده دیکر برمجلس دها عقد ایدیلوب شیخ‌الاسلام اسعد افندیدن: پادشاهی اضلال و بویله سوداره دوشوروب عبث یره بیت المالی اتلاف ایدنلر و فساده باعث اولانلر حقنده قتل ایله فتوا آلیرلر. بلوك آغالرینی و یکیچری آغاسنی‌ده رجم ایدرلر.

یدی قله‌یه کلن دونانماده‌کی یکیچریلرده کمیلردن فیرلایوب بونلره قاریشیرلر. بو درلو جمعیت ایله اولا معلم سلطانی عمر افندینك سرایی اوکنه کیدرلر. خواجه تبدیل قیافتله قاچار. قپوسنی قیروب مالنی یغما ایدرلر. بعده صدراعظم سراینه کیدرلر. باقارلرکه صدراعظم معیتی سلاحلی. بونلرك ایسه سلاحلری یوق. (سپاه چارشو) سنده بولدقلری سلاحلری آلمق ایچون دونرلر.

---

١٤٦ — فائده

تاریخ عمومی وجغرافیا نقطهٔ نظرندن عثمانلی ایمپراطورلغی

دولتك بر قاچ عصر ظرفنده کسب ایتدیکی وسعتله برابر سیاسةً حائز اولدیغی اهمیتی سزه مختصراً تفهیم ایده‌بیلمك ایچون شواوزون فائده‌یی مآلاً ترجمه ایدییورم.

شونی ایجه خاطرکزده طوتکزکه دولت علیه دنیانك اك برنجی واك کزیده بروضعیت جغرافیائیه‌سنه مالکدر. اوروپا، آسیا، آفریقا اوزرنده تأسس وتوسع

آقشام اولور. پادشاه علمايی دعوت ایدوب جمعیت عسکریه‌نك مقصدینی صورار. آنلرده «عسکر آناطولی‌یه کچدیککزی ایسته‌میور، خواجه‌افندی ایله دارالسعاده آغاسنی نفی ایتسون دییورلر.» دیه عرض ایدرلر. پادشاه: جدن فراغت ایدرم اما آنلری عزل بیله ایتمم ، جوابنی ویریر . کیجه‌لین یکیچری اوطه‌لرنده «پادشاه بوستانجیلری سلاحلاندیرمش»، بوستانجیلر آره‌سنده‌ده «دونانما طوپلرینی سرایه چویرمش» دیه روایتلر چیقار ..

ایرتسی کون یکیچری وسپاه عسکری پرسلاح سلطان محمد جامعنه طولارلر: کبار علمایه خبر کوندریرلر. آنلرده یکی جامعه کلسونلر دیرلر . کبار علما (که مفتی، نقیب غباری، یحیی افندی، قاف زاده، بوستان زاده، عزمی زاده، کتخدا مصطفی، آیاصوفیه واعظی عمر، درویش، قاضی‌زاده) جامع ایچنه کیدوب بونلرك اختیارلرینی چاغیررلر. سبب جمعیتی صورارلر. بونلرده: (خواجهٔ سلطانی ایله دار السعاده آغاسی سلیمانك، قائممقام احمد، دفتردار باقی، صدراعظم دلاور پاشالرك ونصوح آغا) نك قتللری حقنده عرضحال‌ویریرلر. بونلرك قباحتلری نه‌در؟ سؤال ایدلنجه: خواجه ایله قزلر آغاسی پادشاهی سفره تحریك ایتدیلر. بز دلاور پاشانك سراینه کیتدیکمزده آدملری اوزرمزه اوق آتوب برقاچ کشی قتل ایتدیلر. دفتردار دائما زیوف آقچه ویریر، قائممقام قوریجی و اوتراق معاشلرینی ویرمز، سکبان باشی نصوح آغاده قائممقام ایله اتفاق ایدوب قوریجیلری اتمکلرندن ایتدیلر. دیرلر .

علما، عرضحالی پادشاهه ویریرلر. پادشاه قتلی طلب اولنان آدملری ویرمم

ایتمکله برابر اسکی زمانلرك اك مشهور واك نامدار دیارلرینه، آیری آیری مدنیت ودور کچیرمش الکالرینه ، شهرلرینه صاحبدر. بحرسفیدك تا اورته‌سنده برطاقم آطه‌لره حاکم اولدیغی کبی بحر مذکورك باشلیجه بوغازلری، هله استانبول کبی اك مهم بر بلده النده‌در . بر طرفدن وندیك یعنی آدریاتیك دکزینه ، دیکر طرفدن دخی بصره کورفزینه ، شمالاً آسیانك چوللرینه ، جنوباً آفریقا صحرالرینه قدر ممتددر .

عثمانلیلر تاریخ قدیمده (فریجی) Phrygie دینیلن الکانك برناحیه‌سندن چیقدقلری حالده همان ایکی عصر صکره (آدریاتیك) دکزینه ، آوستریاده‌کی (دراوا) (راآب ـ یانیق قلعه) ، (واآغ) چایلرینه ، (قارپات) طاغلرینه ، دینیپر (طورله) ، (وولغا) نهرلرینه ، حتی (بحر حزر) ، (قفقاسیا) یه، (فرات)

دیر. رجا ایدرلر ، اهون شرین (!) اختیاری لازمدر، ویرلزسه فساد زیاده اولور، دیرلر. پادشاه ینه رد ایله جواب ویریر. بو عسکر اجداد عظامکزك ده ایسته‌دکلرینی آلمشلردر. سز شیمدی ویریرسه‌کز ایی اولور، دیرلر. سلطان عثمان: غالبا بونلری تحریك ایدنلر سزسکز. اولجه سزی کسرم. ذاتاً آنلرك تدارکی کورلمشدر. دیر. فقط دیکر طرفدن سرایه کیدن علمادن خبر کلمینجه: «بوستانجیلر قپولری طوتمشلرمی» دیه آیاصوفیه مناره‌سنه آدملر چیقاروب باقدیررلر. آنلردن بر اثر کورمینجه سرای قپوسنه واروب ایچری‌یه کیررلر. قپوجیلر، بونلره:

— صاقینك، بوستانجیلر غافل اولمیك. دیرلر. بونك اوزینه بر قاچ یوز تفنك‌اندازی بدنلره قویوب طوپجی، جبه‌جی وعجمی اوغلانلریله اهالیدن سلاحسز اولانلر انباردن اودون آلیرلر. دلاور پاشا ایله دارالسعاده آغاسنی وخواجه‌یی ایسترز دیه نعره آته‌آته ایکنجی قپودن کیره‌رك دیوان همایونه طولارلر. اوچ ساعت قدر بویله طوردقدن صکره اوچنجی قپودن‌ده کیروب ایچلرندن برینك فریادی اوزرینه سلطان مصطفایی ایسترز.دیمکه باشلارلر. آرتق بتون بتون ایچری‌یه کیره‌رك حرم قپوسنی قیروب سلطان مصطفانك اوطه‌سنی بولورلر. قپوسی ایچریدن اولمغله اوطه‌نك قبه‌سنه صوپالرله چیقوب:

— شرع ایله سلطان مصطفایی ایسترز دیه باغیررلر. ایچرودن:

— سلطان مصطفی بورادەدر. دیه یواش برسس کلنجه مطبخدن بالطه‌لر

و(دجله) صولریله (بصره) کورفزینه، بحر احمره، آفریقاده (نوبه) و (لیبی) چوللرینه وآفریقای شمالیده‌کی (آطلس) طاغلرینه قدر قول صالمشلر و احساس حاکمیت ایتمشلردی.

بوممالك مفتوحه آره‌سنده (مجارستان، اردل، قریم. قفقاسیا، بوسنه، هرسك، صربیه، بغدان، اولاح، بلغارستان، آرناوودلق، تسالیا، ماکدونیا، قره‌طاغ، موره (یونانستان)، اسکی تراکیا، کرید، مصر، تونس جزایر، طرابلس غرب، ارمنستان، طربزون قراللغی، کرجستان، جزیرةالعرب سوریه، عربستان وازمنهٔ عتیقه‌نك (سی‌لیسی) ویا (کیلیکیا) دیدیکی آطنه، (پامفیلی) و (لیچی) تکه حکومتی، (قاری) منتشا، (لیدیا) صاروخان، (میزی) قره‌سی، (بی‌تینی) خداوندکار ولایتی، پون، پافلاغونی، غالاسی،

کتیره‌رك قبه‌یی دلرلر. آشاغی‌یه آدم ایندیررلر. سلطان مصطفی بر مندر اوزرینه اوطورمش، قارشیسنده ایکی جاریه آیاقده طوریبورمش. درحال بر اوپوب :

— طیشاریده عسکر سزه منتظردر دیدکارنده بیچاره سلطان صو ایستر. مکر محبسنده اوچ کون قپانوب صو ویمك ویرلمز ایمش. برطرفدن والده‌سلطانه مژده ویریرلر، برطرفدن‌ده سلطان مصطفایی قبه‌دن چیقاره‌رق شیخ‌الاسلامك آتنه بیندیریرلر . پك ضعیف اولدیغندن آتده طوره‌ماز . عرض اوطه‌سنه کوتوررلر .

سلطان عثمان عسکرك ایچری‌یه کیردکلرینی طونجه دلاور پاشایی کتیرتمك ایچون بوستانجیلر یوللار ایسه‌ده ایش ایشدن کچمش ایدی . عسکر دلاور پاشا ایله دارالسعاده آغاسنی کورونجه قتل ایدرلر . والحاصل نصایح دیکله‌میوب علمایی زور ایله سلطان مصطفایه بیعت ایتدیررلر .

بیعتدن صکره عسکر (سلطان‌مصطفی)یی برخسته آرابه‌سنه بیندیره‌رك اسکی سرایه، اورادن دخی: سلطان عثمان بوستانجیلرله باصه‌جقمش قورقوسیله اورته جامعه کوتوررلر [١]. بوراده شایان‌دقت برشی وارایسه اودخی یولده خلقك آرابه

[١] اورته جامع : استانبولده بری: مراد پاشا جامعنك اوست طرفنده‌کی جاده‌دن (صوفیلر) حمامنه کیده‌جك یره‌کی بستانك قارشوسنده و ات میدانته منتهی جاده‌نك باشنده ودیکری شهزاده باشنده قپامه‌جیلر جاده‌سندن چوقور چشمه طرفنه قدراولان آطه محلنده یکیچری‌اوطه‌لری یعنی قیشله‌لری وارایدی. ات‌میدانی‌طرفنده بولنانلره (یکی اوطه‌لر)، شهزاده باشنده‌کیلره‌ده (اسکی‌اوطه‌لر)

قاپادوچه) دیدیکی قطعاتی حاوی آناطولی وسائره واردر . بیوك کوچك آلتی دکز ساحللرینی اورتر .

بوندن یارم عصردن برازاول اوروپا وآسیاده‌کی تقسیمات ملکیه‌مزه باقه‌جق اولورسه‌ق شویله بر جدول ترتیب ایدیله‌بیلیر :

اوروپاده :

١ — ادرنه ایالتی (تراکیا قطعه‌سنی محتویدر .

٢ — سلستره ایالتی : (آشاغی بلغارستانی محتویدر) .

٣ ـ ٤ — ویدین ، نیش ایالتی : (یوقاری بلغارستانی محتویدر) .

٥ ـ ٧ — اولاح ، بغدان ، صربیه : (بونلر اسماً تابع ایدیلر) .

اطرافنه اوشه‌رك کیمی روباسنك یکنی وکیمی اتکنی ایچری براقوب احسان امیدیله نشان ویرمکه چالیشدقلریدر. بو برعادت اولسه کرك. هرنه ایسه عسکر اورته جامعدن طوغریجه (بابا جعفر) و (غلطه) زندانلرینه کیره‌رك اوراده‌کی محبوسلری و طاش کمیلریله ترسانه محبسنده‌کی موقوفینی صالیویررلر. اوکونك آقشامی قپوجی‌باشی (قره علی) آغانك خانه‌سی یغما ایدیلیر. ارباب عصیان برآز تدبیرلیجه طاورانه‌رق اسکله‌لرده قایق براقامشلردی. سلطان عثمان آناطولی طرفنه قاچمق ایستر ایسه‌ده بوسببدن موفق اوله‌ماز. (مره حسین) پاشا اك صکره سلطان عثمانی آقشام اوزری آغا قپوسنه کوتورر. بوراده یکیچری آغاسی (علی آغا) ایله مذاکره ایدیلیر. ایشی باصدیرمق اوزره یکیچری‌یه اللیشر آلتون انعام ایله اسکرلت چوقه وسپاهی‌یه اونر آقچه ترقی ویرلمك قرارلشدیریلیر ایسه‌ده علی آغا ایرتسی صباح مسئله‌یی نفراته آچنجه اوطه باشیلرك تعلیمی وجهله آغایی پاره پاره ایدرلر. جثه‌سنی آقسرایده یول اورته‌سنه براقیرلر.

میدانده بر والده سلطان ایله اوجاق آغالرندن کتخدا بك، زغرجی باشی وسائر یدی‌سکز آغادن ماعدا حاکم قالمامشدی. بونلر بعدالمشاوره (داماد داود) پاشایی صدارته کچیریرلر. (درویش) آغانامنده‌کی برسلحدارده یکیچری آغاسی اولور.

دینیردی. یکی اوطه‌لرك اورته‌سنده (تکیه میدانی) نامیله جسیم بر میدان وبومیدانك اورته‌سنده دخی برجامع وار ایدی‌که (اورته جامع) ایشته بودر. بوجامع ایکنجی سلطان محمود خانك یکیچریلری الغا ایتدیکی زمانده تملندن ییقیلمشدر.

---

٨ — بلغراد ایالتی: (صربیه‌ده بولنان مواقع عثمانیه‌یی محتویدر).
٩ — اسکوب ایالتی: (یوقاری ماکدونیایی محتویدر).
١٠ — بوسنه سرای ایالتی: (بوسنه ایله خرواتستانی محتویدر).
١١ — روم ایلی ایالتی: (یوقاری آرناوودلق ایله اورته ماکدونیایی محتویدر).
١٢ — یانیه ایالتی: (آشاغی آرناوودلغی محتویدر).
١٣ — سلانیك ایالتی: (آشاغی ماکدونیا ایله تسالیا قطعه‌سنی ...
١٤ — جزایر ایالتی: (آطه‌لر دکزنده‌کی آطه‌لری ...
١٥ — کرید.

عسکر پادشاه جدیده برعرضحال ویره‌رك قائممقام احمد ودفتردار باقی پاشالرله خواجهٔ سلطانی عمر افندی وسکبان باشی نصوح وآیاس آغالرك قتلنی ایسترلر. فرمان صادر اولور. دیکر طرفدن علی آغانك قتلی اثناسنده سلطان عثمانك آغا قپوسنده اولدیغی شایع اولمشیدی. برمقدار عسکر اورایه هجوم ایده‌رك سلطان عثمانی صاقلاندیغی یردن چیقاریرلر. آرقه‌سنده بیاض برانتاری وار ایمش. باشنده عرقیه بیله اولمیوب آچیق ایمش. سپاهینك بری کیرلی دلبندینی ویریر. بر بازکیره بیندیررلر. یانده بولنان صدر سابق حسین پاشانك فرارایدرکن یتیشوب باشنی کسرلر. اورته جامعه کتیررلر. سراینی یغما ایدرلر. سلطان عثمان، حسین پاشانك نعشنی کورنجه آغلار:

— بو مظلوم بی‌کناه ایدی. هرزمان عسکر حقنده بکا ایولك سویلردی. آنك سوزیله عامل اوله ایدم باشمه بوحال کلمز ایدی. بنی خواجه ایله دارالسعاده آغاسی اضلال ایتدی. دیر. یولده کوتوررلرکن بر طاقم اراذل و اشرار سب وشتم ایلرلر. حتی بعضلری:

— جانم عثمان چلبی میخانه باصوب، یکیچری وسپاهیدن طوتیلانلری طاش کمیسنه حبس ایتمك، دکزه آتمق نصل ایمش؟

دیه اکله‌نیرلر. (آلتونجی اوغلی) نامنده بر رذیل سلطان عثمانك بالدیرلرینی صیقوب

آسیاده:

١ — قسطمونی ایالتی: (اسکی پافلاغونی قطعه‌سنی ...
٢ — خداوندکار ایالتی: (اسکی «بی‌تی‌نی» و «می‌زی» قطعه‌لرینی ...
٣ — آیدین ایالتی: (اسکی «لی‌دی» قطعه‌سنی ...
٤ — قرمان ایالتی: (اسکی «فریجی» و «پام‌فی‌لی» قطعه‌لرینی ...
٥ — آطنه ایالتی: (اسکی کیلیکیایی ...
٦ — بوزاوق ایالتی: (اسکی «قاپادوچه» قطعه‌سنك برقسمنی ...
٧ — سیواس ایالتی: (کذا ...
٨ — طربزون ایالتی: (اسکی «پون» و «قولکیده» قطعه‌لرینی ...
٩ — ارضروم ایالتی: (اسکی «ارمنیه» یی ...
١٠ — موصل ایالتی: (اسکی «آثوریه» حکومتی اراضیسنی ...
١١ — کردستان ...

ادبدن خارج کفرلرده بولنور . بوحال ایله اورته جامعه کلینیر . جمعه اولمغله مؤذنلر صلا ویردکلرنده عسکر سلطان عثمان قتل اولندی ظن ایدر . سلطان عثمانه سؤ قصد ایدلمسون دیه باغریشیرلر .

نعیما دییورکه :

والده‌سی سلطان مصطفی خانی محرابه اوطوردوب ایکی جاریه‌ده اتکلرینی طوتاردی. طیشاریده برهنکامه، برآواز اولسه یرندن صیچرایوب پنجره‌دن باقمق ایستردی. زور ایله اوطوردیرلردی. سلطان عثمان ایسه باقوب :

— هی دردمندلر، پادشاه ایتدیککز آدمی کورك . بو دولتك انقراضنه سبب اولوب اوجاغکزی سوندیره‌جکدر. یقینده پشیمان اولورسکز. دیدکدن صکره باشندن اوکیرلی دستاری چیقاروب آغلادی. وآغالره خطاب ایدوب :

— بیلمزلك ایله سزه جفا ایتدم ایسه عفو ایدك. سز ایتمیك. دون صباح پادشاه ایدم. شمدی عریان قالدم . حالمدن عبرت آلك. دنیا سزه‌ده قالماز. هانکی پادشاهك قوللری پادشاهلرینه بو اهانتی ایتدیلر دیه سویلنه‌رك خلقی آغلاتدی . طورناجی‌باشی کچه‌سنده اولان دلبند مقرمه‌یی چیقاروب: پادشاهم پاکچه‌در، مبارك باشکزه صارك دیه ویردی. اوکچه آلمق ایسته‌مدی اما صکره آلدی. صاریندی.

(تفصیلات آتیه‌یه ایجه دقت ایدك : باقك که پادشاه و حکومت نه حاللر کچیرییورلر :)

---

١٢ — خرپوت ایالتی : (اسکی « صوفن » و « قومازه‌ن » قطعه‌لرینی.
١٣ — حلب ایالتی : (سوریه‌نك برقسمنی ...
١٤ — صیدا ایالتی : (اسکی « فنیکه » وفلسطین » قطعه‌لرینی ...
١٥ — دمشق ایالتی : (سوریه‌نك برقسمنی ...
١٦ — بغداد ایالتی : (اسکی « بابیلونیا » حکومتنك مؤسس اولدیغی اراضی‌یی ...
١٧ — حبش ایالتی : (عربستان ومصرك جنوب طرفنده‌کی اراضی‌یی ...

اوزمانك پك خطالی تخمیننه کوره ممالك عثمانیه ایکی قطعه اوزرنده‌کی اراضیسنك مساحهٔ سطحیه‌سی برملیون بش‌یوز بیك کیلومترو مربعی (یاکاشدر) اولوب بونك یالکز درت‌یوز آلتمش درت بیك بش‌یوز کیلومتره مربعی اوروپاده ایدی . مجموع نفوس اوتوز ایکی ملیون آلتی یوز بیك ارلمق اوزره تعیین ایدیلیوردی‌که بومقدارك اون آلتی ملیون درت‌یوز بیکی اوروپاده ساکن ایدی.

بو اثناده صدراعظم اولان داود پاشا یاننده جبه‌جی‌باشی دینیلن بی‌دین النده کمند اولدیغی حالده کلوب سلطان‌عثمانك اوزرینه بوغمق‌ایچون کمند آتدی. سلطان عثمان دونوب کمندی طوتدی. حاضر اولان آغالر یوریدیلر .

— نه یاپیورسکز؟ شمدی ظیشاری‌یه عکس ایدرسه جمله‌مزی قیرارلر دیه منع ایتدیلر .

سلطان عثمان داود پاشایه دونوب :

— بهی ظالم ، بن سکا نیلدم. اکی دفعه موجب قتل جرمکی عفو ایدوب اولدورمدم . منصب ویردم . بکا عداوتك نه‌در؟ دیه سویلندی . و ینه آغالره دونوب :

— بوظالم بنی قومازه اولدورر .

دیینجه آنلرده :

— یوق پادشاهم ، خاطرکزی خوش طوتك. اورته‌لق بر مقدار سکون بولسون، ینه پادشاهمزسکز دیه تسلی ویردیلر. فقط سلطان مصطفانك والده‌سی آغالره :

— سز بیلمزسکز، بو نه ییلاندر . بورادن صاغ قورتولورسه بزدن وسزدن کیمسه براقماز. دیه‌کیزلیجه فتنه ویریردی. ینه تکرار داودپاشاه جبه‌جی باشی‌یه اشارت ایدوب کمند آتدیردی. ینه منع ایتدیلر. صکره عسکر طشره‌دن تنبیه ایتمکله ال چکدیلر .

شو جدول دخی سزه بر فکر مخصوص ویره‌بیلیر :

عرق	اوروپاده	آسیاده	مجموع
عثمانلی ترك	۱,۶۰۰,۰۰۰	۱۰,۲۰۰,۰۰۰	۱۱,۸۰۰,۰۰۰
روم	۱,۵۰۰,۰۰۰	۲,۰۰۰,۰۰۰	۳,۵۰۰,۰۰۰
اسلاو	۷,۳۰۰,۰۰۰	— —	۷,۳۰۰,۰۰۰
رومن	۴,۰۰۰,۰۰۰	— —	۴,۰۰۰,۰۰۰
آرناوود	۱,۶۰۰,۰۰۰	— —	۱,۶۰۰,۰۰۰
ارمنی	۴۰۰,۰۰۰	۱,۵۰۰,۰۰۰	۱,۹۰۰,۰۰۰
عرب ، سوریه‌لی	— —	۲,۵۰۰,۰۰۰	۲,۵۰۰,۰۰۰
کرد ، ترکمن وسائره	مجهول	مجهول	
یکون :	۱۶,۴۰۰,۰۰۰	۱۶,۲۰۰,۰۰۰	۳۲,۶۰۰,۰۰۰

الحاصل سلطان عثمان کندیسندن وقوعه کلن خطالری اعتراف ایله برابر هر شیئه موافقت ایتدیکنی بیلدیرر و برادرینك محبوس اولدیغی اوطه ده حبس اولنمسنه راضی اولور ایسه ده داود پاشا ایله یکیچری آغاسی درویش آغا مشارالیهی بر بازار آرابه سنه قویوب سؤباشی کتخداسی اولان (کلندر) نامنده کی حیاسزی دخی برابر بیندیررلر. عظیم برجمعیت ایله یدی قله یه کوتوررلر. عسکر طاغیلدقدن صکره داود پاشا ایله کتخداسی عمر آغا و جبه جی باشی آغا وبر قاچ اوباش اوراده قالیرلر. جبه جی کمند آته رق وکلندر حصیه لرینی صیقه رق اولدوررلر. جبه جی نشانه اولمق اوزره قولاغنی کسوب سلطان مصطفانك والده سنه کوتورر.

— ٣ —

دولتك تاریخ تأسسی اوچ بچق عصره یقین اولدیغی حالده بویله بر وقعه کورولمه مشیدی. قتل اخ، نفی وخلع پدر واقع اولمش ایدی ایسه ده قتل پادشاه ایکنجی عثمانك وجودنده تجربه ایدلمشدر. حکومت بیوك بر حکومتسزلك الندە ایدی. چونکه (سلطان مصطفی) جداً مجذوب ایدی. عسکر ایسه سلاح عصیانی دیشنه آلمش، یغمادن،

فی الواقع بو جدولك خطالی اولدیغنده شبهه یوقدر. فقط ینه بر شیدر.

ینه اوزمان یاپیلمش اولان بر جدوله کوره ممالك عثمانیه ده ادیان مختلفه یه منسوب افرادك مقداری شویله در:

دین	اوروپاده	آسیاده	یکون
مسلم	٤,٣٠٠,٠٠٠	١١,٥٠٠,٠٠٠	١٦,٠٠٠,٠٠٠
اورتودوقسلر	١١,٤٦٠,٠٠٠	٢,٥٠٠,٠٠٠	١٣,٥٠٠,٠٠٠
ارمنی	٤٠٠,٠٠٠	١,٥٠٠,٠٠٠	١,٩٠٠,٠٠٠
قاتولیك	٣٦٥,٠٠٠	٥٠٠,٠٠٠	٩٠٠,٠٠٠
موسوی، یزیدی وسائره	٧٥,٠٠٠	٢٠٠,٠٠٠	٣٠٠,٠٠٠
یکون:	١٦,٦٠٠,٠٠٠	١٦,٠٠٠,٠٠٠	٣٢,٦٠٠,٠٠٠

تعرضدن کچیلمیور ، ارباب حکومت حیرتدن حیرته دوشـیوردی . بیچاره سلطان مصطفی نه حالده ایدی ؟ محبسندن چیقارمغه کلدکلری اثناده فوق‌العاده قورقمش ایدی. قتل عثماندن‌صکره سرایك هرطرفنی کزه‌رك ، هرقپویه اوره‌رق: عثمان ، عثمان دیه چاغیرر ، کل عثمان ، بوبار حکومتی بنم اوموزمدن آل دیه باغیریردی . ایشـته بو آجیقلی حاللر آره‌سنده یالکز والده سـلطان حکم ایدردی . ذاتاً قتل عثمانه اك برنجی سبب‌ده اوایدی .

امور دولت وملت چیغرندن چیقمش ، میدان یکیچریلرله سپا-هیلره قالمش ایدی .

سلطان مصطفی ایکنجی جلوسنی متعاقب (یحیي افندی) شیخ الاسلام اولدی . جلوس بخششلری ویرلدیکی کون سـپاهیلر (داود پاشا) اوزرینه هجوم ایده‌رك :

— سلطان عثمانی نه سببله قتل ایلدك ؟ بز سکا امانت ویردك. دیدیلر . (داود پاشا) ده سـلطان مصـطفانك فرمانیله قتل ایتدم ، جوابنی ویردی .

دولتك اك بیوك ایمپراطورلقلره غبطه بخشا اولان بو وسعتنه برده خلافت اسـلامیه‌یه مظهریتی شـأن و شرفنی بحق ضم ایدك که الحـالة هذه کرهٔ ارض اوزرنده موجود ایکی اوچ یوز ملیون اهل اسلام عثمانلی پادشاهنی خلیفهٔ مسلمین طانیرلر و اك قوی بر رابطهٔ معنویه ایله الی‌الآن مربوط بولنورلر. سؤاداره ، جهالت، مکتبسزلك، حکومتك سیئاتی، خلقك عدم فعالیتی و بونلره بکزر مادی ومعنوی نیجه فنالقلر یوزندن حکومت عثمانیه ایکی اوچ عصر ظرفنده ـ اوقویور-سکز آ ، آرتق سز حساب ایدك ـ خیلی ضایعاته اوغرادی. حتی دور حمید اولده (قاینارجه) معاهده‌سیله روسیه‌نك برایالتی، برتابعی حکمنه کیردیکی حالده دورحمید ثانیـده اك کوچك حکومتلرك ، مثلا متبوعی بولندیغی بلغاسـتانك بیـله تحت

برقاچ کون صکره سپاهیلرله یکیچریلر آیاق دیره‌دیلر. خواجه (عمر) ایله قائممقام (احمد پاشا) نك و (قره‌علی، نصوح، سابق کتخدا حسین آغا) لرك قتللرینی ایسته‌دیلر. بونلر فرار ایتمشلردی.

خلق آره‌سنده پك بیوك بر خشنودسزلق حس ایدیلیوردی. سلطان عثمانك قتلی اهالی‌یه پك آغیر کلمش ایدی. هرکس (داودپاشا)دن نفرت ایدییوردی. بو اثناده شیخ الاسلام (یحیی) افندینك دلالتیله (مصر) والیسی سابق (مره حسین پاشا) وزیر اعظم اولدی. مره، عسکره یارانمق ایچون خزینه‌یی بوشالتمقله برابر «قیون آقچه‌سی» دخی ویردی ایسه‌ده یارانه‌مادی.

ذاتاً تذبذب کوندن کونه آرتیوردی. حتی (مره حسین پاشا) یکیچری آغاسی معهود (درویش) ی قره‌مان ایالتنه نصب ایله تبعید ایتمش ایکن یکیچریلر، سپاهیلر آیاقلاندیلر. بونك اوزرینه سرایدن چیقان برخط همایونده: (داود پاشا، کورجی محمدپاشا ولفکه‌لی مصطفی پاشادن عسکر هانکیسنی انتخاب ایدرسه اوصدر اعظم اولسون) دینیلمش ایدی. دیمك‌که حکم و نفوذ کاملاً عسکر النده ایدی. عسکر یکدیکریله اویوشه‌میه‌رق انتخاب ینه سرایه براقیلدی. لفکه‌لی

تهدیدنده بولندی. له الحمدکه کنج ترکلر الك صکره مظالم حمیدیه‌یه غلبه ایتدیلرده سوکیلی وطنمز قورتولدی. یوقسه اوروپالیلر بزی تقسیم ایده‌جکلردی. شمدیکی حالده بیله مملکتمز پك واسعدر. فقط سزك کبی کنجلرك تحصیل هنر ومعرفت وهر یرده ابرازحمیت وعدالت واظهار فعالیت واستقامت ایله‌مسنه صوك درجه‌ده محتاجدر. (جغرافیا) اوقودیغکز ایچون (١٢٩٤) سنه‌سنده یعنی سلطان حمیدك ایلك سنه‌لرنده روسیه‌ایله ایتدیکمز محاربه نتیجه‌سنده غائب ایتدیکمز اراضی وقطعاتی خریطه‌لر اوزرندن بوله‌بیلیرسکز. مع هذا بر آز دها صبر ایدرسه‌کز صوك سنه‌لرده (برلین معاهده‌سی) فائده‌سنده مفصلاً کوروب آکلارسکز.

(مصطفی پاشا) صدر اعظم اولدی . (درویش آغا) قرەمان یولندن دوندیریلوب استانبولدە ینه یکیچری آغالغنه نصب ایدلدی .

خلق آرەسندەکی خشنودسزلق یکیچری‌یه طعن ولعنت ایتمکه قدر بیودی. سلطان عثمانك قتانه سکوت‌ایله باقانلرك «شیطان‌اخرس» اولدیغنی آچیقدن سویله‌مکه باشلادیلر. بوسوز ارضروم والیسی (آبازه پاشا) ایله طرابلس شام بکلر بکی سیف اوغلی (یوسف پاشا) یه قدر عکس ایتدی . پاشالر یکیچریلری قیریورلردی .

برقاچ کون صکره عسکر ینه آیاقلانەرق وزیر اعظم (مصطفی پاشا) نك ارتشاسندن طولایی عزلنی ایستەدیلر . پادشاه عسکرك هردیدیکنی یاپدیغی کبی بودیدکلرینی‌دە اجرا ایدەرك کورجی (محمد پاشا) یی وزیراعظم نصب‌ایلدی. تام اوچ آیدە درت وزیر دکیشدی.

پای‌تختك حال تذبذبی ولایته دخی سرایت ایدەرك اشقیا یر یر تردەدی . ارضروم والیسی (آبازە پاشا) عزل ایدیلوب (سیواس) ە مأمور اولمش ایکن استانبولدن کلن امری دیکله‌مدیکی کبی طرابلس

---

١٤٧ — فائده

کورکلر

کورك وقتیله البسهٔ رسمیەدن معدود و حضور پادشاهیدە کیدیرلمك قانون ایدی. حضوردە کورك کیینلر رجالدن صاییلیرلردی. صدراعظم ویا وزیر اولانلر (ارکان کورکی) نامیله مشهور کورکلر کییدکلری کبی شیخ الاسلام اولانلر دخی « فروهٔ بیضا » بیاض کورك وعلما ایله مدرسین «موحدی» دینیلان طرزدە کییرلردی. تشریفات رسالەلرینك اونیفورمه (طراز) بحثندە کورك :

صاری چوقه‌یه دوختەارکان صرف سمور- شالی‌یه دوختە قبورقاقم -چوقه‌یه دوختە پاچه سمور قنطوش - قبور پاچه سمور- چوقه‌یه دوختە قنطوش سمور-

شام بکلربکی سیف اوغلی (پیر یوسف پاشا) دخی یکیچریلری طرد ایدوب سکبانلر یازدی .

استانبول حقیقةً حکومتسز قالمش ایدی . خلق ایسه عسکری (سلطان عثمان) ك قتلیله اتهام ایتمکدن برآن کری طورمیوردی . بوکفتکو عسکرك کویا کوجنه کیدییور، ایکیده برده بز قاتل دکلز دیه آیاقلانیورلردی .

۱۰۳۲ سنه‌سی سفرینك یکرمی سکزنجی کونی سپاهیلر تکرار دیوانه‌کلدیلر: (ولایتده بولنان قاضیلرواهالی بزه قاتل سلطان‌دییورلر. بز دکلز . قاتل کیملر ایسه حقلرندن کلنسون) دیه قیام‌ایتدیلر. بلوك آغالری بونلری منع ایتدیلرسه‌ده اورته جامعده تکرار طوپلاندیلر. ایکی اوچ کون صکره بردها دیوانه کله‌رك :

— بز سلطان عثمانی اورته جامعه امانت ویردك ، نه تمسکله قتل اولندی ؟ دیدیلر . سلطان مصطفی نامنه چیقان خط همایونده :

(سلطان عثمانی بن قتل اولنسون دیمدم، داود پاشا اولدورمش ، قاتللری قتل اولنسون.) دینیلمکله عسکرباغیره چاغیره قاتللری آرامغه

قبور سمور ـ صرت سمور ـ بول یکلی اعلی صرف سمور ـ سراسره قاپلی ارکان صرف سمور ـ ارکان پاچه سمور ـ ترنجی چوقه‌یه قاپلی پاچه سمور ـ قبوریکلی عادی کورك ـ بول یکلی کورك ـ قنطوش کورك ـ سراسره دوخته درت یکلی ، آغیرصرت سمور ـ بول یکلی یشیل چوقه‌یه دوخته صرف سمور قنطوش‌کورك ـ سرحدلی (قیصه‌جه، سراسره دوخته سمورکورك) ـ بول یکلی قرصاق، سمور، قاقم، سنجاب، قنطوش کورك ـ تعریفلری واردر. بونلردن‌ماعدا (فراجه ـ سمور ـ موسم ـ نیمتانه ـ نافه) کورکلر و (اوستلك) تعبیر اولنان ساترەلری والبسهٔ رسمیه‌مزدن اولدیغی‌جهتله باب‌عالیده برده «کورك اوطه‌سی» وار ایدی. بوکورکلردن اجنبیلره وسفیرلرده‌ده احسان اولنوردی. استانبول فتحدن اول‌ده صکره‌ده

باشـلادیلر . کمند آتان جبه‌جی‌یی یاقه‌لایوب بوینی اوردیلر . (داود پاشا) یی ایکی کون آرایوب الك صکره ایوب طرفنده طوپجیلرده بر سـپاهی اوینك صمانلغنده یاقه‌لادیلر . یدی قله‌یه حبس ایتدیلر . (کلندر) اوغلی‌ده اورایه کوتوردیلر .

داودپاشانك حرمی سلطان، زروبا اوطه باشیلره وسپاهی آغالرینه پاره‌ایله مراجعت‌ایدوب آنلرده (جلادسلیمان) نام‌شخصی‌پاشانك‌قتلنده عجله ایتمه‌مکه راضی ایتدیلر . (داود پاشا) یی کتیردیلر . آرقه‌سنده‌کی نفتی قپامه‌سی پاره‌لانمش، باشی دستارسز ایدی . جلاد قتل ایده‌جکی صره‌ده جیبندن‌ایکی قاضیعسکردن آلدیغی فتوا ایله سلطان مصطفانك تذکره‌سنی‌چیقاردی . فریاده باشلادی . بونك اوزرینه سلطانك پاره ایله جاب‌ایتدیکی آدملر جلاده: اورمه باقه‌لم تمسکاری کوره‌لم، دیدیلر. سپاهیلردن و یکیچریلردن پس‌پایه طاقمی سـلطاندن دها زیاده پاره قوپارمق املیله باغیریشدیلر. (قول‌اوغلی) نامنده بری پاشـایی آلوب اورته‌جامعه کوتوردی. یکیچریلر قتل‌ایدلسون، سپاهیلر تأخیراولنسون

کورك تجارتیله مشهور اولمشـیدی. حتی (١٠٠٠) تاریخلرنده شهرده بش یوز کورکجی دکانی وار ایدی .

شو مناسبتله سویلیه‌لم که : سیفیه ، علمیه ، قلمیه نامله‌ریله معروف اولان اوچ صنف مأمورین دولت ایله سرای بندکانی رتبه‌لری :

١ ـ باشه کییلن قاووق ، ٢ ـ آرقه‌یه کییلن خفتان ، ٣ ـ بله صاریلان قوشـاق ، ٤ ـ آیاق قابی ، ٥ ـ باشـه طاقیلان سرغوج ٦ ـ اوکده طاشینان توغ وعلم ایله تفریق اولنوردی .

هر رتبه وصنف ایچون انواع شکل و رسمده قاووقلر و بیچم بیچم خفتانلر اولدیغی کبی بو خفتانلرك رنکلری بعضاً دوکمه‌لریله شرید کبی شـیلری بیله رتبه تمییزینه علامت اولوردی .

دییورلردی. عسکرلردن پك چوغی شاید (داود پاشا) تکرار صدر اعظم اولورسه بزه ایسته‌دیکمزی یاپسون دیه نشانلر ویرییورلردی. حتی بری باشندن دستارینی، دیکری صیرتندن فراجه‌سنی، بردیکری دخی آلتندن بارکیرینی ویردی. فقط قپوجیلر دامادی رحیقی‌دامادی دینیلمکله معروف (احمد) نامنده برمرد عاقل ایکی یوز قدر اسکوفلی قپوجی ایله اورته جامعی باصه‌رق جمله‌سنی طاغیتدی. جامعه کیره‌رك داود پاشایی یاقه‌سندن طوتدی. سلطان عثمانك بیندیکی آرابه‌یه بیندیردی، یدی قله‌یه کوتوروب اوراده بوغدیردی. (کلندر)ی‌ده کسدیروب لاشه‌سنی دکزه آتدیردی. (بودین) بکلربکی اولان قاتل معهود یکیچری آغاسی (درویش) ایله دیکری (کوستندیل میر میرانی) میدان بکی قتل ایچون‌ده مأمورین مخصوصه کوندرلدی.

(مره حسین پاشا)، صدارتده کوزی اولمغله بوآرالق اوطه باشیلری تحریك ایده‌رك (ارضروم) و (بغداد) ده فتنه ظهوری وسائره بهانه‌سی وآرناوود (سلیمان) نامنده برسپاهی مزورینك دلالتیله

١٤٨ — فائده

کلمات تاریخیه

امدادیه: محاربه مصارفی ایچون ضیق زمانده قصبه وشهرلرده‌کی اعیان وتجاردن برر مقدار استقراض اولنان آقچه.

سرکی دوشنمك: سپاه طائفه‌سنك علوفه‌سی صدراعظم قوناغنده (باب عالی) ویریلیر و اوکون طوربه‌لر، کیسه‌لر دیزیله‌رك سرکی یاپیلیردی.

دیوانکان، کوکللویان، فارسان، عزبان: آناطولیده برطاقم توریدیلر صا-

دیوانه هجوم ایتدیردی . (کورجی محمد) پاشایه سوکدیلر، صایدیلر، اولدیریرز دیه تهدید ایتدیلر . پاشا استعفا ایتدی . پادشاه ینه :

— عسکر کیمی ایسترسه او صدر اعظم اولسون . دیه امر ویرنجه (مره) یی ایسترز . دیدیلر. حسین پاشاده مرامنه ایردی . حکومت کندیسیله والده سلطانك النده قالدی .

دیکر طرفدن (ارضروم) والیسی (آبازه پاشا) نك عصیانی بیویوردی . کندی یرینه کلن والی‌یی اعاده ایتمکله برابر (آنقره) و (سیواس) اوستنه یوریدی . (قره حصار) ده (مرتضی پاشا) یی ، (سیواس) ده (طیار پاشا) یی اسیرآله‌رق قرق بیك عسکرله آنقره‌یی محاصره ایتدی . قیصریه‌لی برشیخ آبازه پاشایی :

— سن مؤید من‌عنداللهسك . جناب حق سنی بوقوم ظالمك اوزرینه مسلط ایتمشدر ، قورقمه ، فرصت سنکدر . دیه تشویق ایدییوردی . پاشاده هانکی یرده یکیچری بولدیسه مالی آله‌رق ، قتل ایده‌رك ، حتی کیمنك طبانه نعل اوردیره‌رق کلیوردی . بونك

ریجه وسکبان یاراقلری آچه‌رق یولجیلری وتجاری صویویورلردی. ١١٠٠ تاریخنده وزرا، میرمیران، امرا، تحصیلدارلر ومتسلملرك دائره‌لرنده‌بولنان صاریجه و سکبانلرده الغا ایدیله‌رك آنلرك یرینه بوآدرله عسکر یازلمسی امر اولنمشیدی .

سوریجی : عسکرلری طوپلایوب سوق ایدیجی، سوق مأموری .

نذره کسمك : بریرك اهالیسنی حکومتجه غیرمقبول حالك تکرری حالنده نقداً وبدناً جزالاندرمق . مثلا ١١٠٢ ده (قبریس) ك یرلی یکیچریلریله زعما وارباب تیماری والی‌یه قلیج چکه‌رك برقاچ آغایی وآلای بکارینی‌قتل‌ایتمشلر- دی. بونك اوزرینه جزیره‌یه یوللانان سلاحشور فرنك محمد بك اوك آیاق اولانلری تأدیب ایتدکدن صکره جزیره اهالیسنی‌ده بر دها بویله برحال

اوزرینه جغاله زاده (محمود پاشا) سردار نصب اولنه‌رق مقابله‌یه کوندرلدیسه‌ده (محمود پاشا) مقاومت ایده‌میه‌جکنی آکلادی. (آبازه) ایسه (آنقره)یی محاصره ایده‌رك اوچ آی محاربه‌دن صکره واروشنی آلدی. فقط قیش کلمکله (نیکده) ده قیشلاغه چکیلدی. بو آرالق خواجهٔ سلطانی معهود (عمر) برسنه‌دن بری کیزلندیکی یردن چیقدی. علمانك توسطیله شیخ الحرم اولوب مکه‌یه کوندرلدی.

صدر اعظم (مره حسین پاشا) ایشی آزدیردی. حتی بر میرمیرانی دیوانده دوکوب اولدوردی. عسکره یارانمق املیله ایچ خزینه‌یی اسراف ایلدی. حالبوکه بونجه عسکری هرزمان ممنون ایتمکه خزینه‌لر طیانماز. میرمیران حقنده یاپدیغی معامله‌یی بر قاضی‌یه دخی یاپنجه علما فاتح جامعنه طوپلاندیلر. مفتی وسائره‌نك رأییله (مره حسین پاشا) نك بعدالعزل قتلنی پادشاهدن ایسته‌مکه قرار ویردیلر. سپاهی زوربالرندن بچاقچی اوغلی (اولکون) ك تهدیدینی

ظهور ایده‌جك اولورسه میری‌یه اللی بیك آلتون ایله فتنه‌کار اولانلردن اوتوز قدرینك بوینی اورلمق اوزره آنلری نذره کسدی، حتی اونودلمامق ایچون (لفقوشه) ده بر طاش دیکدیره‌رك اوزرینه یازدیردی ایدی. بوطاش بالآخره قالدیرلمشدر.

یتکلك: پادشاه، وزیر اعظم وخانلر کبی بیوك ذاتلرك اثنای سیر وسفرده یمك یملری ایچون یول اوزرلرنده احضار ایدیلن یتك محلی.

ندرلانده: فلمنك ویا هولاندا دینیلن مملکت ویا حکومت.

اصول تحلیف: عسکرلر آره‌سنده معروف اولانی شوایدی: برتپسی اوزرینه طوز واتمك، قلیچ وقرآن قونور و بونك اوزرینه یمین ایتدیریلیردی.

قوز بکجی: فاتح سلطان محمد زماننده حرمده بولنان برجاریه دیواردن آشاغی‌یه

دیکله‌مدیلر. مفتی سرایه کیتدی. مره حسین‌پاشادخی آغا قپوسنه کیدوب اوجاغه التجـا ایلدی. بوراده یکیچری آغاسی (قره مصطفی) ایله قاضیعسکرلری و سـائره‌یی طوپلایوب فاتحده اجتماع ایدن علمـانك و اهـالینك طاغیلمه‌لری ایچون امرلر کوندردی. ذاتاً اسـتانبول قاریشـمش ایدی. بووقعه اوزرینه دها زیاده قاریشـدی. هرایکی طرف سوزنده طوره‌رق حتی فاتحه نصیحت ایچون یوللانیلان نقیب الاشراف (غباری افندی)یی دخی دیکله‌مدیلر. دیکرطرفدن یکیچری وعجمیلرده سلاحلانمشلر ایدی. آقشام اوستی باش‌چاوش (قره‌مذاق) نامنده بر زوربا فاتح جامعنـه هجوم ایده‌رك اوراده‌کی علمایی ضرب واکثریسنی قتل ایلدی. مقتوللرك نعشلرینی بطال قویولره وکاریزلره طولدوردی. بوحادثه دخی خلقی یکیچریدن زیاده‌سیله صوغوتدی.

(مره حسین پاشا) که دنائت طبعنی اظهار ایتمکدن برآن خالی قالمیوردی، بووقعه‌یی صاووشدیردقدن صکره سـپاهیلری قالدیرمق

آتلامش و فرار ایدرکن سرای ایچنده‌کی ضربخانه طرفنده‌کی چنار آغاجی جوارنده برآدمه تصـادف ایتمش، بوآدم قزی چنارك قووغنه صاقلامش وباب السعاده آغاسـنه خبر ویرمش. بونك اوزرینه حریف حضوره جلب ایدیله‌رك نه مکافات ایسـتدیکی صورولمش، چناره جوار ضربخانه قپوسـنه متصل بر یرده براوجاق احداثی و اورایه بر خدمت تخصیصنی طلب‌ایتمش. طلبی موجبنجه اورایه (قیز بکجیلری) نامیله براوجاق انشا اولنمش. اوجاق یعنی دائره‌نك ختام‌انشاسنده بورایه (بوی آباد) (قارغی) و(الوس) قضالری اهالیسندن قرق نفر بکجی قید اولنمش، فقط قیز بکجی ترکیبی فاحش کو- رینه‌رك بالآخره دها ایی برتعبیر ایمش کبی (قوز بکجی) دنیلمش.

غلبه دیوان: هر اوچ آیده عسکره چیقان علوفه سببیله ویاخود برایلچی‌کالدیکنده حضوره قبول ایدیلیشنده عقد ایدیلن دیوان.

فکریله بردولاب قوردی . سرایده‌کی بوستانجیلرله یکیچری زوربا- لرندن مرکب بر پوصو ترتیب ایده‌رك بونلری قیردیرمق ایسته‌دی . فقط کندی آدملرندن بری برسپاهی ایله دکانده اوطورمق، اوطور- مه‌مق غوغاسی آره‌سنده :

— سز بایرام ایرته‌سی بلا کزی بوله‌جقسکز. طرزنده پاشانك بوفکرینی آغزندن قاچیردی. بوسوز، سپاهی‌یی بردها آیاقلاندیردی:

— بز بی‌غرض بر وزیر ایسترز دیه هجوم ایتدیلر . مره ، ینه یکیچریلره التجا ایتدی ایسه‌ده یکیچری کتخداسی عسکری عقل ودرایتیله طوغری یوله کتیره‌رك آنلری‌ده :

— بزده بویله بروزیر ایسترز . دیمکه مجبور ایتدی. ایکی عسکر برلشنجه مره‌یه مهری تسلیم ایتمك ضروری کوروندی. یرینه سابق بغداد والیسی کانکش (علی پاشا) وزیر اولدی .

برنجی جلدك صوكی

فهرس

مقدمه

ایکنجی باب

اورخان غازی :

ولادتی — سمندره ایله ازمیدك فتحی — علاء الدین پاشا — علاءالدین پاشانك تشکیلاتی، چاندارلی قره خلیل — ایلك سکه — قیافت عسکریه — ایلك عسکر — ازنیق و بروسه — قره‌سی حاکمنك وفاتی و مملکتنك عثمانلی ملکنه الحاقی — علاءالدین پاشانك یرینه وزیر اولان سلیمان پاشا .

روم ایلی‌دن مرور — دور استیلامزك مبدئی — ٨٦٠ تاریخی وسلیمان پاشانك ارتحالی — اورخانك وفاتی . اوصافی .

وضعیت اطراف :

عثمان غازی زماننده‌کی فتوحاتك جهتی — اورخان غازی زماننده‌کی فتوحاتك جهتی — آناطولیده‌کی موقع جغرافیمز — روم ایلیده‌کی وضعیتمز — بیزانس ایمپراطورلغنك وضعیتی. ١٩ : ٣٣ صحیفه

فائده‌لر :

یکیچری تشکیلاتی — سلاحلر — تشکیلات اداره و اراضی — لسان تاریخی نمونه‌لرندن — عثمانلیلرك ایلك کمیجیلکی — قره‌مان اوغللری واخیلر — اهل صلیب .

اوچنجی باب

مراد خداوندکار :

تولدی — جلوسی — قره‌مان اوغلی واخیلر مسئله‌سی، آنقره‌نك ضبطی.

روم ایلی وقایعی :

ادرنه، زغره، فلبه وسائر محللرك ضبطی — خمس شرعی — صرب‌صیندیغی وقعه‌سی، نتیجه‌سی — عثمانلیلرك روم ایلیده قارشی‌یه کلدکاری اقوام : بلغارلر، صربلر — قره‌مان اوغللریله تماماً حال تماسده بولنیشمزه سبب اولان وقعه — ساوه‌جی بك مسئله‌سی — چاندارلی قره خلیلك وزارتی ، وفاتی .

قره‌مان اوغلی وقعه‌سی — سلطان بایزیده ییلدیرم لقبنك اعطاسی — بوسنه

وقعه‌سی — نیکبولی وقعه‌سی — قوصوه محاربه‌سی — مراد خداوندکارك شهادتی، مدت سلطنتی، مدفنی — اوصافی . ٣٣ : ٤٢ صحیفه

فائده‌لر :

طغرا — لسان تاریخی نمونه‌لرندن — صوفیه‌نك فتحی — ادبیات تاریخیه نمونه‌سی .

دردنجی باب

ییلدیرم بایزید :

تخته جلوسی — شهزاده و برادری (یعقوب چلبی) نك اعدامی — مجارستانه ایلك آقین — جنوبی صربیه‌نك ضبطی — استانبول اوزرینه یوریش، ایمپراطورك عزلی — بیزانس ویاشرقی روما ایمپراطورلغنك ضعفی — آیدین، صاروخان، منتشا بكلكلرینك ممالك عثمانیه‌یه الحاقی — ینه قرەمان اوغلی — سینوب بكی کوتوروم بایزید، اولاح بكی (میرچه) — تیمورطاش پاشانك اسارتی، تخلیصی . — آناطولی فتوحاتی : نتیجه‌سی — سلانیكدن متفقین دونانماسنك پوسكوردلمسی .

٢ — نیکبولی محاربه‌سی، نتیجه‌سی، سلطان عنوانی — ٧٩٨ دن ٨٠٠ تاریخنه قدر آناطولی و روم ایلیده حرکات عسکریه — ٨٠٥ ده حدود عثمانیه .

٣ — تیمور وقعه‌سی: اسبابی، نتیجه‌سی، ییلدیرم بایزیدك اسارتی، وفاتی، اوصافی، قیافتی، وزیراعظم علی پاشا وکندیسی — خطالری . ٤٢ : ٦٢ صحیفه

فائده‌لر :

قوصوه محاربه‌سی — خداوندکارك خصوصیت احوالی — قشله، مکتب — قاضیان فی‌النار — نیکبولی محاربه‌سی (براهل صلیب محاربه‌سی) — سلطان بایزید یالکز باشنه — سلطان بایزید اسرا ایله — استانبول احوالی — لسان تاریخی نمونه‌لرندن — تیمورك بایزیده یوللادیغی تهدیدنامه .

بشنجی باب

دور فترت :

بیوك شهزاده امیرسلیمان — تیمورك اردوسی نه‌لر یاپیوردی؟ — چلبی سلطان محمد — چلبی، دولتشاه، یلیدانیال، مزید اوغلی — سکهٔ مشترکه‌نك آكلاتدیغی

وقعهٔ تاریخیه — تیمورك (سمرقند) ه چکیلیشی — عیسی چلبی — موسی چلبی — عیسی چلبینك عاقبتی — امیرسلیمان ومحمد چلبی — امیر سلیمانك احوالی — محمدچلبی، موسی چلبی ، اولاح بکی میرچه — امیر سلیمانك سبب نکبتی، مغلوبیتی — ادرنه وقعه‌سی، امیر سلیمانك مقتولیتی — موسی چلبینك صربیه واستانبول ایمپراطورلغی اوزرینه یوریشلری — دور فترتده استانبول ایمپراطورلغنك انتریقه‌لری ، وضعیتی — چلبی محمد و موسی چلبی ، چامورلی صحراسی وقعه‌سی ٦٢ : ٧٦ صحیفه

فائده‌لر :

ییلدیرم بایزیدك تیموره جوابی — دولت باینـدریه — ادبیات تاریخیه نمونه‌سی: ییلدیرم بایزید — آنقره محاربه‌سی وپلانی — صدراعظم — ییلدیرم بایزیدك نطقی — چلبی موسی ایله اورنوس بك — یکیچری آغاسی .

آلتنجی باب

چلبی سلطان محمد

جلوسی — صرب ، افلاق حکومتلری ، استانبول ایمپراطورلغی احوالی — دولتك روم ایلی وآناطولیده‌کی وضعیتی ، قره‌مانلیلر — جلوسنی متعاقب کلن ایلچیلر — جنید اوغلی، قره مان اوغلی وقعه‌لری — افلاق بکی میرچه‌نك وقعه‌سی — مجارستانه آقین — قره قیونلی یوسف وقعه‌سی — شیخ بدرالدین سیماوی وقعه‌سی — بورکلیجه مصطفی، شیخ بدرالدینك طوتولوب اعدامی — چلبی سلطان محمدك وفاتی ، اوصافی، قیافتی؛ دولتك ایکنجی دفعه تأسسنه خدمتی — چلبی کلمه‌سنك سلطان محمد حقنده‌کی تفسیری . ٧٦ : ٩٠ صحیفه

فائده‌لر :

ادبیات تاریخیه نمونه‌سی — تسالیا — قره‌مان اوغلی محمد بك — ایلك ایلچی — ذوالقدریه حکومتی — صره ارسالی — شیخ بدرالدین وطریقتی — آقینجی عسکری — ماکدونیا .

یدنجی باب

ایکنجی سلطان مراد :

جلوسی، اجراآت ابتدائیه‌سی — مجار قرالیله متارکه — استانبول ایمپراطورینك تکلیفاتی — جنید اوغلی‌ایله دوزمه‌جه مصطفی وقعه‌لری — اولوآباد محاربه‌سی: میخال زاده محمد بکك خدمتی، دوزمه مصطفانك عاقبتی — استانبول محاصره‌سی — سلطان مرادك کوچك برادری شهزاده مصطفانك قیامی، عاقبتی — اسفندیار اوغلنك رجاسی — ادرنه‌ده دوکون — استانبول ایمپراطوری (یوان) ك استرحامی — دولته حادثهٔ تیموردن طولایی آچیلان رخنه‌لرك تعمیری — ینه قرمان اوغلی وقعه‌سی، مقتولیتی .

آناطولی اصلاحاتی: تدمیر اشقیا — صرپ قرالی لازارروویچك وفاتی ویکی صرپ قرالی ژورژ برانقوویچ — سلانیکك تکرار ضبطی — افلاق وویوده‌سی دراقولانك تابعیتی — صرپ پرنسی (ویلیق اوغلی)نك ویرکوسنی تزیید وقزینی سلطان مراده تزویجی — دراقولانك حضورده استنطاق — صربیه سفری ، بلغرادك ضبط ایدیله‌مه‌مسی — اردل آقینی، هرمانشتاد محاصره‌سی، ژان هونیاد، مزید بکك بوزغونلغی .

— ژان هونیادك ایلری حرکتی : صربیه اوزرینه ایندیشی. پاپا دردنجی ژانك تشویقیله طوپلانان براهل صلیب اردوسنك نیشه قدر صولتی — موراوا، ایزلادی ، یالوواج محاربه‌لرنده سلطان مرادك مغلوبیتی .

— قرمانلیلرك کوتاهیه ، بروسه اوزرینه یوریمه‌لری — سکدین معاهدهٔ صلحیه‌سی ، نتیجه‌سی. سلطان مرادك قرآنه ، ولادیسلاسك اینجیله یمینلری — ذات شاهانه‌نك مأیوسیتی، سلطنتی سلطان محمده ترکی .

٢ — قاردینال (قون دول میه‌ری) نك: (بردینی آیری‌یه ویریلن یمینك حکمی‌یوقدر) دیه حکم ویره‌رك سکدین معاهده‌سنی بوزمه‌سی — ژان هونیادك نیکبولی‌دن وارنه‌یه طوغری یوریمه‌سی — سلطان محمدك چوجقلغنه بناءً سلطان مرادك مغنیسادن چاغیرلمه‌سی — سلطان محمدك وقوع بولان مراجعته اجابت ایتمسی حقنده پدری سلطان مراده خطابی.

وارنه محاربه‌سی : قره‌جه بکك تشجیعی، قوجه خضر ، مجار قرالی ولا -

دیسلاس‌ك مقتولیتی . وارنه محاربه‌سنك نتیجه‌سی — سلطان مرادك ایکنجی دفعه جلوسی .

٤ — موره فتوحاتی — آرناوودلق: اسکندر بکك صورت‌ظهوری — استانبول ایمپراطورلغنك حالی : ایمپراطورك سلطان مراد طرفندن تبدیلی — اسکندر بکك تعجیزاتی — ژان هونیاد ایله قوصوه محاربه‌سی ، نتیجه‌سی — انشای خیرات .

٥ — سلطان مراد ثانینك ارتحالی. سنی، اوصافی، اجراآتی، بیوکلکی.

٩١ : ١١٦ صحیفه

فائده‌لر :

تقلید سیف — ادبیات تاریخیه نمونه‌لری — عثمانلیلرده طرز اعمار — سلطان مرادك خلیل پاشایه افاده‌سی — تشکیلات عسکریه — مجارلر — ایالات عسکری — اصطلاحات تاریخیه — کینه، آقچه — رشوت .

سکزنجی باب

فاتح سلطان محمد :

ایکنجی جلوس — شهزاده احمدك اختناق — استانبولدن کلن ایلچی ایله راغوزه، وندیك، جنوه، غلطه‌ده‌کی جنویزلر، ساقیز، مدیللی، صربیه ، افلاق، ژان‌هونیاد، اسکندربك، ایمپراطورك قرداشلری موره وسواحلارینك سفیرلری، متارکه — قره‌مان اوغلنك عصیانی ، مغلوبیتی — یکیچریلرك جلوس بخششی ایسته‌ملری، تأدیبات — استانبول ایمپراطورلغنك حالی و قسطنطنیه — روم ایلی حصارینك بناسی ، سلطان محمدك استانبول ایمپراطوری سفیرینه بیاناتی — قسطنطنیه‌نك فتحی تدارکی .

٢ — استانبولك صورت فتحی .

٣ — فتح قسطنطنیه‌ده احوال عالم واطراف .

٤ — خلیل پاشانك اعدامی وچاندارلی خاندانك برنجی وزیرلکدن اسقاطی — بلغراد محاصره‌سی، عدم موفقیت، ژان هونیادك اردوی عثمانیی بوزمه‌سی، فاتحك مجروحیتی — سمندره‌نك فتحی موجب اولان صربیه تختی منازعه‌سی — موره‌ده فتوحات — بوسنه و هرسکك استیلاسی — افلاق وویوده‌سی (ولاد) ك

وقعه‌سی و یرینه (رادولا) نك تعیینی — اسکندر بکك وفاتی — جنویزلیلرله وندیکلیلر — آماصره، آغریبوز ومدیللی آطه‌لرینك ضبطی .

٨٦٨ ده آناطولیده‌کی وضعیتمز : اوزون حسن وقعه‌سی مقدماتی — قره‌مان اوغلی اسحق بکك آلتی اوغلی ، پیر احمد بك — اشقودره‌نك ضبطی — عثمانلیلرك وندیك جوارینه قدر آقینلری — وندیکلیلرك نائل مصالحه اولملری .

٥ — اوزون حسن: اوتلق بلی محاربه‌سی — قوهٔ بحریه‌نك ترقیسی — قریمك ضبطی .

٦ — ردوس سفری . فاتحك وفاتی . اوصافی، محل ولادتی، کل بکك سلطان محمد حقنده‌کی فکری، فاتحك مدت سلطنتی ، فتوحاتی، دولتك وضعیت سیاسیه‌سنی دکیشدیرمه‌سی — زماننده‌کی حدود عثمانیه — فاتحك توقف ایتدیکی ایکی نقطه، فاتحك قدرتی، عرفانی ، جسارتی ، بسالتی — قانوننامهٔ محمدی ، فاتحك علمایه حرمتی — نتایج الوقوعاتك فاتح حقنده‌کی تقدیری — زماننده‌کی اردو — مسکوکات — تجارت عثمانیه‌یه خدمتی — مناسبات دولیه‌نی صورت تأسیسی — قیافتی، اجراآت سائره‌سی . ١١٦ : ١٥٢ صحیفه

فائده‌لر :

صربلر — فتحدن صکره — پطریق نصبی — عثمانلی تاریخلری نمونه‌لری، عبرت — عثمانلی سکه‌لری — شرقی روما ایمپراطورلغی — قریم خانلغی — سردن کچدی، طال قلیج — هیئت دولت .

طقوزنجی باب

ایکنجی سلطان بایزید :

تخته جلوسی — سلطان محمدك جنازه‌سنك نقلی — یکیچریلرك آیاقلانمه‌سی صدراعظمك قوناغنی، زنکین و یهودی اولرینی یغما ایتملری — سلطان بایزیدك استانبوله مواصلتی، یکیچریلرك استدعالری واسعاف مطلبلری — سلطان جم وقعه‌سی مقدماتی — یکیچریلرك ایکنجی دفعه آیاقلانمه‌لری — سلطان جمك مجددن عودتی، تکرار فراری ، ردوس شوالیه‌لرینه التجاسی — راغوزه ایله تجدید مصالحه و وندیکلیلرله تجدید معاهده — افلاق سفری وقریم خانی منکلی کرایك اللی بیك تاتارله محاربه‌یه اشتراکی — مصر سلطانی ایله آچیلان آلتی سنه

محاربه‌دن صکره عقد مصالحه — دولتك وضعیت شمالیه‌سنك تبدلی — (ماتیاس قوروِن) ك وفاتی — مجارستان آوستریا، لهستان آقینلری — عثمانلیلرله روسلر آره‌سنده ایلك مخابرۀ سیاسیه — موره سفری .

٢ — ایران حکومت صفویه‌سنك ظهوری، شاه اسماعیل، شیعه مذهبنك آناطولیده ظهوری — شهزاده سلطان سلیمك ایران ایچلرینه آقینی — سلطان بایزید ثانینك حلم طبعی — سلطان قورقود وقعه‌سی — کوچك قیامت دنیلن زلزله — طربزون والیسی سلطان سلیم — شهزاده سلطان احمد ایله سلطان قورقود آره‌سنده‌کی منافسه — شهزاده سلطان سلیمك کفه‌یه کچمسی، طونه‌دن ادرنه‌یه کلیشی — سلطنت غوغاسنك ظهوری — شاه قولی ویا شیطان قولنك حمید وتکه طرفلرنده عصیانی — شهزاده سلطان سلیمك ایکنجی دفعه ادرنه‌یه کلیشی، مغلوبیتی، قریمه فراری — شاه قولنك مغلوبیتی، مقتولیتی — یکیچریلرك شهزاده سلطان احمد علیهنه قیامی — سلطان سلیمك تکرار استانبول اوزرینه حرکتی — شهزاده سلطان احمدك ککبوزه‌ده یکیچریلرك ایسته‌میشلری و سلطان سلیمی ایسته‌ملری — سلطان قورقودك یکیچری اوجاغنه دخالتی — سلطان احمدك قونیه‌یی ضبطی، پدری بایزیدك یوللادیغی مأمورك بورنی، قولاغنی کسمه‌سی، احوال دولتك وخامتی، یکیچریلرك آیاقلانمه‌سی — یاوز سلطان سلیمه سلطان احمدی تأدیب ایچون مأذونیت اعطاسی — (٩١٨) ده اهالی ویکیچریلرك سلطان سلیمك پادشاهلغنی ایسته‌مك اوزره سرایه کیتملری — سلطان بایزیدك سلطنتدن فراغتی، ایلك خلع حادثه‌سی — واردات دولت، سلطنت و دبدبۀ عثمانیه — بایزیدك وفاتی — مدت سلطنتی — اوصافی، قیافتی، اخلاق — زماننده‌کی عساکرك، دونانمانك مقداری — زماننده بنی احمر دولت اسلامیه‌سنك اندلسده انقراضی .

فائده‌لر :

دیوان، باب عالی — ادبیات تاریخیه نمونه‌لری — فاتحك معارفپرورلکی — فاتحك ادیانه رعایتی — سلطان جم وعاقبتی — اندلس مسلمانلری — ایلك عثمانلی و روس مخابرۀ سیاسیه‌سی .

اونجی باب

یاوز سلطان سلیم :

مسلك سیاستی — ایلك اجراآتی — سلطان احمد وقعه‌سی ، نتیجه‌سی ، شكلی — شاه اسماعیل .

۲ — چالدیران محاربه‌سی — یكیچریلر — چالدیران محاربه‌سنك صورت وقوعی ، سلیمك ایران حقنده‌كی فكری — كرجستانك اطاعتی — ذوالقدریه حكومتنك الحاقی — كردستانك ضبطی — ایران سفرینك نتیجه‌سی .

۳ — مصر سفری — مصر سفرینی ایجاب ایدن سببلر — مرج دابق محاربه‌سی، حلبك فتحی — خادم الحرمین الشریفین عنوانك اخذی — مصره دخول — سنان پاشانك شهادتی — طومانبای — مصر سفرینك نتیجه‌لری — عربستان، سوریه، آفریقاده نفوذ عثمانی — خلافت اسلامیه‌نك عثمانلیلغه انتقالی — باربا‌روس خیرالدین — ارتحالی، مدت سلطنتی، اوصافی. ۱۷٦ : ۲۰٦

فائده‌لر :

شاه اسماعیل صفوی — اصطلاحات تاریخیه — تشكیلات عسكریه ومالیه ایچ آغالری — طیش آغالری — ادبیات تاریخیه نمونه‌لری : اعلان حرب — مماليك چراكسه — افلاق ، بغدان — ادبیات تاریخیه نمونه‌سی — اسلام علماسی و خرستیانلر .

اونبرنجی باب

سلطان سلیمان قانونی :

جلوسی — جلوسنده احوال عالم ، وضعیت اطراف — بلغراد فتحی — ردوس فتحی ، ردوسك اهمیتی .

۲ — ونديكليلرله تجديد معاهده — اوروپا قطعه‌سنده‌كی وقايع، فرانسه‌دن كلن ایلچی .

۳ — آوستریا سفرلری : مهاج محاربه‌سی ، نتیجه‌سی — (بودین) ك فتحی، بودین .

٤ — ویانه محاصره‌سی تفصیلاتی — آقینجی عسكرمز — ویانه محا-

صره‌سنك اوروپاده اویاندیردیغی حسیات — شارلکن علیهنه حرکت — آندره‌آ دوریا — برنجی مصالحه و مجارستانك نزد دولتده موقعی .

٥ — ایران سفری : شاه طهماسب — اثنای سفرده وقایع — وزیر اعظم ابراهیم پاشانك وفاتی .

٦ — بحر سفید وقوعاتی: بارباروس خیرالدین پاشا — دولتك مناسبات سیاسیه‌سی — بحر احمر و هندستان سفرلری .

٧ — وندیكله مصالحه — زاپولایك وفاتی ومجارستانه سفر : مجارستانك اوچه تقسیمی — بارباروس خیرالدین پاشانك بحر سفیدده‌كی وقایع مهمه‌سی .

— ایران سفری : القاص میرزا مسئله‌سی — خرم قادین افندینك امور دولته مداخلاتی — صوقوللی محمد پاشانك وزارتی — مجارستانده احوال عمومیه .

٨ — شهزاده سلیم ایله شهزاده سلطان بایزید آره‌سنده‌كی خصومت : لالا مصطفی پاشا، بوخصومتك نتایجی — سمیز علی پاشانك صدارتنده آوستریا ایله عقد ایدیلن مصالحه .

٩ — آق دكزده، بحراحمرده، بحر محیط هندی‌ده عثمانلی دونانماسی : پیاله پاشا، طورغود رئیس، صالح رئیس — جربه آطه‌سی محاربه‌سی — مالطه محاربه‌سی — طورغود رئیسك شهادتی — بحراحمرده : پیری رئیس، سیدی علی رئیس .

١٠ — سكتوار سفری : سببی — سلطان سلیمانك اون اوچ سفری — صوقوللی محمد پاشانك صدارتی — سكتوار محافظی: زرینی .

— آفریقای عثمانی وقایعی : حسن پاشا، صالح رئیس، اسپانیوللر، وفاس حاكمی (شریف مولی محمد) .

١١ — سلطان سلیمانك ارتحالی . مدت سلطنتی — زمانی ، اوصافی ، اخلاق، شهزاده‌لری، نتایج الوقوعاتك تقدیری . ٢٠٧ — ٢٨١

فائده‌لر :

یاوز سلطان سلیم حقنده — خلافت اسلامیه — امضای پادشاهی — ارتحال سلیم — سلیمك خصوصیت احوالی — وفاتی نصل اعلان ایدلدی ؟ — ابراهیم پاشانك آوستریا سفیرلرینه خطابی — امانات مباركه — قیافت وجهیه — سرپوشلر،

صورغوجلر — اصطلاحات تاریخیه — قیافت عسکریه‌دن : البسه — کلمات تاریخیه — آیاق قابلری — قپودان پاشا — عثمانلی دوننماسی — اسکی وکلا و وزرا زنکینلکی — اندرون مکتبی شاکردانی — آمریقای عثمانی — منع مسکرات و قهوه‌نك ظهوری — هدیه‌لر، رشوت قپولری — ایالات .

اون ایکنجی باب

سلطان سلیم ثانی :

جلوس — حین جلوسنده‌کی وقایع ، صوقوللینك تدابیری — آلاینك بلغراددن استانبوله وصولی، صوقوللینك تدابیرینه اعتماد ایدلمدیکی جهتله ظهوره کلن یکیچری رذالتلری — نمچه مصالحه‌سی ، صوقوللونك تصوراتی .

— یمن فتحی — قبریس سفری : پاپا بشنجی (پی) نك تشکیل ایتدیکی اتفاق مقدس — اینه بختی محاربهٔ بحریه‌سی ، قپودان دریا علی پاشانك شهادتی، دوننمامزك بوزغونلغی — قلیج علی پاشا — صوقوللونك همتی .

— وندیکلیلرك صلحه مسارعتلری : معاهدهٔ صلحیه — تونس فتحی — وقایع سائره .

— سلطان سلیم ثانینك وفاتی — زمانی، اوصافی — دور سلیم ثانیده نظر دقته چارپان حال مخصوصه . ٢٨١ : ٣٣١

فائده‌لر :

سلطان سلیمان قانونی حقنده — القاب ، عنوان — سلطان سلیمان قانونی و فرانسه قرالی ایکنجی هانری — خرم قادین افندی — تیمارلر و ادارهٔ اراضی — شاه عباس — التفات شاهانه، مأثر عبودیت — خبر عصیان میخال ویودهٔ افلاق — ندیملر و مقربلر سیئاتی .

اون اوچنجی باب

اوچنجی سلطان مراد :

جلوسی — بش شهزاده‌نك قتلی — عسکره، ارباب حکومته جلوس بخششی — صوقوللو محمد پاشا حقنده‌کی سوء نظری — دولتلرله تجدید معاهده —

خرجکذار اولان حکومتلر — مناسبات هم جواری — وادی السبیل محاربه‌سی — صوقوللونك قتلی .

٢ — ایران سفری : ایران احوال داخلیه‌سی ، ایران سفری وقایع مهمه‌سی— قریمك احوال داخلیه‌سی—ایران سفرینك خلاصه‌سی، عقد معاهده، نتیجه‌سی — جبل لبنان وقایعی — ابراهیم پاشانك مصردن کتیردیکی هدیه — له قراللغنك استانبولده مزایده‌سی — سفرا ورودی .

٣ — یکیچری و سپاهی عصیانلری، حکومتك یکیچریلر النه کچمسی —

٤ — آوستریا سفری : نتیجه‌سی .

٥ — سلطان مراد ثالثك وفاتی — اوصافی، اخلاق — قادینلرك امور سلطنته مداخلاتی — تقدیرات تاریخیه . ٣٢٢ : ٣٦٩

فائده‌لر :

— عثمانلی سکه‌لری — عصر مراد ثالثده یومیه آلان امرا وبندکان— یکیچری نظامنه خلل کلمسی — چورباجی —کلمات تاریخیه — سلطان مرادثالث حقنده شهادات تاریخیه — مدالیه‌لر —کلمات تاریخیه — سلطان محمد خان ثالثك جلوسنده ارکان دولته ویریلن بخشش — بعض مراسم — اون برنجی عصر رعایا فقراسی — لهستان .

اون دردنجی باب

اوچنجی سلطان محمد :

جلوسی ، اون طقوز برادرك قتلی، جلوس عطیه‌لری — سپاهیلرك عصیانی فرهاد پاشانك قتلی، انتریقه‌لر .

٢ — قوجه سنان پاشا، میخال ویوده، افلاقده مقدمهٔ هزیمت — مجارستانده مقدمهٔ هزیمت .

٣ — اکری محاربه‌سی : خاچ اووا محاربه‌سی — بو محاربه‌یی متعاقب ارتکاب ایدیلن تدبیرسزلك — جغاله زاده‌نك صدارتی — (شاه عباس) طرفندن سفیر ورودی — قریمده فتح کرای وغازی کرای مسئله‌سی — آوستریا، اردل، افلاق احوالی — یانق قلعه‌نك استیلاسی — اویوار سفری .

— جلالی اشقیاسنك ظهوری : قاره یازیجی، حسین پاشا وسائره وقوعاتی — قنیژه‌نك ضبطی — قنیژه‌نك آوستریالیلر طرفندن محاصره‌سی: تیریاکی غازی حسن پاشا — آناطولی احوالی — استانبولده دونن انتریقه‌لر، فسادلر .

٤ — ایران سفری : شاه عباس ، تبریزك ضبطی — سلطان محمد ثالثك وفاتی — زماننده ادارهٔ حکومت ، بونك نتایجی .

فائده‌لر :

آوستریا ، نمچه — اسلاولر — جزیه — کلمات تاریخیه — کومروکلرمز — وقعه‌نویسلر — اصول انضباط — اون برنجی عصرك نصف اولنده — ئه‌تیه‌ن بوقسکه‌ی — اون برنجی عصرده اصناف .

اون بشنجی باب

برنجی سلطان احمد :

جلوسی — رسم ختانی — ایران سفری : شاه عباس ، مظالمی ، جغاله زاده‌نك مغلوبیتی .

٢ — آوستریا سفری : بوچقایی‌نك دولته عرض خدمت ایتمسی — جلالیلرك چوغالمسی — دلی حسنك بلغرادده قتلی — مراد پاشانك صدارتی — زیدوه‌طوروق معاهده‌سی .

٣ — آناطولی تأدیباتی : قویوجی مراد پاشا .

٤ — ایران سفری : مراد پاشانك وفاتی، نصوح پاشانك شاه عباس ایله مصالحه‌سی — دونانما وقوعاتی — وزیر اعظم نصوح پاشانك قتلی — ینه ایران سفری — بعض وقایع محلیه — سلطان احمدك وفاتی — زمانی ، شاعرلکی ، تقدیرات تاریخیه — (سلطان مصطفی) نك جلوسی و خلعی .

فائده‌لر :

مسکوکات عثمانیه — کلمات تاریخیه — اون برنجی عصرده ادارهٔ عسکریه و مالیه — اورته حاللی بر وزیر دائره‌سی — علوفه توزیعی — درزیلر — نصیریلر — عمامه‌لر والبسه .

اون آلتنجی باب

ایکنجی سلطان عثمان :

جلوسی — والده سلطانلرك مداخله‌لری — ایرانده (نصوح پاشا) معاهده‌سی موجبنجه مصالحه — ایران سفیرینك ورودی — غوغای صدارت — بغدان ویوده‌سی غراتیانی .

٢ — خوتین سفری .

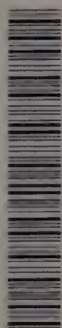
— شهزاده (محمد) ك قتلی — خوتین سفرینك نتیجه‌سی .

٣ — عائلهٔ عثمانیه .

٤ — (سلطان مصطفی) نك ایکنجی دفعه جلوسی — داود پاشا ایله عونه‌سنك قتلی .

فائده‌لر :

جندیلك = ادمان اویونلری — تاریخ عمومی و جغرافیا نقطهٔ نظرندن عثمانلی ایمپراطورلغی — کورکلر — کلمات تاریخیه .

3 1761 03569 7168